

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

296

F12 ~~2886~~

~~EX~~

~~C. J. G.~~

T A E L - E N
DICHT-KUNDIGE
BY-DRAGEN.

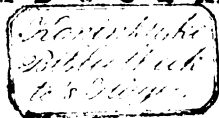
E R S T E D E E L ,

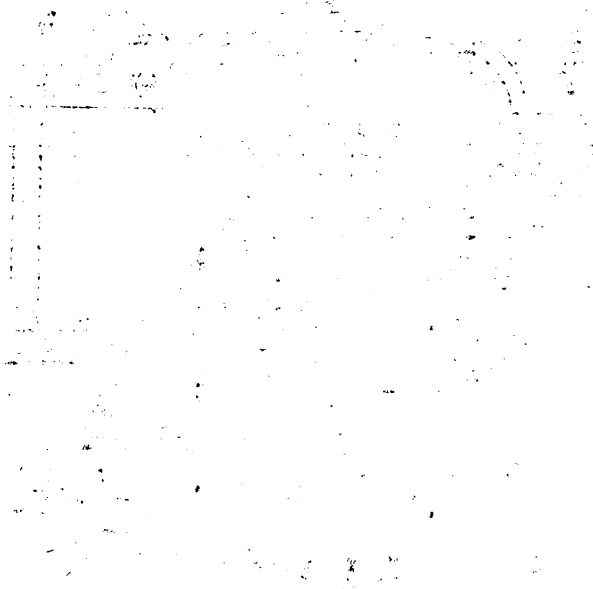
1759 , 1760 .

T E L E Y D E N ,
By JOHANNES LE MAIR;

M D C C L X .

DEN WEL-EDELEN GESTRENGEN

H E E R E

M^R. BALTHAZAR
HUYDECOPER,

RAED EN OUDSCHEPEN DER STAD AMSTERDAM,

HOOFDBAILIUW VAN DEN EILANDE TEXEL

ENZ. ENZ. ENZ.

VOORNAMEN KENNER, VOORSTANDER EN BE-
GUNSTIGER DER FRAEIE WETENSCHAPPEN,

INZONDERHEID

DER NEDERLANDSCHE

TAEL-DICHT-GESCHICHT-EN
OUDHEID-KUNDE,

NEMEN DE UITGEVERS DER

B Y - D R A G E N

TEN OPBOUW VAN NEERLAND'S

TAEL-EN DICHT-KUNDE

DE VRYHEID DIT HUN ONTWERP,

DAT

* 2

DAT ZY ALLEEN UIT ZUCHT VOOR DE UITBREIDINGE
DIER LIEFHEBBERYEN, EN OM DERZELVER MIN-
NAERS TOT SCHRYVEN, OF TOT UITGEVEN
VAN HET ONDER HEN BERUSTENDE, UIT-
TELOKKEN, HEBBEN AENGEVANGEN,

E N

DAT ZY GIERNE TOT EEN AFZONDERLYKE BOEKZAEL
VOOR DE VADERLANDSCHE WETENSCHAPPEN,
Zouden in stand brengen,

MEET ALLE EERBIED EN ACHTING,

DIE ZY

ZYNER GELEERDHEID EN GUNSTE
VERSCHULDIGD ZIJN,

A E N T E B I E D E N ,

EN OP HOOPE VAN GUNSTIGE AENNEMING,
MOEDGEVING, AENPRYZING
EN ONDERSTEUNING

A E N T E B E V E L E N ;

O N D E R

OPRECHTE EN VUERIGE WENSCHINGE,
DAT ZYNE ED. ACHTB.

NOG EEN LENGTE VAN DAGEN,

VOOR ZICH ZELVEN, ZYNE MAEGSCHAP EN
GUNSTELINGEN,

EN VOOR AL OOK ZYNER ED. ACHTB. EN ONZE
BEGUNSTIGDE OEFFENINGEN
BEWAERD,

EN HET REIKHALZEND VERLANGEN DER
GELEERDE WERELD,

NAER ZYN ED. ACHTB. BELOOVDEN, ONDER
HANDEN, EN TER PERSSE ZYNDEN ARBEID,
DOOR AENHOUDENDEN WELSTAND EN
GELUKKIGEN VOORDGANG

BEGUNSTIGD, EN EERLANG TEN VOLLEN
VOLDAEN WERDE.

I N H O U D

VAN HET

E E R S T E D E E L.

- No. I. 1. Bestek en oogwit der *Bydragen*.
 2. Opgave van F. B. L. C. *aenmerk. de nederd. taet aengauende*.
 3. WIEGZANG voor het *Dochtertjen van*
- II. 1. Opgave van B. DE BOSCH, *dichtliev. verlustigin-gen IIde deek met aenteekeningen*.
 2. ——— SARA MARIA V. D. WILP *Messias; Herderszang*.
- III. NOODZAKELYKHEID DER WEDERGEBOORTE. Dichtstuk.
- IV. Brieven van F. B. L. C. over BRAEF en kort antwoord.
- V. De *aenmerkingen op de Psalmberyming van Petrus Datheenus*, van D^o. ANDREAS ANDRIESEN, en de DATHEENIANA; beoordeeld.
- VI. Vervolg van N. 5. waer achter, tot proeve van eene nieuwe Psalmberyming, Pf CIII. en CXIV.
- VII. DIGT-TAFREEL van het *Goddelyk-gericht ten jongsten dage*, door G. D. H.
- VIII. 1. *Recensie der nieuwe uitgave van HOOGSTRATENS geslachtl. bezorgd door A. KLUIT; met aenteekeningen*.
 2. *Bewerp ener gansch nieuwe uitgave van KILIAEN*.
- IX. *Aenleiding tot de nederduitsche DICHTKUNST, of waer-nemingen omtrent het maken van Vaerzen*.
- X. HOOGMOETS DWAESHEID, Dichtstuk.
- XI. Vervolg van No. 9. of de *aenleiding ter nederd. Dichtkunst*.
- XII. *Bylagen, op de beoordeeling der aenmerkingen op Datheen van ANDRIESEN en der DATHEENIANA, in n. 5. en 6.*
- XIII. *Verhandeling en onderzoek over de rechte-Nederlandsche LETTERSPELLINGE*.
- XIV. Opgave van FR. DE HAES, *verbeerlijkt en vernedert Portugal; met aenteekeningen*.
- XV. Een viertal dichtstukjens. 1.) *Lof der ootmoed*. 2.) Een onuitgegeven versjen van DAVID VAN HOOGSTRATEN. 3.) DICHTLIEF. *Herderszang*. 4.) DE MORGENSTOND.

INHOUD VAN HET EERSTE DEEL.

- XVI.** *Recensie* der nieuwe *Pfalmberyming* van LAUS DEO SALUS POPULO.
- XVII.** Opgave en beoordeeling van Jⁿ. LE FRANCO VAN BERCKHEY, *Bataafsch Albene*.
- XVIII.** *Recensie* van PH. ZWEERTS' *Gedichten*. 2.) weêrleggende opgave van de DATHEENIANASCHE *bedenkingen* op *Bydrage* V. en VI. 3.) noch iet aen D^o. ANDRIESEN, op zyn *Eerwaard. laetste nader antwoord*.
- XIX.** *Heilige bespiegeling ener geloovige Ziele by 's Heilants HEMELVAERT*. Dichtstuk.
- XX.** *Tael en Dichtkundige aenteekeningen* van den maker, op zyn *Dichtstuk* in de vorige *Bydrage*.
- XXI.** Brief, en bygevoegde *dichtkundige aenmerkingen*, onder de Zinspreuk *nec timide, nec temere*.
- XXII.** 1. Brief van VANIGNOTUS, behelzende enige *algemeene aenmerkingen*, een *geboortezang voor des dichters dochtertje*, en *klinkdicht op deszelv's doop*. 2.) *Gedichtje* van een Jongeling ter *Academie gaende*. 3.) twee brieven ter verbetering van n°. XXI.
- XXIII.** *Gedachten* over enige *werkwoorden*, verkeerdelijk *gelijkvloeiende* gemaakt, onder de Zinspreuk *Ten-tando*.
- XXIV.** 1. Brief van ANONYMUS BATAVUS, met *tegenbedenkingen* op het laest voorgaende stuk.
2. *Andwoord* van den aenmerker, *NEC TIMIDE NEC TEMERE*, op enen hem berispenden Brief in *Bydrage* XXII.
- XXV.** *Aenleiding ter nederduitsche Dichtkonst*; derde en laetste vervolg, met *aenteekeningen*, en twee brieven ter verbetering.
- XXVI.** De *LANDLIEFDE*, *minnedicht*; met *aenteekeningen*.
-

MAEN-

[1]

MAENDELYKSCHÉ BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

V O O R B E R I C H T .

Onz oogmerk is alle nieuw uitkomende of onlangs uitgekomene boeken, de Nederlandsche tael en deszelys aenverwanten, als mede de oudheden en dichtkunde onzes lands, betreffende, gelyk ook alle groote of kleene Nederduitsche dichtstukken, kortelyk aenteteekenen, of wydlopiger doorbladerende uittrekzelswyze onzen lezeren voorteleggen, en 'er onz oordeel, 't zy dat de begrippen der Schryveren mée of tegen lope, vryelyk, oprechtelyk, en zo veel mogelyk zy, zacht en bescheiden by te voegen. Gebreken ons nieuwe, zo zullen we van tyd tot tyd, zo nu en dan, over vroegeren vroeger uitgegevene werken redekavelen. Zyn 'er lievhebbers, die ons met hunne aenmerkingen, op dezen of genen schryver, dien zy achten een onderwerp onzer pennen te moeten werden, of met enig eigen opstel, tot onze opgetelde stoffe betrekkelyk, gelieven te vereeren, wy zullen hun geschryf op zulk ene wyze, als zy zelve zullen geraden vinden, het gemeen mededeelen; Oeffenaers der dichtkunde, hunne herfenvruchten in het openbaer eens willende ter toetze brengen, om onbekend te kunnen hooren op wat pryz zy geschat werden, zullen ook daer toe van onze blaedjes,

zoo wel als van enig ander wekelyks geschrift, kunnen gebruik maken, gelyk het zekerlyk met onz bestek het allerbest overeenkomt. Zomtyds zullen wy ook eigen werk; zoo wel in tael, als dicht-kunde, onzen lezer opdragen, ten 'er zyn vry oordeel over verwachten. Krygen wy van hier of elders billyke en bescheiden' berispingen tegen ons zelve, of verdedigingen van 't geen wy misschien in iemands werk mogten veroordeeld hebben, wy zullen ons even min ontzien die in een volgend blaedjen te plaetzen, dan of zy tegen enen ander waren ingeticht: Ter nakoming van deze onze beloften hebben zich reeds verscheiden met ons verbonden; Ook verzoeken en verwachten wy de goede hulp van aller, die voor hunne Vaderlandsche tael en derzelver netheid enige zucht, rechtaerte liefde hebben, hopende dat zy niets tot ons oogmerk dienstig zullen ontmoeten, zonder ons dat gunstig mededeelen.

Uit de verschillende spellingen, die men by de achtbaerste schryvers onzes lands, tot merkelyke verachtering onzer tael-geleerdheid, in zwang ziet, hebben wy 'er, met algemeene goedkeuring, eene gekozen, die ons het best behaegde; misschien geven wy 'er in 't vervolg wel eens rekenschap van; achtende anders dat het byna even veel zy hoe men spelle, als het maer een algemeen landgebruik is, naer welks weder invoeren reeds lang (dank zy de hoefdigheid waar mée elk met hand en tand zyne eigene zinlykheid wil vasthouden) te vergeevs getracht is. Voor 't overige, om onzen voorraad niet te schierlyk optemaken, als ook om ons zelve, die andere bezigheden hebben, niet te zeer te bezwaren, en in staat te blyven van onz geschryf eniger wyze te kunnen beschaven, zullen we voor eerst maer eens ter maend een dusdanig half blaedjen uitgeven: misschien zoude de goede uitslag, een behoorlyk vertier, doch voor al de rykelyke mededeelingen ons van buiten aankomende, ook hier in kunnen verandering maken. Dit is 't al, Lezer, dat wy u te zeggen hadden, leez nu het volgende onbevooroordeeld, begunstig onze pogingen, en vaer wel.

TAEL- EN DICHT-KUNDIGE BY - D R A G E N.

N°. 1. voor den 1. van Slachtmaend 1758.

Niet wel een jaer geleden, kwam ons by toeval zeker boekjen in handen, op welks titulblad alleen stond: *Eenige aenmerkingen de Nederduitsche tael aengaende* CIOCCCLVII. We doorlazen het ten eersten met groote gaepte, en het behaegde ons dus, dat wy (als geen kans ziende het immer weder te krygen) ene vry groote menigte aenteekeningen uit het zelve in de onze in voegden. Zedert zagen we met genoegen, dat de Schryver, na'er voorzichtiglyk deze en gene uitdrukkingen te hebben uitgeworpen, eindelyk besloten hadt dat aengename geschenkt den lievhebber en niet langer te onthouden, dat boekjen met byvoeging zyner naem- en ambt- letters F. B. L. C. te *Utrecht* by de boekverkopers W. en W. H. Kroon uitgevende (voor 14. stuiv.) Het voornaem oogmerk van dezen schranderen Schryver is onze tael op te helderen uit het oude Fransch van de middeneeuwen, met het ontdekken van welken onbetwistbaer ryken bron, Hy enen ongeloofbaren dienst heeft gedaan. Dit zal voor taekenners genoeg blyken, wanneer zy zich maer de moeite gelieven te gunnen, om die zoo sterk uitgewerkte aenteekening van den onvergelykelyken B. HUYDECOPER over 't woord *Levrei* (in zyne aenmerkingen op VONDELS vertaalde gedaant *verwisselingen van Ovidius* B. XI. bl. 300-319.) te vergelyken met het geen onze Schryver van dat zelvde woord zegt bl. 43-59, 93, 161. De bedrevenheid by dit alles van dezen Heer ook in onze Nederlandsche sieraetschryveren (P. C. HOOFT by voorbeeld) blykt mede uit verscheidene zyner aenteekeningen. zie bl. 13, 30. enz.

We zullen eens ene der zelve kortelyk uitteekenen. *Bralen* zegt de Heer HUYDEC. in 't genoemde werk B. II. §. 490. hem nooit behaegt te hebben, om dat hy bet aenziet voor om den rymklank verbafterd van *praelen*:

len: alle de voorbeelden die hy van *brallen* opgeeft zyn versen, en geene in onrym gevonden te hebben, zal hem waerschyndlyk tot deze gedachten gebragt hebben. Doch (zegt onze F. B.) *Hoofd heeft het ook in onrym gebruikt.* waer van hy 6 voorbeelden opgeeft, by welke men voege in den Tacitus bl. 84. *zoo keurde de Vroedschap dat Germanicus en Drusus, BRALLENDE hun intree ter stad zonden doen.* en bl. 102. *alhoewel de Raadt gestemt hadt, dat by BRALLENDE aankomen zonde.* Dit nu niet om den rymklank zynde, besluit onze Schryver te recht, dat BRALLEN goed Duitsch is. *My komt voor* (zegt Hy vervolgens) *dat het 't zelve woord is als 't Fransch brillier.* Doch, zoo het ons hier vrystond onze gisfingen ter bane te brengen, zouden wy BRALLEN liever verkort achten uit *brageten* of *braggelen* / van welk wy by KILIAEN nog overig vinden het Ang. *bragge*, en enigszins meer verbasterd het Vlaemsch *bragheren* of *braggheren* / *speciose ingredi, superbe incedere, ostentare.* Deze verkorting dunkt ons even natuerlyk, als *dallinck* (dat KILIAEN kwalyk door *heden* vertolkt) voor *dage-tink, dagelyks, balling* voor *banneling*, *vonnisse* voor *wondenisse*, *kallen* voor *kakelen* enz. (*).

In het IIde. deeltjen geeft ons de Heer F. B.... een gantsch woordenboek van zulke, in welke wy naer zyne gedachten met het Fransch overeenkomen, of onderling iet van elkander ontleenen; dus is b. v. *balcon* van onz Duitsche *balk* enz. enz.

Ten slot . . . Bl. 83. zegt de schryver: *Zoo ik zie dat deeze aenmerkingen van eenige waerdye geacht worden, zal ik mischien myn werk maeken; om eenige boeken, die my ontbrecken, te zoeken, en hier noch een aenhangsel by te voegen. Want ik heb daer den tyd wel toe.* Dit is ons aengenaem. Wy achten, gelyk wy reeds genoeg getoond hebben, die aenmerkingen van groote waerdye, en bidden den uitgever dus rustig voord te gaen. Kan 'er dit onz blaedjen toe te passe komen, 't zal ons aengenaem zyn van die kundige hand dikwyls iet te mogen ontvangen.

(*) Zie van 't woord BRALLEN, en deze onze geyste afceiding, breeder beneden VIII. 6. bl. 129--133.

Het ontwerp, 't welk wy by dezen in 't openbaer voorstellen, hadden wy reeds onder de hand aen dezen en genen onzer medelievhebberen vertoond, om'er hune medehulpe toe te verzoeken. Het goed gevolg dat wy hier op verhopē, deed' zich reeds op by den hier volgenden brief met deszelvs sierlyke bylage, by ons ontvangen, zoo als wy bezig waren om de stoffe tot onz eerste blaedjen, by een te zoeken. Zy scheen ons zoo zeer ter aanmoediging te zullen kunnen dienen, dat wy besloten die de eerste plaetze te gunnen. Dus hieldze.

MYNE HEEREN,

Zoo het voornemen my voor enigen tyd door Ul. medegedeeld nog zal ter nitvaer gbragt worden, dunkt my dit bygaande stukjen Ul. niet kwalyk te zullen dienen. Ik zende het zonder kennis des dichters, om welke rede ik den naam, dien gy misschien zult kunnen raden, 'er verzoeken niet by te voegen. Voor 't overige, Ul. goeden voortgang in uw pryslyk oogmerk toe wenshende, teekene my met ahting.
R..... 24. 8br. 1758. enz.

* W I E G - Z A N G .

Voor het dochtertje van den Hr. N. N. myn geliefde nichtje.

Jansje lief! aanminnig meisje!

's Vaders wellust! Moeders vrent!

Wat kwelt u voor ongeneugt?

Dat gy schreit, en reisje op reisje,

Zulke droeve toontjes slaat,

Droetheid voegt niet aan uw slaat.

Dartel liever, dartel wichtje!

Zonder kommer, zonder smart,

Streel en steel eer moeders hart,

Met een lonkje, lachje, lichtje,

Die uw blanke onnozelheid

Uit twee held're oogjes spreidt.

Door

* Wy hebben de spelling des dichters naeuwkeurig bewaerd, gelyk wy ook in 't vervolg, omtrent alles dat ons werdt toegesonden, voornemens zyn.

Door wat leedt wordt gy bewogen ?
 Slaap ! gy lestte pas uw dorst ,
 Dierbaar hart ! aan moeders borst ,
 G' hebt uw lyfje vol gezogen ,
 En zy heeft zich moe gekult ,
 Sus dan kindtje ! slaap ! en rust.

Wilt vry al uw traantjes staaken ,
 U drukt jammer nog verdriet ,
 's Werelds zorg knaagt u nog niet ,
 's Hemels oog wil u bewaken ,
 En een Heilige Eng'len schaar
 Dekt uw wiegje voor gevaar.

Leven van uw oud're leven !
 Eer u de Opper Majesteit ,
 Die u hun had toegeleidt ,
 Hun in de armen had gegeven ,
 Wydde u het oprecht gemoedt
 Aan haar gunst , die 't al behoedt.

Nauwelyks mocht gy adem haalen ,
 Nauwelyks blonk u 't levens licht
 In het minn'lyk aangezicht ,
 Of Godts heil zag me op u dalen ;
 Daar gy aan hem by de vont ,
 Werd geheiligt in 't verbondt.

Gy hebt dus geen leedt te schromen ,
 Daar u Godt mindt , en zyn Zoon
 In zyn woordt , en van zyn troon
 Roept , „ laat kinders tot my komen , ”
 En der Godverloofde spruit
 't Zalig Hemelryk ontfluit.

Laat

Laat u dan een slaapje boeien !
 Wel te vreeën , gerust en bly ,
 Slaap is kind'ren artseny ,
 Slaap doet kind'ren weel'ger groeien ,
 Daar door wordt uw vroegste jeugt
 Ons tot meerder lust en vreugt.

Hoe zal Moeder zich vermaken ?
 Als ze u steeds in de armen drukt ,
 Lelytjes en roosjes plukt ,
 Lente telgje ! van uw kaken ,
 En gy weer met aartigheid ,
 Op uw beurt haar strookt en vleidt.

Door wat zachte en zoete koordtjes ;
 Zult ge aan u haar ziel en zin
 Kluiſt'ren , als ge uw kinderman
 Met fluweelen liefde woordtjes ,
 Schoon met afgebroken klank ,
 Tuigen zult , haar min ten dank.

Als uw poes'le handjes wyzen ,
 Waar gy haar en Vader mindt ,
 Als zy wyzen , lieve kindt !
 Tot wat grootte gy zult ryzen ,
 Of wanneer gy bly te moé
 Duifend kusjes werpt haar toe.

Wanneer gy uw' teed're voetjes
 Nederzet in 't lent ſaiſoen ,
 Zal ze u leiden in het groen ,
 By de ſchaapjes en de koetjes ,
 Of het zwaantje by den ſtroom
 Lokken , dat het by u koom.

't Zal haar niet min blyfchap wezen,
 Als ze u daarna hulp aanbiedt,
 En uw vluggen voortgang ziet,
 In het fpeilen, fchryven, lezen,
 En het geen 'er verder paff,
 Als een kindtje in Godvrucht waff.

Vader lief zal al zyn zorgen,
 Trouw en arbeit, vlyt en kunft,
 Wachtende op des hemels gunft,
 Tot den avond, van den morgen,
 Ja door licht en duifter heen
 Gaarne tot uw nut befteen.

't Zal zyn liefde voedsel geven,
 Als ge op 't steile deugden fpoor,
 't Aller zoetft en bitterft door,
 Hem van jongs af na zult ftreven,
 Als gy waare wysheid vindt
 Ootmoedt, kuisheid, Godvrucht mindt.

Laat dan went'len, draaijen, keeren,
 All' de wiffelvalligheên,
 In de rampwoeftyn beneên,
 Niets zal u tot onheil deeren,
 Alsem zelv word honigzoet;
 Voor het deugt gezind gemoedt.

Slaap, ai fleep dan teeder wichtje!
 Dierbaar pandtje! waardfte fchat!
 'k Wens gy op uw tydt recht vatt,
 Wat uw oom zong voor zyn nichtje
 Uit een zuivre liefdepligt;
 Jansje! doe uw oogjes dicht.

T W E E D E D R U K .

MAENDELIJKSCHĒ BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R - L A N D ' S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 2. voor den 1. van Winter-maend 1758.

(T W E E D E D R U K .)

In onz eerste blaedjen, hebben wy onzen Lezer onder anderen ook belooyd, van tijd tot tijd van de nieuw uitkomende Dichtstukken, door het uittrekken van enige hunner voornaemste sieraden, kennisse te zullen geven: van deeze belovten meenen we ons nu te kwyten; echter denke niemand, dat wy hier blootelijk den Boekzael-Schryver zullen naervolgen: die hier mede te vrede is, zal op de boven-helfte onzer bladzyden kunnen te recht raken; met dit onderscheid evenwel, dat wy niet enkel plaetzen die ons fraei voorkomèn, maer zulke voornaemlijk, die ter aenvullinge ener *schat van Dichtkundige sieraden* kunnen gebezigd werden, zullen opgeven, om dus nogmaels te beproeven, of niet eens iemand lust zal krygen, dit zo dikwijls (door POERAET, by voorbeeld, NYLOË en anderen) voorgestelde en aengeprezene ontwerp ter uitvoer te brengen; dus heeft ons de uitgever der *Poëtische vermakelykbeden* in zijn 12de, 18de en 20ste stukjen voorgegaen, en wy achten hier geen en dank mede te zullen behalen.

B

Doch

Doch, om nog meer aen onz' voornaem doelwit; den OPBOUW DER TAELEN EN DICHTKUNDE ONZER LANDS te voldoen, zullen wy daerenboven telkens, zo veel onze tijd en voorraad toelaten, in ondergevoegde aenteekeningen enige der meest overeenkomende plaectzen, uit onze voornaemste schryveren, vooral den onsterfelyken JOOST VAN VONDELEN, opgeven, als ook zomtjids enige *Tael- of Dichtkundige aenmerkingen*, welke wy in diervoegde denken in te richten, dat, aen de eene zyde een jong dichter aengemoedigd, een meer ervaren (in hope van zijn gunstig welnemen) zedig en bescheiden getoetst, en wegens onverhoede feilen gewaerschouwd werde; en aen den anderen kant, onze Lezers uit onze, zoo wel van vleis- als bedil-zucht vrye schrijfwyze, een rechtschapen denkbeeld der werken krygende, dus tot het koopen derzelve werde aengezet.

Wy hebben dan heden het genoegen, dit onz ontwerp te mogen beginnen met de onlangs uitgekomen

DICHTLIEVENDE VERLUSTIGINGEN

VAN BERNARDUS DE BOSCH,

T W E E D E D E E L,

(Amst. by G. Tielenburg in 4to 308 bladz. f 2 - 10.)

Van het 1ste deel (362 bladziden f 3 - reeds 1741. by den zelvden gedrukt,) zullen wy niet spreken, kunnende men 'er bericht van krygen in de *Poëtische Vermakelykbeden* (te Amsterdam by Marten Schagen) het vierde stukken van dat jaer. Alleen kunnen wy den Lezer verzekeren, dat beide de deelen van dit groot sieraed op Neêrlands zangberg, elkanderen gelijk zijn in verhevene denkbeelden, vlugge invallen, nette dicht- en diepe tael-kunde; doch, om ter zake te komen, hy begint met ene LOFZANG AAN GOD, waer in hy, na den onmacht der menschen in het naer waerde verheerlyken van zoo geducht een Opperwezen voor af beleden te hebben, de voortreffelykheid van dien algoeden en alwyzen Opper-Heer uit zyne werken, zoo van schepping, als voorzienigheid, ten toon spreidt.

spreadt. Hoor hem, daer hy van de hemel-lichten tot onzen aerdbol en deszelvs opstal overgaende, dus verheven zingt: bl. 8.

*Nu LACHT ons de aardfche fchoonheid AAN (a).
Hoe lieflyk ftreelt zy 't hart door de oogen,
Daar ze onzen geest verftomd doet ftaan,
En uit zich zelv' houd opgetoogen!*

Hot

(a) Uit het keurlijk gebruik van het voorzetsel *aen*, aen het hoofd van verſcheidene werkwoorden, die een werk, dat met de oogen op iemand gevestigd gefchiedt, aenduiden, als in *aenſchouwen*, *aenbidden*, *aenſpreken*, beſluit de Heer HUYDECOPER, in *zync aenmerkingen op J. VAN VONDELS Ovidius Herſchepping* B. XIV. vs. 341. met recht, dat men ook voor *toejuichen*, *toeknikken*, *toelagchen*, veel netter, (en overeenkomstiger met het Latijnsche *adclamare*, *adnuere*, *adridere*) zeggen zoude *aenknikken*, *aenjuichen*, *aenlagchen*, gelijk hier voorkomt: onze DE BOSCH neemt dit meermalen wel in acht bl. 58. reg. 3.

Dat de onſchuld juiche als baar de Lafter AAN durft BASSEN!

Doch niemand onzer Dichteren heeft de kracht van dit *aen* beter begrepen, en 'er zich meer van bediend, (volgens aenwyzing van HUYDEC. op gemelde plaets) dan VONDEL; zoo zegt hy in zijn *Samsen* bl. 10.

*Gelyck de lenteroos, verdroncken in een' vloot
Ons AENGLOEIT met een kracht, geen bloemen ingefchapen.*

bl. 36.

— — — Dit zyn dezelve klaeuwen,
*Van feuzelant, en zeeſtrant en geberght,
Noit, zonder wraeck te voelen, AENGETERCHT,*

en bl. 37.

Dat lant en ſtrant Gods AENSCHREIE.

Hoe krachtig toont ze ons overal
 Dat ze uit uw macht, volzalig Wezen,
 In beerlykheid is opgereezen!
 Een waanwys beuzel' van 't geval;
 Uw Godlyk aanzyn word op elken stap vernomen,
 Terwyl we uw goedheid ons alszins zien tegen komen.

Wat schat, door tongmoch pen ontvouwd!
 Hier glinstren duizend duizend kleuren.
 De graanoogst gloeit als levend goud.
 'k Voel 't hart verkwikt door zoete geuren.
 Het dartelende koeltje suist,
 En loopt door 't koren luchtig speelen;
 't Gevogelt zingt met schelle keelen;
 De klaare bron ontspringt en bruiſt

Den

in de *Altaer gebeimenissen* bl. 53.

Zoo menigmael de *Kristen, ten altaer*
 AENKNILENDE, *Godt nadert* — —

als mede in de *Voorreden* voor zynen vertaelden *Virgil, de volkomenheid der Latynsche Zwane* AENSTREVENDE; Gelyk dit nog van veelen gevolgd is, als HUBERT Pf. XXXVII. vs. 29.

Het Aerdrijck word den vromen AANGEPAAARD.

het konſtgenootſchap NIL VOLENTIBUS ARDUUM in de *gelyke tweelingen*:

Om dat zy deſ dat gy nu doet, en met haer mont
 Elk een AANBLAFTE dien ze aanzag, daarom moſtze een
 bond weezen.

ANDR. DUIRCANT doodsſchrick:

Het graf dat GAEPTE u AEN en dreygt u te bedelven.

doch . . . al voorbeelden genoeg.

Den steilen beuvel af, daer 't vrolyk loof der boomen,
Met zachte spiegling, WAALT (b) in kronkelende
stroomen.

Het groen tapyt van mollig gras
Is met gebloemte op 't schoonst doorweeven:
De runders dyen by 't gewas,
Waer van ze ons room en boter geeven.
De byzwerm aaft op riekend kruid:
't Olyfvoet druipt: de vruchten zwellen:
De wynrank pronkt met muskadellen:
De TAMARIS (c) ZWEET AMBER uit.

De

(b) Dit woord waelen komt tweezins voor, of als een *neutrum*, gelijk hier, of als een *activum* voor *mutare*, *vertere*, gelijk dus COSTER in zyne *Isabella* van het geluk zegt I. bl.9.

Het woed' en wroet' en woel' en WAAL al zyn vermoghen.

Overeenkomstig met onzen Dichter heevt het P. C. HOOFD in *Velzen* bl. 55.

Door 't WAALEN van de naald aan 't luisfer naauw kompas.

(c) VONDEL, *Virgil. in rijm* bl. 29.

De schors van TAMARIND ZWEETTE amber. —
en bl. 34.

De harde en beilige EICK ZWEET zoeten bonigdouw.
en bl. 67.

Wat bael ik op den geur der aengename BOOMEN

Die alsem ZWEETEN —————

Niet onaertig werdt zweeten den boomen toegeschreven, wanneer hunne zappen en vettigheden ter schorffe uit barstende, als druppelen zweets langs den stam neder vloeien, (zie HUYDEC. bl. 239.) doch dat niet vloeibaer is, kan onder den naam van zweet niet betrokken werden, en echter zegt VONDEL in dien zelvden *berijmden Virgilius* bl. 64.

GRONDEN die doorhouwt zyn dat ze ZWEETEN.
gelijk ook in zijn' *Faëton* bl. 7.

Pactool en Ganges, alle EILANDEN boen de bant
Ten bouwe, en ZWEETTEN GOUD, gesteente en diamant.

dit is onzes bedunkens niet naer te volgen.

De zee schenkt PAERLEMOËR, en PAERLEN (d), en
koraalen:
De bergmyn baart kristal, juweelen en metaalen.

Op deze en meer andere gronden bouwt hy einde-
lijk dit besluit, bl. 13.

Rys op, myn ziel! dit zette u aan
Om, dag aan dag, uw' God te looven!
Men wyte u bier geen stout bestaan,
Al gaat de stof uw kracht te boven.
Het Nachtegaaltje fluit, om Hem
't Lofoffer vrolyk toe te brengen,
En zou by 't niet van u gebengen?
Gewis, rys op! ach! was myn stem
Zo lieflyk als de stem der zalige engelenbooren,
En klonk zy 't aardryk om, in aller menschen ooren!

Dat alles juich' wat wezen heeft!
Gy Hemellichten, schiet uw stralen
Tot eer van Hem, die eeuwig leeft!
Juicht, wouden! zee! gebergte en dalen!
Uw volheid vorm' zich tot één choor!
En gy, gezwinde Serafynen!
Gy zelv' moet ons ter hulp verschynen.
Komt, sterkt den zanglust! zingt ons voor!
Ofschiet het al te kort..? Ja, 'k val, gantsch opgetoogen,
Slechts dankbaar U te voet, ontfermend Alvermogen.

Na verscheiden even fraeie en sichtigelyke Dicht-
stukken, die wy korthedshalve over slaen, komen
wy tot ene allernatuuerlykste afschetsing en krachtig-
ste aenprijzing van die voornaemste aller Christelyke
deuchden, de ware OOTMOEDIGHEID, waer uit wy
VOOR

(d) VONDEL in *Lucifer*, bl. 6.

Laet PAERLE en PAERLEMOER u zuiverheit beloven:
Haer schoonheit gaat de PAERLE en PAERLEMOER te boven.

voor zulken onder de Grooten, die wanen deze deuchd
hen niet te passen, dit volgende zullen uitschryven:
bl. 43.

Wat baat een zoelen zomervlaag
Aan booggesteegen' bergen,
Die, met onvruchtbre kruinen, staág
Den milden bemel tergen?
In laag gezonken' daalen vloeit
De lieffelyke regen,
Die deez' bereiden grond besproeit
Tot wasdomryken zegen.
Dit is een levend schildery
Van bun die zich verneëren,
Of, door ondankb're bovaardy,
Den goeden God BRAVEEREN (e).
Laat de opgeblaazen' Gloriezucht,
Vol dartel zelfvertrouwen,
Haar' naam beveelende aan 't gerucht,
Een ander Babel bouwen;
Het siddert, wat zich HOOG bevind,
Voor schorre DONDRSLAGEN (f):
Een bliksemolam, of d'warrelwind
Kan 't stoutste hart vertsaagen.

Hier

(e) L. MEYER en KILIAEN stellen dit onder de basterd
woorden, en de laetste veroordeelt zelfs BRAEF, „ 't Is
„ dierhalve te verwonderen dat dit woord in de werken
„ onzer beste schryveren zulk een BRAVADE maakt, en
„ zich niet alleen in dicht maer' ook in ondicht laet
„ zien,” zegt de Heer HUYDEC. in zyne Proeve bl. 406.

(f) Op dezelve wijz' zong H. K. FOOT, in het I. Deel
ziner Gedichten bl. 3.

Ik hebbe een' goeden vrunt
Dien gy niet ligt tot KLIMMEN zoudt bewegen.
't Mogt DONDREN zeit de man;
En dan waer 't nurst en veiligst noit GESTEGEN
ZULK WEER BANT TOPPEN AN.

B 4

Voeg

Hier op ontmoet ons ene TROOSTZANG, niet aen ene neerslachtige en moedeloze, maer aen ene recht boetgezinde ziel, wie beide hy afmaelt, de eerste bestrafft, en de laetste op Jesus wijst, en, door gelykenissen toonende, dat God kracht na kruis geeft, en het lyden ons geen vloek, maer dikwijls een zegen is, zoekt hy zulk ene op te beuren, met te betoogen, dat men om het gemis van 's werelds heil zynen God niet moet verzaken; als hy dus zingt bl. 52.

*Hoe spoorloos doolt by, die, om 't schadelyk genot
Van dwaaze zinlykbeên, zich aankant tegen God!
Of die, te moedeloos, met natbekreetene oogen,
Op de ongelukken STAART (g), nooit opziet naar den
boogen!*

Nooit,

Voeg 'er by VONDEL in den *Samson*, bl. 37.

*Gelyck een gloet, aen 't broên, en lang besloten,
Ten leste berst uit eene zwangre wolk,
Vertsaegtheit baert, en scbrik in 't dootsche volck,
Van donderkloot en blixemstrael bescboten:
Dan zwicht bet al wat met een trotze kruin
De Godtheit dreigde, en tergbde met zyn' boren
De DONDRSLAG, en blixem zien geen' TOREN
Noch TRANSSSEN aen, noch KERCK, noch ROTTS, noch DUIN.*

(g) STAEREN, voor zijn gezicht sterk op iet vèstigen hebben vele onzer Schryveren, VONDEL Pf. CXVIII. vs. 328.

Myn zinnen STAERDEN op uw werken, enz.

en hier van STAEROOGEN ja VERSTAEREN by KAMPHUYZEN *stigtelyke rymen* bl. 305.

Verleijster van 't gezicht dat zich VERSTAERT op 't sterfelyk

Echter is STAEROOGEN zoo veel niet in gebruik als wel STAR-OOGEN dat ook alleen het rechte is, gelijk ook STARREN niet STAEREN. Te recht schreef dan onze Dichter bl. 94.

Ik STARROOGDE op dit kleed.

STER-

*Nooit, by Gods slaande band, Gods wyzen raad
beschouwt!*

*Deeze is den bull gelyk, die zemelen beboud
Daar hem de bloem ontvalt,* —————

en wat verder bl. 55.

*Zoo is 't eens Christen pligt tot Christus eer te slyden;
Zoo is 't een voorrecht iets te smaaken van zyn lyden,
Wie sal beseffen met wat bitter bartewee
De Heiland worstelde in 't benaauwd Getsemané,
Hoe deerniswaardig Hy aan 't kruisbout is gestorven,
Met welk een' zielangst Hy ons 't leven beeft ver-
worven,*

Dan by, dien JESUS zelf verkiest tot kruisgenoot?

*Die onderwinding doet de heilvrucht van zyn' dood
Zieltroostlyk kennen, ja op hoogen prys WAARDEE-
REN (b).*

*Wie Hem in 't lyden volgt, zal met Hem TRIUM-
FEEREN.*

□□

STERREN of STAEREN is eigenlijk VERSTYVEN en hier van met onbeweegde en als verstijvde oogen ergens op zien. Gelyk dit by KILIAEN, TEN KATE en HUYDECOFER ten overvloede blijkt; men wachte zig dan te denken, dat STAEREN of STERREN zo veel zy als IN DE STERREN ZIEN dat ongeijmt of beuzelachtig is. Ondertusschen ziet men hier de nadeelige gevolgen, van dat blinkende klatergoud, en (hoe algemeen ook) dat vast bewijs van armoede, de letterspeling, met welke de grootste prullen altijd het meest op hebben. Vele plaetzen heeft men gelyk aen die van WATERLOOS *gedicht op Dekker:*

'k Zal eeuwig STERREN op die kostelyke STER.

en 't is zeker dat deze en zoortgelyke tot gemelde gedachten groote aanleiding geven.

(b) Wijl hier tweemalen dezelve basterd-uitgang in EEREN voorkomt, kan zulks niet om den rijmklank zijn. 't Schijnt dan dat onze Dichter dit goedkeurt, daer in van den

en bl. 58.

*Hoe Godgetrouwe Deugd, in akelige dalen,
Beschaduw'd van den Dood, al zwoegende om moog'
dwaalen,*

*Zy vind vertroosting door den staf der lieflykheid,
Waar meê de Aartsberder zyn beminde kudde weid,
Zingt vrolyk, ongezend, in Babels gloenden oven;
Heft uit der leeuwen kuil MET LUISTER (i) 't hoofd
naar boven,*

Of ondervind in druk wat zy door God vermag.

Wat verder zien wy in een kunstrijk tafreel, *eer, rykdom, gezondheid en wysheid*, vier der meest wenschelyke dingen, ieder zich als om strijd by den slapenden Salomo, in enen droom aanbevelen, en dien wyzen Vorst het grootste blijk zyn'er wijsheid toonen, met uit die allen de wijsheid (wyl de Godlyke goedheid hem beloovde zyne keuze te willen inwilligen) voor zich aftebidden. De goedkeuring door het Opperwezen zelv'aen die GADELOZE KEUR gegeven, zien wy in de volgende regelen, met welke onze schilder-dichter, dit zijn konst-stuk besluit, bl. 78.

*De vorst, bier door ontroerd en uit den slaap getoogen,
Herdacht, tot in de ziel getroffen en bewoogen,*

Zyn' wonderbaren droom en Gods beloftenis.

Ja, 'k acht de Wysheid meer dan all' wat dierbaar is.

(Dus

den grooten HUYDECOPER en andere afwijkende ; hoe ligt zou hy anders hebben kunnen schryven.

Die ondervinding doet de bellurucht van zyn dood

Zieltroostend kennen, ja eerst recht beoorlyk achten.

Wie hem in 't lyden volgt, mag ook zyn bell verwachten.

(i) Wy twijfelen zeer, of dit MET LUISTER hier wel veel luisters byzet; 't komt ten minsten wel meer, niet veel hooger dan voor een stopwoord, sloop by onzen Dichter. Misschien zou men beter kunnen lezen:

*Heft uit der Leeuwen kuil } het moedig hoofd
vol moeds het hoofd } naer boven.*

(Dus borst by uit.) Ach! dat my God die waardig keurde!
 Waar op by in der daad des Heeren gunst bespeurde,
 Uitmuntend zich van Eer en Rykdom zag omstuwde.
 En de ed'le Wysheid aan zyn' grooten geest GE-
 HUWD (k).

Dan komen wy tot een stuk niet minder fraai dan
 het voorgaende. CHRISTUS WANDELENDE OP ZEE;
 waerlijk een rijk onderwerp voor enen ryken Dichter.
 dus begint hy bl. 80.

— — — bet gloeyend ZONNEGOLD (l)
 BEZOOMT de kim (m), in 't WEST (n), ONZINKT
 ons oog in 't ZOUT (o).

Een

(k) Bykans even eens bezigt hier onze Dichter dit woord
huwen als c. HUYGENS in zyne *ernstige en boertige Mengel-*
stoffen II. D. bl. 115.

Die baren krygsmoed HUWDE aan de ongefmukte deugd.

Trouwens HUWEN en TROUWEN werden by onze beste Schry-
 vers overdrachtelijk gepast op alle zaken, aen welke wy
 ons verbinden; die hier van voorbeelden begeert hael die
 uit HUYDECOPER's *Proeve* bl. 474, 475.

(l) Dus ook bl. 28.

't Gestarnse staat, by 't glinstrend aangezigt,
 By 't STRALEND GOUD DER VUURBRON, doof en duister;

en aertig by HOOGVLIET *Abr. de Aartsu.* B. IV. bl. 89.

Al eer de Morgenzon zich in den Oceaen,
 HAAR' GOUDEN SPIEGEL, TOOIT, en schikt baar kuif van straalens;

(m) Even eens schreef onze DE BOSCH 1ste Deel bl. 43.

Intusschen dooft de ZON haar beldre dagtoorts uit,
 En ZOOMT de WESTKIM met het GOUD van huare straalens;

en VONDEL in den meer gemelden berijmden *Virgilius*:

Als

*Een labbrend koeltje doet de zeilen luchtig zwellen,
En 't vlotte waterpaerd door 't schuimend stroomspoor
snellen,*

*Terwyl DE FLAAUWE MAAN, gesteegeen aan den trans,
De Zee (p) VERZILVERT door haar FLIKKEREN-
DEN (q) glans.*

Deze

————— ———— *Als 't gouden Zonnespoor
De zonnewagen volgt, van daer by zwaer geladen
Met dat alziende hoest komt op robyne raden
Oprollen uit het wier, tot dat by nederstort
EN 'T WESTEN ZOOMT MET GOUD terwyl het avond word.*

(n) J. DE MARRE *Batavia:*

————— ———— *Van daar de morgenzon
Het nugter Oosten kust, tot daar zy in een bron
Van gouden baaren ZINKT.*

(o) HET ZOUT voor de Zee is te gemeen om aenteteeken-
nen, zie DE MARRE *Batav.* bl. 50. 62. enz. enigszins onge-
meener zegt VONDEL *Joseph in 't hof* bl. 42.

————— ———— *Dat dan de ZOUTE SPRINCK
Geen stranden kenne* ———— ————

(p) HOOGVLIET *Abraham de Aertsv.* B. 10.

*DE MAEN vertoonde nu 't VERZILVERD aengezicht
En troofte 't aerdryk met den WEERGLANS van dat licht.*

(q) Ene gelyke plaets heeft VONDEL, *Virgil. in rym* B. 6.*De Maen FLICKERDE in de vloed.*

FLIKKEREN anders is van zwaerder beteeckenis, en werdt be-
ter van goud en purper dan van het bleeke zilver gebezigd,
VONDEL in dat zelvde boek.

*Waer uit die GOUDEN GLANS de verf schakeert en FLICKERT.
FELS Horat. Dichtk.* bl. 2.

*Noch dat by, die ons in zyn' werken grootfche zaaken
Doet wachten, hier en daar een lap naay van SCHARLAKEN
Die vinnig affteekt, en ons FLICKERT in het oog;*

F. VAN

Deze Euangelie geschiedenis op zoo grootschen frant hebbende afgehandeld, vertoont hy ons den hoofdman CORNELIUS den Godsgezant PETRUS te voet vallende, doch van dien op volgende wvze daer in bestraft. bl. 88.

— *Cornelius, ik ben die bulde onwaardig.*

'k Ben u gelyk; een menscb, gevormd uit nietig stof.

Al daalde een beilig uit bet zalig englenbof,

HY BELGDE ZICH DEEZE EER (r). *Zoud ge u tot my dus wenden?*

'k Ben uit my zelven niet dan zwakbeên en elenden.

Men bid geen s'chepsel, maar alleen den Schepper aan.

Te

P. VAN DORP, Heer van MAESDAM, *sichtelyke gedichten* bl. 31.

DE VOLLE ZONNESCHYIN van boogen staat en voordeel
Zyn FLICKRIG in bet oog, verblinden bet verstand.

en bl. 281,

Het vorstelyk' gewaet met al zyn FLICKERINGEN
VERBYSTERT wel 't gezicht,

Doch kwalijk schreef die zelvde VAN DORP bl. 22. *Het FLICKERIG blixem.* Aen den bliksem is BLIKKEREN eigen, waer van men wijdlopig kan lezen by HUYDEC. bl. 375. Fraei heeft VONDEL dit onderscheid in zijn' *Virg.* bl. 270. *Met koperen s'bilden FLICKEREN, Met stale lemmers BLIKKEREN.* Het eerste behoort tot al wat rood en gloeiende, het laetste tot al wat bleek flaeuw van glantz is.

(r) Zo 'er DEEZER EER stond, zoude het vers een halve voet te lang zijn, want DEEZE EER smelt hier in een, en echter moest hier, ter aanwyzinge der *genitivus*, noodzakelyk staen HY BELGDE ZICH DEEZER EER OF OVER DEZE EER. Daerenboven zijn twee smeltingen in één vers niet wel te dulden, lees dan liever,

Hy weigerde 't, en zoud ge u dan tot my dus wenden?

Te lang hebben wy ons in het stichrelyke opgehouden, om van de daer aen volgende Mengel-Lof- en Lijk-Dichten veel te kunnen zeggen. Des Dichters edelmoedige gevoelens kan men bespeuren uit deze zyne woorden in zekere **DANKBETUIGING aan Jongkvrouwe SUSANNA MARIA VAN OORTMAN, voor haar gedicht, onzen Dichter, ter inzegening tot den Christelyken liefdedienst, toegezongen, (bl. 182.)**

SUSANNE! ik voel myn' yver branden,
 Schoon my myne onmagt paalen zet,
 Om bier uws Vaders wakkre stappen,
 In Goddelyke wetenschappen,
 Te volgen met gelyken tred.
 Om, bem gelyk, als 't eël gesteente,
 Dat glinsterende straaLEN spreid
 Van rypen raad en heiligheid,
 'T SIERAAD (s) te zyn in Gods geeneente.

Doch wy moeten ons zelveN scheuren uit deze alleraengenaemste *verlustigingen*; laten wy dan eindigen met het kunstrijk slot, daer onze puikdichter zijn gedicht mee eindigt, dat hy in den jare 1750 der konstschildereffe RACHEL RUISCH toezong (bl. 187.)

Uw kunst beschaamt den galm der snaaren.
 Zou u de zegepalm ontstaan?
 Daar vrolyk lentegewas en malsche zomeräiren
 Als van uw glorie zwanger gaan.

Ge-

(s) Even eens lezen wy in het 1ste Deel bl. 21.

De zelfverzaaking wenscht, naar 't godlyk welbebaagen,
 't SIERAAD der heiligheid, tot 's Hemels eer, te draagen.

De Heer DE BOSCH neme het ons niet kwalijk af, zoo wy hem in beide deze plaetzen een fautjen tegen de *Prosodie*, of uitspraekkunde onzes lands aenwyzen. 't Is ene nimmer wankelende eigenschap onzer Duitsche taeltakken, datze altyds den klemtoon op bet zakelyk deel der woorden laten vallen, zie TEN KATE *grondslag van geregelde afleiding* verb. I. §. 5. en HUYDEC. bl. 356. Dus is dan in SIERAAD de eerste lettergreep buiten tegenspraek lang, en mag geenszins, gelijk hier, kort gebezigd werden.

Getuigen zyn de schilderwondren

In 't lustprïeel dat ge ons ontsloot

Maar laat ge een bagedis dit vogelnestje plondren?

Gedoogt ge dat een worm die noot?

Hoe! 'k vind my door uw kunst bedrogen

Bedrogen? neen! uw wys beleid

*Vertoont dus, byal 't schoon, dat ons boud opgetoogen,
't Vergaan van 's waerelds beerlykheid.*

Wat eerkrans voegt, ó Roem der vrouwen!

Uw' onvermoeiden ouderdom?

*De dankbre Dichtkunst neen! wie zou uw' lof
ontvowpen?*

Gy schildert Neêrlands zangberg stom.

MESSIAS, GEWYDE HERDERSZANG,

*In navolging van den vierden Herderszang van
VIRGILIUS, genaamd POLLIO,*

Na het Engelsch van den beroemden Dichter

ALEX. PÓPE door SARA MARIA v. D. WILP,

(Leiden by *A. Kallewier*, 2 vellen, gr. 4to, f-: 6.)

Dit kostbaer stukken heeft geene aenpryzing noodig; 't is kort, en daerom kan men van deszelvs waerde en zinrykheid niet wel oordeelen, dan door het geheel te lezen. Die in zynen *Gradus ad Parnassum* ene fraeie natuerlyke beschryving van het werk enes goeden herders wil aenteekenen, vergete deze volgende regels niet: vs. 67-75.

Gelyk een berdersknaap het witgewolde vee

In groene beemden leid, verzorgt van legerstée,

In onbesmette lucht doet frisscher adem balen;

De schaapen weêr vergaerd, die van de kudde dwalen;

Gestaég ben boud in 't oog, terwyl de dagtoorts blaakt;

En in den duïstren nacht, ter veiligheid bewaakt;

De tedre lammers voed, ben dragende in zyne armen,

Terwyl by 't zwakke poogt in zynen schoot te warmen.

N A-

N A R I C H T.

Het een en ander, betreffende onz eerste blaedjen, hebben wy met onzen lezer te verrekenen.

I. Valt men schier algemeen op het opschrift BY-DRAGEN, ja veele bekennen rond uit, dat niet te verstaen, en vragen wat het te zeggen zy. Om hun dit te leeren, vragen wy ook op onze beurt: *Wat zijn BYLAGEN?* Immers is dit een gemeenzaem woord, beteekenende stukken en bewyzen gehorig, of behorende te *liggen*, by de verhandeling van deze of gene zaak. Zijn derhalve zoodanige geschriften, die uit verschillende pennen, tot een en het zelve oogmerk, ter bevordering van eene en dezelve zaak, werden aengebragt en *bygedragen*, met het zelve recht geene BY-DRAGEN te noemen? Het moet ons over zoo gering een stuk dus breed te moeten zijn.

II. Klaegt men over de flordigheid van uitgave, die enen kieffchen Schryver of Dichter af moet schrikken, zijn werk aen zoo onachtzame persbezorgers te betrouwen. Gelijk wy in 't gemeen op deze beschuldiging nietz, dan ootmoedige bede om versooning, en belovte van betering weten te antwoorden, zoo kunnen wy echter in 't bezonder inbrengen, dat de meeste feilen, in den *Wiegzang* voorkomende, niet aen onze onoplettendheid in het naerzien der proeven, maer aen de gebreklijkheid van het ons toegezonden afschrift, in 't welk wy, niet wetende of de Dichter misschien zelv dus geschreven hadde, nietz durvden veranderen, te wyten zijn.

III. Eindelijk verzoeken wy, (om ook dit gebrek, in onze vorige uit bekrompenheid van plaetz gesproten, te vervullen) alle Lievehebbers die ons iet gelieven toe te zenden, zulks met een opschrift *aen de Uitgevers der TAEL.- EN DICHT-KUNDIGE BYDRAGEN*, te doen toekomen aen onzen drukker, JOHANNES LEMAIR, te *Leiden*, by wien, alsmede by alle boekverkopers in andere steden, dit blaedjen maendelijks zal te bekomen zijn.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 3. voor den 1. van Lentemaend 1759.

NOODZAKELYKHEID D E R W E D E R G E B O O R T E .

Schepfel! pronkstuk van Gods handen!

Kunsttafreel van 's Hemels macht!

Oogenlust der puikverstande!

Telg van Goddelyk geslacht!

Beeld van uwen Voogd en Vader!

Wysheidspiegel! Deugdenschat!

Waar vereenigd was te gader,

Wat ooit Zaligheid bevat:

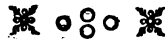
Zuivre bron van duizend stralen,

Waar geen star by op kon halen!

C

Ach!

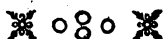
Ach! wat heeft uw glans ontkleefd?
 Wat uw heil, uw schat geroofd?
 Wie, wie heeft uw hals gektuisterd,
 En de kroon gerukt van 't hoofd?
 Schepsel! diep, helaas! verzonken
 In den naarsten Jammerpoel,
 In een zee van schuld verdronken,
 Schepsel, toorn en vloek ten doel!
 Ach! wie vindt een eind van klagen
 In 't gezicht van al uw plagen?

Arme balling, uitgeslooten
 Uit den hemelburgerstaat,
 Van Gods aangezicht verstooten,
 Zonder troost en toeverlaat!
 Moet ge elendig ommezwerven
 In onlyd'lyk zielsverdriet?
 Zult ge balling leven, sterven,
 Daar ge nergens uitkomst ziet?
 Arme balling! moe van kermen!
 Ach! wie zal zich eens ontfermen?

Deeze,

Deze, of diergelyke zuchten
 Slaakte ik onlangs uit myn mond
 Afgesloofd door ongenuchten,
 In den laaten avondstond.
 't Zonlicht was in zee gedoken,
 't Zwerk toog reeds zyn nachtrok aan;
 Droefheid had my 't hart gebroken,
 Moê en mat van 't angstig slaan;
 En, van 't onophoudlyk leken
 Was myn schreiend oog bezweeken.

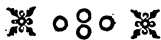

Slaapzucht had in 't eind haar vlerken
 Om myn schedel uitgebreidt,
 En my, eer ik 't zelf kon merken,
 Tot de zachte rust geveleid:
 Duizend, duizend ydle schimmen
 Kwamen uit haar nachtspelonk
 Naar myn zwakke harsens klimmen,
 En de halfgedoofde vonk
 Van myn doodgelykend leven
 Had een valschen glans gegeven.

Onder 't ongeregeld malen

Van myn zinnen, licht gemompt,
 Meende ik gantsch alleen te dwalen
 Langs een aklig pad, bedompt
 Door 't gebergte, aan wederzyden
 Overhellende in het dal.

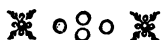
Steenen, struiken, naauw te myden,
 Dreigden staag eeh zwaren val:
 't Scheen, de schrik had deze sporen
 Tot haar woonplaats uitverkoren.

Niemand was in honderd jaren,
 Dacht my, langs dit pad gegaan,
 Om geen wisse doodsgevaaren
 Zonder noodzake uitteftaan.
 Ik, door toeval hier gekomen,
 By het licht der Westerson,
 Had myn dwaling naauw vernomen,
 Toen my de angst en schrik begon
 Voort te slaan door all' myn leden,
 In 't gezicht dier akligheden.

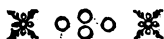
Vrucht-

Vruchtloos was 't weêrom te vlieden ;
 Schroomelyk, te spoeden voort :
 Nergens kwam zich uitkomst bieden
 In dit allervreeslykft oord ;
 Dikwyls hield de vrees myn voeten
 Vastgeketend aan den grond,
 Dikwyls wachtte ik, op 't ontmoeten
 Van een mensch, die 't pad verstond ;
 Tot ik, eindlyk aan 't bedaren
 Vast besloot, om voort te varen.

Maar! hoe trof my de angst aan 't harte!
 Hoe verkleumde my de schrik!
 Toen ik, overkropt van smarte
 Onder 't gaan, op 't ogenblik
 My vond in een perk, omslooten
 Met een steilen heuvel-muur,
 Die het zwerk scheen door te stooten!
 Al wat immermeer natuur,
 Om de Ziel aan vrees te boeijen,
 Uitvond, scheen hier zaam te vloeijen.

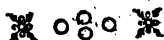
'k Zag geen, fchaduwryke lommer,
't Aardryk teelde fruik noch boom.
Geene beek verdreef den kommer
Door haar' zachtjes gaanden froom.
't Eenigft kruid, alhier gevonden,
Waren distels, ruig van blad,
Die slechts gintsch, of elders ftonden
In het moeilyk wandelpad.
Woeftheid maakte deze landen
Tot haar eigen luft - waranden.

Nachtegaal had nooit zyn orgel
In dit eenzaam veld befeeld:
Vink noch lyfter met haar gorgel
Liefdedeuntjes hier gekweeld:
Hier kwam nooit een tortel fchuilen
Voor de klauwen van een gier,
'k Hoorde niets, dan gillen, huilen,
Kraffen met een naar getier.
't Nachtgefpuis van wilde vogelen
Roerde hier zyn zwarte vlogelen.

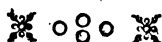
't Aard-

't Aardryk was bezaaid met schenkels:
 'k Zag 'er niets dan menschenbeen,
 Bekkeneelen, vingers, enkels,
 Schouders, ribben, onder een,
 Zonder maat, en plaats, en orden,
 Door het gantsche dal verspreidt.
 Elders tot een berg geworden,
 Toonbeeld van de afgryslykheid,
 Dat noch zelf na 't wedervaren
 Ryzen doet te berg' myn hairen!

Stank van lang verstorven lyken,
 Door de lucht reeds half vergaan,
 Deed my 't hart van walg bezwyken.
 'k Zag het vol verbaasdheid aan,
 Hoe' de raaf en kraai en gieren
 Pikten in 't affchouwlyk aas;
 'k Zag den sperwer greetig zwieren
 En met yffelyk geraas
 Voedsel halen voor zyn kieken,
 Onder stadig klapperwieken.

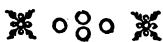
Denkt, hoe 't schouwspel my ontroerde,
 't Hart my in den boezem floeg;
 Angst myn zinnen gantsch vervoerde,
 En een kou door de aders joeg:
 Hoe my 't klamme zweet, de leden
 Uitgeperft, op 't aardryk vloot,
 En ik vast met snelle schreden
 Ylde na de bleeke dood,
 Die hier de yslykfte vertoning
 Schetste van haar gruwelwoning.

't Leven was bykans verdweenen,
 't Lichaam was verstyfd en koud,
 't Zonnelicht, reeds uytgescheenen,
 Daalde in 't vloeiend Wester-zout:
 Met het meerdere der schimmen
 Van den avond schein de grond
 Vreesselykèr toe te grimmen:
 'k Wachtte slechts den laaften stond,
 Om, van alle hoop verstooten,
 't Ryk der dooden te vergrooten.

Maar!

Maar! ô beurtverwiffelingen!
 Toen in 't prangen van den nood
 De Oppervoogd der hemelkringen
 Gunstig my zyn bystand bood.
 Toen my van de hemeltranffen
 Plotzeling een licht omscheen,
 Voor wiens schitterende glanffen
 Alle duifternis verdween:
 Hemellicht, waar duizend zonnen
 Naauwelyks by halen konden.

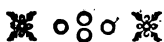

'k Zag een Jongling nederdalen,
 Schoon en jeugdig van gelaat;
 't Aanzicht blonk van gouden stralen,
 't Zwaneverwig feest gewaad
 Was bezaait met diamanten;
 Waar hy floeg zyn blinkend oog,
 Maalde 't licht aan alle kanten
 Kleuren van den regenboog.
 Waar hy ging, kwam 't veld zyn voeten
 Met een bloemtapeet begroeten.

C 5

Hy

Hy, allengskens toegetreden,
 Daar ik lag, met angst belaan,
 Roerde myn verkleumde leden
 Met een vrede-olyftak aan.
 Ylings daalde warmte en leven
 In myn bangen boezem neêr:
 't Bloed gantsch traaglyk voortgedreven
 Kreeg zyn oude vlugheid weêr:
 Vreeze en Wanhoop, aartstirannen,
 Werden uit myn geest gebannen.

- „ Ach! wie zyt ge? mensch of Engel?
 (Vraagde ik met een zahten toon)
 „ Gun my, dat ik de armen strengel
 „ Om uw voeten, die den throon
 „ Mooglyk van 't heelal betreden;
 „ Dat ik, voor U neêrgespreidt,
 „ U opoffre myn gebeden
 „ En myn zuivre dankbaarheid.
 „ Ach! wat deed U herwaart spoeden,
 „ Om myn leven te behoeden?

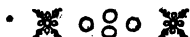
Hy,

Hy, van yvervuur aan 't branden,

(Wyl ik vast ootmoedig kniel)

Richt my op met bei' zyn handen:

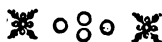
- „ Hoed U! (zegt hy) wacht uw ziel!
- „ Matig uw te sterke driften!
- „ Stel uw' ootmoed aan een zy'!
- „ Draag zo heilige offergiften
- „ Aan de Godheid, niet aan my,
- „ Wien 't genoegzaame eer moet geven,
- „ Staag in 's Makers dienst te leven.

- „ 'k Ben een van de Seraphynen,
- „ Die in 't bovenmaansch gesticht
- „ Zweeven in de Zonneschynen
- „ Van Gods glinstrend aangezicht.
- „ Wy, de naaste lyftrauwanten
- „ Van der schepslen Opperheer,
- „ Dalen als zyn ryksgezanten
- „ Menigwerf op 't aardryk neêr,
- „ Om zyn hooge staatsbeveelen
- „ Aan het menschedom meê te deelen.

„ Schrik

- „ Schrik zo niet voor deez' vertoning,
 „ Die zich opdoet aan het oog:
 „ Ik, op last van onzen Koning
 „ Afgevaardigd van omhoog,
 „ Zal U 't Gods geheim ontvouwen,
 „ Dat hier in verborgen ligt,
 „ 'k Zal U wonders doen beschouwen,
 „ Waar het scherpst vernuft voor zwicht;
 „ Wonders, die nooit weêrga vonden
 „ In de ruime waereldronden.

- „ Deze hoop verdorde schonken,
 „ Deze berg van menschenbeen,
 „ 't Rif, noch naauwlyks uitgestonken,
 „ Dat gy ziet wat ginder heen,
 „ Deze, slechts voor weinig dagen,
 „ In de doodsvalei ontzield,
 „ Waar de gieren buit af dragen,
 „ Waar het al van wormen krielt,
 „ Deez' verborgenheên, ontwonden,
 „ Schetzen 'T MENSCHDOM DOOD IN ZON-
 DEN.

„ Deze

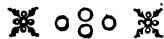
- „ Deze landstreek, die op heden
 „ Niets, dan enkle naarheid, spelt,
 „ Was voorheen **REN VRUCHTBAAR EDEN**,
 „ En cen oog-betovrend veld.
 „ Bronkristal kwam langzaam zakken
 „ Langs 't gebergte, in 't jeugdig woud,
 „ Waar 't geboomt' zyn zegetakken,
 „ Dicht bebladerd, nimmer oud,
 „ Vlocht tot duizend lustpriëlen,
 „ Waar de blydschap staag kwam speelen.

- „ Fiere schoonheid! hier geboren,
 „ Oog-en hart-verrukkend paar!
 „ Door de Godheid uitverkoren,
 „ Om, vereenigd met elkáer,
 „ Hier vol op te zien, te smaken,
 „ 't Allerzaligst heilgenot,
 „ Dat een schepsel kan volmaken
 „ In gemeenschap met zyn God,
 „ Om in deze lustwaranden
 „ 't Zamen in Gods min te branden.

Ach!

- „ Ach! dat U nooit reukeloosheid
 „ Had doen steig'ren naar Gods kroon!
 „ Dat nooit heldraak door zyn boosheid
 „ Had misvormd uw blinkend schoon!
 „ Doodlyke eerzucht! gulzig flokken!
 „ ô Rampzalige appelbeet!
 „ Toen de Aartsvyand U kwam lokken
 „ Naar een poel van eeuwig leed!
 „ Ach! hoe moet gy tot deze uren
 „ Uwen zwaren val bezuuren!

- „ Ziel en Lichaam, gantsch verdorven
 „ Door dat snel en doodlyk gif,
 „ Zyn op 't oogenblik verstorven.
 „ Zie daar noch 't afschuwlyk rif.
 „ Pest, ten afgrond uitgebroken,
 „ Door den vreeselyken stank,
 „ Heeft alom de lucht ontstoken,
 „ En bloeddorstig, eeuwen lank,
 „ Schrik en moord hier omgedragen
 „ Op haar' zwarten bolderwagen.

„ Wie

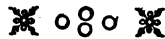
- „ Wie hier ooit kwam henen dwalen
 „ (En 't is aller menschen ramp)
 „ Moest het met de dood betalen
 „ Door den vuilen zwaveldamp,
 „ Die, geduurig opgestegen,
 „ 't Zonlicht met zyn nevel dekt,
 „ En, verspreidt op alle wegen,
 „ Boomen, kruiden, menschen lekt,
 „ Om in enkele ogenblikken,
 „ Al wat leeft, te doen verstikken.

- „ 's Menschen geest, die zich te voren
 „ Koesterde in zyn levensbron,
 „ Heeft zyn vreugde en licht verloren,
 „ Met het dalen van zyn Zon.
 „ Wysheid, toornig, om 't vermetel
 „ Steigren naar Gods gloristoel,
 „ Ruimt haar' omgeworpen zetel,
 „ Dwaasheid klimt uit de afgrondspoel,
 „ Om dien grond voor zich te wianen
 „ En vermeestert al zyn zinnen.

„ Voor-

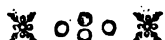
- „ Voormaals vond hy in 't aanschouwen
- „ Van zyn God zyn eenig goed;
- „ Op zyn' Maker te vertrouwen,
- „ Was het steunzel van zyn voet.
- „ Nu beroofd van rechte kennis,
- „ Dwaalt hy in een zwarten nacht.
- „ Snode list, en vuile schennis
- „ Proeft op zyn verstand haar kracht.
- „ Ydle waan, in 't brein aan 't kobken,
- „ Vult zyn' geest met zinnespoken.

- „ Staag in heilig vuur te blaken,
- „ Om te volgen Gods geboën,
- „ Kon zyn' staat volheerlyk maaken;
- „ Deugd was hier zich zelf een loon:
- „ Nu, van all' die drift ontledigd,
- „ Merkt hy God als vyand aan,
- „ Vind hy rust, in onbevredigd
- „ Zyn verbondeisch af te slaan,
- „ En, tot meerdring der elenden,
- „ Dagelyks op nieuw te schenden.

„ On-

„ Onwaardeerelyke schatten,
 „ Schatten, die de onsterfelykheid
 „ Naauw ten vollen kan bevatten,
 „ Door God zelf hem toegezeit,
 „ Trapt hy smaadig met de voeten:
 „ Klatergoud en rook en wind
 „ Kon hy als zyn rykdom groeten,
 „ En omarmen, willens blind:
 „ En zich zelf, o doodlyk slapen!
 „ Aan een enkel niet vergapen.

„ Heen geworpen op den akker,
 „ Waar hy voormaals rust verkoos,
 „ Wordt hy door geen schreeuwen wakker,
 „ Zonder geest en levenloos,
 „ Ligt hy hier vol stanks te rotten,
 „ Krikelende van ongediert',
 „ Dat op alle de overschotten
 „ Gretig om zyn leden zwiert,
 „ Tor hem eindlyk lucht en wormen
 „ In zo gruwzaam rif hervormen.

D

„ Eritsche

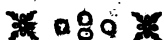
- „ Britsche dwaalgeest! Zielverleider!
 „ Windverkooper! tuimelgeest!
 „ Hoogmoedspylcr! droomverspreider!
 „ Valstrik, voor Gods kerk gevreesd!
 „ Zwyg van 't onbepaalde willen,
 „ Leg uw vryheid aan een band!
 „ Zult ge 't Godlyk woord bedillen
 „ Met uw ingebeeld verstand?
 „ Heeft wel ooit een doode 't leven
 „ Aan zich zelven weêrgegeven?

- „ Laat het Pantherdier met lekken
 „ Reinigen zyn bonte huid,
 „ Nooit verliest het zyne vlekken:
 „ Schudt den Moor zyn kleders uit,
 „ Dompelt hy zich in de stroomen,
 „ Plonst hy, wryft hy overal,
 „ Nooit zal hy dat vogt bekoomen,
 „ Dat hem blanker maaken zal:
 „ Ziet hem, op zich zelven grimmen,
 „ En door 't wryven zwarter glimmen.

„ Zonder

- „ Zonder mond Gods lof te zingen,
- „ Zonder oog te zien het licht,
- „ Zonder voeten op te springen,
- „ Heeft ooit ymand zulks verricht?
- „ Harde rotfen zagt te kneeden,
- „ Wasch te smelten uit metaal,
- „ Diamanten week te smeeden,
- „ Is de onmeetbre hemelzaal
- „ Met de vingren af te spannen:
- „ Wie, wie zal zich des vermennen?

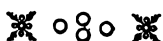

- „ Dat hier Samo's gryze luister
- „ Wysheid in het zwygen stell':
- „ Dat hy in dit aklig duister
- „ Nooit vergeeffsch zyn' geeften kwell'!
- „ Socrates moet hier verftommen.
- „ Nimmer heeft in Plato's School
- „ Ymand deezen trap beklommen.
- „ Cicero op 't Kapitoel.
- „ Zeno in zyn Galleryen,
- „ Dwalen zorglyk hier ter zyen:

D 2

„ 't Krooft,

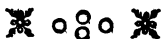
- „ 't Krooft, uit Abraham gesprooten:
 „ 't Godgeminde en heilig zaad:
 „ 's Hemels naaste gunstgenooten
 „ Roepen hier vergeefs te baat
 „ Scherpe vlymen, die het tekén
 „ Kerfden van Gods heilverbond:
 „ Siloams of Kedrons beeken,
 „ 't Water uit de tempelvont
 „ Mocht uitwendig 't lichaam raken,
 „ 't Kon de ziel niet witter maken.

- „ Nikodemus mooge roemen
 „ Op, zyn doorzicht in Gods wet:
 „ Israël hem leeraar noemen:
 „ Dat hem 't Sanhedrin vry zet
 „ Onder Juda's achtbre staten;
 „ 't Schemerlicht, dat om hem zweeft
 „ Heeft zyn zielsoog blind gelaten,
 „ In verbeelding, dat hy leeft.
 „ ô Hoe dwaalt gy hier beneden
 „ Langs een pad, vol duisterheden!

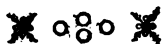
„ Simson

- „ Simfon rukke Gaza's deuren
 „ Van haar' kopren grendelboom,
 „ Nimmer zal 't aan hem gebeuren
 „ 't Hart te ontsluiten. Dat men koom
 „ Met een hejr van Philistynen,
 „ Goliat stâ pal aan 't hoofd,
 „ Stormt vry op de schansgordynen,
 „ 't Zwaard, dat bekkeneelen klooft,
 „ Zwenke zich met bliksemstralen,
 „ 't Hart verduurt de krygsmetalen.

- „ Och! wie kan uw' onvermogen,
 „ Arme mensch! zyn hulpe biên?
 „ Wie kan zonder schreiende oogen
 „ Alle uw rampen overzien?
 „ Uitgeput van alle krachten,
 „ Slaaf van d'eersten moordenaar,
 „ Moet gy op een vonnis wachten,
 „ Dat noch grooter rampen baar',
 „ Dat u in de diepste hoeken
 „ Van den afgrondspoel zal vloeken.

- „ Verre boven 't fargewemel,
 „ Boven 't glinsterend azuur,
 „ Vindt men noch een derden hemel,
 „ Rondom met een Jaspismaar
 „ Dicht bebolwerkt en gesloten,
 „ Op een onvergangbren voet
 „ Van het zuiverst goud gegoten,
 „ Wyl de wal zich open doet
 „ Door een reeks van parelpoorten,
 „ Allerkostlykst in haar soorten.

- „ Waar men wandelt langs de straten,
 „ Treedt men op een grond van goud,
 „ Praalpaleizen van Agaten
 „ En Smaragden opgebouwd,
 „ Waar Topazen 't lyftwerk sieren,
 „ Hiacynth en Diamant,
 „ Amethisten en Saffieren
 „ Schitteren van allen kant,
 „ Dat zelf 't oog der Serafynen
 „ Pinkt van all' die Zonneschynten.

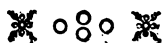
„ Recht

- „ Recht in 't midden zwaait de Koning
 „ Zynen rykftaf op zyn troon,
 „ In een ongenaakbre woning.
 „ Niemand, dan Gods eigen Zoon
 „ Kan die plaats naat eifch befchryven:
 „ Overrompeld door al 't licht,
 „ Staan wy telkens ruim; en blyven
 „ Met een overdekt gezicht,
 „ Op de wachtplaats, ver beneden
 „ Dezen troon der Zaligheden.

- „ Dit 's de woonplaats onzer benden,
 „ Waar we, ontheft van moeite en druk,
 „ Eeuwig vry van alle elenden,
 „ Vinden 't allerhoogft geluk.
 „ ô Hoe zalig hier te wonen!
 „ Zich te spieglen in zyn' God!
 „ Wufte waereld! zwyg van kroonen!
 „ Wy bezitten grooter lot!
 „ Heilig! heilig! heilig Wezen!
 „ Eeuwig moet ge zyn geprezen!

- „ Niemand mag hier binnen koomen,
 „ Die besmette kleders draagt.
 „ Zou hem 't recht niet zyn benomen,
 „ Die aan 't vorstlyk oog mishaaft?
 „ 't Vorstlyk oog, door niets te dekken,
 „ Dat rondom zich alles ziet,
 „ Kan nooit de allerminste vlekken
 „ Dulden in zyn grondgebied:
 „ Zonde met haar bondgenooten
 „ Zyn hier eeuwig uitgesloten.

- „ Treurig lot der Stervelingen,
 „ Afgesneên van alle hoop;
 „ Waar niet in deez' hemelkringen
 „ Eens gelegd een wonderknoop,
 „ Die Gods recht en goedheid paarde
 „ In den borg Immanuel,
 „ Die zich 's menschen heil verklaarde,
 „ En de macht van dood en hel,
 „ Met het wisslen van zyn leven,
 „ In het strydperk heeft doen sneeven.

„ Hy,

- „ Hy, op 't vloektoneel gestorven,
 „ Pletterde den drakenkop:
 „ Heeft een eeuwig heil verworven:
 „ Stond weer als verwinnaar op.
 „ Bleeke dood! waar is uw prikkel?
 „ Jësus plukt de vredeolyf!
 „ Dat voortaan uw scherpe fikkel,
 „ In de schée verzegeld blyf,
 „ Stervling juich! de God der Goden
 „ Schept het leven uit den dooden!

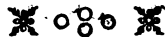

- „ Triomfeerend opgevaren
 „ Naar zyns Vaders eeuwig hof,
 „ Onder Cherubynsche schaaften,
 „ En 't weergalmen van zyn lof,
 „ Daar op 's Vaders throon gestegen
 „ Zendt hy zynen Geest om laag!
 „ Die zyn' ryken hemelzegen
 „ Aan het schepsel overdraag',
 „ Dat, na 't vreeverdrag verkoren,
 „ Door hem wordt op nieuw geboren.

D 5

„ De-

- „ Deze, 't aardryk omgereden
 „ Op de koets van 't zalig woord,
 „ Dringt met kracht door al de leden,
 „ Jaagt tot in het harte voort!
 „ Wekt daar doden! helpt daar blinden!
 „ Richt daar kreuplen van den grond!
 „ Doet daar smaak en waarde vinden.
 „ In 't beminlyk vreeverbond.
 „ Komt door dienst van heilgezanten
 „ 't Kruisgeloof in 't harte planten!

- „ 't Schepfel leert zyn' Maker kennen!
 „ 't Ruimt zich zelf voor Christus in,
 „ 't Leert zich aan Gods dienst gewennen,
 „ Blaakonde van hemelmin!
 „ Even als een kind op de armen
 „ Van zyn moeder steunt en rust,
 „ Steunt hy op Gods vry ontfarmen,
 „ Hoogste doelwit, grootste lust,
 „ Beste rykdom in zyne oogen
 „ Is zyn' Bond God te verhoogen!

„ Wac-

- „ Waereld, met haar ydelheiten,
 „ Zonde, met haar snooden floet,
 „ Schopt hy voor altoos na buiten,
 „ En vertrapte met zyn voet!
 „ Hoogmoed, wellust, zielepesten,
 „ Slaat hy met zyn vuisten dood,
 „ Twistharpyën, uit haar nesten
 „ Voortgerukt, zo vals, zo snood,
 „ Satans grootste stokebranden
 „ Wurgt hy met zyne, eigen handen!

- „ Eerlyk, ongeveinst in wandel
 „ Is hy aan zich zelf gelyk:
 „ Liefdedragend in zyn handel,
 „ En zelf in zyn armoe ryk.
 „ Snoô begerlykheid moog woelen,
 „ Hy verwintze door zyn geeft.
 „ Moet hy Satans neepen voelen,
 „ Rustig, moedig, onbevreesd
 „ Worsteld hy met ziel en zinnen,
 „ Om dien vyand te overwinnen.

„ Dus

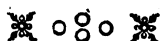
- „ Dus met oog en hart naar boven,
 „ Dus verhemelt zelf op aard,
 „ Dus met kennen, lieven, looven,
 „ Vliegt hy eindlyk starrewaart.
 „ Gantschlyk rein van all' zyn smetten,
 „ Treedt hy nader tot Gods troon,
 „ Daar Vorst Michaël zal zetten
 „ Op zyn hoofd een' starrekroon,
 „ En zyn rechte hand zal fieren
 „ Met vereenwigde lauwrrien.

- „ Grootste dag van alle dagen!
 „ Kenlyk aan 't bazuin geluid,
 „ Als op zynen zegewagen
 „ Jesus rydt ter dagpoorte uit!
 „ Als de Rechter op de wolken
 „ Zyn geduchte vierschaar spant!
 „ Als 't heelal, in zwavelkolken
 „ Zinkende, tot asch verbrandt!
 „ Vreeslyk uur voor kwaadgezinden!
 „ Heuglyk voor zyn zielsbeminden!

't Graf

- „ 't Graf moog hier hun lyk verteeren ;
 „ Jesus heerlyk lichaam leeft,
 „ Die 't eerlang doet wederkeeren,
 „ En vry ed'ler schoonheid geeft.
 „ Heldre spiegel! witte klaarheid!
 „ Feniks, die uit de asche ryft!
 „ ô! Wie kent het licht, de waarheid,
 „ 't Heil, waar op hen Jesus wyft?
 „ Paal hier, Vreemding! uw gedachten,
 „ Leer op zulk een leven wachten!

Hier besloot Godstolk zyn reden:

En op 't allerlaatste woord
 Zag ik grooter zeldzaamheden.

De Engel treedt een weinig voort:

Slaat zyne altoos glinstrende oogen

Naar het aklig moordtoneel,

En doet fluks de hemelboogen

Dav'ren door zyn schelle keel:

„ Op! gy slaapers! op! gy dooden!

„ Christus heillicht komt U nooden!

Vlic-

Vliegens roeren zich de lyken:

Beenen, schenkels rollen voort:

't Een moet voor het ander wyken:

Yder plaatst zich daar 't behoort;

Peezen, zenuwen en spieren

Dekken voorts het dor geraamt:

Vleesch, en vet, en merg, en klieren

Worden op hun plaats verzaamt:

't Vel begint zich uit te rekken,

Om het naakte vleesch te dekken.

Vliegens staan zy op hun voeten:

Leevend, frisch en welgedaan:

'k Zie ze elkander vriendlyk groeten,

En hunne armen opwaart slaan:

Aanstonds hoort m' uit aller monden,

Met een stemmig feestgezangk',

De eer van hunnen God verkonden;

't Aardryk dreunt van 't schel geklank,

Wyl zich duizend Engelschaaren

Vrolyk met die galmen paaren.

'k Zal

'k Zal . . . wel hoe! . . . myn Engel . . . luis-
ter

'k Volg U . . . wacht een wyl . . . ik
koom

Hoe! 't is alles stil . . . en dwafter

Ach! dit al was slechts een droom!

Groote God: leer Gy 't ons kennen

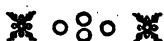
Zonder zelfs bedrog of waan!

Leer ons daaglyks meer gewennen

Uit den dooden op te staan!

Leer ons, aan ons zelveu sterven,

Om uw leven te verwerven!

Och! wat is van al het slaaven,

Dat men in de waereld ziet?

't Zorgen, zwoegen, zweeten, draaven

Is in 't eind een enkel niet.

Och! hoe zalig U te aanschouwen!

Door Uw licht te zyn bestraalt!

Nimmer zal het ons berouwen,

Dat Ge tot ons nederdaalt,

Dat Ge lyf en ziel kooft wekken,

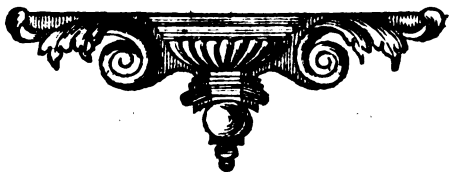
Om ons heel tot U te trekken.

Dit

Dit uitmuntend dichtstuk, schoon wat lang voor onz bestek, keurden wy echter te fraei, dan dat wy 't alleen daarom zouden achter laten. Het is onzen Drukker ter hand gesteld, door iemand die by ons geheel onbekend wilde blyven, en van wien wy dierhalven ook niet wecten of hy 'er zelv de maker van zy dan niet. 't Is ons trouwens ook genoeg, dat het veele blyken heeft van door eenen alleszins ervaren en kundigen Schryver te zyn zaemgesteld, en dus de algemeene toejuichingen zal moeten weg dragen.

Deze By-dragen werden te Leyden by JOH. LE MAIR alle Maanden uitgegeven, en zyn in alle Steeden by de Boekverkopers te bekoomen.

De Tweede Druk.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 4. voor den 1. van Sprokkelmaend 1759.

M Y N H E E R E N !

Ik heb de eer gehad een UEd. te schryven, dat ik eenige vermeerderingen op het boekjen gemaakt heb, welk ik voorleeden jaer uitgegeven heb, by welke ik ook gevoegd heb eene lyst van eenige woorden, welke in de Duitsche en Fransche taelen gemeenschap hebben, het zy dezelve in onze tael uit het Fransch, of in de Fransche van ons afkomstig zyn, of in beide de taelen van eenen oorsprong gesprooten, welke my in dien tyd of niet in gedachten gekomen, of zelf toen noch niet bekend waeren.

Deeze lyst zal omtrent van dezelve groote zyn als die, welke reeds gedrukt is. En ik twyfel niet of daer zullen noch wel eenige woorden gevonden worden, welke my of niet in gedachten gekomen, of gansch onbekend zyn. Een voorbeeld daer van zie ik reeds in het woord BRAEF, welk, schoon thans van zeer gemeen gebruik, echter myne oplettendheid ontschooten zou zyn, indien ik niet in UEds. BY-DRAGE N°. 2. bladz. 15. de aanmerking gezien had, welke UEd. daer op uit het boek van den Heer HUYDECOPER aengetekend hebt, welke my oorzaek gegeven heeft tot dit woord naeder te onderzoeken.

Het is waer, gelyk de Heer HUYDECOPER
E zegt,

zegt, dat dit woord door MILIABN, en door MEYER onder de bastardwoorden gesteld wordt: doch die schryvers komen my niet voor van zoo groot een gewicht te zyn, dat men op hun enkel zeggen een woord bastard verklaeren moet. Zy hebben beide hun nut, doch dat is, volgens myn oordeel, zoo groot niet, dat men zonder verder onderzoek, hun zeggen blindeling volgen moet. Ik heb beide die boeken naeuwkeurig onderzocht, en niet kunnen vinden, dat zy mannen van zeer groote geleerdheid geweest zyn: ook stellen zy de woorden maer eevoudig neer, zonder eenigé verdere verhandeling, of uitlegging.

Ik geloof, dat zy dit woord onder de bastardwoorden gesteld hebben, om dat het zelve in de Fransche tael zeer gebruikelyk is. Doch zoo die reeden doorgaet, moeten zeer veele woorden, welke lang voor goed Hollandsch gehouden zyn, en noch gehouden worden, bastardwoorden zyn. Ik heb daer een goed getal van opgegeeven, en zal, indien myne nieuwe lyst gedrukt wordt, 'er nog meenige voortbrengen, welke niemand ooit gedacht hadt, dat eenige gemeenschap met het Fransch hadden. Behalven dat 'er in onze tael ook veele woorden zyn, die zonder eenigen tegenspraek uit de Latynsche tael afkomstig zyn, en van niemand voor bastardwoorden gerekend worden: ik stel onder bastardwoorden die, welke men volstrekt merken kan dat het zyn, als Stadhuiswoorden, en andere, die wel ih de daegelyksche tael ingesloopen zyn; doch die, welke zoo in gebruik zyn gekomen, dat men geene andere heeft, om die uit te drukken, of zoo 'er eenige toe met moeite opgezocht kunnen worden, dezelve zoo verouderd en buiten gebruik geraekt zyn, dat nooit meer gehoord of geschreeven worden, als *pan*, *tafel*, *wyn*, *schryven*, *leezen*, *syferen*, *bappen*, *fel*, *snel*, en honderd diergelyke, reeken ik voor woorden van onze tael. En gelyk een vreemdeling, die in ons land komt woonen, het burgerrecht verkrygt, en zyne naekomelingen Hollanders worden, dus geloof ik ook, dat het met de

de woorden gaet; die door lang en gemeen gebruik Hollandsche woorden worden. Van dien aard zyn in alle taelen woorden, en als dat by ons alleen niet mocht doorgaen, zou een groot gedeelte onzer inwooners een bastardvolk, en onzer woorden bastardwoorden zyn.

Om nu tot het woord BRAEF zelf te komen, wie zal ons zeggen, of het by ons uit de Fransche tael ingesloopen is, dan of het in de Fransche tael van ons overgenomen is? Deszelfs oorsprong aengaende zegt NICOT in zyn *Tresor de la langue Françoise*, dat het komt van het Grieksch woord *βραβης*, welke afleiding den Heer CASENEUVE wonderlyk behaegd heeft; doch niet aen MENAGE, die het van 't Latynsch woordt *probus* afleidt. Een Fransch woordenboek, getrokken uit ETIENNE en NICOT, gedrukt te Rouan in het jaer 1628. in 4°., welk ik zie dat thans in ons land zoo weinig geacht is, dat ik het meenigmaelen voor scheurpapier heb zien verkoopen, doch welk ik by ondervinding weet dat van groote waerdye tot gebruik is, en die van KILIAEN en van PLANTYN ver overtreft, zegt dat het komt van het Spaensch woord *Bravo*, welk woord MENAGE ook zegt dat van *probus* afkomstig is. (welke afleiding ik voor zyne reekening laet.) Dit komt my waerschyndelyk voor, om dat ik, nae een naeuwkeurig onderzoek bevonden heb, dat het geen oud Fransch woord is.

Dit woord heeft thans in de Fransche tael twee beteekenissen. Het beteekent voor eerst *dapper*, *kloekmoedig*. ook wordt van eenen man, die serlyk en oprecht in zynen handel is, en andere goede hoedanigheden heeft, wel gezegd, *c'est un BRAVE homme*, en zo zeggen wy ook, *het is een BRAEF man*. De tweede beteekenis is *wel angekleed*, *opgetooid*. En in die beteekenis heb ik het dikwyls hooren gebruiken. Toen ik het de eerstemael hoorde, verstond ik niet wat de vrouw, by welke ik geherbergd was, zeggen wou, met die woorden *Monsieur vous êtes BRAVE aujourd'hui*. Ik had een nieuw kleed aen, dat wat rykelyker dan een gemeen kleed was. Doch

naederhand heb ik het honderd maelen gehoord. Doch in die beteekenis wordt het, gelyk *de Heeren* van de *Academie Françoise* in hun woordenboek aanteekenen meer door burgers en gemeene lieden, dan door lieden van aanzien gebruikt.

In beide die beteekenissen weet ik niet dit woord ooit in eenen ouden Schryver gevonden te hebben, die voor den tyd van *François I.*, geschreeven heeft, en zelf noch al wat nae dien tyd. Het kan misschien in eenige gevonden worden, welke ik nooit gezien of geleezen heb, of in welke ik toen op dit woord niet gelet heb. Doch ik heb myn werk gemaakt van in die oude Schryvers, welke ik bezit, in alle plaetsen, daer ik dacht dat het zou kunnen te pas komen, te zoeken of ik het ergens vinden kon. Doch heb het nergens gevonden, zelf niet in de *Histoire du chevalier Bayard*, welke onder de regeering van *François I.* geschreeven is. Thans is het zeer in gebruik, en al voor honderd jaeren geweest. Men leest nu daegelyks *un BRAVE chevalier*, *un BRAVE guerrier* enz. enz. Doch by de Ouden vindt men *vaillant*, *preux*, *appere chevalier*, *appert homme d'armes*. *sage & avise chevalier*. *bardi chevalier*, *qui fit moult des prouïestes*, *& d'appertises d'armes*. *bon chevalier*. *preux & très chevalereux homme*, *homme d'armes*. *bon chevalier sans peur & sans reproche*. Welke naem by uitnemendheid aen den ridder *Bayard* gegeven wierdt. Dit zou met honderd voorbeelden bevestigd kunnen worden, welke ik onnoodig oordeel by te brengen.

Hoe lang dit woord in onze tael gebruikelijk geweest is, kan ik niet zeggen. Het is zeer lang geleeden dat ik onze oude Schryvers geleezen heb, en toen heb ik geene gedachten gehad om op dit woord te letten. En nu om een woord die weer te gaen herleezen, is de moeite niet waerd. Ik laet dit over aen andere, die nu, dit geleezen hebbende, daer op letten kunnen. Doch zoo veel ik in myne geheugenis behouden heb, zyn by dezelve meest in dien zin de woorden *koen* en *vroom* gebruikt. Doch dat het ten minsten by ons al zoo oud in gebruik geweest is, be-

besluit ik daer uit, dat MENAGE zegt dat JAN GOROP VAN HILVERENBEEK, doorgaens met den naem van GOROPUS BECANUS bekend, daer al gewag van gemaakt heeft.

In de plaets van BRAVE voor *opgetooid* gebruikten de oude Franschen doorgaens het woord GORGAS. Het welk volgens het zeggen van VULSON DE LA COLOMBIERE *Science Heroique chap. XLV. pag. 515.* dezelve twe beteekenissen hadt, welke thans het woord BRAEF heeft. Men vindt dit woord by BRANTOME *chapot. illustres François Tom. IV. pag. 330 & 331.* Die echter op dezelve bladzyde het woord BRAVE gebruikt in den zin van *opgescbikt*. Zoo dat het in zynen tyd, welke geweest is wat voor het jaer 1000, al in gebruik is geweest.

Het woord BRAVADE behaegt my in onze tael; zoo weinig als het *den Heer HUYDECOPER* behaegt. Gelyk ook BRAVEEREN. Daer hebben wy voor *trotseeren, tergen, snorken* en andere woorden.

By de tegenwoordige Franschen beteekent BRAVADE *terging, snorkery* en diergelyke, BRAVERIE beteekent *pracht in klederen, juweelen* en ander op-tooifsel. Doch het woord BRAEF zou ik geruust gebruiken, dat behaegt my wel, en wierd ik 'er al eens over berispt, ik zou het echter niet schroomen weder te gebruiken.

Hier mede hoop ik, *Myn Heeren*, UEd. voldaan te hebben, omtrent het geen my over dit woord gevraagd hebt. UEd. kunt dit naer uwe geliefte gebruiken. Behaegt het UEd. in de BY-DRAGEN te voegen, ik geeve het in UEd. macht, zoo niet, verzoeke my dit gelieft wederom te zenden, dan zal ik het in myne lyst voegen, in welke het anders op dit woord niet aen zal komen. Ik ben

MYN HEEREN

UEd. onderd. Dienaer.

Den 20. Dec.
1758.

F. B. L. C.

E 3

Wat

Wat den inhoud van dezen brief belangt, behalven het geen wy deszelvs hooggeachten Schryver in 't bezonder geantwoord hebben, zal het ons, zoo wy hoopen, door zyn *Ed.* niet kwalyk genomen werden, dat wy 'er dit weinige op aenmerken.

De Heer F. B. zegt na naeuwkeurig onderzoek *niet te hebben kunnen vinden dat de twee Schryvers MEYER en KILIAEN mannen van zeer groote geleerdheid geweest zyn.* wy antwoorden:

(1) Nopende den eersten, L. MEYER, dat die ons altyds in het taelkundige alleen is voorgekomen een matig geleerd man geweest te zyn, die ene vry goede, doch echter ene zeer oppervlakkige, kennis bezat, van den aert en *analogie* zyner moedertale. Echter zyn zyne drie toneelstukken, *de Loogbenaer, de verloofde Konings-bruid en het ghulde Vlies* voor enen taelminnaer over lezens waetdig.

(2) Doch wat het *woordenboek* van GORNELIS VAN KIEL (gemeenlyk C. KILIANUS) aengaet, wy zien nog geene reden, om dat, (over 's mans kunde in 't gemeen zullen wy ons nu niet uitlaten), uit een woordenboek alleen kan men daer van niet oordeelen, en, van zyne andere werken te spreken, is hier de plaetz niet) zoo gering te achten. 't Is onbetwistbaer belachlyk alle woorden te willen bastard verklaren, die in 't Fransch mede gebruiklyk zyn, integendeel zouden wy 'er veela woorden des te meerder om achten. Doch men moet hier een noodzakelyk onderscheid maken: als men bewyzen kan, dat een woord van zeer oud gebruik is by de Franschen, en ook by ons, zo volgt daer al veel uit, dat het een eigen woord, is onzer Duitsche taeltakken, van welke de Franschen, die voor een groot gedeelte oorsprongkelyk Duitschers zyn, niet weinig hebben overbehouden. Zulke woorden zyn de aengehaelde van den Heere F. B. *pen, tafel, wyn, enz.* en zoo zyn 'er duizend. Dit heeft VAN KIEL mede zeer wel geweten en erkend. Doch men vindt ook woorden die in beide de talen van later gebruik en van elders ingekomen zyn. Deze kunnen wy niet zien dat by ons het burgerrecht verdienen om dat de Fran-

Franschen, noch ook by hen, om dat wy dezelve mede in gebruik hebben. Zy zyn en blyven bastard.

Onder deze laetste heevt KILIAEN (en MEYER schryvt den dezen doorgaends maer uit) met goed recht ook BRAEF gerekend en dieswege op ene afzonderlyke lyft onder de bastardwoorden geplaetst. De Heer F. B. merkt zelv aen, dat dit woord in geene beteekenis (a) by zyne oude Schryvers voorkomt, en zyn Ed. voegt 'er te recht by, dat by de onze in dien zin meest *koen* en *vroom* gebezigd werdt. BRAEF kunnen wy ons mede niet 'erinneren ooit in oude ~~Nederduitsche Schryversen gevonden te hebben.~~

Wat de afleiding van dit woord belangt, die kunnen wy niet besliffen; zoo het met het Grieksche
βρα-

(a) In geene beteekenis] zedert hebben wy van den Heer E. B. by schryvens van 24. Jan. 1759. nog het volgende ontvangen; „ Nae dat ik aen de Heeren den brief gezonden had over het woord BRAEF, welken zy thans laeten drukken, heb ik noch in veel oude Fransche schryvers gezocht of ik in dezelve dat woord zou vinden kunnen, doch vergeefs. Het oudst geschrift in welk ik het gevonden heb, is *le Ceremonial de France*, uitgegeeven door THEODORE GODEFROY, te Parys 1619. welk is eene verzameling van 26. oude stukken, behelzende de plechtigheden die geoefend zyn by krooningen van Koningert en Koninginnen van Vrankryk, Bruiloften, Intresden binnen Parys en Begraefenissen, alle geschreeven in de tyden toen die gebeurd zyn, beginnende met *Lodowyk den elfden*, en eindigende met de krooning van *Henrik den vierden*; In dat boek heb ik het het eerst gevonden in de beschryving van de Intrede van Koning *Henrik den tweeden*, binnen Parys den 16. Juni 1549. Daer staet het zeven of acht maelen in, doch altyd in de beteekenis van *prachtig wel uitgedoest*. *La BRAVETE de leurs accoustremens dont la valeur en estoit bien grande &c. le Prevost de Paris BRAVEMENT armé & habillé de soye, de drap, d'or &c. BRAVETE & richesse tant en barnois, accoustremens, que chapeaux, la plus part couverts de pierrieres*, en diergelyke. BRAVES *chevaux* voor *schoone en prachtig opgestoide paerden*. In de beschryving der krooning van *Leonora* van Oostenryk, tweede Vrouw van *François I.* staet GORGIAS, en in de andere heb ik geen van beide die woorden gevonden. ”

Spaens overeenkomst hadt, moest het zoo wel by ons als by de Franfchen veel vroeger zyn in gebruik geweest. Dat deze laetste het uit Spanje, en wy weder van hen, of misschien wel rechtstreeks uit het Spaensch, ontleend hebben, komt ons niet onwaerschynlyk voor; en dit laetste nog te minder, als wy ons 'erinneren, dat, omtrend den tyd, toen BRAEF by ons het eerst is in gebruik gekomen, namelyk onder de regering van *Philips II.*, onz land vol Spanjaerden was, die dit woord zeer gemaklyk in onze tael kunnen gebracht, en overgelaten hebben.

By gelegenheid van het gunstig verslag, dat het den kundigen schryver der *Nederlandsche Letter-courant* (een ontwerp, naer 't welke wy in onz land reeds lang verlangd hadden) gelievt heeft, van onze *By-dragen* te geven in zyn 5de en 6de stukje, bl. 39 en 48, moeten wy dien Heer en alle onze lezers berichten:

I. Dat, wat het *formaat* van dit onz werkjen betrefte, wy voortaan altyds eenerlei (gelyk ook eenerlei soort van papier) zullen behouden met No. 2, 3, en 4; en, wanneer men met het einde van dit jaer den titul van onz 1ste Deel zal afleveren, en het dus op een *inbinden* aenkomen, wel zullen zorgen dat 'er over geen *misstand* te klagen zy;

II. Dat in onz laetste de mislag van *Lentemaend* voor *Louwmaend* even eens is ingeslopen, als in het eerste stukje der *Letter-courant* 1758. voor 1759, dat is te zeggen *by ongeluk*; om zulke *fautjes* te doen over 't hoofd zien, is men gewoon zynen lezer den cernaem van *bescheiden* te geven.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gillissen*, Zierikzee *V. d. Thoorn*, Vlissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houstuyn*, *Tongerlo*, de Wit en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwenaen*, Utrecht *Kroom*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en ten *Bosch*, Groningen *Spandauw* enz.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 5. voor den 1. van Lentemaend 1759.

D E R D E D R U K .

1.

A A N M E R K I N G E N
OP DE PSALMBERYMINGEN VAN
P E T R U S D A T H E N U S ,
DOOR ANDREAS ANDRIESEN,
P R E D I K A N T te V E R E .

(Te Middelh. en Amst. by L. Taillefert, en D. onder de
Linden, 1756. 214 bladzyden behalven 't voorwerk,
in 4to. f 1 : 16).

2.

D A T H E E N I A N A
OF OPHEDERINGEN EN AANMERKINGEN OVER
DE VERMAARDE PSALMBERYMINGE VAN
P E T R U S D A T H E N U S ,

Vitgegeeven door en onder het opzicht van
JUVENALIS GLAUCOMASTIX,

Beschermer der verdrukke onnoozelheid.

(Te Amst. by K. van Tongerlo en F. Houwtuin, 1758.
84 bladzyden in 4to, met de Plact. f - : 18).

F

WJ

Wy voegen beide deze boeken te samen; om dat ze overeenkomen in onderwerp, *de beruchte Psalmberyming van P. DATHEENUS*, en ook in oogmerk, *om dertzelver verwisseling tegen sierlyker en deftiger te bevorderen.*

In 't algemeen moeten wy met opzigt op den aert en inhoud dezer twee geschriften onzer lezer doen aenmerken, hoe DATHEEN schreef in een tijd die op verre na zoo beschaefd niet was als de tegenwoordige, in een land daer door de langdurige beroerten alle letteroefeningen en taelkunde, de *Oostersche* niet alleen, maer zelfs de *Vaderlandsche* geheel achter de bank lagen. Hy berijmde zyne Psalmen naer ene Franfche, die zeer gebreklyk naer ene gebreklyke profa vertalinge was opgemaekt. Wat wonder dan; dat zulk een werk op veele plaetzen *ongelykvormig aen den tekst* zy, en hier en daer ene uitdrukking hebbe, die in deze dagen *onhebblyk en aenstootelyk* voorkomt?

Wy zeggen dit niet om te veroordeelen, dat men DATHEEN'S mislagen ten toon stelle. Geenszius. Wy achten in tegendeel zeer noodig, dat dezelve der gemeente (die toch altyds omtrent het van ouds ingewortelde bygelovig is) werden onder 't oog gebracht, ten einde 'er eens met ernst aen een nieuw Psalmgezang mocht gedacht worden. Doch dit kan

I. zeer wel en moet geschieden, zonder gedurig op DATHEEN te smalen, die om zynen goeden wil en yver, onzes erachtens, zeer te pryzen is. In dezen opzichte stellen wy den eerstgenoemden Schryver ten loflyken voorbeelde, en moeten wy daerentegen zeer veroordeelen de handelwyze der DATHEENIANA-Schryvers. Tot welk wezenlyk nut immers dienen toch hunne *Lofzang, prentzen, voorredn, verschillende lezingen, gissingen, handschriften?*

II. Verscheelt het veel met welk enen stijl men iet voordrage. De Heer ANDRIESSEN verkielt enen korten en deftigen; de andere schryvers enen lastig langwyligen en boertigen, en die ter bewerking van het groote oogwit (wy spreken uit ondervindinge) zeer nadeelig is, en op veele plaetzen weinig overeenkomstig met den aert van *een workjen van geest*, daer men dit

dit echter voor gehouden wil hebben. Hoe zouden toch, bidden wy, van iet dat meer dan 100 jaren na het uitvinden der drukkonst geschreven is, zoo veel handschriften in de wereld komen? Hoe zoude een ouderwetsche Nederduitsehe rymelaer in de Boekzalen van 't *Vaticaan*, de *Louvre*, *Oxford*, *Cambridge*, en van enen *Musti* te passe komen? Hoe kan men hier om gissingen en verklaringen van enen *GRONOVIVS*, *BENTLEY*, *BURMAN*, *LIPSIUS*, *LE CLERC*, *GROTIUS*, *BEZA*, *PASSERATIUS*, *Madamo DACIER*, de *Président BOUCHIER*, en *LE FEVRE*, de *Jesuiten van TREVoux*, *VOSSIUS*, *SALMASIUS*, *DRAKENBORG*, *BROEKHUIZEN*, of *GRÆVIUS* droomen? moest men hier ten minsten geene namen van Duitsche taalkenners verzonnen hebben? Uit deze staeltjes van goed oordeel zal men reeds van voren tot de aanmerkingen, zelve kunnen besluiten.

III. Wil men ook het opgegeven heilzaam oogwit bereiken, men moet den lijst der mislagen niet noodeloos vergrooten, noch met allerlei kleinigheden en herhalingen aanvullen. Dan immers, doet men met zynen arbeid meer kwaed dan goed, en bevestigt men den eenvoudigen maer in de gedachten, dat al wat tegen *DATHEEN* werdt ingebracht, alleen in enige kleene en niets waardige vitteryen bestaet, en ene verandering dus nog zoo noodig niet zy. Men moet dierhalven alles wat ons in *DATHEEN* onhebblyk voorkomt, eer wy het veroordeelen, nazuwkeurig onderzoeken, of het ook te verschoonen of te plooiën zy, en vooral zich wachten zulke dingen te verguizen, die in dien tijd volstrekt goed, ja sierlyk waren. Men moet dierhalven niets berispen, om dat het strijdt tegen de hedendaegsche eigenwillige wyze van *declineren* en *conjugeren* onzer nieuwerwetsche letterkonstenaers, noch ook om dat een woord vrouwelyk voorkomt dat nu onzydig, of onzydig dat nu vrouwelyk in zwang is, *DATHEEN* immers behoefde niet te weten, wat een *MOONEN* en andere, 150 jaren later, zouden invoeren. Men moet ook het een of ander nu verouderd en in onbruik geraekt woord niet maer ten eersten een

stop- of lap-woord noemen, om dat men geen inzicht genoeg heeft in de *analogie* en den hoogsten oorsprong onzer taeltakken, om het te verklaren en te herstellen. Kortom, men moet nimmer een het beheken van enig oud schryver vallen, zonder in de schriften van alle zyne voornaamste tijdgenooten door en door ervaren te zijn. Ook hier omtrent nu moeten wy den Heer ANDRIESEN, boven den anderen ongenoemen, oneindig verheffen.

Na dit algemeene zouden wy nu in 't bezonder van ieder dezer boeken ene schetz moeten opgeven. Doch dan zouden wy den lezer met ene meenigte lamme rymen van DATHEEN vervelen, zonder eenig nut te doen. 't Zal beter en aengener zijn, dat wy eens kortelijk die beide geschriften tegen DATHEEN'S Psalmberyminge doorlopen, en 'er alleen dat uitkippen, 't welk zy naer onze gedachten in dezelve ten onrecht veroordeelen. De Lezer zal 'er uit zien, hoe de Heer ANDRIESEN (a) zomtjids, de Schryver der DAPHEENIANA meest altyds, dingen berispr, die

(a) Van de 3 deelen, in welke de Heer ANDRIESEN zijn werkjen schift, verdient het eerste, een net en oordeelkundig *Vertoog*, aangaande de noodzaaklykheid, en mooglykheid der veranderinge van het openbaar Psalmgezag en de middelen, door welke het zoude konnen bevordert worden, met oplettendheid gelezen te werden, tegen de ZEEDIGE BEDENKINGEN OVER DE BESTE KEUR VAN EENE NIEUWE PSALMBERYMINGE, (groot 64 bladzyden in 4to. 38 st.) enigen tijd later, door eene verstandigen naemloozen opgesteld. Het derde deel, behelzende ene nauwkeurige naamlyst der genen, die de Psalmen van David in Nederlandsche dichtmaat gebragt hebben; benevens de uitvoering van bun werk, is met groote arbeidzaamheid tot die volkomenheid gebracht, dat 'er maer weinig aen ontbreekt. Het tweede dierhalven vertoonende met enen overbloed van bewyzen, de onbebbelyke wantaal en ondraaglyke uitdrukkingen, van Psalm tot Psalm by Datheen voorkomende, is het dat wy de vryheid zullen nemen wat nauwkeuriger te onderzoeken.

die uit den aert onzer tale en de voorbeelden van achtbare schryvers zeer wel zijn goed te maken.

PSALM I. *ÿ*. 1.

Die niet EN gaet /
niet EN staet /
niet EN sit.

Dit drie malen herhaelde EN mishaeft byna ieder. In enen druk van DATHEEN van 1598, in 120, met den daryschen text op den cant, vinden wy het eens minder:

Die niet EN gaet in der Godloofen raet /
Die op den weg der sondaren niet staet /
End' niet EN sit by den spotters onreynne:

Doch wy keuren de eerste lezing verre de beste. Een koppelwoordjen kan het hier niet zijn. Dit lijdt de zin niet. Wat dan? Moet het daerom een stopwoord zijn; gelyk de DATHEENIANA-schryvers schynen te bedoelen? Geenszins. 'Er schiet nog een derde overig. Maer genomen 't was eens zoo, dat men 'er geheel geene beteekenis aan wilt te hechten, zoude het daerom in enen schryver van de 16de eeuw zoo zeer te laken zijn, daer het in veel later, ja zelfs by schryvers van den eersten rang, ons wel te voren komt? Men leze maer de *Origines Celticas* van den taelkundigen A. SCHRIECK VAN RODORNE, bladz. 2, 3, en blad aen blad; de SCHIEDAMSCHÉ kamer de roo roofern, in 't HAERLEMER *Constijuwel*, bladz. 119: een wat cant en sulks maer EN geluift; de AMSTERDAMSCHÉ 't wit Lavendel, in de VLAERDINGER redersijkberg, bladz. 22; HET OUDE GOUTSCHE CHRONIJKSKEN, bl. 66. *Floris de Vijfde wort Grave van Holland*, waer by EN was noch maer een jaer ons doe sijn Vader verslaghen wort. — C. KILIAEN vertal. van Guicciardi. *bestor. der Nederl.* bl. 59. b. 500 dat een vierdel kovens gouds 12 gulden: die nu ghemeynlijk maer

zwee guldē EN geldē. Ja den grooten Droft van
Muyden P. C. HOOFI in *Henrik den IV.* bladz. 42,
Oft zy EN bielden verscheiden' oorden in de war. en in
Medicis. bl. 9. Ook leedt het geen suer aen by EN ware
herroepen. als ook onder de nieuwere J. DE DECKER
den *Doper* in de *rijndeff.*

- „ *Wy door deez' hoop verquikt, EN hadden onzen bals,*
„ *Elendelyk gemat van zoo veel ongevals,*
„ *Nog nauwelijkt besloen 'ontwringen d'oude plagen.*

Doch dit EN is hier by. DAT HEEN geenszins zon-
der, maer wel in tegendeel van zeer sterke, beteekenis.
T is bekend dat de Franschen in hunne tael gewoon
zijn ene ontkenning door de twee woordjes NE PAS
uit te drukken. Van dit NE (by onze oudste schry-
veren CLAIS COLIJN, MELIS STÖKKE, enz.
mede in gemeenzamen gebrake) heeft niert by letter-
keer EN genaekt, en op dezelfde wyze ene ontken-
ning met de twee woordjes EN NIET of NIET EN
uitgedrukt, en wel (mede als het Fransche NE PAS)
met dien regel, dat, als wy EN laten voorgaen, het
werkwoord altyds tuschen beide kome: *ik en doe dat
niet, by en verstand my niet*, enz. Dit is een valt
en onwrikbaer taetselgen onzes lands, dat nimmer is
in onbruik geraekt of immer raken zal, zoo lang der
zoetvloeiendheid eenige plaats gegünd werde, schoon
men wel somtijds een van beide (*individueel*) mag
achterlaten. Gelijk men nu om de kortheid in spreken
en schryven wel eens NIET gebruikt zonder EN, zoo
gebruikten onze schryveren ook wel eens EN zonder
NIET; de ANTWERPSCHE kamer *absonsten versaeint*,
ouder de XIX camerē te ghend vergaderd 1539 bladz. 8.

Hy heef immers de wet Gods onderbouwen?

Hoe condy hem straffen?

Hy EN doet in vrouwen.

Want alle de wereld is Gods schuld.

De MAESLANDSCHE kamer *d'olijfboom*, in de
Plaerdinger redetijkberg, bladz. 19.

Ik EN weet, wat ik hier zeggen zal.

dat is, *ik weet niet.* De NEDERD. HELICON
bl. 66. 'k EN doe, waarwaer. voor. 'k doe, waenlijk niet,
den Olijftack van Antw. op 't Landjw. te. Antw. 1561,
fol. 33.

*Langher EN wil ik 't slaken,
Te zoeken 't ghewe, daer ick trooft, daer sal smaken.*

HOOFT, *Thefeus & Ariadn.* 3de choor

*Het ghene dat den mensch vermogh,
Op 's midden van den schoonen dagh,
EN weet by of by sal vermoghen,
Wanneer het duyfter avend werdt,
Alfoo met dicke wolken swert,
't Besluit des Hemels is betoghen.*

En nog *Henn. IV.* in de *Voorr.* wie is 'er zoo vreemd
of by EN roept hier; dat is, die hier niet roept. Bree-
der kan men dit alles vinden in de *Idea Linguae Bel-*
gicae, pag. 31, en 67; in enen brief van dien zelfden
schryver aen *D. van Hoogstraten*, in de *Nederduitsche*
Boekzael van *J. v. GAVEREN*, *May en Juny 1708*,
bladz. 541, en 542; als ook by *G. O. REITZ*, *Belga*
Graciffante, pag. 421.

Moest nu de schryver der *DATHEENIANA* de-
ze beteekenis van 't woordjen EN niet gekend heb-
ben, eer hy het behekeld? Of wilde men het des
niet tegenstaende in *DATHEEN* berispen, zoude het
dan ook in den *STATEN BYBEL* niet moeten
gewraekt werden? Trouwens ook dit ontzien zich
diertgelyke neuswyzen, en nieuwerwetsche taelmiffers
luttel. Doch genoeg hier van. Over den ouden
twist wegens de taelrichtigheid onzer *DORPSCHE*
BYBEL-OVERZETTINGE spreken wy wel eens
pader.

Voor 't laetst voegen wy hier, ter 'etinnering en be-
vestiging van het gezegde, nog de woorden by van den
reeds aengehaelden *ADR. VERWER*, *Idea Linguae Bel-*

gite, cap. XI. pag. 34. „ omtrent ons koppelwoordjen
 „ hebben wy aentemerken, dat dat niet is (gelijk men
 „ nu by afknotting gemeenlijk spreekt en schrijft)
 „ EN, maer ENDE; ter onderscheidinge van ons ont-
 „ keunend woordjen EN. Dus hebben standvallig on-
 „ ze Staten; de Dordsche Overzeters; Grotius; Ju-
 „ nius; Hooft in *Heur. IV*; ja, buiten *afspadigheid*
 „ (*metaplasmus*) en *gestalte (figura)*, ieder zonder
 „ eenige uitzondering. Hier om ook is, om verwar-
 „ ring te myden, het woord, dat het Latijnsche *finis*
 „ beandwoordt, by ons EINDE, niet ENDE. Dus
 „ by de schryveren.”

¶. In Gods wet ALLEYNE.

Dusdanige lotterverwisselingen zyn hem zeer gemeen
 zegt de Heer ANDRIESSEN. De DATHEENIANA-
 schryver brengt op blad. 21. er nog twee voorbeel-
 den van by: *PC. XXX. v. 8. BEKLEYT voor be-
 kleed*, en *PC. LXVIII. v. 4. BREYF voor breed*.
 Beide schynen zy dit aftekeuren, en echter (inogen
 wy 't zeggen,) met weinig grond. Keurt men het
 wel af, zoo dikwyls men by onze nieuwe dichteren
*kleen en klein, tapeet en tapeit, gemeente en gemein-
 te*, enz. ziet verwisselen? en is dit echter niet even
 de zelfde vryheid? Trouwens deze verwisseling ligt
 in den aert onzer taeltakken. Men zie onder L.
 TEN KATE'S *regelen van de gemeenlandsche Dialect*,
 den *Vilden wegen onze bards lange EE*, en men zal
 daer onder de bygebrachte voorbeelden ook BREID
 en KLEID aantreffen. By ANDR. VANDER
 MEULEN *van der mensibelijker ketyvigheid*, 1543,
 vindt men doorgaends buiten rijn BEEDE voor beide;
 dus heeft ook C. KILIANUS in zynen vertaelden
Guiccardino, beschryvinge der Nederlanden, fol. 29. a
 BEREEDT voor bereid, (gelijk ook by A. SCHRIECK
Orig. Eels. pag. 2. enz.) en P. C. HOOFT meer-
 malen WEENIG voor weinig, als mede VONDEL,
 KLEID voor kleed, *Pascha bl. 47. Sofompan. rey van
 de, bestr. bym. over de Nederl. scheepv. bl. 75.*

Ge-

Gedoocht dat ik al-om den middel mach verbteden.

treurd. van Henr. IV. bl. 86. uitgespreekt en zoo veelvuldig.

PSALM II. *ψ.* 2.

Laet ons bertwerpen ond' byeten in STICKEN.

Geweldig zijn hier de DATHEENIANA met hunne verschillende lezingen in de weer. Zelfs de heer ANDRIESSEN schrijft: „STICKEN voor STUKKEN om op verstrikken te rijmen.” Dit is zekerlijk waer, doch DATHEEN heeft het echter geenszins uit *stukken* hervormd. De naeuwkeurige KILIAEN geeft ons STICK op als een *Kluemsch* en *Hollandsch* woord, en dus vinden wy ook by den *Amsteldamschen* CÖSTER, in zijn' klucht van *Tweentwis den Boer*, IV, 1, bladz. 28, buiten rijm, *Se spreken balcken om STIKKEN.* gelijk mede by VONDEL in *Heruba* 2de reg. van 't Vde Bedr. STIC. HOOFT *Tacit.* p. 40. *Zooden te STIKKEN.* Trouwens men hoort het nog in de meeste plaetzen van Holland.

ψ. 3. **die grootlicks is te VRUCHTEN.**

VRUCHTEN zegt de DATHEENIANA schryver is *zwellen, groosien, groos worden, een woord DATHEEN wel bekend.* 'T is zeker DATHEEN beter dan hem bekend geweest, doch geenszins in den zin dien hy 'er aen geven wil. De faut, die hy hier heeft, vast VRUCHTEN met een vrucht (*fructus*) te vermengen, is zoo bot, als DATHEEN 'er nooit geene be- gaen heeft. Hy hadt zeker uit zynen voorganger ANDRIESSEN beter kunnen leeren: VRUCHTEN, zegt die, *is een veromdert woordt, dat angten, wresen, ontzien betekent.* Zoo is 't. In VONDELS *Palamedes* heeft de eerste druk, I, *ψ.* 43.

Die, als wy 't aerselen der vange krygslie VRUCHTEN.

op IV, *ψ.* 1539.

F 5

Dat

Dat niemand Mings heeft noch Cerberus te VRUCHTEN.

In den druk van 1652. is dit laetste veranderd in *schroomen*, doch in de eerste plaets vindt men daer nog *VRUCHTEN*, 't welk echter in de later uitgaven meden in *dachten* verwisseld is. Te dezer tijd zelfs is dit woord niet geheel buiten gebruik. In *Godvrucht* en *Godvruchtigen* (dat het zelfde is met *Godvreezenden*) is het nog overgebleven.

PSALM III. v. 3.

Ich sal des morgens klaer.

Ontwaken sonder VAER.

Dat is, *Ik zal op den klaren morgen zonder vrees ontwaken.* Deze plaets, vooral de laetste uitdrukking, is altijd de voorname steen van aenschoot geweest. 'Er ligt echter niets in dat zulks verdient.

VAER is hier niet verkort uit *vader*, ook niet uit *gevaer*, maer is op zich zelf een zeer goed zelfstandig naemwoord, by alle onze goede schryveren te vinden. Men zie maer: *GLAIS COLIJN* v. 7. 29. *MELIS STOKES*, fol. 29 a. *XIX. camerem* te *GENDT* ver-gadst 1589. bl. 49. *SCHRIECK Origines Celticae*, pag. 3. *MOERMAN cleyne Wereld*, no. 7. 29, en de *Rederijckers WYFJONSTEN VERSAEMT*, voor huu' landjuw. *Antw.* 1564. fol. 23. *Ich ben half in VAER.* *VAN GHISTELE Kingil. An.* fol. 8. verlo *Sijn berednerschrieff van desen VAER.* *VAN VIELTHEM Spie-gelbor.* p. 1.

Want u troefft niet wi DEN VAER.

Om plaets te winnen laten wy na meer voorbeelden uit te schryven. Alleen moeten wy, ten bewyze dat het ook by later schryvers te vinden is, 'er nog *UDAAN* byvoegen. *Agri.* bl. 302. *Bezen Prius of Koning passen ze op niemand, of eeren ze niemand, maer ook niet de deze, ten zy uit VARE of om eigen voordeel.* Ook

HOOFD

HOOPT Baes, Act. 3. En help de Kroon UIT VAER
Ibes. & Ariadn. Act. 2.

Soo niet dan angst en VAER in sotte minne heeko

J. DE DECKER 1. d. bl. 264.

En roepen uit met droef en nederig gebaar
Met oogen rood geschreit, want kaken bleek van VAER.

Van dit VAER nu dat ook **PSALM XXXI. v. 7.**
 voorkomt,

Want overballen gaet

Wen ik niet angst en VAER;

Als ook **PSALM XGVII. v. 4.**

Vertrijf ik vol van VAER

En heeft alst dit angst.

is **VAEREN** *schrikken*, en **VERVAEREN** *een schrik-*
ken, *schrik*, *angstigen*; en wijl dingen daer men vóór
 vrees (althans zoo de vrees redentlijk is) vons nederlyg
 zyn, **GEVAER** (waer voor by verkorting ook wel
 eens **VAER**, by **MARCUS GERAERDS**, by voor-
 beeld; *Waerachtige. Feiten: der Dieren* bl. 39. de
kamer van MAES-LANT d'Olijf-boom, op den *Vlaet-*
dinger rederijckberg, bl. 10. en elders;) *periculum*, en
GEVAERLIJK, *periculosus*. En wijl de mensch ge-
 meentlijk in de gevaren kleinmoedg is, en zich van
 de vrees geerne ontkent, hier van weder het **VAE-**
REN *reddere* & *deservitudinis affici*, dat wy by **KILIAEN**
 vinden; en nog lang daer na in gebruik was, als by
ROENBURG Rodomont. & Isabell. bladz. 46. *Ma-*
vrouw het sat **VAEREN**. **VAER** dierhalven komt
 hier by **DATHEEN** in de eerst opgegevene beteekenis
 van vrees. Dit zag reeds de **Heer ANDREESSEN**.
 Dubbel betachtlyk zyn dan te dezer plekke alle de
 laste spotterijen der **DATHEENIANA**. 't Is waer,
KLAER schijnt hier een topwoord te zyn, ten min-
 sten

sten het staet op zyne verkeerde plaats, achet het *subst.* in plaats van vóór; doch verdient dat zulk een geraes en omslag? vooral daer de Heer ANDRIESEN een weinig vroeger, §. 1. reeds gezegd hadde, dat deze woorden-verzettingen in en na DATHEENS tijd nog lang, zelfs by vertoerde Dichters gebruikelijk waren, en HOOFD en BROEKHUIZEN 'er vol van zijn.

PSALM, V. §. 4.

Op u sijn de BOOSDADERS quaet |

Men zegt geen BOOSDADERS maer BOOSDOENERS, ichrijf de Heer ANDRIESEN. Dit stemmen wy toe. Doch zoo zyne Eerw. hier mede mocht bedoelen, dat daerom het laetste het beste was, zouden wy het niet eens zijn. Wy vooronderstellen; dat een ieder overtuigd is, van de door den Heer TEN KATE (*Grondslag van geregelde Afleiding*; bladz. 13.) bewezene grondstelling, dat men nampelijk, in onze Duitche taeltakken, de *ongelijkloeiende werkwoorden* voor eerste stamwoorden te houden hebbe, en dat van deze de *substantiva*, en van die weder andere *gelijkloeiende werkwoorden* zijn voordelproten. De *substantiva* nu die van *verba* gevormd werden, komen al meest (schoon ook wel uit andere tijdvoegingen) uit den *infinitivus*, alleen door afkapping der laetste letter *n*, en maken dan door aenneming ener *r* weder andere *substantiva*. Dus dan

- *vragen, vrage*, (nu *vraag*) *vraeger*,
 - *plagen, plage*, (nu *plaeg*) *plager*,
 - *dagen, dage*, (nu *dag* voor *daeg*, dat in *daegliks* en van *daeg* (*bodye*) nog overrig is) *dager*, dat zeer eigenlijk op de zonne passcu zoude.

- *eischen, eische*, *eisch*, *eischer*,
 - *raepen, roepe*, *roep*, *roeper*,
 - *schreeuwen, schreeuwe*, *schreeuw*, *schreeuwe*,
 - *sluizen, sluize*, *sluit*, *sluiter*,
 - *pypen, pype*, *pyp*, *pyper*,

en

en dus in 't oneindige; en naer die allerschoonste en al vry hooggaende *analogie*, dan ook van DADEN, *facere, agere*, (du *doen*); by KILIAEN nog te vinden, *dade, daed*, en daer van *dadens*, dat nog heden in gebruik is, en waerom dan ook niet BOOSDADERS, liever dan *Boosdoeners*, daer toch het *simplex doeners* geheel in onbruik is? (b).

(b) Wy kunnen by deze gelegenheid niet voorby, nog eens het opschrift van dit ons werkjen te billyken. Het heeft ons zeer verwonderd, dat het gaen wy deswegen op bladz. 24. gezegd hebben, zoo mijn voldoening gevonden hebbe. Wy verkozen daer de *Bydragen* op te helderen, door een woord, dat eveneens uit het voorvoëgsel *by*, en uit enen *infinitivus* van den zelfden vocaël saemgesteld, en in dagelijkschen gebruike is, *bylage* namelijk, en wy oordeelden, dat dit ééne voorbeeld voor taekenners genoeg ware. Die 'er nu meer begeert, kan hier boven overvloedig te recht raken. Voor hen, die ons eerste voorbeeld niet overeenkomstig geacht hebben, zullen wy nog dit zeggen, dat gelijk

van *klagen* kouwt *klage* (in onzen Staten Bybel Gen. L. vs. 10.) en *weeklage* by KIL. bl 637, en
 van *waken* — *wake* of *waek*, flooft *Tacit.* 21.
 dus ook
 van *lagen*, — *lage* of *laeg*, en
 van *dragen*, — *drage* of *draeg*, meerv. *dragen*

afkomstig is, en zoo ook in de t'samenstelling van den *infinit Bylagen*, het *subst. bylage*; van *bydragen*, *BYDRAGE*. Roept men, wat is dit voor een *infinitivus* LAGEN? Wy antwoorden dat dezelve 'er zekerlijk geweest is, en hersteld mag werden, gelijk de groote *Etymologist* TEN KATE mede schijnt begrepen te hebben, als hy in zyne eerste *Proeve van Afleiding* onder de worteldeelén van het hedendaegsch *leggen* en *liggen* ook *LAE* plaetst.

PSALM

PSALM VI. v. 3.

Deese maecht my VRO.

Verwonder u met ons, Lezer! over de diepe taelkunde van den Schryver, (of liever de Schryvers, want het is door een tweeden, zoo 't zeggen is, overzien en uitgegeven) der **DATHEENIANA**. Dageelijks het woord *vrolijk* te kunnen gebruiken, en hooren gebruiken, zonder eens te beseffen, dat het zake-lijk deel van het zelve **VRO** is, en *lijk* alleen een staert, (*terminatie*) (welker oorsprong en beteekenis men fraei by **VERWER** *Idea Linguae Belgicae*, pag. 28. vindt uitgelegd,) en dat nog daer hem de beteekenis van dit **VRO** reeds door den **Heer ANDRIESSEN** zoo duidelijk is voorgespeld en bewezen *goedt dutsch* te zijn! zoo vertolkt **ABR. VAN DER MYLE** de *Lingua Belgica* pag. 165. in zeker lof-dicht op de gezondheid, den laetsten regul

Sine te autem nemo beatus:

— — *mist ghy in sal,*
Geen mensch sal een VROO leven leyden.

VONDEL *Heerl. van Salom.* 35. *Braef* is hy, **VRO** en *bapsch*. Men zie verder **COSTER**, *libys* bl. 13. ja **MELIS STÖKE** fol. 21. en 28. welke laetste zelfs *Vrobeden* heeft fol. 18. b.

PSALM VII. v. 2.

Hebb' ich myn dagen sulchs BEGANGEN:

Dit BEGANGEN is een verondert woordt, zegt de Heer ANDRIESSEN. Te recht, ons begaen is 'er uit saemgetrokken. Dus heeft men ook PSALM XXX. v. 6.

Mis myn leven sal myn VERGANGEN.

Waer

Waer uit na vergaen, en *ψ.* 4.

Als den dagh is OPGESTANDEN,

nu geslaen, even als PSALM XVIII. *ψ.* 1. BEVAEN
 saingetrakken uit bevamen, PSALM XIX. *ψ.* 30
 (ook by M. GERAERDS pl. 10. enz.) ONTFAET
 uit ontfangt, nu ontfangt, en PSALM XLIV. *ψ.* 7
 ONTFAEN VOOR ontfangen.

Die verkortingen zyn, zelfs nog lang na DATHEEN-
 niet zo algemeen, als nu, in zwang geweest. Zou
 heeft HOOFD nog in *Gramida*, III. deelt;

VOORGANGEN overlegb niet reeden van gezigts
 En d'ondervinding zelf heeft my wel andersighe,
 Dat zoeter lust en rust gemeenlyk wordt genooten
 In butten, dan ten huof, of op beneeste slooten.

en in de *Nederl. Histor.* B. xxv. zonder haer eerst
 genoeg te geven van den omgange handel.

Tacit. bl. 82. noch *Ægyptische* letters meldende de
 voorgange moogenheit.

K. ANSLO *Poëzy*: bl. 24.

Hoe wil de Hemelsmaek 't voorgange leet verzotten.

vertal. van *Bokkalin*, *knuffschopp*, van *Parnas* bl. 1. —
 is den vergangen (præterit.) week afgedaen.

Hadden de DATHEENIANA schryvers dit ge-
 weten, nimmer zouden zy hunnen held beschuldigd
 hebben, als of die zulke woorden alleen om 't rijm te
 vinden gesmeed hadde, noch hunne onrijpheid in MET-
 LIS STOKKE ware door ene zo kwalijk voegende
 vergelyking, als men in hun boekjen by deze plaets
 vint, niet aen den dag gekomen.

PSALM VIII. *ψ.* 2.

DOO; u cracht seet VERNAEMT,

By PSALM CVII. daer dit woord *ψ.* 18. en 10. voor-
 komt,

komt, vraegt de Heer ANDRIESEN *was wil vernaemt tog?* Dit wonderde ons. Volgens de groote fchrandeheid der DATHEENIANA-Schryvers is het *van naems veranderd*. Wy twijffelen echter, met hun welnemen, zeer 'of de groote HOOFT 'er dit wel mede gemeend hebbe, toen hy in zynen *Heer. IV.* bladz. 5. schreef, *Nostradamus hadt de VERNAEMDHEID van euen overvlieger*. en in *Graxida V. Artabanns zie hter nu Prins zoo braef wel eer VERNAEMT*. Als mede in zijn *Paris Oordeel:—vernaemtheid, edeldom, aanzienlijkheid, outzagh, voortreffijkheid, gebiedt — en nog:*

Door rijkdom wel somtijds vernaemtheid wordt gewonnen.

en VOND. *Hecuba II. 2.*

*En dat het Thracier vee, in vruchtbaerheid vernaemt,
Met vette weiden voed —*

Het beteekent hier veel liever, gelijk by alle onze goede schryveren, (als ook by DE HAAS in 's *Leven van G. Brand*, daer het verscheidene malen voorkomt,) *berchtsheid, beroemdheid, celebritas.*

PSALM IX. v. 17.

*Dit 's feker / dat de hoose SAEN
Maest sulken ballen end' vergaen:*

Dit saan moet van DATHEEN niet verstaen, maar van hem als een stopwoords gebruikt zyn, zegt de Heer ANDRIESEN, Wy voegen 'er by: Dit woord moet ook van de Schryvers der DATHEENIANA niet verstaen, maer vry kinderachtig voor by inkorting mit SAMEN verbaest, zijs aangezien; ten minsten wy hebben dit uit de vergelyking van hunne 23te en 31te bladzyden opgemaekt.

Het gebreekt deze schryvers aen 't geen de Heer ANDRIESEN zegt, *dat men, om DATHEEN*
op

op vele plaatsen te verstaan, wel wat in M. STÖCKE, L. VAN VELTHEM, en diergelyke schryveren diende bedreven te zijn, om hem daaruit op te helderen. De beteekenis van *Spoedig*, die de Heer ANDRIESEN aen het woordjen SAEN geeft, is zekerlijk de rechte. Wy hebben dezelve, behalven by KILIAEN, onder anderen nog aengemerkt in den DELFSCHEN BYBEL van 1477, Gen. XXVII; by L. VAN VELTHEM *Spieg. histor.* I. 2. bl. 4. I. 3. bl. 5., VAERNEWYCK *Historie van België* fo. 116; MARC. GER. *fabulen*, bladz. 8, 27, 48, 55, 59, enz. C. VAN GHISTELE, *Virgil. Æneas in Duytscher talen* fol. 3. a. 8. b. 52. b. 132. a MOERMAN *cleyne wereld*, no. 6, 24, 47, 56, HOUWAERT *politycke onderwyfinghe*, in de *prohemie*, afd. 8, II. *Gener. loop der Werelt*. afd. 12. en in den NEDERD. HELICON, bladz. 17, en 53. CASTELEYN *Const van Rbetor.* 8. Also SAEN, als hy hoorde. HAERL. *Refer. van P. PETIJT*, in der *Constliefshebb. sichtselyke recreatie*:

Soeckt, gy vindt; clopt, u werdt geopent seer SAEN.

PSALM XVII. v. 5.

Sp spu seer vet niet om VERSTRANGEN,

Dit betuigt de Heer ANDRIESEN niet te verstaan. De DATHEENIANA spotten 'er mede, als naer gewoonte. VOOR STRENG en VERSTRANGEN zelden meest altijd de Ouden STRANG *arcus*, STRANGEN *arcare* en VERSTRANGEN *arctissime constringere*, (VER immers vermeerdert de beteekenis der woorden.) men zie KILIAEN op *strang* en *strangen*, en MEYER op *strangen* en *bestrangen*. Zeer wel nu komt dit met de meeninge van DATHEEN te dezer plaetze overeen: *met haer vette besuyten sy haer*, zegt onze *staten Bybel*; DATHEEN: *ze zijn zoo vet, dat zy 'er niet meerder door kunnen benaeuw'd worden, als zy worden*. Even eens komt dit *niet om VERSTRANGEN* voor PS. LXXVIII. v. 31, en LXXXIX: v. 19. En, wil men voor-

G

beel-

beelden van anderen, by MOERMAN *Cl. Wer*, No. 20, 22, 29. *konst der minne* bl. 10. HOUWAERT in de 4. *wtersten* afdeel. 5. *Hebr. amb.* bl. 54. HOFFER bl. 253. enz. enz. Zoo heeft ook C. VAN GHIS-TELE in zynen berijnden *Virgilius* 1589. *Aeneid.* IV. bl. 72. *My dunct ic dootbrake* met VERSTRANGEN, XI. bl. 184.

*Gelyk een wilt Swyn welk is omvanghen
Van de jagbers, en nieuwers en can wycken,
Siende de doot MET GROOT VERSTRANGHEN.
Voor syn ooghen, —————*

die *blaw. Acol.* te Rott. 1599. *VLAERDING.* in 't *parti-
cul.* troost maect *Jolijt.*

— *Ende sy verstrangen;*
d'eenvoudiger herten door schoon sprecken en soet geluit

HAMBORCH in 't *particul. A. T.*

Jeronimus, wiens leven niet is om verstrangen

DORDR. in 't *particul.* vierig in 't *bopen.*

Gelijck die van Bereen deden sonder verstrangen.

den OLIJFTACK v. ANTW. op 't *Landjuw. te
Antw.* 1561. fol. 31. *verso:*

*Dese gracie, moet u sonder verstranghen
Als Noë beboeden —————*

DORDR. die *Fonteynisten.*

En brengen den onnoselen in swaer verstrangen.

HAEEL. *Vlaemsche kamer de witte Angier.*

Sonder achten op tydtlijk goet of pynliick verstrangen.

CAS

CASTELEYN *Const. v. Rhetor.* 8.

Vreesf gheen verstranghen aerbeid noch pynt.

PSALM XXII. *ŷ.* 12.

Hem ende niemant EL
Dzeese Israël.

Dit NIEMAND EL noemen de DATHEENIANA bladz. 31. om den rijmklank uitgevonden. Echter hadt reeds voor hen *de Heer ANDRIESSEN* aengetoond dat dit in de oude tale gemeen is, en *niemand anders* beduidt, dat bewyzende uit eue plaetz van L. VAN VELTHEM. Dus ook by ANDR. VAN DER MEULEN *van der ketzuygheyt der Menschelicker nature* 1543, fol. 9. a.

*Wats Eva? Yes Eu a, elaes EL niet
Dan woorden van drucke in 't aertsche verdriet.*

Rederykers WT IONSTEN VERSAEMT, VOOR *bunn Land-
jaw.* Antw. 1561. fol. 25.

Dat Hijs niet segghen en sal teghen gemant EL

CASTELEYN *Const van Rhetor.* 21.

Zoact zulcke Materie, of iet bequamer EL,

MARC. GER. *fabulen*, bladz. 101; NIEUWERS EL; ZOO OOK MELIS STOKES, fol. 23 a, 78 b, JAN II. pag. 196. HOUW. *Antiq. tafr.* bladz. 89; SCHRIECK *Orig. Celt.* bladz. 111, JA VOND. *Heerl. van Salom.* 30. enz. enz.

PSALM XXIX. *ŷ.* 4.

Op SCHRIFT de hinden clepnmoeidig.

Hier zegt by schrikken voor verschrikken. *Zelfe
G 2 schrike*

schrikt men, maar een ander verschrikt ons, zegt de Heer ANDRIESSEN. Zyn Eerw. schijnt SCHRIKKEN alleet als een *verbum neutrum* te kennen. Echter zijn 'er voorbeelden genoeg daer SCHRIKKEN gelijk hier by DATHEEN *active* voorkomt: dus heeft de AMSTELDAMSCHÉ kamer *wt levender jowst op de VLAERDINGER Rederykberg*, bladz. 5.

Die met u blasers SCHRICKT, *die met u donder dondert*,

COSTER *libys*, bladz. 24.

Verdoemde dood SCHRICKT *haar*, *en 't leven is haar pyn*.

en VONDEL in zynen *Joseph in Egypt*. bl. 41.

De droeve nacht w SCHRIKT

in andere werkwoorden zie dit zelfde by HUYDE c. *Proeve*, bladz. 471. en 640.

PSALM XXX. v. 3.

bergaet gantsch seer HAESTELICKEN.

De schryvers der DATHEENIANA wanen bladz. 31, dat DATHEEN dit om den rijmklank verzonnen hebbe. De Heer ANDRIESSEN komt nader, zeggende: *Dus sprak men wel oudt tijds, maar is nu dat likken gantsch ongewoon*.

Daer men DATHEEN zal beoordeelen, komt het 'er weinig op aen, wat men nu gewoon is, maer vry meer, hoe men voor 200 of 300 jaren sprak. Toen gongen alle onze *adverbia* (bywerkwoorden) op EN uit. *De destructie van Troyen 1479. ende sach aldaer dese eempten ONTALLIKE veel lopen. ende bi bat doe weder INNICLIKEN ende seer DEVOTELIKEN. en fol. 10. c HAESTELYCKEN. fol. 12. d WILLICHLYKEN. L. VAN VELTHEM spiegel Historiael I. 30.*

STOU-

STOUTELIKE, en zoo altijd. In S. FRANCISCUS, *Wijngaerd*, 1518, in de Voorreden, QUALICKEN, PSALTER Delf 1534. in de Voorred. als ic — die Hebreysche sprake OPENTLIKEN alle man leerde. Het oude Goudsche Chronijckken bl. 134. — ende bevet den selven Canincs soon EERLICKEN ontfangen. bl. 65. Daer namen sy hem HAESTELICKEN, ende droegen in een out Vriesen huys, ende hebben daer HEYMELICKEN begraven. bl. 68. — sireden die Vriesen soo FELLICKEN op die Hollanders, — CLERC DER LAGE LANDEN bl. 2. en zoo overal. Men vindt dit nog veete malen in HOOFT: VAACKEN voor vaek, saps, in *Henr. den grooten*, bladz. 14. en 34. *Nederl. histor.* in den *Opdr.* „En VAACKEN de tijd iet verbor- gens openbaart.” VERSUIMELYKEN, in *Granda*, 1ste deel; en in 't zelfde stuk iets verder, vaart EEUWELYKEN wel. — met slaverny ONDRAAGELYKEN strang. Ja in zyne gemeenzame *Brieven*, I: de bloeyenste steden, aan haar eige zyde JAMMERLYKEN geplondert; en op 't slot: biede my zelven HARTELYKEN mit ten dienste. Ook VONDEL *Lofz.* op de *Nederl. Scheepv.* bl. 77. In dezer peerlen kreijtz. VOORNAMELYCKEN gants Pascha 7. GEBRECKELYKEN *Nederl. Scheepvaert* bl. 81. TERWYLEN. J. DE DECKER 1ste D. DWAESSELYCKEN. Ja wy zelven bewaren dit nog, in woorden die uit twee adverbia zijn t'facmgesteld, DAEREN-TEGEN, DAEREN-BOVEN, ONDEREN-TUSSCHEN, VAN ONDEREN, GISTEREN, enz. enz. en niet alleen by ons, maer by alle onze taelverwanten, vindt men dit eenstemmig: zoo vinden wy in het *Nedersaxisch Psalterium*, van 't welk de *Heer JOH. HENR. A SEELEN* in zijn *Programma* van 31. Martii 1734. (dat nu juist voor ons ligt) verslag doet, in den inhoud van PSALM XIX. (by ons Ps. XX): GHEISTLIKEN sprikt desse salme van Christo, dus ook Ps. XXII. en XXIII. (XXIII. en XXIV.); en van PSALM XVIII. en XXI. (XIX. en XXII.) desse salme sprikt GHANSLIKEN van Christo — unde sprikt GANSLIKEN van deme lidende Christi. Onder de achter dit Psalmbboek gevoegde

Liturgien is het begin van de tyden van onser Leven
Vrouwen meddeliden dit:

*o Marie du aller eddelste balsam rys,
Boven allen creaturen is din lof unde prys,
OTMODIGEN ik die vormano du vltas Gideonis,
Des swerder smerte unde prophecien Symeonis,
Dat du DROVELIKEN best gedregen,
Van smerte dines leven kindes wegen. enz. enz.*

PSALM XXX. v. 7.

Als ick tot stof ben ghemaect / **Heer!**
Dal ick dan VOORDEREN u eer.

Godt vordert van den mensche zyne eer, maar de
mensch moet die bevorderen, zegt de Heer ANDRIESEN.
Doch VOORDEREN voor *Engere, postulare afeysschen,*
doemt KILIAEN reeds *vetus*, verouderd, erkennende
ook wel degelijk *voorderen* in de beteekenis van *promovere, voordzetten*. Dat men ook vindt by G. BRANT,
lev. v. de Ruiter bl. 145. Men lietze hunne reis VORDE-
REN. *Nederd. spell. HAERL. 1612. in de Toecyng. bl. 4.*
die wy met dezen geringen aerbeyd geirne zonden helpen
VOORDEREN, en elders. ZOO dat DATHEEN hier niet
gezondigd heeft.

PSALM XXXVIII. v. 3.

Mijn lijf is hol ONGHESONDEN.

Schoon KILIAEN ONGHE-SONDE *substantive*
voor *morbus, ziekte*, verouderd verklaert, is zulks
echter in DATHEEN niet te berispen, als hebbende die
zyne Psalmberyminge wel 30. jaren vroeger reeds uit
gegeven, wanneer het waerschijnlijk nog zoo vreemd
niet zal geweest zijn. Zelfs vinden wy 't nog ruim
20. jaren na DATHEEN, by C. VAN GHISTELE, *Virgil.*
Aeneid. sq. 216.

De

*De voghelen der lucht en kosten niet verdraghen
Den eyselycken geur vol ONGHESONDE
Die alst vlooch nachten en daghen.*

als ook in de *blaw. Acol. Rott. 1599, HAMBORCH* in
't partic. A. T.

*Soo sijt ghy d'Europa vol ongesonden
Verwart en gebonden aen verscheyden leren.*

J. B. HOUWAERT *gen. loop der W. 13.*

Oorboorlijk tot 's menschen gefonde.

PSALM XXXVIII. v. 14.

*Ich ben geworden als eene/
Die gantsch gheene
Sprake/ noch GHEEN GHEHOOR heeft.*

Dit mogt de arme DATHEEN in deze dagen wel van zich zelve zingen. Wy teekenen deze plaetz aen, omdat *niemand el* het tot nog gedaen heeft, en zy echter ten bewyze zou kunnen strekken, dat DATHEEN ook nog al op zyne wyze de netheid betracht hebbe. Wy zouden durven wedden dat hy dat GEEN, in den laetsten regel, met oogmerk herhaeld hebbe, wyl *sprake* vrouwelyk, doch *geboor* onzydig is. Zyne gewoone rijmwyze gaf hem anders als van zelfs in de pen:

*Die gantsch geene
Sprake noch GEHOOR EN heeft.*

Doch dan zou *geboor* ingewikkeld vrouwelyk gemaekt zijn, 't welk hy naer 't schijnt heeft willen vermyden.

PSALM XXXIX. ʏ. 2.

Wetyle dat ick murmureerd' ONVRO
By my/ tot dat ick sprack also:

De schryvers der DATHEENIANA meenen dat ONVRO hier, om den rijmslag, komt voor *onvro*, *onwijs*. De zin zou het lyden kunnen. Echter kan het *epitheton onvro-lijk*, *droevig*, zoo wel als *onwijs*, verstandeloos, op 't *murmureeren* gepast werden. Ook zou de verandering van *onvro* (dat alreeds uit *onvroed* verzacht is) in *onvro* wat gróf zijn; minder zwaarigheid, dunkt ons, zou DATHEEN dan gemaakt hebben, in *alsoe* op *onvro* te rymen.

In 't voorbygaen merken wy aen, dat de voorbeelden uit MELIS STROKE van *oe* voor *oo*, en andere diergelyke, alleen bewyzen, dat de oude de *o* zo wel als de andere klinkers met ene *e* plachten te verlangen, niet dat zy waarlijk de lange *oo* met den tweeklank *oe* verwisseld hebben. Doch hier van in 't vervolg wel eens nader.

PSALM XL. ʏ. 4.

Dat ick utwen wil HEILICH
Volbyinghen sal ghewillich.

Rymen HEILIG en GEWILLIG op malkanderen?
Sommige drukken hebben HILLIG; doch wie kan daar van zig HEILIG verbeelden? Dus verre ANDRIESSEN. Dat *bilig* voor *heilig* zou kunnen komen, kon zyne Eerw. PSALM XX. 3. reeds niet op krygen. 't Is daerom wonder dat hy PSALM LXVIII. 2. zwygends voorby gaet.

Verblyt u in God met ootmoet /
Hy is der Weesen Vader goet /
End' een beschermet erachtich /
Der weduwen in BILLICHEYT:
In den Tempel vol HILLICHEYT,
Heeft hy zyn woonst eendzachtich.

Echter erkent KILIAEN het wel duidelyk. Doch
wat

wat PSALM XL. ψ . 4. betreft, de rechte lezing is hier noch *beylich*, noch *hillig*, maer BILLIGH, dar is *billyk*, *equus*. Ten minsten zoo vonden wy het in twee verschillende drukken. Ook levert dit een zeer goeden zin op.

ψ . 7. **Den TOECOME met cracht.**

dat is *overcome*. TOEKOMEN is eigenlijk *toebehoren* zegt ANDRIESEN. Ondertusschen is *toekomen* in die beteekenis by KILIAEN geheel niet, maer in den zin van DATHEEN voor *contingere*, *obvenire*, *overkomen*, zeer wel te vinden. Zie pag. 559. van den druk van 1598. Ook meenen wy dat deze beteekenis zich nog opdoet in onze gewoone spreekwyze: *hoe KOMT dat zoo TOE?*

PSALM XLIII. ψ . 5.

**Om dat hy my hoopwaar
Helpt als myn God EERBAER.**

BAER achter een *subst.* gevoegd beteekent onder anderen *dat voordbrengt of voordbrengen kan*. MIJN GOD EERBAER zou dan zijn *die my eer aenbrengt*; of wil men EER in *eerbaer* liever als het zaeklijk deel van het werkwoord *eeren* aenmerken, dan is EERBAER *die geëert kan worden*, *honorabilis*; dus heeft het KILIAEN, en in dezen zin vertoont zich de *rechte en regelmatige*, in die van *bonestus* ene onechte beteekenis; daer men veel beter *eerlijk* en *eersaem* voor gebruikt. Zie vooral den onvergelykelyken HUYDECOPER, bladz. 436. Wy kunnen dan voor ons in deze woorden niets wanschikkelijks, veel min Godslatterlijks ontdekken.

PSALM XLIV. ψ . 13.

Als men ons oberlastingh VERGHET.

Aendoet *meent hy*: maar VERGEN is *iet eiffchen*, vorderen. *Een uitdrukking derhalven zonder slot of zin*. Dus de Heer ANDRIESEN. Doch als men VERGEN neemt voor *offerre*, *obicere*, gelijk KILIAEN ons opgeeft, zoo ontbreekt 'er niets aen.

PSALM XLIX. †. 2.

Daerom sal ick MY in angst soo VERSLAEN,

De Heer ANDRIESSEN teekent hier aen: *Men wordt wel door angst verlagen, maer verlaet zich zelven niet.* Echter was ZICH VERSLAEN, *transitive*, in DATHEENS tijd zeer wel bekend. Zie KILIAEN.

†. 7. Soo wert hy door zyn onberstandicheyt
DEN VEE gelpe.

Niet den maar het *Vee* moest by zeggen, volgens ANDRIESSEN. Zyne Eerw. zal misschien, in den eenvoudigen DATHEEN, geene sieraden van den *hoogdravenden* stijl gezocht hebben, voor welk L. TEN KATE anders I. Deel. bl. 437. dusdanige verbuigingen van den *dativus* der *substantiva* N: G: op de wyze der *masculina* opgeeft. En is niet nog in onzen gewoonen spreekstijl gebruikelijk, DEN *lande*, DEN *gemeenen beste*, *mynen waerden en dierbaren pande*, *uit DEN bed stygen*, enz.? (VONDEL *Joseph in Eg.* bl. 8.)

PSALM LV. †. 9.

Onder DESE boose ROT:

Moest dit juist DIT ROT zijn? Geeft HOOGSTRATEN op dit woord geene voorbeelden van 't vrouwelijk geslacht, of geeft hy 'er te weinig? zoo kunnen wy 'er uit VONDEL alleen nog zoo veel, als men begeert, opgeven: zie zijn *Salmons* bladz. 4. *Samson* 38. DE ROT DER REUZEN, DE REUZEN ROT, enz. Zie verder denzelfden VONDEL, *Psalms* LXXXII. pag. 210. LXXXV. pag. 215. CXVIII. pag. 293. Heeft de groote VONDEL dit mogen doen, waerom dan ook de geringe DATHEEN niet?

†. 13. ————— maer nochtans sy snijden
 Als swaerden scherp ynse GHERADEN.

Kont ge raden, lezer, wat geraden zwaarden zyn?
ik niet; zegt de Heer ANDRIESEN. Ja wy
wel, doch KILIAEN heeft het ons ingestoken; RAE-
DEN, zegt hy, is incitare. DATHEEN spreekt van
bittere scherpe woorden, zy snyden my door de ziel,
wil hy zeggen, zy zijn als zweerden, die aen de punt
werden aengezet, tegen my gescherpt.

PSALM LVIII. †. 3.

Als een adder loof/ die niet hooft
 Des gefanghs NIET een enkel woordt.

't Woord NIET (zegt de Heer ANDRIESEN)
zweemaal gebruikt, is meer een kragtige verzekering
dan ontkenning. Dus is het in 't Latijn; en door
naeuwe uitpluizing zou het ook met de reden zoo best
vleien. Doch ene tael moet uit zijn gebruik, niet uit
redenkavelingen werden opgemaakt. Wy zijn het
hier in, gelijk in oneindig meer andere dingen, vol-
komen eens met de Grieken. Twee, drie, ja vier-
mael herhaelde ontkenningen verzeren by ons geens-
zins, maer lochenen des te sterker. Dus heeft REX-
GERSBERG Cronyke v. Zeel., ghepr. 2^e Hantw. 1551.
Opdr. — nae dien dat se in Zeelandt, NOOJT voor
desen tijt, GEEN Chronycke gebadt EN hebben. Consth.
juw. v. Haerlem, d'Oragne Lely van Leyden in liefde
groejende bl. 38. Gheen beter besorgher isser op gheene
banen. VONDEL, Virgil, in proza bladz. 2. reg. 33.
NOCHTE ik bekommerde my met GEENE have; dit
toonden reeds voor ons ADR. VERWER in de Idea
pag. 67. G. O. REITZ Belga Graciff. pag. 418. en de
AMSTELDAMSCH E kamer in Liefde bloeiende 1584.
Welk laette onzen DATHEEN overbödijg verde-
digt.

vs. 4. *De keel end tanden / Heer / hen bzeect.*
 Zoo; u cracht die ghy pleecht 'T ORBOOREN.

Die gy pleegt te gebruiken meent hy; dus ook PSALM LIX: 7. en CII: 16. In dien zin was ORBOOREN in en na DATHEENS tijd in gemeenzamen gebruike. *Die reden OIRBOORT voor gebruikte* zegt HOUWAERT in zijn *Milennus Glachte* bl. 46. Zoo ook HUBERT Ps. IV.

*Wilt op myn roepen my verhooren
 ô God, gy myn gerechtigheyd,
 In angst deed gy my ruymt' OORBOREN:*

Dat is *genieten*. PH. v. MARNIX van S. *Aldgonde*
 Voirr. voor 't boek der *Lofz.*

*Dit is den Christ, die U heeft uytverkoren,
 End doir 't geloof in hem selfs ingelijft,
 So dat gy nu Gods liefde moigt OORBOREN,
 End eewelijck in hem vereenigt blijft.*

Zie ook M. GERAERDS *fab.* bl. 45, 70, 175. enz. KILIAEN vertaelt het door *uti en frui*, en MEYER III. Deel bl. 104. door *gebruiken, orberen* welk laetste nog in gebruik, en het zelfde woord is. Men zie deszelfs afleiding in L. TEN KATE. IIde Proeve bl. 585. b.

PSALM LIX. v. 8.

De God Jacobs.

Men zegt wel Jacobs Godt, maer niet de Jacobs Godt; ook wel de Godt van Jacob. ANDRIESSEN. Zoo is 't. Maer is daerom de God Jacobs niet goed? daer zulks by onze Bybel-Overzetterz zoo menigmalen voorkomt? dat de zegeningen Jacobs en van Jacob even goed is, zal ons ook de schrandere en arbeidzame TEN KATE leeren; zie I. deel, Redenw. XI. bladz. 351.

PSALM

PSALM LX. ƴ. 5.

Edom acht ick met zjn volck **KOEN**
Niet beter dan mijn oude schoen.

In plaetz van zich, gelijk *de Heer ANDRIESSEN*, met billyke verontwaerdiging uittelaten, over de lage uitdrukkinge, by welke Gode een oude schoen werdt toegelchreven, zijn de schryvers der **DATHEENIA**NA hier bezig, om aen het woord **KOEN** hunne onkunde eens ten toon te spreiden. **KOEN** (zeggen zy) is verstandig, voorzigtig, wat voor zin heeft nu *Edom* met zjn verstandig volk? Doch van waer hebben zy die beteekenis? **KOEN**, zeggen wy, is stout, onverfaegt, moedig, niet alleen in **DATHEENS**, maer nog in onze tyden. **VELDENAERS CHRON. v. HOLL.** bl. 35. ten anderen mael, so moet hi wesen stout en **KOEN van moede**, in manlycken daden — *M. Stok* fol. 54. ƴ. 30.

So mogen wy coenlic op hem striden.

Blaw. Acol. Rott. 1599. — Dordr. die Fonteynist.
 Om den Onnoselen te beschermen aan allen ent, doof
 Gods hulpe **Coen** — *CASTELEYN Const. v. Rhet. 14.*

Wilt gy u tot dezer const VERCOENEN.

HERKM. Zeev. lof B. 1.

Wat waeg-bals oit so koen en dapper was gemoed.

P. SCRIVER Voorr. der Nederl. gedicht v. D. Heinsius.

Wy zijn noch even koen.

HOOFD, Baeto 3de Bedr. rey.

*Hóogh heffende 't doen,
 der belden **KOEN**
 Van overlang.*

VOND.

VOND. *Peter en Pauwels* B. 1. T. 2. enz. enz. Zijn deze nu uitdrukkingen die op Edom zoo kwalijk passen?

PSALM LXI. Ƴ. 3.

Onder utwe bleuglen ZIJNDE
Ik bevINDE.

Weder een Datheens Poëtisch rijmverlof, schrijft de Heer ANDRIESEN; Met hoe veel recht of onrecht zal de lezer uit dit aental voorbeelden van den zelfden aert, van onze beste schryveren, kunnen opmaken: De tael-kundige SPIEGEL in den *hartspiegel* B. II. Ƴ. 237.

Dit vreemd land levert rog en 't ander parst zijn WYNEN;
't Was in de gulden eeuw niet zo gered te vynen (vinden):

en in 't zelfde boek,

De Muisbond, quynt haer maegb, weet Kattekruyt te
VYNEN.

VONDEL *Zegezang ter eere van Fred. Hend.*, Poezij 1ste D. bl. 38.

Terwijl men 't eene lidt door VLIMT (vlymt)
Zoo leit een ander boofs, en GRIMT

Rederykers WT JONSTEN VERSAEMT, VOOR hunn^e
Landjw. 1561. fo. 22. verso:

Wet: *Maer Meeſter, an ſondy bem niet te veel*
pijnen?

Malbag: *Soo en derfdys, n dan niet ONDERWYNEN,*
en fo. 24: *Ghy doet bun somtijts veel ONDERWYNEN,*
Das ſy meer pijnen // bringhen door boetsle.

beide, voor *onderwinden*, en zoo meermalen:

PSALM

PSALM LXIII. *ψ.* 7.

— De leughenmonden al
 Hoe valscheelich dat se oock spreken/
 Sullen ghestopt zjin' end' VERSTEKEN.

De Heer ANDRIESEN verklaert dit niet te verstaen.
 Misschien kan het uit de beteekenissen *subprimere*, *deprimere*, *contemnere*, *repudiare*, die 'er KILIAEN onder anderen aen toekent, werden opgehelderd; ten minsten kan men uit de laetste betekenis PSALM LXVI. *ψ.* 19. leren verstaen,

Mijn smeecken heeft hy noyt VERSTEKEN,
 So lauck als ick hebbe gheleest.

(Schoon ANDRIESEN ook dit een misselijk zegen noemt) en Ps. LXVIII. vs. 11.

Het is God die in stucken breecht:
 Den cop/ ja in den grond VERSTEECT
 't ghetal onser vanden:

hanne menigte tot in den grond *veracht*, *bepot*, wil hy zeggen. Zie ook Ps. LXXXI. vs. 13. Dus heeft ook J. B. HOUWAERT *politique onderwijfinge* Afd. 51:

— die 't hyen gbevoelt en steect in middel den last,
 En die schandelyck wort veracht en VERSTEKEN,
 Voorwaer die en heeft dach noch nacht geen rust.

en Mr. A. DE HUBERT Ps. III. vs. 1.

Hoe worden sy soo seer,
 Vermenigvuldigd Heer,
 Sy die my so VERSTEKENt

PSALM

PSALM LXIV. ♪. 5.

Deel goede zijn also daer van
 Doorschoten / die sy sonder sorgheit
 Heym'lick VERWORGHEN.

De Heer ANDRIESSEN vermaekt zich met op deze plaets te vraegen „ worden zy VERWORGT na dat zy „ DOORSCHOTEN zijn? dan waren zy mooglijk niet „ wel getroffen of doode ” Een koude spottery waerlijk! voor al daer zyne Eerwt in de oude overzettinge veele plaetsen gevonden had, in welke VERWORGHEN in de beteekenis van DOODEN voorkomt, gelijk hy die op Ps. CXXXVI. ♪. 18. zelf aentekeut en daer by erkent dat DATHEEN'S woorden even eens te verstaen zijn: En echter voegt zyn E. daer alweder by „ dat het anders vreemd schynen mochte „ dat zy VERWORGT werden, na dat zy DOORSCHOTEN waren ” en besluit vervolgens „ dat „ is dit woord hier als verouderd en beden onverstaaen „ baar aftekeuren ” ja als men een nieuwe berijming maekte, doch niet in Datheen's werk, in wiens tijd dat VERWORGHEN in den zin van *necare* geenzins verouderd, maer in tegendeel nieuwlyks ingevoerd was, gelijk ons leert de bekende SIMON VAN LEEUWEN R. G. in zijn *proces Crimineel* VII. D. §. 8. bl. 153. sprekende over Exod. XXI: 12, 13, 14. soo iemand met listen ende lagen spuen naasten dodet. „ En soo „ houden de oude dnytsche oversettingen daer van ik „ verscheyde gekeurde en gesmiverde drukken onder my „ heb. Andere later, tot de laetste voor de jongste, „ hebben voor het woord met list dodet / met list „ VERWORGT, het welk schijnt een *Latynsche term* „ te zijn, à *necando*? Het welk wel eygentlijk WORGEN beduyd, dog merendeels voor alle soort van „ yemand om het leven te brengen genomen werd „ gelijk ook hier te verstaen is, voor alle soort van „ doden, en WORGHEN, hier moet verstaan worden „ voor iemand om hals helpen, gelijk wy gemeenlijk „ spreken ” (of in gemeene straet tael iemand nekken.)

(Het vervolg hier na.)

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 6. voor den 1. van Grasmaend 1759.

(Vervolg van N°. 5.)

T W E E D E D R U K .

I.

A A N M E R K I N G E N
OP DE PSALMBERYMINGEN VAN
P E T R U S D A T H E N U S ,
DOOR ANDREAS ANDRIESEN,
P R E D I K A N T te P E R E .

(Te Middelb. en Amst. by L. Tailefert ; en D. onder de
Linden, 1756. 214 bladzyden behalven 't voorwerk,
in 4to. f 1 : 16.)

2.

D A T H E E N I A N A
OF OPHELDERINGEN EN AANMERKINGEN OVER
DE VERMAERDE PSALMBERIJMINGE VAN
P E T R U S D A T H E N U S ,

Uitgegeven door en onder het opzicht van
J U V E N A L I S G L A U C O M A S T I X ,

Beschermer der verdrakte onnoozelheid.

(Te Amst. by K. van Tongerlo en F. Houttuyn, 1758.
84 bladzyden in 4to, met de Plaet. f - : 18).

G

Wy

Wy vervolgen de stoffe van onz vorige; een betoog namelijk, hoe een verloop van twee eeuwen, in ene sprake vranderingen kan maken, en in de onze gemaakt heevt, die ons leren moeten, in oude boeken niet ten eersten alles te veroordeelen, dat 'er ons onverstaenbaer in te voren komt. **DATHEEN** bezigde de woorden die in zynen tijd gemeenzaem waren. Zoo doen wy nu mede. Veele zyner woorden zijn nu verouderd en onbekend. Dus zullen, zoo onze tael nog twee eeuwen gesproken werdt, als dan ook veele zijn, die wy nu dagelijks gebruiken.

*Gelyk als ieder jaer de bosschen ander loof
Van blad'ren krygen, de eerste afvallen dor, én doof;
Zo is 't met de oudernom der woorden ook gelégen:
Vee' zyn vergaan, veel' nieuwe in bunne plaats ge-
steegen,
Die weeld'rig bloeijen, én opgroeijen, als de jeugd.
Wy, onze wérken, staat, gebouwen, rykdom, vreugd,
't Is al vergank'lyk; ———*

*Al dit, én wat wy doen, moet eindelyk vergaan.
Hoe zoud een' zélfde zwier der spraak' dan lang be-
staan?
Vee' woorden, overláng verworpen, óf verlooren,
Zal ééns de vólgende eeuw aanneemen, als bérboeren;
Veele and're, nu by ons in achtinge, én in zwang,
Verwérpt beel ligtelyk de vólgende eeuw eerlang,
Belieft 'er slechts 't gebruik zyu zegel aan te steeken,
Waar by bet récht, de macht, én régel is van 't
spreeken.*

zong reeds zeer verstandig **HORAT.** *de arte poëti-
ca*, naer de vertaeling van **PE'LS.** 'En 't is zeker
dat men dit altijd in 't oog moet houden. Dog ter
zake:

PSALM

PSALM LXVIII. v. 8.

**Daer hy eewig van nu boorzaen
Sal woonen SONDER TE VERGAEN,
Dit sal zyn ruste wesen.**

God heeft lust op desen berch te woonen, ende de Heere blyft oock altoos aldaer, hadt de oude overzetting en is oock de meeninge van DATHEEN. zonder te vergaen is hier zekerlijk zonder van daer te gaen, te vertrekken. Maar, zegt de Heer ANDRIESSEN, dat denkbeeld kan men van 't woordt VERGAEN niet maken; dat eigenlyk verderven, omkomen beduit; Verstaet zyn' Eerw. hier, door eigenlyk, de oorspronkelyke beteekenis? Dan loopt deze bepaling vlak aen tegen dien zoo vastgaenden en natuerlyken stokregel, dat de eerste beteekenissen in alle talen alleen ligcbaemlyk zyn. Hier is dan juist het omgekeerde waer. VERGAEN is eigenlyk en analogice: van plaetz veranderen, zich van de eene naer ene andere begeven, abire, discedere, en daer van by overdragt perire, evanescente. Dat oock KILIAEN dus oordeelde, blijkt uit zyne schikking van deze twee beteekenissen bl. 587.

PSALM LXXV. v. 5.

Hy sal daer wt schincken FYN.

Men behoeft zeker zoo fyn van oordeel juist niet te zyn, om te begrypen, dat, het woordjen FYN hier perfecte, exacte, beteekene. De DATHEENIANA niet alleen, maer zelfs de Heer ANDRIESSEN vallen 'er vry dikwijls over. Dit verwondert ons van den laetsten; wyl het by meer schryveren van dien tijd (MOERMAN Cl. Wær. No. 35.) in dien zin gemeen is, en by KILIAEN erkend werd.

PSALM LXXXII. v. 2.

Die OVERLAST is met ghewelt.

Men lydt wel overlast, maer men word nergens mede overlast, zegt de Heer ANDRIESSEN. 'T is waer,

waer, maer men wierdt het wel in **DATHEENS** tyden; toen was **OVERLASTEN** voor *obprimere*, *degravare*, enz. zeer wel bekepd. En waerom is **OVERLASTEN**, volgens de regelmaet (*analogie*) onzer tale, niet zoo goed als *be-lasten*, *ge-lasten*, *ont-lasten*, die alle uit het *simplex* **LASTEN**, *onerare*, alleen door bezondere voorvoegzels, hunnen oorsprong hebben?

PSALM LXXXIX. vf. 4.

**Het is rontsom end all'fing bol van utwer trouwen/
End utwer waerhept / WELCKER GHY NIET
SULT BEROUWEN.**

Schoon het waer zy dat **BEROUWEN** onder de onpersoonlyke werkwoorden behore, en men dus zeer wel zegt: *het berouwt my*, of liever: *my berouwt des*, zo heevt men echter meer voorbeelden, in welke een *verbum inpersonale*, gelijk hier *ik berouwe my des*, *reciprocce* gebezigd werdt. Dus B. V. by de **ANTWERPSCHE** kamer *wt jonsten versaemt*, onder de **XIX. cameran te Gbend**, 1539., bl. 15.

— *met draghen en suldy niet dolen*

Laet booren, of GHY U yewers in VERSCHRICT.

en **HOUWAERT**, *politycque onderwyfinghe*, afd. 124.

En my dunct dat veel menschen HUN VERSCHRICKEN souwen.

PSALM XCI. vf. 4.

Dupsent / end' thien DUYST t' same.

Gansch ongewone uitdrukkinge van 't woordt DUYZENDT, zegt de Heer **ANDRIESEN**. Wel du, maer niet in **DATHEENS** tijd, ja nog lang na hem. Zoo vindt men in den **NEDERDUYTSCHEN HELICON**, bladz. 40: *ducaten vyfmael DUYST*; by **BREDEROO** in den *stommen ridder*, bladz. 26: *DUYSTERLYKE pynen*. Zie ook de **AMSTERDAM-**

DAMSCHE kamer, 't wit lavendel, in de VLAERDINGER Rederykberg, bladz. 14; VAERNEWYCK, fol. 4 a; SCHRIECK, bladz. 17; RODENBURG Rodom. en Isab. bl. 42, en overal.

Trouwens DATHEEN was een Vlaming, of hadt ten minsten lang in Vlaenderen verkeerdt; en daer hoort men nimmer *duizend*, maer altyds en overal *DUIST*, of gelijk zy uitspreken *duest*, *duuft*.

PSALM XCIV. vf. 7.

OPDAT HY HEM NIET EN DERF SCHROMEN ENZ.

De Heer ANDRIESEN (Zyn' Eerw. neme het ons niet kwalijk) schijnt by deze plaetz zyne aenteekening geschreven te hebben, eer om den misflag tegen 't goed oordeel, van dien *zekerem vermaarden Dighter* aen te wyzen, dan om DATHEEN te berispen; ten minsten wy kunnen dit gezeg van DATHEEN niet zoo *teneenemaal onverstaaenbaar* vinden. Immers I. wat den zamenbang betreffe: *Wel bem* (zegt hy) *dien ghy onderwyft, Heer, End die ook in uwes woorts leer Daeblicx toeneemt met allen vliet.* Op dat by (daer uit geleerd hebbende op des Heeren belovenissen geloovig te vertrouwen) niet eens denken *durve bem* (zich) *te schromen, als de tyt sal wesen gbecomen, die vol van angst wert end weemoet.* — *Dat by gbedult hebbe wanneer bet qualick gaet:* hadt de oude overzetting. * II. Met opzicht op de woorden zelve: *men zegt niet* iemandt schromen, maer *wel* voor iemandt schromen, schrijvt de Heer ANDRIESEN, en 't is waer, doch hier niet toepasslijk; DATHEEN bedoelt hier *bem* zekerlijk in dien zin, in welken wy nu *zich* zouden zeggen, en mag men dan het onperzoonlyke *my schroomt* niet zoo wel *reciproce* bezigen, *ik schroom my*, als *ik berouwe my*, *ik verscbrikke my* enz.? (zie boven by Pf. LXXXIX. vf. 4.)

PSALM

*. Ene opheldering, die nog nader bykomt, & DATHEENS woorden hier ter plaetze niet alleen *verstaenbaer*, maer zelfs allerduideljkst en den oorspronklijken text beandwoorden-
de maekt, zie men in deze bladen *Bijdr. XII.* bl. 194. en volg.

PSALM CVII. vs. 16.

Op 't volck SONDER VERDRACH
Gods name sy betrecen.

Dus ook Ps. LI. vs. 7. de DATHEENIANA verstaen hier weder niets; ook de Heer ANDRIESSEN twijfelt, hoe dit op te vatten. De beteekenis, die hy uit KILIAEN bybrengt, van *dilatatio, mora*, is waerschijnlijk by DATHEEN bedoeld; zoo heevt MOERMAN *Cl. Wær. No. 9. sonder eenig verdrach, d. i. bae, ig, sonder uitstel.*

PSALM CIX. vs. 7.

Dat syn NACOMERS haest versmachten.

NAKOMERS, zegt de Heer ANDRIESSEN, zyn die bunne beloften nakomen. Dit is vry mager, NAKOMERS voor nakomelingen, *posterii* heevt KL. KOLYN reeds vs. 456.

*Ferstelike ni bi reste,
Over ti NAKOMMERS te leste
Hem en de zine en 't oud gebied
Van al, wat hem eygen biet.*

waer by VAN LOON nog eene plaetz voegt van E. BENINGA *Chron. van Oostfr. p. 174.*

Und alle obre NAKOMERS *sunder argelift,*

PSALM CXII. vs. 2.

Den bzymen sal een licht verschynen
't Welc de dupsterhept sal VERDWYNEN.

Boven by Ps. XXIX. 4. zagen wy reeds in SCHRIKEN een diergelijk voorbeeld van een *verbum neutrum active* gebezigd. Nu weder in VERDWYNEN, 't welc den Heer ANDRIESSEN naer 't schijnt even vreemd, en dienvolgens ook even verwerpelijk is voorgekomen. Doch het is mede by oude schryveren geenszins ongemeen. Zoo heevt ook COLYN VAN RYSSELE fol. 29. 6. *d' spinnen wreetsbeya* VERDWYNT DE ROOSEN.

Ja

Ja het schijnt in alle de zelvbeteeckenlingen (*Synonyma*) van dit woord te hebben plaetz gehad. **DUS WYKEN**, *active*, by M. GERAERDS *fabul.* bl. 63. **ONTGLYDEN**, in den *Nederd. Helicon.* bl. 39.

Als zegbel, regel fluyt, vast sonder te ONTGLYDEN DEN SIN, dies ick daer in, verblyde my met recht

VLUCHTEN, in onzed *Staten Bybel Richter VI.* vf. II. *Ende syn soon Gideon dorschede tarwe by de persse, OM DIE TE VLUCHTEN voor bet aangesichte der Medianiten. DAELN*, by A. V. D. MUELEN, *van den Ketyvicheyt der menscheelicker naturen, in de prologbe op 't laetst.*

Steld hier op mensche dijn oogbemærck.

Als u booværde verwalt u bloed

Dijnkt wat ghy zijt, DAELT UWEN MOED.

ZWICHTEN, *Hooft Henr. IV.* bl. 74. *Maer gevoelyker smert was hem, dat de Landschappen 't synen d. i. te doen zwicbten. ZYN GEZAG TE ZWICHTEN d. i. te doen zwicbten. CATS Sinne en Minneb. XI.* (Edit. 1700. bl. 81.) *'t is een slegt Schipper, die 't zeil in voorwind zoo uitgeviert heeft, dat by bet zelve, als bet noot doet, niet een reefjen en kan INZWICHTEN. DUIKEN*, in den *Bybel van. 1596. Job. IX. 31. so sult gy MY doch DUIKEN in den dreck; en zoo ook IEMAND ZAKKEN, ZINKEN enz.* Doch hier van kan men voorbeelden vinden in de aengehâlde plaets van B. HUYDECOPER.

PSALM CXIX. vf. 12.

Welcher troost in noot my niet heeft BESWEKEN.

Schoon ANDRIESEN zegt dat men dus nooit spreekt, sprak men echter wel zoo in DATHEENS eeuw. Getuige zy KILIAEN, die *befwycken* voor *deficere, deserere, linquere*, zoo min als voor *faticere, pessum ire*, geenszins overlaet.

G 4

PSALM

PSALM CXXI. vs. 1.

Op slaept niet die Israel hoet /
Maer waccht aen allen tyden /
End SLUYMT tot geenen tyden.

Dus ook Ps. CXXXII. vs. 2.

Ik en wil in myn hupg niet staen /
Noch op myn bedde slapen gaen /
Ja ooc niet een mael SLUYMEN vrp /

Niets heevt ons met opzicht op de schryvers der DATHEENIANA meer verwonderd, noch ons meer in lagchen doen uitbarsten, dan hen aen de eene zyde het werk te zien pryzen van den Heere HUYDECOPER, en zich te verzetten tegen *die nieuwerwetsche Taalzuiveraars, die het zelve niet voor orthodox houden;* (Zie hen bl. 13.) en aen den anderen kant hen zoo zeer van den smaek diens uitmuntenden schryvers vervreemd, en van zyne lessen onkundig te zien.

Zoo de oude als de nieuwe overzetting heevt in beide deze plaetzen SLUIMEN. En zoo zoude men 't ook in DATHEEN hebben willen. En waerom? om dat SLUIMEN te dezer tijd wat meer in onbruik is dan *sluimeren*, en men niet begrijpt, dat, zoo het eerste geen goed Duitsch woord en ware, ook het laetste zulks onmogelijk zijn konde. SLUIMEN is het *verbum simplex*, SLUIMEREN het *frequentativum*, en dienvolgens zoo veel als een *gedurig sluimen*. Immers dat deze, by algemeen steek houdenden regel, de eigenschap en beteekenis in onzer *frequentative* uitgang in ELEN en EREN, overeenkomstig der Latyden *itare*, kan men bewezen vinden by den Heere HUYDECOPER *Proeve* bl. 411.

Was dit by de gemelte Psalmvertaleren recht begrepen geweest, zy zouden met DATHEEN mede in deze plaetzen het *simplex* SLUIMEN, als veel krachtiger de meeninge van David aenduidende, verkozen hebben; en zou het geene belachlyke tegenstrydigheid zijn: *iek en wil ooc niet eenmael SLUIMEREN d. i. dikwils, gedurig slapen?*

PSALM

PSALM CXXXVI. vf. 8.

**Die de sonne laet wt gaen
Om den dach so VOOR te STAEN.**

Dus hadt ook de oude overzetting: *De sonne den dage
VOOR te STAEN — de mane ende de sterren
den nacht VOOR te STAEN.* Waer voor wy in on-
ze nieuwe lezen: *de sonne tot beerfchappye in den dagh
— de mane ende sterren tot beerfchappye in de
nacht.* DATHEEN laet maen en sterren voorgaen.

*Die de maen end sterren claer
Laet beerfchen des nachts eenpaer.*

Daer hy VOOR STAEN, even als naderhand onze
nieuwe overzetting, in *beerfchen* veranderd heeft, doch
van de zon sprekende volgt hy de oude vertaling,
weshalven hy in dezen opzichte niet te berispen is;
te meer daer men uit KILIAEN bl. 618. zien kan
dat dit VOOR STAEN in de beteekenis van *antesta-
re* en *praesse*, gelijk ook *voorstander* voor *antistes*,
praeses (nu voorzitter) te dien tyde, is bekend ge-
weeft. Dat men het nu niet verstaet, kan DATHEEN
niet helpen.

PSALM CXXXVII. vf. 4.

Gedenct dat DE SOMMIGEN riepen sucl:

Wat doet DE voor sommige? vraegt hier de Heer
ANDRIESEN. Wy andwoorden uit de aenteekening
van B. HUYDECOPER op *Vondels Ovidius
Gedaent. verwiss. I. vf. 289.* " DE ZOMMIGEN is
„ een overblijffel van de Oudheid voor *zommigen*. Ze-
„ kerlijk wordt hier het lidwoord DE beter uitgela-
„ ten ". Dit is door de bygevoegde redenkaveling
van dien Heer by ons boven allen tegenspaek gewor-
den. Echter meenen we, dat DATHEEN niet te be-
schuldigen zy over iet, dat verscheidene voorname
schryvers met hem gemeen hebben. Zoo lezen wy by
HOFFER bl. 334.

*De menschen die op 't land of in de steden woonen
Zyn drierley van aert, DE ZOMMIGE die too-
nen enz,*

G j

en

en VONDEL *Joseph in 't Hof* bl. 29.

— *dees draeght een springstok ; die schiet net
Met boogh en pyl: DE ZOM met bylen vechten leeren.*

Zie ook VAN LEEUWEN *Batavia ill.* I. deel bl. 2. Met DE DIE EN DE DEEZE, dat mede by vele schryveren voorkomt, en voor al OUDAAN gemeenzaem was, (zie een voorbeeld boven bl. 73.) is het geheel anders gelegen; het lidwoord is daer van zeer krachtige beteekenis, en maekt de reden van algemeen tot eene bepaalde aenwyzing. Zie den zelvden HUYDEC.

PSALM CXLIII. vf. 9.

o God / myn HOPENINGH' seet repnie /

Kunt gy wel denken, taelkundige lezer, dat ook hier op wat te zeggen valle? Dit moet juist *hope* zijn. Zoo gewent men aen die, dagelijks meer en meer toenemende, taelverdervende silbnoeiinge, dat men de woorden, zoo als zy in haer geheel, volgens aert en regelmaet onzer tale, zijn moeten, en geweest zijn, eindelijk geheel vergeet, en dan maer voor onverstaenbaer wan Duitsch wegwerpt.

Deze *substantiva in INGE* zyn *verbalia*, en wel spruitende uit den *infinitivus*. (wy volgen hier de oordeelkundige wyze van afleiden van A. VERWER, in zynen lezens waerdigen *briev aen A. Reland* bl. 43. Dus dan gelijk van

wanderen, wandereninge, *per sync*: wanderinge, of gelijk men nu spreekt

wandelen, wandeleninge,
bewysen, bewyseninge,
spysen, spyseninge,
prysen, pryseninge,
kopen, koopeninge,
doopen, doopeninge,

wandelinge,
bewysinge, bewijs,
spysinge, spijs,
prysinge, prijs,
koopinge, koop,
doopinge, doop,

ook van
hopen,

HOPENINGE

hopinge, hoop,

Arme Ouden, wien hun meerder inzicht in den grond on-

onzer talen, ten misdade werdt toegerekend, door de
niewere, die 'er pas het oppervlakkige van kennen!

PSALM CXLIV. vs. 3.

VAN DEN BOOSEN MAECT MY doch/ *Heete/*
QUYT

Dan den vzeemden bastaerden nu ter tpt.

QUYTEN (in bastard-tael *quiteeren*) is *bevryden*, *vrykennen*, en dus *zich quytten* eigenlijk *zich vrymaken*, *ontslaen* van zynen *schuld* of *plicht*; hier van QUYT *vry*, *verlost*, *ontslagen*, gelijk men dit vinde by M. STOKKE fol. 54. b. KL. KOLYN vl. 533.

Dat men MI QUITE of iks fale.

in de *Epist. en Euang.* fol. 77. a. *die sculdige KWYT latende* enz. en dus is dan ook de gewoone spreekwyze, *zich iemand quyt maken*, niet anders, dan by uitslating van 't woordjen VAN, voor *zich van iemand quyt* (ontslagen) *maken*; gelijk DATHEEN hier zeer wel vol uit heeft, en wy ook vinden in de *spelen van sinne der XIX. Cameren* 1539. te GHENDT. bl. 47.

U salvinge die my QUETE VAN DRUCKE MAECKT.

Men zie over dit woord, en deszelvs verscheidene gebruiken, het *woordenboek* van KILIAEN bl. 422. en de *proeve van Tael en Dichtkunde* van den Heere HUYDECOPER bladz. 448.

Zie daer, gunstig en bescheiden Lezer; u kortelijck vertoond, (want wy hebben in lang niet alles aengeroerd, dat wy wel konden) op hoe veele plaetzen men DATHEEN berispt, om dat men voorogenomen heeft hem te berispen, en over hoe veele dingen, die men in andere schryvers van dien, ja van vry later tijd, ligtelijck over 't hoofd kan zien. Deze zeker is de rechte handelwyze niet om verandering van psalm-gezang in onzen openbaren Godsdienst

te

te erlangen ; die wy , (alzo wy DATHEENS feilen, schoon wy die niet met gezochte vermeerderd willen hebben, echter ook zoo wel als iemand zien kunnen) zeer noodig oordeelen. Niemand toch besluite uit deze onze verdedigingen: DATHEEN is *vlekkeloos*. *Hy mag wel gebouden werden*. Maer begrype hoe *Vader DATHEEN*, schoon hy voor zynen tijd niet kwaed geschreven hebbe, en dus verdedigd dient te werden, echter voor onzen tijd, en de beschaevdheid der tegenwoordige eeuw, gantsch kwalijk passe: Daer onze dichtkunst heden zoo verre gebracht is, en zulke verhevene toonen slaet, zoude het zeker jammer zijn, dat de verhevenste gedachten, die immer zijn uitgedrukt, langer door zulk ene walchlyke beryming mishandeld en verdonkerd wierden; Een nieuw Psalm-gezag is derhalven zeer te wenschen, en de poging om dat te bevorderen, zeer betaemlyk. Hier om achten we het oogmerk van den Heere ANDRIESEN, zo wel als de wyze waerop hy zulks uitvoert, zeer prijsbaer; in tegendeel Doch wy moeten niet herhalen 't geen wy aen 't begin van deze onze verhandeling reeds gezegd hebben.

Zijt ge vermoeit, Lezer, door alle de lamme ry men en kreupele versjes van DATHEEN en zyne tijdgenooten, hier hebt ge een nagerecht, dat uwe graegte en verlangen, om op zulke vaste spyze altyds onthaeld te werden, zal opwekken; een proevjen namelijk van den arbeid, dien zeker zoervloeiend en kunstrijk dichter, door verscheiden' stichtelyke dichtstukken reeds lang bekend, thans aanwendt, aen ene geheel nieuwe beryminge van het gantsche Psalm-boek. Wat dunkt u, zou men met zulk een gezang, in onzen openbaren Kerkendienst, niet zeer in zijn schik mogen zijn? Ge ziet ze zijn zeer vloeiende, zaekrijk, teder. Ze blyven zoo ná aen den tekst, als immer in ene aen maet en getal van silben gebondene reden mooglyk is; en eindelijk ze komen in voetmaet en dicht-trant overeen met die van DATHEEN, en kunnen derhalven op dezelyde *muzijk-nooten* gezongen werden.

PSALM

P S A L M CIII.

1.

Loof nu, myn zfel! den Heer met all' uw kragten;
 Verhef zyn naam, zoo driemaal heilig t'agten,
 O! dat nu al, wat in u is, Hem prees!
 Loof nu, myn ziel! dien hoorder der gebeden,
 Erken zyn trouw, roem zyn weldadigheeden,
 Vergeet 'er geen van die Hy u beweest.

2.

Loof Hem, die u zoo gunstryk wou vergeeven
 Al wat gy ooit hebt tegen Hem misdreeven:
 Uw krankheên met een zachte hand geneeft;
 Uw leven van 't verderven wou verschoonen:
 Met goedheid, en barmhertigheên, u kroonen,
 En in den nood uw redder is geweest.

3.

Loof Hem, die al uw reine zielverlangen
 Vervult, en u het goede doet ontvangen:
 Uw kracht vernieuwt, gelyk eens Arends jeugd:
 Jehovah houdt naar 't heilig recht gerichten,
 Hy wil het juk van onderdrukten ligen,
 En hârt, en mond, vervullen met de vreugd.

4.

Hy heeft voor heen reeds Mozes willen leeren
 Zyn handelwyz', zoo goed, zoo waardig t'eeren
 En gaf daar van de proef aan Isrêls zaad:
 Jehovah is barmhertig, en genadig,
 Hy is een God, langmoedig, en weldadig
 Zoo juist geschikt naar onze elende staat.

5.

Hy zal geen twist voor altoos met ons voeren,
 Of eeuwig door zyn gramschap ons beroeren,
 Maar is een God die ons zyn vriendschap biedt:
 Hy handelt met ons niet naar onze zonden;
 Hoe zeer, hoe lang, wy ooit zyn wetten schonden,
 Hy straft, of plaagt, ons naar verdienften niet.

6.

Hoe hoog de kruin der hemelen mag wezen,
 Zyn goedheid steigt niet min voor die Hem vreezen;
 Wy zien haar aan geen laager tinnen staan:

Zoo

Zoo wyd, zoo ver, het Westen is van 't Oosten;
 Heeft Hy, om ons met zyn genaë te troosten,
 De zonden van ons eeuwig wech gedaan.

P A U Z E.

7.

Geen vader kan zig tederder ontfermen,
 Als hy zyn krooft hoort van elenden kermen,
 Dan God, als Hy in angst zyn kind'ren ziet;
 Hy wist ons zwak bestaan in onze nooden,
 Zoo door zyn hand geen hulp ons werd gebooden!
 Wy zyn slegts stof, en dat vergeet Hy niet.

8.

Gelyk het gras is ons elendig leven.
 Of als een bloem, die, boven 't veld verheven,
 Wel cierlyk prônkt, maar kragtloos is en teër
 Zoo ras een storm wordt aan de lucht geboren,
 Dan knakt zyn steel, zyn bladen gaan verloren,
 Men kent, noch vindt, zyn standplaats zelfs niet meer.

9.

Maar eeuwig zal Gods goedheid blijven duuren,
 Zy blyft by die hem vreeft niet weinige uren;
 Zyn trouw rust zelfs op 't laate nageslacht',
 Dat zyn verbond niet trouweloos wil schenden,
 Of van zyn wet afkeerige ooren wenden
 Maar die naar eisch van 't zoenverbond betragt.

10.

Nu staat Gods throon, gefchraagd door 't alvermogen,
 Ver boven zon, en maan, en starreboogen,
 Zyn koningryk beheerscht het waereldrond.
 Gy, Englen! die hem wydt uw heldenkragten,
 Looft nu den Heer met uw vereende magten,
 Gy! die zoo trouw steeds afhangt van zyn mond.

11.

Looft nu den HĒĒĒ, Godvruchte heïerschaaren;
 En laat uw stem zig met het orgel paaren:
 Looft hemel, aard, en zee, looft berg, en dal;
 Laat al, wat leeft, zyn naam, en deugden, eeren,
 Zoo ver 't heelal zyn vinger voelt regeeren;
 En gy, myn ziel! loof gy uw God voor al.

P S A L M

P S A L M CXIV.

I.

Toen Isrels zaad 't Egyptisch ryksgebied,
 Een volk, zoo vreemd van aart, en taal, verlief,
 Werd Juda God ter woning:
 Hy wyde zig dit volk ten Heiligdom,
 En stichte daar zyn throon, die Hy beklom,
 Als Isrels God, en Koning.

2.

Dat zag de zee met beevende oogen aan,
 En vlood te rug: de stroomende Jordaän
 Werd naar heur bron gedreven:
 Het hoog, en laag, gebergt sprong op in 't rond,
 Als 't wollig vee, dat dartelt op den grond,
 En deden Parañ beeven.

3.

Wat was 't, ó zee! dat u zoo schrikken deed?
 En gy, Jordaän! wat angst, wat nakend leet
 Kon dus uw golven dringen?
 Gy bergen! en gy heuveln! welk gerucht
 Deed u met schrik dus stygen in de lucht,
 Als lammeren die springen?

4.

Beef, aarde! beef voor 't Godlyk aangezigt;
 Voor Jacobs God, die uit het eeuwig licht
 Zyn Isrel hulp wil geven;
 Die in hun nood den dorren rotsteen kon
 Verandren in een milde waterbron,
 Waar by zyn volk kon leven.

Zoo

Zoo de zender van het sierlijk dichtstukjen , genaemd **DICHT-LIEF**, *Herderszang* , ons enen weg gelievde aen te wyzen , zouden wy hem over het een en ander in het zelve , voor deszelvs uitgave , geerne eens schryven willen.

De aanmerkingen ons by enen brief , L. I. G. onderteekend , toegezonden , achten wy van te weenig gewicht , om dezelve in onz blaedjen te plaetzen. De schryver neme zulks niet kwalijk. Hy schijnt ons een zeer goeden smaek van taelkunde te hebben , en wy beloven ons van zyne *correspondentie* in 't vervolg veel goeds.

We willen echter , met opzicht op 't geen wy bl. 80. wegens het woordjen **EL** voor **ANDERS** gezegd hebben , geerne zynen raed volgen , en den Lezer wyzen na de verklaringe , die ons **KILIAEN** geeft van het woord *ellende*: *Ellende* zegt hy (by overdracht *ongeval* , *rampspoed*) is in zyne eerste beteekenis *ballingschap* , en te zoen gesteld uit **EL** , *een ander* , en **LAND**; en hier van **ELLENDIGH** , *een banneling* , en **ELLENDIGEN** *bannen* , als of men zeide *van land verandert* , d. i. *uitlandig*. Deze afleiding zeker is niet onaertig. Zoo ze doorgae , volgt dat men altijd *ellende* , nimmer *elende* , schryven moet.

Zoo dra ons , op de aanmerkingen in *απόστολῶν* opgesteld , en reeds in Louwmaend toegezonden , het beloovde vervolg zal zijn ter hand gekomen , zullen wy niet in gebreke blyven , dezelve naer hunne waerde te behandelen.

Deze **BY DRAGEN** werden te Leyden by *Joh. le Mair* alle maenden uitgegeven , en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gilliffen* , Zierikzee *V. d. Thoorn* , Vlißingen *Pajenaer* , Amsterdam *Houttayn* , Tongerlo , de *Wit* en *Meyer* , Haerlem *Bosch* , Rotterdam *Arvenberg* , *Bosch* en *Maronier* , Dort *Bluffé* , 's Hage *O. en P. van Thol* , Delf *Sterk* , van der *Smout* en *Grauwwenbaen* , Utrecht *Kroon* , de *Paddenburgen* , *Spruyt* , de *Meyeren* en *ten Bosch* , Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud* , Leeuwarden *Chalmet* en *Comp.* , Franeker *Huytsma*.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E È R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 7. voor den 1. van Bloeiemaend 1759.

T W E D E D R U K .

D I G T - T A F R E E L .

Van het Goddelijk gerigt ten jongsten dage,

De groote koning aller volken
Verlaat zijn troon; spant in de wolken
Zijn vierschaar, met een' digten drom,
Een talloos heir van lijftrouwanten:
Op 't zeerste omstuwt aan alle kanten,
Omscheenen van een vuurkolom,
En zynen Goddelyken glans
Verspreidende aan den sterrentrans.

H

Hoor

Hoor eens! hoe schaat'ren de bazuinen!
 Hoe stoot van 's Hemels hoge kruinen
 De weërgalm op de vlakke neêr!
 'K hoor roepen! 't is de God der Goden!
 Zijn daagstem klinkt: *Staat op, gy dooden*
Verschijnt ten oordeel. De Opperheer
 Spreekt naauwlijks, of en aarde en zee
 Zijn eensklaps als in barenswée.

Ik zie (wiens hert zou niet beswyken!)
 Ik zie nu duizend, duizend lyken
 Te voorschijn komen uit haar schoot:
 Ik zie nu vel en vleesch, en beenen
 Zig t' zaamen voegen, en vereenen
 En elk verryzen uit den dood,
 Door Gods onwraakbaare oppermagt
 Uit asch en stof hervóort gebragt.

Ik zie nu de egte én regte vroomen
 Uit hunne rustvertrekken koomen,
 Wier ziel en ligchaath, door een' knoop,
 Een' knoop, een' gouden wonderkeeten,
 Die, noit verbroomen, noit versleeten,
 Altoos in stant blijft, naar hun hoop
 Hereent, ter zalige eeuwigheid
 Nu door Gods hand zijn toebereid.

Hun dierb're Jesus, die, voorheeneh
 Om hunnen wil in 't vleesch verscheenen,
 Gehaat werd, en gesmaad, ja zelf
 Gedoemd ten kuisdood zoo vermetel,
 Nu waer gestegen van zijn' zetel
 Vertoont zig aan het lugt-gewelf
 Op een verheven wolk-tapijt
 Aan al zijn keurvolk wijd en sijd.

Zoo mogen ze eind'lijk hunnen trouwen,
 Hun' liefsten Bruidegom aanschouwen,
 Zoo zien ze eerst regt dien Vrededorst,
 Dien eens Johannes zag op 't eiland
 Van Patmos (*); zoo verschijnt hun heiland,
 Waar na hun ziel zoo heeft gedorst,
 En die hen nu met eeuwig ligt
 Onmid'lijk aanblinkt in 't gezigt.

Ginds willen andren zig verschuilen
 In graven, klippen, holen, kuilen;
 En roepen met een bange stem:
 O berg en rots! wilt op ons vallen;
 O heuvelen! bedekt ons allen
 Voor 't barnend aangezigt van hem,
 Die om zijn lang-geleeden hoon
 De wrake neêrstort van zijn troon.

Maar

(*) Apocalyp. cap. I. vs. 13. seqq.
 H 2

Maar de Alleswetende, wiens oogen
 Door hoek, nog schuilplaatze oit bedroogen,
 Het aardrijk doorzien, wonder vlug,
 Grimt elk dier snoden in 't byzonder
 Zeer vreeslijk aan; houdt door den donder
 Van zyne sterkte hen te rug,
 En dwingt hen, tegen wil en dank
 Te komen voor zijn rigterbank.

Fluks schieten de Englen tusfen beiden,
 Om schaaap en bok van een te scheiden.
 Beschouw ik nu Gods regte hand,
 Daar 't heilig volk heeft plaats gekreogen,
 'T is daar en vreugde en heil en zeegen,
 Vervoeg ik my ten linkerkant,
 'T is *Magor missabib*; 't is hier
 En vloek, en wraak, en bliksemvier.

Maar... zagt... ik hoore... ik tril... 'k hoor
 't echter.

'K hoor de uitspraak van den Hemelregter:
 Eerst roept hy vriendelyk en zoet:
Koomt! koomt! mijn kindren al te gader,
Gezegenden van mynen Vader;
Ontfangt dat onwaardeerbaar goed,
 'T geen u voor 's wereldds grondslag is
 Bereid ter eeuwige erfenis.

Voorts

Voorts laat hy hierop zeer verbolgen
 'T vloekvonnis van de zulken volgen,
 Die voor zijn aangezigt verschrikt
 Niet opzien: *Weg gy, Goddeloozen*
Gaat in het eeuwig vuur, den Boozen
En al zijn Englen toegeschikt.
 Dus klinkt het vonnis uit zijn' mond;
 En ziet! de uitvoering volgt terstond.

Wee nu doodslagers! dronkaarts! zweerders!
 Wee roovers! gietigaarts! hoereerders!
 Wee beeldendienaars! kettersch rot!
 Vervolgers van Gods gunstgenooten!
 Wee allen (niemand uitgeslooten)
 Die door den Heilborg noit met God
 Bevreedigd zijn. De doodschrik staat
 Geschilderd op hun bleek gelaat.

Onmooglijk is 't, om nu de straffen
 Te ontvliën: Niets kan hen hulp verschaffen,
 Na dat hun vonnis is geveld;
 Zoo doet de mond der Hel zig open;
 Nu helpt geen kermen, schreeuwen, loopen,
 Geen listen, kragten, of geweld;
 Te laat is bitter naberouw,
 Te laat demoedig handgevouw.

Zie eens! hoe 't Duiveldom met schaaten
 Ten zwarten afgrond uitgevaaren
 Hen onder ysfelijk gedruis
 Met onverbreekelyke banden
 De voeten vastklinke en de handen.
 Zie! zie eens! hoe hêt Helsch gespuis
 Hen neêrploffte in den sulferpoel
 Ten prooi van 't onderaardsch gewoel.

O Nagtspelonk! van ligt en klaarheid
 Berbofd. O allernaarste naarheid!
 O aklig hol! o Tofets gloed!
 O vuurkuil, (*) daar ontelbre zielen
 Steeds hom'len, dom'len, grim'len, krielen,
 Met een afgrysfelijk gebroet
 Van Duivelen aan allen kant
 Omringeld in den heeten brand.

Daar onder zo veel helsche plaagen,
 Als door een schepsel zijn te draagen,
 Hun ziel en ligchaam eeuwig zwoegt;
 Daar hen Gods wraakfloolen persfen
 Tot handen wringen, tanden knersfen;
 Daar hun geweeten woelt en wrœgt;
 Daar in hun ziel, van God vervreemt,
 Geen straal van zijn gemeenschap zweemt.

Hoe

(*) Niemand neeme uit deeze, en dergelyke spreekwyzen af, als of we gevoelden, dat 'er een eigenlijk Vuur in de Hel zou plaats hebben; we volgen hier de H. S. die onder de benoemingen van vuur en sulfer, 't zy eigenlijk 't zy on-eigenlijk, de helsche straffen voorstelt.

Hoe schynen 's afgronds yz'ren deuren
 Te dav'ren door 't geweldig treuren!
 En door 't verschrikkelijk geraas,
 Door al het schreien, schreeuwen, kryten
 Gestadig als van een te splyten!
 Hier klinkt die stem: *belaas! belaas!*
 Hier hoort men 't eindeloos geklag
 Van eeuwig wee! en eeuwig ach!

Hier wedergalmen alle hoeken
 Van allergrouwelijkste vloeken
 En van verwytingen: Hier wordt
 Gods hooge Majesteit gefchonden
 Door honderd duizend lästermonden,
 Van pijn, en wanhoop aangepord.
 Dit's 't leeven van 't verdoemde volk;
 Dus woelen ze in de zwavelkolk.

Thans gilt 'er een aldus zijn zugten
 Ten boezem uit: „ O zuure vrugten
 „ Der zonden! o hoe wordt mijn vleesch
 „ Mijn doorgepynigd lijf gebraden!
 „ Helaas! wie zal mijn dorst verzaaden!
 „ Mogt ik mijn keel, zoo schor, zoo heesch,
 „ En zoo van schreeuwen afgemat,
 „ Maar koelen met een droppel nat!

„ Hoe knaagt het rusteloos geweeten,
 „ Zoo lang gefilt, met flangenbeeten
 „ Mijn ingewand! en laat niet af,
 „ Van my in 't aangezicht te vliegen,
 „ Ik kan 't niet, als weleer, bedriegen,
 „ O! hoe ondraaglijk is mijn straf!
 „ De kracht des weedom's dringt door heen
 „ Door zenuw, spier, en hertaër heen.

Een ander. „ O wat baat my 't kermen!
 „ Wie zal zig over my ontfermen!
 „ O heilloos noodbesluit! waar door
 „ Ik onder zoo veele ongelukken
 „ Mijn zwakke schoudren nu moet bukken,
 „ En altoos smoore, en noit verfmoor,
 „ Ja eeuwig zonder hulpe leg
 „ Mijn ziel zinkt gansch in wanhoop weg.

Een ander. „ Gy, die door uw blikken
 „ Voorheenen my zoo zeer deed schrikken,
 „ Wanneer uw opgespalkte muil
 „ My toen niet langer wou verschoonen;
 „ Wil nu aan my uw kracht betoonen.
 „ Verhoor mijn smeeken en gehuil,
 „ Op dat 'er eens een eind mag zijn
 „ Van deeze duldelooze pijn.

„ Ai

„ Ai my! ik kan 't niet langer harden!
 „ Koomt! Duivels! rukt my gausch aan flarden;
 „ Schept gy genoeg in mijn kwaal,
 „ Zoo koomt! verdoemde Hellebenden!
 „ Laat uwe klaauwen my de lenden
 „ Verbryzelen. Koomt! al te maal
 „ En scheurt, en fleur, en rukt, en plukt,
 „ Tot dat de dood my onderdrukt.

„ Hier dus te liggen weggestooten,
 „ Van Gods gemeenschap uitgeslooten
 „ Is zwaar en schriklijk. Maar dat zoo
 „ Door een gedugte hand van booven
 „ De Hel-gordijn blijft toegeschooven,
 „ Voor eeuwig, eeuwig, eeuwig, O!
 „ Die smert kent paal nog perk; die smert
 „ Doodwlijmt steeds, en doorpriet my 't hert.

Een ander Dog wie moet niet yzen!
 Wiens hair moet niet te berge ryzen!
 Wiens binnenste wordt niet ontróerd!
 Ik stop voor zulke taal myne ooren,
 En weiger meer die aan te hooren,
 Terwijl mijn geest, van hier gevoerd,
 En opgenoomen, zig geswind
 In 't Hemelhofpaleis beviindt.

Dan o! mijn sterfelyk oog wordt duifter,
 En zig verliezende in den luifter,
 Die hier alom te zien is, pinkt.
 Geen wonder; want een wufte wereld
 Hoe opgefmuikt, hoe rijkbepeereld,
 Hoe fierlijk en bekoorlijk, blinkt,
 Daar by befchouwd, in minder maat,
 Dan ruwe keifteen by Agaat.

Hoe praalt en pronkt die Hemelwoning!
 Het kunstftuk van den grootften Koning!
 Wat heerlykheeden zie ik hier!
 Hoe glinfteren aan allen kanten
 Turkoifen, paarlen, diamanten,
 Smaragdus, Jaspis, en Saffier!
 Hoe overkofftlyk is die ftad!
 Uit levend zonnegoud gevat.

Haar poorten, muuren, ftraaten fchynen,
 Door 't flikk'ren, flonk'ren van robynen,
 Van Huacinth, en Chrufolyt,
 Van Ametuffthen, en Topazen
 Viervonken van zig af te blaazen,
 En als te ontvlammen wijd en fijd;
 Ja alles, wat ik na kan gaan,
 Schijnt door den glans in brand te ftaan.

Maar

Maar zagt . . . wat hoore ik voor gewemel !
 'T zijn de Englen, die nu in den Hemel
 Met zielverrukkend maatgezang
 De Heiligen verwelkoomen ;
 Die, van het aardrijk opgenoomen,
 Zig zelve midden in den drang
 Vermengen ; en hun stem alom
 Doen klinken door het Heiligdom.

Hoe zal zig hier mijn oog verzaaden !
 'K zie hagelwitte feestgewaaden,
 Voor eeuwig rein en onbemorst,
 Om hunne albasten leden zwieren !
 Palmtakken , murten en laurieren
 Beschaduwen hun blanke borst !
 Hun kruin spreidt glans op glans ten toon,
 Betulband met een gouden kroon !

De stralen van hunne aangezigten !
 Zijn gloënde en scherpgeslepen schigten,
 Geschoten met de grootste kragt.
 Hunne oogen tintlen als Karbonkels,
 Hun hoofthair giert met wondre kronkels,
 Zoo als die ooit in 's werelds pragt
 Gezien zijn , langs hun schouders heen ;
 Ja alles prijkt van top tot teen.

Hun

Hun ziel intusken, met de schoonheid,
 Die nu hun ligchaam zoo ten toon spreidt,
 Vernoecht, en wonderlijk verheugd,
 Wordt thans met lust en rust, en vreden,
 Met duizend, duizend lieflijkheden
 Van blijdschap, van geneugte en vreugd
 Zoo overstort, zoo mild besproeid,
 Dat ze als van volheid overvloeit.

Gods onnitputb're Heiltrezooren,
 Noit gansch ontfloten van te vooren,
 Staan voor hun open al te zaam,
 En daar uit worden zoo veel schatten,
 Als ieders ziele kan bevatten,
 Als elk te ontfangen is bekwaam,
 Aan hun door hunnen zielenvriend
 Nu steeds onmid'lijk toegediend.

Zie! zie hen eens hun vóeten zetten
 In Esmerouden praalzaletten;
 Zie eens! hoe daar het eeuwig feest
 Des Lams, gestorven voor hun vryheid,
 In zyne alzalige nabyheid,
 Van hun, zoo vry, zoo bly van geest,
 Gevierd wordt. O hoe treflijk is 't
 Gerigt! wat wordt 'er opgedist!

'T is geest'lijk man; 't zijn lekkernyen,
 Geen ongewyde ziel te wyen;
 'T is vaste, 't is volmaakte spijs,
 'T is drank uit kristallynen vlieten,
 Wier zoete en milde stroomen schieten
 Te midden door het Paradijs.
 Zoo smaaken zy, dat God geheel
 Hun God, hun lot is, en hun deel.

Zoo knielen ze allen voor zija voeten,
 Om hem eerbiedig te begroeten.
 Zoo voelen zy eeuw uit, eeuw in
 Hun merg, en hert, en ingewanden
 Dermaaten gloeien, blaaken, branden
 Van onuitspreekbre Hemelmin;
 Dat steeds hun ligchaam en gemoed
 Vervuld is van den liefdegloed.

Ja maar . . . Ik hoor hen thans met de Englen
 Hun Godgewyde stemmen mengen.
 Ik hoor hen als uit eene keel
 Met onnavolgbre hemelklanken
 De Godheid roemen, pryzen, danken.
 'K hoor hen op luit, fumbaal, en veel
 Verkondigen des Heeren lof,
 Voorzien met eindelooze stof.

Hoe

Hoe rustloos zijnze, omf eerepsalmen
 Hun grooten Heilborg toe te galmen,
 Door zynen dood in eeuwigheid
 Voor Duivel, dood, en zonden veilig!
 Hoe treflijk klinkt het driemaal heilig
 Tot roem van Gods Drieenigheid!
 Hoor eens . . . das heffen ze aan . . . maar zagt . . .
 Hou op, mijn onbesneden schagt.

Zou zoq een dwaasheid u bevangen,
 Dat gy bestaan zoud, de gezangen,
 Die 't bovenmaansch Jerusaleem
 Gestraag vervullen, te beschryven?
 'K laat zoq een stoutheid agter blyven;
 Veel beter wende ik hert, en stem
 Naar uwen liefdevollen troon,
 O Davids Heer, en Davids Zoon.

Doe ieder in zijn gausche leeven
 Die dingen zoq voor oog en sweeven,
 Dat hem geen Delila (*) behaag':
 En dat hy al hear toverlonken,
 Hoe zeer ze pryken mooge en pronken,
 Hoe zeer die booze pry gestaag
 Elk aanknikk' met een' valschen lach,
 Veragten en versmaden mag.

Wat

(*) De Wereld.

Wat is 'er immers hier beneden ?

'T is ijdelheid der ijdelheeden,

Al wat men hoort en wat men ziet.

Al 't goet en zoet, waarom men dwerelt,

En draagt, en slaaft in deeze werelt,

Wat is het meer, dan enkel niet ?

Met arents wicken vliegt het hen,

En laat ons troosteloos alleen.

Geen gloriëtietels, eertrappen,

Geen weldoorwrogte wetenschappen,

Geen kroon of troon, van goud gestigt;

Geen wyze en welbespraakte lessen

Van Ciceroos, en Sokrateffen

Zijn in dat laatste tijdgewrigt

In staat, om iemand nut te doen,

Die 't nut niet kent van uw rantsoen.

Leert dan, ô menschen, leert God kennen,

En u geheel aan hem gewennen;

Zo staat reeds, schoon uw levenskiel.

Met veele orkanen wordt beloopn,

De Hemelhaven voor u open;

Zoo zal eens by den dood uw ziel,

Daar na uw ziel en ligchaam t'zaam

Voor eeuw'ig pryzen 's Heeren naam.

G. D. H.

Dit

Dit niet onfierlijk *tafreel* schijnt ons voor den jongen dichter; die 'er de maker van is, een aenmoedigend oordeel te verdienen; Hy kan dus voordgaande *ver* komen, en heeft zeer wel gedaan, met zich door middel van ons blaedjen, voor onpartydige verbeteringen en onderrichtingen open te zetten: We vleien ons dierhalven ook naer reden mer zijn' Ed. welnemen; zoo wy kortelijc dit weinige aenmerken.

bl. 106. vf. 17.*

Ik zie nu de egte en regte vroomen.

zoude ons die herhaling van klank in *egte* en *regte* niet zeer behagen; een dichter moet die maer zeer zelden bezigen, en nimmer, dan daer, zy enige besondere kracht en nadruk heeft. Men leze hier liever een ander *epitheton*, by voorb.

**k Zie nu de Godgetrouwe vroomen.*

Bl. 109. komt ons de geheele bovenste of 11de afdeeling zeer gedwongen voor, en veel minder dan eënige der anderen. De stijl is daer veel te bezadigd verhalende, om voegzaam of overeenkomstig te zijn, met de verrukkingen en uitroepen der voorgaende en volgende regels. Daerenboven zijn op het slot, om niet te zeggen de geheele twee laatste versen, ten minsten de woorden *uit zijn mond* en *ziet* loutere stopwoorden; de spreekwyze, *het vonnis klinkt uit den mond des richters*, zeer ongewoon en oneigen; en in het woord *uitvoering*, tegen de regelen onzer uitspraak-kunde (*prosodie*), de silb *uit* kort en *voer* te lang gemaakt: gelyk dit ook in den verstonde volgenden regel plaetz heeft, *doodslagers* voor *doodslagers*. Om dit alles dan te myden, zou men onder verbetering kunnen lezen:

Maer aensonds hoor ik dondrend volgen

**T vloekvonnis, dat God zeer verbolgen*

Vitbaldert in rechtvaerdigheid:

„ Weg gy vervloekten, Goddelozen,

„ Gaet in het eeuwige vuur, den bozen

„ En al' zijn' englen toebereid:

„ Daer ge eeuwig, eeuwig, zonder end,

„ Zult tanden - knarsen van ellend:

Wee wee nu moorders! dronkaerts! zweerders! enz.

Bl. 118. vf. 9. houdt het *adverbium* zoo kwalijk de plaats in van een *adjectivum*; 't moest zijn.

Zou zulk een dwaesheid u bevangen.

dus ook vf. 13. in welk het ook wat oneigen is, *ene stoutheid* ze laten achterblyven: liever dan:

**k laet zulk een opzet achterblyven.*

Meer verbiedt ons de bekrompene plaats. — We verzoeken verschooning over onze vrymoedige aenmerkingen. Was het gedicht minder fraei geweest, we zouden dezelve niet gemaakt hebben.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN N E E R L A N D S T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 8. voor den 1. van Zomermaend 1759.

T W E E D E D R U K .

De louter lievehberige en nette drukpersse van den zinlyken, en op den *Amsteldamschen* zangberg reeds lang met roem bekenden dichter, den boekhandelaer P. MEYER, heevt den Nederlandschen tael- en dichtminparen onlangs geen gering geschenk bezorgd, aen ene *vijsde uitgave* van D. VAN HOOGSTATEN'S LYST DER GEBRUIKELYKSTE ZELF-STANDIGE NAEMWOORDEN, BETEEKEND DOOR HUNNE GESLACHTEN, *aangevuld uit de byvoegzelen van G. OUTHOF, doorgaans vermeerderd en opgehelderd door ADRIAAN KLUIT.* (in gr. 8vo, 578. bladzyden behalven 't voorwerk, f 2 : 10).

Dit kostbaer kleinood van den wijdberoemden HOOGSTATEN, eerst in 't jaer 1700. en voor de tweedemaal 1711, onder den naem van *aenmerkingen over de geslachten der zelfstandige naemwoorden*, aen 't licht gebracht, en naderhands merkelyk vermeerderd 1723. en 1733. met den tegenwoordigen titul herdrukt, is
I bekend

bekend genoeg, om geene nadere omschryvinge van ons te behoeven. Dat een boek, alleen in onz Vaderland van dienst, viermalen is uitverkoft, toont genoeg dat het in ieders handen zijn, en altijd veel genoeg en gebruik gevonden moet hebben.

Minder bekend zijn misschien de *byvoegzelen*, op dezen geslachtlijst, van den eerw. Heere G. OUTHOF, (in leven predikant en rector te Kampen, by de geleerde wereld door verscheiden' werken, by onze Nederlandsche door zyne *sichtelyke gedichten*, 1708. 1711. en 1739. uitgegeven, als ook door zyne taelzucht toonende *voorreden voor de verklaringe van OBADIAS* bekend) in den jare 1733. na zynen dood uitgegeven. Wat men van de waerde dezer byvoegzelen te houden hebbe, heeft de tegenwoordige uitgever, de Heer KLUIT, overeenkomstig onze gedachten over dezelve, behoorlijk en onbevooroordeeld aangewezen.

Wy hebben ons dan alleen maer wat nader op te houden, met het geen nu op nieuw aen dit werk gedaen is: Den arbeid van zynen oudoom HOOGSTRATEN heeft de Heer KLUIT gelaten, zoo als die naer de laetste uitgave ware, zonder eenige vermindering. Alleen de achter gevoegde brieven van de heeren *Moonen* en *Verwer*, rakende de *Idea linguae Belgicae grammatica, poëtica, rhetorica* van den laetstgenoemden, heeft hy 'er af gelaten, met oogmerk om dezelve onder meer anderen te voegen, achter ene vertaling van die schoone *idea*, by zijn Ed. ondernomen en thands gereed. Dat HOOGSTRATENS spelling van AE op den titul in AA veranderd, doch in het werk zelve behouden is, 't welk op bl. 14. onder anderen, *aenhang*, *aanklacht*, *aenkomst*, *aanloop*, zeer in 't oog loopt, is wel geené verandering te noemen, doch echter onzes oordeels een misstal, om welk te vermyden, de Heer KLUIT in dit werk liever zyne eigen' spel-keuze verzaekt, en die van zynen voorganger overal moest gevolgd hebben. Van het nâslaen en herstellen der verminkte en kwalijk uitgeschreven plaetzen, 't welk de Heer HUYDECO-

PER

PER elders in zyne proeve, van Hem, die te oniger tijd ene nieuwe uitgave van dit nuttig werk zoude op zich nemen, afvorderde, als iet dat het zelve een' leyken vlek ontnemen, en merkelyke vermeerdering van sieraed en gebruik geven zoude, heevt de Heer KLUIT zich ontslagen, door ene ontschuldiging, die zekerlijk zijn gewicht heevt, dat namelijk, gemerkt men veele voorbeelden dikwijls enkel by *boeken of bedryven* vindt aengeteekend, het ene onoverkomelyke arbeid zoude geweest zijn, zoo men die alle hadde willen opslaan.

— Uit OUTHOF's *byvoegzels* heevt de Heer KLUIT met zeer goed beleid alleen het beste en nuttigste uitgekipt, en de onverschoonlyke mislagen, by zijn Eerw. hier en daer begaen, meest met een bescheiden stilzwygen weggelaten. — Eindelijk heevt hy ons van zich zelve een geschenk gedaen van vermeerderingen, die byna de grootte van het werk zelve evenären. We kunnen die gevoeglijk in drieërlei schiften. Hy heevt namelijk (1) doorgaends den gantschen geslacht-lijst merkelyk aengevuld met voorbeelden, die of de geslacht-bepaling van den Heere HOOGSTRATEN bevestigen, of de keuse tot een ander geslacht overhalen; ja op verscheiden' plaetzen breed uitgewerkte algemeene regels opgegeven, die het onderzoek waardig, en van veel nuttigheid kunnen zijn. (2) Men vindt 'er ook een aental aenmerkingen, den aert en oorsprong van deze of gene bijzondere woorden of tael-eigenschappen betreffende, en die over 't geheel genomen vry wel doel treffen, doch (staet het ons vry te zeggen?) geene recht-streeksche betrekking genoeg hebben op dezen geslacht-lijst, en daerom onzes bedunkens by de beloovde vertaelde *idea lingua Belgica* beter zouden gevoegd hebben. Te meer daer de Heer KLUIT dit zijn boek, voor taelwaarnemingen van zoo veel uitzicht, met te veel haest heevt moeten bewerken, zijnde zy alleen het, die ons dit, gav' de voorreden het niet zelve te kennen, zouden verraden hebben. (3) Eindelijk heevt de Heer KLUIT zich ook op meer dan eene plaetz over de spelling, en het gebruik onzer letterteekenen

uitgelaten, op 't welk wy het zelvde aanmerken. Van elke soort dezer drieërlye vermeerdering, zullen wy een staeltjen opgeven, en naer onze gewoonte zulk een staeltjen, by welk wy iet te voegen hebben, om dus niet te schynen alleen uitschryvers te zyn. Echter met voorbehouding van in zekere verhandeling (*dissertatio*) over de geslachten, by ons vervaerdigd en onzen Lezeren in 't vervolg eens medetedeelen, zijn Ed. geslacht-regels, en in onze spel-verandwoording, die de Lezer binnen kort te wachten heeft, zijn Ed. opgegevene over die stoffe, nader te zullen vermelden. Waerom wy ons nu ook meest of alleenlijk met de oorsprongkundige aanmerkingen van dien Heer zullen bezig houden:

I.

Over 't algemeen heeft de Heer KLUIT zeer wel voldaan (en daar door geen gering sieraed aen deze nieuwe uitgave bygezet) aen zeker noodwendig vereifchte, 't welk de Heer HUYDECOPER in zyne *Proeve* bl. 233. sterk aendrong, het geven namelijk van ene korte uitlegging by woorden, die niet by elk een bekend, of van buiten ingekomen zyn. Onder zoo groot een getal echter, is het niet zeer te verwonderen, zoo eens hier of daer ene enkele niet met de vereifchte naeuwkeurigheid zy ter neêr gesteld. Dus dan bl. 30. verklaert Hy BARMTE (een woord dat by HOOFT en VONDEL voorkomt) door *een opwerpsel van aarde, een aardhoop*. „ MEYER, in „ zijn' woordenschat, (gaet hy voort) spelt dit *barm* „ en *baarm*, en legt het uit door *ophoopsel, hoop*, ook „ wel *een goly, baar*, omdat die zich als op elkan- „ der hoopen ”; Dit mocht onzes bedunkens wel wat nader uitgehaeld, immers, schoon het waer zy, dat eene der grondbeteekenissen des zacklyken deels van dit BARMTE, *opdragen, opheffen, opwerpen* zy, zoo achten wy 't echter wat te gedwongen, rechtstreeks daer uit onz' *barm* en *barmte* te willen afleiden. We meenen dat het liever langs dezen weg geschieden moet:

moet: — uit het worteldeel in den gezegden zin van *opdragen*, *opheffen*, komt onder anderen onz' en onzer taelverwanten *beer* / *beer* / *bier cerevisia* en *beozma* / *baem* / *baerm* / *fermentum*, *fæx*. Men zie TEN KATE'S II^{de}. *proeve van afleiding* bl. 586. a. Uit dit laetste nu hebben we 't werkwoord gevormd *baermen* / *baermen* / *bruifchen*, *pruifchen*, *gisten*, *opwerken*, en van daer dan, *baerm* voor *golv*, *fluëtus*, *unda*, (wegens haer gistende opwerking) en ook voor een opgeworpen aard-hoogte, of *dijk*, *agger*, (zie KILIAEN) wyl die de wateren doet bruifchen en opwerken; eindelijk ook de *baerm hoois* / der Gelderschen, van het broeien, aen 't op een liggend hooi eigen; immers hier mede komt over een, 't geen nog heden die zelve Gelderschen zeggen, *het bier barmt* / d. i. *het gift*. Hier toe brengen we ook onz' *erbaermen* en *baerm*- of *baermhartig* / als innerlijk in den boezem en ingewanden ontroerd zynde, zonder acht te geven op 't geen hier tegen de reeds aengehaelde TEN KATE aenteekent bl. 587. b.

I I.

Van HOOGTIJD, dat HOOGSTRATEN alleen M en O hadt opgeven, levert ons de Heer KLUIT ook een *Vrouwelijk* voorbeeld. Van MAELTIJD erkende HOOGSTRATEN zelv, dat het meest V. voorkomt, doch hy voegt 'er by *niet te vatten hoe het vrouwelijk geslacht hier zy ingeslopen*; en waerom? omdat TIJD mannelijk is. Doch de Heer KLUIT, hem volgende in de voor-onderstelling, dat MAELTIJD uit MAEL en TIJD zy zaemgesteld, teekent hier bl. 236. te recht aen, hoe TIJD volgens TEN KATE'S opgave, by alle onze vermaegschapte talen, V. gevonden werde, ja ook by ons oulings byna altyds V. zelden M. gebezigd zy. (schoon hy de belovten van dit bl. 424. op TIJD te bewyzen, by verhaesting heeft nagelaten te vervullen) Maer . . . zou 'er in de natuur der zake, die by het woord TIJD werdt uitgedrukt, meer reden

liggen voor 't M. dan voor 't V. geslacht van dit woord? men zou dit schier uit de bepalinge van den Heer KLUIT opmaken, die, daer hy weet dat TIJD V. zy, en de spreekwyzen *in der tijd* en *te dezer tijd* goedkeurt en behouden wil, ja daer hy weet dat ook *maeltijd*, en zomwylen *hoogtijd* V. gebruikt werden, by HOOFT en VONDEL zelfs, echter van TIJD *alleen* het M. geslagt wil doen doorgaen niet alleen, maer zelfs daer mede de zaengezette *hoogtijd* en *maeltijd* op een' gelyken voet wil gebracht, en over al boven het V, schoon dat de oudste brieven heeft, en by *tijd* en *hoog-tijd* nog gelyk met het M, by *maeltyd* byna *alléén* in zwang zy, door gedreven hebben. Hier toe zien wy geene reden. wil men onzen raed volgen, men bezige onverschillig het oude V. en nieuwe M, of zal men zich by een van beide houden, men kieze voor *tijd*, met alle zyne afstammelingen, het oude en echte V, en doe op deze wyze alles met elkander gelyk staen; en dan zal men zich ook ter oorzake van het geslagt niet behoeven te steken in het verschil, of *maeltijd* uit *mael* en *tijd*, of liever uit *mael* en *teite* (*gaudium, hilaritas, blijdschap, vreugde*) zyn' oorsprong hebbe.

Die afleiding zeker van den Heer WACHTERUS heeft veel, dat haer aanbeveelt. MAL, zegt hy, is in zyne *eerste en oorsprongkelyke* beteekenis *een teeken*; (waer van by ons nog overig *malen* en *afmalen*, *pingere*, en waerschyndlyk ook een *mal*, voor een voorbeeld of ruwe schetz om iet nâ te maken, een kunstwoord onzer timmerlieden;) een teeken (1.) van schande d. i. *een vlek*, *een smet* (mischien hebben we hier van een *mael* in de huid; zoo wel als de hoog Duitschers haer *brandmal*, *stigma*) (2.) van hoeveelheid zoo van drooge als natte waren, en hier van al wat dit *bevat*, dus ook onz' *mael*, reiskoffer (3.) van de tyd, hier van *eermael*, *tweemaal*, *verscheiden' malen* enz. (4.) ook een teeken of beduidenis, van 't geen in onz' gemoed is, door *de spraek*, en daer van de *spraek* zelve, waer van nog onz *mellen*, *melden*, *melding* enz. (5.) hier van weder voor ene *vergadering*, *byeenkomst om te spreken*, en (6.) de plaetzen en raedhuizen daer toe
ge-

geschikt, eindelyk (7.) *mal*, *mael*, *convivium*, wyl de *openbare byeenkomsten* der ouden met *maelteiden* en *vergastingen* verzelt gingen, en daerom ook bezonder aen *plechtige verbonds—en trouw—malen* eigen, (waer van zelfs het Hoogduitsche *malen*, *vermalen*, *trouwen*, *nubere*, en hun en onz' *gemale conjux*, echtgenoot;) en van daer *mael* voor een gemeen *convivium*, van de *zamenprekinge* over het zelve (immers schryft de Heer WACHTER, zegt men van een' alleen niet, dat hy het *mael* gehouden, *gemiddag-maeld* of *geavend-maeld*, maer alleen dat hy *gegeten* heeft); laetstelyk *maelteid* uit *mael* en *teite* als of men zeide een *vreugde—mael*, wyl de *gastmalen* der ouden voornamelyk uit een *vrolijk gesprek* hunne aengenaamheid ontleenden, gelijk TACITUS getuigt.

Dit alles, moeten we zeggen, dat ons zeer natuerlyk voorkomt, en ten uitersten behaegd. Verkiest men echter de zamenkoppeling uit TIJD, men zegge *maeltijd* is gekomen uit *mael* en *tijd*, d. i. de tijd van het *mael*, en niet met den Heer HOOGSTRATEN, *de tijd van te malen*; Immers, behalven dat het zeer te twyffelen is, of *malen* wel met *mael* gemeenschap hebbe, zoo kan ook *mael* niet van *malen*, maer wel *malen* (wyl het een gelijkvloeiend werkwoord I. Cl. is, *malen*, *maelde*, *gemaeld.*) van *mael* afkomstig zijn.

De vergelyking die de Heer KLUIT maekt, tuschen ons HOOG in *hoogtijd* en het Grieksche *ισος*, is waerdig om nagelezen te werden, en geeft een fraei bewijs van de overeenkomst dier twee talen, die zekerlyk tot elkander betrekking hebben als moeder en kleindochter.

I I L

Onder de nieuws ingevulde woorden door den Heer KLUIT, vinden we ook bl. 191. KLAGE, waer van hy eenige voorbeelden opgeeft; 't welk wy hier alleen aenteekenen, omdat het onz' gezegde staeft, No. V. bl. 76. gelyk ook zyne voorbeelden van ROT *cohors* *Vrouwel.* bl. 362. onze aenteekening bl. 86. zijn'

gezegde over vrucht, vruchten, vurchten, vurcht-saem onz' bl. 72. en 73. en vooral zyne verdediging, van DATHEEN in het gebruik van 't woord VAER, de onze over dat zelvde woord bl. 73. en 74.

I V.

LENDEN hebben zommige getwijfeld of het enkel of meerv. zy. De Heer KLUIT verklaert bl. 220. dat hy meest zoude overhellen tot het laetste, bevestigt door een voorbeeld uit het PASSIONAEL Zomerstuk bl. 104. Echter vindt men gemeenlijk by ouden en nieuwen LENDENEN in 't meerv. *Epistel. Euan-gel. & Serm. f. 12. a. Ende die gerechtighede sal wesen een riem synre LEYNDENEN.* ——— HUBERT. Pf. LXVI. *†. II. dwang deed gy onsen LEND'NEN lijden.* enz. 't wondert ons te meer, waerom de Heer KLUIT die keuze gedaen hebbe, nu wy zien, dat de Heer HUIDECOPER het tegengestelde gebruik, LENDE namelijk of LENDEN in 't Enkelv. LENDENEN in 't meerv., met zoo veele voorbeelden bevestigt in zyne *Proeve* bl. 255.

V.

Wat HOOFT in *Baeto* *†. 14.*

————— *Want zo myn kamerling,
Die van my opghemaackt, had toegestelt den spring
Waar onder 't was gemeent myn vyandt te be-
knellen,
Gemart had, ———*

door dien SPRING gemeend hebbe, zeide de Heer HUYDECOPER bl. 232. moest by HOOGSTRATEN, toen hy deze plaetz aenhaelde, zijn aangewezenen. De Heer KLUIT zegt alleenlyk, dat het ene soort van oplichtende lage schijnt geweest te zijn. (dit kan ieder uit de woorden afnemen). Vervolgens wil hy 't ophelderen met VONDELS Zungchin. bl. 12.

En

————— En hadde ik toen Peking
 Verlaeten, en Nanking gekoren, om den SPRING
 DES OORELOGS t'ontgaen, men zat hier niet
 belegen.

Zou dit laetste niet by verkorting kunnen zijn uit KI-
 LIAEN'S, *springel-hael / springael / springel-gael /*
springel / Catapulta, balista, machinae bellicae genus?
 ——— Doch in de plaetzel van HOOFT achten we
 SPRING zoo veel als *springval, springnet*, 't welk
 ons vry natuerlijk en waerschiynlijk voorkomt. Hier-
 mede komen ook over een MELIS STROKE f. 27. b.
Ende dat Here van Holland ende van Zeelant mede
stont gescaert tot eenre stede in den dunen, ghereet
 TEN SPRONGE. (daer ook van hinderlagen gespro-
 ken werdt), en SIX V. CHANDELIER Pf. X: 4.

Hy sit ter laag, in hoeven, op een SPRONG,
Syn schuilhoek doodt onnoosten, die hy yong.

VI.

In onz' eerste stukken bl. 3. en 4. spraken wy van
 de voor omtrent anderhalf jaer uitgekomenen *aenmer-*
kingen de Nederduitsche taal aengaende door F. B.
 L. C. Tot een proevjen gaven wy zyne *aenmer-*
king op, over 't woord BRALLEN, dat de Heer
 HUYDECOPER bl. 119. oordeelt eerst door iemand,
 die om een rijmwoord verlegen was, uit *pralen* ver-
 vormd, en dus een onecht woord te zijn. De Heer
 F. B. hadt van 't woord BRALLEN ses voorbeel-
 den uit HOOFT opgegeven. Wy hadden 'er nog
 twee bygevoegd, en we meenden dit genoeg te zijn
 om te toonen, *dat dit BRALLEN juist niet altijd om*
't rijm geschiede, gelijk de Heer HUYDECOPER,
 schoon toestaende, dat het sint ene eeuw in onze beste
 dichters voorkomt, hadt afgegeven. Doch de Heer
 KLUIT voert ons hier op bl. 522. te gemoet: *dat*
HOOFT zich in 't aannemen van woorden meerma-
len vryheden hebbe aangematigd, en dat deze voor-
 15 *beel-*

beelden ook niet wegnemen, dat dit woord van later tyd en niet van het beste zoort zy, gelyk men dit tegen den Heer HUYDECOPER hadt moeten beweren. Voorbeelden, ouder dan ene eeuw, bekenen wy niet voor handen te hebben, doch wel voorbeelden uit dichters van naame, en die de Heer HUYDECOPER zelv niet alle zal willen beschuldigen: dat zy meer acht geven, op het gebrom der woorden, dan op het gewicht der zaaken. Zie daer enige: *Levenders redeneest oft Amsterd. Helicon 1624. in 't Sonnet van J. S. SOLEVELT.*

*Roemryk Batavia BRALT uit tot lofs vermeren
Door een beruchte galmt.*

De wyze krygsman en dappere raadsheer, Hoffpel, 1658., bl. 63.

Hoe BRALT Homeer in styl en uitgezochte dichten.

— VISSCHER *Zeeuwfche Nachteg.* bl. 17. *De heugchelyke zon die BRALT en klimt om hoog.* — FONTEIN *Fortunat.* bl. 35. *Maer waer hoogmoed in BRALT laet nydigheid in wonen.* — RODENBURG *Rodom. en Isab.* bl. 14. *De welsprekenste man, Uw' lof in lange eeuwen niet UITBRALLEN en kan.* en bl. 34. *De hemel heeft Argier dees glorie gegeven te BRALLEN met zyn naem.* KONING begint zyne *Jephtha* aldus.

*Ick Ammon, die myn hoof met Ophyr's goudt becrans,
BRAL met myn heerlykheid en gloryrycken glans.*

HOOFT *Granida* IV^{de}. deel.

*Stelt, heldere Godin, uw BRALLEN uyt, tot t'avondt,
En neemt, zoo veel ghy nu te kort komt, van den avondt.*

Maer neen . . . HOOFT mag hier niet gelden. VONDEL dan, in den klinkert voor zyne vertaelde heerlykheyd van *Salomon* 1620. reg. 5.

Word niet jetoers wanneer ghy Salomon ziet BRALLEN.
He-

Hebuka 1626. act. II. scen. 2.

In 't winnen ick bevond hoe 't alderbraefft in 't
BRALLEN,
Lagh in een oogenblick bestelpt, en neergevallen.

De laatste regel van dezelve uitkomt,

Soo magh de vloot op zee met duysend seylen BRALLEN:

Sofompaneas 1635. in de rey van het 2de bedryf.

En ook den grooten esmerald,
Die aen der sockren vingers BRALT.

Verovering van Grol, in het 1ste deel der Poëzy, bl. 5.

Of zeide u qit myn Faem, of leerde u myn histori,
Dat ick dus heb geleit de grondvest onzer glori,
Die zonder weerga BRALT de gansche werelt door?

Zegezang ter eere van Fred. Henrik, in 't zelve deel,
bl. 40.

Men zwaeit de wereldsche banier.
De Vuchter toren BRALT met vier.

Henriette Marie te Amst. v. 8. bl. 171.

De nachtegael verheft de klanken uit zyn kracht.
En loopt gevaer dat hy zal bersten door dit BRALLEN,
En uit den hemel in de luit, zyn grafsteē, vallen.

Pf. LXXVI. bl. 198.

Alle volcken zien de blycken
Van uw' almacht heerlyk BRALLEN.

Pf. XCI. bl. 230.

Hoe hoog en fors zy BRALLEN.
Zy klimmen om te vallen.

en van paerden, Virgil. in rym 348.

— — *dryhondert staen en BRALLEN,*
Gehavent aen hun kribbe in 's Konings hooge stallen.

eindelyk SIX, de keurige SIX v. CHANDELIER,
Poëzy bl. 27.

Ds

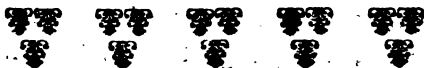
*De Zeeuwſche Ceres kroon haar pruik met goud-
geele aaren*

*Van 't vetſte tarwgewas, ſy BRALLE met die prys,
En doof de Poolſche gloor, en kroonen, die uit ys,
En feller froſt haar oegſt vry magerder vergaaren.*

Wat nu de afleiding van dit BRALLEN betrefte, 't ſchijnt dat de Heer KLUIT alles meent te kunnen vereenigen, *pralen*, *brallen* en *briller* kunnen naer zyne gedachten alle drie gemeenſchap hebben, zelfs indien onze afleiding doorgae; *hier op* (zegt hy) *hebben wy niet gelet*, maer, heeft zyn Ed. 'er wel op gelet, dat zoo BRALLEN verkort zy uit *braggelen*, gelyk wy meenen, en hy ſchijnt goed te keuren, *pralen*; zoo het 'er gemeenſchap mede heeft, van BRALLEN gekomen en dus nog jonger zyn moet? (2) dat men dan reden ziet, waerom BRALLEN niet *zeer oud* in gebruik is, (3) en dat derhalven *briller*, als veel ouder, niet van BRALLEN kan gekomen zijn, en te veel van *bragghelen* verſcheelt, om daer mede overeenkomt te hebben?

In 't geen de Heer KLUIT, tegen ons, over 't woord *dallink*, dat wy meenden dat alleen *dagelijks* beteekende, en nimmer *hodie*, *heden*, gelijk KILIAEN het vertaelt, ter neer ſtelt, kan zyn Ed. gelyk hebben: dat KILIAEN'S woordenboek van gezag is ſtaen we toe; dat hy echter niet altyds de rechte kracht der woorden toont te kennea, zouden we overtuigend genoeg kunnen aenwyzen, indien we de plaetz hadden.

Dit, taelminnend lezer, om u een denkbeeld te geven van den loflyken arbeid van Heer KLUIT, en dus van de groote verplichtinge die Hy op u gelegd heeft; 't ware waerlijk te wenschen, dat veele jonge luiden zoo edelmoedig waren, van hunne ledige uren, zich zelve en anderen ten nutte, in zulke fraeie uitſpanningen te willen doorbrengen!

Men

Men hecvt ons onlangs een **BWERP** doen ter hand komen *ener gansch nieuwe uitgave van KILIANI DUFLEI Etymologicon linguæ Teutonicæ*, een bekend boek, doch zoo zeldzaam als nuttig. 't Is ons aengenaem dat ene onderneming, van zoo veel uitzicht en noodzakelijkheid, eindelijk enen man gevonden hebbe, die lusts en moeds genoeg hecvt, om dezelve te aenvaerden, en we hopen maer, dat hy onder dien last, die waerlijk zwaer is, niet bezwyken, maer zijn opzet roemruchtig volvoeren moge.

Wy achten het cen hoofdedeelte uit te maken van onz bestek, dat wy den voornamen inhoud van het genoemde plan, dat, schoon gedrukt, echter niet in 't openbaer gegeven is, onzen Lezeren mededeelen:

Den **KILIAEN** zal men onverminderd herdrukken, naer de beste uitgave van 1598; zyne mislagen echter zal men aenwyzen en verbeteren, doch zoo, dat men altyds zal kunnen zien, hoe **KILIAEN** zelv geschreven hecvt; wanneer b. v. **KILIAEN** een woord met **I** of **Y** schrijvt, of met de korte zachte **EE** en **OO** in plaetz van den tweeklank **EI** of **EY**, en de harde lange **E'E'** en **OO'**; of omgekeerd, dan zal men 't kwalijk geschreven woord laten daer 't staet, doch den Lezer wyzen naer de plaetz daer het moest staen, en nog eens tusschen twee [] ingevoegd zal werden (a). Dus ook (2); wanneer **VAN KIEL** in het boek zelv nog woorden laet, die in den bastardlijst behoorden, als *arcinnael*, *battaille*, *fsionomie* enz., zal men die uit het werk weglaten, en in dien lijst, doch met enig teeken onderscheiden, invoegen, en (3) daer **VAN KIEL** alle de woorden op **S** plaetzt, geene op **Z**, ene letter in zijn' tijd maer even bekend, zal men alle die 'er beho-

(a) Of dit laetste wel zeer noodig zy, twyffelen wy zeer. Zoo men nietz verbeterc dan 't geen met *onwraekbare bewyzen* is goed te maken, wat raekt ons dan, hoe en waer **KILIAEN** in de oude drukken gedwaeld hebbe? En is 'er een enkeld lievhebber, die in zulks te weten belang stelt, de oude drukken zullen immers door dezen nieuwen, niet geheel uit de weerd raken? En kan men 't dan in deze niet naeslaen?

horen op de Z plaetzen, en zulks naer een *exemplaar* van VAN KIEL, door den Heere TEN KATE's eigen hand met die onderscheiding verrijkt.

Men zal ook met voorbeelden, uit schryveren, om ieder stuk te bewyzen van den meesten kracht, doorgaends bevestigen, (1) alle zoo in KILIAEN's als in onzen leevtijd verouderde woorden, benevens nog een goed getal op nieuw bygevoegde; (2) het geslacht van alle de zelfstandige naemwoorden; (3) de wyze van tydvormen, het scheidbaer of onscheidbaer voorzetsel, en de dadelijkheid, lydelijkheid of onzydigheid der werkwoorden; (waer by wy nog verzoeken te mogen voegen, de perzoonlijkheid of onperzoonlijkheid, dat is, welke *verba impersonaliter* mogen gebezigd werden;) (4) Eindelijk zegt de ondernemer, „naerdien men volgens dit bestek toch by alle „de verouderde woorden, by alle de *substantiva*, en „alle de *verba*, en dus ver het grootste gedeelte der „woorden, voorbeelden zoude moeten plaetzen, zoo „zoude het weinig meer omslags kosten, ook alle „de overige woorden, die van eenig belang zijn, met „het gezag onzer schryveren te staven, 't geen echter „de waerde van dit woordenboek merkelyk zou doen „toenemen.

Men ziet dus dat 'er tot dit werk niet weenig zal werden omgemaeld. Trouwens de ondernemer wil 'er een *woordenboek onzer talen* van maken, *geschikt voor alle de negen Nederduitsch sprekende gewesten, en zoo veel mogelijk van algemeen gebruik.*

Maer . . . (we begrypen dat de Heer uitgever ons zijn plan gezonden heeft, opdat we 'er vryelyk over zouden oordeelen) meent zijn Ed. dat tot zoo wijldlyftig een oogmerk zijn opgegevene genoeg is? wy zouden 'er onder welnemen vry meer toe vereischen, als namelyk, dat:

1.) Niet alleen over onze *frequentativa*, en enige van KILIAEN's afleidingen, maer overal, alle aenmerkingen, gissingen, of afleidingen, immer by eenigen taelminner of kenner te boek geslagen, in zoodanig een *volledig woordenboek* wierde opgegeven, op-

opdat het ware als een algemeen *register*, van alles, wat ooit in of over onze taelkunde geſchreven zy.

2.) Dat ook, op den voet by VAN KIEL be-
gonnen, ieder woord verzeld ginge met zyne *syno-
nima* uit de *Gothiſche*, *Angelfaxiſche* of enige andere
onzer taeltakken, wanneer die maer ietwes, hoe ge-
ring ook, tot opheldering dienen konden; zijnde de
kenniſſe dier tongvallen, door den uitmuntenden en
verwonderlyken arbeid van den onvermoeiden TEN
KATE, zekerlijk te ver gebracht, om thands zoo
weinig beoeffend te werden, vooral daer zy onbe-
twiſtbaer als het oog onzer taelkunde is.

3.) Dat ook ieder woord, by welk 't mooglyk is;
behalven de Latynſche, een of meer neder-Duiſch
zelvebeteekening (*synonymum*) wierde bygevoegd, ten
gebruike van hen, die het Latijn niet, of niet genoeg
machtig zijn; waer onder wy ook betrekken de ver-
taling van alle de goede afleidingen, die KILIAEN
of van zich zelve of van anderen opgeeft.

4.) Eindelijk, dat men zoo veel doenlyk, alle de
woorden, die men als wortelwoorden hebbe aentemer-
ken, op de wyze der Oofterſche woord-boeken, met
ene grote *capitale*, derzelve eerſte beteekeniffen (*pri-
migenia notiones*) met ene *kleine*, en de volgende en
overdrachtelyke met een *gemeene Romeinſche letter* uit-
drukte, en dus de woorden naer de natuerlijkſte aflei-
dingen hunne rangſchikking gav.

Nog meer zouden we miſſchien hier kunnen by-
voegen, doch dit voor tegenwoordig genoeg. On-
dertuſſchen moeten we waerſchouwen, dat we dit al-
les alleen hebben opgegeven als vereiſchtens in een
volledig woordenboek, doch geenzins in ene nieuwe
uitgave van KILIAEN, die door zoo veel omflags
wel geheel verdwynen zou; Dat we in tegendeel
oordeelen, dat de Heer uitgever van den zelve, meer
dan genoeg op zig neemt, om, zoo hy 't gelukkig
volvoert, (waertoe hy taei geduld en diepe tael-
kennis nodig heeft) by den Nederlandſchen taelmin-
neren zijn' naem en roem voor 't ſterven te bewaren;
voor 't laetſt, dat wy voor ons liever zien zou-
den,

den, dat alle de voorbeelden uitgeschreven, en het werk 2 deelen in 4to. dik wierde, (b) dan dat het beknopter in 't licht kwam, ten koste van ene zo wezenlyke nuttigheid, als daer uit zoude voortvloeien. Immers wie bezit alle die oude en rare, en by de meesten veel al geheel onbekende schryveren, die in dit werk tot bewijz zullen moeten bygebracht werden, om, wanneer men eens twijffelt, te kunnen nâzien of enige plaets ook kwalijk zy aengehaeld, iet, dat in een werk van zulk ene grootte niet minder dan onmogelijk is? als de plaetz uitgeschreven staet, kan men daer ten eersten over oordeelen. We dringen hier te meer op, om dat de vrecz voor het uitdeien des werks alleen de hinderpael is, merkende de uitgever zelv ten rechte aen, dat het voor hem *niet lastiger, ja misschien ruim zoo gemakkelijk* zijn zoude, en voor de taeloeffenaers van oneindig meer gebruik.

Met het slot van des uitgevers plan, achten we goed ook dit onz blaedjen te sluiten. „ Heeft nu iemand der tael-kenners (zegt hy) nog iet, dat hy „ by dit ons bestek veranderd of bygevoegd begeerde, „ of kan iemand ons iet mededeelen of aenwyzen, dat „ te stade zou kunnen komen, we zullen 'er eer we „ beginnen tijd genoeg toe laten. Ieder recht liefhebber toch, vertrouwen we, zal 'er belang by rekenen, dat dit werk tot zoo groote volmaektheid gebracht werde, als maer eenigzins mogelijk is. „ De drukkers, aen wien men zijn antwoord en aenmerkingen op dit Bewerp, of toevoer voor onzen „ KILIAEN, gelieve te bezorgen, met een opschrift: „ *voor den bezorger der nieuwe uitgave van C. KILIANI Etymologicon*, zijn P. VAN DER EYK „ *te Leyden*, en F. HOUTTUIN *te Amsterdam*.

(b) Hier toe zoude men (zegt het bewerp) kunnen overgaen, *indien veele zulks in tijds verklaerden te begeeren, en de drukkers daer door wierden aengemoedigd*. We hopen derhalven dat veele onz' voorbeeld volgen, en de uitgave in 2 *quarten* verzoeken zullen.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 9. voor den 1. van Hooimaend 1759.

A E N L E I D I N G (*)
T O T D E
N E D E R D U I T S C H E D I C H T K U N S T
O F W A E R N E M I N G E N
Omtrent het maken van
N E D E R D U I T S C H E V A E R Z E N .

T W E D E D R U K .

Ite H O O F D D E E L .

Wie een goed Nederduitsch vaers wil maken, moet de Nederduitsche tael in den grond verstaen, dat is niet alleen volgens den gemeenen spreektrant, maer zelfs volgens de regels, die de beste taelkenners, en spraekkonstschryvers aen de hand geven. Dus

(*) Deze nuttige verhandeling vonden we fraei genoeg om die, gelijk men ons verzogt, in enige onzer *By-dragen* den Dichtminnaren mede te deelen: dat we hier en daer ene vrye aanmerking, als 't ons noodig schein, hebben ondergevoegd, zal, hopen we, de zender ons niet kwalijk afnemen.

K

Dus moet een jong Dichter zich voornamelyk toeleggen om de wezentlyke kragt, en eigenschap van de woorden, en spreekwyzen onzer tale door en door te verstaen, ten einde hy de zaken natuurlyk, klaer, en zoodanig uitdrukke, dat de Lezer daer uit niet anders begrype, dan de meening van den Schryver in der daed is, of behoort te wezen.

Voor eerst, wat de woorden belangt, moet men de kragt, en eigenschap zoo wel van de zelfstandige, als byvoeglyke naem- en werk-woorden kundig zyn. Dus moet men b. v. zoo wel de kragt, en eigenschap van het zelfstandige woord *sterfte*, als van 't byvoeglyke *sterfelyk*, en het werkwoord *sterven* kundig zyn.

Den Dichter of Schryver, die niet weet dat het woord *sterfte* nu eens voor de *sterfelykheit* algemeen, dan voor eene besmettelyke ziekte, en anderzins weder voor den dood zelven genomen word, loopt zeer groot gevaer van in het gebruiken van dat woord den bal geheel mis te slaen; zoo moet hy de kragt, en eigenschap van 't byvoeglyk woord *sterfelyk* wel in acht neemen, en het zelve nooit roepassen, dan op het geen *sterven* moet en den dood onderheven is: geen minder oplettendheit verdient het werkwoord *sterven*, dat is, *uit het leven scheiden*; *den geest geven*; *den dood ondergaen*, *sterven* is een onzydig en geen dadelyk werkwoord, als *dooden*, dus kan men wel zeggen *iemant dooden*, of *by word gedood*; maer geenzins *iemant sterven* of *by word gestorven*; 't gebruik vergunt ons wel te zeggen: *by is gestorven*; maer geenszins, gelyk ik zekeren Predikant eens op stoel hoorde uitbrommen: *er by gestorven was geweest*: *geweest* beteekent zoo veel, als *geworden*; en *gestorven geworden* is loutere wantaet. — *speler* en *drinker* beteekenen in onze tale niet alleenlyk iemant, die *speelt* en *drinkt*; maer iemant, die aen het *spelen* en *drinken* verlaefd is. — *Beweeglyk* en *beweegbaer* zyn tweeërlei woorden, beteekende het eerste iets dat bewogen kan worden. — *Levend* is, of beteekent iets, dat *leeft*; *levendig* iets dat *vol beweging* is. — Alle zoons mogen *kinderen* van hunne ouders genoemd worden; nochtans voegt het niet overal *zoon* voor *kind* of *kind* voor *zoon* te gebruiken. Zeker

Poeët,

Poeët, of liever rymelaer, van deze en diergelyke zaken luttel wetende, wist echter zoo veel dat *Boanerges* een *Zoon des donders* beteekende; Hy op zeker Predikant een yaers makende, en meenende den zelyven geen kleinen pluim op te zullen zetten met hem als zoodanig een te zullen tytelen; doch bygeval een rymwoord moettende hebben, dat op *int* of *ind* uitging schreef met alle welmeenendheit: *Eerwaerdig donders kind*. — *Zoogen* en *zuigen* zyn tweeërlei werkwoorden; een moeder *zoogt*, een kind *zuigt*. — Uit deze weinige staeltjens blykt, hoe noodzakelyk het voor een Dichter is de kragt en eigenschap der woorden wel te kennen.

Ten tweeden moet by hem het kundig zyn van de eigenschap, en kragt der spreekwyzen niet ligter wegen:

Been, en *beest* zyn in onze tale woorden van het onzydige geslacht; wat men zegt; *bet been*; *bet beest*: Zeer ongevoeglyk nochtans zoude het zyn, wanneer men schreef; *bet volk kwam op bet been* (*); by speelde *bet beest*, in plaetse van: *bet volk kwam op de been*; by speelde *de beest*; gelyk het gebruik ons leeft. — *Loos* aen een zelfstandig naemwoord gehecht, beteekent by ons zoo veel, als *zonder*, of *ontbloot van*; dus zegt men: *schaemteloos*; *bulpeloos*; wie nu *schaelloos*, te samen getrokken uit *schadeloos* in dien zelfden zin altoos zou willen gebruiken, zoude zich zelyven bedriegen; want men zegt *bet schip is schaelloos binnen*; dat is: het schip is door storm of anderen ramp genoodzaekt geworden binnen te loopen om de geleden schade te herstellen (†).

Dus blykt klaer, hoe noodzakelyk het voor eenen Dichter is de kragt, en eigenschap der woorden, en spreekwyzen van onze tale kundig te zyn; om welk oogmerk te bereiken hy de beste Schryvers moet lezen, en voorts met de kunstenaeren, en kunstwerkluiden, eed ieder in zyne byzondere kunst, en ambacht raedplegen.

Zorgvuldig moet men zich wachten van woorden te-

(*) Zie over deze Spreekwyze, als ook over de meeste hier boven aengehaelde staeltjens, den Heer HUYDECOOPER in zyne *proeve*.

(†) Zie den *Zeeman* van WINSCHOOTEN bl. 220.

tegen den aart onzer tale te verstellen, of te verfmenden, 't zy uit zucht tot nieuwigheit, of om gemakkelijker te kunnen rymen; *Iets verscbryven* zegt men zoo wel als *iets overscbryven*: wie op dezen voet zou willen voortgaen, en dus *verleezen* voor *overleezen* schryven, zoude zich bedriegen, en gantsch iet anders, dan 't geen hy meende te kennen geven; want men *verleest* eer *groente*, dan *scriften*; Willende *verleezen* zoo veel te kennen geven, als *scriften*, van een *scheiden*; en *overleezen*, iets voor de tweede mael lezen. (*)

IIde. H O O F D D E E L.

Wanneer een jong dichter nu veorgenomen heeft een vaers toetstellen, moet hy, eer hy zich daer toe zet, een klaer begrip hebben van 't onderwerp, en van de betrekkinge, die het onderwerp tot hem, en hy tot het onderwerp heeft; ten einde hy tegens de regels van eerbied jegens zynen meerderen; van heuschheit omtrent zynen minderen; van tederheit jegens zyne bloedverwanten; van gemeenzaemheit omtrent zyns gelyken, en van het wezentlyke character des onderwerps niet aengae, en zondige.

Niet minder moet hy gadeslaen den tyd, de plaets, en omstandigheden, waer in hy zingt, of voorneemt te zingen, ten einde hy het perk der voeglykheit, en nature

(*) Dit 's niet al te naeuwkeurig. Zekerlyk mag men op den zelvden voet zeggen, *iet verlezen* voo *iet overlezen*, als *iet verscbryven* voor *iet overscbryven*; 's het laetste goed 't eerste ook. Doch de misflag ligt hier in: *iet overscbryven* zegt men van alles dat men (verschoon dit bastardwoord, Lezer!) *copieert*, doch *iet verscbryven* alleen en bepaaldelyk van het *berscbryven* van iet dat men reeds eens, doch kwalijk geschreven heevt. — *iet overlezen* nu staet gelijk met *iet overscbryven*, doch als *iet verscbryven* zegt men niet *iet verlezen*, maer *berlezen*. 't Hapert dan alleen maer daer aen, dat *ver* in *verscbryven* niet verkort is uit *over* in *overscbryven*, noch daer mede gemeenschap heevt, gelijk echter onze Schryver schynt bedoeld te hebben.

ture niet te buiten gae. My heugt zeker vaers gezien te hebben, 't geen in het hartjen van den winter gemaekt, al zynen luister verloor door dezen regel.

Pluk Mirtben, Lelien, en Rozen.

Hebbende de Dichter in de hitte zyner zangdrift niet eens gedacht om het saeizoen, waer in hy zong, en de rozen, en lelien ver te zoeken waren.

't Is met den Dichter, als met den schilder gelegen, hoe nader hy aen de natuur kooft, hoe meer roems hy verdient.

Heeft de Dichter dit alles wel overwogen, zoo laet hem, eer hy den zanglust den toom viere, een plan maken, waer in hy kortelyk scherze de perfoonen, en voornaemste zaken, die hy voornemens is in zyn vaers aftemalen, en dus weder den schilder te volgen, die, een portret, of historie willende afbeelden eerst aen het teekenen gaet, en het doodverft om de beelden in een voeglyken stand te brengen, ieder lid deszelvs gematigdheid, en alles zoodanig eene houding, en zwier te geven, als de natuur vereifcht, ten einde kunstmaers niet bevinden, op een valschen grond voortgaende, na het opmaken van het stuk, dat het einde gelyk het begin kwaed, en dus alle de aangewende moeite verlooren is.

IIde. H O O F D D E E L.

Om een goed vaers, een kunststuk, voor den dag te brengen, worden vrye, lustige, en rustige zinnen vereifcht.

Carmina proveniunt animo deducta sereno.

zong Ovidius hierop.

Doch vermits onze geest, gelyk ons lichaem, niet altoos wel gesteld, of even vry rustig en lustig is, zal een Dichter wyslyk doen, indien hy de kunstgunstige luimen van zynen geest wel opvolgt, en waerneemt; want gelyk het druivesap, dat uit een volle pers, eer zy aangezet word, van zelf overvloeit,

veel zoeter en geuriger is, dan het volgende, 't geen met kracht en geweld uit de druiven geperst, bitter en wrang naer kost, en schil smaekt, zoo zullen vaerzen die uit een vollen, en regt zwangeren geest, by een gunstige luim, als van zelf voortvloeyen, veel liefelyker en natuurlyker geuren van aertige vindingen, en lossen zwier van zich geven, dan die met kracht, en geweld uit een vermoeden en onlustigen geest gewrongen, en geperst worden.

Voorts moet men zorg dragen, dat de inleiding van een vaers in voeglykheit, en gelykmaetigheit naer het volgende wel gelegen zy; gelyk een verstandig bouwmeester den grondslag van een huis min of meer voorziet naer mate van den last, en het gesticht daer op staen moet.

IVde. H O O F D D E E L.

Gelyk nu een gedeelte der houdinge de ziel van alle geregeldheit in een vaers uitlevert, zoo moet men scherp letten, op alles, wat daer toe betrekking heeft.

De voornaemste personen moeten door den Poeët zoo wel als den schilder in zyne tafereelen op den voorgrond in het sterkste licht gestelt, en uitvoerig behandeld worden, in tegenstelling der voorwerpen, die van mindet belang zyn, en daerom in 't verschiet gebracht, slechts even aengeroerd moeten worden.

Wie tegen de houding, en welvoeglykheit niet wil zondigen, moet zich altyd wachten van in zyne vaerzen het gewyde door het ongewyde, of het ongewyde door het gewyde te mengen, dat is in vaerzen naer den smaak der ouden op Heidensche leest geschoeit; moet van den waren God, of deszelvs hoogwaardige naemen, en aanbiddelyke eigenschappen niet gerept worden; gelyk ook in Gedichten den waren God toegezongen, of waer in het Kristelyk geloof uitstraelt, geen gewag van vercierde Goden, of wat daer van verduicht zy, gemaekt moet worden.

Doch

Doch gelyk het ware het vercierte oneindig te boven gaet. Ja het laetste onwaardig is by het eerste vergeleken te worden, zoo raden wy alle minnaren der dichtkunste die uitmuntende gaven, ontfangen van den waren God, den eenigsten voorbrenger van al wat goed is, zich in dezelve alleenlyk te oeffenen ter eere van den Algoeden, Almachtigen, en Alwyzen, boven alles te pryzen in aller eeuwen eeuwigheit:

In den beginne moet men den toon niet al te hoog stellen, en op het spoor der Mufykkundigen den geeft, op het speektuig in den eersten ophef nooit het uiterste afvergen, maer liever allengskens klimmen om den aendacht meer en meer optewekken; doch vermits het byna ondoenlyk is altyd klimmende te blyven, zal het best zyn den toon naer eifch van zaken te richten; nu eens hoog, dan laeg, dan middelbaer.

Vde. H O O F D D E E L.

De vaerzen moeten zacht en vloeiende zyn, ten ware de eigenschap der stoffe, of het geen men uit wil drukken, eenige hardigheid, of stramheit vereifchte, wanneer het laetste zoo goed is, als het eerste. *VONDEL* wift zich op eene wonderbare manier hier van te bedienen, en de zaken door zyne woordenverf op het natuurlykste uitgedrukken. Men hoore hem eens in *Jesta*, waer hy de Gemalin van *den Veldbeer* op de tyding van deszelfs behaalde zege laet uitgalmen.

*Maer nu, Godt lof, komt myn geluck al teffens
My t' buis; ———*

Een wat verder:

——— *God zegende 's lants boeder.*

*Hoe weelig valt de dochter baere moeder,
De brave Helt zyn blijde Bedgenoot
In d'armen, als een dau in 's aerdtrijs sboot;
Hoe vrolijk zal ickze alle bei bejegenen!*

K 4

't Is

't Is immers al zagtheit, al vloeiendheit wat in deze regelen schuilt, en dus de voeglykste verf om eene byzondere vergenoeging af te schilderen. Maer sla eenige bladzyden om, en zie eens hoe hy de verschriklykheit van den kryg afmaelt.

Zy stooten toe met scbrikkelyk geschal: ()
De bodem dreunt, op 't yffeljk ontmoeten
Van zeissenradt, en boeve, en paerdevoeten.
Gescbrey, gebriescb, de stofwolk, bet gerucht,
't Geklickklack van bet barnas, aan de lucht
Gestegen, mengt zich naer in duizendt nooden.*

Zoo kan het verwaerlozen der snede van een vaers, gelyk wy hier na hooren zullen om iet strams, of klagende uittedrukken, somtyds ook wonderlyk te stade komen.

Wie goede ooren heeft, zal bevinden, dat tot het hart en stram maken van een regel niet luttel kan dienen onder de letters de *r*, inzonderheit wanneer zy achter de *k scb t* en *w* volgt als in *krak scbrik trad wraek* en onder de woorden, die van eenen lettergreep zyn; by voorbeeld:

*Gods wraek in 't eind trad toe, al d'aerd bevreesd,
benard,
Ryft straks bet baer van scbrik te berg, elk kermt
van smert;*

Daer woorden van 2. en meer lettergreepen doorgaends de vloeiendheit, en zachtheid bevorderen, als nit de volgende regelen blykt uit **VONDELS** *Lucifer*:

*Ik dekte myn gezicht, en oogen met myn vleugelen,
Om myn gedachten en geneegenbeen te teugelen.*

Wy verschillen hier een weinig met den Heer **HUY-DECO**.

(*) In de verovering van Grol:
Met donderkloeten en bars barstende granaten.

DECOPER in deszelvs *proeve van taal- en dicht- kunde* bl. 149. oordeelende dat woorden van meer dan eene lettergreep (want deze verdubbelen eigenlyk de snede, waer van die Heer daer spreekt) wonder te pas komen, waer haest by 't werk is, 't geen wy toestaen; doch een wynig lager haelt hy dezen regel uit *VONDELS Gysbregt van Aemstel* aen,

*z' Ontwaekt in 't ende, en wordt van 't schellem-
stuk bewust.*

En meent, dat uit den vertraegden trant van dit vaers de schrik en verbaestheid der ontwakende Clarisse klaer aftenemen is: Wy stemmen toe, dat 'er in dien regel eenige traegheit te bespeuren is, doch oordeelen, dat die traegheit veel eer het ontwaken, en gewaerwording van het stuk (in geval *VONDELS* oogmerk geweest ware die uit te drukken, als ofze van liever leede, en allengs geschiedde) uitbeeld, dan den schrik, en verbaestheid der ontwakende Clarisse; welke beiden onzes bedunkens beter zouden uitstralen, indien de regel dus gesteld ware.

*Ze ontwaekt in 't eind en word van 't gruwelstuk
bewust.*

Hardheit, en stramheit gaen by ons wat verder, dan enkele traegheit, en zyn daerom onzes oordeels, bekwamer om den schrik uit te drukken.

Dit heeft *VONDEL* elders ook op het fraeifte waergenomen, als blykt uit den volgenden regel:

Myn lyf word koud, als ys. Ik wou maer kon niet spreken.

Gelyk woorden van eenen lettergreep de hardheit, en stramheit bevorderen, en dus zeer eigen zyn om iet schrikkelyks, of hards uit te drukken, zoo zyn ze niet min bekwaem om de barsheit ook aftebeelden.

Hoor *VONDEL* in 't voornoemde treurspel.

*Myn Heer, ik heb uw raed voor dees tyd niet van doen,
K 5 Veel*

Veel van de barsheit zou dees regel verliezen, indien hy dus luidde.

'k Heb uwen raed, myn Heer, voor dees tyd niet van doen.

Maer nog meer indien hy dus gesteld ware.

'k Heb uwen raed, myn Heer, in dezen niet van doen.

V I d e. H O O F D D E E L.

Schoon wy nu gezien hebben, dat woorden van twee en drie lettergrepen de zagtvloeiendheit in een vaers, bevörderen, moet men zich echter niet verbeelden, dat woorden van 5. 6. of meer lettergrepen van het zelve vermogen zyn; geenszins: zoodanige woorden zyn doorgaens koppelwoorden, die onzes bedunkens meer deftigheits, dan zagtheit van zich geven, men toetze dezen regel.

O Deugdenzangeres, o held, en loftrumpetster!

En vermits de koppelwoorden de diamanten onzer tale zyn, moeten ze, zoo men 'er als het fraeis mede voor den dag wil komen, als diamanten, dat is zeer dun gezaeid worden, zynde in 100. regels 4. of 5. al genoeg.

Dit moet men omtrent alle fraeie uitdrukkingen tefens in acht nemen, op dat wy met ons eigen mooi niet mooi, dat is in eens anders ooge laetdunkende, en hooggevoelende schynen, dewyl zulks den luister der fraeiste gaven doorgaends bezwalkt.

Men moet zich ook wachten van geene 2. lettergreepen, waervan de een met een *t* eindigt, ende ander begint op malkanderen te laten volgen, als b. v.

Indien by wil dat 't werk ooit zyn beslag erlange.

Want dit veroorzaekt niet alleen eene hardheit, maer teffens eene stooting, die den gantschen regel een' krak geeft, en ons belet dien behoorlyk uit te kunnen spreken: iets, het geen nooit goed kan komen, dan wanneer men een' kakelaer sprekende wilde invoeren. Ook moet men myden, dat 'k u, als zynde luttel beter dan dat 't werk.

V I I d e

VIJFDE. HOOFDDEEL.

De styl van enen Dichter moet rustig, vol, klaer, en natuurlyk zyn; vaerzen willen geen kentekens dragen, als of zy uit een bedroefd hart en behoefigen geest voorkomen.

Klaer en verstaenbaer moeten zy zyn, want de grootste fraeiheit van een vaers, of uitdrukking kan ons geen roem doen behalen, indien zy van een' kunstminnaer niet volkomen kan gemerkt, en begrepen worden. Voorts moet de styl ook natuurlyk zyn, dat is overeenkomende met het onderwerp, het geen men verhandelt.

Lage en gemeene zaken op een verheven manier uit te drukken, is zoo belachlyk, als straettael te bezigen om het karakter van een grootmoedig vorst, of dapper oorlogsheld af te malen.

Zorgvuldig moet men zich wachten van eenige stopwoorden, of stopredenen ter opvulling, van een rede, of om het rymwoord te vinden te bezigen.

Stopwoorden en stopredenen noemen wy zoodanige woorden, of redenen, die zonder een vaers, of regel enige krachten te benemen, daer uit kunnen gelaten worden; by voorbeeld.

*Ik zie dan weer op nieuws, dees blyden dag gereken;
Weer, en op nieuw is een, en het zelvde, en dus een
van beide hier overtollig*

*Nu wy u thans zoo bly ontmoeten;
Neem thans weg de zin zal volkomen blyven:*

*Maer ik en weet niet wat voor reden bem weetbield,
En, zoo wel als voor is hier overtollig (*); oneindig
beter dan* *Ik*

(*) Hoe lelijk zich de man vergift, met dit *en* overtollig te noemen, zie men in onze *Bydragen* N°. V. bl. 69-71. we voegen 'er alleen by, dat men dan ook onze gewoone zeggenswyzen, 't *en* zy, 't *en* ware zoude moeten veroordeelen, als die niet anders zyn dan dat oude *EN, het en zy, het en ware*, dat is, zoo *het niet zy* enz.

*Ik zie dan weêr dees dag, dees blyden dag geboren,
Nu wy zoo vrolyk u ontmoeten.
Dan my is onbekend wat reden hem weêrbielid.*

VIII^{te}. H O O F D D E E L.

Te regt en niet onaertig merkt de Heer HUYDE-
COPER aen, dat de Dichters een rym magazyn
hebben, waer uit zy altyd lichtelyk een rymwoord
kunnen halen, en dat in het zelve verscheiden ver-
trekken zyn, en onder dezen een, waer voor met
grootte goude letteren geschreven staet WAERDIG of
WAERD, en daer in verscheiden kassen, waer voor
men met kleener letteren leeft; *liefde, baet, lof, ver-
achting* enz. van welke woorden zy zich niet zelden
weten te bedienen om een regel te vullen, of een rym-
woord te vinden, als b. v; *waerd te minnen, waerd-
bemind; waerd te baten; waerd gebaet; waerd te lo-
ven; waerd geloofd; waerd te schuwen; waerd ge-
schuwd*, enz. men moet derhalven alles doen, wat
mooglyk is om deze en diergelyke uitdrukkingen,
in het ooge van een kenner altoos klare kenteekens
van behoefte, en verlegenheit, te myden. —
Daerenboven moet men weten; dat *waerdig* (*dig-
nus*) beteekent iet, dat van eenige *waerdy* is; doch
waerd (*carus*) beteekent eigentlyk iet, dat ons *lief*,
en *aengenaem* is. Dus zoude men schryvende aen
een Predikant, die een boezemvriend van ons is,
hem mogen tytelen; *Eerwaerdig Heer en waerde
Vriend*. Noodzakelyk is derhalven, dat men deze
woorden, immers in onrym, wel onderscheide, en fraei
zou men in vaerzen zulks niet nalaten. — Naeuw-
keurig moet een Dichter ook letten op de woordvoe-
ging, dat is; op het schikken, voegen, en stellen
der woorden op de regte plaets; byvoorb. in den vol-
genden regel:

Ik

Ik zag een Juffer schoon, van verre, tot my nad'ren
 Staet *schoon* achter in plaetse van voor *Juffer*: veel
 beter derhalven:

Ik zag een schoone maegd, van verre tot my naderen.
 Zoo zyn ook in dezen regel

De gretige inborst is my van dien vrek bekend.

De woorden *is my verkeerdelyk*, dat is, voor in plaetse van na de woorden *van dien vrek* gesteld; 't geen behalven de misstand in de woordvoeginge een gansch anderen zin zoude kunnen uitleveren, als of de Schryver wilde zeggen, dat die vrek hem den gretigen inborst bekend, of beleden had: dus staen ook in deze regels:

Ik dekte voor dien gloed myne oogen met myn vleugelen,
Als veel te zwak om myn genegenbeen te teugelen.

De woorden, die den laetsten regel uitmaken, te laet, en gansch verkeerdelyk geplaeft; want *te zwak* slaet op *ik*, en niet op *vleugelen*, oneindig beter derhalven:

Ik, veel te zwak om myn genegenbeen te teugelen,
Bedekte voor dien gloed myne oogen met myn vleugelen;

Maer nog beter dus

Ik voelde my te zwak om mynen drift te teugelen,
Endekte voor dien gloed myne oogen met myn vleugelen.

IXde. H O O F D D E E L.

Fraeje *Epitheta* of bywoorden verciereen een vers niet luttel. — Den zelfstandigen naemwoorden, waerop zy betrekking hebben, word niet alleen daer door klaerheit en kracht; maar een hoogsel van verhevenheit bygezet.

Geen

Geen der Nederduitſche Schryveren heeft, onzes oordeels, zich daer van fraeier weten te bedienen dan de Drost HOORT. Hoe natuurlyk, hoe klaer, ſchildert hy in zyne *Granida* de gedurige ongeruſtigheit, en bekommering der Vorſten, en Vorſtinnen af door het enkel bywoord *dun* voor derzelver ſlaep te zetten en dien dus een *dunnen ſlaep* te noemen:

— een morgenlied,
Dat voor *Princeſſen* deuren
Haer *dunnen ſlaep* komt ſteuren.

Dus ſchildert hy ons ergens op het natuurlykſt af den Indiaen door het bywoord *gelen*; de wrack, of het ongenoegen door dat van *leet kaeuwende*; de vrees door dat van *omziende*; den arbeid door dat van *be-zweten* enz.

Wie beluſt is een ſchat van diergelyke kunſtjuweelen te vergaderen, ten einde zyn werk waer het pas geeft daer mede optecieren, moet boven al de werken van den voornoemden Schryver, en voorts die van I. DE DEKKER; B. ANSLO; FRANCISCUS MARTINIUS, en H. K. POOT niet ondoorzogt laten (*):

Wy riepen hier van geene Latynſche Dichteren, als OVIDIUS, VIRGILIUS, BROEKHUIZEN en andere, wier ſchriften loutere goudmynen zyn; die, zonder zelfs te verarmen, onze vaerzen zeer verryken kunnen.

Xde.

(*) Zoodanig een ſchat, is een der noodigſte boeken die wy thans ontberen. Nu onze tael, (volgens onz' bericht in N°. VIII.) eindelijk aen een *ſwoordenboek* komen zal, behoorde onz' Dichterdom ook niet langer zonder *gradus ad parnaſſum* te zijn. Wierden zy daer mede verzorgd, het opklimmen naer den *Helicon* zou 'er merkelyk door verligt worden. 't Is onbegrypelyk dat uit zoo veele menſchen, die nog luſt en arbeid voor het lezen onzer Dichteren en voornam Schryveren over hebben, nog niemand aen een zoo nuttig en teffens zoo vermakelyk en gemakkellyk werk hebbe de hand geſlagen. We wenſchen dat 'er ſpoedig iemand toe beſluiten moge. Ziet men 'er tegen op om zoo een werk geheel van nieuws op te zetten, men zou den arbeid van SMYTERS, 1620. gedrukt, kunnen ten grondſlage leggen.

Xde. HOOFDDEEL.

Wonder groote bevalligheid en voortreffelyke luster worden het hof der Dichtkunst bygezet door de bloemen der rederykkunste, mits dat zy op den kouden grond gewassen, dat is, natuurlyk zyn; want zoo ze onnatuurlyk zyn, zullen ze allen oordeelkun- gen zoo veel te meer mishagen, als zy door haare flon- keringen een ieders oogen naer zig trekken; dus mag men wel zeggen, dat de Godheit iemant, of iemants werk met hare *genade bekroont*; maer geenzins met *olie van genade*, om dat men iemand met *olie* wel *zalft*, maer niet *bekroont* (*§; niet minder belachlyk is 't met zekeren Dichter (die zich verbeelde thans won- ders te doen, gelyk het ook een wonder zyn zou- de, indien men het zien mogt) *een Engel op diamant- te vleugelen te laten vliegen*; vermits 'er byna niets buigzamer is, dan een *vleugel* die uit loutere vederen bestaet; en in tegendeel niets onbuigzamer, dan een *diamant*, voor den hardsten steen bekend, gevonden word.

Dus keuren wy ook niet goed de uitdrukking by root, die anderszins met zoo veel oordeels omtrent de bywoorden te werk gaet, 't gebruik namelyk van *fluweele minnewoorden*, om daer door de lieflyke, en vloeiende tael, of rede van een' verliefden uit te druk- ken. De hoedanigheid der woorden kan alleen door de ooren

(*) De keurige en sierlyke VOLLENROVEN leerde dit den *Nederduitsche Schryver*, in deze *vaerzen*:

*De Dichter slaet de weglykheit niet ga,
By wien Godt kroont met balsam van gena,
Pryst snaren eens, zoo ongelyk van toenen.
Men plag met gout of met laurier te kroonen:
Maar balsam riekt, men zalft en beelt 'er meê.
Nogb is dit kunst by wiltzang, die de zee
En aarde lucht en vier dus kliek en sebrander
In eenen aam durft sling'ren door elkander.*

ooren gekent worden, die nochtans de minste kennis van het *flurweel* niet hebben; doch de handen kunnen zeer wel oordeelen, of iet hard, of zagt, en dus *flurweel* is, of naer *flurweel* zweemt; dus behoorde onzes bedunkens, *flurweel* nooit tot een bywoord van iets gebruikt te worden, dan het geen voel-, en tast-baer is: *flurweele armen*; *flurweele bals* (gesproken van een vrouwsperfoon, die zeer poeselig is) kennen wy zeer goed. — Velen gebruiken het bywoord *malscb* ook ten onregt, meenende, dat alles, wat zagt is, ook *malscb* mag heeten; doch vraag uwe tonge, en tanden eens, wat 'er van de zake zy, zy zullen u antwoorden; dat het *flurweel*; ja zelfs *rozenbladen*, schoon die op het gevoel de zagtheit zelve mogen wezen, gansch niet *malscb* onder het kaeuwen zyn: Wie derhalven zich voor deze, en andere onnatuurlyke, en daerom een gezond oordeel zeer mishagende, ja walchelyke uitdrukkingen, zoekt te myden, moet zich vooral wachten van niet lichtelyk nieuwe bywoorden te smeden, en zelfs geene ouden te gebruiken, zonder die aen den toetssteen van de natuur en van het oordeel te stryken.

('t Vervolg in het toekomende.)

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gilliffen*; Zierikzee *V. d. Tboorn*, Vlissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, *de Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Blufft*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwenaen*, Utrecht *Kroon*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyer* en *ten Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwarden *Cbalmet* en *Comp.*, Franequer *Huytsma*.

MAENDELYKSCHÉ BY-D R A G E N

T E N O P B O U W V A N
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 10. voor den 1. van Oegstmaend 1759.

T W E E D E D R U K .

H O O G M O E T S D W A A S H E I D .

Verdwaasde Mensch, die de ydelheid,
Met al uw praal, niet op kondt weegen,
Door welk een' geest wordt gy geleidt,
Dat gy, op 't geen ge hebt verkregen
't Zy Rykdom, Schoonheid, Gaven, Kracht,
Of de Edelheid van uw geslacht,
Terwyl ge zyt van waan doordronken,
Die u verblint, vervoert, verwart,
Door pogchend spreken, of door pronken,
Niets toont dan gloryzucht van 't hooggezwollen hart.

L

De

De trotsheid heeft uw ziel gekluistert
 In eene ondraagbre slaverny,
 U van uw waaren glans ontluistert,
 Gebragt tot woeste bastaardy.
 Geklonken aan dees naare keten
 Hebt gy uw plicht en God vergeeten,
 En spood alleen uw zelv' gezocht,
 Waar gy uw zelveu nooit kondt vinden;
 Gy liet, toen ge u aan haar verkocht,
 Rampzaalge Hovaardy! u willens de oogen blinden.

Nu wilt gy, dwaas! dat elk u eer';
 Maar leiden u de zegeningen
 Dan niet van zelveu tot den Heer,
 Als de opperoorzaak aller dingen?
 Neen! daar men uw verwaantheid ziet,
 Bemerkt ge uw plicht uw zelveu niet;
 Zagt ge eens hoe naar gy zyt bedrogen,
 En u in uwen jammerstant,
 Men zag u met uw zelv' bewogen,
 En schaamroot rukte ge u uit dezen boeie en band.

Kan Rykdom 't waar genoeg baaren?
 Wat is de schoonheid dan een bloem,
 Die als de sterkheid, met de jaaren,
 Of ras vergaat! ô ydle roem!
 Of wilt gy met uw afkomst praalen,
 Die steilte zal u 't diepst doen daalen:
 Van uw geboorte af zyt ge onrein,
 Van Adam zyn wy voortgesproten,
 En van Gods beeld berooft, hoe klein
 Is dan niet de Edelheid van zyne stamgenooten?

De

De treflykste Edeldom bestaat,
 In wys te zyn, en deugd te minnen,
 Te haaten 't geen de Aartsgoedheid haat;
 Hem te eeren met de ziel en zinnen.
 Is hier uw Edeldom gelijk?
 Of geeft gy stadig blyk op blyk
 Dat u het dwaaze kan behaagen,
 Terwyl gy waare deugd veracht:
 Gy moet het beeld der Godheid draagen
 Zo ge immer roemen wilt op eelheid van geslacht.

't Is loutre dwaasheid trots te wezen
 Daar alles ons tot ootmoet wyft,
 En leert eerbiedig God te vreezen,
 Wien 't aartryk om zyn Goedheid pryft;
 Terwyl de Hemelen Hem looven.
 't Gaat het bedaart vernuft te boven,
 Hoe 't hart zo ras voor hoogmoed knielt;
 En kan tot hem in liefde blaaken,
 Daar hy den Mensch de ziel ontzielt;
 En zyne minnaars niet dan bittere smart doet smaaken.

Zie zelf, hoe zot is uw bestaan!
 Dit kan alleen uw geest bekooren,
 Dat gy, vervult van ydle waan,
 Van andren uwen lof moogt hooren:
 Dit is 't dat uw genoegen streelt;
 Daar gy u, maar te dwaas, verbeeld
 Dat elk u pryft in zyn gedachten.
 Dus maakt ge u zelve tot een God;
 Maar, daar we u billijk zien verachten
 Maakt gy, met al uw praal, uw zelve ook ten spot.

L 2

gy

Gy moet met vleiërs staag verkeeren ,
 Om dat gy blanke opregtheid haat ,
 Men moet u streelen , pryzen , eeren
 Wanneer 't u naar genoegē gaat :
 Dit zyn uw meest geachte vrinden ,
 Waar by ge uw zelve 't best kondt vinden ,
 In 't koestren van uw trotzen aart :
 Maar , hoe ze ook in uw byzyn spreekē ,
 Om dat uw lof hun voordeel baart ,
 Zy zullen achter u den spot meest met u steeke .

* * *

Zo trekt ge uw winkbrauw trotslyk op ,
 Wanneer zy u bespottend vleien ,
 En haalt de hovaardy in top
 Als ze u tot uw bederf misleien ,
 Zo spiegelt ge , arme sterveling !
 Uw zelve met verwondering ,
 En staat een toon als uit den hoogen
 Voldoet men niet aan uwen wensch ,
 Terwyl ge uw gloryzoekende oogen
 Hoogmoedig nederstaat op uwen medemenich .

* * *

Zo eert gy vaak die God versmaaden ,
 En acht hem weinig die God eert ,
 En met zyn gunst wil overlaaden
 Hoe trots gy hun den nek tockeert ;
 Hy doet hun heilzon vrolyk ryzen ,
 Daar Hy zyn smaaders af zal wyzen
 Van 't henglyk licht , en met een' nacht
 Van yslyk nawee als bedekken .
 Zo wordt van God uw waan belacht ,
 Die , ach voor eenwig , tot uw wis bederf moet strekken .

Gy laage zielen, zonder geest;
 Wier rykdom 't trotze hart deedt zwellen,
 Die wilt en meent dat elk uw vrees,
 En ge ieder ook de wet moogt stellen,
 Gy maakt met brommen groot gerucht,
 Maar zyt den hommels, in hun vlugt,
 Niet ongelyk, die zuisfend zweeven,
 En cellen maaken als de By,
 Maar kunnen nimmer honig geven:
 Wat zyt gy, laffe ziel! wat geeft gy meer dan zyk

Gy acht de ryken hoog gezeten,
 Hoe laag en iedel van gemoed,
 Daar wy u hun den lof zien meeten,
 Zo als gy oordeelt van hun goed.
 Maat die Verstant en Deugd waardeeren;
 En haar als waare minnaars eeren,
 Bemint gy niet, uw moedig hart
 Doet u alleen de Rykdom roemen,
 Maar, mensch, hoe zyt gy zo verwart,
 Wat kondt ge op aarde toch ooit grooter rykdom noemen.

't Zyn giften van Gods regtehand,
 Die meêr dan 't gantsch heel al bevatten;
 En 't hart dat in Gods liefde brant
 Ook zal oneindig hooger schatten:
 Wie haar bemint heeft God ten deel.
 Zal hier de Rykdom dan, hoe veel
 Gy ook verkreegt, by evenâaren?
 Wie wordt dan billyk meer geëert,
 Die 't goed dat eeuwig heil zal baaren,
 God zelf, bezit, dan die 't vergangbre 't meest begeeft.

'k Zie, ja, gy eert in uw gedachten
 Verftandigen die deugdzaam zyn,
 Maar zult u ook beftendig wachten
 Hen te eeren, dan in flaauwen fchyn;
 Zo zy niet zyn van uw vermogen:
 Althans men kan dit niet gedoogen
 In 't byzyn van de groote liên,
 Gy zoudt uwe achting wis verliezen,
 En waardt by hen niet meer gezien,
 Zo gy Verftant en Deugd woudt vóór den Rykdom kiezen.

* * *

Zo toont gy dat Verftant en Deugd
 Wel waardig zyn bemint te wezen,
 En, boven waan en ydele vreugd,
 Van ieder moesten zyn geprezen:
 Maar welk een dwaasheid is 't dan niet;
 Dat gy nooit zo heur fchoon beziet
 Dat zy alleen uw hart bekooren,
 En ge all' uw min haar waardig keurt!
 Hebt gy haar vyandschap gezworen
 Met reden wort uw lot, maar meeft van u betreurt.

* * *

Nooit zult gy 't waare goed dan fmaaken,
 Daar ge in een zee van kwelling leeft:
 En nooit tot waare rust geraakon,
 Wyl hoogmoed ftaadige onrust geeft.
 De smart, dat ge andren, die behaagen,
 Meer achting ziet, meer lof toedraagen;
 Dan u, verwekt uw wreevlen nyd,
 Dit zyn uw felle geefelzweepen;
 Dit is een duldelooze fpyt! (pen.
 Wat wonder hadt ge uw zelv' hier aan voor lang vergree-

Dit

Dit heeft uw hooge hart beroert ;
 Nu moet gy's naastens eer verdooven ,
 De lasterzucht moet aangevoert ,
 Om hem zyn' naam zyne eer te ontrooven ;
 Zyn lof baarde u te wreed een pyn :
 Des blaast ge in 't donker het fenyn
 Waar in ge uw addertong liet weeken ,
 Terwyl ge blaakt van helsche gloed ,
 Om 't ingebeelde leet te wreken ,
 Waar elk uw hoogheid niet met lof en eer begroet.

Ach , dacht gy vaak hoe kort het leven
 Van u , geringe sterfing is !
 Gy wierdt door hoogmoed niet gedreven
 Tot uw bederf , gy zoudt gewis ,
 Met schaamte , in deeze flauwe trekken ,
 't Mismaakte , in dit uw beeld ontdekken ,
 En grouwen van uw snood bestaan ;
 Gy zoudt de Godheid hulde bieden ,
 En kiezen Deugd voor al uw waan
 En hoogmoed als een pest en giftig monster vlieden.

Laat trotsaart ! laat de onzekerheid
 Van al het ondermaansche u leeren ,
 U voor de hooge Majesteit
 In diepen ootmoet te verneëren ,
 Wyl in Gods hand ons leven staat.
 Gy ziet , een enkle koortze slaat
 Den fiersten neêr ; wat helpen gaven,
 Geboorte , schoonheid , eer en kracht ,
 Of het bezit van vee of haven
 In 't ryk der dooden , 't end van al uw praal en prâcht.

Daar

Daar krygt ge een huis van weinig planken
 In 't ak'lig duister tot verblyf,
 Niets kan daar dan 't gewormte u danken,
 By 't knaagen van uw zielloos lyf;
 Dit zal u tot gezelschap strekken.
 En als God u weer zal verwekken
 Wat deel verwacht gy dan ten lot?
 Hoe zal uw ongeluk dan blyken:
 Beef vry als gy den hoogen God,
 Die elk naar regt vergelt, zult hooren vonnis stryken,

頌

Keer nog dien slag, ontvlugt Gods wraak,
 Laat Deugd en Wysheid u behaagen;
 Tracht haar als al uw zielvermaak,
 En waaren rykdom, na te jaagen.
 Bemin hem. die de Deugd bemint:
 God zelf verklaart zich voor zyn vrind,
 En is hem tot een bron van zegen.
 Ban dus de waan uit uw gemoed:
 Eer God in 't geen gy hebt verkregen,
 En zoek zyn Gunst als 't hoogste en eeuwig blyvend goed.

NIHIL SINE DEO.

Amsteldam

3 July 1759.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. II. voor den 1. van Herfstmaend 1759.

(Vervolg van No. 9.)

T W E E D E D R U K .

A E N L E I D I N G

T O T D E

N E D E R D U I T S C H E D I C H T K U N S T .
O F W A E R N E M I N G E N

Omtrent het maken van

N E D E R D U I T S C H E V A E R Z E N .

X I d e . H O O F D D E E L .

Wil een vaers den naem van een kunststuk dra-
gen; de rymklanken moeten niet vergehaeld,
of gezogt zyn: de zaken moeten niet om
het rym, maer het rym om de zaken ge-
vormd schynen, in diervoegen, dat men de zaken
haeuwelyks anders dan dus in onrym zoude kunnen

M u i t e -

(*) *Ontrouw* noemt men deze verhandeling in onze BY-
DRAGEN (een Nederduitsch woord van regelmatig eeu-
we dan den *Philantropie* bekend is) te geven, ons toegezoh-
den van den *Autheur*, of mischien van een hunner, die by
dien *Heer Collegie* over die liefhebberijeh gehouden hebben-
de, ons zyne *Dicasta* ter perse geevt; maer 't heet by den
Ingebeelden menschenvriend niet *ontrouw*, dingen van een an-
der, by mangel van eigene stoffe, naer te drukken, met ver-
zaking nog wel van de spellinge des opstellers. (Zie *Philan-
tropie* N. 150. van 15, en N. 151. van 22. Augustus 1759.

uitdrukken, zonder den zin en der verheevenheit des styls te benadeelen, en de rymwoorden, schoon verplaetit, te laten hooren.

Ook moet men zich wagten van de volgende woorden tot rymwoorden te gebruiken, als *vyanden*; *op-trekken*; *aensteeken*; *opklimmen*; *wenkbraeuwen* (*), om dat zy, in wat foort van vaerzen het ook zyn mogte, nooit in diert voege kunnen gebruikt worden als de *hoe-grootheit* (*quantitas*) van derzelve lettergrepen vereischt. De eerste lettergreep van de voorschreven woorden is in der daed lang, en als zy voor rymwoorden gebruikt wierden, zouden die kort worden en zulks een wangeluit veroorzaken.

Belangende nu het rym zelfs; men mag geenszins woorden van een en zelven klank, schoon zy in beteekenis van malkander verschillen, op malkander rymen; en dus niet:

<i>maend</i> (mensis,)		<i>dood</i> op <i>gedood</i> ;
op <i>vermaend</i> ;		<i>moeten</i> op <i>ontmoeten</i> ;
<i>zy</i> op <i>Poëzy</i> ;	ook niet	<i>nieren</i> op <i>manieren</i> ;
<i>zyn</i> op <i>dezyn</i> ;		<i>wede</i> op <i>leden</i> ;
<i>aen</i> op <i>Diaen</i> ,		<i>genade</i> op <i>paden</i> .

Niet wel smaekt ons het rym van *nu* op *schuw*, of *bui*; schoon zulks by voorname Dichters gevonden word. Eer zouden wy kunnen toestemmen *bot* op *zot*, en *vischen* op *misschen*.

Doch waerom men, gelyk de Heer HUYDEC. voor geeft, geen *Godin* op *slavin*; *toneel* op *prieel*; *banket* op *trompet*, *teekening* op *verandering*, of *priesteres* op *princes* enz. zoude mogen rymen, kunnen wy niet zien, om dat de reden, by dien Heer voorgewend, by ons van geen gewicht is, namelyk, dat men de voor-
noem-

(*) Deze geeft HUYDEC. in zyne proeve bl. 224. by gelegenheid op, en onze Heer als opgezamelde woorden, voor welke men zich in vaerzen toch vooral wachten moet: dan dewijl 'er nog zeer veele diergelyke zijn, komt het ons beter voor, dezen regel hier ontrent te geven.

Meest alle woorden van twee lettergreepen, met een scheidbaer voorzetsel voor op, werden met enige woorden van drie greepen, wier twee laetste kort zijn, volgens onze uitspraekkunde, nimmer in onze verzen geleden.

noemde woorden *Godin, slavin* enz. willende splitzen, zulks op deeze wyze zoude moeten doen: *God—in slav—in*. In welk een geval de uitgang van beide woorden *in*, en om die reden ongeoorloofd zoude wezen op malkanderen te rymen.

Maer die Heer heeft waerlyk luttel meer kennis van de splitskunde, dan van de spelkunste gehad; (*) want wie zal die woorden immer uitspreken als *God—in* en *sla—vin*, of zoo als hy 't voorwaer nog misfelyker neerstelt, als *Go—d—in, sla—v—in*? Zullen wy deze woorden niet altyds uitspreken, als *Go—din, sla—vin*? gewisselyk; is het ooit noodzakelyk, dat zy op het einde van een regel gesplitst worden, men moet ze splitzen met de penne, gelyk met de tonge. Hier van was de Heer HUYDEC. zelfs in zyn harte overtuigd, gelyk wy toonen zullen: vraeghem eens hoe *eenige*, en *gaven* gesplitst moeten worden? gy zult verwachten dat hy volgens dezelve stelregels van *God—in* en *sla—vin*, u zal antwoorden: *eenige* komt van *een*, en *gaven* van *gaef*, gelyk ook waer is; derhalven moet gy ze dus splitzen: *een—ige, gaev—en* maer wel ver van daen; hy zelf splitst ze dus, gelyk wy ze splitzen zouden: *ee—nige, gae—ven*, want zoo splitst ze de tong. — Zal men nu zeggen dat de tong of uitspraek, waer het op goed, en kwaed keuren van rymwoorden aenkomt, niet te zeggen heeft, zoo zeg ik, dat men voortaan niet meer *armen* op *beschermen*; *hart* op *smart*, enz. schoon zulks tot nog toe van niemand betwift is, rymen mag. De oogen wraken dit; kan de tong 't by de ooren niet goed plyten, 't geding is volstrekt verloren.

XIIde.

(*) Zoo scherpe uitdrukking zeker mogt de Schryver dezer *waernemingen* wel hebben nagelaten, jegens enen Heer van die achting, kundigheid en voortreflijkheid als de Heer HUYDECOPER, al was het dat hy onzelyk had, we laten staen in ene zaek van zoo duidelyke baerblykelykheid als deze. Men mag nimmer (1.) het zelve woord bezigen (2.) ook niet al kwam 'er ene kleine verandering van *articul* of iet diergelyks by, niet (3.) in ver-

XIIde. H O O F D D E E L.

Een en dezelve rymklanken moeten in een Vaers zoo spaerzaam als mogelyk is, herhaeld worden, en immers niet voor dat derzelver klanken, door eenige regels, tien, agt, of ses van een anderen uigang daer op te laten volgen, vervlogen zyn. — Dit zelve omtrent *Eige namen, zelfstandige, byvoeglyke, en werkwoorden* ook in acht genomen, kan niets dan fraeiheid veroorzaken, ten ware de tederheit, en kracht des harttochts, of het gewicht der zaken, eene herhaling vorderde, die in zodanige een gevalle zeer groot een indruk op het hart des Lezers kan maken.

Men hoore VONDEL in *Koning David hersteld*: de tweede wtkomst van het vyfde bedryf

Och

schillende beteekenissen, ja zelfs niet (4.) al verschilde en beteekenis en voorvoegzel, niet alleen maer ook (5.) al verschilden zy in oorsprong en afleiding. Niets van dit alles zal iemand in twyfel trekken. Nu — de uitgangen zijn die maer ledige staerten, of hebben zy hare beteekenissen zoo wel als de woorden? zijn zy niet zelve ouds tijds als afzonderlyke woorden in gebruik geweest? als men dan dezelve uigang rijmt, is dit niet even eens als of men 't zelve woord rijmde? en zijn dan alle de volgende trappen van *gelijkluidend* rijm, niet verschoonlyker dan deze? Noemt onze Schryver de spelling van *God—in, slav—in* ene misfelyke spelling, Hy toont daer mede klaerlyk dat men met volle recht van hem mogt zeggen: *die man heeft luttel meer kennisse van de splitskunde dan van de spelkunst gebad.* Doch we scheiden hier af, met den nooit hoog genoeg geroemden HUYDECOPER zeggende: *dit is een bekwaeme stof tot barrewarren, en baarkloven. Die 'er vermaek in vindt en niets beters te doen heeft, ga zijn' gang: onze weg ligt rechtuit.* Alleen voegen we 'er nog by dat de 5de. trap, als namelijk de woorden in beteekenis en (zoo ze of een van beide zaemgesteld zijn) in voorvoegzel niet alleen, maer te gelijk ook in oorsprong verschillen, ons niet ongeoorlofd voorkomt. Het rijm zeker is ons een last, zwaer genoeg, al beperkt men het zoo zwaer niet.

*Och Absolon, myn zoon, hoe vreesde ick voor dien tocht!
 Och Absolon, och of ick voor u sterven moght!
 Och Absolon, myn zoon, de waerdste van myne erven,
 Gaf Godt, och Absolon, dat ick voor u moght sterven!
 Natuur, hoe pijntge ons hart! gewelt, gewelt, gewelt.*

Geen minder zorg moet men ook dragen, dat de regels op de helft, of *rust* niet rymen, als by voorbeeld:

*Om Amsteldam en 't Y te zegenen met kruien,
 En edele drogery, gegroeid in 't riekend Zuien.*

want hier door worden de vaerzen hun kracht benomen, en schynen dus 2 regels van 6 voet verkeerd te worden in 4 regels van 3 voeten.

XIIIde. H O O F D D E E L.

Wie een fraei vaers, een kunststuk voor den dag wil brengen, moet geene moeite schromen; een Diamant is zyn polysten dubbel waardig, en gelyk een Juwelier alle kunt en oordeel aenwend om een edel gesteente naer deszelvs verdiensten te kassen, zoo moet een dichter ook het zyne doen om een fraeie gedachte op de natuurlykste, en bevalligste wys uit te drukken, en op de regte plaets te plaetsen. Schiet u een regel in, toets hem eer gy hem neer zet; vind gy hem niet voldoende, poog hem te verbeteren, doch wil zulks niet gemaklyk gaen, laet hem voor dat oogenblik zoo als hy is, ten einde, door het hoofdbreken, en 't polysten het vuur des zangdrifts, boven alles nodig om een fraei vaers te maken, niet verslaeuwe of geheellyk uitdove.

De zielroerendheit is by ons zoo wel de hoogste trap der Poëzye, als van de Muzyk; zoo een dichter dien beklimmen wil, moeten zyne vaerzen zoodanig gesteld zyn, dat zy in 't harte van een' kenner niet alleen eene goedkeuring, maer zelfs eene gesteltenis en drift verwekken; waer door hy, als volkomen overtuigd van de

fraeiheit, van het geen hy leeft, niet na kan laten zich de zake als eigen aen te trekken, en zyn volkomen genoeg deswegens te uiten.

XIVde. HOOFDDEEL.

Om de vaerzen nu in dezer voegen toe te stellen, worden onzes oordeels vereischt de volgende 4 eigenschappen, namelyk de *ongemeenheit*, de *verscheidenheit*, de *eenvoudigheit*, en de *zuiverheit*.

Ongemeen noemen wy zaken, die wy nooit, of zelden, of ten minsten in lang niet gehoord of gezien hebben. Wanneer wy nu iet van zoodanig eene nature zien, of hooren, zullen wy van zelf geneigd zyn onzen aandacht daer op te vestigen; maer wat genoeg zal deze *ongemeenheit* in ons verwekken, indien zy door de *verscheidenheit* niet vergezeld is?

Indien men ons by voorbeeld een Juweelkas opende, en eene lade vertoonde met 8 of 10 fraeie Diamanten; die schoon vry, ja zeer kloek, nochtans allen van eene groote, eene gedaente, en eene waerde waren, zoo zoude, hoe zeer onze oogen door al die schitterende glanssen uitgelokt en gestreeld wierden, ons genoeg en onze verwondering door 8 of 10 mael een en hetzelfde te zien, luttel vergroot worden, ja 8 of 10 mael minder zyn, dan wanneer men ons tienderlei edele gesteentens, als voor eerst een Amathist; ten 2den een Diamant; ten 3den een Saphier; ten 4den een Robyn; ten 5den een Hyacinth; ten 6den een Onchs; ten 7den een Topaes; ten 8den een Jaspis; ten 9den een Esmaraud; en ten 10den een Chrysoliet, mits ieder in zyne soorte fraei, vertoond hadde, vermits het fraeie in ons oordeel zeer veel van zyn waerde verliest, zoo dra door menigvuldigheit de zeldzaamheit, zonder welke de *ongemeenheit* niet bestaan kan, weggenomen word.

Laet ons nu eens onderstellen, dat eenige der voorroemde steenen, schoon zeer fraei geslepen, engekast, door een gebrek in de nature, of ander toeval, andere hoedanigheden hadden, dan zy behoorden te hebben, indien,

indien zy met reden regt fraei mogten genoemd worden; b. v. een Robyn helde iets naer het blaeuwe; en een Hyacinth naer het roodachtige; zoo zoude een kenner, die beschouwende, wel ver van zich genoodzaekt te zien om zyn volkomen genoeg daer over te uiten, twyfel en moeten wat hy zag, en na die steenen een en andermael gedraeid te hebben op zyn best genomen, zeggen: dat schynt een Robyn, dat een Hyacinth te willen wezen, doch my behagen zy gantsch niet.

Wat is de reden hier van? Geene andere, dan het gebrek der natuurlyke fraeiheit, die wy *eenvoudigheit* heeten.

Mist een Robyn zyn gloeiend rood, en een Hyacinth zyn helder blaeuw, de een en de ander mist zyne natuurlyke fraeiheit, en zal daerom nooit de goedkeuring van een' kenner wegdragen; veel minder hem verplichten zyn volkomen genoeg daer over te uiten.

Doch laten wy verder gaen, en onderstellen dat alle de 10 voornoemde, en verscheidene steenen van een zeldzaame groote waren, en alle de hoedanigheit, die tot de natuurlyke schoonheit behooren, maer door de ruwheit van den slyper eenige krassen ontvangen, en die in de oppervlakte, en dus zichtbaer voor het oog behouden hadden, zoo zouden zy alle te samen gevoegd, de *ongemeenheit*, de *verscheidenheit*, en de *natuurlyke fraeiheit* bezitten; maer nochtans de *zuiverheit* ontbeeren, en dit eenige gebrek zou in het harte van een' kenner zoo veel grooter ongenoegen baren, als de kostelykheit, en natuurlyke schoonheit der steenen in zich zelve hem te meer zouden behoren ter harte te gaen.

Laet ons dit op ons onderwerp overbrengen.

Met iet zeldzaems, of ongemeens voor den dag te komen, is niet alleen moeilyk, maer, zal men zeggen, byna onmogelyk, vermits de spreuk van *dat 'er niets nieuws onder de Zon is*, voornamelyk in dezen gevalle, schynt bevestigd te worden. — Wy staen dit volkomen toe ten opzichte der stoffe, en onderwerpen der vaerzen, ja zelfs van het grootste gedeelte der uitdrukkingen, waer door die afgebeeld worden. —

In dezen opzichte is de bron der ongemeenheit zekerlyk genoegzaam ten bodem toe uitgeput, maer geenszins van de schikking, of *tour* der vaersen.

In deze, dunkt ons, kan altyd nog iet ongemeens gebragt worden, en moet een dichter derhalven alle vlyt aenwenden om zulks in zyne dichtstukken waer te nemen, en dus wel zorg te dragen, dat hy het zelve plan, 't geen hy eenmael gebruikt heeft, nooit ten twedenmael bezige, maer het zelve, is het geheel somtyds onmogelyk, ten minsten voor het grootste gedeelte verandere.

Door een nieuwe schikking, en *tour* de ongemeenheit in zyn vaers gebragt hebbende, moet een dichter vervolgens de *verscheidenheit* zich ten doele stellen.

Om dit wit te beschieten, moet hy zich vooral wachten voor alle langwylgheit, en zaken, of woorden, die eens gezegd zyn, te herhalen, ten ware, gelyk wy elders aengetoond hebben, het gewicht der zaken, of de kracht des harttochts zulks volstrekt vorderde; en in tegendeel moet het aenheffen van een' nieuwen zin iets voor den dag brengen, waer door een lezer, als zulks niet verwachtende, op eene aengename wys verrast word.

Is de *verscheidenheit* dus aen de ongemeenheit gepaerd, zulks moet, en zal eenen lezer noodzaken om zynen aendagt daer op te vestigen, doch daerom het hart nog niet raken. Waerom? Om dat, hoe ongemeen de schikking van een vaers, en hoe groot de *verscheidenheit* der zaken, daer in voorkomende, zyn mogen; de zaken nochtans het hart niet kunnen treffen, indien zy op de wys, waer in zy uitgedrukt worden, eenige duisterheit, of onnatuurlykheit in zich besluiten: want niemand kan overtuigd, of bewoogen worden door eene zaek, die hy niet recht begrypt; derhalven moeten de zaken, en de manier, waer op zy voorgedragen worden, niet slechts ongemeen, en *verscheiden*, maer ook natuurlyk en klaer, dat is *eenvoudig* zyn.

Een vaers, dus toegesteld, zal zekerlyk het hart van veele lezeren raken; maer juist nog niet, dat van een' kenner, om dat dees boven de drie bovengemelde eigenschappen, nog een vierde, dat is de *zuiverheit* begeert:

geert: ontbreekt het door eene ruwe behandeling, 't zy uit gebrek van oordeel, of van tael, of van redeneerkunde spruitende, de *zuiverheit*; dit punt zal by een' kenner zoo hoog wegen, dat de schael van deszelvs overtuiginge van al het andere fraei, daer door alleen weerhouden zal worden om naer de zyde van een volkomen genoeg en over te slaen, en dus zal zoodanig een vaers, ten opzicht van een' kenner, nooit zielroerend genoemd mogen worden.

Wil een Dichter, gelyk het eenen Kunstenare past, een' kenner dan behagen, en noodzaken een volkomen genoeg en over het gewrochte kunststuk te toonen, zoo moet de *ongemeenheit*, de *verscheidenheit*, *eenvouwigheit*, en *zuiverheit* in zyne vaerzen doorstralen, en om dat kunstjen, waer OVIDIUS; VIRGILIUS; BROEKHUIZEN; VONDEL, en anderen, zich meesterlyk op verstonden, dien Zanghelden, zoo veel mogelyk af te zien, hen lezen en herlezen met de penn' in de hand; ja gelyk de byen op allerlei bloemen en kruiden azen om het geen haer smaekt, daer uit te halen, en vervolgens als een schat in hare korven te brengen, en daer zorgvuldig te bewaren; geene boeken van eenigen naem, vooral *tael*-, *dicht*-, *geschied*-, *oudheit*-, *natuur*- en *redeneerkundige* ondoorzocht laten, maer veel eer daer uit kippen, en in een boek by hen daer toe te houden, overbrengen, al wat hen onder 't lezen recht mond, ten einde zich zelve daer van ten bekomen stonde in diervoegen te bedienen, dat men van hem also min als van de byen zeggen kan, uit welke bloemen hy den honig, dien hy nederstort op het veld zynere bladen, gehaald heeft.

Hebt gy uw dichtwerk naer uw genoeg en afgeweven, geef het terstont niet in het licht, maer laet het eenige dagen, ja al waer het eenige weken rusten, zonder het in dien tusschentyd in te zien. Ga dan vervolgens het zelve als met een versch oog, als ware het uw eige werk niet, lezen, en herlezen; alles wikken, en wegen, zoo zult gy gewisselyk hier en daer nog wel iets vinden dat te verbeteren is.

Hebt ge dit verricht, zoo breng het eer gy het uitgeeft by een' kenner, wien gy voor een eerlyk, en onge-

veinsd man houdt, ter toetze, en wees zoo gereed in de wezenlyke feilen, die hy u aenwylt, te veranderen; als vrymoedig in het tegenspreken, wanneer hy naer uwe gedachte den bal mis slaet. Vier oogen zien meer dan twee, welke onzes oordeels waerlyk te kort schieten in alles, wat tot een fraei vaers vereischt word, teffens te overstralen (*).

XVde. HOOFDDEEL.

Nu moeten wy nog een enkeld woord zeggen van den *tytel*, of het opschrift van een vaers, hebbende zulks tot het laesten uitgesteld, om dat wy doorgaends gewoon zyn eerst voor het vaers, en laetst voor den *tytel* te zorgen, dewyl onzes oordeels een goed vaers zoodanig moet geschikt zyn, dat het geen verklaring van opschrift, of *tytel* volltrekt nodig heeft. Want wat baet het, of de *tytel* my toeroept *Lykzang*, als de tranthouding, of andere deelen van het vaers zelve naer een lustig *Bruiloflied* meer, dan naer eene statige *Rouwklagt* zwemen; een mismaekte kop is immers nooit te verbeteren door eene welgemaekte kap.

Men stelle derhalven de vaerzen zoodanig toe, dat zy des needs den *tytel* zouden kunnen missen, en wachte zich vooral voor een gebrek, waer van velen nooit vry zyn, die in hunne vaerzen zelfs vergeten de namen te stellen der geenen, wien zy ter eere zingen.

Vaerzen, die dit gebrek hebben, kunnen op allerlei menschen van zoodanige omstandigheden, als de genen zyn, wien de Dichter ter eere zingt, toegepast worden.

Voorts is de beknoptheit, en klaerheit de fraeiste cieraed van eenen *tytel*.

(*) 't Geen onze Schryver in deze laetste plaetze oopgeeft, kan men hoofdzakelyk vinden in VONDEL's *aenleidinge ter nederduitsche Dichtkunste*.

V A N D E
V E R S C H E I D E N S O O R T
D E R
N E D E R D U I T S C H E V A E R Z E N ,
En wat tot derzelve fraeiheit vereischt word.

XVIde. H O O F D D E E L.

Willen wy onze foorten van vaerzen op het beknopft beschouwen, moeten wy eerst opgeven, dat wy in gebruik hebben vierderleije voeten uit twee Lettergrepen bestaende, namelyk:

1. de *Pyrrichius* van 2 poofen $\cup \cup$
2. de *Spondeus* van 4 poofen — — — —
3. de *Fambus* waer in de 1te kort de 2de lang $\cup \text{—}$
4. de *Choreus*, of *Trochæus*, zynde de tegen over gestelde van de *Fambus* $\text{— } \cup$

Nog komt zomtyds te stade de *Dactylus*, bestaende uit eene lange en twee korte $\text{— } \cup \cup$ b. v. $\text{— } \cup \cup$
huppelen.

Elfderlei soort van vaerzen vinden wy by de Nederduitschers, als van $1\frac{1}{2}$, 2, $2\frac{1}{2}$, 3, $3\frac{1}{2}$, 4, $4\frac{1}{2}$, 5, $5\frac{1}{2}$ en 6 voet. Die van $1\frac{1}{2}$, en 2 voeten, zyn deze:

*Visschen; jagen
Moog behagen
Aen den geen.
Die op aerde
't Hoogst van waerde
Slegt besteen.*

of

*Wie zyn schreden
Naer de reden
Schikt, en richt;
Zal niet dwalen
By de stralen
Van het licht.*

De eigenschap van deze, gelyk van alle andere vaerzen is, dat, om ze wel te doen vloeien, de *hoegrootheid*, dat is de *langheit*, en *kortheit* der lettergrepen, neffens de *snede*, of *snyding*, en *rust* behoorlyk in acht genomen worden.

De *langheit* van een lettergreep is daer aen te kennen dat men op zoodanig een meerder drukt, of rust in 't uitspreken, dan op eene, die kort is; b. v. de eigenschap van de bovengestelde vaerzen, zullen ze wel vloeien, is, dat de eerste lettergreep lang, de 2de kort, de 3de lang zy; gelyk zy in der daed zyn, en daerom dus van ons geteekend worden

Vischen, jagen

Moog behagen

Aen den geen

Die op aerde

't Hoogst van waerde

Slegt besteen;

Want wie eenigzins een goed gehoor heeft, kan zeer wel bemerken, dat men onder 't uitspreken van het woord *vischen* meer drukt, en rust op de eerste, dan op de tweede lettergreep; en dit is het bewys, dat de eerste *lang*, en de tweede *kort* is; stel nu in plaets van het woord *vischen* een woord, mede van twee lettergreepen, doch waer van de eerste *kort*, en de tweede *lang* is, als het woord *gestreel*, zoo is het vaers lam, en bedorven; maer neem nu weder *spelen*, waer van gelyk *vischen* de eerste lettergreep *lang*, en de tweede *kort* is, dan is de regel of het vaers weer zeer goed.

XVIIde. HOOFDDEEL

Eer wy ter beschouwing der verdere soorten van vaerzen overgaen, moeten wy iets zeggen van de *sneede* of *snyding*s derzelve.

't Geen wy *snyding*, of *sneede* van een vaers noemen, zegt de Heer HUYDEC. is, wanneer de laetste greep van een woord de eerste helft van een voet uitmaekt, als by voorbeeld:

Haer handen wa/ren schoon

Hier

Hier is *den* de laetste greep van het woord *handen*, en maekt de eerste helft des tweeden voets van dezen regel uit, en zoo is ook *ren* de laetste greep van 't woord *waren*, en teffens de eerste des derden, en laesten voets van dit vaers, zynde in het zelve derhalven twee *snydingen*, of *sneden*.

Doch waerom men ook niet zoude mogen zeggen eene *snede*, of *snyding* van een vaers te bespeuren, wanneer de eerste greep van een woord, de laetste helft van een voet uitmaekt als in den volgenden regel

Moog be/hagen

kunnen wy niet begrypen: wy meenen zelve eene *snyding* te vinden in de koppelwoorden, als:

Deugd be/loonster, nyd ver/pletster.

Welke *snyding* ook op eene andere wys in dezelve woorden kan vallen, wanneer men van dit 4 voetig een 4½ voetig vaers maekt, als:

O Deugd/beloonster, nyd/verpletster.

Dus meenen wy *snede* of *snydinge* te mogen noemen, wanneer twee of meer lettergrepen, een woord uitmakende, en daerom aen een geschreven worden, door de voeten der vaerzen gesplitst, of doorgesneden worden.

Wy vinden dan in den laetst genoemden regel 4 *snydingen*, waerlyk een 4de gedeelte te veel om een 4½ voets vaers van de beste, en soet vloeiendste soort uit te maken; want stel tegen dien regel eens uit VONDEL *Adam in Ballingschap*: dezen

O groote schoonheit der lant/douwen:

Zoo zal ieder die goede ooren heeft, bekennen moeten, dat 'er veel meer verhevenheits, reizendheits, en toonverandering in dezen laetsten regel is. Doch hier van by de 4 en 4½ voets vaerzen nader.

XVIII^{de}. H O O F D D E E L.

Nu moeten wy een' leerling ook een denkbeeld geven van de *ruste* of *verpoozing* der vaerzen, zonder welke dezelve, als een briedeloos paerd voortrennen. *Rust*, of *verpoozing* in een vaers noemen wy, 't geen ons belet zoqdanig een vaers te lezen, zonder achter den eenen, of anderen lettergreep 't zy in 't begin, of op de helft, of over de helft van het zelve te rusten dus vinden wy eene *rust* op de helft van den volgenden regel

Vischen; // jagen

En na den eersten greep van deze regels

*Die // op aerde
Schikt; // en richt.*

Vermits nu de verscheidenheit, gelyk wy in onze aenmerkingen over 't vaerzen maken in 't algemeen gezegt hebben, geen gering gedeelte in de fraeiheit van een vaers uitmaekt, zoo moet deze *rust* niet altoos op eene, en zelve plaets stand grypen, maer nu eens op de helft, dan weder achter de 2de of 4de lettergreep; wel te verstaen in vaerzen van 4, 5 of 6 voeten, zullende wy onze verdere aenmerkingen over de *rust* der vaerzen besparen, tot dat wy ter beschouwing der vaerzen van 4, 5, of 6 voeten gekomen zyn.

XIX^{de}. H O O F D D E E L.

Wat nu den trant der vaerzen van 1, 1½, en 2 voeten, boven aengehaald, in 't algemen belangt; wy meenen, dat, schoon die nog al eenige zedigheit en deftigheit in zich fluit, echter luttel zwiers, of bevalligheit, daer in te brengen is, om dat het kleene getal der lettergrepen geene groote verandering, of verscheidenheit van toonen toelaet. Dus zouden wy dezen trant voor een slichtelyk vaersje, of liedeken best kennen.

Van

Van de vaerzen van 2 voeten zyn 2 soorten; de eerste is

— — — —
 Viscben en jagen
 Mogen behagen
 Een die den tyd
 't Waerdigst op aerde
 Als van geen waerde,
 Nutteloos slyt:

Deze, gelyk wy aen de merkteekenen zien, bestaen uit een *Choreus*, en *Jambus*, en besluiten om hun triplendhest niets deftigs in zich.

Waerom deze trant onzes bedunkens, alleen goed is in het vrolyke. De tweede soort van deze is

— — — —
 De wandel van
 Een deugdsaem man
 Strekt ons een baken
 Op 'sweerelds zee,
 Om eens te raken
 Aen 's Hemels ree,

Deze bestaet gelyk wy zien, uit twee *Jambi*.

Wy achten dezen trant ruim zoo bekwaam, als dien van $1\frac{1}{2}$ en 2 voeten, voor het stichtelyke.

In deze vaerzen van $2\frac{1}{2}$ voet kan eene *sede* bestaen, schoon 'er 2 in kunnen gebragt worden als in;

O. lust/pree/len

Van vaerzen van $2\frac{1}{2}$ voet zyn ook twee soorten; de eerste is

Het

Het vischen en jagen
 Moog velen behagen;
 Maer hy die den tyd,
 Het waerdigst op aerde,
 Waerdeert op zyn waerde,
 Beschouwt het met spyt.

Buiten het vrolyke oordeelen wy dezen trant, bestaende uit een halve *Pirrichius*; 1 *Choreus* en, 1 *Jambus*, om deszelvs tripplendheit van luttel dienst te kunnen wezen: van veel meer gebruik is de volgende 2de soort, waer van *VONDEL* zelv zich in zyne *Festa* bedient heeft.

Wie gerust en stil
 Zich' kan overgeven
 Aen eens anders wil
 Zonder weder streven,
 In gelatenheit
 Tegens' eigen oordeel enz.

Wy achten deze, die uit een halve *spondeus* en 2 *Jambi* bestaen, om iet zedigs en deftigs uit te drukken zeer voldoende: meer dan 2 *snydingen* kunnen in deze vaerzen niet gebragt worden.

XX^{ste}. HOOFDDEEL.

Vaerzen van 6 grepen kunnen ook op meer, dan eene wys gevormd worden; als B. V.

Laten wy God ten prijs
 Huppelen keere aen keere,

Dat

*Dat men een blijde wijs
Zinge zyn naem ter eere.*

Deze vaerzen bestaen uit een *Dactylus*, *Chorus* en hal-
ve *Spondeus*, doch om de trippelendheit dezer vaerzen
oordeelen wy dezelve bekwaemst voor het vrolyke.
Meer deftigheits besluit de 2de soort als blykt:

*Eer God door 't eeuwich woord
De strydige krakeelen
Des bæijers kwam te deelen,
Lag de aerde in zee gesmoord
De geest der Godheit weide
Op 't water zonder licht,*

Deze bestaet uit 3 *Jambi*. Schoon de trant, gelyk wy
zien, of liever hooren, meer deftigheits, dan die der
eerste soorte in zich besluit, rolt hy ons echter te schie-
lyk voort, om buiten het vrolyke, of waer haest by 't
werk is, gebezigd te worden; echter kan men 'er meer
verscheidenheit van toonen, dan in alle voorgaende
tranten inbrengen, vermits 'er 3 *sneden* en 2 *verpoozin-*
gen plaets in kunnen grypen, als B. V.

*O schoo/ne lust / pree/len.
Geploegd / gezweet / geronnen.*

XXI^{ste}. H O O F D D E E L.

Die van 3½ voet leeveren mede, meer, dan eene
soort uit: als B. V.

*Het vogeltjen, dat ge in 't woud
Zoo vrolyk hoort tiereieren,
Of ziet door de telgjens zwieren,
Terwyl het zyn nesjen bouwt;*

Schrynt

*Schynt ieder te willen leerer
Den eed'len kostb'ren tyd;
Die stillekens henen glyd,
Steeds hooglyk te waerdeeren.*

Deze bestaet uit een *Jambus*, een *Pyrrichius*, een *Chareus* en een halve *Spondeus*.

Wy oordeelen dezen trant alleen voor het vrolyke, dan wy hebben van deeze vaerzen nog eene andere soort waer in die trippeling niet te bespeuren is,

Als dit volgende

*Engelsheit en dierschheit mengen
In den mensch zich onder een:
Om dees over een te brengen,
Wou de Vader hier beneen
Met een handvest hen verryken,
Die den ongelyken trek'
Van de worstelende ongelyken
Vreedsaem houd in hun besteck.*

Deze bestaen uit eene halve *Spondeus* en 3 *Jambi* (*).

In den derden regel heeft *VONDEL* eenen misflag begaen, door de eerste greep van het woord *dezen*, die lang is, kort te maken, door welken misflag het vaers in den beginne hort; want zoo wy voor *dees die*, 't geen zoo wel kort als lang is, stellen, en dan lezen:

Om die over een te brengen,

is het vaers zeer goed.

Dat het woord *die*, gelyk veel meer andere woorden zoo wel kort, als lang gebruikt word, zal de *Agrippyner* zelf in het zelve treurspel, namelyk *Adam in ballingschap* 4. bladz. verder ons zeggen, waer hy zingt

*De grootste hovenier, die dezen lusthof bouwt,
en twee regels verder,*

Hy sloot het Huw'lijk der gelieven, die nu paeren

Dat

(*). Deze zyn wel onze aengenaemste en zachtstvloeiende.

Dat VONDEL anderszins ook zeer wel wist. Dat de eerste greep van het woord *deze* lang is, toont hy zelfs klaer enige regels daer na:

Zoo een van beiden zich aan deze vrucht vertast.

En

De gansche weereld hangt aan dezen eenen tak.

En noodze haren Heer, het hart zal dezen trek,

Myn lief, wie noodigt u ter feestte op deze wys;

En zoo zouden wy 100 diergelyke plaetzen kunnen aentoonen.

Belangende nu de laest genoemde soort van 3¹/₂ voet; zy vloeien, en rollen ons veel te schielyk voort om ons buiten het vrolyke, of waer haest by 't werk is te bedienen.

Meer dan 2 *snydingen*, en 2 *verpoozingen* moet men 'er niet in zoeken te brengen, als B. V.

Van de worst'len/de onge/lyken.

Godyvrucht, / liefde, / kloek beleid.

XXII^{de}. H O O F D D E E L.

Onder de vaerzen van 8 en 9 greepen; vinden wy ook 3 soorten, waer van deze, die uit 4 *Jambi* bestaet de eerste is, en verre de beste:

Daer ryft het alverkwikkend licht,

Dat lang gedaeld beneen de kimmen

De schaduwen en bleeke schimmen

Verdryft van 's aerdryks aengezicht.

In deze vaerzen kan veel verscheidenheit van toonen gebragt worden, als in de volgende 2 regelen blykt.

De scha/duwry/ke en hoo/ge boo/men.

Geluk / o Bruid / veel heils / o Moeder.

De zoetvloeiende van deze soorte achten wy de zulke, waer de *fnede* tusschen de 2de en 3de; 6de en 7de greep valt,

De God/heit schonk dien brui/lofts God.

Hun bei/de uit gunst in de aerd/sche hoven.

Wy

Wy oordeelen den zelven trant niet slegts voor zedige *Bruitlofszangen*; maer zelfs voor deftige *Lofvaerzen*, zeer bekwaem, en meenen 'er zoo veel statigheits in te bespeuren, dat wy hem zelfs tot een *Lykdicht* niet gansch onbekwaem keuren.

Doch deze tweede soort is om de dubbele trippeling, die zich daer in opdoet, alleen goed in het vrolyke, als uit de volgende regelen blykt:

Daer huppelt de vrolyke jeugd:
 Die rustig en lustig in 't speelen,
 Den vrede ter eere, haer vreugd
 Doet hooren met fluiten, en keelen:

Deze bestaet uit eene halve *Pyrrichius*, twee *Dactyli*, en eene halve *Fambus*.

De 3de soort, waer van zich *VONDEL* in zynen *Lucifer* bediend heeft, is deze:

Op, trekt op gy *Luciferisten*.

Deze bestaet uit 2 *Pyrrichii*; 1 *Dactylus* en een halve *Spondeus*.

Dees trant trippelt zekerlyk de helft minder, dan de voorgaende, doch behaegd ons niet veel beter, om dat 'er eenige tegenstrydigheit in schynt te wezen, vloeiende de eerste helft van den regel traeglyk, en de tweede helft zeer gezwind.

XXIII^{ste}. HOOFDDEEL:

Van 9 en 10 greepen vinden wy tweeërlei soort van vaerzen. De eerste is:

Ei zie hoe springt de teedere Jeugd
 Wat maekt haer thans zoo lustig in 't speelen,
 Zy huwt den vree ter eere haer vreugd
 Aen eenen galm van fluiten en keelen.

Deze

Deze bestaet uit drie *Jambi*, een *Pyrrichius*, en een halve *Spondeus*.

De tweede soort is:

Waerom huppelt de vrolyke Feugd.

Thans zoo lustig, en rustig in 't speelen?

Om den vrede ter eere, haer vreugd

Uit te galmen met fluiten, en keelen.

Deze bestaet uit een *Choreus* twee *Dactyli* en een halve *Spondeus*.

In beide deze tranten vinden wy dezelve tegenstrydigeit, als in de 3de soorte der 4 en 4½ voets vaerzen, om welke reden wy deze teffens niet kunnen aenpryzen:

XXIV^{te}. HOOFDDEEL.

Nu gaen wy over ter beschouwing der vaerzen van 10 en 11 greepen, waer van ook 2 soorten zyn. De eerste en ver de beste is deze, welke *VONDEL* ter dichtmate van zynen *Festa* verkozen heeft.

De tijding van uw heer vooruitgevloogen

Jaegt u voor dagh ten bedde uit, en uwe oogen

Gaen op, eer 't licht den hemel open sluit.

Al 't hof krioelt, de blyschap moet 'er uit.

Deze dichtmaet, uit 5 *Jambi* bestaende, oordeelt *VONDEL*, en waerlyk met reden de deftigste van alle dichtmaten te zyn. Hoor, dus laet hy zich in de Voorreden voor *Festa* nopende deze stoffe uit:

Dit treurspel treet voort op vaerzen van tien en elf lettergreepen: naerdien de edele heer *Ronsard*, de vorst der Fransche dichteren, deze dichtmaet hooghdravender oordeelt, en beter van zenuwen voorzien, en gesteyer dan de *Alexandrijnsche*, van twalef en dertien lettergreepen, die, zoo veel langer, naer zyn oordeel, flaewer vallen, en meer op ongebonde rede trecken, ten zy deze, uit eenen uitneemenden meesters koker komende, zich verheffen, gelyck uitheffende schilderyen, en rijk gestoffeert

*Stoffeert en doorwrocht, van gemsenen kout en omme-
gangk verre afgescheiden zyn; een uitsteckenheit boven
al in treurspelen vereischt, gelyck Ovidius, wiens Me-
dea, helaes, verloren blijft, in dit vaers opzong,*

*Hoe hoogh men drave in stijl en toon,
Het treurspel spant alleen de kroon.*

Ons belangende wy oordeelen, dat, ondersteld dat zy beiden, namelyk zoo wel die van 5, als die van 6 voet uit de koker van een goed meester komen, gelyk altyd vereischt word om een goed vaers te hebben, zy beiden in deftigheit, en hoogdravenheit malkander niet behoeven toe te geven. Doch dat de eerste, te weter die van 5; voet als eenigzins trager dan die van 6 voet voortrollende, veel eigener voor een *Lykklacht* is, waer in het *lamentable* of *klaegachtige* niet te veel kan uitsteeken, 't geen nochtans om iet deftigs uit te drukken, niet altyds noodig is.

Dat nu de vaerzen van 10 en 11 grepen naer evenredigheit der lengte wezenlyk trager, dan die van 12 en 13 voortrollen, zal blyken, wanneer men de voornoemde 4 eerste regels uit *VONDELS Festa* eens tot vaerzen van 6 voet maekt, als:

*De blyde tyding van uw Heer, vooruit gevloogen,
Jaegt u voor dag, voor daeuw ten bedde uit, en uw oogen
Gaen open, eer het licht den Hemel open sluit:
Al 't Hof krioelt van vreugd: de blydschap moet 'er uit.*

Wie goede ooren heeft zal zekerlyk bemerken, dat 'er in deze 4 laetste regelen geen minder deftigheit, maet wel minder traegheits; zeker eigen aen het *klaegachtige*, dan in de eerste 4 die van 10 en 11 grepen te bespeuren is.

Maer hoe deftig de vaerzen van 10 en 11 grepen doorgaens ook zyn mogen, noch dunkt ons, schoeien zy op een statiger leeft, wanneer zy malkander te weter het staende het slepende rym om den anderen regel verwisselen, als:

*De Koningin van Amstels hoofdgebouwen
Is nu helaes! haer' blaewen sluier kwyt,
En moet bloot 's hoofds verkleumen, en verkouwen
In 't hertjen van den guren wintertyd.*

Der-

Derhalven zouden wy dezen trant verkiezen voor vaerzen, waer in de deftigheid den boven toon moet zingen: en de eerstgenoemde, die malkander niet verwisselen, dan na den 2^{den} regel, bekwaemst oordeelen voor vaerzen, waer in de droefheit de vóornaemste rol moet spelen; de zoetvloeiendste dezer vaerzen van 10 en 11 grepen oordeelen wy die te zyn, waer in de *snede* valt tusschen den 2^{den}, en 3^{den}; 6^{den} en 7^{den}, 8ten en 9^{den} greep als

*Myn ha/ren staen te ber/ge; een drup/pel zweet.
Daer blooft/ze, die Monar/chen zou beko/ren.*

Maer nog fraeier vinden wy het (al waer 'er dan een *snede* min of meer in) waer in de *rust* achter den 4^{den} greep valt als in

*De mor/gen Zon, // die met den hel/dren dag.
Vaer eeu/wick' wel // o va/derlyk paleis.
Waer ik / geteeld // en op/gevoed, in weel/de.
God ge/ve, dat // uit 's He/mels na/gebu/ren.*

Dan het allerfraeiste in deze, gelyke in alle andere dichtmaten, is, dat men de verandering, of de verscheidenheit omtrent het stellen der *verpoozingen*, en *snydingen* te baet neme, en hier in VONDEL volge, wiens gansche *Jestha*, en *altaergeheimen* de schoonste voorbeelden van 5 en 5½ voet vaerzen uitleveren (*).

En wil men nog daerenboven een klein staeltjen van groote kundigheid in dezen opzichte beschouwen, men leze het Lykdicht van den Prof. FRANCIS op *Antionides*, zynde voor de *gedichten* van den laestgenoemden geplaeft.

Doch hoe groot eene fraeiheit door verscheidenheit in het plaetzen der *snede* in deze vaerzen ook veroorzaekt word, moet men echter zorgvuldig wachten, dat de *snede* niet valle tusschen den 4^{den} en 5^{den} greep, als b. v.

Helaes! wat hoo/rèn wy, o dappre Heid,

Waer

(*) Wy willen zyn treurspel *Edipus* niet uitgezonderd hebben.

Waer door het vaers verlamd en bedorven word, ten ware na den 4^{den} greep eene smelting van 2 klinkeren volgde, waer door de lamheit weg genomen word, als blykt in den volgenden regel:

De he/mel spa/re, en ze/gene / Ajons Zoon. (†)

Niet te min kan het vallen der *snede* tusschen den 4^{den} en 5^{den} greep eene besondere fraeiheit verschaffen, wanneer zy valt op een woord, welks eigenschap mee-brengt, dat het zeer traeglyk uitgesproken word, als uit de volgende voorbeelden blykt

*Terwyl ze snik/kend om gena/de bad.
Ten waer de traeg/heit van zyn levens jaren.
Al hakkelen/de zynen krap dus uit.*

Dan hier van zullen wy by de vaerzen van 6 voet nader spreken.

Doch eer wy tot die overgaen, moeten wy de 2de soort van 10 en 11 grepen beschouwen. Deze is

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ —
Huppelen, zingen en springen van vreugd
— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ —
*Moge somtyds ook aen ouden behagen;
Maer het betaemd aen de vrolyke jeugd
Beter, dan luiden int rypst van hun dagen.*

Deze bestaet uit 3 *Dactyli*, en een halve *Spondeus*.

Dees trant by gebrek van genoegzame *verpoozing*, of *ruste* ons te veel trippelende, om buiten het vrolyke te kunnen dienen, zou door de Musikanten *insigne* genaemd worden.

(†) Wy meenen niet alleen dat het vaers fraeier is als de *rust* tusschen den tweeden en derden voet valt, maer keuren vijfvoetige verzen niet goed die de *rust* op die plaetz niet hebben, goede ooren kunnen horen in het aengehaeld vers-

Helaes! wat boo/ren wy, o dappre held.

Dat het de zelve Eigenschap heevt als 6 voetige vaerzen zonder *rust*, om in buiten gewoone omstandigheden te dienen.

XXV^{te}.

XXVte. H O O F D D E E L.

Van vaerzen van 11 en 12 grepen vindt men ook meest dan eene soort, de eerste is deze:

Het huppelen, springen en zingen van vreugd
 Kan luiden van jaren somtyds ook behagen;
 Maer 't voegt en betaemd aen de bloeiende jeugd
 Veel beter, dan luiden in 't rypst van hun dagen.

Deze bestaet uit een halve *Pyrrichius*, 3 *Dactyli* en een halve *Spondeus*

Dees trant, dien de Speelkonstminnaers mede *insigne* zouden noemen, kunnen wy by geene andere gelegenheit, dan om eene rei, en vreugd te verbeelden, te gebruiken aenpryzen.

Zie hier de tweede soort:

Een lugte dans, gevormd door dartele jeugd,
 Kan luiden, schoon bejaerd; somwylen behagen;
 Maer zulks betaemd, en voegt de vrolyke jeugd
 Veel beter, dan aen lien in 't rypst van hun dagen.

Deze bestaet uit 4 *Fambi*, 1 *Pyrrichius*, en een halve *Spondeus*.

Schoon deze tweede soort zekerlyk meer deftigheits in zich besluit, vinden wy echter in den staert dezer vaerzen eenige lammigheid, die ons mishaeft, om welke reden wy dezen trant niet kunnen aenpryzen, doch wie hem gebruiken wilde, zoude, onzes oordeels, dien niet beter, dan tot eenen *Lykzang* kunnen bezigen. By voorbeeld:

O Zanggodinnen, valt aen 't jammerklagen!
 Uw waerde Zanger word naer 't graf gedragen.
 Geleerde Zusters, treurt om uw Letterheld,
 Want och de wreede dood heeft hem neergeveld.

XXVIte.

XXVI^{te}. HOOFDDEEL.

Nu gaen wy eindelyk over ter beschouwing der vaeren van 12 en 13 grepen, welke ook 2 soorten schynen uit te leveren, waer van de eerste hier op uitkomt:

*Want het huppelen, springen en zingen van vreugd
Kan aen luiden van jaeren somtyds ook behagen;
Maer het voegt, en betaemd aen de bloejende jeugd.
Zeer veel beter, dan luiden in 't rypst van hun dagen.*

Deze bestaet uit een *Choreus*, 3 *Dactyli*, en een halve *Spondeus*.

Van dezen trant moeten wy ook zeggen, dat hy te veel trippeld om buiten het vrolyke gebruikt te worden.

De tweede en verre de beste soort is die gewone dichtmaet, welke doorgaens tot het Heldendicht gebruikt word, en waer van *VONDEL* zich tot alle zyne *Treurspelen*, *Festa* uitgezonderd, bediend heeft: dus immers begint zyn *Lucifer*:

*Myn Belial ging heene op lucht en vleugels dryven,
Om uit te zien waer ons Apollion moogh blyven.
Een wakker dienaar past op 't wenken van zyn Heer.*

Deze bestaen uit 6 *Jambi*.

De zoetvloeiende van dezen zyn, wanneer zy neffens de rust 3 of 4 *snydingen* hebben, te weten tuschen de 2de en 3de, de 8ste, de 9de, 10de en 11de greep, als uit de volgende regels blykt:

*Laet hoo/ren, wat gy zaegt, wy luis/tren t'za/men toe.
Heer Bel/zebug, gy Raet van 'she/mels Ste/delhou/der;*

Doch vermids andere *snydingen*, als b. v. deze:

*Geboom/te en beem/den laeft, en le/vert beec/ken uit,
Hier zaei/de vrouw natuur en stee/nen, en gesternt.*

Ook

Ook eene zeer vloeiende bevalligheid hebben, moet men hier, gelyk elders zich van de verscheidenheit ook bedienen, echter wel zorg dragen, dat men de *snede* niet doe vallen op het midden van een regel, dat is tusschen de 6de en 7de greep, als by voorbeeld:

*De Bergleeuw loeg den mees/ter toe, en lei zyn' aert
Voor 's Konings voeten af.* ———

Dit kan nooit goed komen, ten ware zulks geschiede, gelyk wy van de 10 en 11 greepige vaerzen gezegt hebben, om iet lamentabels, of traegs uit te drukken, als by voorbeeld:

*Toen barst hy, of 't gerucht zyn droefheid kon verzachten,
In de open lucht al snik/kende uit in deze klachten.*

En

*Zyn voet is driemaal op den drempel neergezet
En driemaal word hy we/derhouden in zyn tred.*

De doorkunfstige BROEKHUIZEN heeft dit zelfs in zyne Latynsche vaerzen ook waergenomen, als blykt uit de volgende regelen, in Lib. I. Elegia 5:

*Invenit, tamen ipse viam dolor, & sua longis
In lacrimis, ac singultibus ora quatit.*

Buiten deze, en diergelyke gelegenheden kan het, zeggen wy, nooit goed komen, dat men de *snede* tusschen de 6de en 7de greep laet vallen.

Want belangende het geen de Heer HUYDEC. zegt, dat de voorzetsels *onder, zonder, over* enz. hier eene uitzondering zouden maken, en een voorrecht geven om de volgende regels goed te keuren:

*Zoo buig u willig on/der 't juk van vreemde Heeren
Zy kwamen zellefs zon/der wederstand te bien.
Gy doet ons juichen o/ver 't maeksel uwer handen.*

Wy kunnen dit geenszins toestemmen, en zeggen rond uit, dat die regels in 't midden stooten zonder de minste reden.

Gelyk wy by 't beschouwen der vaerzen van 10 en 11 grepen gezegd hebben, dat, wanneer ze om den anderen regel verwisselen, onzes oordeels daer in meer def-

deftigheits befpeurd word, moeten wy hier ook aentee-
kenen, dat het zelve onzes bedunkens, omtrent de
vaerzen van 12 en 13 grepen ook plaets grypt: hoor
hoe VONDEL den *Amiersfortzen nachtegael* doet op
heffen in zyne Poezy bl. 289. I deel.

*Schoon Utrecht eertijts praelde op 's Biffchops staf en
Myter,*

*En stoel, en hoogen Dom, noch wil ick Amisfort,
Van Grooter waert benijt, verheffen op myn cyter,
Als rechthand van 't Sticht in zegen noit verkort.*

Wil men zyne vaerzen om der veranderinge wil nu,
of dan eens in *vaersjens* of *coupletten* verdeelen, moet
men zotgdragen, dat de laetste regel van ieder *couplet*
rustig klinke, en met dien de zin, zoo niet ten heelen,
ten minsten ten halven uit zy.

Hier omtrent strekt ons VONDEL tot een lofelyk voor-
beeld in zyne reien, en mengeldichten. 't Is immers
belagchelyk den laetsten regel eens *couplets* van den eer-
sten regel des volgenden *couplets*, indien de zin vordert,
dat zy aen een geschakelt zyn, af te scheiden alleenlyk
om een *couplet* te willen vormen, wie derhalven in de
kunst zoo ver niet gevorderd is, dat hy de lier geheel
naer zyne hand kan stellen, moet liever den leerling,
dan den meester willen spelen, en den gemeenen trant
volgen, zonder naar *coupletten* te talen. 't Is geene
schande op dezen, of geenen kunstgreep niet afgerecht
te zyn; maer wel een kunstgreep te willen verrichten,
en zich daer niet op te verstaen, *in magnis Voluisse sat est*
gaet niet altyd door, want zoo dit goed was, waren
Ikarus en *Faëton* twee groote helden geweest.

Is iemand zoo ver gekomen dat hy zynen toon op al-
lerlei wyzen kan stellen, en allerhande tranten te baet
nemen, wy raden hem zulks geënszins af.

Varietas delectat, verscheidenheit vermaekt; dan hoe
zeer die ook vermake, en behage, nimmer moet hy
zoo ver gaen, dat het vloeiende, en zangerige in de
vaerzen daer door verdoofd, en de Poezy dus in Proza
of onrym veranderd werde.

(Het overige in 't toekomende.)

[189]

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 12. voor den 1. van Wijnmaend 1759.

Enige BY-LAGEN gehorig tot onz oordeel over de *aenmerkingen op de Psalmberyming van P. DATHEEN*, van den Eerw. Heere A. ANDRIESSEN, en der zoogenaemde DATHEENIANA, in deze *By-dragen* bladz. 65-100.

T W E E D E D R U K .

Voor weinig minder dan 200 jaren, toen de sprake van Vlaenderen nog de voornamste en hoofddialekt onzer Nederlandsche tale was, en in alle openbaer geschrijv byna alleen gebezigt wierdt; toen ook, gelijk yder bekend is, de Dichtkunde onzer Vaderlander geene of ten minsten gantsch rüew en onbeschaevd was; toen daerenboven ook de gewyde Taelkunde, nog luttel beoeffend, en van 't Godlyke Bybel-boek, en dus ook van koning DAVIDS *Psalmen*, in alle dé talen van 't Westen niet dan zeer verminkte, gebrekige en op veele plaetzen onverstaenbare vertaling voor handen was, bragt de bekende P. DATHEEN, alleen een oude gebrekige Duitsche, en ene diergelyke Fransche *proza*-vertaling, benevens ene in

N

rijm

rijm in die laetste tael, kunnende volgen, en boven alle die bezwaernissen nog in een zeer eng tijdperk bepaeld, de Nederduitsche psalmberyming te zamen, die thans nog in de openbare kerke dezer landen op hoog gezag gezongen wordt. Die alle deze opgegevene moeilykheden, met een behoorlyke kennis van den staet der dingen en wetenschappen in die tyden en met billijkheid weegt, en weet hoe veel ene tael wel in vry minder tijd dan 200 Jaren gewoon is te veranderen en te verlopen, zal zich eer over de deugd dan over het gebrekige van DATHEEN's werk verwonderen, — Dit was 't alleen maer, dat wy onlangs tegen zekere prullen, die, nimmer iet der oude Taelkunde gesmaekt hebbende, aen 't hekelen gevallen waren van dingen die zy niet verstonden, en ook gedeeltelyk tegen iemand, wiens goede yver, om onze kerken een psalmgezang, meer naer de beschaevdheid der tegenwoordige eeuwe geschikt, aen te raden, hem in DATHEEN meer deedt berispen dan de man wel verdiende, ondernamen aen te wyzen. Nu onlangs dient ons hier op de laetst bedoelde, de Eerw. Heer A. ANDRIESEN, *Predikant te VERE*, met een *bescheiden antwoord* (beslaende 2^e vel in gewoon 4to en gedrukt te *Middelb. by L. Taillefert Davidz.*) zoo dit stukjen niet zoo uitmuntend aen zyn titul voldeedt en waerlyk bescheiden was, waren we niet van meening geweest eene letter by onz vorige te voegen. Dit hadden we voorgenomen, wyl wy veel eer enig wederantwoord van de zoogenaemde DATHEENIANA, dan wel van den Hr. ANDRIESEN verwacht hadden. Nu bedanken we zyn' Eerw. voor de verstandige vriendelykheid met welke hy onze Aenmerkingen heevt opgenomen, voor de beleevde loftuitingen zelfs ons des gegeven, en voor al voor de recht edelmoedige behandeling in het Antwoord gehouden; en hopen we zyn' Eerw. voornemen om *in geen naderen pennestrijd te komen en by 't gezegde te berusten*, te bevestigen, door ons toeteleggen om zyn' Eerw. (behalven het toegestemde omtrent *boosdadere, duist, ongezonden, hopening, sluimen* enz. enz. tot 40 onzer aenmerkingen toe,) ook omtrent de 8 overige, ten minsten

sten de voornaemste derzelve, tot onze gedachten te doen overgaen. — De Heer ANDRIESEN, geeft in zijn boekjen 4 of 5 voornamen hier ten geschil dienende punten op, onder zommige van welke zyne zwarigheden tegen ene of andere onzer verklaringen der duistere plaetzen van DATHEEN onderschikt zijn.

I. Zegt zyne Eerw. moeten zyne berispingen op DATHEEN niet op zich zelve, maer met opzicht op den tegenwoordigen tijd beschouwd worden. Doch is dit zyn' Eerw. bedoeling geweest reeds voor den aenvang des werks, dan neme men 't ons niet kwalijk, zoo wy zeggen dat zyn' Eerw. arbeid dan veilig hadt kunnen achter wege blijven. Niemand zal men, onder alle die in gantsch Neerland DATHEENS rymen zingen, zoo stijfhoofdig vinden, die niet erkennen zal dat ze van den tegenwoordigen tijd verre afwyken; ook zou zyn' Eerw. zich dan de moeite van hier en daer een plaetz van DATHEEN uit vergelyking met van VELTHEM te verdedigen, als geheel buiten zyn oogmerk, wel hebben kunnen sparen.

II. Schijnt de Heer ANDRIESEN te meenen, dat wy 't genoeg reekenen, zoo een woord of spreekwyze maer eens in enig boekjen van de vorige eeuwen voorkomt, om het dan ten eersten te wettigen; hier toe immers schijnt zyn' Eerw. anders goede redenkaveling bl. 5 en 6 te strekken. Dient dan (1) dat wy zeer groot onderscheid maken tusschen Schryvers en Schryvers in de 16de eeuw, zoo wel als, om by zyn' Eerw. vergelyking te blijven, tusschen VONDEL en Vos in de 17de. Om dit onderscheid met oordeel te maken, moet men de regelmaat en aert der tale reeds kennen, en, deze weder niet dan uit de lezing der Ouden verkregen wordende, zo volgt, dat men niet, *de oudheid naeuw oppervlakkig kennende*, maer na *derzelve diepe gronden* ter degen *gepeild te hebben*, in 't openbaer moet durven verschynen, alzo men dikwijls in 't begin zyner oefeningen veele schryvers tot staving van iet aenteekent, die men naderhand ontdekt, van geen genoegzaam gezag te zijn, en die het dus berouwen zou in openbaren druk als *auctores classici* te hebben aengetogen. Ook

zou (2) de Schryver al van zeer groot gezag moeten zijn, die ons een woord van verdachte *Analogie*, al bezigde Hy 't dikwijls, we laten staen maer *eenmael*, dat wel zomtjids uit nood gefchieden kan, zonder deszelvs afkomst te kunnen bereekenen * deedt voor goed aennemen. Doch (3) de Hr. ANDRIESEN wete (want zyne Eerw. schijnt onz oogwit niet wel begrepen te hebben) dat we in onze voorspraek van DATHEEN dus geredend hebben: Die in deze dagen een Psalmberyming moest opmaken voor algemeen Kerkgebruik, zou daer toe de landtael bezigen, zoo als die thans onder de beste Burgers gesproken wordt, en niet zoo zeer, zoo als die naer alle keurigheit van afleidingspel- en letterkunde zou kunnen gemaekt worden; zoo DATHEEN in zijntijd even eens gedaen heeft, heeft Hy wel gedaen, en niet verdiend, 200 Jaren na zijn arbeid, door ezels die heur eigen' tael zoo min' als de zyne verstaen, met *ezels ooren* geschilderd te worden; maer al wat den tegenwoordigen betweters in DATHEEN, voor zoo ver 't Taelkundige, tegenstaet, vindt men meermalen by andere zyne tydgenoten, (of die alle even groote Tael- en Dicht- kenners geweest zijn, doet nu niet ter zake), ja by later; derhalven enz. 't Zou des ene kwade gevolgtrekking zijn, alles, dat we ten opzichte van DATHEEN's gebruik goed pleiten, dien

* Dit strijdt niet, gelijk men ons misschien mogt tegenwerpen, tegen onz gezegde, *ene tael moet uit zijn gebruik, niet uit redenkavelingen worden opgemaakt*. Omtrent 't woord *taelgebruik* houden we ons aen de omschryving van den Hr. HUYDECOPER, die ons aenwijst, dat het zelve niet in het spreekken (gelijk ons dus de Hr. ANDRIESEN kwalijk verstaet) maer in de standvastigste schrijfwyze moet gezogt worden. Uit dit gebruik, mids de *Analogie* en *Formatie* der tael niet tegen, maer in de handwerkende, moet men, zeiden wy, en zeggen we nog, ene tael opmaeken; niet uit *redenkavelingen*, waer door wy dan verstaen allerlei scherpzinnige Schoolsche onderscheidingen, bepalingen, zifteryen over de netste uitdrukkingen, enz. enz. geenzins *gevolgtrekkingen uit den algemeenen loop en regelmaat der tale*.

dien volgens voor goede munt aen te nemen, schoon het grootendeels wel zou goed gaen.

III. Verzekert ons de Hr. ANDRIESEN, dat veele plaetzen, naer 't gebruik der woorden in den tijd van DATHEEN zelve, op geene wyze te plooiën of te verschonen zijn; we wenschten dat zyne Eerw. dezelve hadt opgegeven; want het geen we van de woorden *berstranghen / raden / sun* en *berben* gezegd vinden, denken we niet dat hier op betrekking hebbe. Of 't echter zoo gemeend ware, zullen wy by ieder van dezelve, doch maer een korte wijl, stilstaen; driemaal vinden we *berstrangen* by DATHEEN. Ook driemaal laekte dit woord de Hr. ANDRIESEN. Ondertusfichen zegt zyno Eerw. nu met ons zeer wel te begrypen, dat *strang / streng / arctus* beteekene, *ber* een vermeerderende kracht hebbe, en dus *berstrangen* zoo veel zy als *arctissime constringere*, ja dat deze zin op twee der drie plaetzen van DATHEEN, Pf. LXXVIII. 31. namelijk en LXXXIX. 19., wel te lyden zy, doch, dat de menschen door te veel vets, of dat op een uitkomt door te veel omslags van overvloed en rykdom, zich zelve zeer *berstranghen / benaewen*, in 't *naeuw brengen* kunnen, en dus dit woord ook Pf. XVII. 5. in dien zin wel te plooiën zy, kanzyne Eerw. niet begrypen, en wy niet, dat zyne Eerw. hier over, zonder in onze gedachten te komen, twee bladzijden heeft kunnen volschryven. Of de meening van den Oorspronglyken Psalmdichter ene andere geweest zy, is buiten dit geschil. Wy moesten maer aen wyzen, dat DATHEEN hier *een verstaenbaren zin* hadt, schoon de Hr. ANDRIESEN betuigde *hem niet te verstaen*.

Of de *metaphora* van *raden / incitare*, op het aenzetten en opscherpen van een zwaerd, te ver gezocht en ongeoorloofd zijn zoude, zullen we nu, als zulks niet noodig hebbende, niet uitpluizen. *Raden* slaet volgens goede woordschikking, by DATHEEN Pf. LV. 13. niet op de *zwaerden*, maer op de *bitse* en *scherpe woorden*. Die maer met enige oplettendheid leeft, ziet dit van zelve.

*Sijn woorden zijn soet tallen tijden
Als Oly; maer nochtans sy snijden
Als swaerden; scherp zijns gheraden.*

N 3

Fen

FIJN kon de Heer ANDRIESEN, wat Hy ook zegt, by KILIAEN niet vinden, noch den zin, door ons opgegeven, op de plaetzen, daer DATHEEN het bezigt, toepassen. Wie kan zich zulk zoeken verstaen? hoe kon 'er in den geheelen KILIAEN, iet meer in onz' voordeel voorkomen, dan dit bl. 116: *Fijn BECANO dicitur id quod insigniter perfectum, omnibusque venustatis numeris est absolutum?* en is deze eigenschap, aen den Opperheer in deze plaetz Pf. LXXV. 5. toe te eigenen, zoo aenstootelijk? Voords wat de andere plaetsen betreffe, dat dit FIJN by gemaklyke overdracht, *fraei, schoon, aengenaem, bekoorlijk* mag beteekenen, behoeft dunkt ons geen bewijs!

Onze verklaring eindelijk van Pf. XCIV. 4. maekt den Hr. ANDRIESEN het woord DERVEN daer niet verstaenbaerder. Wel nu dan... zal het minder of meer ter verdediging van DATHEEN dienen, zoo wy' in plaetz der tweede en nu nog gebruiklyke beteekenis van dit woord, doch by den Hr. ANDRIESEN in deze plaetz niet verstaenbaer, de eerste en oorspronglyke invoeren, en ontegenzeglyk bewyzen hier de rechte te zijn? welke die zy, nam. van *behoeven*, leert ons TEN KATF. IIe deel bl. 147. 148. en, dat deze althans in den zin van DATHEEN verstaenbaer is, blijkt, wyl men

DATHEEN's woorden *Op dat hy hem niet en DERF schromen*, verbeterd vindt by

REVIUS: *Op dat hy niet BEHOEV' te schromen;*

VAN HEULE: *Op dat hy niet en HOEF te schromen;*

TROMMIUS: *Op dat hy niet BEDERF te schromen.*

en dat zy by alle de Ouden gemeenzaem is, leren ons, behalven KILIAEN, die ons *bederbe / behoef, necessitas*, en *noob-lic-derf* opgeeft, en ook *noob durst* schrijft, nooit *noaddrust* / de by den Hr. ANDRIESEN bekende L. VAN VELTHEM, *spiegel histor.* bl. 364.

En.

We bedanken den Hr. zender zeer, voor de op dit stuk bygedragene voorraad van voorbeelden, en wenschten ernstig iemand van zoo veel kunde en smaek, by persoon, naem, of *adres* ten minsten, te kennen.

*Ende die met vorsinnicheiden Sterft, —
 Dese en sal die doet niet vresen.
 Dus en DARF die Keyser wtgelesen —
 Hi begarde also sine Sake —
 Dat ic 't wel houde, dat hi niet sceden
 En sal van der bliscap ons Heren.*

ANNA BIJNS, *Refereinen* 1668. Boek. I. Bladz. 5.

*Godts Gheest, seyt: Abstineert. Neen, ruert uwen tant,
 Seyt de boose Gheest, ghy en DERFT niet vasten.*

Boek III. Bladz. 72.

Ghy en DERFT niet vreezen, leeft ghy deughdelyck.

Boek III. Bladz. 153. tot Christus, als Oppersten Geneesmeester:

*Ghy en DERFT geen en pols tasten, oft water besien:
 Ghy doorsiet de Nieren, leden en vinnen.*

Zie ook Boek I. 59. II. 28. enz.

De *Rederijck-kunst* van de Kamer IN LIEFDE BLOEJENDE. Bl. 7.

*Dewijlmen Gunst Andacht en Leerlijckheyd BEDERFT:
 So leert dan eerst voor al hoe dat men die verwerft.*

Zie ook 't *Ruygh-bewerp* van de *Redenkaveling*, van dezelve Kamer. Bladz. 159.

J. B. HOUWAERT, *Antycke Tafereelen*. Bladz. 65.

*Hy sprak: O Goedertieren Vaders vermaert,
 Om myn doot en DERF Dy niet zyn beswaert:
 Want ick my daer gewillich sal toe begheven.
 Die doot, die niemand ter werelt en Spaert,
 En DERF niemant beweenen, als sy haer baert,
 Maar wel een boos ondeughdlyck leven.*

N 4

KAMP-

KAMPHUIZEN. Psalm xcvi. 4.

*Maer 's Hemels rondt heeft Godt gesticht;
Werck, dat syns heers sich niet DURFF schamen.*

Dezelvde, in 't Lied: *Gelyck de Salamand'r. vs. 6.*

Voor 't lang geslaep en DURF men niet bevreesst zyn.

J. PICARDT. *Antiquiteiten.* Bladz. 117.

SCHALCK is een woord dat bykans van Ouderdom verfleeten is, en beduijdt een Knecht. MARE heeft voortijds geheeten een Paerd: en hier komt van daen MARE-SCHALCK, — dat is een Paerde-knecht — Maer nu is dezen naem zo hoogh geklommen — dat Vorstelycke Persoonen zich dese Eeren-tytels niet BEDERVEN te schamen.

DARVEN, DURVEN, DERVEN en BEDERVEN dan in den zin van *behoeven, nodig zijn*, (als een *verbum neutrum*, schoon wy 't nu enkel *active* bezigen IETS DERVEN, *ontberen*,) is goed, gebruikelijk, en by DATHEEN gepatter, dan het *bestaen* van CATS.

IV. Verder, of de Heer ANDRIESSEN met het telkens aanteekenen van duizend kleine onnacuwkeurigheden, (*onguerheden* zegt zyne Eerw.) aen de rucwheid dier eeuwen, niet van DATHEEN in 't bezonder, toeteschryven, dienst of ondienst gedaen hebbe, schoon Hy het eerste bedoelde, raekt geene taelkunde, en is dus buiten onz' bestek, te onderzoeken. — ook kunnen we niet in onz' hoofd krygen, hoe onze verdediging van DATHEEN, in *zommige* dingen, na de uitdruklyke verklaringen en waerschouwingen tegen kwade gevolgtrekking, aen 't begin en slot, nog verkeerd opgenomen en tot een geweer tegen de verandering van Psalmgezang in den openbaren Gods-dienst gebezigd zoude kunnen werden, 't welk de Heer ANDRIESSEN gantsch ongegrond vreesst, ten minsten veinst te vresen, om zich te wreken dat wy het telkens op nieuw berispen van

van eenige telkens weerkomende zeer geringe foutjes en het in 't oneindige byeenzoeken van vitteryen, de rechte handelwyze, niet gekeurd hadden om DATHEEN'S Psalmen te doen verwerpen, gezeg dat wy voornamelijk op de DATHEENIANA schryvers gemunt hadden, doch de Heer ANDRIESEN nu zich aengetrokken heeft.— dat wy ook geene gronden gelegd hebben, om U *adjectivum*, schoon by veele ouden en nieuwen voorkomende, en diergelyke blykbare mislagen, juist daerom te moeten verdedigen, hebben wy reeds boven wijdlopig betoogd.

V. Ten laetsten verzet de Hr. ANDRIESEN zich tegen twee plaetzen, in welke wy Vader DATHEEN nog enige sierlijkheid hadden willen toekennen, en om welke, wy geen harnas zouden hebben willen aentrekken en des geheel van dezelve gezwegen hebben, zoo omtrent de eerste, Ps. xxxviii. 14; of DATHEEN daer in *gene* en *geen* een onderscheid van geslacht heeft willen betrachten, de Hr. ANDRIESEN 'er niet hadt bygevoegd, dat DATHEEN daer door in *ene andere onsierlijkheid vervallen zoude*; ten eersten dachten we, zyne Eerw. heeft gelijk. Hy ziet zekerlijk op de wetten der uitspraakkunde, die dan by *gehoor* in de war zijn zouden, doch voor VONDEL, weinig, zelfs by anders vry zuivere Dichters, wierden in acht genomen. Maer neen! 't was *sierbyker gezegd* OF GEEN GEHOOR, om, let wel, om twee negativen te vermyden. Al was 't alleen om dit voorname geschilpunt, zouden we tot deze byvoegzels besloten hebben. — EN het oude NE, erkent de Hr. ANDRIESEN, niet te betekenen. Dit is veel gewonnen. Men heeft 'er gehad die ook dit wygerden te erkennen, schoon men geen blad Duitsch lezen kan, of 't springt voor 't hoofd. bl. 70. geven wy 'er eenige voorbeelden van. Nu zullen we, wat wijdlopijger kunnende zijn, enige plaetzen, daer maer enkel aengehaeld, vertaelt uitschryven, en dan die gezegdens sterken met een aental beslissende voorbeelden, die ieder zal moeten erkennen dat ver klinken: Voor eerst dan de bekende taelkundige A. VERWER in zyne *idea* L. B. Cap. 11. pag. 31. „ Al-
N 5 „ leen

„ leen hebbe men waer te nemen, betreffende de *ont-*
 „ *kennende* bywerkwoorden (*adverbia*), dat wy Neêr-
 „ landers (buiten den *infinitivus* en 't *participium*) niet,
 „ als de Latynen, ontkennen met één deelwoordjen,
 „ maer, als de Franschen, met twee: schoon de over-
 „ blijzels onzer oude tale ons leren, dat we dit van
 „ de Franschen niet hebben. Wy hebben een vóór-
 „ gaend deelwoordjen *en*, een volgend *niet*. *Ik en kan*
 „ *niet: ik en wete niet/* enz. voor 't welk de oude
 „ Neêrlanders, zelfs nog *STOKKE* in zijn' *Holland-*
 „ *sche Rhijm-chronijk*, zeiden *ik ne kan niet*. Naeuw-
 „ keurig hebben dit waergenomen *HUG DE GROOT*,
 „ in al zijn vaderlands geschrijv; de ridder *HOOFT* in
 „ *Henr. IV.* en de *Dordsche overzetter*s. Ook bewaren
 „ het nog onze *Staten*: zoo dat we met recht zeggen
 „ mogen, dat dit behoort tot het wezen onzer *geme-*
 „ *ne lands tale*; en het *geen byzonder burger vry staet*
 „ het geheel te verwerpen. en dat de Schryvers deze
 „ volkomenheid zomtjids nalaten, is door *uitlating*
 „ om de *woordschikking* (*Ellypsi syntactica*), en om de
 „ zangerige vloecienheid der reden (*numeri oratorii gra-*
 „ *tia.*) Vondel selv, hoe gehècht ook aen zyne gestal-
 „ tes en afpadigheden, laet echter niet na deze vol-
 „ komenheid te gebruiken; als men op ontallyke plaet-
 „ zen zien kan. Zelv op 't laetst zijns' levens in de
 „ berijmde gedaent wisseling van *Ovidius* bl. 63. *Want*
 „ *ik en wijk geensins*, en in de *proza-vertaling* van
 „ *Horatius Flaccus* 1de B. der Gezang: lied XI. zegt
 „ die selvde groote Man: *Ende en laet uwe geboortestar*
 „ *niet lezen*” — en bl. 67. „ Merk alleen, omtrent
 „ de ontkennende bywerkwoorden (*adverbia negandi*)
 „ aen; dat twee ontkenningen by ons *niet bevestigen*
 „ als by de Latynen, maer, als by de Grieken, * *ster-*
 „ *ker ontkennen*. Met zoo veel woorden wordt dit
 „ ge-

* Dit schijnt my, zegt de H^r. ANDRIESSEN, *eer-een*
taelgebrek, (dat immers by de oudheid ook wel zal plaetz heb-
 ben,) dan *steraed*, *taelrigtig* en der navolging waardig. Zou
 de Heer ANDRIESSEN dit zijn *schynen* dan ook tot de
 Grieksche tael uittrekken?

„ getuigd by de *letterkonst der Amsterdamsche rederijk-*
 „ *kamer*, van 1584., 't welk ook HOOFT volgt in
 „ *Henr. IV. niemand niet* bl. 89. van den druk van
 „ 1626., Ook de *Dordsche overzetters* Pf. civ: 5. Sy
 „ (de aerde) EN *sal NIMMERMEER, NOCH eeuwiglijk,*
 „ *NIET wankelen.*” THOM. MARESCALLUS in de
 „ *Observ. de Vers. Gothica* pag. 482. 3. aengehaeld by G.
 „ O. REYTS, *B. G.* pag. 419. „ terwijl ik hier de ont-
 „ kennende woordjes, in de ontkenningen, dubbeld
 „ schryve, komt my in den zin, dat 'er zich enige
 „ voetstappen van 't Grieksch opdoen in de *Noordsche*
 „ *talen*, zoo dikwijls twee ontken-woordjes sterker ont-
 „ kennen. Dus zijn de *Angelsaxische* spreekwyzen
 „ *Næfre we ær thyllio ne gefawon.* Marc. II. 12. *wij*
 „ *hebben 't nooit zoo gezien, en ne geseah næfre non man*
 „ *God*, daer zelfs 't ontken-woordje 3 dubbeld is
 „ Joh. I. 18. *niemand en heeyt nooit God gezien.* De *Vla-*
 „ *mingen*, volgens C. KILIAEN, zeggen *ick ne sal 't niet*
 „ *doen*, voor *non faciam.* Van de oude *Francsche* tael
 „ leert OTFRIDUS *Monnik van Wissenburg* (in de voor-
 „ reden voor de *Euangelien*, door Hem in *Francische*
 „ versen uitgebreid) het zelvde: *twee ontkenningen ook,*
 „ *daer zy in 't Latijn het gezeg bevestigen, ontkennen in*
 „ *'t gebruik van deze tael byna doorgaends.* De *Fran-*
 „ *schen* mogen onderzoeken of uit deze *Gothische* ont-
 „ ken woordjes NE NI, heur sterkste ontkenning *nenny*
 „ gesproken zy, 't welk men zegt by zommigen te
 „ worden uitgesproken *neny*, volgens 't schryven van
 „ H. MENAGE: *ik verneem dat men in zommige plaetzen*
 „ *van Picardie nog tegenwoordig zegt neny.* Dat ook
 „ over 't oude *Latynsche nenum* of *nenu*, het Neêr-
 „ landsche *neen* enz. andere handelen.” — Voor 't
 „ laetst (en 't zal genoeg zijn, denken we,) de beroem-
 „ de Hoogleeraer P. FRANCIUS, in die sierlyke voor-
 „ reden voor zyne vertaelde *reden van GREGOR. NA-*
 „ *ZIANZEN. over de mededeelz.* bl. 69. „ het woordeke
 „ *en* — is somwyle gants overtollig, en wordt al-
 „ leen maer tot gieraadt, en als *een eigenschap onzer*
 „ *taele*, naer 't voorschrift der Grieken en Latynen,
 „ tusschen andere woorden ingevoegt: 't geen evenwel
 „ van

„ van veelen verworpen, van den Heere HOOFD, mijns
„ oordeels niet zonder rede gevolgt wordt. ”

Nu tot de voorbeelden: WILLERAM. — bl. 6. *wir NE willon NIET vergezzan* (wy en willen niet vergeten) — bl. 7. *thich NE minnot NIEMAN, her NE sy recht.* (die niemant en mint, hy en zy opregt) — bl. 34. *Thaz ne mohte niet volle kumen* (dat en mochte niet geschieden) en bl. 52. *Ouch ne is uns thie natha niet versagat* (ook en is ons de genade niet ontzegd) — NOTKERUS, *in catechesi Theotifca*, (edit. J. G. ECCARD) pag. 60. *Ende ni giledi unsih in costunga* (ende en geleid ons niet in verzoekingén) — 63. *NI letit Got eomannan in ubilo* — 72. *heil wuesen NI mag.* — 76. *der dei linnen NE wili* — de *Overyfelsche Chron.* in DUMBAR'S *analecta*, 2e deel pag. 311. *dat ic nochtans dat Huis, die stat en dat ampte van Dyepenhem — NYET rumen, NOCH NYEMANT overleveren sal* — in BALEN'S *Dordrecht* bl. 436. handv. *Voert soe NE sullen wy NOCH NYEMANT ons NEMMERMEER onderwinden* en bl. 488. *in de belasting aen die van Dordrecht — roerende den stapel, 1355. dat NIEMANT opwaert en vare voerby onse stede van Dordrecht met soute, hi EN heeft aldaer verstapelt.* d. i. zoo hy niet aldaer veritapelt heeft. Zie ook bl. 524.

MELIS STOKÉ (1620.) bl. 8.

Men EN weet wanen het quam

Dus ook 14. b. 28. b. 30. a. 35. a.

Want het NE man is er geen

37. a. *ne noyt enz.* —

C. KOLYN vf. 250.

Vinde ik NIET in GEENEN deele.

LOD. V. VELTHIM *spiegel historiael* B. VI. cap. 19.

I'N weet of hi vlo, of niet.

I EGENDE I. D. bl. 100. *ik EN mach, want mynheer enz.*
bl. 101. *doe hi hem daer mede slaen wilde, so EN mohte hi, ende seide hem enz.* — GOUDSCHE CRONYK bl. 72. *ik belove u, dat ghy EN sult GEEN wyf hebben, TEN sel myn hoer wezen.* — NOORDWYKSCHÉ KAMER VOOR ROT-

TERD.

TERD , de blayve Acoleye 1561. ik EN weet wat te beginnen. — de Kainer van GOUWE. *Want NIEMANT EN mocht sulcken werk doen NIET.* C. VAN GRISTELE *Ter Heut*, IV. 3 NOYT NIEMANT NIET. — BREDEROD *Alphons*. nu, klopt mijn handen, klopt. 'k EN durf, ik schey wyt. *symen*: nu NOCH NIMMERMEER. — JONCTYS *roseleijns oogjes*, lied 6. 't EN lescht, maer scherpt den dorst. — ja DEKKER I. B. punt d: 112.

De mensch, van ik EN weet wat dommen droes gedreven.
Rymoefen. I. D. 231.

O gy, die spottelijck all' 't aerdrijck loopt beroeren
Om ick EN weet wat kroon;

S. v. BEAUMONT'S tydsnipperingen 10e gril

Want hy en arbeit noch en ploegt. d. i. niet
VOND. *Joannes boetgezant* bl. 15. en elders.

Zie daer welke verklinkende bewyzen men heeft, voor een taeleigen zoo gemeen, en echter thans zoo zeer de steen des aenstoots, voor hen die *lievhebbers* heten willen. Is 't dan wel wonder, dat ook DATHEEN niet verstaen wordt? maer is het te gelijk niet ongehoorde schande, een openbaer leeraer te horen zeggen, dat men een Psalmboek met verklaringen aen de kant benoedigd was, om by 't afgeven der Psalmen te weten, wat zy der gemeente in de mond leggen? Een openbaer redenaer zal niet in den grond de tael verstaen waer in Hy spreken moet! en zoo weinig achting hebben voor 't land dat hem voedt, dat Hy deszelvs tale niet in volkomenheid zou aenleren! Doch . . . we stappen hier van af. De groote redenaer Francius heeft in de aengehaelde voorreden dezen moriaen al genoeg gewasschen. We eindigen met den Hr. ANDRIESSEN van onze bestendige hoogachting, voor zyne voortreflyke begeerte om zich gemelte klachte hoe langer hoe meer te onttrekken, te verzekeren, en zoo we hier of daer wat te zeer hebben doorgesproken, zijn Eerw. voor onzen taeldrift ontschuldiging te verzoeken, vervolgens tot een mensch van geheel andere beginzels, en met wien wy geenszins een zoo vriendelyk geschil hebben, overgaende.

Mis-

Misschien weten zommige onzer Lezers, dat 'er te *Amsterdam* by *Tongerlo* en *Houttuin* wekelijks een blaedjen uitkomt; dat eeh Zedefchrift heten wil, onder den naem van *PHILANTROPE*. Die het zelve lezen, zullen zich over de 3 laetite stukjes, niet minder dan wy zelve, verwonderd hebben. Of het een blijk van groote armoede van Geest zy, voor eenen, die, onverzocht en zonder noodzake, zich (daer onz' Nederland reeds lang met een werk van dien aert, doch beter uitgevoerd, gediend wierdt, door Mannen, by wie Hy nimmer zal mogen genoemd worden,) tot een Zedemeester *der wereld* heeft *ingedrongen*, zyne blaedjens, zoo ruim en inhalig gedrukt dat het schande is, *te stoffeeren* (gelijk zyne diepe Taelkunde 't noemt) met een aental vervolgen over de Wetten der Nederlandsche Dichtkunde, dan niet, zullen zyne eigen' lezers moeten vonnissen. — Voor ons zullen wy maer dit weinige op zijn *vriendelijk en verstandig* afgeven, aen 't begin van No. 151. berichten — of *BYDRAGE een woord* zy van *Barbarischer Eeuwe*, dan *de onze*, dan niet, achten wy niet Hem, maer bedreven' en kundige Taelkenners; onder welke Hy genoeg toont geen' plaetz te verdienen, bevoegd te oordeelen, en voor die behoeven wy geene breeder verdediging van dat woord te geven, dan wy reeds gedaen hebben. — Wat nu zyne beschuldiging betreffe, als of de Heer Opsteller dier Verhandeling, die wy met Hooimaend dezès jaers begonnen uittegeven, dezelve aen een onzer hadt medegedeeld; *onder belofte van het nergens uittegeven*, enz. en dat die Heer om deze onze stoutheid te stuiten, zijn opstel Hem *Philanthrope* hadt gezonden; om ons vooruit te lopen, enz., dat dit alles in een verkeerd en valsch licht werdt voorgesteld, zal den onpartydigen blyken; als hy uit dit ons berichtje zal vernomen hebben: 1. dat niemand onzer de meergemelte verhandeling immer gezien heeft by, of ontvangen van den Heer, wien wy nu als den maker horen opgeven, 2. dat ook Hy, die ons dezelve met voorslag van uitgeven heeft medegedeeld, by ons geheel onbekend was, en, niet tegenstaende alle door ons aangewende moeite, gebleven

ven is, 3. dat het dus geenszins een *ontrouwe trek* genaemd mag worden, iets uittegeven, dat men ons tot stof voor onz werkjen zendt, zonder juist na te vorschén, hoe die zender 'er, zomtíjds door de 3de of 4de hand, zy aengekomen. Voor enigen tíjd de *Philanthrope* met een vers in 't zelvde geval zijnde, bleek het, dat Hy hier omtrent ook van 't zelvde gevoelen was. Doch nu 't in zijn kraem niet te pas komt, is Hy van gevoelen veranderd. Welk een' schoonen menschenvriend! 't schijnt dat *schrappen van een Criticq mesjen* Hem niet verbeteren kunnen. 't Kwaed zit te diep, 'er zal *snyden* noodig worden. 4. dat niet wy Hem, maer Hy ons heevt nagedrukt, als zijnde wy by na 6 weeken vroeger met de uitgave begonnen, en in één stukjen weinig minder gegeven hebbende, dan Hy in drie — Was 't nu ten 5. waer, dat Hy dit, niet uit gebrek aen stof, maer om zich over ons voorgewend bedrog te wreeken, begonnen hadt, zijn *bedaed, vriendelijk en kundig* bericht, moet by n°. 150 niet by n°. 151. door Hem geplaitt zijn. 6. Zelvz zouden wy mogen twíjffelen, of *de ingebeelde menschen vriend* zelv aen het opstel in geschil wel meer recht van eigendom heevt, dan wy, naer dien de weínige woorden, die zijn afschriфт meer boven het onze schijnt te behelzen, doorgaends zeer verward en gedrongen, ja zomtíjds weinig min dan belachlijk zijn, en dus waerschiijnlijk niet van den eersten maker oorsprongklijk, B. V. die *nette* rangschikking van *de Heeren MONEN, SEWEL, NYLOE, TEN KATE, KILIAEN, HUYDECOPER, en HOOGSTRATEN*, als of *KILIAEN na TEN KATE enz.*, en *HOOGSTRATEN* de laetste van allen gebloed hadt — 7. Om dit alles dan hebben wy besloten voord te gaen en ons door de onverstándig driftige en ongegronde verwytingen van diergelyken gewaenden *menschenvriend* niet te laten afschrikken; — wil Hy mede voordgaen, en zijn zyne Lezers 'er mede te vreden, wy mogen 't lyden, en zullen alleenlijk zorgen, dat, die deze verhandeling het spoedigst en ten minsten dikte en pryz' gelievt te lezen, daer toe onze, en niet zyne uitgave het best geschikt zal vinden.

Dit

Dit berichtje hadden wy opgesteld om in onz XIde stukjen te plaetzen; doch gene verdere verwydering wenschende met een Heer, dien wy om zynen dichtgeest hoog-achten, vergenoegden wy ons met het gestelde op bl. 161. Zedert heeft de *Philanthrope* niet alleen dubbelen haest gemaekt, om schoon 6. weeken later begonen, ons voor uit te lopen, maer nog daerenboven kunnen goedvinden aen 't hoofd van zijn 5de vervolg een aental beschuldigingen aftegeven, waer van geen eene bewijsbaer, noch in 't minst waerachtig is. Doch . . . daer de *Autheur*, zoo verregaende onbeschaemd is, van te durven loogchenen, dat het zelve, vooral de waenwyze en onbeschaevde aenmerkingen tegen den Hr. HUYDEKOPER, uit zijn mond en penne gekomen zijn, achten we hem geene verdere wederlegging waerdig. — wat hy op onze perzoonen betrekkelijk, ook zeggen of denken moge, we zijn verzekerd, dat hy niemand onzer ken, en anders wel eene en andere uitdrukking zoude gespaerd hebben, weshalven wy 't Hem ook te ligter vergeven. Dat we in onze ieerjaren zijn, zal ieder onzer geerne, zoo lang hy leeft, erkennen. Doet de *Philanthrope*, of *Hy die denzelyven wel meestendeels toerust*, dit niet, 't strekt hem meer tot schande dan tot eere.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Joh. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zijn mede te bekomen te Middelburg by *Gillissen*, Zierikzee *V. D. Thoorn*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerloen *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Bosch* en *Maronier*, 's Hage *O. en P. van Thol*, Delft *Sterk* en *Grauwenhaen*, Utrecht *Kroon*, *Paddenburg*, *Spruyt*, *ten Bosch*, enz.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E Ê R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 13. voor den 1. van Slachtmaend 1759.

T W E E D E D R U K .

VERHANDELING EN ONDERZOEK

OVER DE RECHTE

NEDERLANDSCHE LETTERSPELLINGE.

1ste A F D E E L I N G .

EER WY ter zake komen, moeten wy vooraf waerschouwen.

I. Dat wy alleen door de menigvuldige verscheidenheid, in deze dagen in onze spellinge plaetz hebbende, bewogen zijn op dit stuk eens met ernst onze gedachten te laten gaen, en 'er ene verkiezinge in te maken, doch anderszins van gedachten zijn, gelijk wy reeds by onz voorbericht in het 1ste stukjen meldinge maekten, *dat het byna evenveel is hoe men spelle, zoo*
O
het

het maer een algemeen landgebruik is, en dus ieder spreker dier tale wete, wat hy by deze of gene letter-teekenen te verstaen hebbe, liggende in de natuer derzelve geene de minste reden, om meerder den eenen klank aen te duiden dan den anderen.

II. Dat wy, zoodanig een algemeen landgebruik in ene tale plaetz hebbende, dat zelve met den Heere TEN KATE (1ste Deel bl. III.) *ten eenemaal aenzien als een gewoonte recht, 't welk tot de gemeente behoort, en dies ook voor zoo verre baer geheiligd ontzacht verdient.* Men zie dit voornaem hoofdpunt, te weenig helaes! in acht genomen, by dien uitmuntenden schryver zelve aengedrongen. „ *Indien 50 jaren ber-*
 „ *waerts, zegt hy, elk onder ons zich op dien*
 „ *voet gehouden had, geen vreemdeling zou reden*
 „ *gevonden hebben om te klagen, over de welerhande*
 „ *spelling by de hedendaegsche Nederduitfche fchrijf-*
 „ *ten.* ”

III. Dat men derhalven in het verkiezen en bepalen ener speltrant niets anders te doen hebbe, dan den regelmaet na te geleiden, dien wy daer in by alle onze oude gedenkftukken, ja alle gefchrijf voor de Spaensche beroerten, eenftemmig vinden waergenomen, en dien, zonder aen eenige redenkavelingen of byzonder goeddunken het oor te leenen, optemaken, *niet anders (om de vergelykinge van A. VERWER te gebruiken) dan een landkaert, welke den reiziger vertoont niet des uitgevers eigen' fchikking, en hoedanig men die, een nieuw land ftichtende, woeglykft verzeelen moeft, maer in tegendeel de waerachtige en dadelyke ftrokking, hoedanig die ook lope.*

IV.

IV. Dat het in dit werk ene buitengemeene aengenaemheid medebrengr, te zien; hoe daer in alles met de naeuwste reden en de grootste natuerlijkheid geschikt zy, zoo dat, wat men zich ook van verbeteringen inbeelde, hoe meer men afwijkt, zoo meer men zich in een poel dompelt van verwarringen en zwaarigheden.

V. Dat men zich in dit onderzoek nimmer aen de spraekforme van deze of gene byzondere stad of landschappe en derzelve schryveren te bepalen hebbe, maer ten onderwerpe moet nemen de gemeene-landsche tale; en dus de schryveren lezen en vergelyken van alle de negen Nederduitsch sprekende gewesten.

VI. Vooronderstellen wy als bekend, hoe onze sprake, zedert ene eeuwe herwaerds, veele veranderingen ondergaen, en veel van hare zoetvloeiende zachtheid verloren hebbe, en men dus nimmer verwachten moet ene woordenspellinge, overeenkomstig den rechten klank in derzelve uitsprake; en dit te minder, wijl men nog heden ziet, hoe in 't zelvde woord de klank ter ener plaetze zacht, ter anderer scherp zy, ja wel in dezelve plaetzen over en weër verwandele, en eindelijk, wijl als dan (dit was reeds 't oordeel van vader VONDEL in de Voorrede voor *Palamedes* 1625,) wel van noode ware, *datter een tweede Cadmus verrees, die meer letters vond, en het A. B. verrijkte, vermids 'er, ter aenduidinge aller byzondere klankvormingen, verscheidene gebreken zouden.*

VII. 'Er moet derhalven iet anders zijn, waer de spelling naer te regelen. 't Is een on-

veranderlijk axioma of zekere grondstelling,
 (volgens den Heere B. HUYDECOPER *Pr.*
 bl. 205.) *dien de heer J. G. WACHTERUS* (in
 zijn *Glossar. German.* pag. 64.) *stelt als den laet-*
sten zyner regelen van afleiding: DE SPELLING DER
 WOORDEN HANGT AF VAN HUNNEN OORSPRONG.
 Doch hier van breeder in onze laetste afdee-
 ling. —

TWEE.

TWEEDE AFDEELING.

In welke de regelmatige en algemeen
gebruikelyke speltrant der ouden
wordt opgegeven.

I.

DE LETTEREN, van ouds in onze sprake
gebruikelijk, en aen dezelve eigen, zijn
in getale XXIII.

VII. Klinkers, A, E, E' of EE, I (a) O,
O' of OO, U.

XVI. Medeklinkers, waer van 10, die 5
aen 5 tegen elkanderen overstaen, als B tegen
O 3 P,

(a) Deze letter geeft men thans naer hare byzon-
dere gebruiken telkens ene eenigszins veranderde ge-
daente, namelijk: als zy in de schierlijkheid der uit-
sprake naer een medeklinker gelijkt, met een onder
uitgehaelden staert j, *jagen*, *jongen*; als zy op zich
zelve volklinkend voorkomt y, *by*, *my*, *zy*; doch als
zy met de e of enige andere vocael verbonden staet,
zoo dat zy ene klinksilb uitmaekt, alleen i, *bai*, *klai*,
beiden, *leiden*, *drie*, *brief*, *oi*, *oimt*, *buis*, *kluis*, enz.
zijnde echter de twee eerste volstrekt dezelve i en
jagen, niet anders dan schierlijk uitgesproken *iagen*,
ook y in *by*, *my*, *zy*, niet anders dan *bi*, *mi*, *zi*;
(gelijk dus ook de ouden schreven *yemand*, *yedt*, even
goed als onz hedendaegsche *iemand*, *ieder*. Zie bree-
der beneden.

P, D-T, V-F, G-CH, Z-S. de eerste zacht, de laatste scherp. —; en 6, die zoodanig een onderscheid niet kennen: K, L, M, N, R, W.

I I.

Nu tot ieder dezer letteren, over welke enig verschil valt, in 't byzonder; eerstelijk tot de klinkers.

Alle verbeelden zy het geheel en volklinkend geluid, zonder daer toe eenige verlenging of verdubbeling te behoeven. De reden is wijl onze sprake Oul: gantsch weinige, ja we zouden haest zeggen durven volstrekt geene eenzilibige woorden hadt, en dus nimmer de voeael, gelijk nu, tegen een eind-consonant stuitte. Dus dan ik *make* (*facio*), *breke* (*frango*), *schrive* (*scribo*), *kome* (*venio*), *bure* (*conduco*); In later tijd heevt men, eerst in dichtmaet, vervolgens in allerlei stijl, deze en byna alle diergelyke woorden, met zulk ene korte *e* (*cheva*) eindigende, beginnen tot *monosyllaba* te vervormen; echter nog lang in gebruik blyvende zulks door een *apostrophe* aentewyzen, schryvende: ik *ma-k'*, *bre-k'*, *schri-v'*, *ko-m'*, *hu-r'*. Doch die omslag van teekentjes te lastig vallende besloot men eindelijk, tot die zachte *e* achter af te nemen en voor den medeklinker in te voegen, *ik ma-ek*, *bre-ek*, *schri-ev*, *ko-em*, *bu-er*. Zie daer iet dat zeer eenvoudig is, en echter (is 't niet wonder van zoo veele schrandere en scherpsziende vernuften als onze sprake hebben bearbeid?) nimmer by iemand recht begrepen dan alleen by

A.

A. VERWER. (b). Alle waren zy in den waen dat die *e* de voor-*staende* *vocael* verlengde, en raekten dus aen een netelig en zouteloos haerkloven, *of* en *hoe* toch de *e* daer toe bevoegd ware? De leden der Amsterdamsche rederijk-kamer *in liefde bloeiende*, waer onder de Heer P. C. HOOFT, waren hier op de eersten, die zoo ver kwamen, van de oude spellinge aftekeuren, en ene verdubbeling der klinkers optewerpen, een *pandora* die een gantsche doos vol verwarring medebracht; (*c*) want (*i*) zag men wel kans dit in zwang te krygen by *maak*, *breek*, *koom*, *huur*, doch minder gemakkelijk (om de overeenkomst van gedaente misschien tusschen *ii* en *u*) by *schriiv*. (*d*) Gelijk nu

O 4 ge-

(*b*) En nu onlangs mede betoogd by den Heer A. KLUIT, in zyne *vermeerderingen en opheleringen* gevoegd by de nieuwe uitgave van D. v. HOOGSTRATEN'S *geslacht-lijst*, bl. 511 en 512. Schoon die Heer dat jammer is, dit zijn inzicht niet met de rechte toepassing gebezigd heeft, als we beneden zien zullen.

(*c*) Zie 't geen tegen deze verdubbeling der klinkers, mede niet kwalijk inbrengen SAM. AMPSING *taelbericht* bl. 24—29. en 44. — A. MONEN *Nederd. spraekk.* Hoofdst III. en IV. en V., — A. VERWER *Idea L. B.* cap. xvii. pag. 61., — J. NYLOE *Aenl. tot de Ned. tael* Hoofdst. VI. §. xi. bl. 44—48., en die nog onlangs de zaak der oude en rechte spelling, tegen de AA. niet ongelukkig bepleten heeft, de Heer F. B. L. C., (FRANS BURMAN, *Lieutenant Colonel*) in zyne 1ste *aenmerkinge*, *de Nederduitsche tael aengaende*.

(*d*) Pas 30. jaren geleden beproevde dit nogmaels de Hr. G. O. REITZ by 't uitgeven van zyne *Belgæ Graciffans*, doch 't heeft geene volgers gehad.

gemeenlijk de eene valsche stelling de andere medesleept, zoo moest men ook hier weder een nieuw verzinsel by het vorige smeden, dat men namelijk de I, die te voren altijd tweederleie gedaente hadt, *i* en met een zy-streepje en langer uitgehaelden staert, *y*, voortaan alleen door *i* uitdrukte en de *y* nam ter plaetse daer hunne nieuwe speltrant regelmatig *ii* eifchte. Dit liep minder in 't oog, doch hadt wel ras de nadeelige gevolgen, daer wy beneden, by de uitgemonsterde letterteekenen, over klagen zullen. Maer dit was 't niet al. (2) een tweede groot miskwaem deedt zich wel ras op by de *B* en *o*.; *week*, *weke* (*hebdomas*) en *kool*, *kole* (*carbo*, *pruna*) wisten die nieuwe spellers niet te onderscheiden van *week* (*mollis*) en *kool* (*caulis*) schoon die laetste naer den aert onzer tale en hunne afleiding een geheel anderen klank hadden; al weder dierhalven aen 't zoeken van een nieuw hulpmiddel; ras bedaght men de woorden (*e*) van den laetsten klank met

(*e*) P. LEUPENIUS *aenmerkingen op de Neederd. saet* 1653. bl. 22. „ soo hebben sommige ook van buiten „ ingeboert eenige teekenen / die booven de Letteren „ gestelt woerden / om de verhooginge of verlaeginge „ van deselbe te kennen te geeben / en schryben *vree-* „ *de* en *vredse*: *bóopen* meenigte / en *boopen*, verwach- „ ten: *kool*, *bier* / en *kóól* moeg. ¶ Is tegen den aard „ van onse taale / haare beteekenisse is seer onseker / „ alsoo de uitspraak seer twyfelachtig is / en het on- „ derscheid van de woerden en uitspraak kan soq „ haast geleert woerden van het gebzuik / als van die „ teekenen: noch niemant vermag dezelve op syn eigen „ hand

met boven-streping te teekenen, en dus *week* van *wéék*, *weik*, en *kool* van *kóól*, *caulis*, te onderscheiden; men ziet dit waergenomen in de eerste werken van Hooft. nog onlangs verzocht het de heer A. PELS. doch of 't hun aen griffe onderscheiding gebrak, dan of hun al dat teekentjes-werk verveelde, beide scheid- den zy 'er weder af. Men moest dan de bewa- ring dier klanken enkel aen 't gehoor, zonder onderscheid van schryven, overlaten, en de ondervinding helaes! leert ons, hoe slecht men een tael-eigenschap van zoo veel waerde be- trouwd hebbe. Meer dan eene onzer Neder- duitsch sprekende gewesten hebben dezelve reeds geheel verloren; reden dat het hier in *Rhijn*-land veelen vreemd zal dunken, zeven klinkers by ons te zien opgeteld. Van die twee verwaerloosde nu kortelijk nog iet.

By alle onze spraek-kunst-schryvers (f)

Q 5

zult-

„ hand inteboeren / eer sp dooz een gemeene wett syn
 „ vastgesteld / en vooz goed gekent.

(f) L. AMPSING'S *taelver.* bl. 66—70. „ **Wp** heb-
 „ ben een tweederleff o van verschepte upt-spraak:
 „ als stock / bock : sot / bot : hol / vol : volk /
 „ wolk : golt / wolf : sorgen / worgen : dat so sehoe /
 „ en bekend is / dat wp ook sien / dat eenderleff
 „ woord dooz de verschepte o eene verscheide uit-
 „ spraek / en bysondere betepkenissen outfangt / als
 „ een dol / *de scheeps devick*, *duer de riem tegens geroeyd*
 „ word / en dol / *uyszinnig* : so iszer ook een dubbelen
 „ met taerlingen / en dubbelen : een jok ofte boerte /
 „ en jock ofte juck *der beesten* : bol *een klot* / en bol
 „ *ves* / en diergelyke. — Hier van daen achte ik
 „ ooh

zultge vinden aengemerkt, dat de **e** en **o** (en deze ook maer alleen NB.) behalven hunne doffe klanken in *bemel*, *lepel*, *wol*, *wolk*, enz. nog hard klinken in *émmer*, *énkel*, *nórd*, *lóf*, (*frons*, *folium*,) enz. Deze harde klank der **e** en **o** is het, die wat sleepender uitgehaeld moetende worden, by ons door *ee* en *oo* worden uitgedrukt: *eemer*, *eenkel*, *noord*, *loof*, enz. (*ff*)

„ ook het onderschepd in de dobbele *oo* gekomen te
 „ wesen / die sommige / niet sonder reden / verschep-
 „ den uytspzeken / hoewel wy dat hier te Haerlem
 „ (nissig wetens) niet en doen: als hoop *een* *spapel*,
 „ en hoop (ofte *hope*) *verwachtinge*: *kool warmoes*,
 „ en *een* *kool vuers*: *nood swaricheyd* / en *een* *noot*,
 „ *een vrucht*, en diergelyke: — enz. enz. VAN
 HEULEN *Nederd. spraeckonst* bl. 4. van den laetsten druk
 1633. „ Daer valt ooc onderschep / in het uytspzeken
 „ der *O*, welke in het *een* woort / anders dan in het
 „ ander uytgesproken woort / merc in *kool des belts* /
 „ en *kool des byers* / ooc *Roo*, welk is *Reut*, en
 „ *Roo* van byant / alsoo ooc te *bood* ende *boot scapha*,
 „ *een roc tractus*, ende *een Roc tunica*, dit onderschep
 „ zoude men / met eenig by teyken onder aen de *O*
 „ konnen aen-wyzen / enz. — *Nederd. spell.* HAERL.
 „ bl. 45. de *oo* héld niet uyt den langen of duprigen
 „ klank van *o*: maer eenen breeiden klank der selber
 „ gelyk in *ee* van de *e* gezeyd is / enz. enz. —
 Voords VERWER *Idea Ling. B.* pag. 62, 63. A.
 MONEN *Nederd. spraekk.* bl. 9, 10. W. SEWEL
Nederd. spraekk. bl. 19, 38. en voor allen den grooten
 TEN KATE in zyn brief aen A, V. bl. 5. en in 't groot
 werk I. D. bl. 118, 119. (welke plaetz wy, viel 't
 niet wat te lang, geerne zouden uitichryven) en wijd-
 lopig *Bylage* 3. bl. 176. enz.

(*ff*) Zoo vinden we, onder anderen, by STEENDAM,

En wijl onze Vaderen, als gezegd is, standvastig schreven *ik make, breke, schrive, kome, hure*, en dus nimmer twee *aa, ee, ii, oo, uu*, by hen te pas kwamen, konden zy geruſt, zonder vreeze van verwarring, hunne twee harde klinkers (de *η* en *ω* der Grieken, of de *ai* en *au* der Gothen en Franschen), door *ee* en *oo* uitdrukken, gelijk wy dan ook bevinden dat zy, van onheuchlyke tyden af, standvastig hebben waergenomen, (g) moetende men die *ee* en *oo* voor even zoo ondeelbare letterteekenen aenzien als de *a*, en *u*, die, wil men harrewarren, mede wel, naer de leer-wyze van bekwame schrijvmeesteren, uit *o* en *i* en twee *ii* kunnen gezegd worden te zijn zaemgesteld. Maer hebben zy daerom met die letteren eenige gemeenschap?

Eer we van de klinkers scheiden, moeten
we

in zijn *Distelv.* I. D. bl. 19. buiten rijm, 't *Nachtgaalje Na-BOTST mijn sluyt*, waer voor men nu meest zegt *nabóóſt*. En daertegens wederom *FOÓRTSE* voor *fórtse rebur* by V. GHISTELE *Virgil. Eneid.* fol. 8. *Deur de FOORTSE der winden zeer gbebeerlijc: en verso: aenmercbende zulk FOÓRTSELIJC ghewelt, van Aolus winden, en — Die ghy verturbeirt met FOORTSELYCHE krachten.*

(g) 't Is wel waer dat men in zommige, voor al Vlaemsche schryften, het *ai*-geluid der Franschen door ene in cengevlochten *e* vindt aengeduid; Doch dit is nooit algemeen aengenomen, noch van enigen duer geweest. 't Voldeedt ook niet, wijl het tusschen de *e* in *lékken* b. v., en de meer sloopende of langere *ee* in *leken* geen onderscheid stelde.

we nog kortelijk de twee- en drie-klanken vermelden, die door dezelve gevormd worden. *Ae, Ie, Oe*, die men veelal onder dezelve geteld vindt, hebben we boven betoogd geene tweeklanken te zijn, belemende die *e* daer niet, dat het geluid der voorgaende vocalen *a, i, o* geheel en volklinkend gehoord wordt. (*b*) Voor *Oe* schreven onze Vaders, zoo wel als alle onze taelverwanten, hoe hoog men ook opklimme, het Grieksch ingesloten, *ou*. Dus dan *Bouk, zouken, gevouglyk*, enz. Om te toonen dat dit nog zoo geheel oud niet is, hebben we deze voorbeelden genomen uit Mr. A. DE HUBERT's noodige waarschouwinge voor zyne psalmen 1624. — Voor den klank, dien wy in onz tegenwoordig brabbelschryft gantsch kwalijk aen die *ou* toekennen, schreef men toen, even als de *Grieken, Moesö-Gothen*, enz. *au: bauwen, trauwen*, enz. (*i*). Van deze *au* is onze

(*b*) W. SEWEL in zyne *Nederd. spraakk.* bl. 5. onder en 6 boven aan, verdient hier omtrent te worden nagezien; wanneer men zich zal moeten verwonderen dat de man zoo veel gezien, en 'er zoo slecht gebruik van gemaakt heeft.

(*i*) PONTUS DE HEUTER VAN DELFT, *Nederd. Ortbogr.* bl. 75. „ — maer qualic schryven zy (*Bra-*
 „ *bander en Flampuc*) boeck / doeck / kloeck / moet /
 „ doet *faiçes*, doen — met duizent ander die met
 „ *ou*, aldus behoren geschreven te worden: bouc /
 „ kouc / douc / mout / dout / donn — alsoo ons
 „ leert die natuur en die Franse woorden dezen van
 „ geluit gelijc / te weten: *d'ou, hout, mout; gontte,*
 „ *voute.* enz. enz. Vervolgens onderzoek doende
 naer

onze nog gebruikelijke drie-klank *aeu* maer eenvoudig ene slepende verlanging; reden dat thans de gemeene man dien twee- en drie-klank veelal onder een menge, *kaeuwen*, *maeuwen*, *laeuw*, enz. uitsprekende of 't *kauwen*, *maurwen*, *lauw* of naer onze tegenwoordige spelling *kouwen*, *mouwen*, *louw* ware. — Van de verdere twee- en drie-klanken *Ai*, *Ei*, *Eu*, *Ui*, *Aei*, *Aeu*, *Eeu*, *Ieu*, *Oei* of *Ooi* hebben we niets te zeg-

naer een uitdrukzel voor den klank, dien wy nu *ou* schryven, kiest Hy voor *au* liever *ouu* dat echter nooit 's Lands spellinge geweest is. Ondertusschen ziet men 'er uit, dat onzen DE HEUTER VAN DELFT, het *oo*, *au* of *eo* geluid zeer wel bekend ja gemeenzaem geweest zy, wyl Hy zonder 'er iets over uit te weiden, de zamenstelling uit die *oo* met *u* voorlaet. — en eveneens CHR. V. HEULE bl. 5. Men zoude na onze uitspraak „ Hoout, Stoout, Soout (*lignum, audax, sal*) mogen schryven enz. blyk dat nog toen die *oo* niet vergeten was. „ — of vele (ja byna alle) „ Schypberg nu ter tijd tusschen AU ende OU in vél woorden geen onderschepd en betoonen te merken / „ zoo schelet nochtans zoo vél als A ende O elk ander „ in gelupd verschelen / 't welk genoeg kan onderkend „ worden in daud van dauwen en doud van douwen, „ graut van grauwen (in 't kypen) en grond van „ grouwen, verschylikken enz. „ — Ende al hoewel „ tusschen AU ende OU zoo groot verschil des geklanks „ is / als hier betoond word / zoo woorden nochtans „ vrouwen, trauwen, berauwen, flauwen, brauwen, „ benauwen en dergelyke woorden wel van een pege- „ lijk met AU uytgesproken / maer van meest elk een „ met OU geschreven: 't welk wy niet verstaen en „ konnen op reden gegrond te zyn. ” *Nederd. spell.* HAERL, 1612. bl. 46 en 47.

zeggen, dan den Lezer naer **MONEN** en andere letterkunstenaers te wyzen.

I I I.

We gaen over tot de medeklinkers. 10. van dezelve staen, als gezegd is, 5 aen 5 tegen elkander over, nam. B-P, D-T, V-F, G-CH, Z-S. zijnde de eerste zacht, de tweede dezelve letters doch scherper aengezet. (*k*) Van de 3 eerste paren behoeft dit geen bewijs. Alleen van de 2 laetste moeten we iets breeder spreken, en dan nog een geschil onderzoeken, dat zyne betrekking in 't algemeen op alle de 5 zachte heevt.

Wat de CH betrefte, men heeft denzelven aentezien voor een ondeelbaer letterteeken, en CH*e* of CH*i* te noemen. Het denkbeeld van ene zamenstelling uit C en H zou hier even kwalijk gepast en kinderlijk zijn, als dat van dubbeld' U by de We (*l*). — De gedaen-

(*k*) Dat in alle dezen dezelve betrekking plaetz hebbe, dat is te zeggen, dat v niet meer noch minder verschilt van F, noch G van CH, dan D van T, en z van s enz. Zie men ook by de Hr. **TEN KATE** I. D. bl. 121.

(*l*) CH „ — is eigenlijk de Grieksche *χ*, en gevolgelijk maer ééne letter, schoon twee merken:
 „ — scherper in klank dan de G. enz. **W. SEWEL**
Nederd. sprakk. bl. 13. — „ *Dat de Klank van onze*
 „ CH — éénvówdig, en derhalven een' enkele Meede-
 „ klinker is, word kénbaar, als men opmérkt, dat by
 „ op dezelfde plaets', en op dezelfde wyze als de G ge-
 „ vórm

daente van meest alle onze letteren is de eene uit de andere gevormd, doch zulks maekt geene gevolgtrekking ter weereld op de klanken, by die letteren aangeduid wordende. Echter hoe gemakkelijk dit ook te begrypen zy, 't zal niet ligt mogelijk zijn, der gemeente deze verkeerde benaming, en daer uit volgend verkeerd denkbeeld wegens den aert der letter, te benemen, ten zy men invoerde, de CH aengetrokken te doen gieten en op onze boekdrukkeryen te bezigen. Waren de onkosten, voor een werkjen van zoo klein beslag als 't onze alléén, niet te hoog geweest, wy hadden 't by dezen werkstellig gemaekt, of 't misschien smaek vondt, en, gelijk te wenschen is, door-gong.

We komen tot het laetste paer tweelingen; Onze Vaders bezigden daer voor alleen de S. (m) doch in vervolg van tijd ziende, dat daer

*„ vormt word, verschillende niet dan in scherpheid, even
„ gelijk de T scherper is als D, enz. enz. TEN KATE I.
D. bl. 122, 23* Zie ook het geen hy zelv nevens een afdrukzel van MOONEN'S *spraekkonst* hierover by het eerste doch ook nader en wel voornamelijk by het tweede Hoofdstuk ter neer stelt; te vinden in M. SCHAGEN'S *Godgeleerde Histor. phil.* en andere *vermakelijkheden* het eerste stukje art. VII.

(m) De rederykers in *liefd' bloejende*, getuigen in de *tweespraak van de Nederduitsche Letterkunst* 1584, bl. 45. en 46. dat onze voorouders de z overbloedig ghebzuypt hebben/ en deze/ een ZOON, ZON enz. met z geschreven/ blykende an de oude drukken ende byzeten. — Men zie dit ook aengehaeld by den Hr.

G. O.

daer toe zoo wel twee onderscheide teekenen; voor den zachten en scherpen klank, van nooden waren als by de 4 andere, namen zy daer toe de Z. Hier op raekte men aen een twist die lang geduerd heeft, of men deze Z, als by de Grieken, scherp, of, als by de Hebreën, zacht hadde te bezigen. Nu eindelijk schijnt men 't hier omtrent eens te zijn; althaus men ziet nu gemeenlijk de S voor den scherpen, de Z voor den zachten klank bezigen: *Salie*, *Zalig*. (n)

Het geschil nopende de zachte B, D, V, G, Z, dat wy zoo even zeiden nog te moeten aenroeren, is dit: of die 5 zachte medeklinkers wel ene silb mogen of kunnen sluiten? dan of men daer toe alleen de scherpe P, T, F, CH, S te bezigen hebbe, en dus den regel in te voeren: *quod literæ ejusdem organi facile inter se permulentur?* duidelijker: of men van de

G. O. REITZ *Belg. Græciff.* p. 35. De meer gepreze *Nederd. spell.* HAERL. 1612. bl. 38. „ Dooz de „ kljnkletteren in 't begin der Silaba / toond de s „ haren supbenden / ende de z haren zoeten klank / „ alzoo in deze volgende woorzen wel onderscheyde „ lijk kan gemerkt woerden: sammelen, verzamelen, „ enz. ”

(n) P. DE HEUITER VAN DELFT, *Nederd. Orthographie* 1581. bl. 60—63. — A. MONEN *Nederd. spraakk.* bl. 11, 15, 16. — VERWER *Idea L. B.* cap. xvii. pag. 63. — J. NYLOE *Aanl. tot de Ned. taal* Hoofdft. VI. §. 1. bl. 43. — W. SEWEL *Nederd. spraakk.* bl. 41. — TEN KATE *Aenleid.* enz. I. D. bl. 121.

de woorden *webbe*, *landen*, *graven*, *zagen*, *huizen* de laetste silbe affmytende, te gelijk verplicht is de eind- en wortel-consonanten in scherpere te doen verwandelen, en *wep*, *lant*, *graf*, *zach*, *huis* te schryven? (o) — Van beide zyden heevt men reeds lang dit geschil met alle hevigheid voortgezet, doch tot nog nietz gewonnen. Ondertusschen is 'er nergens eerder ene bepaling noodig dan omtrent dit stuk. Het oude zoo wel als tegenwoordige gebruik is hier zeer ongestadig, en geeft beiden gelijk; by de 1ste en 4de meest de zachte B en G, by de 3de en 5de de scherpe F en S, en by de 2de de zachte D en scherpe T onverschillig, of ook wel te gelijk, bezigende; immers ziet men gemeenlijk geschreven, *web*, *lant*, *land* of *landt*, *graf*, *zag*, *huis*. Welke onregelmatigheid vol verwarring! Wat men dan ook kieze 'er zal altijd enige nieuwigheid mede gemengd zijn. Wy voor ons daerom hebben verkozen vast te stellen, dat de zachte B, D, V, G, Z, zeer wel daer 't pas geeft

P
een

(o) CHR. VAN HEULEN *Nederd. spraek*. 1633. bl. 6. „ de Geleerde onzer eeue / zjn zeer twistich om „ dezer Letter-veranderinghen wille / vele achten dat „ men alle woorden behoorde met de minste veranderingen te schryven / daerom op het epnde der woorden altyt c in plaetse van ch, ooc d, z k in plaetse van t, s, en e stellende / de aenzienlyke Aelkenders die deze spellinghe voostaen / zjn *Kilianus*, *Grotius*, *de Hubert*, *Ampfingius*, en *Jacob van der Schure*. ”

een silb mogen fluiten, en over al gebezigd worden, daer de aert der sprake het vereifcht; (p) en zulks zoo om de eenvoudigheid en gemakelijkheid van begrip voor den gemeenen man, (wien men in 't stuk van letterspellen

(p) By p en g is 'er, als wy reeds gezegd hebben, niemand die hier tegens aengaet; met opzicht op de u heeft men 'er, reeds van voor 't begin dezer eeuwe met alle kracht over getwift, en W. SEWEL bl. 14. *en volgende* onze meening al zeer krachtig voldongen; men leze hem na, en passe zyne bewyzen ook op de v en z toe.

Voords, dat het gebruik van fcherpen of zachten Consonant, by ons zoo meenigmael verwandele, als 'er maer een zachtere of hardere letter volgt, en men dit dus nimmer in 't fchryven kan aenwyzen, maer de keuze van v of f, z of s enz. naer de afleiding te maken hebbe, zal men niet langer betwijffelen, na gelezen te hebben 't geen ons de naeuwlettende TEN KATE opgeeft in zijn *onderz. over de letterklanken* §. xvii. in 't I. D. bl. 126. Ook voege men 'er by den Hr. HUYDECOPER *Proeve van Tael en Dicht-kunde* I. B. bl. 31. „ — *de voornaamste tegenwerping* — „ *is de uitspraak, dewyl, zegt men, de T aan het einde* „ *— geboord wordt: welk ik ontken waar te zyn. En* „ *die GOD (Deus) uitspreken als GOT (een volknaem)* „ *en NOOD (gevaar) als NOOT (een boomvrucht) kon-* „ *nen met het zelfde recht beweerden dat men moet fchry-* „ *ven ik HEP voor ik HEB. Want DAAR IS (NB. want* „ *dit wanen thans verscheiden' zoogenaemde taelbou-* „ *wers) GEEN MINDER ONDERSCHIED TUSSCHEN GOD* „ *EN GOT, DAN 'ER IS TUSSCHEN HEB EN HEP.* „ *Doch al sprak men zo, wat gevolg, dat een bedorven* „ *uitspraak, ook de fchryfwys bedorven moet? enz. enz.* bl. 32—36.

len voor al niet mag uit 't oog verliezen) als ook wegens het licht en de nuttigheid die zulk ene schrijfwyze in 't stuk van afleiden zal medebrengen.

I V.

Nu nog een enkel woord over de 5 letters, die men gewoonlijk op onze gemeene letterlijsten vindt, boven de xxiii by ons opgeteld.

De c, ene Latijnsche letter, dienende in die tael voor κ, (99) is by ons waarschijnlijk het eerst opgebracht in die tyden, toen de pennevoering bykans eeniglijk was in handen der Kloosterlingen. Vervolgens twijffelde men, of men de c der Latynen, of de κ der Grieken, behouden zoude, en is hier van het gebruik gesproten, dat men in alle de oude schriften van later tyden, tot pas 100 jaren herwaerts toe, zoo standvastig ontmoet, van beide gelijk te schryven *ick*, *dick*, *stick*, *kloeck*, enz. Eindelijk echter is men overgegaen tot een van beiden te verwerpen, en toen dat lot naer verdiensten de c te beurt gevallen, bezigende men nu weder, als van ouds, voor dezelve, daer zy de κ verbeeldde, de κ, daer ene s, de s, *sieraed*, *versieren*, enz. (9).

P 2

ge-

(99) Voor alle Vocalen, zonder onderscheid. Zie AD MEKERCH. *Comm. de Vet pronunc L. Gr. Cap. xvii.* p. 79. edit. SIG. HAVERCAMPPII & A. KLUIT over *Hoogstr.* bl. 75.

(9) PONTUS DE HEUITER VAN DELFT, *Canonic van*

gebruiken eens zoo eenstemmig hersteld wierden!

De

van *Gorinchem Nederduitsche Orthographia* 1581. bl. 42.
 „ Somen *c*. nu ter tijt ober al nomt / heeft zy geen
 „ gebuisc med allen in d'begin der *Neerlandtsche woort-*
 „ den en lettelt oudercheitg met *s*. ja om dat zij nae
 „ maschap is met *k* zoudemen een van beiden mogen
 „ verwarpen — (en bl. 50.) gelijc die wy met *c*
 „ schryben / nochtang met *k*. spreken en geschryben
 „ behoren te zyn — in tbeginne schryft altoog *k*.
 „ nimmermeer *c* ALZO men spreekt / te weten : *krame,*
 „ *kleeft, kliift* enz. De Kamer in *liefd' bloeiende* in de
 „ *twespraek van de Nederduitsche Letterkonst* 1584. bl. 43.
 „ de / *c* / is int *Duits* weinig nut / want wat die
 „ *vooz / a / o / ende / u /* klinkt / daer in dient ons
 „ de / *k* / die 't selve gheklanc *vooz / e / ende / i /*
 „ heeft ende wat de / *c* / *vooz / e / ende / i /* doet /
 „ daer toe mag ons de (*s*) dienen die 't zelve ghe-
 „ luyd *vooz* alle klinkers heeft : dies woortse van *joins-*
 „ *mighe* als een onnodighe letter uytghemonstert :
 „ R. DAFFORNE *Grammat.* 1627. fol. 88. „ Om
 „ hozt te maken *c* en behoort in de *Neerlandtsche*
 „ *Taale* nergens te koomen / dan daar 't altpd aan
 „ h ghekeetend wert : als in *macht, kracht* —
 „ *schacht, schicht* — end' veel zulk. ” P. LEUPE-
 „ NIUS *aenmerkingen op de Nederd. taale* 1653. bl. 15.
 „ de *c* heeft by ons geen ander gebuisc / dan om de
 „ h een sterker uitblaasunge te geuen / dan sy van de
 „ g of h bekomen kan / als in *lichaam, menschen,*
 „ *schaapen*, dat men quasaaljk soude schryben *libbaam,*
 „ *menngen, sgaapen*. Ons dunkt dat men de *c* geheel
 „ soude konuen ontbreuen / wanneer men een *ch* in de
 „ plaatse hadde / gelyk de *Hebreeusche en Griekische* /
 „ die men dan in de rijc van de *dobbele letteren* mog-
 „ te stellen : maar soo lange men niet goedvindt nieu-
 „ we letteren in te voeren / soo moet men sik met de
 „ oude

De *h.*, in zich zelve niet anders zijnde dan ene schierlyke en sterkaenbonzende ophef en begin van een vocael, is daerom reeds by de Grieken voor geene medeklinker aangemerkt, en kan 'er by ons te minder voor sloop komen, als wy aanmerken, dat zy nergens ene wortelletter zy, maer by ieder onzer gewesten by 't zelvde woord naer welgevallen wordt bygevoegd of afgelaten; *and*, *arp*, ooren zeggen de *Vlamingen*, *Zeeuwen*, ja zelfs in onz gewest die van *Gouda*, wy *hand*, *harp*, *hooren*. Schoon wy zelve van dat laetste woord die *h* weder afwerpen by het *substant.* *Oore* (*r*).

P 3

In-

„ oude behelpen: doch niet buiten de kracht van haare eerste instelling. Het is dan buiten alle grond dat men se tweederley kracht wilt toeschryven / eerst van een *k* daar sy vooz *a*, *o*, *u*, of vooz een medeklinker gestelt woordt / als *calf*, *cost*, *cunst*; maer wederom vooz een *e* en *i* de kracht van een *z* / als *cyseren*, *cidderen*, *cieren* enz. Breed ziet men dit vonnis over de *c* in de *Nederduitsche* spellinge / *By een gebracht duer liefhebbers derzelve* HAERL. 1612., een boekjen dat onder de besten der oude letterkonstigen te tellen is. Wijl 't in zoo veele opzichten in onze gedachten valt, en zeer wel verdient geheel gelezen te worden, zullen wy nalaten 'er staeltjes uit optegeven. — Zie van de *c*, en deszelve misbruik, ook nog SAM. AMPING'S *taelbericht* 1649. bl. 39-43. — WINSCHOTEN'S *Letterkonst* bl. 3-8, — A. MONEN bl. 4. en 5. van den laetsten druk zyner *Nederd. spraekk.* — J. NYLOR *Aanl. tot de Nederd. taal Hoofdst.* VI. bl. 37, 38.

(*r*) „ De *h* is klinker, nogge medeklinker maer „ bestaet alleen in een' schielijken ophef en scherpe „ upte

Indien de *q* op zich zelven de *kw* uitdrukte, gelijk dus de geleerde GATAKER alle zyne *opera critica* heeft doen drukken *god, ge, qua* enz. zonder dat 'er ene *u* wierde bygevoegd, zoude men dezelve als ene verkorting aenzien en met voordeel bezigen mogen; doch nu 'er toch niets meê werdt uitgehaald, zijn 'er verscheidene redenen om altijd *kw*, nooit *qu*, te schryven, immers voldoen beide de letters de *q* noch de *u* aen den vereischten klank; niet de *q*, of die zou, hadt zy eene en dezelfde kracht met de *k*, geheel overtollig zijn, niet de *u*, wijl die nimmer met de *w* in een-loopt; ook kan 't niet zijn dat zy zaemgevoegd kunnen post zouden kunnen inhouden, want hoe zouden twee letterteekens, van *k* en *w* ieder op zich selv' zeer verschillende, enen klank kunnen uitmaken met *kw* overeenkomstig? en, al konden zy dit, *k* en *w* reeds ieder afzonderlijk bekend en volstrekt noodzakelijk zijnde, en gekoppeld tot *kw* ten minsten even goed als *qu*, verdienen die dan niet zonder eenig tegenspreken den voorrang, boven de afzonderlijk onbruikbare, en niets uitwinnende, *qu?* (*s*)

De

„ uytblaazing van aadem vooz 't begin van een'
 „ klinker ” TEN KATE I. D. bl 122.

(*s*) P. LEUPENIUS *Aanmerkingen op de Nederd. taal*,
 1653. bl. 10. „ Maar hier oover komt ons vooz drie-
 „ se bedenkinge/ dat wy de *q* wel souden konnen
 „ missen / die sulke taalen alleen van nooden hebben /
 „ die geen *k* gebruiken : Maar onse Nederduitsehe
 „ taal

De x niet zoo zeer een letter als wel een verkort-teeken, beandwoordende de ks, hebben we daerom mede van den letterlijst afgelaten, (t) wijl ons ene zoo geringe, en weinig uitwinnende, en daerby de éénigste verkorting, de verwarringe niet waerdig schein, die die dezelve by onkundigen en leerlingen altijd

P 4

en

„ taal kan die seer wel ontbeeren / want sp heeft geen
 „ andere kracht / dan die met de kw gevougluk en
 „ holkomelk kan uitgedrukkt worden. Waaron
 „ soude de k niet soo wel een w by sik mogen nee
 „ men / als andere Letters van denselven aard ?
 „ Waaron soude men soo wel niet mogen schypven
 „ kwaader, als swaager ? kwaalen, als dwaalen ? kwet
 „ sen, als swetsen ? kwee peeren, als twee peeren ?

TEN KATE Aenl. I. D. Bl. 124. „ dus staet het ook
 „ met de QU, by welke Q voor K en U voor W ver
 „ strekt: Want by samenvoeging' en uitspraak van KW,
 „ worden de klanken, door QU verbeeld, volmaaktelyk
 „ uitgedrukt. ” Wijdlopiger hadt de Hr. TEN KATE
 dit betoogd in aenteekeningen op MONENS spraekunst,
 die in handen geraekt van den Uitgever der Godgel.
 bistor. enz. vermakelykbeden, en door dien in zijn 1ste
 en 8ste stukjen 1732 en 1734. begonnen uit te geven,
 nu, door 't afbreken van dat maendstukjen, nog half
 onuitgegeven liggen Rechte stof, zoo wy oordeel
 den, voor onze BYDRAGEN; doch zijn onze verzoeken
 om dezelve tot nog, door de onvriendeljkheid
 van gemelten uitgever, met geen andwoord gewaerdigd.

(t) „ De x, die den klank en naem voert van IKS,
 „ laet, by de minste opmerking, hoóren, dat ze bestaet
 „ uit eene K van eene S agtervolgt; zó dat ook dit teeken
 „ by ons overtollig is. ” TEN KATE over de Nederd.
 letterklanken, redew. 7. I. D. bl. 123. 4.

en noodzakelijk medebrengen. Leest men b. v. *de rust des rijks*, men zal ras begrypen dat die laetste *s* in *rijks* toevallig is, en aenwijst dat het de *genitivus* zy van *rijk* daer in tegendeel de zamenkoppeling der wortelletter de *k* met de toevallige *s* dit veel moeilyker te beseffen maakt. (v)

Eindelijk komen we tot de *y*. Dat dezelve uit onzen letterlijst behoorde te werden uitgewischt, gevoelden reeds lang verscheiden groote taelkundigen. *i j* en *y* zijn alleen maer 3 onderscheidene merken, schoon uit elkanderen gevormd, en voordvloeiende, van dezelfde letter. (x) enkel sieraeds-halve heeft men

(v) Waerom ook de Hr. A. MONEN *Nederd. spraekk.* bl. 14. dit ene *onnodige en ondienflike nienwigheid* noemt, enz. en W. SEWEL bl. 48. dit *met recht by de meeste en beste spellers verworpen verkiact*.

(x) CHR. VAN HEULEN, *Nederd. spraekk.* 1633. bl. 11. „ *Wt alle de booz gaande opmerkingen zien*
 „ *wy dat ober al mach een enkele i in plaetse van*
 „ *eene y gesteld worden / het welk Huyterns en Amp-*
 „ *singius, ooc van der Mijle in zijn spraek-beschry-*
 „ *vinghe zeer wel waerneemt / desgelycx ooc Grotius*
 „ *in het Rechtboue / want als men in plaetse van*
 „ *zaey, maey, reyn, mooy, leuy, heyl zoude schryben*
 „ *zaei, maei, rein, roei, moi, leui, heil, hieren*
 „ *zoude niets van de volkoment heyt / dan ge-*
 „ *woonte van zien ontbreken. ” Een klaer bewijs*
 „ *dan, dat nog in VAN HEULEN's tyd pas 120 jaren*
 „ *geleden, de y algemeen voor de enkele i gangbaer*
 „ *was.* —

De

men eerst aen de *i* een onder uitgehaelde *flaert*, en vervolgens een *z*ystreepjen, dat het naer de Latijnsche *y* heeft doen gelyken, bygevoegd. Dat men naderhand ieder zijn' afzonderlyken post, *i* voor den enkelen klinker, *j* als *zy* door de schierlyke voordrolling der tonge naer een medeklinker begint te zweemen, en *y* voor ene verdubbelde *ii*, hebbe doen waarnemen, gelijk thans op onze drukkerijen de gewoonte is, is geheel buiten alle reden (*z*). Om dit te fluiten was 't dus zeer goed,

P 5

zoo

De Hr. HUYDECOPER in zijn *bericht*, wegens deze letter: — „ dat *i*, *j* en *y* maar eene letter zijn, is „ zo klaar als den dag, indien men wat bladeren wil „ in Oud-duytsche boeken, 't *zy* geschreven, het *zy* ge- „ drukt — *zyne* en *zine* is by de Ouden voor *zijne*, „ *eveneens* als hare voor haare —

(*z*) Geheel buiten alle reden niet alleen, maer daerenboven ook ten aller uitersten nadeelig. Verschillende teekenen heeft in verscheiden' oorden van onz Nederland, vooral in Amstel- en Rhijn-land, de gemeene Man voor verschillende klanken aengezien en daer door tot de mislyke en der taelbouw zoo nadeelige gewoonte geraekt, van de *y* met den tweeklank *ei* of *ey* te vermengen, en ten naesten by als zoodanig uit te spreken. 't Is niet te verwonderen dat het onkundige gemeen aen 't dwalen raekt, als *zy* die de pennevoeringe in handen hebben, en voor al hunne sprake, en alle deszeivs eigenschappen, kennen moesten, hen het eerst aen 't warren helpen, doch onbegrypelijk is 't, dat luiden van letteren en belezenheid; (de Hr. G. O. REYTZ b. v. *Belga Gracis*: p. 34.) 'er nog toe komen kunnen, van ene zoo wanhopige zaak te omhelzen en te verdedigen.

W.

zoo men en *j* en *y* liet varen, en alleen de eenvoudigste en gemaklijkste gedaente, *i* zamelijk, overbeheld. Doch waer om in de plaetz der *y* over al *ij* (of, dat het zelvde is *ii*,) zoude moeten komen, kunnen wy niet begrypen, noch heevt de heer KLUIT, in zyne aenteekeningen op HOOGSTRATEN'S *Geslacht-Lijst*, zoo overtuigend en onwedersprekelijk, als zijn' Ed. schijnt te meenen, aengewezen. *Heerlyk*, *Godelyk*, *prijzlyk*, of dat het zelvde in klank is, *beerlik*, *godelik*, *prijzlik*, maken in 't meerv. *beerlike*, *godelike*, *prijzlike* met ééne *i* die daer even als wy boven ook van de andere klinkers betoogden, het geheel en volklinkend geluid verbeeldt, zonder eenige verdubbeling of verlenging te behoeven (*a*); Stuit de klank tegen een eind-*consonant*, (als b. v. wanneer van *blive*, *schrive*, *zine*, de laetste *e* zal worden afgekapt) de achter afvallende *e* springt even als by de anderen klinkers, voor den *consonant* in, en maekt dus *bli-ev*, *schri-ev*, *zi-en*. Wil de Hr. KLUIT, en andere met hem, dit een twee-klank (*diphthong*) noemen, we mogen 't geerne lyden, en willen hem wel toestem-

W. SEWEL bl. 34. hier op na te lezen is der moeite waerdig.

(*a*) CHR. VAN HEULEN *Nederd spraeck*. bl. 11.
 — „Ooc moghen vele plaetsen / enkele Letteren
 „lijden / in plaetse datter althit dobbele geschreven
 „wozden / als *zi*, *bi*, *wi*, *liden*, *zide*, *tiden*, deze
 „verkoztinge der letteren is gehelik in vorige tyden
 „gebruykt / ” —

stemmen, dat *bli-ev*, *schri-ev*, *zi-en* eenigszins ene tweesilbige uitspraek eischen; zoo Hy dan ook ons maer toestaet, gelijk Hy niet af kan, dat *ae*, *ee*, *oe*, *ue*, in *ma-ek*, *bre-ek*, *ko-em*, *bu-er* mede op dezelve wyze *diphthongi* zijn, en noch Hy, noch iemand, in staet is, ons een grooter verschil van klank te doen horen tusschen *ij* en *ie*, als tusschen *aa* en *ae*, of *uu*, en *ue* (b). Alle de *vocalen* lyden ene verlenging (zoo men 't ene verlenging noemen wil) door de *e*, in een-silbige woorden, doch zijn zonder die *e* lang genoeg in meer-silbige: *ik ma-ek*, *bre-ek*, *schri-ev*, *ko-em*, *bu-er*, *wy maken*, *breken*, *schri-ven*, *komen*, *buren*.

Drie dingen staen den heere KLUIT, gedeeltelijk naer zyn' eigen' erkentenis, nog nader goed te maken: I. nam: zegt Hy wel dat men *in later tijd* ene nieuwe wyze van verlenging heeft *uitgedacht* door de verdubbeling der vocael zelve, *ik maak*, *brek*, *schrijv*, *koom*, *huur*. Doch geeft geene de minste reden van zyne voorkeur, omtrent die *nieuw uit-*
ge-

(b) Wes ook de Hr. A. MONEN bl. 29. met ons zegt: *AE en IE hebben wy voor bene-gezegd eene verlengde A en J te zyn*. En de zoo naeuwkeurige TEN KATE I. D. 7 redew. VII^{de} afd. bl. 116. van ene zachte lang-klinker spreekt, *die men door IE uitbeeld, gelyk by 't woord DIE*. — Ja de groote taelkundige, de Hr. B. HUYDECOPER Pr. bl. 271. „merk aan, „dat de klank van IE, ten aanzien van I en IJ (als „zien, zin en zijn) even is als die van OE, ten aanzien van O en OO.”

gedachte (c) en veel verwarring barende spelwyze. II. geeft zijn' Ed. geene de minste noch kenmerken, nog bewyzen van zijn voorgewend onderscheid tusschen ene verlangde *i*, en den tweeklank, gelijk Hy 't noemt, *ie*; of van zyne *volmondige* ontkenning dat de ouden *blive scrive* in een getrokken *bliev schriev* schreven. III. eindelijk heeft de heer Kluit zelf gezien, doch de oplossing uitgesteld, waer de opgeworpen' nieuwigheid van voor *y* overal *ij* te schryven, voornamelijk mank gaet, dat name-lijk, zelfs by hen die de verdubbeling voorstaen, dezelve alleen vereischt wordt in één-silbige woorden: ik *maak*, *breek*, *schrijv*, *koom*, *buur*, doch in meersilbige overal de enkele *vocalen* volstaen kunnen, wy *maken*, *breken*, *komen*, *buren*; en dus de vraeg valt: van waer de *i* alleen zoo veel zwakker komt, dat die altijd verdubbeld moet blyven, wy *schrijven*, niet, wy *schriven* of *schryven*?

(c) — „Derhalven wy onze boozouders (dinkt ons) over deze spellinge niet te berispen en hebben / „alzoo wy van gevoelen zyn / dattet beter is / dat „men het oude in zyn weerde laet / dan dat men het „ongezond nteus in zyn plaetse bypuge.” *Nederd. spell.* HAERL. bl. 40.

D E R-

 DERDE AFDEELING.

In hoe verre men de opgegevene spelwyze der ouden kan navolgen, bepalende.

E*st modus in rebus* is een bekende spreuk, ook vooral in het onderwerp van deze verhandeling waertenemen. Die eensklaps zyne spelling, naer 't geen Hy boven gelezen heevt, schoeien wilde, zou by niemant verstaen, en by geleerden zoo wel als onkundigen niet te onrecht bespot worden. 't Is echter zeker, dat Hy, schoon niet de gebruikelijkste, echter verre de fraeiste, regelmatigste, en op vaste gronden steunende, ja te gelijk ook de eenvoudigste en meest gemaklyke spellinge bezigen zoude, en het ten hoogsten te wenschen ware, dat wy dezelve nog als van ouds *de gemeene en eenige lands spellinge* noemen mochten. Om dan als een recht lievhebber zijn's Vaderlands, en aller deszelvs eigendommen, die niets, dat tot derzelve nut of sieraed strekken kan, onverzocht laet, ook in dit stuk (geenzins van zoo weinig belang als zich de meeste [uit welke eigenlievende beginzels, zullenwe nu niet onderzoeken] wel schynen intebeelden) te werk te gaen, moest men voor eerst maer zyne spelwyze, in allen zoo byzonder als openbaer geschrijv', naer den voorrang der ouden regelen, in alle zulke dingen, die nog zonder veel opzichtigheids geschieden kunnen. B. V.

1. De *a*, *e*, *i*, en *u* in de lettergrepen die op een medeklinker stuiten, ene *e* byvoegen, (want

(want dit is nog niet geheel ongewoon) doch by de *o* ene tweede van zijn eigen soort *oo* ; zoo lang tot *oe* zijn verkeerd gebruik voor *ou*, *u*, en die *ou* weder zijn verkeerd gebruik voor *au*, *av*, weder zal verloren hebben.

2. De 5 zachte *consonanten* B, D, V, G, Z. geruft tot slotletters aan 't eind van een woord of silb bezigen ; immers zelfs de letter, by welke dit het meest is tegengesproken, de *v*, moet wel deze plaets bekleeden in *wriv-velen* en *vergrov-ven*, (*d*) (voorbeelden die wy aen den grooten TEN KATE I D. *redew.* 7. schuldig zijn) welke niemand zal kunnen ontkennen, dat, *wrif-velen* en *vergrof-ven* geschreven, van haren waren uitspraek verre zouden aflopen.
3. De *z* als een zachte *s*, en de *s* als een scherpe *z* bezigen, gelijk nu reeds zedert enige jaren vry algemeen doorgaet.
4. De *c* (wy spreken alleen van echte Nederduitfche woorden) geheel verbannen, en alles met *k* en *s* afdoen ; gelijk dus *sieraed*, *versieren* enz., reeds weder vry gemeenzaem wordt.
5. De *q* en *x* altyd door *kw* en *ks* uitdrukken, iet dat thans géén oog vreemd zal toeblinken.

6.

(*d*) Dat ook de Hr. A. MONEN, dezelve daer toe niet geheel buiten staet keurde, blijkt uit zyne 31ste bladzyde der *Nederd spraekk.*, schoon onze daer uit getrokken spelling afkeurende.

6. Eindelijk, de *i* (schoon die *figuer* alléén genoeg ware) echter om de opzichtigheid van *wi schryven* (*e*) ook door hare tweede en nieuwere gedaente *y* uitdrukken, in alle *silben* zonder onderscheid, die op geenen *consonant* stuiten, *wy schryven*, doch in de zulke (in plaetze der natuurlyke *c*, *ik schreef een brief*) om Hollandfche oogent te voldoen, ene tweede *i*, *ik schrijf*.

Al dit kan men waarnemen (en zullen wy, voor zoo ver wy 't niet reeds van den beginne af gedaen hebben, na dezen in onze BYDRAGEN waarnemen) zonder veel nieuwigheids, ten minsten zonder zijn geschrijv'. voor éénig zoort van menschen, onleesbaer te maken; heevt men dit eens, zóó in doorgaenden gebruike, dat ieder, die boeken leeft, 'er aengewend is, dan kan men weder verder gaen met de thans heerschende bastaerdy in de spelling te onderkruipen, door namelyk eens te verzoeken, of de *au* en *ou* niet weder in heur recht te herstellen ware, *bauwen*, *trauwen*, *vougen*, enz. enz.

(*e*) — „ De zulke die zo gezét zyn tegen het —
 „ gebruyk van het verdubbelen der *Klinkletteren*, kon-
 „ nen evenwel niet goedvinden dat men schryft *Bri-*
 „ *ven*, *diven*, *rimen*, *wilen* enz. daer nochtans de
 „ vereischte klank dier woorden, door de *i* genoegzaam
 „ uitgedrukt wordt. ” zegt W. SEWEL b. 10. Was
 't in trein gebracht of te brengen, wy voor ons zou-
 den 't zeer wel kunnen goedvinden.

VIER-

VIERDE AFDEELING.

De spelling van enige byzondere woorden wettigende.

DEZE AFDEELING, schoon meer *Etymologie* dan wel *Orthographie* behelzende, hebben we echter geoordeeld tot flot by deze onze spelverhandeling te moeten voegen, voor de zulken, die, (gelijk ons de ondervinding geleerd heeft, dat 'er veele zijn) schoon onze algemeene stellingen wel toestemmende, echter aen onze spelwyze van 't een of ander byzonder woord blyven hangen, zonder zich omtrent dezelve met onz' gevoelen te kunnen vereenigen. — Doch . . . de plaetz ons gebreken- de, zal dit bekwaemlyk de stoffe van een volgend stukjen kunnen uitmaken. —

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 14. voor den 1. van Wintermaend 1759.

H E T
VERHEERLYKTE EN VERNEDERDE
P O R T U G A L ,
BEGREPEN IN DRIE BOEKEN ;

Waer achter gevoegd is eene verzameling
van verscheide Gedichten ;

D O O R
FRANS DE HAES.

(Te *Amsteldam* by *F. Houstwy*n 1750. in 4°. af 2-16.
en met het *portrait* f 3-10. en op groot pap. f 4-12.)

De edele Dichtkunst zeker stygt van trap tot trap, en werdt hoe langer hoe nader aen de volkomenheid gebracht. Die de kenmerken wil zien van iemand die zich des bevytigt en wonder wel gekweten heeft, behoeve slechts het oog te slaen op dit onz blaedjen.

Het eerste en voornaemste deel van dit boek,
P dat

dat wy thans den Dichtminneren als iet uitstekends opgeven, behelst een klaer en waer verhael der rampen en verwoestingen, voor drie jaren het rampzalig Lisbon overgekomen, ten spiegel onzer Landgenooten, om door boetvaardigheid en afstaen hunner zonden, Gods scherp gewette wreekzwaert, ons voor lang over den nek gewant, by tyds te ontvlieden. — Wy achten noodig onzen lezer ene korte schetse van den loop van dit Dichtstuk, doch voor al ook, zoo veel ons bestek toelaet, enige fracie plaetzen, en die t'er optimmeringe ener wenteltrappe naer den Zangberg kunnen dienen, op te geven.

In den Aenvange streeft de Dichter met zyn geest naer Portugal wiens gelegenheid hy in deze woorden aanduid bl. 4

*Niet ver van waer Euroop zyn Grenzen ziet bepaeld,
En 't slaauwend Zonnelicht 't Hesperisech strand bestraect
Met eenen purpren gloed, (a) by 't ryzen van de schimmen,
En koelen Avond daeuw oen d' oost-en zuiderkinnen (b),
Slaet*

(a) HESPERIEN of Spanjen ligt in het Westen, hierom van de Dichters ook genomen om het westen uit te drukken:
In Hesperye weic het Avontpaert zyn straelen. VOND.

(b) De oordeelkundige HUYDEC. beweert in zyne proeve bl. 222 en 23 klaer, dat niet de Avend, (hoe dikwils ook de Dichters dit zeggen), in het Westen opkomt, maer in het Oosten en *successif* op den dag volgt, want zouden zy anders elkanderen gemoeten, ja op eene plaetze beiden en op een andere geen van die wezen;

HOOGVL. dit wetende zong keurig in zyn' *ABR. den Aartsv. B. IV. bl. 79.*

*De bruine NACHT was reeds, schoon trager dan voor dezen,
Uit d' OOSTERKIMMEN aan den bemel opgerezen,
En bad het zwarte floers op 't aardryk uitgespreidt.*

trouwens, VONDEL toonde dit reeds te hebben opgemerkt, in het Klinkdicht voor *Palamedes*, daer hy zegt

Tot dat het SCHEMERLICHT in 't OOSTEN opgeloocken.

*Slaet thans een kwynend Ryk 's bedrukt gezigt om hoog,
 Schoon 't, ezurwen lang, voorheen den Nabuur, stak in 't oog
 Door rykdom en gezag: 't word Portugal geheien,
 Ruym tachtig mylen lang en wyftig breed, by 't meten,
 Bevonden, (c) 't Spaensche Zoutfchuurt (d) zynen westerkant;
 Terwyl 't in 't Oosten, grenst aen 't Kastiljaensche strand;
 't Ziet Andaloufien, ter zuiderzyde pralen,
 En door 't Galliesch Ryk, ten noorden, zich bepalen.*

Ondertuffchen nadert onze Dichter Portugal, daer hy aengeland, beschouwt en beschryvt, deszelfs rivieren, en hoor hoe fraei de milde vruchtbaerheit! bl. 8-9

De

(c) Hoe fierlyk vliet uit HOOGVLIEP's ryke Dichtader de beschryving van Egiptenland's gelegenheid! in het eerste boek van zynen *Abraham* bl. 4.

*Het wafcht zyn voeten in het Middellantsche zout,
 En steekt zyn hoofst om hoog in 't Etiopisch wout,
 En 't Abisjynsch gebergte, en strekt zich uit, ten westen,
 In Libie, gevreeft door wreede plondernesten:*

daer men min rederykkunstig voor zou zeggen in 't Noorden strekt het zich uit tot in het Etiopisch wout, en grenst ten Zuiden aen de Middellandsche Zee.

(d) SCHUREN vindt men in dezen zin by de Dichters vry gemeenzaem.

VONDEL *Hippolytus* in de rei van het eerste bedryf

Waar 't pekelschijn de stranden SCHUREN.

HOOFD Raeto rei van het tweede bedryf

*En de trótsfe Ryn van moede swelt,
 Door het pekten der sneeuw op de bergben vergaard.*

*De vruchtbaerheit, die hier haer' zetel heeft gevest,
 En, door Natuur, gesterkt, niet ophoud voort te telen
 Wat 's menschen zinnen ooit verkwikken kan en streeien,
 Ontsloot haer' zuangren schoot hier in een' overvloed
 Van al wat aerde, lucht en vuur en water voed.
 Men zag haer 't hoog gebergte' met keur' van kruid, stofferen,
 En*

*Door het smelten van 't ys, dat hem scharste zyn' vaardt:
 Der by stort ongetoómt,
 En SCHUURT de stranden UYT waar heen by stróómt.*

ANTONIDES Yfboom B. I. bl. 31

———— als een vloet
Die afschiet met gedruis en SCHUURT door steile rotfen,

K. EN J. DE WITH mengeldichten

*Daar de oude Ryn de groene boorden SCHUURT
 Der Bisschops stad, ———*

hier voor ook somwylen SCHAVERN

VONDEL Hippolytus Act. I. scen. 1.

*En daer Ilissus zacht en loom
 De kaikens; daer de traege stroom
 Meander vlacke stranden laeft,
 En schaers bet zant des oevers SCHAEFT;*

LAURENS BAKE uitbr. over Salam. Hoogl. 5de gezang bl. 106

*Hier word myn ziel met melk en verschen room gelaeft:
 De wynstok laat een bron van vreugdetraanen vloeien,
 Om 's minnars bart, als 't quynt, met blydschap te besproeien
 Gelyk een beek ververfcht de beemden, die ze SCHAAFT*

P. VAN DER SCHELLING lof der Bybelpoezye aen Natura
 & Arte

*Zoo lang hem bongerd daer de bee ke Kriib hem laavd,
 En zyne wooning SCHAAVD.*

En 't Rund- en Wollig Vee de groene toppen scheren (e),
 En weiden waar zyn' lust, eer hier de vlam geweid, (f)
 En veld en beemd met stof en asch bad overspreid.
 Ze ontstoot een Parady's, vol'schoon in alle deelen,
 Wanneer men de oogen sloeg op al de Bloemprieelen

En

(e) Het Pascha, dat wy VONDELS niet meer durven
 noemen, begint aldus

Weyd hier myn Beestiael, weyt hier myn tier'ge Vee,
 Golft hier om dit Gebergt myn wit- gewoelde Zee,
 SCHEERT hier 't groen- hait'gbe- loof, spaart kruyt, noch
 Bloemkens geurich,
 't Lacht hier doch altemael, zoet- rokigb en couleurigb,
 Nu wauwelt zoo veel gras, zoo vet en graegb bedyt,
 Tot gby van Madian de schoonste kudde zydt;

ARN. MOONEN's Poëzy bl. 97

Terwyl myn geiten met haer jongen urolyk weiden
 En 't gras AFSCHEEREN —

L. SCHERMERS Poëzy bl. 210

De Lente dageraat ontstoot zyn purp're deuren,
 En Aafemde over 't lant de liefelykste geuren
 Van bloem en bloesem, die, ons gloeiende in bet oog. 1
 De verwen tartten van den schoonen Regenboog;
 Terwyl ik, rustende aan dit heekje 't quinkeleeren
 Des wiltzangs yu'rig hoor, terwijl myn geitjes SCHEEREN
 Den lekk'ren morgenkost, die uit den milden gront,
 Hen onder 't dert'len groeit al eetende in den mont,

NATURA ET ARTE Bybelsche Keurstoffen I D. bl. 46.

Daer heeft u Godt, terwijl gy vast
 Het vee den vetten grond liet SCHEREN,

K. EN J. DE WITH Gedichten bl. 34. en elders. Dan eens
 macien — dan weer snoeien enz.

(f) VOND. opdr. voor Joann. den boetgez. bl. 11.

— en Hongarys cbreit

Om nootbulp in den brant, die 't koorenlant AFWEIT.

En Lustwaranden, hier voorbeên, aen allen kant,
Met oost- en lommerryk geboomte dicht beplant,
Hier schonk de vette Olyf zachtvloeiende oliebekem;
De gearge Muskadel, tot troost van een bezweken
En kwynend hart, haer' geest vervuolykenden wyn.
De Oranje- en Sinavrucht, door hoogen zonnescbyn,
Met eenen dubbten gloed', beschilderd om de wangen,
Deên 't Landvolk, tweemaels' jaers, een' ryken oogst erlangen
Van hartversterkend' oost en bloesem, el van geur.
De puntige Citroen, (g) wier liefelyke klem
Jonquille en Amber tart, liet, by het uchtend kriecken,
Uit zyn gebloemte een lucht van speceryen rieken,
En lokte plukkers uit, door heilzame eigenschap
Van galbetenglend' zuur en vochtverdunnend sap.
De bonigzoete Vyg, die, door haer wondre krachten,
Gezwellen, hard als steen, kan murwen en verzachten,
De

HOORTS Baets in den rei van het eerste bedryf

Zo bruiſt het vuur 'er door, en ſtróómt
Ten laatſten over 't bóógh gebóómt;
En WEIDT, met eenen veegh, te maal
't Geweſt van dórþ en daken kaal.

ANTONIDES Tſtroom B. I.

Maer leer niet al te trots op uwe grootkeit pronken:
Een gloet kan al 't gevaerte in eene Zee van volken
 AFWEIEN, dat het ſtuive in a'oogen van de Zon.

L. BAKE in Mozes groote Loſſang bl. 49

En met myn gramſchaps gloed des afgrands diepſte kolken
Aanſteeken, dat de vlam ga WEIDEN door het land
Van al de bergen met de vruchten zette in brand.

(g) Hoe veel heeſt een Dichter, die zich op het kunſtjen verſtaet van eigenaertige Epitheta te bezigen, voor uit om aller levendſt voor het oor te ſchilderen! mits hy zich ook van natuerlyke, zuivere en krachtige woordenverw meeſter make.

*De Longe streelt, en 't Slym van de Ingewanden voegt;
 De spijze Amandel, die niet slechts den smaak bebaegt,
 Maer, door zyne Olie, zelfs het zschbed, onder 't lyden
 Van Darm- en Nierenwee, kan zalven en verblyden;
 En wat hier de oogten meer bekoort door zynen groet,
 Of 't hemelschblacuw gewelf bewierookt, door zyn bloet,
 Vercierden dezen Oord met Lanen, Timen, Hagen
 En Bossen zonder tall', besaamd door 't vruchten drogen. (b)*

Wyders de kostbaerheden, aert, handel, staet en wat verder noodig is om zynen Lezer een bekwaem denkkeeld en levend begrip te geven van het ryk, zoo als het was op den hoogen middag van zyn bloei, geluk en heerlykheid: vervolgens doet hy de Gryze taeg kortelyk verhalen de *Grondlegging, waddom, Koningen, voornaemste Oorlogs- en lotgevallen*; zyne reden met de Jongste afbrekende, en het hoofd onderhalende, besluit de Dichter het 11te boek.

Het 11de begint met het beschouwen van de verwoestingen en puinhoopen van 't omgeschokte Lisfabon, alwaer hy een rechtvaerdige gryzaert aantreft, wiens wieg Nederland, en woonplaets deze ongelukkige Stad was, daer hy zich enige Jaren herwaerts om de Koopmanschap had opgehouden: deze levend uit die verwoesting gekomen, en dus ooggetuigen van alle die rampen, wandelt op 's Dichters bede met hem door de puinhoopen:

P 4

eerst

(b) Diergelyke beschryving van vruchtbaerheid en overvloed ontmoeten we by VONDEL, daer hy in zyne *Gebroeders* van het aenlachende Kanaän zingt

*De rooze geur der bonigh korven
 De versche room der dertele geit,
 Die in de beste kruiden weit,
 De Muscadel, die d'ouders zaegen
 Twee mans op eenen handboom draegen,
 De bart verquickende granaet,
 De boom, die puik van dadels laed,
 De vygh als vuisfen utgedegen,
 De vette Olyf at 't veld vol zegen, enz. enz.*

niet min fraei H. SCHIM's gezang van *Adam in den staet der volmaektheit.*

eerst omstandig verslag doende, van de oorsprong en reden waerom God hen zoo zwaer gestraft had. Let! dus schriklyk waren ze bl. 37.

*Het zondig' Wanbedryf, aen 't hollen allerwegen,
Was hier, zoo elders ooit, tot 's Hemels troon gestegen.
De Zegenryke Kunst, die 't Ryk zoo lang genoot,
De Rykdom, dien 't ontving uit Gods genadeschoon,
Maer dwaeslyk heeft misbruikt, tot boon des Gevers, teelde
Verkwistende overdaed, de Trotschheit Pracht en Weelde (i)
De Weelde Wellust, die de schandlykste Ontucht broed;
De dwaze Afgodery, die Waen en Vaischheit voed;
De helle Gierigheid, die, door vervloekte treken,
Den Naesten van zyn recht of erfdeel bond verstoffen;*

De

(i) Dit zyn de redenrykers gewoon opklimming (climax) te noemen, die zich hier genoeg opdoet in den Rykdom die overdaed; de overdaed, die weelde; de weelde, die wellust den wellust die ontucht broed.

Alzoo klaar vinden wy die in zyne verscheiden Ged. bl. 139

Ik zag O wonder van Gods band!

Den steen tot gruis, het gruis tot zand,

En 't zand geheel tot stof vermalen,

ARN. MOONEN de waerzeggende berder.

Eer zal 't de Bergen ten weerzyde aen 't donker dal

Het dal aen schaduw, eer een rots aen waterval.

Den waterval aen schuim en sterkgedruisich ontbrecken

Eer uw godnente uit myn gedachten wordt gestreken.

En wat verder

— want gelyk de groente een boom,

De boomen het gebergt, bronaders milt van stroom,

Grasryke beemden, en de lommer bronnen sieren.

VOLLENHOVE beertykheit der Reebtvaardigen bl. 3.

*Geen menschen vint men zo hoog verbeven, als Koningen;
geen koningen zo uitstekende als die van Israëel; geen konin-
gen van Israëel zo uitnuntende als Salomon.*

De Heiligshennis, tuk (k) op wreede dwinglandy;
 Het averechtsch Bedrog; de snoode Huicblary,
 Die 't krom te rechten, en het rechte poogt te krommen
 En 't newelichtig oog der menschen weet te mommen
 Door haer vermiste gryns van stemmig Koorgewaod,
 Deugdprekikende veen en diepgefronst gelaet;
 Terwyl heur schaemtloos hart verzaekt, ten allen stonde,
 Wat zy, voor God' en Mensch', durft zweren met den monde.

Hier na maelt hy de langgetergde Hemelwraek
 haer woonplaets, gedacnte, kracht, wapenrusting, dieners
 P 5 enz,

(k) W. VAN HAREN'S *Friso* B. II.

— 't Gediert', dat door de dunne luyt

De klauwen van een Gier, TUK op verderf, ontvlugt.
 ARNOLD HOOGVLIET *Abraham de Aartsvader* B. I. bl. 10
 Geen vyant, TUK op roof, kwam in uw ryk opdonderen,
 ANTONIDES *Tjifroom* B. I. bl. 25

De waterschenders, TUK op roof, —
 VONDEL'S *Hippolytus* Act. II. scen. 3:

De vrouw, bestuur des quaeds, en TUCK op tafsery.
Hekuba Act. III. scen. 3.

Toesteller van bedrog, en TUCK op scelmeryen.
 in zyn berecht voor Palamedes,
 — maer seder Tydeus zaet,

En snoode Ulysses, TUCK op alle scelmeryen.

Poezy maer . . . al voorbeelden genoeg.

Wy hebben van de Grieken te gelyk met de Kimbren
 een tuk dat bedrog een ander tuk dat een sware slag be-
 teekend, doch met die thands niet te schaffen hebbende,
 komen wy tot een derde tuk dat imborst, aert, geneig-
 heid beteekend. b. v.

VONDEL *Elektra* bl. 7.

— gelyck een edelmoedig paerd,

Hoe oud het zy, nochtans in onspoed niet veraerd
 Van zynen TUCK —

Van dit subst. is het byvoeglyk tuk / genegen, bedre-
 ven, afgeregt enz. herkomstig.

enz. die, door Gods rechtvaerdigheid opom-
den, naer het tranendal, bezonder naer Portugal,
en allerbezogderst naer Lis'bon werdt afgezonden:
heure verschrikkelyke uitwerksels aldaer van *Aerd-
beeving, brand, Zeeberoering* en andere deftig affchil-
derende, vervolgens toont hy den Dichter de
verwoefte *Kerken, Kloofers en Paleizen*, vervalt in een
uitweiding over de *Inquisitie*: dat afgryfelyk moort-
gedrocht, en na enige bezonderheidjes eindigt de fla-
tige en geloofwaerdige oudeman zyn verhael, ver-
zoekt den Dichter by hem onder 't dak, dat hy in-
willigt; zoo als deze den rechter voet op den drem-
pel had roept hy in verbaesdheid uit bl. 58.

*Maer, hoe? wat 's dit? beweegt de grond zich waer ik sta? (1)
Help God! ik beef. Zou't weer een Aerfcbok zyn? oeb! Ja.
Vaerwel, o Dengdloef. Dat de Hemel u will' sparen.
Verschoon me . . . Ik kies de vlucht, by't dreigen dergerearen.*

Hier mede eindigt het tweede boek.

In het IIIde boek onze Dichter, nieuwe geva-
ren, die hy meende over 't hoofd van dit ryk te
zien hangen, in zynen hulk ontvlooden, wend
al

(1) Fraei is dit Vaers zonder snede om zyne ontroe-
ring in half gebroken tael uit te drukken, van zulke
hebben wy verscheide voorbeelden by de hand, zelfs van
die, waer in noch haeft, noch ontroering, noch be-
zondere omftandigheden stand grypen; dan, te veel voor
onz bestek en plaetze, willen we ons vergenoegen met
deze kunstryke uit Poort 1 D. bl. 21.

— *Godts wraek begint t'ontwaken:*

*Zy ftapt, zy ftapt, alreé met reuzenscbreden aen.
Te rug, te rug; eer rug, en barffenbekken kraken,
En ftad en laut in bloet en vier en ftof vergaen.*

waer zeer naturelyk in de twee middenfte Verzen, de
eerfte drie voeten langzaam, de drie laetste zeer ge-
zwind voortrollen. Dergelyke kunstgrecpjes hangen af-
leen van 't faedig oordeel des Dichters af.

al treurende om Portugals rampen en verwoestingen de boeg naer Nederland, bid de volmaekte goedheid dat volk niet meerder te kastyden, maer hun heilzon te doen dagen, en den Koning op den troon van zyn hoogst geluk te herstellen; al verder voortzeilende beschouwt hy met een bespieg'lend oog eenige Zeegedrochten, wat verder in het blaeuw verschiet een Fransch Oostindiesch en Engelsch Oorlogschip, welker heetste vuer hy dus beschryvt. bl. 70.

*Zv bliksemens (m) om sryd. Hoe swort bet huilend' (n) lood,
Uit roer' en grof Geschut, als kaken van den dood!*

Hier

(m) BLIKSEMEN werd onberispelyk gebruikt voor het vuer geven in een hevig gevegt, waer by men donderen gemeenlyk voegt, dat is, als de doodbrakende moortkartouwen hun gevreesde kogelvracht lossen.

VOND. opdracht voor Joannes boetgez. bl. 8.

*Hoe stont die Groote stad, als Einaes barren oven,
In roock en smoock en vier en vlam van over al,
Daer 't blixemde op den muur, en donderde op de wal.
Poezy II. D. bl. 23*

ANTONIDES opdracht des Ystroms

— en 't Yperk uitgestoven.

*De roovers temmen en brantschatters van de Zee,
En koopen met het bloed der vyanden hun vree,
Of blixemen in 't oog der Afrikaense Moaren,
De waterbonden, tot oneed'len roof geboren.
Zie ook B. I. bl. 8. en elders*

PLUIMERS aen de Nederl. Zeebelden in zyne Gedichten bl. 35

*De golven kookten door uw bliksem en uw donder.
't Vuurbrakende kanon, bezwangerd van de dood
Jaegt regenvolagen, van gesmolten tin, en lood
Van Beuten, staal, en steen, van kettings en granaaten,
Door Zeekstoelen heen: —*

Zie wyders bl. 23 en 27 bl. 38 — 40

en laestelyk JOACHIMS OUDAAN Poezy I. D. bl. 156.

(n) Het geluid der groote en zwaere kanonkogels, word door-

*Hier worden (o) Touw en Zeil, daer Mast en Steng getroffen.
Men ziet, naest beider boord, de Splinters nederploffen.
Men hoort gebons, gedreun, gedonder krak op krak. (p)
Een ysselyke kreet stygt naer het Starrendak.
Nog schynt van beiden geen te sraeuwen in het sryden.*

Onderentusschen snelt hy met ronde zeilen verscheiden *Eilanden*, *Hoofden* en *Steden* voorby, tot hy eindelyk *Goeree* in 't oog krygt, daer hy behouden aenlant, en door een vriend, dien hy daer by geval gemoet, naer de welstand van zyn Vaderland verneemt, wekt wyders *Neerland*, wiens zonden hy voor oogen stelt, allerernstigt op tot dankbaerheid, dat zy ook niet door rechtvaardige straffen, van den Hemel neergezonken, vernield zyn: en maent hun gerechtigheid aen, eer Gods uitgestelde wraek onze ontydige boete voorgaet, waer voor hy smeekt, en dit zyn drieledig Dichtstuk besluit.

Hier

doorgaens van de krygslieden huilen genaemt. F. B. L. C. aenm. aengaende de Nederd. taal bl. 73. hierom ten rechte HUILEND LOOD.

(o) Alzoo keurig zouden wy meenen.

Hier worden Zeil en treil daer mast en steng getroffen. immers meermalen vinden wy het op deze wys B. V. G. BRAND bet leven van de Ruyter B. IX. bl. 495 om dat veele van zyne sbeepen, door 't gevecht van vier dagen, aan MASTEN en STENGEN, ZEIL en TREIL, zeer beschaadigt waaren.

VONDEL belden Gods bl. 25

— al eermen toezaght voort.

Lagb ZEYL, en TREYL, en MAST, en BOEGHSPRIET over board.

(p) Dit *krak, krak*, by *kraken* gevoegt, drukt zoo krachtig als eigenaertig het wezen der zake uit In het bovenaengehaelde *Pascha* bl. 20. B. V. *Waerdoor sy uit 't gespan van hun gareelen raecten En KRACK, KRACK tot tweemaal den grooten wagen KRAECKTE.*

Hier achter zyn gevoegd enige Historische aenteekeningen, hier op betrekkelijk, die wy als tot onz bestek niet gehoorig, ongerept laten: Vervolgens komen we tot een bundel verscheiden' Gedichten, waer uit wy meer dan een fraei toonfel zouden kunnen opgeven, hadden we ons niet te lang in Portugal opgehouden. Om evenwel onze Lezren te genoegen wien het boek gebreekt. Zul- len wy de moeite nemen eenen zekeren brief uitte- schryven, die van des Dichters vinding sprekende ge- tuigen draegt, een brief namelyk aen den Hooglee- raer B. S. Albinus bl. 150.

*Het nydige Euvel, (r) dat myne eertyds vlagge voeten
 Nog even winnig boeit, met zoo veel smert' en ween,
 Als toen ik de eer genoot u monde'ing te groeten,
 O Parel aen de kroon' van 't stonkrend' Leidsch Atbeen;
 Dat Euvel, dat my toen zoo ver een reis deed wagen,
 (Een' Kreupelen valt toch het kortste wegje lang)
 Om u, ALBINUS, u, myn hoogen nood te klagen,
 Dat binkende Euvel gaet nog al den zelfden gang;
 En perst my thans by u, door nieuwe jammerklagten,
 In mynen ouden nood', naer nieuwe hulp te zien,
 By u, het meest gewoon, op zuchten, te verzachten,
 En, in den oudsten nood', de jongste hulp te biên.
 Ik heb, op uwen raed en hooggeachte reden,
 Die wreede Vyandin, op 't zagst', se keer gegaen,
 Met streelen en gestrook, gevele: en minzaemheden
 Gelieskoosd en, by dag en nacht, ten dienst' gestaen.*
 'k Ont-

(r) EUVEL of liever *Evel*, thans minder bekend en ge- bruikbaar dan goed, had oulings ene ruime betekenis. Zie van KIEL als

1. *evel* kwaed, *perversus*, *malus*, *nocens*.

Cl. Colyn vs. 122. een *eivel* ofse

HOORT baeto act. I. *euvcl*, *euvcler* en *eupelst*.

VOND. *Peter en Pauwels* act. III. scen. 3. en op veel andere plaetsen.

Hier toe is betrekkelijk het zaemgestelde

evoldaed scelus VOND. *Hippolyt. rey* van het 8de bedryf.

'k Onzag, om haer, geen moete, of koste, of artsenyen.
 Ik stichtte, haer ter eer, myn eerste reukstaer,
 En zwaasde van het puik der eelste speceryen
 Haer vaek den wierook toe, met zweetand feestgebaer.
 Maer och! geen wierookgeur, geen dierbre reukstaren,
 Of artseny, of koste, of moete, of minzaamheyt,
 Geen straken nog gestreel doen hare drift bedaren,
 Zy zou, voor my, geen flap, nog mit het voetspoor treën
 Maer, dat is't nog niet al. 'k Moet u nog meer verhalen;
 Zy heeft in't plagen zelfs haer luijnen en gety;
 Ze is ook een groot Vorstin in't scherfsen en in't smalen,
 Envoegt, wanneer 't haer lust, by wreedebeis sposterly.
 Zy durde, toen ze my nog kort, of zweepaer beenen,
 Met loaden schoenen, door myn slaepvertrek zag gaen,
 My toe: zoo, dat gaet braef. 'k Zag nooit een' Haas voor-
 beenen,
 In zulken koelen moe, zyn achterloopers slaen.
 Houd zy van scherfsen op, zy houd niet op van plagen.
 In 't midden myner rust' roept zy my dikwyls toe:
 Hoort gy dat stormen wel en 't woën der noordervlagen?
 Wat leit my, roep ik dan verstoord en gram te moe,
 T. t.

2. veel ziekte, kwael zoo als hier

VOND. Palamedes act. III. scen. 3.

't Is beter dat men eert verdolge hier op aerde,
 Als 't EUVEL uitmasch' met den schitterenden zwaerde.

VOND. batavische gebroeders act. III. scen. I.

Een arts zal reuckeloos het lichaem niet vermincken
 Van een gedienslig lidt, maer wachten zyn gety,
 Die t EUVEL openbaert, eer by besluite en sny
 En afzette, om uit noot inkankrend quaet te keeren.

VOND. Peter en Pauwels act. II. scen. 3.

— geen EUVEL staet te wezen
 Zoo zeer, als 't geen men slof verquaetloofste genezen.

nog eens in zyne Aenleid. ter Noord. Doctkunsse
 een EUVEL daer doorduchtige Italianen, Spanjaerden
 en Franschen ook van sieck zyn.

Tot antwoord wederom, wat leit my aen de winden;
 Of zich een storm verheffe, en fluks of traeg bedaer?
 Wat leit my aen Eool, dien baldereus gezindon?
 Ik ben geen Zeepiloot, 'k ben geen Verzekeraer.
 Dus weet die Onrust steeds my, in de rust', te floren,
 Met lichaemdrukkend leed, of zinnenkwellerij'.
 Wat ik haer doe, of zeg, 't is vrugeloos en verleren;
 Zy blyft my, dag en nachts, gelyk een schildwagt, by.
 In dees verlegenheit en radeloze sonden,
 Neeemt myne hoop tot u, ó hooggeleerde Heer,
 Haer toevlucht, of uw brein, bewucht met schrandre
 vonden,
 Door nieuwen raed of daed, een zachter tegenweer,
 Of forscher wapentuig my aen de hand kost geven.
 Om, kon ik van die plaeg' my niet geheel ontslaen,
 Die Onmeedoogende ten minst' te wederstrevon,
 En, in 't gedurig woén, met vrucht' te keer te gaen.
 Wat dunkt u, zou my dit te daen, of dat te laten,
 Die drank of deze spys, of in een vreemd gewest
 Een hooger zonneshyn te wandlen, kunnen baten?
 Of veel of laetel gaen? wat, dunkt u, waer my best?
 Laat, ó ALBINUS, my toch niet verstoeken blyven,
 In dees verlegenheid, van uwen wyzen raed.
 Myn Zangeres bekluegt zich nimmer van dit schryven,
 Zoo gy myn vragen slechts niet onbeantwoord laet.

3. evel mishandeling enz. VOND. Hippolyt. act. II. scen. 3.
 Na stad vry draeght het merck en teucken van dit EVEL.

4. Eindelyk voorvallende ziekte enz. ehz.

G. O. REITZ Belg. græc. L. I. cap. VIII. p. 256. en
 TUINMAN leiden het af van 't Grieksche εὐέλ, εὐέλ
 dat af zou stammen van het Hebreuwische עוול
 avel, boosheid.

Deze laetste wil van ons evel duivel d. i. de eu-
 vels, deuvele, de hoore gemaakt hebben, Zie hem in
 zyn Fakkelt bl. 77. en 89.

Lang hebben wy in twyffel geweest, zonder het te kunnen eens werden, of men ons door onze beloften bl. 1. gedaen, ook zoude mogen verbonden rekenen om van *alle* kleene dichtstukjes, zelfs die zoogenaemde versen, welke op allerlei voorkomende gelegenheden, dagelyks door enen geheelen zwerm rymelaers werden aen een gelymt, meldinge te maken? en, zoo het al in de letter van onze belovte liggen mochte, of men 'er zich aen houden zoude? Wy vonden voor en tegen redenen die ons de keuse moeilik maekten, en hadden buiten twyffel *ja* besloten, had men ons kunnen doen geloven, dat het omtrend de prullen zoude dienen kunnen om den loop te stuiten van zoo veele armhartige nagelbyters, als met welke de Godlyke dichtkunst in deze tyden zoo jammerlyk overlast werdt; dan deze, zoo wy anders door ervaringe hunnen aert kennen, zullen zich hier aen niet bekreunen, en dus onze moeite en onkosten vruchteloos maken, waerom wy eindelyk besloten hebben ons hier aen niet te verbinden, evenwel ons niet te ontrekken van het goede gelyk in onz N. 2. gebleken is, behoорlyke meldinge te maken.

Tot bericht voor den Lezer dient, dat men het inbinden nog een Jaer zal uittellen, gelyk men vervolgens altyds om de twee Jaer, zullende onze blaedjens dan op ene bekwame dikte zyn, een boekdeeltjen zal maken, door den titul, en twee volleedige bladwyzers, een van *woorden en zaken*, en een van *aengetoogen schryveren* af te leveren.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. Le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Gillissen*, Zierikzee *V. d. Thoorn*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo en Meyer, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, 's Haage *O. en P. van Tol*, Delft *Sterk* en *Grauwenbaen*, Utrecht *Kroon*, Paddenburg, *Spruyt*, ten *Bosch*, enz.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 15. voor den 1. van Louwmaend 1760.

T W E E D E D R U K .

L O F D E R O O T M O E T ,

*By eenige trekken in het beeld van een
Christen.*

Volschoone Ootmoedigheid! hoe blinkt ge in 't nedrig kleed,
Uit kennis van zich zelv' geweest.
Gy leert den Mensch rechtaartig leeven,
Dat hy zyn krachten in den dienst van God besteed':
Dat by niet wys zy in zyne oogen:
Door zelfsbedrog niet word' bedrogen:
Dat de Yd'le waan hem niet verblind':
Noch Vleizucht ooit met vrucht belange:
Noch Eerzucht immer hem behaage:
Dat by in God alleen zyn waar genoegten vind'.

Dus leeft een Christen, die van de ootmoet is beziel,
Daar hy, met zyn bespiegelingen,
Door Lucht en wolken tracht te dringen
By God, voor wien hy steeds eerbiedig nederknielt:
Dien hy, voor zyne gunstbewyzen,
Wil, als zyn milde springbron, pryzen
En, roemende, in een' stillen geest,
Zyn Wysheid, Goedheid en Vermogen,
Hem in 't zachtmoedig hart verhoogen.
Past elk de Nedrigheid, zy past den Christen meest.

Q

Wie

Wie 't Beeld van Christus draagt zal op zyn *schranderbeid*,
 Tot welk een trap ze ook zy gerezen,
 Nooit trots, nooit *hooggevoelend* wezen:
 Hy roemt in anderen hun doórzicht en beleit,
 Maar laat hun zyn verstand niet blyken,
 Met hen verachtlyk door te stryken;
 Gods Eer blyft zyn bestendig wit;
 Nooit zal by op zyn hart vertrouwen,
 Noch in 't voordeeligst licht beschouwen
 De groote gaven die hy boven hun bezit.

Hy schikt zich naar hun Raad, hy let op hunne Reên,
 Als hy ze mag van zulken hooren
 Die door verstand zyn' geest bekooren,
 Om hen, op 't rechte spoor, vol yver na te treên.
 Meent hy met reden dat zy dwaalen,
 Hy zal met zyn vernuft niet praaLEN,
 „ *k Ben hier in meêr dan gy verliebt:*”
 Laat and'ren zich daar op verheffen,
 Hy tracht de Wysheid aan te treffen;
 't Is hem genoeg als hy zich zelv' en and'ren stigt.

De waare Wysheid, die hy zoekt in Christus school,
 Is God en zynen weg te kennen,
 Om zich zo na aan hem te wennen
 Dat by, door *zelfsbedrog*, nooit van het beilpad doof.
 Geen trotsheid kan by hem vernachten,
 Hy weet de zwakheid van zyn krachten,
 Hoe min hy aan Gods Wet voldoet;
 Hy zal zyn misdaân niet verbloemen,
 Niet dan in 't kruis van Christus roemen,
 Wyl hy in diep ontzach God dient met zyn gemoed.

Hy, van de *Waan ontbest*, blyft by zich zelve klein;
 En daar hy zyn demoedige oogen
 Slaat op Gods Liefde en Mededoogen
 Erkent hy zich voor God straffschuldig, gansch onrein.
 Leert hem de Wet de valsche trekken,
 't Mismaakte van zyn beeld ontdekken,
 Hy eert dien Spiegel die niet vleit:
 Berouw wascht, met zyn traanebeeken,
 Uit Gods gedenkboek zyn gebreeken,
 Terwyl by door 't geloof op Christus offer pleit.

Geen

Geen *Vleizucht*, die het hart voor hoogmoed strikken spand,
Vangt hem in haar verborgen netten:

Hoe ze ook haar reden moog' blanketten,

Hy 's doof voor haar gezang, en houdt grootmoedig stand.

Die blanke Oprechtheid blijft beminnen

Laat snoode *Vleizucht* nimmer binnen,

Noch zoekt zo zeer der menschen lof:

Hy heeft by God reeds roem verkregen,

Die zal oneindig zwaarder wegen,

Hy wordt hier na gekroont in 't blinkend Starrenhof.

Hylacht om 's waerelds praal, Gods Liefde heerscht in 't hart:

En wyl hy de Ondermaansche dingen

Betracht in haar veranderingen

Wordt by door Eerzucht nooit in Eigenmin verwacht.

Laat die het trotsche hart beroeren,

Den Mensch byna den Mensch ontvoeren,

Als hy in heete gramschap blaakt,

Dan als hy meent te zyn beledigd:

Blyft hy met zynen Godt bevredigd,

Hy spot met de Ydle Eer, daar hy Gods Liefde smaakt.

't Is zyn uitmuntenste Eer, dat hy Gods Evenbeeld

In zyn vernieuwt gemoed mag draugen;

Naar 't doel van 's Hemels Roeping jaagen;

Waar meê de blyde Hoop hem in vooruitzicht streelt.

Kan de Ydle Eer hem niet bekooren,

Die Eerzucht geeft hem scherpe sporen;

Zyn Eer zyn Rykdom is in God;

Die hem zal als zyn gunstling eeren:

Kan hy niets nevens God begeeren,

Wat wonder dat hy dan met de aardfche grootheen spot.

In God is al zyn beil, in God zyn hoogste Lust:

Gods nooit genoeg geprezen Liefde,

Die zyne dankbre ziel doorgriefde,

Ontfak in hem een vuur dat nooit wordt uitgebluscht.

Een vuur uit wedermin gebooren,

Waar door hy zal, met de Englenchooren,

Het heerlyke in Gods Majesteit,

De Wondren zyner goedheid looven.

En, dit gaat hier 't vernuft te boven;

Met hen, God eeuwig zien in al zyn Heerlykheid.

Volſchoone Ootmoedigheid! hoe blinkt ge in 't nedrig kleet,
 Uit kennis van zich zelv' geweeven.
 Gy leert den Mensch rechtaartig leeuen,
 Dat hy zyn krachten in den dienſt van God beſteed'.
 Dat hy niet wys zy in zyne oogen:—
 Door zelfbedrog niet word' bedrogen:
 Dat de ydle waan hem niet verblind':
 Noch Vleizucht ooit met vrucht belaaige:
 Noch Eerzucht immer hem behaaige:
 Dat hy in God alleen zyn waar genoegen vind'.

Amore virtutis.

MYN HEREN,

Op aenraden van enigen uwer begunſtigers is het, dat ik de vryheid neme uwe Edelheden dit vers van DAVID VAN HOOGSTRATEN toe te zenden ('t welk, voor zoo ver my bewuſt is, noit hêt licht gezien heeft en langen tyd onder myne papieren beruſtende geweest is) met oogmerk om het zelve in een uwer maendeliksche blaedjens te zien. En zoo dit uwer Edelheden behaegt, zal ik niet nalaten van tyd tot tyd 't een of ander te zenden; enz. enz. enz.

*

FIDE, SED CUI, VIDE.

Feret hæc aliquam tibi fama salutem.

Begunſtigt van de FAAM. die zyne Schutsvrouw ſtrekt vaart VAN BER HOEVEN heen door glorie opgewekt. en voelt zig aangeſpoort om ſchenders van de Rechten der WESTER MAATSCHAPPY kloekmoedig te bevechten. de Zeege lacht hem toe. hy ſleept de kielen mee als in Triomf, die hy veroverd heeft op zee. des kroond de FAAM zyn werk en dapper heldendaden. de MAATSCHAPPY heeft hem met lauren, overladen. met dit geſchenck vereert, tot een gedachtenis, die zyne dapperheid en dienſten waardig is. terwyl dezelve FAAM om hem in top te ſetten, in weerwil van de Nyt, zyn glorie blyft Trompetten.

D. V. HOOGSTRATEN.

* de Spelling is naeuwkeurig bewaerd.

DICHT.

D I C H T L I E F,

Herders - Zang.

Het vuurig Span-gareel was half vermoet van 't rennen,
 En voerman Phæbus van zyn zonnekar te mennien;
 Die van het middagpunt den aerdkloot dryven zag,
 En vormde door zyn' gloet het heefste van den dag:
 Wanneer een Herd'ren rei zich zette in 't veld te rusten,
 Eg 't vee, in 't groene gras, voldeé aen zyne lufften.
 Men voegde zich by een, en sloot een kring in 't rond
 Op 't zomer-veldtapeit; terwyi de wakkre hond
 Hun vee bewaekte, en een der frifche jongelingen,
 Knaep Landvriend, voor den rei dees herders-zang gong zingen.

Juicht Herdersknaepen! juicht! want Dichtliet geeft u stof,
 Uw ruispyp, doe het bosch weergalmen van zyn' lof.
 Gy bitze nyd, sper' vry uwe ingevallen kaeken
 Op trouwe Vriendfchap, wil uw bittere gal vry braeken,
 De band blyft onbefmet van Dichtliefs zuvere trouw;
 Toon vry uw krachten, maer gy haert uw zelfs berouw,
 Als ge afgeflooft, van fpyt uw ingewand zult knaegen,
 En 't krachteloos venyn, dat gy verkwift, beklaegen.
 Op Dichtliefs vriendfchap hecht geen vuile vlek of smet,
 Niets doet 't volbrengen van 't gegeyen woord belet,
 Nooit bied hy met den mond, zyn hart en trouw, aen vrienden
 Die hy niet acht en mind, maer hen die zulks verdienden
 Ontzegt hy nooit zyn trouw en vriendfchap, zonder reên.

Houd ftant myn fchaepjes, want gy zoud de druif vertreên,
 De jonge druif, die ik voor hem heb uitgelezen,
 Zy zal alleen voor hem, alleen voor Dichtliet wæzen:
 Maer plukt noch plettert ook het frifche wintergroen,
 Ik moet 'er deeze keer zyn hoofd met hulde doen.
 Vergunt my Herders; dat ik 't maer alleen moog' fcheeren,
 Neemt gy het Lauwer lof, dat kan ik thands ontbeeren,

Als maer voor my de druif en 't wintergroen blyft staen.
 Ja Dichtlief, gy verdient een krans van deeze blaen,
 Uw trouwe vriendschap, moet een loverkroon ontfangen ;
 Vergun dat ik die zelf u om het hoofd moog' hangen.

Juicht Herdersknaepen ! Juicht ! want Dichtlief geeft u stof,
 Uw' ruispyp, doe het bosch weergalmen van zyn' lof.
 Ja juicht, om dat ik niet vergeefs, een reeks van klachten
 Heb om myn vriend ge-uit, niet vruchteloos, veel nachten
 Het bosch doorwandelt en gezocht : och of myn vriend,
 My weer verzelde en van myn vriendschap wierd gediend !
 't Is waer ik scheidde wel getrooft, van deezen herder,
 Getrooft door dwang, maar ach ! myn droefheid ging veel verder
 Dan 't oog weerhouden, kan vertoonen, Ja myn hart
 Gevoelde, door de tong beloogen, grooter smart
 Dan 't Spraeklit meldde en kon zich zelf ter nood bedwingen.
 Maer drygde menigmael her enge perk te ontspringen.
 Het/reder gras vong 't vocht dat uit myne oogen liep,
 Toen 't wout weergalnde en niet dan Dichtlief ! Dichtlief ! riep,
 Veroorzaekt door myn' klacht die ik in 't eenzaam' storte :
 En 't schein dat Ider dag zich wel de helft verkorte,
 Om my te tergen en te spoeden na den stond,
 Bestemt tot myn vertrek, dat ik vol smart befond.

En gy, onnozels vee, getuig, hoe bang ik zuchtte,
 Getuig, wat onheil gy daer uit voor u niet duchtte !
 Om dat gy, ongewoon van my zulk droef geklag
 Te hooren, als ik met meddoogen op u zag.
 Verbaest stond, om dat ik u vrolyc plag te weyen ;
 Maer gy elk oogenblik my nu zaegt zinten schreyen ;
 Kunt gy niet melden hoe myn klacht, schoon gansch verwart,
 Te kennen gaf wat smart en leet my drukte op 't hart ?
 Maer neen, zwyg liever stil, gy zoud door 't op te haelen,
 De smart vernieuwen van die eens geleden kwaelen ;
 Wees nu met my verheugt, nu al dit ongeval,
 Verzacht door nieuwe vreugd, een einde nemen zal :
 Heb deel in dit geluk, zyt bly, gy zukt niet langer
 Uw Herder droevig zien, maer eenen blyden zanger.

Nu hy zyn trouwen Vriend eerlang na by zal zyn,
 Dat dan ook uw verdriet, als dat van hem, verdwyn',
 Maer laet de belgzucht u o Herders! niet verwinnen,
 Om dat ik Dichtlief achte en meer hem schyn te minnen
 Dan U, erinnert ge U, hoe wy een langen tyd
 De vriendschap kweekten, gy scheld my die stoutheid kwyt,
 En zult belyden, dat hy waerdig is die achting
 Die ik hem draege; ook hebbe ik nimmer de verwachting
 Van U, dat gy den lof, dien Dichtlief uit myn' mond
 Ontfangt, verdenken zult, als waere dit een vond
 Om U te hoonen, neen! neen waerde Herdersknaepen!
 Dat waer my valsch beticht, ja konden U myn schaepen
 Verhaelen, hoe ik U met achting, menigmael
 Voor hun geroemt heb, om uw vriendelyk onthael,
 Zy melden hoe ik U myn achting dikwerf toonde,
 Maer 'k moet nu van U gaan by wien ik eertyds woonde,
 En zal in uwe plaets een trouwen boezemvriend
 Verzellen, die niet min dan gy myn hart verdiend;
 Dien achte ik en met recht, ik ben een reeks van jaeren
 Zyn vriend geweest, ik heb ook dikwerf op myn' snaeren
 Den goeden aert en deugd geroemt, die in hem is.
 Maer 'k weet gy stemt met my, in dat getuigenis
 Van zyne deugden, die myn naeuwste vriendschap vergen;
 En eere ik deezen vriend, 't is niet om U te tergen.

Juicht Herdersknaepen! juicht! myn Dichtlief geeft u stof,
 Uw' ruispyp, doe' het bosch weergalmen van zyn' lof.
 Ik zinge U voor, my raekt het allermeest die vreugde.
 Speel dan myn ruispyp, hoe zyn' vriendschap my verheugde;
 Hoe hy, die dikwerf my aen eenen letterdich
 Onthaelt heeft, noch: (zo 'k hoep) dezelve voor my is.

o! Hoe vermaekelyk zal ik myn schaepjes wyden!
 Als ik in 't groene veld met Dichtlief zal, ter zyden
 De groene haeg, bedekt door eenen beu ceboom,
 Al koutend' 't tierig vee verfrisschen aen den stroom.
 Nu zullen wy ons vee in eene weide graesen,
 Hoe zal het niet op 't groen en klaverblaedjes aesen!

Es

En onderwyl 't zyn dorst in frische beekjes boet,
 Ik met myn' Dichtlief, op de reisyp zingen, 't zoet
 Der vriendschap en 't vermaek daer van op halmen speelen;
 Nu zal hy myn gehoor, dan ik weer 't zyne streelen;
 Nu kiest hy tot een' stof myn jongsten jaerdag uit,
 Dan zal ik die van hem weer speelen op myn' fluit.

Hier eindigde 't gezang der Herders, door het galmen
 Der Herders'naepen, die op dunne herdershalmen,
 Tot lof van zynen vriend opzongen; dat het land
 Weergalme van 't gezang en 't klappen in de hand.

M O R G E N S T O N D.

Pas had de blonde Auroor, heur hemelblauwe rossen
 Ten Uchtend-draeboom' door gemend,
 Pas was zy 't dag-spoor opgerend:
 Pas had de wakk're boer zyn welgevoederde offen
 Gekoppeld voor den scharpen ploeg:
 Pas had een duizendtal van bloempjers versch ontloken,
 De zuiv're lucht vervuld met duizend duizend roken:
 Myn pen is niet bekwaem genoeg
 Om 't zoet te malen, der bekoorlyke orgelkeelen
 Van 't vrolykkwelend pluimgediert:
 Dat door de takken zwiert, en tiert,
 Terwyl het ziel en zin betoov'ren kan en streelen:
 Pas was het kristallynen nat
 Aen 't schitt'ren door den glans der gouden Zonnestralen;
 Als Thysbuurs zwarte Poes, die in het veld liep dwalen,
 Een Rot gevangen had.

Dit stukje hebben wy wel willen opvullen met deze
 Versjes, om niet in 't ooge dier zenderen zoo verwaend te
 schynen als of wy onz blaedjen te goed keurden voor hunne
 kunststukjes, en ons hier door uitgebreider en nutbaerder
Correspondentie onwaardig te maken: — Intusschen mo-
 gen zich niet belgen andere Heeren wier hersenvruchten
 noch onder ons liggen, by naeste gelegenheid zullen wy
 hunner gedachtig wezen.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 16. voor den 1. van Sprokkelmaend 1760.

T W E E D E D R U K .

H E T
B O E K
D E R
P S A L M E N ;
nevens de
G E Z A N G E N ,

*By de HERVORMDE KERK in gebruik: allen, volgens de
gewoone zangwyzen, op nieuw in dichtmaat gebragt
door een kunstgenootschap, onder de zinspreuk*

LAUS DEO, SALUS POPULO.

(Te *Amsteld.* by *Pieter Meyer*, 1760. 511. bladzyden
in groot 8vo. a f 2: 10.)

De algemeenheid van dit onderwerp, het welk
zich ieder, en ten rechten, aantrekt, maekt
dat de aenkondiging van dit boek voor de
meeste onzer Lezers geen nieuws is. Wy
rekenen ons verplicht te toonen dat het algemeene
nut ook ons ter harte gaet; en gaerne zouden wy al
het onze toebrengen tot wezenlyke voordzetting
R van

van het nuttig en noodzakelijk oogmerk, de Verandering van het Psalmegezag:
Maer . . . treden wy ter zake,

Zekere voorname Dichters, waer van 'er enige, op den Amsterdamschen Zangberg, met roem bekend zijn, ziende de hooge noodzakelijkheid ener nieuwe Psalmberyminge, wierden gaende gemaekt, de Godlyke Dichters in hunne verrukkingen van Gaeft, en oertuigende kracht van tael, zoo naby hun mogelijk ware, in zuivere nederduitsche verzen te volgen; en, daer het geen werk van éenen is, hier toe een Dichtkundig genootschap op te rechten *, waerin zy dus wel geslaegd zijn, dat dit Psalmeboek met vollen recht een kunststuk mach genoemd, en ten allen tyde als een dierbaer kleinnood by rechte liefhebbers zal gehouden werden: — enz: enz: — dan, daer het oogmerk van deszels Uitgevers niet slechts bedoelt aenzienlyke kunstkenners te voldoen, maer ook of het eniger tyd in aenmerking komen mochte, om als een algemeen gezang in Gods Kerke gebruikt te werden, dienen wy het met een ander oog te beschouwen; en, ter handleiding voor minkundigen, die gaerne evenwel, omtrent de verkiezing ener nieuwe beryming, ook hun oordeel zouden vellen, schijnt het ons niet onvoegzaam, enige vereifchtens, die noodzakelijk, in ene nieuwe beryming, moeten in acht genomen werden, voot af te laten gaen, om alle nieuw-uitkomende te toetzen of zy deze vereifchtens hebben, als

I. Een krachtigen en bondigen stijl, — ene zuivere en voor ieder verstaenbare tael, — ene vloeiende en onberispelyke dichtkunde, alles zoo eenvoudig als natuerlijk.

Om de Godvruchtige gemoedsbewegingen van menschen van allerlei verstanden gaende te maken, en naer den aert der zake te stichten, door de sterke

* Volgens hun Voorbericht.

stralen der Godvruchtige en gelovige uitdrukkingen van den H. Geest in de Psalmen.

II. Zich stiapt te houden aen de woorden van den text naer onze Dortsche Bybelvertaling, zonder breedsprakige omschryving (*Paraphrasis*) ofte by wyze van uitbreidinge.

Op dat nie de Dichter het vuer zyner zangdrift, nu meer, dan min aen 't blaken, volgende, te verre afdwale, en 'er een menschlijk werk van make,

III. Dat de berymers zeer goede *theologanten* (Godgeleerden) zijn, om den rechten zin en de ware meening der ingegeefte dichters uittedrukken, en om niet anders te zeggen dan deze, in zoo verre, dat die nieuwe beryming van *alle* gezinten zoo wel kan gelezen werden, en hun, in géénige uitdrukking, zoo min aanstoetelijk zy als de Godlyke Psalmen zelv.

Deze vereischte werdt zoo ras goedgekeurd als gehoord zoo men zich erinnere, dat ene nieuwe beryming, wil zy algemeen zijn, ter kerke moet ingevoerd werden onder *agreatie* en door *Last* van de *Hoogm: Heeren STATEN GENERAEL*.

IV. Onze gewoone zangwyzen moeten behouden werden.

Is 'er reden genoeg geweest, om *DATHEENS Psalmen hierom* boven die van *UITENHOVEN en NIEUWVELT* te kiezen, in lang geen minder reden is 'er thands die nu noch te bewaren, te meer, naerdien zy volgens Musijkkenners zeer fraei en pryze waardig zijn.

V. Zich te binden aen de verdeeling die *Dathcen* in zyne Psalmen gemaakt heeft,

Zal dienen, om menschen, die, aen de gewoonte verflaevd, na de heilzame verandering, niet tot de nieuwe overgaen kunnen, maer de ouden in gebruik

bruik willen houden, met de gemeente aenheffende, een en dezelve zaak te doen zingen, doch, om alle de rijmklanken van *Datheen* te behouden, en zoo veel men kon met hem te beginnen, is zoo onmogelijk als noodeloos.

Zie daer hoofdzakelijk waer op men dient te letten, welk alles door nader betoog gestaevd kan werden. — treden wy nu ten onderzoek van 't boven opgegeven *Psalmbboek*, om te zien of het aen alle deze vereischens voldoe.

Wat onze eerste belange, — de stijl vinden wy veel al krachtig en fraei, of schoon in enige Psalmen verschillende: — de tael zeer beschaevd, (schoon de woorden *braveeren* (a), *fier* (b), *trotsfeeren* (c), den toetz van 't zuiver nederduitsch niet doorstaen kunnen, (*leggen* voor *liggen* Pf 119. vs. 35. zien wy voor een drukfeil aen) en de woorden *neb* (d), *ontstaen* (e), *overmoed* (f), *slaken* (g), *sponden* (h), *staaren* (i), *trots* voor *hoogmoed* (k), *verguizen* (l), *verwaaten* (m), *verzwinden* (n), *waaren* (o), *zwadder* (p), enz.: algemeen niet verstaen kunnen werden — de Dichtkunst zeer

vloeiend en fraei, onaengezien men van *fieraed*, *pylaer*, *altaer*, *vyanden* enz.: gemaakt heeft *fieraad* (q), *altaer*

(a) Pf. 68. vs. 11. 71. vs. 3. (b) Pf. 127. vs. 4. — (c) Pf. 69. vs. 2. en 102. vs. 4. enz. enz..

(d) Pf. 129. vs. 2.

*Men heeft mijn' rug beploegd gelijk een land,
Dat door den neb des yzers word doorsneden.*

(e) Pf. 84. vs. 5. *doe my, o God! geen hulp ontstaen!* en Pf. 119. vs. 57. dat is *miffen*, *ontbeeren*, het geen onkundigen in enen tegenstrydigen zin van *oriri* zullen opvatten.

(f) Pf. 144. vs. 3. (g) 141. vs. 3. (h) 90. vs. 3. (i) Pf. 103. vs. 11. (k) 2 vs. 1, en 5. 104. vs. 9. 109. vs. 17. 110. vs. 2. 119. vs. 26. en 39. Pf. 141 en elders — en ten *trots* d. i. ten *spijt*. Pf. 118. vs. 4. en 119. vs. 30. (l) 119. vs. 26. (m) Pf. 53. vs. 5. en 66. vs. 2. (n) 90. vs. 5. en 144. vs. 2. (o) 91. vs. 3. *De wreede pest met welk een' spoed zy mooge in 't duister waaren*, en Pf. 55. vs. 6. (p) Pf. 58. vs. 3. (q) Pf. 93. 4. 128. vs. 2. en elders.

altaar, (s), *pilaar* (t), en *vyanden* (u). en *bestaen op weerstaen* (v) te rymen, tegen de regelen onzer dichtkunst aenloopt. doch — genoeg hier van.

Aen onze tweede hadden wy gaerne gezien dat zy wat meer voldeden, niet om fraei te heten, en by kunstkenners geprezen te worden, maer om aen het grootte doelwit te voldoen, gelijk wy boven aenmerkten.

Omtrent onze derde bepaling kunnen zy de streek van zuivere echtheid niet dragen, ook bericht men ons dat de berymers onderling in Religie-zaken verschillen; onz bestek laet niet toe hier over uit te wyden, alleen dit moesten wy zeggen, om oordeelkundige Theologanten hier op te doen letten in de lezing.

IV. Aen de gewoone zangwyzen, heeft men zich naeuwkeurig gebonden, doch meest al niet aen de verdeelingen, trouwens dit gebrek is wel verre het voornaemste niet.

Men make uit deze onze *stricte* beoordeeling niet op, dat, ingeval een genootschap van voorname Dichteren niet volkomen wel slaegt, in het maken ener nieuwe beryming, het voortaan niemand gelukken zal: in tegendeel, wy gelooven dat de voornaemste feilen, welke wy hebben aengewezen, zeer wel te verhelpen zouden zijn; Ook is 'er noch een uitzicht op een andere beryming, waer aen de Dichter J. E. V O E T, bekend en beroemd door zyne *stichtelyke Gedichten*, langen tijd bezig geweest is en nog werkelijk is: Men heeft ons bericht dat zyne ontworpen *Psalmen* door een genootschap van meer dan *vijftig* der kundigste lui-

(s) 99. vs. 5, enz. (t) 90. vs. I. (u) 89. vs. I. en II.—
(v) Ps. 92. vs. 5.

luiden in *Tael- en Dicht-kunde*, doch ook voor al in de *Godgeleerdheid (Theologie)* zoo burgerlyke (*Politiken*) als kerkelyke (*Eclefiastiken*) naeuwkeurig werden getoetst, eerst ieder by zich afzonderlijk, en daer na in hunne by-eenkomsten uit alle de gemaekte aanmerkingen verbeterd en beschaevd: de tijd zal leeren wat hier van worden zal. — Ondertusschen was het hartelijk te wenschen dat de Nederlandsche Kerk eens eindelijk het gebreklyke en verouderde rijmwerk van DATHEEN verwisfelde voor eene goede beryming. Wat 'er van deze Amsteldamsche beryming te houden zy, hebben wy doen zien, tot slot zullen wy, om kunstkenner genoeg te doen een hunner Psalmen opgeven, waer van de volgende gansch niet van de minsten is.

P S A L M C I V.

I.

Waak op, mijn ziel! loof de Oppermajesteit!
 Wat zijt gy groot! wat spreid uw heerlijkheid,
 Geduchte God! al luisterryke glansfen!
 Zy baart ontzag door all' de hemeltransfen.
 Het blinkend licht omringt u als een kleed:
 De Hemel, dien ge als een gordijn verbreed,
 En uitspant voor uw goddelyke wooning,
 Bedekt voor de aarde uw prachtigste vertooning.

* vs. 1. Lovt den HEERE myne ziele: o HEERE mijn Godt, gy zijt seer groot, gy zijt bekleet met majesteyt ende heerlickheyd.
 2. Hy bedeckt sich met het licht, als met een kleet: hy trekt den hemel uyt als een gordyne.

2.

* *Wy hebben, om de vergelyking gemaklyk te maken, onder elk vers de proza vertaling gevoegd.*

2.

Gy zoldert in de watren uwen troon:
 De wolken zelfs erkennen uw gebodn.
 Op 't hoogst verëerd dat zy haar' Koning dragen;
 Verftrekken ze u als tot een' zegewagen.
 Gy wandelt op de vleuglen van den wind.
 Dien ge, als 't heeläl, aan uwen dienst verbind.
 De stormen zijn uw vreeslyke afgezanten:
 De blikfemen uw dienaars en trawantën.

3. Die syne opperzalen foldert in de wateren: die van de wolken syne wagen maekt: die op de vleugelen des wints wandelt.

4. Hy maekt syne Engelen geeften: syne Dienaars tot een vlammeade vyer.

3.

Uw wonderkracht heeft' in den morgenfond
 Des vluggen tijds deeze aarde vast gegrond:
 Wat in haar' kreits (w) ooit wanklen mooge of wyken,
 Door u gevest, zal nooit haar stand bezwyken.
 Zy, die ten blijk van uwe magt verftrekt,
 Was eertijds met den afgrond overdekt,
 Als met een kleed: de hoogte van de golven
 Hield al 't gebergte in 't grondloos diep bedolven.

5. Hy heeft de aerde gegrondet op hare grondvesten: sy en sal nimmermeer noch eeuwelick niet wanckelen.

6. Gy hadte met den afgrond als een kleet overdeekt: de wateren stonden boven de bergen.

R 4

4.

(w) KREITS of liever kreits ommetrek.

VOND. Palam. aët. 1. Der steden kreits vergroos, gesterke met vueren, -- Sweereidscrijt Consth. juw. van Haerlem bl. 58., VONDEL Hymns over de nederl. scheepv. bl. 77. en 84. en elders meermalen, werd door Kijjaen bl. 262. ten rechte vertaald door orbis serrarum enz. Zie hier over ook HUYDEC. bl. 470. en 71.

4.

De Godheid sprak en donderde in de lucht:
 De woeste zee, verschrikt door 't sterk gerucht,
 Vlood haastig heen naar 't perk, haar aangewezen.
 Het log gevaart' der bergen, opgerezen,
 Vertoonde 't eerst' zijn' korts onzichtbren top,
 En hief alöm de fiere kruinen op.
 't Ontelbaar tal van vruchtbre dalen daalde
 Ter juiste plaats die Gods bevel bepaalde.

7. Van uw schelden vloten sy, sy haesteden haer wech voor
 de stemme uwes donders:

8. De bergen refen op, de dalen daelden ert plaetsen die gy
 voor hen gegrondet had.

R U S T I.

5.

De ontombre zee houd stand waar 't God gebied:
 Zy overschrijd de vaste stranden niet:
 Zy ziet haar magt door hooger magt betoomen,
 En zal deeze aard' nooit weder overstroomen,
 Gods goedheid zend de koele bronnen uit:
 Zy wandelen met ruischend stroomgeluid
 De bergen om, en dwaalen en verspreyen
 Zich wijd en zijd door beemden en valeyen.

9. Gy hebt een pale gestelt, die sy niet overgaen en fullen:
 sy en fullen de aerde niet weder bedecken.

10. Die de fonteynen uitsend door de dalen, datse rustchen de
 gebergten heeren wandelen.

6.

6.

Het nuttig vee en 't roofziek boschgediert*,
 Zelfs de ezel, die door woeste wouden zwiert,
 Die, ongetemd, zich kreunt aan juk noch koorden,
 Vind laafenis aan haare frische boorden.
 't Gevogelte, dat met een snelle vlugt
 De vlerken klapt, en opstijgt naar de lucht,
 Heeft aan haar' zoom zijn woningen verkoren,
 En laat zijn stem uit dichte lommer hooren.

11. Sy drencken al het gedierte des velds: de wout-ezels
 brekender haren dorst [mede.]

12. By deselve woont het gevogelte des hemels, een stemme
 gevende van tusschen de tacken.

7.

Is God, wiens hand de bergen water schenkt;
 Den droogen grond uit zynen hemel drenkt;
 Die regen geeft uit zyne azuuren zaalen,
 En vruchtbaarheid doet zweeven in de dalen.
 Dan schiet voor 't vee de teedre grascheut uit:
 Tot 's menschen dienst ontluikt dan 't geurig kruid.
 Dan spruit het brood, nog in den halm besloten,
 Uit de aarde voort, door milden dauw begoten.

13. Hy drenkt de bergen uyt syne opper-zalen: de aerde wort
 verzadigt van de vrucht uwer werken.

14. Hy doet het gras uytspuyten voor de beesten, ende het
 kruyt tot dienst des menschen, doende het brood uyt de aerde
 voortkomen.

8.

God schenkt den wijn, die 't hart tot vreugd bereid;
't Olijffap, dat een' glans op 't aanschijn spreid,
En 't lieflijk brood, dat onze kracht moet voeden:
Hy wil ons dus verkwikken en behoeden.
't is God alléén, die door zijn sterke hand
Den Libanon met cederen beplant;
't Geboomte voed, en kracht schenkt onder 't kweken
Aan 't lomrig woud, aan schaduwryke streken.

15. Ende den wijn, die 't herte des menschen verheugt, doen de het aengesichte blincken van olie; ende het brood, dat het herte des menschen sterckt.

16. De boomen des HEEREN worden verzadicht, de cederboomen van Libanon, die hy geplant heeft.

9.

Het vogeltje vind schuilplaats in hun loof,
En vormt zijn nestje uit zijn' vergaerden roof.
De dennen zijn, daar ze opgaan als pilaaren,
Het steil verblijf der kleppende ooijevaaren.
De steenbok springt en kloutert van den top
Des heuvels tot de kruin der bergen op.
De hooge rots houd in verbergen holen,
Het schuw konijn voor ons gezicht verscholen.

17. Alwaer de vogelkens nestelen: Des oyevaers huys zijn de denneboomen.

18. De hooge bergen zijn voor de steenbocken: De steentrotzen zijn een vertrek voor de konynen.

R U S T I. I.

10.

De gouden zon weet waar zy schuif moet gaan.
 De wisseling der wisselende maan,
 Aan tijd en uur op 't wonderbaarst' verbonden,
 Verschijnt ons oog op haar bepaalde stonden.
 De Godheid roept door haar geduchte magt
 De duisternis, en 't word op aarde nacht;
 Nacht, die 't gedierte in 't eenzaam woud ziet dwaalen,
 Om voedzel voor het hongrig nest te haalen.

19. Hy heeft de mane gemaect tot de gesette tyden: de sonne weet haren ondergangh.

20. Gy beschickt de duysternisse, ende het wort nacht, in den welcken al het gedierte des wouds uytreet.

11.

Het donker bosch weêrgalmt op 't heesch geschreeuw
 Van leeuwenwelp, en fieren jongen leeuw,
 Die, heet op roof, in afgelegene hoeken,
 Al brullend' spijs van God, den geever, zoeken.
 Maar op de komst van licht en dageraad,
 Op 't zien der zonne in 't glansrijk feestgewaad,
 Keert elk van hen naar zijn verborgen kuilen,
 Daar zy, verzaad, zich voor ons oog verschuilen.

21. De jonge leeuwen, brieschende om eenen roof, ende om hare spys van Godt te soecken.

22. De sonne opgaende, maken sy sich weg, ende liggen neder in hare holen.

12.

Dan groet de mensch het ryzend morgenlicht,
 Gewekt, gewenkt tot arbeid, tot zijn' pligt.
 Hy plant; hy bouwt; hy laat niet af van slaaven, (x)
 Tot dat de dag word in den nacht begraven.
 Hoe schoon, hoe groot, ô Oppermajesteit!
 Is al uw werk, gevormd met wijs beleid!
 Uw wysheid streelt oplettende gemoedren:
 Al 't aardrijk is vervuld door uwe goedren.

23. De mensche gaat [dan] uyt tot zijn werck, ende na synen arbeid tot den avond toe.

24. Hoe groot zijn uwe wercken, o HEERE? Gy hebtse alle met wijsheyd gemaect, het aardrijk is vol van uwe goederen.

De onpeilbre zee bergt in haar' ruimen schoot
 Een talloos tal van schepslen, klein en groot,
 Die in haar' kreits al weemlend' speelenvaaren.
 Het golvend ruim der rustelooze baaren
 Word steeds doorkruist van schepen, wijd en zijd:
 Daar zweemt en duikt het schubbig heir om strijd:
 Daar zien wy zelfs, om in die vreugd te deelen,
 Den Vorst der zee, den Leviathan speelen.

25. Dese zee, die groot ende wijd van ruynte is; daer in is het wriemelende gedierte, ende dat sonder getal, kleyne gedierten met groote.

26. Daer wandelen de schepen, [ende] de Leviathan, dien gy geformeert hebt, om daer inne te speelen.

RUST

(x) SLAAVEN is een geduurigen, zwaaren, en als een slaafschien arbeid doen, zegt ergens de Hr. HURDŒC. buiten de daer aengetoogene heeft men van dit woord noch een overvloed van bewyzen — men erinnere zich slechts dat bekende eerste versje van *Palamedes*.

Die zorgt, en waecht, en slaeft, en ploeght, en zwoeght, en zweet, en vs. 116. Dit is mijn loon, die, met my zelven so bezwaagen,

Tot heil der Grieken heb geslaeft zoo veel jaeren,

Zie wyders VOND. heerl. van Salom. bl. 9. parnasloof voor zijn be-zijnden *Virgilius* — *Hippolit.* aft. V. scen. 2. — *basav. gebr.* aft. I. scen. 4. — *Pfalm 103. enz. enz.*

R U S T III.

14.

Wat in de lucht, op de aarde, in 't water leeft,
 't Wacht all' op God, die elk zijn spyzen geeft.
 't Wacht all' op God, die alles kan behoeden.
 Als zyne gunst al 't schepslenheir wil voeden,
 En liefderijk aan hunnen nooddruft denkt,
 Vergadren zy den voorraad dien hy schenkt,
 En worden, door Gods goedheid mild bejegend,
 Elk op zijn' tijd, in overvloed gezegend.

27. Sy alle wachten op u, dat gy [hen] hare spyse geeft te syner tijt.

28. Geeft gyse hen, sy vergaderense: doet gy uwe hand open, sy worden met goet verzadicht.

15.

Verbergt Gods gunst haar glansrijk aangezicht,
 Dan siddren zy, op 't misfen van dat licht,
 Dat troostrijk licht, waardoor zy 't licht verwerven.
 Neemt uwe hand hunn' adem weg, zy sterven:
 Zy worden stof, gelijk zy zijn geweest.
 Bezielt gy hen door 't zenden van uw' geest,
 Dan word op nieuw het leven hen beschoren;
 Dan word all' de aard met nieuwen glans herboren.

29. Verbergt gy uw aengesichte, sy worden verschrickt: neemt gy haren adem wegh: sy sterven, sy keeren weder tot haren stof.

30. Send gy uwen Geest uyt, soo wordense geschapen, ende gy vernieuwt het gelaet des aerdrijcks.

16.

De heerlijkheid der hoogste Majesteit
 Zy hoog geroemd, en duure in eeuwigheid!
 Zy blinke alom, en kenn' noch paa! noch perken!
 Dat zich de Heer verblyde in all' zijn werken!
 Het aardrijk schud, als God in gramfchap blaakt.
 Wanneer zijn hand de hooge bergen raakt,
 Slaan zy terftond aan 't sidderen, aan 't rooken,
 Inwendig door Gods almagt aangestoken.

31. De heerlickheyd des HEEREN zy tot in der eeuwigheid:
 de HEERE verblyde fih in fyne wercken.

32. Als hy d'aerde aenfchouwt, foo beeft fy: als hy de ber-
 gen aentoeft, foo roocken fy.

Ik zal, terwijl ik 't levenslicht geniet,
 Gods mogendheid verheffen in mijn lied:
 Ik zal mijn' God met lofgezangen eeren,
 Terwijl ik nog op aarde moog verkeerén.
 Myne aandacht zal verheugd ten reije gaan;
 Gods wondren weg naauwkeurig gade ftaan.
 Ik zal my in den God mijns heils verblyden;
 En, dag op dag, hem feestgezangen wyden.

33. Ick fal den HEERE fingen in mijn leven: ick fal mynen
 Godt Pfalm-fingen, terwyle ick noch ben.

34. Myne overdenckinge van hem, fal fecte zijn: ick fal my
 in den HEERE verblyden.

De zondaar zal verdelgd zijn, op Gods wenk.
De boosheid zal vergaan eer 't iemand denk'.
Waak op, mijn Ziel! wil uwen Schepper eeren!
Geloofd zy God! men loov' den Heer der Heeren!

35. De fondaers sullen van de aerde verdaen worden, ende de godloosen en sullen niet meer zijn. Looft den HEERE myne ziele: Hallelujah.

We verzøeken den kundigen Heer, welken wy mid-
lerwyl zeer bedanken voor de laetstgezondene
Psalmen 103. en 114, ons een middel aen
de hand te geven, om zijn Ed. te
kunnen schryven.

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 17. voor den 1. van Lentemaend 1760.

T W E E D E D R U K .

Onlangs heeft de zinnelyke drukpars van den bekenden *P. v. d. Eyk*, aen het licht gebracht, 'T BATAAFSCH ATHENE; in drie HERDERSKOUTEN, door *JN. LE FRANCO VAN BERCKMEY*, 4 vel in gr. 8°. à 8 ft. Een stukjen van voortreffelyken inhoud, lopende op deze wijz: de gryze *Melibee* vindt den jongen *Tisir* weder op het veld, vraegt hem af de reden van zijn lang vertoeven te *Atbeenen*, welke *Tisir* in 't breede ontvouwt, hem verslag doende van al wat hy gehoord en gezien hadt, het geen de Dichter gelegenheid schaft, om dit puikstukjen met de vermakelyke natuerkunde optesieren, onder anderen aenroerende den loop der zon, den toestand van onzen aerdbol, de geregeldheid der starren, fraei beschryvende de gesteltenis binnen in 't ligchaem, gewagmakende van onderaerdsche vruchtbaerheid, heil-

S zaem

zaem nut en proevnemingen van ertsen, metalen enz. — Insecten, door het *microscop*' beschouwd, levendig affchilderende op gelyke wyze als HERVEY in den brief van *Manilia* aen *Theron*, — eindelijk het huwelijk der bloemen en veldgewassen (uit de op éénna laetste redenvoering van den *Hoogleer. A. v. ROOYEN, de Connubiis plantarum*) waer meê de dag ten avend loopt, en de twee veldelingen scheiden, doch om weer aen den anderen nuchteren morgenstond by één te komen, eindigende hier de eerste kout.

De tweede begint, na ene sierlyke beschryving van den uchtend, en bede om bystand aen enige Godheden, met ene afteekening van de feest te *Atheenen*, invallende den 8ten van Sprokkelmaend, gevierd door ene redenvoering van een der Hoogleeraers die het bestuer der hooge school aflegt; hier uit vloeit dat *Tyter* den **GULDEMOND** (*Profr. van ROOYEN, de justo motuum corporis animique moderamine*,) voor *Melideus* naerzingt — dit maekt de tweede kout uit.

De laetste bestaet in enige beurtzangen, tuschen deze twee herders, tot lof van *Atheenen*.

Wat dit werkjen aenbelange, 't komt ons (onder verbetering) voor, dat de keuze der stoffe niet te wel met een' herderskout vleie; — men begrijpt licht, dat het ene moeielyke zake zy, en echter is dit het voornaemste dat men in herderszangen hebbe waertenemen, te weten, de Herders te doen spreken, alleen dat, waer van zy kennis hebben; — elke *Personaedje* moet niet buiten zyne rol gaen; een oud man moet niet als een jongeling, een jongeling als een

een gryzaert werden ingevoerd, een herder moet in al zyne redening herder blyven, en met aengenaemheid, doch op den eenvoudigen trant, van herderlyke zaken spreken. — Hier uit ziet men lichtelyk dat de *eenvoudigheid* en *aengenaemheid* twee hoofddelen van enen herderzang zijn, en dit byna een der moeielykste onderwerpen in de dichtkunde zy.

Wy vinden in dit stukjen die eenvoudigheid in vele gevallen, doch in *Titir* is niet alleen geleerdheid, maer, gelijk men onderstellen moet, ook tevens beschaevdheid, aengezien hy zich zoo lang in een der beschaevdste steden hadt opgehouden.

't Is waer *VIRGILIUS*, geeft ons ook voorbeelden, van herderen, meer in zaken bedreven, maer hoe eenvoudig, ja onnozel zijn niet telkens die vertellingen! in zoo verre de sprekers zelve te kennen geven vergeten te zijn de namen van zulke, van wie zy spreken, terwijl zy ook meer alles van *boren zeggen* hebben, 't geen *Titir* alhier zelv' zegt geleerd te hebben: die daerom hier niet wel voor enen eenvoudigen herder meer kan aengezien werden. Zoo min als *Melibeus* bl. 56. die uit zich zelv' van 't *Meesterschap* komt te spreken, en bl. 59. toont te weten dat de maen haer licht ontleent van de zon.

Voor 't overige kunnen wy, niet tegenstaende dit werkjen niet kwalijk zy opgesteld, en voor al de derde kout ons door den tijd van die hand iets goeds belooft; niet verzwegen gemerkt te hebben, dat, zoo de Dichter zich wat meer op de zuiverheid van tael en

Dichtkunde hadde toegelegd, hy ongelijk grooter lof behaeld hadt, — nimmer kan het schaden zijn werk genoegzamen tijd ter beschaving, lezing en herlezing waardig te keuren; hier door mijdt men stootende mislagen, ongelijkheid van uitdrukkingen enz. enz. — Nimmer ook zal het iemand berouwen, zijn werk ten toetse te geven aen genegen Aristarchen, kundige keurmeesters, maer zal 'er in tegendeel wezenlijk nut uit trekken en bespeuren altijds te leeren.

Wat in 't bezonder de tael aengae, wy willen niet spreken van enig verzuim in de geslachten der *zeloft. naemw.* By voorb. bl. 9. *bet zwavel* en bl. 47. *bet lommer*, beide voor *de*, en bl. 13. *drift* manl. voor vrouwl. waer uit ook bl. 22. *ten koorzaal* voor *ter* bl. 55. *der kabblenden Ryn* enz. gesproten is; — omtrent andere onnaeuwkeurigheden, door ongenoegzame beschaving ingesloopen, die wel een werk ontfieren, maer niet de inwendige gedaente weg nemen, en slechts in een, anders goed werk, moeten werden aengemerkt als zoo veel vlekken in een schoon aenzicht, bepalen wy ons tot volgende aenmerkingen, in welke wy zullen trachten te vermyden met den *Lettercourantier*, gelijk hy zich uitdrukt, *bezyden doel te schieten.*

I.

In de afdrucksels van de opdracht, door ons gezien, vinden wy

Ik durfde, HET belg' Uw' heusheid niet,

het welk aldaer zeer kwalijk tegen de dichtmaet of het rijm met de pen veranderd is uit; *ik durfde, o 't belg' —* Wy lezen ook aldaer *durfde* waer voor even te voren gezegt was *dorst*, de Dichter naer 't schijnt, niet wetende welk van beide goed ware: *DURVDE*, nu meest in gebruik, vindt men by geen der ouden, maer wel *DORST*, dus ook by onze taelverwanten, als *Mæso-Goth. Badaursta; Frank duitſch Gidorst; Angel-fax: dorst; Hoog-duitſch gethurſt; Engelsch durst*; en daerom alleen echt tē keuren: zie *TEN KATE II. D. bl. 148.* en *HUYDEſ. proeve bl. 140. en 141.*

I I.

VOOR *ATHENEN* schrijft men beter *Atheonen*, uit het Grieksch *Αθηνας* de *η* by ons *ee* (*A. VERWER Idea L. B. pag. 2. en 62.*) waer op dan *HENEN*, gelijk men met de zachte *e* zeggen en schryven moet, niet kan rymen.

Gelyke feil begaet de Dichter tegen het rijm met bl. 6. *boſſchen* op *karoffen*, ene doffe *o* op ene harde tē rymen; doch niet bl. 7. vs. 11.

Men denkt aan TITIR niet; men zegt, en 't is met reden

Dat ge al uw tijd veel eer te ATHENE wilt beſteeden.

uit de ſpelling ſchijnt het, maer beide de woorden, leert ons de afleiding, moeten met ene enkele *e* geſpeld werden.

I I I.

bl. 6. vs. 1. Werdt gewaegt van een lang ver-
toeven te Atheenen, hier mee strookt niet dat
de Dichter zegt. bl. 8. vs. 17.

*Wanneer ik u in 't breede de oorzaak zal ontvouwen,
Die my zoo langen tijd van u heeft afgehouden;
Athene was 't, dat ik tot mijn verblijfplaats koos,
Terwijl ik deeze stulp verliet een korte poos:*

I V.

Nu iet over de Dichtkunde. — bl. 10. vs. 4.

*Met wat verbaastheid ik goud, zilver en metaalen,
Waer voor we liever zetten zouden*

*Hoe zeer verbaest ik goud en zilver en metalen,
en bl. 27. vs. 15.*

*Neen 't is onmogelijk, want als d'een is in tyden
bl. 31. vs. 21.*

*Voorbeelden hoe de toorn tot woeden overslaet
Beter was het*

*Let! hoe de gramschap vaek tot woeden overslaet
bl. 33. vs. 2.*

En onuitblusschelijk tot in 't gemoet zelfs sluipt.

*Van diergelyke stappen wy af, dan alleen nog
bl. 37. vs. 7.*

*Want is / haar keu/ken op/gevuld / met lek/kerny/en
aen welk de rust gebreekt, die het stooten doet,
waer over lees HUYDEC. bl. 142. 177. 523. enz.*

*Stootende verzen maekt men ook, let men
niet*

niet op de *synalæpha*, dat is, als men de *e final* niet smelten laet in het volgend woord, beginnende met een klinker. b. v. bl. 9. vs. 7. en bl. 12. vs. 1.

*De wrange Elz', de Beuk, de Wilg', die aan den zoom
Van frissche wat'ren groeit, —*

V.

De oppervlakkige taelkunde, zonder welke men volstrekt geen goed vers kan maken, mis-
senwe zelfs in den Dichter b. v.

bl. 12. vs. 3.

*De ZILVRE Populier viert in de Lentedagen,
Zyn statig Huwelyk, —*

en vs. 22. GOUDE zonnebloem; bl. 21. vs. 4. PUR-
PRE vederbos; bl. 30. vs. 1. KOP'RE muuren; en
elders — daer ieder Neêrduitsch taellievheb-
ber behoort te weten dat de stoffelyke *adjectiva*,
als deze, nimmer eenige verandering in 't *genus*,
numerus of *casus* ondergaen, maer altijd blyven
Gouden, Zilveren, Koperen, Purperen enz. zie TEN
KATE I. D. bl. 392. en 93. en HUYDEC. bl.
341. & *seq.* en hadde de Dichter slechts deze
doorbladerd, hy hadt zich wel gewagt te zetten
bl. 28. en 47. *Waer van DAEN, hier van DAAN* enz.
hy hadt ook overal onderscheid gemaekt, tusschen
NA *post* en *prope*, en NAER *ad* & *secundum* zie
HUYDEC. bl. 619. tusschen LEGGEN *collo-*
care en LIGGEN *jacere*; TEN KATE I D. bl. 92.
en het woord BANKETTEEREN bl. 6. als *bas-*
terd vermijd.

VI.

bl. 12. vs. 8.

*De dert'le Roos, om aan de wellust te voldoen,
Hervoort haar Minnaars in Festoenen onder 'T KOO-*
ZEN,

KOOZEN geeft hier weinig pas, want is eigenlijk niet anders dan *vriendlijk samenspreken, Jermocinari.* en komt over een, met het Grieksch $\chi\omega\sigma\alpha\iota$; Frankduitsch *koson* zie JUNIUS *observ. in willeram.* p. 116. *Gloss Boxb. Kichose sermocinatio; Gloss Pez. thosont loquentur; NOTKERUS Ps. XI. vs. 3. loter thosont si alle ze ein anderen. d. i. ydelheid spreken sy alle van enen anderen. en Ps. XVII. vs. 31. sinu gechose sint in fiure it: suochet; des Heren samensprekingen zijn in het vuer doorzocht of gelouterd. Fransch causer, en ons kouten; Engelsch to. quoth; F-th quethan, waer van het N.-holl. queesten, kweesten enz. — by ons in gelyken zin gebruikelijk het compositum liefkoozen blandiri, blande loqui. — en van het simpl. koozen het fræquent. koozelen, keuzelen $\chi\omega\tau\iota\lambda\lambda\epsilon\iota\upsilon$.*

VII.

bl. 22. vs. 19. **KLINGEN** en elders *sty/getopto*
KLINGEN.

KLING een berg, een heuvel, *clivus.* een verouderd woord, waer van enige Dorp; en Stadsnamen in Duitschland hunnen staert (*terminatie*) ontleenen. Zie **KILIAEN** bl. 241. en **TFN KATE** iste proeve bl. 238. b. welke laetste 'er byvoegt „ gisse om den wedergalm der Rots- „ hoogtens: gelijk mede op den klank ziet en „ van dezen stam ontleent is het Fransche *clin-* „ *quant*, by ons klatergoud, en *cliquet du* „ *moulin* de klapper van een molen; en *cliquet-*
„ *te*

„ te handklappers van been of ivoir gemaakt ;
 „ by den Moorendans in gebruik ; voerende
 „ ook de Lazarus klappen dien naem. ”

V I I I.

bl. 30. vs. 19.

*De GRAMSCHAP, uit den schoot van vuilen haat ge-
 baard,*

*En door verwantschap met de TROTSHEID naauw
 gepaard,*

Verdient ook om altoos (a) by hel'sche vloekgenooten

In 't aaklig kerkerhol der hel te zijn gestooten ;

Zy is 't die als zy woedt, en raazent tiert en bromt,

De ziel ontruft en onze reden gantsch verstormt ;

Zy doet een vreedzaam man, hoe vol zagzinnigbeeden,

*Als 't vinnig wraek-vuur gloeit, verand'ren in een
 wreeden ;*

Het goelijk voorhoofd knypt dan in 't verwoed gelaat

*De norffe (b) wijnbraauw 't zaam ; en d'oogen in
 dien staat.*

*Staan midden in hun' kring als blikfems fel te vonken ;
 enz. enz.*

Om de voorige regels, die anders niet te verhe-
 ven, noch zonder stoplappen zijn, vordrby te
 gaen, — wat mag in dezen zin 't woord GOE-
 LIJK toch beteekenen? — De uitlegging al-
 thans

(a) De keurigheid onzer kiesche lievehberen onder-
 scheidt altoos (saltem) van *altijds* (semper).

(b) Dat men niet WYNBRAAUW, maar WENKBRÆUW,
winkbraeuw schryven moet, zal in een onzer volgende
 stukjens blyken, daer de lezer iet over de afstamming van
braeuw, bruid enz. zal vinden bygedragen.

thans van een onzer grootste taelbouwersen, die door GOELIJKHEID die *aentreklijkheid* verstaet, welke niet zoo zeer in de *welgemaektheid en besnedenheid*, als wel in *zekere vriendelyke gemeenzaemheid der juffers bestaet*, (in welken zin misfchien HOOFT, *Warn. I. I. vf. 162.*

Maer 't meysjen is GOELICK, en de vaer is oprecht:)
 zou hier niet vleien — Doch al wilde men deze naeuwe bepaling niet alleszins toelaten, de afleiding kan aen 't woord geene beteekenis aenbrengen die by *een verwoed gelaat en norffe wenkbraeuw* te paffe komt. — GAEDEN OF GAEIEN beteekent het t'zamenvoegen van gelyke en behaegelyke dingen, en wordt zeer voeglijk van 't houwlijk gebruikt, H. DE GROOT *inleid. tot de Holl. Rechtsgel. bl. 3.* door GAIING *van man en wijf.* — hier van GADE, EGA, en van de vogelen GAEIKEN, vervolgens GADELIJK, verkort, GALIJK, d. is *behaeglijk*, en ook *gemaklijk toegevende.* COSTER *Teeuw. de boer I. I. bl. 19.* — dat is *seecker* GALIJK. en bl. 8.

Hy wort soo gequelt van zijn eyghen boose sinnen.

Och 't is alfulcken — ONGALYKEN man.

spel van *Thysken van der Schilden*

Wel, wel, Huysman, hoe nou, hoe benje dus
 ONGALIJK?

HAVIUS *Sariadr. p 58. maakt dit uw geeft* ONGALIJK?
 UITENBOG. *br. in Brand. Hist. III. 238. dat men hem wat* ONGALYKERS *te voren leggen zoude.* —
 Van dit GALIJK nu, is GOELIJK de verbaftering; wes ook KILIAEN alleen het eerste kent. —
 Wil men 't dan, als nu zoo algemeen in zwang, gebruiken, 't staet vry, doch niet dan in den zin der opgegeven voorbeelden.

Voords

Voords komt ons van deezen stamme nog **EX-DELOOS** en **WEENGALÖES** dat zonder **WEËRGA**, of **WEDERGADE** is, niet zijns *gelyken* heeft; — **GADING** 't geen iemand *gelykt* of behaegt, en eindelijk **VERGADEREN**, *vereenigen*, *byeenkomen*, en overdrachtelijk, voor *trouwen* en *byslapen* (waer van voorbeelden zie by den **Mr. HUYDEC.** *Pr.* bl. 285.) — Men vergelyke op al het gezegde bl. 59; 534, en 621. van de onschatbare *proeve van tael- en dichtkunde*.

I X.

bl. 34 vs. 3.

Dan neemt zy het GAREEL der reeden op de tanden
 Wat is het **GAREEL** mogen we den Dichter wel vragen:

VOND. *Hippolit.* Act. IV. Scen. I.

Hy hooghe kleppers flux heeft in 't GARREEL geslagen.

't is eigenlijk **GORREEL**, *Helcium*, de touwen daer de paerden in gespannen zijn, hoe komt dat nu op de tanden? doch de Dichter meende zekerlijk het *gebit*.

X.

bl. 40. vf. 17.

Toen was men niet VERMAST aen pragt, of aen banketten.

Wy hebben zeer veele voorbeelden by de hand van **VERMAST**, doch geen een in dien zin als hier, voor *verstaevt aen*, maer altyds in den zin van
 over-

overladen, verdrukt, vermoest. zie hier eenige uit
VONDEL *Poëzy* I. D. bl. 22. *verovering van Grol*

Met zoo veel wagenen van kruit en loot VERMAST.

bl. 26. — VERMAST met het uwe offen
In 't vette Mastebroek of Betuw zonder schroom

bl. 60. *In 't bestant tusschen Polen en Zweden*

— *Dat men smoor verbolgen*
Root van moort, VERMAST van roof.
't Zaet van 't Kristelijk geloof.

Joannes den Boetgezant B. III. bl. 55.

— *En uw volck, VERMAST van Moses wetten,*
En vloecken, uit gena te zuiveren van smetten

Inwydinge van 't stadhuis

Geene overwigtigheid in 't groeien hem VERMAST
en wat verder ——— VERMAST
Van dit zwaermoedigh Pak ———

Palamedes act. III. scen. 2.

Wier lang gebaerde kin van hairen hangt VERMAST.

en in 't zelve bedr. scen. 3. zegt *Palam.*

Vergeeft het my, indien mijn ouderdom VERMAST.
Na zoo getrouw een dienst u raecht en zich ontlast.

Hekuba act. II. scen. 2.

— *Gy van de orees VERMAST.*

Maegb-

Maeghden act. I. scen. 3.

De Weereld overlaën, en van uw juck VERMAST
Adam in ball.

Een boom VERMAST van ooft.

Peter en Pauwels in de opdracht.

Het lijf VERMAST van snoode pracht.

J. A. v. D. GOES, in het II. D. van zijn *Tstroom*
Waer in het blanke rif, van nuchtren slaep VERMAST
POOT 's Gedichten I. D. bl. 16.

Om Jakobs erf t' ontlasten
Van Cefars dwangjuk, dat te fel
Godts eigendom in droeven schijn
Durft drukken en VERMASTEN?

en bl. 362.

Ons Koning Cyrus zit met lauren overladen
Op zyne staetsfkar, van Krezusfchat VERMAST.

X I.

bl. 52. vs. 3.

Aakadifch Jagtvee, en gy borst'lig EVERZWIJN

't Is waer, *VONDEL* heeft dit woord dikwils
gebruikt *Hippolit. act. I. scen. 1.*

't *Wild EVERSWIJN sich hier ontboud*

Ado-

Adonias act. I. Scen. 2.

Noch met den zwijns-priet het schuimbekkende EVER-
ZWIJN

Te vliegen in den mont — en elders. Maer
is het om die reden goed?

De Hr. HUYDEC. toont klaer bl. 467. Dat
EVER en ZWIJN één en het zelve zijn, en
EVERZWIJN derhalven een (*Pleonasmus*) over-
tolligheid bevat.

Wy zouden hier ten toegivte ene uitweidinge
kunnen maken, over de wyze, hoe verre wel
of kwalijk, onze Dichter in het nazingen van
zijn' voorganger geslaegt hebbe, dan dit slaen
we voorby, niet wetende of wel de Dichter zulk
een volstrekt nazingen bedoeld hebbe, dewijl
anders hier in meer naeuwkeurigheid kon waer-
genomen zijn b. v.

De *Hoogler.* prijft de middenmaet aen, door
het onheil van *Icarus* en *Narcissus*: (pag. 13.) hier
van slechts by *le Francq* twee versen (bl. 34.)
en pag. 14. toont de Latijnsche Dichter hoe hy,
die zyne drivten toomt, te werk gaet, als on-
der anderen dat hy 't zy in eigene, 't zy in ge-
meene zaken altijd 't recht laet overweegen, zijn
oogen leert geen wonden te zoeken; beide deze vin-
dingen zoekt men te vergeeffch by den onzen
bl. 35.

In het beschryven van 't gebied der ziele
over 't ligchaem is de Hr. van ROOYEN vry
sierlyker en zoetervloeiende (pag. 15.) dan de
Hr. LE FRANCO (bl. 35.) die 'er naeuw de
helvt van heevt.

Ein-

Eindelijk bewijst de Hr. van R. (pag. 20. en 21.) dat de beweeging goed zy ter vermyding van waterzugt en andere ziekten, hier van niets by de Hr. LE FR. (bl. 40. en 41.) schoon noodzakelijk, eer men gong leeren, welke beweeging 'er genomen moest werden.

Echter kunnen wy niet ongemerkt voorby gaen, dat onze Dichter zich niet weinig verzonnen hebbe, wanneer hy de woorden pag. 4.

Æquora subsidunt, tolluntque ad sidera fluctus.

in deze vertolkt bl. 25.

*Daar zy de baaren met een vreesfelijk gedruis
Ten hoogen bemel stuwt, of met een zagt geruis
Haar wendt door ebbe en vloed; —*

dit was de zin niet van den Poeët, die alleen beschrijft de zee in haer woede — fraei vindt men die

OVIDIUS I trist. Eleg. 2. vs. 19.

*Me miserum quanti montes voluntur aquarum
Jam jam tacturos sidera summa putes
Quantæ deducto subsidunt æquore valles
Jam jam tacturas tartara nigra putes.*

Gelukkiger slaegt hy in het beschryven van den *Nijd*, (bl. 31.) gelijk met het Latijn (pag. 9.) te schatten, — gelukkig ook in 't naerfchetzen der *gramschap* kort daer op; doch niet min ongelukkig in het vertoonen van *Liefdes* heil en onheil; de Hr. van R. heevt pag. 10. en 11. tien regels (Ovidius tael!) die *Liefdes* lof beschryven, de Hr. LE FR. bl. 32. achteen, waer in het *krooft vermeerren, het doen bloeien van 't late*

late nageflacht, het in stand brengen, het bestendig doen blyven; den disch met kinderen enz. te sieren, overdaed is, kunnende een van alle gemakke-lijk volstaen, en op gelyke wyze in heel de beschryving der Liefde.

Dit eene noch, en daer meê stappen wy 'er af de zin der woorden van den Hr. v. ROOYEN, op het windig werkstuk van *Geneté*.

*Hinc labat, & raucis tristes butonibus umbras
Præbet iners, avidis esca futura rogis.*

heeft onze Dichter niet wel getroffen, die dus vertalende bl. 38.

*Daar by, die deeze wet wil door 't vernuft besliffen,
Een schuwe Nagt-uil blijft, in naare duisterniffen,
Of wel een Roerdomp, die enz.*

daer toch *Geneté* niet vergeleken werdt by een *uil*, in het Latijn, (anders hebben wy 'er niets tegen) maer getoond werdt *dat zijn werk* (om boven opgegeven redenen) *faelt, en zonder beweeging, ter naere schaduw strekt, voor schorre nachtuilen, en wel ras een vette roov voor verteerende brandstapels zijn zal; —* schildert dit niet krachtiger?

Meer te zeggen laet ons de plaets niet toe, we mogen echter hier van niet stappen, voor den Dichter, die met de konst toont geboren te zijn, ernstig geraden te hebben, dezelve door oefening aentekweeken en op te voeden, voor al zich toeteleggen om zyne Moederrael in den grond te verstaen, om zuiver te schryven volgens de beste regels enz. enz. enz.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 18. voor den 1. van Graazmaend. 1760.

TWEEDE DRUK.

PHILIP ZWEERTS, lang met roem bekend onder de Amsteldamschē Kunst-genooten, schenkt ons een bundel *Gedichten*, (Amst. by Tielenburg 1759. 4°. 284. bladz.) die wy niet weten of wy meer kunst- dan zaek-ryk noemen moeten. De uitgave is zeer zinnelyk, en net, en met het afbeeldsel des Dichters versierd. Men vind 'er SCHEIBEEK, *Hofdicht, aen den Wel-Ed. Gestr. Nicolaes Geelvinck, den jongen en Gemaelinne*, zoo wel als 't gantsche boekdeel opgedragen, waer in, al vooraen, deze aenspraek aen **Vader VONDEL**,

*Hier beeft uw schoon vernuft het fraai tapyt geweeven,
Dat reeds een eeuw beugt, en nog eeuwen lang zal leeven,
Waar in gy al 't vermaak van 't land zo kunstig maalt,
Dat niets by uw siernaad en edle kleuren baalt;
De landman, dien gy roemt, „als een gezegend Koning”
Was SCHEIBEEK's bosbeer, Bake, uw vriend, en zyne
woning*

*Die by bevestigde „in dees lieffelyke streek,
„Het landhuis dat hy sticht by 't ruijschen van een beek.”*
Of dit gezegde in allen opzichte met de waarheid en
nauwkeurigheid overeenkome, laten we voor reken-
ning van den Dichter; ten minsten moet zyn Ed. dan,
door **VONDEL**s arbeid

T

waer

waer mee Hy de onschuld hadt verdedigt in zyn zang, den *Palamedes* niet verstaen, alzo de regels

*Die in een lieffelyke streek
By 't ruiſſchen van een klaare beek.
Zyn lanthuis ſicht en ackerwoning
Wat is dat een gezegent Koning?*

reeds in den eerſten druk te vinden, en dus voor de moeilykheden, *VONDEL* om dat onſterfelyk *Treurspel* wedervaren, gemaakt zijn.

Indien voords de Hr. *ZWEERTS*, deze regelen liever vraegs- of onderſteller wyze hadde ingericht,

Heeft hier uw ſchoon verniſt enz.

twyffelen we niet of 't zou grootſcher draven.

Verder vloeit dit *Hof-dicht* heerlyk, en ſchildert verſcheiden fraeie en zeer natuerlyke tooneelen — Onder de bygevoegde *ſtichtelyke Gedichten*, beveelt zich voor allen, een rymeloos dicht op de geboorte van den *Heiland J. C.*, waer aen zy, die nog verſlaevd aen den grootſten en minſt wezenlyken laſt, waer mede men in onze dichtkunde heeft te worſtelen, twyffelen, of 't maken en lezen van verſen zonder rijm wel mogelyk zy, een meeſterſtuk tot hunne overtuiging vinden zullen. — Onder de *brieven* heeft men *Sara* aen *Tobias*, *Tobias* aen *Sara*, *Anna Boule* aen *Hen-drik VIII.*, enz., doch zal onzes oordeels wel 't beſt voldoen, de vertaelde vide brief van *N. Boileau Despreaux* — Onder de *Lof- en Mengel-dichten* heeft men eene ter eere der beſtryders van de hedendaegſche *Dweperye*.

Ommezelen, die, als ontzinden,

De ruſt, zo openlyk verſtoort,

Met uw getier, ei, vaart niet voort,

Gy dwaalt van 't ſpoor, en waant het rechte pad te vinden.

Indien gy Jezus zoekt, waar toe dit ſpel verdicht?

Zyn jok is geenszins zwaar, zyn laſt valt immers licht.

Moet dan uw heil, door yslyk beeven,

Door ſtuipen, gillen, naar gegeeuw,

Door voeten ſtampen, en geſchreeuw,

U, uit den hemel, op een tydſtip zyn gegeeven?

Gy zoudt betoonen, als gy God in ſtilheid eert,

Zyn wegen kent, en volgt, dat ge eindlyk zyt bekeerd. enz.

Ver-

Verfcheiden even fraeie of nog fraeier stukken kunnen we maer enkel aenwyzen: *Op de Poëzy van Me-
jufvr. M. G. v. D. WERKEN — aen den Wel Ed.
Heere P. BURMAN, Hoogleeraar, op de geboorte van
zynen Zoon — op de Poëzy van ROELOF ARENDZ den
jongen — op de geschilderde Bloemen en Fruiten van
Jufvr. N. RUISCH, (waer op wy ook den Hr. B. DE
BOSCH hoorden zingen No. II. bl. 23.) enz.*

Onder de *Bruiloft-dichten* begint dat aen den Wel-
Ed. Gestr. Hr. Mr. N. GEELVINCK, dus groots:

*Het bloozend morgenrood, 't kroost van Hyperion
Verdagvaarde eenen dag uit de Ooster pekelfron,
Zoo schoon als immer blonk. De nieuwe zonneshynen
Deén langzaam 't minder heit des hemels flauw ver-
dwynen,*

*En daar het blaauw gewelf, aan 't eind van ons gezigt (a)
Zich uit de zee beurt, kwam een allerschittrenst licht,
Dat blyde geesten in een' stervling weet te ontfteeken.
De donkre schaduw deinsde of was alreé geweeken.
De lucht trok al den dampen nevels naer omhoog. enz. enz.*

— Van dat aen den Wel-Ed. Gestr. Hr. Mr. A. CAL-
KOEN,* en één aen den Hr. BRUNO DE PUTTER, wil-
den wy geerne ook een staeltjen opgeven, verboodt
het ons de plaetz niet.

Achter de *Bruilofts-Dichten* komen nog eenige af-
beeldingen, alle de afgebeelde groote en beroemde
mannen waerdig, als op SPIEGEL, HOOFT, VONDEL,
DEKKER, ANTONIDES enz. Zie hierten slot dat op den
Ed. Achtb. Vorst onzer Nederlandsche Taelbouwe-
ren B. HUYDECOPER:

*Hoe luiften met vermaak, de fynste en keurigste ooren,
& Edele Baljuw! naar 't slaan van uwe luit!
Al wien een zuivren klank in 't Neêrduitsch kan hekooren
Bekent dat gy voor al 't verbaftren hebt gestuit.*

Wie

(a) Zigt, voor zicht, gelyk 't zijn moest, te meer daer
licht het tweede rijmwoord zy, en *schittrenst* voor *schittrenst*,
(van 't particip. *schittrende*) zullen zetfeilen zijn; doch de ka-
kophonie van een woord zoo *monstreus*, als dit ALLER SCHIT-
TRENST, is min verschoonbaar.

*Wie perst ooit meer, dan gy, de traanen uit onze oogen,
Wanneer uw Zangheldin, op't boog stellaadje schreit,
Met recht wordt dan uw beeld het nazaat (b) niet ontoogen,
Maar blijft, gelijk uw naam, tot in de onsterflijkheid.*

*Uw edle moed, door uw geleerdheid aangedreeven,
Weet aan 't verbergen schoon een' nieuwen glans te geeven.*
Oordeel, Lezer, uit alle deze staeltjes, of ge den Hr. ZWEERTS
voor 't uitgeven zijner Gedichten niet zeer verplicht zijt.

LOFZANG voor den uitmantende Lier- en Harpdichter P. DATHENUS, benevens DATHENIANASCHE bedenkingen over de Maandelyksche BY-DRAGEN van Lente- en Grasmaand No. 5. en 6. des Jaars 1759. is de titul van een werkjen 10 $\frac{1}{2}$ velin gewoon 4to, dat tot vervolg zal dienen op de bekende DATHENIANA, door ons voor een jaer aangekondigd en beoordeeld, en uit de penne van denzelvden Schryver, niet van den uitgever, schijnt te komen. Op den titul staet alleen MDCCLIX. (zonder naem van Stad of Drukker); Om welke reden kunnen wy niet raden. Doch is by ons dit *geestig* stukjen, geheel niet noch gezien, noch vernomen, noch ergens aangekondigd gevonden, voor de helfte der laetst verlopen Lentemaend 1760. — De Schryver onderricht ons bl. 34. van enige omstandigheden, zyne DATHENIANA betreffende, en ons naer zyne gissing *geheel onbewust*. Dat namelyk dezelve reeds voorlang in 't Jaar 1753. op 't papier waren, doch onder titul van P. DATHENI CL. PSALMI *ad fidem veterum membranarum curis Philomusi sedulo Castigati*; dat dit werkjen, aen eenige vrienden vertoond, zommigen den Schryver raedden het der pers, anderen der vlam, onzydigen der vergetelheid over te geven; en deze laetste keuze by zyn' Ed. besloten wierdt te volgen; dat zedert de LOFZANG uitgebreid, vermeerderd, en in dien staet geraekt was, als dezelve by dezen wierdt aen 't licht gegeven; dat in tusschen buiten zyn' Ed. weten of kennisse affchriften, en affchriften van die affschriften genomen waren, en wel telkens met veranderingen, byvoegingen, achterlatinge enz. dat eindelyk het boekjen door

(b) Mogelyk zal deze byzonderheid zommigen vreemd danken. Ook zouden wy liever by 't gewoon gebruik blyvende, de voorbeelden door HOOGSTRATEN en KLUIT in hunn' geslachtlijst opgegeven, volgen, en hier DEN NAZAET schryven.

door een *nog onbekenden* uitgever, die zich J. G. tekende, afgedrukt, uit *Holland* wierdt overgezonden, met bygevoegde letteren van verschooning enz. enz.

Dit, schoon ons ten meerderen deele reeds bekend, lang eer onze By-dragen in de weereld kwamen, moesten wy onzen Lezer voor af doen weten, om Hem oogmerk, bestek en aenleg van dit *vervolg* te beter open te leggen. Het dient om 't gedrag en vetnuft van den oorsprongkelyken DATHENIANA-Schryver, tegen ons afgegevene in Bydr. 5. en 6. te verdedigen; daer toe:

1. Het voorschreven verhaal; *was ons dat bewust geweest, 'er waren mogelyk veele uitdrukkingen en beschuldigingen in de pen gebleven.* — Wat of men hier mede meenen mag? — *de bui uit onze By-dragen heeft de Hr. ANDRIESSEN op zyn Eerwaerden mantel, die by by geluk in zyn werkjen had aangetrokken, afgeschut; maer de DATHENIANA hebben 'er schielyk door moeten loopen, enz.* — *De Schryver is in zyne stad zoo bekend geweest, dat men de Datheniana in de Boekwinkel onder zyn naam kwam vragen.* — Hoe hangt dit te zamen? Wy hebben, 't is waer, omtrent den Hr. ANDRIESSEN meer *menagement* gebruikt. — Waent de Schryver, dat wy zijn naem wetende hem ook zachter zouden behandeld hebben? maer dit was immers bekend genoeg? — Hy wete dat, dat wy in aenmerking namen des Hr. ANDRIESSEN's ambt, jaren, zedigen schryfstijl, en den dienst die zijn' Eerw. werkjen zekerlyk gedaan heeft, en 'er tegen stelden, den ondienst en afbreuk door de DATHENIANA onbetwistbaer te wêeg gebracht, wyl veele minkundigen uit den burgerstand 'er *den ernst* van 't geding tegen DATHEN geheel door uit 't gezicht verloren hebben, en ook genoeg *mannen van oordeel, begrip, kennis, smaak en Godsvrucht* 'er toen al, en nog, niet beter over oordeelden.

(2) Maer misschien doelt men, op die onze aenteekeningen, in welke wy de DATHENIANA wyzen op den arbeid van den Hr. ANDRIESSEN, *van wien zy in verscheiden gevallen beter badden kunnen leren.* — 't Is waer dit past niet op den eersten Schryver, want toen was 't werkjen van den D. nog niet in 't licht. — maer moest dit, uit zijnde, den uitgever van zijn voornemen niet te rug gehouden hebben? — Van den eersten Schryver kunnen wy 't oogmerk pryzen: 'er was toen nog niets, om de gemeente omtrent de onwaerde van DATHEN de oogen te openen; In de tael van DATHEN's tijd was hy niet zeer bedreven, doch, gelijk veele, zelfs zulke die zich nog om hunne taelliefhebberye wil-

len doen achten; alleen geleerd-alles te belachgen en uitstampen, dat niet met den zyn' oor en mond gewoonen spreektrant overeenkwam. Den *Burlesquen* stijl koos hy, als misschien zich daer in het sterkst kennende, gelyk die ook, met oordeel gebruikt, en behoorlyk gezouten, in veele geschillen zekerlyk 't meeste vermogen heeft, en die 't kortst afdoet. — Dit alles was in te schikken, te meer daer zyn' Ed. de zedigheit en 't verstand hadt, van zyn werkjen der perse te onthouden, — maer — hoe is 't den uitgever te vergeven: een anders vondeling zoo te troetelen? na den arbeid van den Hr. ANDRIESSEN niet te begrypen, dat de DATHENIANA nu geheel haer dienst verloren hadden, ja maer ondienst doen moesten? uit dien Eerw. Heer, ja uit die hellichtende fakkel, de *proeve van taal- en Dichtkunde* des Hr. HUYDECOPER, dien hy kende (en wie trouwens niet kennen zou?) derzelve grove mislagen niet te zien, en ten minsten, wilde hy 't gantsche stukjen niet to huis houden, 'er uit te ligten, of over denzelven den oorspronklyken Schryver, by hem mede bekend, te onderhouden? 't Was dus voor geen klein gedeelte, dat wy meer den uitgever dan wel den Schryver beschuldigden, ja moeide 't ons om dien 's wille, dat wy de DATHENIANA *recenseeren* moesten, doch konden wy hier van geene andere melding maken dan bl. 76. geschied is, om dat wy den arbeid van Schryver en Uitgever onmooglyk schiften konden, noch van elkander wisten te onderscheiden; en 'er ook, om de waarheid te zeggen, zich in 't werkjen al te weinig opdeedt, dat toets kon velen, om den eersten Schryver geheel van onkunde, en te veel vertrouwen op zyn *geest*, vry te kennen.

(3) Geheel van der zyde ontmoeten wy nog ene nadere reden voor 't geven van een zoo uitgebreid verhael: *men zou durven wedden dat het onweer, op de loffelyke pogingen des Schryvers geborsten, uit de dampen en uitwazeminge van de Voorreden ontstaan en gerezen is; een voorreden waer de Schryver noch kennis aen- noch deel in heeft.* — *Wedders* zijn krakeelers leerde ons eens de H. ANDRIESSEN. Zoo men ons op onz woord geen geloov wil gunnen, wie zal ons scheiden? doch wil men dit, gelyk wy zekerlyk recht hebben te eischen, dan kunnen wy oprecht en heilig verkeren, *opdracht* en *voorreden* nimmer, meer dan eenmael, gelezen, noch ons immer aengetrokken te hebben, als begrypende zulks het bestek onzer *By-dragen* in 't minst niet te raken, zoo min als onze personen; ja dat wy zelfs in onz eerste Schryven deze of diergelyke woorden hadden ter nedergesteld: *de opdracht van JUVENALIS GLAUCOMASTIX*
of

of den uitgever, laten wy in zijn geheel, der tijd bevelende, met welk geschenk het den Schryveren der geestryke KRALINGIANA, aen welke die houdt, behagen zal bunne dankbaerheid te betoonen. Om kort te gaen, 't was alleen onz bestek, in N°. 1. der By-dragen voorgesteld, dat ons bewoog de DATHEENIANA, nevens 't werkjen van Do. ANDR. als belde Nederd. taekunde belovende, byeengevoegd te recensereen.

I. Dus dan, zoo veel mogelyk, op de schuld van den Uitgever hebbende doen affluiten, gespt de Schryver ook zelf 't harnas tegen ons aen. Zyne pylen in orde by een te zoeken, kost meer moeite, dan waerdig is; zoo natuerlyk vloeien uit elkander de *bedenkingen* van onze *smaekryke denkers*.

Wy zullen beginnen met bl. 23. en 24. wyl men ons daer, zoo 't hiet, *den staet des geschils* openlegt. 't Is een aertig voorgestelde vergelyking van iemand die de grilligheid hadde, zich met *bragoenen, teilen, barnastippen* en verderen dracht van vorige eeuwen opgesmukt, in 't openbaer te vertoonen.

— Men vraegt, of men met dit alles niet zoude mogen spotten? alleen om dat men bewyzen kon dat onze oude

Vaderen en vermaerde Mannen, even eens gedoft gingen.

— Wie zal dat tegenspreken? Maer ziet men niet waer de vergelyking mank ga? Men onderstelt een man van onzen leeftijd, die zig uit grilligheid zoo opschikte, maer dit kan op DATHEEN niet slaen, die in zijn tijd niet ouderwets, maer de taele dier eeuwe sprak. — Zou een Poëet van onzen tijd in 't hoofd kreeg, Psalmen of openbare Kerkgezangen te willen berymen, gepropt met de verouderde en thans onverstaenbare bewoordingen van DATHEEN, de vergelyking zou heerlyk zijn, en volkomen doel schieten, Dat wy, al wat niet algemeen verstaenbaer is, in ene nieuwe Psalmberyming, zoo zeer dan iemand zouden veroordeelen, deden wy blyken, in *By-dr. XVI. bl. 263. reg. 17.*

Onze man kan zich (bl. 20.) niet genoeg verwonderen, hoe wy DATHEEN zoo kunnen verdedigen, en oeffens een proev van twee nieuwe zeer fraeje Harpzangen zoo sterk aenpryzen. — Maer kan dit uit de pen komen van iemand, die ons geschryv over deze stoffe maer eenmael met enige oplettendheid doorlezen heeft? Hebben wy niet twintigmael meer recht om te klagen *dat men ons oogmerk voorby loopt?* Hoe komt dat *illa mutari vetat religio & consecratis utendum est* tegen ons te pas? — Heeft men niet gelezen al in 't begin van ons eerste Stukjen bl. 66. „ Wy „ zeggen dit niet om te veroordeelen dat men DATHEEN's „ mislagen ten toop stelle. Geenzins. Wy achten in te

„ gendeel zeer noodig dat dezelve der Gemeente (*die toch*
 „ *altijds omsrent het van ouds ingewortelde bygeloovig is,*)
 „ werden onder 't oog gebracht, *ten einde 'er eens met ernst*
 „ *aen een nieuw Psalmgezang mocht gedacht werden. Doch*
 „ *... enz.*” — hebben wy ons ook bl. 68. niet duidelyk genoeg uitgelaten? — beginnen wy onze aenteekening op *Pf. XL. vf. 5. bl. 87.* niet „ in plaets van zich,
 „ gelijk de ANDRIESSEN met *billyke verontwaerdiging* uitte-
 „ laten, over de *lage uitdrukkinge* by welke *GODE een oude*
 „ *schoen* werdt toegeschreven, zijn de Schryvers der *DA-*
 „ *THEENIANA* hier bezig, om aen het woord *KOEN* hunne
 „ onkunde eens ten toon te spreiden. enz.” — Gaven wy geene opzettelyke waerschouwing, tegen 't verkeerde opvatten onzer meeninge bl. 100., te lanig om hier uitteschryven. Herhaelden wy niet nogmaels alles in onze *Bylagen* bl. 192. en 198.?

In 't eerste en voorname dan, dat *DATHEEN* als *vol lamme rymery, laffe uitdrukkingen en grove afwykinge van den Text,* voor onzen tijd en de beschaevdheid der tegenwoordige eeuw gantsch kwalyk passe, en een *vernieuwd Psalmgezang* boognoodig en zeer te wenschen zy, stemmen wy alle. — Om dat der Gemeente onder 't oog te brengen, kwamen de Hr. *ANDRIESSEN* en wat later de *DATHEENIANA* te voorschijn. — Beiden maekten zy melding van *Nederd. taelkunde*, en behoorden dus beide tot het onderzoek onzer *By-dragen*. — Wy prezen beider oogmerk, doch niet beider uitvoering. Tegen den Hr. *ANDR.* hadden wy alleen dat hy te dikwijls dezelve kleinigheden uitschreef, daer eens opgegeven, met een *en zoo overal*, genoeg ware; doch voornamelyk, dat *zijn' Eerw.* zyn recht in zien, dat men *DATHEEN* niet moest bezwaren, daer hy, gemerkt stijl, en tael zyner eeuwen, niet te beschuldigen was; op te weinig plaetzen hadde toegepast, en daer toe meer dan een *VAN VELTHEM* en *HOUWAERT* moeste gelezen hebben. — In wel opzichten, nam ons dit de Hr. *ANDR.* niet kwalyk, ja stemde het toe, alleen op eenige weinige *articuls* zwaarigheid makende in een *befseiden antwoord*, by ons met *Wijn-maand 1759.* voldoende, en zoo wy meenen mede niet *onbeseiden* opgeloscht, en door *zijn' Eerw.* in een *nader bericht* nogmaels *beantwoord*, tegen welk wy weder voor 't laetst iets op 't papier gebracht hadden, doch dat waerschijnlijk nooit op de *Drukkerye* zou gekomen zijn, wijl wy onzen *Lezer* niet langer met geschillen vermoeien wilden, zoo zich nu deze bekwame gelegenheid niet hadde opgedaen, om 't hier achter te voegen.

Tegen

Tegen de DATHENIANA hadden wy meer, ja vonden, om de waerheid te zeggen, in dezelve niet prijslyks dan het oogmerk. Dat wy hier mede betoonden *dat men op zyn zeer gerackt is* (zie bl. 47.) kunnen wy niet begrypen wat zeggen wil, en zouden durven wedden, dat de Schryver der DATHENIANA een gantsch verkeerd mensch tot zijn *antagonist* in de *By-dragen* verdenkt. Wy kunnen heilig verklaren, dat geen de minste voor ingenomenheid hadden, voor of tegen de DATHENIANA, derzelver Schryver noch uitgever; maer onz oordeel onpartydig, en zoo als 'er, buiten ons, veele verstandige onzydige van dachten, hebben opgegeven.

Aen alles wat wy 'er van zeiden, *zou de Schryver gaarne voorbeen* (voor de uitgave zijner DATHENIANA) *de banden hebben gegeven: 't waren zyne eigen gedachten: 't is buiten zyn weeten gedrukt, en in 't licht gekomen.* (bl. 17.) *Doch* (Let eens lezer waer toe men in *den tempel der smaek* bekwaem is) *nu het gemeen gemaakt is, begint by te twiiffelen; of de DATHENIANA wel zoo laf, zoo mal, zoo onstichtelyk, zoo aenstotelyk en zoo buiten oogmerk zyn gescreven, als de BY-DRAGER meent bewezen te hebben.*

Onstichtelyk, aenstotelyk, weten we niet ooit *gezegd of gedacht*, we laten staen *bewezen* te hebben; — maer wel, en deze zijn nog onze gedachten van de DATHENIANA, dat zy niet voldoen aen 't oogmerk, dat zy veele dingen berispen op welke niets te zeggen valt, dan dat het gebruik der tael zedert veranderd is; dat zy andere hooggaende aenstotelykheden in *DATHEEN's psalmen* zwygende voorby gaen; Dat zy ook in veel opzichte stryden tegen den aert van *een werkjen van geest*, als bevattende op veele plaetzen niet dan zeer koude spotterryen en vooronderstellingen, die al te veel, zelfs van 't *waerscbijnlyke*, afwyken. — Kort om het zelvde gevoelen van de BIBLIOTHEQUE DES SCIENCES, *il faut avouer pourtant* enz. alleen wat algemeener op 't geheele boekjen, toegepast.

Aen dit gevoelen over de DATHENIANA mag de Schryver twiiffelen, wy niet, en weinige buiten hem en zyne mede reizigers naer den tempel der *smaek*. maer — laeten wy eens zien hoe die klesfche *denkers* hunn' smaek verdedigen.

(1) De namen van een' *Gronovius, Burman, Lipsius* enz. als giffers en uitleggers over *DATHEEN's* meening heeft men gekozen, *om een belacbelykheid aen d'uitdrukkingen van Datbenus by te zetten.* Dat men ten dien einde besloot, *giffers en uitleggers* te versieren, laet zich horen, maer dat daer toe juist die geleerde namen noodig waren, nog zoo

ligt niet, Vraegt men: *wat Schryveren in onze tael zou men hebben kunnen aenbalen? de oudste? neen!* — in de reden, waerom niet, heevt men gelijk! *latere en onze beste Schryveren? ja! waerom niet? zijn daer alle die duistere en onverstaenbare uitdrakkingen, afgekeurd, voorby gegaen, of niet te vinden;* goed, zoo veel te krachtiger en baerblykelyker was de ten toon stelling van DATHEEN. De nu ingeslagen middel weg, gelijk men 't noemt, heevt niets aenlachgend's, en is walglyk bezet met een meenigte stinkcroozen, en andere bloemen van zeer onaengename uitwaeffeming.

(2) *Men wil geerne bekennen, dat alle de vreemden woorden en spreekwyzen, die de Hr. ANDRIESEN in ryken, en de DATHENIANA in minderen getalle, bybrachten, mogelyk in hundertj Duitfch hebben geweest; mogelyk verstaenbaer (bl. 25.) maer 't geen men in de DATHENIANA zal vinden, is niet zoo zeer tegen DATHEEN's verouderde en beschimmelde, daer bet niet op aen komt, als tegen zyn verkeerde en aenstotelyke uitdrakkingen enz. (bl. 29.) is dit zoo, waer in verschelen wy dan? immers hebben wy de laetste soort van mislagen in DATHEEN nimmer op ons genomen te verdedigen; en waren de DATHENIANA alleen of voornamelyk daer tegen gericht, wy hadden niets te zeggen. Maer... hoe komen zy dan op 't negatium EN, op Daer/ bytch/ alleyn/ stik/ bychten/ vernaemt/ el/ stutmen enz. alle woorden, aen welke niets dan de veroudering hapert, zoo lang te blyven staen? hoe komen zy in 't bekende Pf. LX: 5.*

Edom acht ick met zyn volck koen.

Niet beter dan myn oude schoen.

Zoo langwylig te spotten met het in nog lang na DATHEEN zeer goede *Koen*, en de aenstotelyke uitdrakking, van GOD's *oude schoen* omengetast voorby te gaen? wordt van Pf. LXXVIII: 33.

Maer gbelyck een dronck mensch enz.

waer tegen de Hr. ANDRIESEN zoo billyk als scherp uitvaert, by hen ook wel een woord gerept?

(3) *Men zou mogelyk den By-droger kunnen overtuigen, van bier en daer den bal te hebben misgeslagen.* Nu valt men eerst in ons oogmerk, en begint ons van de rechte kant aen te taffen. Maer welk een vuer van stroo! — 't is alleen op dat ongelukkige EN negatium, en ENDE copulativum, geladen. EN is *ne* in 't Fransch, en moet *niet*-vervangen: zou het dan niet fraei staen, *die niet niet gaet, die niet niet zit* te schryven? Zie daer den aenval! maer geldt die tegen 't Fr. *ne pas* ook niet? *ne* is een ontkennend Koppelwoord en vervangt *pas*. Men mag dan ook *je pas scas pas* schryven.

ven. Laten de Franschen om dit *argument* wel na te zeggen *je ne sçai pas.*? en hebben 't 'er onze Schryvers ook wel om gelaten? heevt men onze voorbeelden niet gelezen Bydr. XII. bl. 200? ja maer die voldoen niet. *Zal men 't,* wordt ons gevraagd, *ergens in een goed Schryver, van Vondel af te rekenen, vinden?* Zeker ja; — schoon zoo algemeen niet, men zal weinige vinden, die 'er zich niet nu of dan van bedienden; de plaetzen aen te teekenen, droomden wy nooit dat ons immer te pas zou komen. Maer hoe! waerom eischt men hier enkel Schryvers van VONDEL af? Heeft DATHEEN dan na VONDEL geleevd? of wil men hier mede alleen, dat EN *negativum* in het *tegenwoordig gebruik* zy aftekeuren? Hoe komt men dan HOOFD en VONDEL. bl. 29. op te tellen, als voorname *Schryveren*, uit welke wy onze taal zoeken moeten? By die immers zijn van EN en ENDE, voor onze zaak voorbeelden genoeg. 't Is evenwel *teemtael*. Hoe zullen wy dan weten wanneer deze leidsluiden wel, wanneer kwalyk, leren? maer ... VOLLENHOVEN moet hier de zaak beslissen; een man, dien wy wel voor een gelukkig dichter, sierlyk redenaer, en naeuwkeurig waerneer van veele, (schoon daer onder ook veele *willekeurige*) tael-net-heden hebben leren achten, doch nimmer voor een grondig en onderleid taelkenner. 's Mans eigen briefwisseling met BRAND, door den Hr. de HAAS achter 't leven van den laetsten gevoegd, moet dit onz' oordeel billyken. Althans we mogen tegen Hem veilig een VERWER en FRANCIUS (b), beiden en van later tijd en vry meer beklonken, over stellen, verzekerd dat geen billyk oordeellaer anders zal vonnissen, of de schael slaet ver aen onze zyde over.

Zie daer Lezer, den geheelen voornamen inhoud dezer *Datheniansche bedenkingen*. Meer ten minsten is 'er niet in, op 't welk men van ons enig antwoord verwachten kan. Een goed getal schelden (gewoone blyken van een zwakere zaak) en niet minder spot-streeken, gaen wy voorby. Hoewel misschien op verscheiden' der zelve wel wat tegen zou te zetten zijn, wy willen noch mogen onzen Lezer langer ophouden. Schoon 't tegen ons zelve zy aengelegd, wy moeten bekennen dat 'er verscheiden' *zertigheden* in 't Bockjen zijn, (boven 't eerste, daer wy 't ongeluk hadden van ze niet te kunnen vinden) die ons kittelden, en dat 'er klaer in doorstraelt, dat de Schryver in de laatste 7. Jaeren merkelyk gevoorderd zy.

Ach-

(b) Zie Bydr. XII. bl. 189. en 199.

Achter 't Boekjen ziet men nog enige zoogenaemde *testimonia* gevoegd, waer van de eersten 3 à 4 Brieven, baerblykelyk uit de pen van den Schryver zelve komen, en, voor zoo ver zy geene herhalingen bevatten, reeds in 't boven gestelde zijn ingevlochten; — De achterhoede hebben een verhoog uit den HOLLANDSCHEN *Spektator*, (No. 158. 1 Mey 1733.) treflyk geschreven, doch niets aendringende, dan 't geen we allen toestemmen, de *noodzakelykheid van nieuw Kerkgezang*, ter oorzaak van zoo veele *aanstotelyke en te ver van den tekst wykende* plaetzen in DATHEEN: eindelyk het oordeel der BIBLIOTHEQUE DES SCIENCES van *Avril, May en Juin* pag. 221. over de DATHENIANA, 't welk wy niet zien kunnen voor dezelve zoo buitengemeen gunstig te zijn, en waer tegen wy hier, om mede te doen zien, *dat de Geleerden zomsjds van smaak verschillen*, dat van de geleerde GÖTTINGERS stellen zullen, *Ansetge* 104, 31 Aug. 1758. en hier mede dit onz blaedjen, en den gantschen DATHENIENSCHEN oorlog, besluiten; thans vast en onwrikbaer besloten hebbende, ons geen verder tegenschryven, noch van dezen, noch van den Hr. ANDRIESEN, aen te trekken.

De vermeerderde LOFZANG voor den *uitmuntenden Lier- en Harp dichter* P. DATHENUS, benevens nog een luchtig Dichtstukjen aen den Heere JUVENALIS GLAUCOMASTIX, het lot, de DATHENIANA wedervaren, zeer vermakelyk schetzende, moesten wy niet vergeten onzen Lezer aentekondigen; wilden wy onze smaak voor een *algemeene en echte* doen gelden, we zouden Hem dezelve, als 't best van 't Boekjen, aenbevelen. — het ONTWERF van een GENOOTSCHAP, om met nadruk tegen te gaen de pogingen, die men in 't werk sield, om de Psalmen van DATHEEN uit de Kerk, uit het gebeugen, en uit het hart te bannen, is een koude en levenlooze navolging van dat overgeestige plan ener KRALINGER Societeit, in het laetste Stukje der KRALINGIANA opgegeven.

Göttinsche Anzeigen von gelehrten Sachen

No. 104. 31 Aug. 1758.

Amsteldam

By K. v. Tonkerloo en verscheiden andere Hollandsche Boekverkopers vindt men *Datheeniana* — enz. — dat is, gelijk het Hollandsch opschryft verder luidt, *Opbelderingen* — enz. zonder naem van de plaetz waer 't gedrukt is; men zal uit dit opschryft terstond merken, dat het oogmerk van dit werk niet ernstig is.

Uit DATHEEN's berijmde overzetting der *Psalmen*, die
VOOR

voor omtrent 200 jaren geschied, en zedert, tot nu, in de Nederlandfche Gereformeerde Kerken gebruikt werd, vindt men hier eene menigte plaetzen, in fchijn van verdediging, belagchelyk gemaakt.

Zy lopen aen tegen de zuiverheid der tale, en het gebruik der woorden enz. — anderen zijn zeer laeg, en sommige zoo, dat 'er geen verftaenbaren zin aen kan gegeven werden. De verhevenfte gedachten welke wy kennen, behoorden buiten twiffel door zulk ene ellendige beryming niet mishandeld en gefchend te werden; zulks vereifcht niet alleen de behoorlyke aendacht, maek ook de goede fmaek, en onzes bedunkens hadde dit kunnen gelegenheid geven, om deze be-oordeeling van DATHEEN's *Pfalmen*, welke ten opzicht van haren inhoud zeer billyk is, meer ernftig te maken; wy kunnen echter de redenen niet weten welke den Hr. beweegd hebben, den fchertzenden ftijl voortrekken, die zoo verre gaet, dat op de *titelplaet*, boven een *Dauids barpe* gezien werden een borftbeeld met twee ezels ooren, en de letters P. D. met het byfchryft *non bene conveniunt*. De verfehiden lezingen en aanmerkingen der Geleerden op den *titel* gemeld, zijn fchertzende naervolgingen van 't geen by d'uitgave van oude Schryveren plag te gefchieden; vergelykingen met den grondtext, of ernftige geleerde aanmerkingen voegden niet by den ftijl, welke den Hr. verkozen hadde, enz. enz.

Voor Schryver en Lezers van het onlangs uitgekomen Boekjen, genaemd *nader antwoord van*
A. ANDRIESEN enz.

Dient te weten I. dat de druk van KILIAEN *Amft.* 1642. niets is, noch ooit door iemand anders gehouden, of van den beginne af aengelegd, dan voor een Kinderen Schoolboek, om 'er 't *Latyn* intevinden, dat daer ook 't eerft met de *quantitates Syllabarum* boven ieder woord komt, mifchien hierom *Kilianus auctus* betituld, doch ten opzichte van KILIAEN's waer gebruik *omni parte mutilatus* te noemen. — Dat het des zeer vreemd ftact zoo een *fjordig Boek* een *Taelkenner*, door een gantsch Werk heen te zien bezigen, wat meer is 'er zich met moed op te vertrouwen, en, als of die de enigfte uitgave was, een ander, over aenhalen van iet dat 'er niet is, te befchuldigen, en dan eindelyk zich te ontfchuldigen met „ is 'er een andere druk, en die van UE.

„ ge-

„gebruikt, daer 't in dien zin staet, dat is buiten myn „schuld.” — Dat 'er verscheiden' (nog wel 8. of 9.) vroeger en beter drukken zijn. Dat die van 1598. *Antw.* by PLANTYN voor de *origineelfte*, en die van 1605. *Atm.* voor de netste en finlykste by de lievehabbers gehouden, de drukken zijn, welker gezag wy overal in onze aenhalingen bezigen. — Dat de Hr. A. A. den eersten van deze twee drukken reeds hadt kunnen leeren kennen uit TEN KATE (II. D. bl. 101 b. v.) en nog kort voor onze *Bylage op zijn' Eerw. bescheiden Antwoord*, uit onz' bericht, aen 't eind van No. 8. ja uit onze *recessie* van zijn' Eerw. *aenmerkingen* zelve, bl. 84, 91, 97. — Dat wy, en gezamelyk en ieder by zich, in beide die drukken meer dan 10 malen gelezen hebben, en nog vinden in verscheiden volgende uitgaven daer op nagelagen, tot 1620. toe, en mischien nog in latere (naest voor de plaets in onze *Bylag.* bl. 194. opgegeven: *¶¶¶ BECANO dicitur id quod insigniter perfectum, omnibusque venustatis numeris est absolutum*) *¶¶¶* perfectus, absolutus, exactus, 't welk dus al dat gerucht maken, over onz' uitlaten der woorden in dien zin, in rook doet verdwynen; ten zy men zich nu weder onkundig toonde, dat by ons veeltijds dezelve woorden zich als *adjektiva* en *adverbia*, dat is, zoo wel voor helpers van 't *verbum* als van 't *substantivum* gebruiken laten, en men 'er dus op stondt, dat hier wel *perfectus, exactus*, doch niet *perfecte, exacte*. door ons wordt opgegeven.

II. Of wy TEN KATE op de worteldeelen DER en DERF of DERV niet reeds lang, voor wy om By-dragen dachten, gelezen hadden, is een zaek die wy thans met geenerlei soort van reden kunnen bewyzen; doch ieder verplicht is op onz' woord aentenemen, zoo lang wy onz' openbaer vertrouwen nog niet verbeurd hebben, — en Hy die gelooft dat wy 't bekende Boekjen van DEGNERUS *de TURFIS*, wel eens doorbladert hebben, zal 't wel van ons kunnen denken. — Dat wy dus TEN KATE bl. 137. voor 437., gelyk wy in den tweeden druk verbeterden, hebben aengehaeld, strekt ons hier tot geene *praëjudicie*. — Ook niet dat wy by onze eerste verklaring van DATHEEN's Pl. XCIV: 7. 'er geen gebruik van gemaakt hebben. *Wy badden ons dan in so vele bogten niet beboeven te wringen, om een zin te geven die nog onverstaaenbaer blyft.* Voor wien? — 't gebruik van *deffen* voor *beboeven* vleit hier zeker beter, maer wy wilden blyven by *derven* voor *durven* daer de Hr. ANDR. 't zoo op geladen hadt, en alleen aentoonen, dat dat by DATHEEN een zeer goeden verstaenbaren zin, waer voor onze uitbreiding aldaer nog aenzien, kon opleveren. — En — bedenkt men

men niet dat het aen ons stondt deze gantsche plaetz achtertelaten? Immers schreven wy geene doorgaende *commentaria* over DATHEN, zelfs niet over alles dat nog wel te verdedigen is, en keuren wy zelven veele van zyne plaetzen Pf. LXXVIII: 33. alleen niet) als gantsch kwaed, gelyk wy dikwijls genoeg betuigd hebben.

Dat de opgegeven voorbeelden van DERVEN, *beboeven*, da onze niet waren, stonden wy zelven in 't ondergevoegd bedanknootjen bekend, en dat wy dezelve nergens anders om liever dan de onz' gebruikten, dan om daer mede dien Heer tot nadere *correspondentie* uittelokken, zal uit dit aenzienlyk aental, dat wy uit onzen eigenen voorraad opbrengen, genoeg blyken.

COORNE. *ghebruik en misbruik van tydl. have 1585. x.*

Wat ter nood BEDERF is, wordt by nooddrift gemeynt.

Zie ook XI, XIII en XXIII.

J. B. HOUWAERT *de vier Wierste* bl. 53.

Niemant en DERF hem seer beroemen.

Al staen in synen hof veel schoone bloemen

Want eenen nevel die heeft se saen geraekt.

Zie ook bl. 52. enz. *Lußb. der Maegden* B. I. bl. 8.

Daer ghy moeght leven in melodyen gbemeene,

En triumpberen by nachten, by daghen?

Cowwe, noch bitte, en DERFFER niemant verdraghen,

Eck beester, naer wensch, al dat by begheirt.

B. XII. bl. 518.

Soo sal ick aen die ick heb dus lief,

(Daer by niet seer en DERF naar verlanghen)

Schryven eenen injurieusen clachtigen brief.

D. A. VALCOOCHS *Chron. van der Syde* b. 84. n. dr.

Een goet aenbeven werck DERF dem niet schamen.

Bl. 94. 95.

Ik hoor wel die wat verdient zal niet langhe borgen?

————— by en DERF niet sorgen.

Een factie of spel van de Violieren door P. DE HERPENER naer 't einde

Bruer Claes.

Bruer Jacob wy en DERVEN zoo veel broots niet basken,

Als wy voortryds plaghen te deelen,

Sy byen haer nu met die lecker morceelen,

En die witte kanten is al beter aes

Bruer Jacob.

Ghy en liecht dat niet, al kondyt wel bruer Claes.

Die eens welvaert en DERF ultyts niet klaggen.

En

En in 't gezang van de *Violieren*.

Ghemeenen Coopman // en Ambachts lieden
Met de Schippers hoop dan // zal deucht gescbieden,
Den Lantman en DERF niet vlieden,
Voor Vyanden kleyn of groot
't Bestant kan zulcx verbieden,
Elc mog nu winnen zyn broot.
Arbeyders alle // buyten en binnen
By zulcken gbevalen // zullen gbeldeken winnen,
U wyfs en DERREN niet spinnen,
's Vlas is oock veel te dier,
Wilt u daar op versinnen,
En zoekt altyts goet bier.

PH. DE MARNIX VAN ALDEG. wederlegg. der Geestdryvische leere 1595. bl. 6. *Daerom de gene die kinderen Gods syn en DERVEN niet geleert werden wat sy doen ofte laten sullen, dewyle se bare meester, namelyk den Geest Gods, wel leeren zal* bl. 15. *jae die slechts in hem selven ingeksert worde, en in hem zelven desen schat sochte, die en soude hem waerlicx niet over zee vinden, noch in den Hemel DERVEN soecken, — D. VAN COORNH. 1585. bl. 63. zo zal, 't gbene du boven NOODTURFT innepropfte, dy onlustig of quettelyk werden, en bl. III. NOODTURFTIGE dingen.*

Dus verre van het *nader Antwoord enz.* Over de talen, waer over alleen wy in deze By-dragen handelen mogen, behelst al het overige niets; en over harrewarreryen *libellen, naaere, nadere* en nog eens *nadere*, te schryven, is onz werk niet, en wy zwygen van den verderen inhoud van 't *nader Antwoord* nog te liever; wijl de Heer A. A., naer zijn' Eerw. zeggen, een *Predikant* van LXI. jaren zijnde, wy uit dien hoofde verscheiden' dingen, die ons by breeder *andwoord* natuerlyk uit de penne zouden vallen, vriendelykheids halve lievst achter gebleven zien en laten zouden.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 19. voor den 1. van Bloeiemaend. 1760.

TWEEDE DRUK.

* HEILIGE BESPIEGELING ENER
GELOOVIGE ZIELE
B I J
'S HEILANTS HEMELVAART.

o **G**odtgezinde ziel, wel aan,
Wil, boven alle zichtbre kringen,
Wil, boven starren, zon en maan,
Uw' dierbren Jezus gadeslaan
In heilgeloof bespiegelingen.

5
Triumf!

* Dit vers, ons toegekomen, gaet verzelt van enige aentéekeningen, die (dus luiden de woorden van derzelve schryver (*rekenschap van vele misfallen, daarin voorkomende, zullen geven, en verdere taalkundige bedenkingen opleveren*): doch die aanmerkingen, niet min uitgebreid dan het vers, dachten wy raedzaamst tot onz volgend stukken te bewaren; de lezer dierhalven velle geen ontydig oordeel.

V

Triumf! triumf! uw Heilant vaart,
 Uw lieve Heilant vaart naar boven!
 Wat kleeft gij langer aan deze aart?
 Vliech met uw' Bruigom hemelwaart
 Naar Salems stat en tempelhoven. 10

Dan neen! ei blijf! gedraach u stil;
 Toon liever u in Godt gelaten.
 Hier u te laten, was zijn wil;
 O! dat men nooit dien wil bedil;
 Wat mach het tegenstribblen baten? 15

Het was zijn wil, u hier benêen
 Zijn tegenwoordigheid te onttrekken.
 Hoe waren anders zijne lêen
 Tot dieper aandacht, op het geen
 Zijn heilwoort vorderde, op te wekken! 20

't Was om hun zielöoch meer en meer
 Te dringen in verborgenheden
 Der zaligende hemelleer,
 Die hen naar 't voetspoor van hun' Heer,
 De rechte heirbaan op leert treden. 25

Vertoef dies vrij, o ziele: uw Godt
 Spreekt immers zalich, die betrouwen,
 En wachten op dat heuchlijk lot,
 Schoon zij hem in zijn heilgenot
 Hier op deze aarde niet aanschouwen. 30

Zoo CHristus toch uw rijkdom zij,
 En huize in 't eeuwichzalich Eden.
 Hoe nu! is niet het hart nabij,
 Waar onze schat is? minnen wij
 Dien met alle ons genegenheden? 35

o Ziel, verlaat dien schat dan niet,
 Blijf eeuwich aan het hemelsch kleven.
 Bedenk geen dingen, diemen ziet,
 Maar die hier boven, in 't verschiet,
 U lokken, om daarheen te streven: 40

Waar de onuitdenkbre zaligheid,
 Bij 't heilgejuich der engelscharen,
 Der vrome ziel is toebereidt,
 Die slechts den lieven dach verbeidt
 Om zegevierent op te varen; 45

Om aan de bruiloft van het Lam,
 Gedoft in witte feestgewaden,
 Ontstoken door Godts liefdevlam,
 Die uit genâ heur' oorsprong nam,
 Haar zielbegeerten te verzaden. 50

Zij is gelijk een bruit geraakt,
 Die vol van innich zielverlangen,
 Die vol van liefde brandt en blaakt,
 En steent, en weent, en zucht; en haakt,
 Om 's Bruigoms welkomkus te ontvangen. 55

Hier blijft hare aandacht stille staan.

- „ Ik lich (dus vangt zij aan te spreken)
 „ Ik lich eens met mijn' Bruigom aan.
 „ Mijn hart! gij moocht er vast op gaan;
 „ Godts woort heeft nimmer u bezweken. 60

- „ Vertrou den Geest, die u omstraalt,
 „ En door zijne inspraak wil verkwikken,
 „ Wien Godt, op de aarde néergedaalt,
 „ Ten onderpande heeft bepaalt
 „ Zijn' lievelingen toeteschikken- 65

- „ Vertrou. Al 't geen u Jezus biedt,
 „ Wen gij zijn' bontdich wordt deelachtich:
 „ Zijn lichaam, dat gij breken ziet,
 „ Zijn bloet, dat Hij voor u vergiet,
 „ Make u dier hemelfeest indachtich. 70

- „ Maar kan op aart geen sterflijk ooch
 „ In die geheimenissen dringen,
 „ Gedooch dan slechts, o heer, gedooch,
 „ De bruiloftfeest des Lams om hooch
 „ Te aanschouwen in bespiegelingen. 75

- „ Wanneer ik dan aldus bemerk',
 „ Dat in mijn hart uw geest krachtadich
 „ Met machtige genade werk',
 „ Aan ziel en lichaam mij versterk',
 „ En met het levens Man verzadich'; 80

„ Dan

„ Dan staat mijn heilgeloove pal.
 „ Schoon ik , met deze dierbre spijzen
 „ Verzadicht, eenmaal sferve; ik zal
 „ Op uwe stem wêer uit het dal
 „ Der schaduwe des doots verrijzen. 85

„ Ik zal u zien , doch niet in schijn.
 „ De **SCHIJN** verwandelt dan in **WEZEN**.
 „ Dan zal de **HOOP GENIETEN** zijn.
 „ Dan drink ik van den nieuwen wijn,
 „ Waarvan ik hier de druif mocht lezen.” 90

o Zalich woort ! paste ooit die taal
 Den zoeten mont van die hem zagen,
 Toen hij, in volle zegepraal,
 Wert, naar de hemelgloriezaal,
 Op zijne wolk-karos gedragen. 95

Zij paste u ook : gij zult hem zien,
 In zijne grootste pracht en luister;
 Niet, daarwe, als vreemdelingen, wien
 Hij zich, bedekt, hier aan wil biên,
 Omwandelen in schemerduister : 100

Gij zult in 't hemelsch vaderlant
 Hem kennen, lieven, hem aanschouwen;
 Hem, die, aan 's Vaders rechtehant
 Met eeuwige eer betullebandt,
 Uwe eer wilde aan de zijne trouwen. 105

Is 't wonder, datge uw vrolijkheit
 Bij de opvaart woudt den teugel slaken;
 De olijf, die koele lommer breidt,
 En hier en gints de takken spreidt,
 Kon u der vreucht indachtich maken. 110

Sla de oogen op: van alle kant
 Zietge u van vrêolijf belonken!
 De olijf toch is een vrede pant,
 Wier standerts, op den berch geplant,
 Met VREDE in hun blazoenen pronken. 115

Deeze is het, die uw' heilant heeft
 Beweecht, d'olijfberch op te treden,
 Vanwaar hij naar den Vader streeft,
 Vanwaar hij al zijn volk begeeft.
Hij liet u zijnen vrê beneden. 120

U koos hij dus, blijvengaart!
 U koos hij dus, o vrede teeken!
 Als, die ons, zijner liefde onwaart,
 Heeft d'aangebrachten zoen, verklaart,
 En tot ons wou van vrede spreken. 125

Hij toch, om ons dien zielevrê,
 Die stille kalmtete verwerven,
 Wilde ondergaan in onze stê,
 Het bitterst lijden, 't innigst wee,
 En voor onze eveldaden sterven: 130

Die

Die nu op orglent koormuzijk
 En heilgelooftriumfgezangen,
 Met eeuwich liefdeblijk op blijk,
 In 't zegevierent glorierijk
 Van zijnen vader wordt ontvangen. 135

Rijst thans, bespiegelingen, rijst,
 Ik rijst met u, en dien te klimmen,
 Nu 't aartsch mij naar het hémelsch wijst,
 Waar koor aan koor de Godtheit prijst.
 'kStreefboven aarde en aartsche schimmen! 140

Daar vare ik op! dan hoe? o neen!
 Mijn logge voeten zijn gebonden.
 De wil is goet, de macht te klein;
 Het lichaam kleeft aan 't stof benêen,
 Gekluistert aan den bant der zonden. 145

Kom, strevenwê echter opwaart met
 Geheiligt zuchten, wenschen, hopen,
 Op vlugge wieken van 't gebet,
 Dat mij den hemel openzet';
 Waarmede ik anders storm zal loopen. 150

En waarom niet? wat make ik hier?
 De vlakte moge Loth bekoren.
 Mijn Abraham hadt beter tier,
 Wen hij den bergen d'edlen zwier
 Van zijne rieten-fluit deet hooren. 155

't Was Mozes, die op Horeb tot
Den vorst van Israël mocht treden:
Alle onze vaders hebben Godt,
Naar zijn aanbiddelijk gebot,
Op hooge bergen aangebeden. 160

o Ziele, kies dan 't beste deel.
Laat Loth in 't vlakke tenten spannen:
Wil gij de werrelt, hoe zij streel',
Dat schoone en vlakke velt geheel
Uit uwe reine zinnen bannen. 165

Wil in bespiegeling 't gebou,
Het hoch, het hemelsch Sion kiezen,
En in die edele landou
Van 't hemelkanään, door trou
En hope en liefde, u zelf verliezen. 170

Maar zat den neef van Abraham
De brant van Sodom op de hielen,
Ontdook hij 's hemels wraak, die gram
Met ene ontstoken zwavelvlam
De inwoners dreichde te vernielen. 175

Gij zult dan ook (o heilrijk goet!)
Het vuur, dat eeuwich, buiten hopen,
Den zondaar knarsetanden doet,
Wen de elementen staan in gloet,
En barnen tegen een, ontloopen. 180

Was

Was 't Mozes, die ten berch opging;
 Voor Jacobs krooft, de rechten, zeden,
 En wetten uit Godts mont ontving;
 Mocht hij in onderhandeling
 Met Israëls Verbontgodt treden: 185

Gij treëdt met hem ook onbevreesd
 In onderlinge zamenfpraken;
 Die nooden uwe ziel te feest,
 Om de innige infpraak van den Geest,
 En 't allerzoetste zoet, te fmaken. 190

Dan zult gij ook, gelijk weleer
 Alle onze vaders mochten naderen
 In den gebede tot hun' heer,
 Alsze in geloof, van heinde en veer,
 Slechts wilden op den berch vergaderen; 195

Dan zultge, aan den genadetroon
 Alle uwe zielbegeerten dragen,
 En; aartsche vlakten ongewoon,
 In geest en waarheit aan den Zoon,
 Den heilant, uwe nooden klagen. 200

Maar! kon de Olijfberch van nabij
 Naar 't hemelfch Sion de aandacht trekken;
 Ei, fla uwe oogen dan ter zij;
 Befchou het nedrich vlek, dat mij
 Van nieus de geesten op kan wekken. 205

Bethanië, een zoo laach gehucht
 Toont u ontelbre schilderijen
 Van de aarde, waar alle ongenucht,
 En haat, en smaat, en zucht op zucht,
 En kruis, en armoede ons bestrijen. 210

Heeft Jezus daar alle aardfche elent
 En smert en jammer doorgestreden;
 Triumf! nu dringt hij door in 't ent
 Ter vreugdevolle glorietent,
 In 't eeuwich rijk der zaligheden. 215

Strijt ook dus eens dien goeden strijt:
 Het leere u mê, de rampen, smarten,
 En bitterheden, die gij lijdt,
 Hoezeer de werrelt tegenwrijt,
 Met werrelt en met al te tarten. 220

Dan kan de zege u niet ontstaan.
 Dan stoot gij alle rampen buiten,
 Door welken gij, langs deze baan
 Ten hemel pogende integaan,
 U de enge slotpoort ziet ontsluiten. 225

Uw zonde zeker, ziele, schein
 U noch den ingang te beletten;
 Hem, die met zuchten en gebêen
 Stâach reikhalsde, om eens in te trêen,
 Wou zich de poort niet openzetten. 230

De

De hof, die eeuwich heilooft baart,
 Het hemelsch paradijs wert tevens
 Door 't lemmer van een vlamlich zwaart
 Eens CHERUBIJNS bewaakt, bewaart;
 Dat weerde u van den boom des levens: 235

Maar CHRISTUS is 't, die door zijn kracht
 Zijn' heilgezinden kruisgenoten,
 Verplettrende alle hellsche macht,
 Het heil heeft aan den dach gebracht,
 En d'ingang wederom ontsloten: 240

Hij is 't, die voor ons henen trat;
 Hij wenkt ons nu, tot hem te komen.
 Hij baande ons ook 't gewenschte pat,
 Naar Salems oppervredestat,
 Het ware vaderlant der vromen: 245

Het vaderlant, voor ons weleer
 In de uur der zaligheid ontsloten;
 Doch waar wij van den hemelheer,
 Om onzer zonden wille, wêer,
 Om eigen schult zijn uitgestooten. 250

Dan zacht, bespiegeling, gedooch,
 Dat wij noch op den heilant staren,
 En met zijn mēgezellen 't ooch
 Ten hemel beuren, en om hooch
 Hem glorierijk zien henen varen. 255

Moet niet een ieder, die zich roemt,
 Het kruis den heilant na te dragen,
 En die in waarheit, onverbloemt,
 Zich metgezel van Christus noemt,
 En in zijn wetten scheidt behagen; 260

Moet die niet in verwondering
 Het zielooch naar den hemel heffen,
 En in geloofbespiegeling
 De wondren, aan d'azuren' kring
 En op deze aart gewrocht, beseffen? 265

Beseffen? ja! hy moet, o ja!
 Door de onverdiende gunstbewijzen,
 En Jezus machtige genâ,
 Zyn opgewekt, om vroech en spä
 Hem lof te zingen en te prijzen. 270

Mij dunkt, zo een den mont ontsluit,
 En zich zijn tongebanden slaken.
 Dan berst hy in gebeden uit,
 Om hem, die zijne ziel vrijbuit,
 Voor al die goetheit groot te maken. 275

„ o Middelaar van 't nieu verbont
 (Dus vangt hy aan) „ gij, die door lijden,
 „ Door bitter lijden, wont aan wont,
 „ Van d'eersten tot den lesten stont
 „ Uws levens, voor uw volk woudt strijden! 280

„ O

„ O Zonne der gerechtigheit ;
 „ Hoe zie ik u , weleer ter kimmen
 „ Van helangst , in 't zwaarmoedichst pleit,
 „ Gezonken ; thans met majesteit
 „ En heerlijker luister klimmen ! 285

„ o Heilrijk slot , door uwe kracht
 „ Zoo heuchlijk uwen lievelingen
 „ Op 't onvoorzienst te weeg gebracht !
 „ o Zalige uitkomst ! wie , wie dacht
 „ Op zulke staat veranderingen . 290

„ Hoe zach ik u , door 't bits geweld
 „ Van helle en duivel overrompelt ;
 „ Van jôon en onjôon u gekwelt ;
 „ In zielewee , op 't dootshooftevelt,
 „ Het aklich Golgotha , gedompelt . 295

„ Woudt gij , aan 'svaders eisch daar gansch
 „ Voldoende , om onze zonden sneuvelen ?
 „ Met welk een' luister , welk een' glans ,
 „ En zegestatie , zie ik thans
 „ U blinken op de olijvenheuvelen . 300

„ Hoe zach ik aan het kruishout u ,
 „ Van vrienden , magen en bekenden
 „ Verlaten , van uw opzicht schu.
 „ U dienen en verzellen nu
 „ Tien duizenden van hemelbenden . 305

„ De kruisberch zach , door snoot gebroet
 „ U aan 't verwaten hout verhoogē.
 „ De olijfberch ziet u welgemoet
 „ Op 't gloriēwiel , in alle spoet
 „ Gevoert naar de opperhemelbogen. 310

„ Zach u de dootshoofberch aan 't kruis,
 „ Bij 't kermen van twee moordenaren,
 „ Verzelt van een verwoet gespuis?
 „ Thans zingt en klingte bij 't gedruis
 „ Van duizent zwindlende engelscharen. 315

„ Gints wertge , wreet en straf en stout,
 „ Door 't dollē rot, met ijsren vuisten,
 „ Aan hant en voet, met pin en bout,
 „ Geklonken aan 't vervloekte hout,
 „ Waar op ze u naar en grouzaam kruisten: 320

„ Hier wandeltge onbeschroomt en blij.
 „ Gints zach ik u ter doot veroordeelt;
 „ Hier zie 'k door u van 't vonnis mij
 „ Met andere doemwaarden vrij -
 „ Gemaakt , en met uw gunst bevoordeelt. 325

„ Het moorthout kon uw' zielestrijt,
 „ Ja uwen laatsten snik getuigen,
 „ Wanneerge op den bepaalden tijt
 „ Den vader hebt uw' geest gewijt,
 „ En ik u 't hoeft zach nederbuigen. 330

„ Maar

„ Maar beter tuigt, o Michaël,
 „ De olijberch, hoe de helgedrochten,
 „ En al wat hellscher dan de hel
 „ Zich kante tegen u, zo fel
 „ Door uwe kracht zijn afgevochten. 335

„ Hoe gy aldaar, o strijtbre helt,
 „ Ten heugelijken statieteecken,
 „ Dat al het driest en woest geweld
 „ Van hel en duivel is gevelt,
 „ De zegetrompen hebt gesteken. 340

„ Hoege al den smaat, dien gij voorheen
 „ Op 't gruzzaam Golgotha moest dragen,
 „ Ter smaatbevrijding uwer leen,
 „ Verwandelt ziet in heerlijkheen,
 „ Die nimmer sterflijke oogen zagen. 345

„ Hoe gij, daar u al de aarde looft,
 „ Gekranst met paradijslaurieren,
 „ En glans, die alle glansen dooft,
 „ In 't eeuwigh rijk, wilde, als het hoeft
 „ Van uwe leden zegevieren. ” 350

Is CHristus 't hoeft? o zalich woort
 Voor alle godtgezinde harten!

Dat, uit een CHristens mont gehoord,
 Mijn heilbegerich hart bekoort!

Nu leere ik alle rampspoet tarten. 355

Is

Is CHristus 't hoofd? welzalich volk,
Die leden van dit hoofd zich noemen!

Voer uit de diepste jammerkolk
Uw hoofd naar boven in een wolk?
Hoe kuntge u in uw heil beroemen. 360

Beroemt, verheucht u vrij in hem.
Heft zegeliedren; gij zijn leden!
Huuwt uwe stem aan de engelenstem,
Nu 't onbevlekt Jeruzalem
Uw opperhoofd ziet binnen treden. 365

Want waarom zoudtge op dezen grond
U niet in 't nadrent heil verblijden?
Staan hoofd en leden, te alle stont,
Niet in een onderling verbont,
Zoodat zy geen vervremding lijden. 370

Is CHristus dan met eeuwige eer
Omhangen van den grooten vader;
Wie, wie, dan gij, zoo heusch en tээр
Gelief kooft van uw' Godt en Heer,
Is aan die heerlijkheit toch nader. 375

Hij he eft den stoel dier heerlijkheit
Met recht thans in bezit genomen.
Hij heeft u daar een plaats bereidt,
Uw ziel daarhenen opgeleidt,
En noopt u vaak tot hem te komen. 380

Hij

Hij is uw vleesch, hij is uw bloet;
 Als zulks op zijnen troon gezeteh.
 Waar dan uw vleesch en bloet, zijn goet,
 Zijn eer, zijn grootheid kennen doet,
 Zou dat zich uwer daar vergeten. 385

Waar 't hoeft ook immer huizen mooch?
 Daar huizen de overige leden:
 Immanuël ontduikt ons goch,
 Om in 't onnaakbaar licht om hoog
 De starren met de voet te treden. 390

Het schip van hun geloove rij,
 (Geen zondenevel doe het missen).
 Op t anker hunner hoop. Dat vrij
 In Jezus liefdezee dan zij
 Gemaart aan Godts beloftenissen. 395

En niet, datze op dit heerlijk wit
 Met simple hope blijven hangen.
 o Neen! zij hebben, lit voor lit,
 Alreede hier benêen 't bezit
 In 't zalich enlenrijk ontvangen. 400

Hoe nu dan deeze twijfeling?
 Hoe nu dan dit onzeker hopen?
 Godt daalde uit den azuren' kring
 Ten troon af, om u, met beding
 Van zijnen bloede, vrij te koopen; 405

En

En steech ook weder op den troon,
 Om u een^t zetel te bereiden,
 En in het onvergankelijk schoon,
 Bekranst met ene gloriekroon,
 De heerlijkheit u in te leiden. 410

Hij is het, die om u, bekleedt
 Met vleesch en âren, is verschenen.
 Hij is 't, die om en voor u streeft,
 Voor u de zwaarste straffe leet;
 Triumf! hij voer voor u weer henen. 415

Let ik op Jezus zuivre min,
 Die hem voor mij den boezem griefde,
 Mijn ziel tot eeuwich heilgewin:
 o Godt; dan zink, verzink in in
 Uw grondelooze menschenliefde. 420

Befchouwe ik, hoe mijn heilant prijkt,
 Gevoert uit 'sdoots verwonnen' kerker,
 En van den doot de zege strijkt.
 Gewis! alle ongelooft bezwijkt,
 Mijn heilgeloof wordt sterk en sterker. 425

Maar zie 'k door hem den slangekop
 En hel en doot en al verbrijzelt,
 En vaart hij nu in glorie op;
 Zoo wordt mijn zwakke hope in top,
 Op dit gezicht, wel vast gevijzelt. 430

Doch

Doch zouden wij nu slechts, alleen
 Door innich blakent zielverlangen,
 En hartvervoerende gebêen
 Den heilant trachten na te trêen,
 En hem van zijne hielen hangen? 435

o Neen: een CHristen zorg en let,
 Door dadelijke werkzaamheden
 Naar 't effen richtsnoer van de wet,
 Ons door Gods vrijmacht ingezet,
 Het spoor zijns heilants op te treden. 440

Hij waakt en weert toch te gelijk,
 Dat immer 't onreine of besmette,
 Of iet, bemorft met zondelijk
 In 't onbezoedelt englenrijk
 De voeten op den drempel zette. 445

Ten blijke strekken de englen thans,
 Die, niet dan met ontzich te aanschouwen,
 Nêertuimelen van trans in trans,
 Gekleedt met enkel zonneglans,
 Die afstraalt van den statiebouwen. 450

Hoe schittrenze in dat feestgewaat,
 Waarbij de reinheit van hun wezen,
 En van hun vlekkeloos gelaat,
 In 't blinkent gout van lijst en naat,
 En in 't borduurfel, is te lezen. 455

o Za-

o Zalig oort! o rein vertrek,
 Daar de englen op de Godtheit turen!
 Wijk onvolmaaktheit, wijk gebrek:
 Waar kan er smet, waar kan er vlek
 Bij onbezwakte glansen duren? 460

Zou immer Hoochmoet, ijde Waan,
 En stoute Trots daar binnen komen?
 Hij, die ons d'ootmoet aan wou raan,
 En ons daarin is voorgegaan,
 Heeft immers hen niet mégenomen? 465

Zou hij, die ons ten goede maant,
 Zijn rijk door boosheit zien bekruijen?
 Zou hij, die 't vredepat ons baant,
 De Tweespalt, welker ooge traant
 Van twist, met zich zien binnen sluipen? 470

Zou met de zoon der reinste maagt,
 Van die haar eerbaarheid bewaren,
 De Dartelheit, die 't ooch behaacht,
 De Welluft, die den boezem knaacht,
 Ten hemel ook zijn ingevaren? 475

Geene ondeucht, die de ziel verveelt,
 Wanneer haar de erfgebreken kwellen,
 Kan hem, die naar zijn evenbeelt
 De ware deugden heeft geteelt,
 In zijne zegekoets verzellen. 480

Gene

Geen zonden volgen op de hiel
Den vader der rechtmatigheden.

Geen zwakheit, schoonze 't lijf verniel',
Kan den geneesheer van de ziel
Nawagglen met onvaste schreden. 485

Maar godtverloofde ziel, wilt gij,
Tot 's Konings wet en dienst genegen,
Hem eens aanschouwen van nabij,
Daar hij ter opperheerschappij
Ten' gouden zetel is gestegen? 490

Gedraach u dan zijne opzicht waart.
Wil altoos in gebeden waken.
Die op het hemelsch hoopt en staart,
Moet al het aartsch, en wat aan de aart
Noch kleve, om zijnen wil, verzaken. 495

En Gij, wien ik langs deeze baan,
Ver boven alle zichtbre kringen,
Ver boven starren, zon en maan,
Mocht in uwe opvaart gadeslaan
In heilgeloofbespiegelingen: 500

Gij, die, na uwe hemelvaart,
Als overwinnaar heerscht daar boven;
Wat doe ik buiten u op de aart?
o Heilant, voer mij hemelwaart,
Waarwe eeuwich uwe Godtheit loven! 505

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R L A N D S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 20. voor den 1. van Zomermaend 1760.

AANTEKENINGEN

Van den Maker, op de bespiegelingen bij

'S HEILANTS HEMELVAART.

(in onze vorige XIXe. BIJDRAGE)

De zaak heeft bedenking, of een vers, als dit, wanneer het zich boven de gewoone lengte uitstrekt, door ene meer dan *eens gedane berbaling der Slotklanken*, den lezer geen grooter vermoeiing dan aangenaamheit bijzet, vooral wanneer hetzelfde in korte Koppelverzen vervat is.

Wij noemen hier Koppelverzen, dezulken, die gewoonlijk gaan onder den naam van *Coupletten*. De Schrijver der *waarnemingen omtrent het maken van Nederduitfche vaerzen*, te vinden in deze BYDRAGEN, bl. 188. noemtze *VAERSJENS* of *COUPLETTE*N. Men neem dit in 't goede. Mij is bekend, dat het Latijnsche woort *copula*, waarvan het Fransche *couplet*, en het Duitsche *koppel* ontleent zijn, eigenlijk aanduide ene vereniging van twee zaken door enen onderlingen bant: in welken zin het Lat. woort zeer gemeenzaam van Jachthonden, die aan een leizeel loopen, en insgelijks van de zamenbinding des huwelijks gebruikt wordt; van, waar het bekende bij Horatius, *Felices ter et amplius, Quos inrupta tenet COPULA*, d. i. drie vierwerf gelukkig zijn-

X

26,

ze, die onontbintbaar ZAAMGEKOPPELT zijn. In den eersten zin schijnt ook het woort *Couplet* bij den Franschen lantaart zeergemeen te zijn geweest; volgens het gene ons MENAGE, *Orig. de la Langue Françoise*, opgeeft, die dit *couple* door *par*, een paar, verklaart, en noch verder omschrijft door *une corde, qui sert a mener les chiens deux a deux*, d. i. een zeel om de bonden paar aan paar te leiden. Ook is onze taal gewoon dus te spreken, die dit niet alleen tot de jacht maar ook tot veel andere zaken uitstrekt. Zoo worden uitnemmer wijze de jachthonden bij Vondel *koppels* genoemd, in de Waerande, voorb. 49.

• *Des jagers KOPPELS 't Hart gezamentlijk besprongen.*
Ja wij geven Latijn noch Fransch hierin toe, en gebruiken 't mede van de huwelijksverbintnis, van waar *koppelen*, *koppelaarster*, welke laatsten thans een kwade beduiding hebben. Dit alles dient, om te toonen, dat *koppel* eigenlijk van twee gezeit wordt, en dat dus, wel is waar, het woort *koppelvers*, in den zin, waarin wij het thans zouden bezigen, om enige dichtregels, meer dan twee, in zeker bestek zaamgevoecht en besloten, aan te duiden, geen gangbare munt zijn zoude. Maar, gelijk het niemant onbewust is, dat uit even dezelve aanmerking moete volgen, dat het Fransche woort *couplet*, 't welk wij thans, uit gebrek van eigen, noch genootzaakt zijn, in gezelde beteekenis van zeker bestek van verzen te gebruiken, in zijnen eersten oorsprong hebbe aangeduidt, even het zelve, als het Grieksch verlatijnscht woort *distichon*, voor een tweeregelich vers genomen; en echter het gebruik wil, dat zulks zich verder uitstrekke tot verscheiden soort van verzen, bij RICHELET in zijn *Diction*. opgenoemt; ja zelfs, gelijk MENAGE op het woort *couplet* uit oude *Glossen* toont, in het gemeen genomen wordt voor een gezang (*copula*, *μῦθος*): zo denk ik trouwen niet, dat daarin de minste zwaarigheid steke, om ook dit woort, in navolging van den Frankgaller, dezelfde uitgestrekte beteekenisse te geven; en daarmede aan te duiden een zulk vers, dat uit enige te zaam *gekoppelde* regelen of versen bestaat; van wier soort enigen bij den anderen gebracht, gezeit kunnen worden een gedicht uitemaken: te meer, daar mij uit het Latijn-duitsch woordenboek van GHERARDUS DE SCHUEREN, bckent onder den naam van *Tethonista*, of, *der Duytschblender*, 1477. Keulen, op *Copulare* blijkt, dat dit woort reets toen ter tijt zich verder uitgestrekt heeft. Immers, na dat hij *Copula*, *le*, verklaart hadde door *eyn samen, Knuppyngb* of *eyn COPPEL an eyns bondes halff*, enz. laat hij volgen *copulare*, TO HOÏP VOÏGEN;
ver.

verfellen; to samen in eyn tuck stellen! discopulare; ontgaden; waar te hoop voegen ene meerderheit beteekent; zoo dat hiermede die zwaarigheid ten eenemaal verdwijnt. En waarom ook in dit geval den Franschen de verdere uitstrekking der beteekenis in *Couplet* vrij gegeven, en mij zelven die in *Koppelvers* onthouden?

Tot dezen uitstap bracht ons de genegenheit; om dit Fransche *couplet* uit het gebruik te zien verbannen. Wij gaan ter zake over.

De ene aanmerking brengt de andere voott. Men vraachte mij, of in deze twee dichtregelen,

vf. 2 en 3. *Wil boven alle zichtbre kringen,*

Wil boven STARREN, ZON, en MAAN.

de natuurlijke en eenvoudige leiding der gedachten ware in acht genomen, en of de schikking niet eigenaardiger ware boven *zon, maan en starren?* gelijk ook zoo gewoonlijk derzelver rangschikking bij de Schrijvers voorkomt? Mijns bedunkens kwalijk. Voor Verzenmakers, die zich vergapen aan den schijn, en de *zon* als het sterkste het oog aandoende, in vergelijking der *mane* en der *starren*, de eerste plaats toewijzen, kan dit zeerwel aangaan: maar niet voor zulken, die den drempel der Zanggodinnen, zelfs van verre slechts, gegroet hebben. Deze weten, dat ene opklimming hier anders behoorde te wezen; en dat aan alle soorten van opklimming die eigen is, dat zij van het minder tot het meerder, van het meer nabij gelegen tot het verder afstaande, of, vereischt zulks de zaak, recht het tegengestelde, overgaan. Hierin wordt door onze Dichteren zeer gezondicht; en zelfs is de groote Vondel van vergrijping in dezen niet vrij te pleiten. Dan eens leeft men bij Hem

— — — — — *Het Jaer,*

De Dagen, Maenden, Uur en Eeuwen, eene schaer

Alle even wijt van een,

daar de natuurlijke schikking dezer woorden hadt behoort te zijn, *de uren, dagen, maanden, jaren, eeuwen.* Dan zal hij wederom ene optellinge doen van leden, door ene boomfchors trapswijze overkleedt en hervormt, en noemen dezelve in deze orde: *navel borst en leden, En arm en schouder;* waar de opklimminge vereischte, dat de *schouder* den *armen* voorgetrokken, en het woort *leden*, dat op het algemeens ziet, achtergelaten wierde: beide dit vindtmen fraai be-toocht van den Heere HUYDEC. in zijne *Proeve van Taal- en Dichtkunde*, het eerste bl. 100, het andere bl. 119. gelijk hij ook in 't evengenoemde werk bl. 455. in de woorden VAN VONDEL, *van boom noch bosch bedekt ene ongeschikte orde*

aantoont, die vermijdt werdt, hadt **VOND.** gefchreven *van bosch noch boom bedekt*, dewijl het zeker is, dat het meerdere uitgesloten zijnde, het mindere van zelfs vervalle en geen plaats vinde. En even dit is het, 't welk mij alhier ene wangestalte doet gewaar worden, die menich een over 't hoofd zoude zien, maar niettemin ene wangestalte blijft. Tot het ontdekken van dezelve gaf mij de bovengemelde aanmerking toeleiding. Zoodra alhier tot het uitdrukken ener bespiegeling, die zich boven het ondermaansche verheffen zoude, de woorden *boven de starren* gebezicht worden, is het klaar, dat ene kleener laachte, dan waar in zich *zon* en *maan* bevinden, reets in die spreekwijze begrepen worden van de maan, als de laachste en naaste aan dezen aartbol, vervolgens, van de zon, en eindelijk van de starren, enen onmetelijken afstand in dezen ontzachtlijken Al van ons afgelegen; en van welken wij achten *de zichtbre kringen* slechts een gering staaltjen uittemaken: maar dat het geenszins, gelijk hier gefchreven wordt, vrij sta, van *de starren* tot *zon* en *maan* te dalen. Maar ook zijn die *zichtbre kringen* (waar voor mogelijk beter *dingen*) hier buiten hunne orde geplaatst, die geschikter ware, zoo de volgende regel ene goede opklimming behelsde; gemerkt dan voorafginge iets algemeens, dat vervolgens bijzonderer werdt opgenoemt, hoewel wij, van *de starren* sprekende in 't gemeen, dezelve onder die benaming niet kunnen betrekken. De verwarring van *maan*, *zon* en *sterren*, in zulker voege, is niet min menichvuldich dan van enich ander dezes aarts. Wij hebben op dezelve in het lezen van verscheiden Schrijvers zoozeer geen acht geslagen, om hier veel uit dezelve bij te halen: zij verdient echter het een of ander voorbeeld, dat daar henen strekken moge, om mij te troosten, dat ik de eenichste mij aan diergelijken mistal niet hebbe schuldich gemaakt. Dus lezen wij bij **HOORT** in *Granid.* II. bedr.

Maan, sterren, 's nachts sieraadt,
D'eerwaarde zonne - stralen,
Taatrijk met vloedt, enz.

in dezelve orde, maar andere betrekking noemtze ook **ANTONID.** in zijnen *ijfboom*, II. bl. 54. Amst. 1714. sprekende van Atlas:

Of giert de bemelspil en wolken, lucht en maen,
Gefarnte en zon, zoo lang op 's gryzaerts nek gelactn,

Met zuik een barst rondom op zijn metaele pannen?
waar de opklimming van wolken, lucht, maan, enz. zeer fraai
ZOU

zou komen, zoo hij hier geschreven hadde, en zon en starren.

De kamer van SCHIEDAM voor de *blauwe Acoleye* van Rotterdam van den jare 1561.

De Planeten der firmamenten die haer moverende zin,

Son, Sterren, Maen, daer wy 't licht af ontfanen.

Welke voortrekking der *Zon*, boven andere lichten en alle gesternte, wij bij de ouden meermale vinden • zoodat ook c. v. MANDER, *Schilder-consten grondt*, capitt. xiv. fol.

21. c. dezelve boven alles voortrekt, als hij zecht:

Om dat de Sonne julcke cracht doet blycken,

Dat Mane, Sterren, en all' aertsche lichten

Moeten haer uytnemende claerbeyt wijcken.

Deze zijn noch eer in te schikken, dewijl zij zich geene opklimming voorgesteld hebben. Met het hier gebruikte, en door mij thans veroordeelde komt nader over een Jo. o U D A A N, op een Redevoering van den Hoogerw. Hr. K. v. D. KEMP. te Rott.

Een geest verrukt myn' geest, om ylings, zonder marren

Te snellen in bespiegeling'

Naer 't blinkend paviljoen der diamanten' STARREN,

Den zilveren kreits der MAAN en gouden ZONNEkring.

J. BADON, Mengeld. 4°. 1746. bl. 255, achter de Ged. zijner overleden Huisvr. KLARA GHYBEN,

En van een' boogen berg voer boven ZON en MAAN.

En bl. 146.

Ja doe 't oud Vlaerdinge by uwe gunsten leven,

Tot STARREN, ZON, en MAEN geen schynfel zullen geven.

waar wij ene soortgelijke afdaling aantreffen in het afsaten van schijnen der *zon*, en der *maan*; maar waar reets in het woort *zon* de *maan* opgesloten licht, alzoo de *zon* schijnfel weigerende, de *maan* van zelfs zoude moeten volgen. A. HOOGVL. *Aartsvader*, II. B. bl. 27. 1754. Rott.

Daar is een wondre stat, bewoont van Hemellingen,

Ver boven zon en maan en all' de starrekringen.

ook N. VERSTEEG, lofd. op denzelven Aartsvad.

Zyn Dichtgeest, dus ontvonkt, stygt, boven zon en maan,

't Paleis des bemels in.

vf. 5. IN HEILGELOOFBESPIEGELING.] 't Is ene eigenschap der koppelverzen, dat elk derzelven, een soort van puntlicht uitlevere, of ten minsten op het slot wel zoo stevich, als in den aanhef of in het midden, op zijne beenen ruste: waarom de gene, die dat niet kan, vrij thuis blijve, en zich niet wage, zyne gedichten onder het ooch en oor van kenners te brengen. Een Dichter, die een goet koppelvers, of een gedicht, uit

koppelverzen bestaande , zal opstellen , hebbe zich vooral te benaarftigen , dat de kracht van zijn gansch gezech valle in het slot van elk vers , of , duidelijker , dat hij meestendeele met deze of geene spreuke of krachtige uitdrukking befluite . Uit deze aanmerkinge zietmen licht , dat ik noch hier , noch in 't vervolch altoos , aan mijn eigen voorschrift beantwoorde , gemerkt in dezen regel de woorden *in beilgeloof bespiegelingen* (om van de lange rekking dezès woorts nu stil te zwijgen) meer voor een staart dan bekwaam slot te achten , en dus ongeschikt zijn , om een vers te eindigen . Die des wil dichten , wachte zich daar zorchvuldich van ,

Maar vraachtmen hier reden , waarom ik deze , en vorige aanmerkingen anderen voorstel , en zelf verzuim ? *Dies diem docet* , de een dach leert den ander , en , gelijk niemant eensklaps het toppunt ener ladder bereikt , zoo gaat het met de kennisse van zaken .

't Is vier of vijf jaren , dat mijne genegenheit tot de oeffening ener zoo edele kunst , als de Dichtkunst is , in mij aanwezig : ten welken einde ik mij ten grooten deele bezich hielt met dichtkundige vertalingen en uitbreidingen , van wier laatste soort dit tegenwoordige er toeh ter tijt een was , gevormt naar de korte , afgebroken , doch niet min zakelijke *Heilige overdenking* van JOH. GERARDI , *over Christus Hemelvaart* (XXI .) welke mij thans in gedachten schoot alhier mede te deelen . Doch gemerkt er boven de reetsgenoemde mistallen , die bezwaarlijk zonder het ganschlijk vernietigen van het geheel opstel te verhelpen zijn , niet weinigen daarenboven voor mijne rekening bleven , ten einde dezelve te beteren ; en ik echter daartoe kleene ja geene genegenheit hadde : dacht ik best , dit Versjen , onverbetert , onverandert , den Lezer over te geven , en zoo veel mij die zijn voorgekomen , mijne eigen gebreken aan te wijzen ; om dezen te doen dienen tot een baken voor anderen om dezelve klippen te mijden ; *die zich toch aen een ander spiegelt* , plachten de ouden te zeggen , *spiegelt hem zachte* . Wat de uitbreiding zelve belangt , deze blijve ten onderzoekte voor den lezer ; alleen wete hij , dat zoo ik elders wat afgebroken mochte schijnen , dit mijnen voorganger dank te weten zij .

vf. 13, 14. ——— in Godt gelaten,
Hier u te te laten, was zijn wil;
O! dat men nooit dien wil bedil.

Wanneer ik dit Koppelvers opstelde , en vooral den 3. en 4. regel deszelfs , behoorde ik onder de zulken , van welken de
Hr.

Hr. HUYDEC. in zijne *Proeve*, bl. 39. na alvorens gezeyt te hebben, dat Letterspelingen, bij goede en slechte dichters te vinden, door de goeden voor spel gehouden, en somtijts aangeraakt worden, als zijze in hunnen wech vinden, dus getuicht: bl. 40. „ De slechten maaken 'er grooten ophef van, en verbeelden zich dat het wonderlijke fraaiheden zijn; en pleegen van ouds, het gelouterde goud der Welspreekendheid niet konnende magtig worden, onder het schijnschoon van dit blinkende klatergoud, hunne inwendige armoede te verbergen. ” zeker beken ik, dat dit kopp. mij in dien tijd zelfs boven anderen aanloech, maar thans verre het tegendeel. Somtijts vallen herhalingen van gelijke klanken niet kwaat; doch dewijl alhier *stil-wil-bedil*. reets drie rijmklanken uitmaken, daarenboven in het tweede kopp. vers 1. 1. en 2. diergelijke Letterspeling gevonden wordt, en het vierde kopp. mede met *wil* aanvangt, moet het verdere Letterspelen achterblijven, en er hervorming gemaakt worden. Moochlijk dus een weinich beter,

Dan neen! ei blijf! gedraech u stil;

Toon liever u in Godt gelaten.

Was, uw vertoef alhier, zijn wil;

Dat nimmer sterfsing dien bedil.

Wat maech het tegenstribblen baten?

Wij vinden onder de menichvuldige voorbeelden, die ons oude en nieuwe schrijveren van Letterspelingen en Klankherhalingen opleveren, zeker fraaien, maar ook wel gansch onaangenamen. Van beiden zal er ons de Heer HUYDECOP. in zijne *Proeve* laten smaken. Lees hem bl. 39, 40. en *Bijv.* 620. waar wij voorbeelden vinden van Dichteren, die zich vermaakt hebben met *het gevaar te ontvaren*, 't welk nagevolcht is van D. SMIDS, in *Baälfegord*. Voorzang.

En leert, opdat zyn kiel een goede rel genaek',

Hem 't NAER GEVAER ONTVAREN.

Die in diergelijke kieschheden na te volgen zeer kiesch was. Lees ook aldaar I. B. 4. bl.

Maer och! hoe vol gevaers en kwelling is DE RUST!

De WELLUST, overdaet en weelde en booze LUST

Belagen RUSTELOOS 't GERUST en zorgloos leven.

Dezelve, Lofd. op B. DE BOSCH, *Dichtliev. Verluft.* !

De BOSCH, door 't zelve vuur gevoed,

Dat eertyds met zy wondergloed',

Gods braambOSCH branden deed, en brandend' niet verteeren.

Leid ons in 't lustBOSCH van zyn' geest,

Waar in de RUST en LUST GERUST en bly verkeerren,

't Vermaak de zorg geneest.

Wij zullen hier enige voorbeelden van klank-en woortspelingen door elkander opgeven, en den lezer van derzelve waarde of onwaarde zelf laten oordeelen.

Bartas, naar de vertaling van Z. HEINS III. dach, II. week, bl. 350.

————— *De Coning groot van macht*

Die dood, verrijsen sal, die d' Helle sal bederven,

Ja zelfs van SPIJT en NIJT de NYDICHEYT doen sterven.

C. VAN MANDER, *Schilderconsten-gront* cap. I. fol. I. c.

Geeft TIJDT u TIJT, wilt TIJDT'S TIJDT niet verspelen,

Weygbert TIJDT u TIJT, wilt TIJDT'S TIJDT ontstelen.

D. V. KOORNH. *Medec. der zielen*, fol. 563. d.

En onboetvaerdigheyt des HERTEN HERT VERHERT d. i. de onboetvaerdigheit des barten, dat zeer verbart is,

D. HEINS, *Lofzang. van J. Ch.* bl. 59.

Dat God van Israël, de geveer van de WETTEN,

Hem selven oock een WET om onse wil sou setten.

en bl. 86.

Van daer ghy sont den Geest: die komen' uyt u BEYDEN,

Is dat ghy BEYDE zijt: is BEYDE, dat ghy zijt,

En die ghy niet en zijt: met BEYDE voor den tijt.

Wij spreken hier enkel van woort-en letterspelingen, die zoo menichvuldich zijn, dat er bij ons gansche bladzijden met voorbeelden kunnen gevult worden, en wel voornamelijk van zulken, in welken geene de minste kracht (*irigynia*) bij het herhalen van soortgelijk woort gevonden wordt. Wij rekenen onder de zodanigen de dezen van VONDEL, *En B. IX.* bl. 421.

————— *De vrees en nadocht stuit,*

Verbystert hem op 't SPOOR, in 't SPOOREN naer de wegen.

B. XI. bl. 495.

Latiijnen, 'k wenschte wel, en 't zoude ons mogen baeten,

Dat gy te vore STAET gemaect had van den STAET.

bl. 513. B. XI.

————— *En [hij] steekt in d'ommestandoren*

Met bals en booft OM HOOGH heel HOOGH uit boven anderen.

Ook dezen van ZEEUS, *Wolf in 't Schaapsv.* bl. 3.

En heeft bet RYKEN, RYK van valkren overbeert,

A. HOOGVL. *Abram*, B. XII. bl. 269.

Hy kan de Vruchtbaarheid niet TROONEN van Gods TROON, van welk troonen van den troon wij er meer hadden, maar onnoedich achten aan te voeren,

D. SMITS, *Baalfeg.* bl. 48.

Waerop de Priesteres hem 't wicrookvat doet VATTEN.

S. SIL-

8. SILVIUS, *gedichten*, bl. 400.

Nu gij, o BIJL, den BIJL der tijd ontlipt.

Dit zijn woortspelingen, bij onze beste Dichters somtijts te vinden, maar geheel van de ware en zuivere hoochdra-ventheit en er reden afwijkende, en niet meer dan opge-
smuktheit en blanketsel. Met deze woortspelingen staan
gelijk, (en er zijn van elk noch bijzondere soorten te ma-
ken) de klankspelingen, zoo bij mij genoemd, om dat zij
niet het zelfde woort, maar slechts den zelfden klank be-
houden en beminnen.

VOND. B. XII. bl. 561.

Met addren eveneens GEHULT GEKRULT als zy.

HOOGVL. *Aartsvad*. B. VI. bl. 135. van beids.

*Maar't volk, dat uw geslacht door DRUK GEUKT doet gaan,
Zal ik ook richten, en met barde SLAGEN SLAAN.*

Waarin onze Bijbeltoelating 1637. noch verder ging in Micha,
II. 4. *Te dien dage salmen een spreekwoord over u lieden opneemen;
ende men sal eens KLAGELICKE KLAGE KLAGEN*, 't welk, om
dat het vertaling is, hier al; in 't vorige niet verschoonbaar
schijnt. Sommigen onder deze zijn echter zoo gemeen, dat
zij schier voor spreekwijzen doorgaan; ja het schijnt ook,
of onze taal aan diergelijken meer toegeventheit vergunde
dan andere talen doen; *rukt en plukt, recht en slecht, geur
en kleur, krielt en wiert, groeit en gloeit*, en honderden van
die soort zijn bij ons zeer gemeen en alte gemeen. Wij heb-
ben over dezen op v. 314. iets aangeteekent.

Ene letterspeling, klank- en woorthertaling kan echter
soms, zeer fraai en welgepast gevonden worden, te
meer, wanneer hierdoor een grooter kracht der zake bijge-
zet, of ene verhaasting, of anderszins daarmede aangeduid
wordt. Van dezen aart komen er voor, die hunne fraaiheit
medebrenge, mits niet te dikwils herhaalt, vooral bestaande
in het verdubbelen des woorts: VOND. VIRG. *En. X.* bl. 460.

Het is HOOGHTIJT, HOOGHTIJT den oerelogh te staecken.

Mijn lust is voor de vuist zelf PALLAS te genaacken.

Ik eigen PALLAS my alleen toe.

Dezelve B. XI. bl. 519.

Ras heen: zegb Turnus, voor het leste dat ik leve,

Dat by TERSTONT TERSTONT zich in den slagb begeve.

Niet krachtiger dan dit, om eenige schielijke en ogenblikke
verhaasting te beschrijven! Vergelijk den zelve, *En. VII.*
bl. 456.

Hy raest om WAPENS, zoekt naer WAPENS op zijn bedt

In al de kamer, baekt naer WAPENS, wordt ontzet

Van dollen oorlogslust.

X 5

Niet

Niet min krachtich en hartstochtich zijn ook de Verzen van A. HOOGVL. in den *Aartsvad.* B. x. bl. 227.

*Myn bairen ryzen my te berge; ik yze, ik scbrik,
En voel den dootsteek zelf in 't bart, elk oogeblik,
En d' altaarkolen in myn' eigen boezem branden!*

RUK LOS, RUK LOS, *o Godt, die tedre liefdebanden:*
Voeg bij dezen, doch in andere betrekking, B. VI.
bl. 131.

Want SARA SARA moet alleen onvruchtbaar leven.

J. BADON, Gedichten, bl. 246.

Pas op! ROEI UIT! ROEI UIT! eer 't ryze en wortel scbiet
Mij behagen ook zonderling dezen uit VOND. VIRG. EN X.
bl. 444.

Eneas, ONBEWUST VAN 'T STUK, is wijf vertogen.

Hy blijve oock ONBEWUST VAN 'T STUK en van der bart.
en bl. 476.

[Hij] *boudtze al te gader staen,*

Begraet 'er LAWSUS, dreight 'er LAWSUS enhoudt aen.

B. XI. bl. 520. zecht gramstorige OPIS in arren moede tot
den stoffenden ARUNS,

*Waar looptge van my wech? koom HERWAERT, HERWAERT
aen.*

*Koom HERWAERT, veege mensch, om loon naer werck t' ont-
faen,*

Voort 't scbielen van Kamil.

Maer lezer, wilt gij onderscheit zien en teffens eens lachen;
zoo neem 't gedult, en lees dit ten slofe uit B. HOUWAERTS
Maecbden, B. I. bl. 22.

Daer moghen wy d'OOGHEN, in de OOGHEN doen stralen,

En liefs OOGHEN, in d' OOGHEN doen weerlicbten,

Als d' OOGHEN, wyt d' OOGHEN, baren beunich balen,

Zullen wy d'OOGHEN, door d'OOGHEN, vreugt doen scbichten:
enz.

Dan zullen wy LIEFDE, door LIEFDE, kracht gbeven,

En van kouwe LIEFDE vierigbe LIEFDE maken,

Ons LIEFDE kan de LIEFDE zulcken macht gbeven,

Dat d' een LIEFDE, d' ander LIEFDE doet blaken, enz.

met het geen er van ooggen en liefde, en jonste en natuere
meer mach volgen: want op dien trant draaft hij enige kop-
pelverzen door.

vf. 23. Der ZALIGENDE *bemelleer.*] Deze regel stuit in 't lezen
enigzins. De reden daarvan is, dat de klemtoon, die in
het woort *zaligende*, zoowel als in *zaligen*, op de eerste let-
tergreep valt, van gelijken ook op de derde *gen* geplaatst
wordt,

wordt, wier nochtans zodanige ene verlenging, als *za-*, niet toekomt; maar die, even als *and* in *vijanden*, enen middeltoon tusschen lang en kort bezit. De verlenging van zulk enen middeltoon, ter bekwamer plaatze gebezicht, is echter noch wel zoo verschoonlijk, als die van *VOND.* in *VIRGIL.* B. *ENEAD.* bl. 398.

De kleppende ysre hoef van VIERVOETIGE draveren.

Maar het is beter dezelve te mijden, hoe ook verschoonlijk anderszins uit onze beste Dichteren. A. HOOGVL. *Abr.* B. x. bl. 226.

En [is] dan uw min verkeert in DONDERENDEN toren!
en bl. 242.

*Hy ziet de zonden, die den DONDERENDEN toren
Verwekken zullen.*

CONCORD. ET LABORE, bl. 244. 1755. Dordr.

*En dondren, met de vloekbazuin,
Van Ebals STEIGERENDE kruin.*

bl. 40. aldaar,

De BULDERENDE wind en sterke regenvlaagen,

VOND. heeft er zich ook niet van gewacht, Lantg. B. I. bl. 46.

Verjaegt met molen, pop, en RATELENDEN molijck.

Dit gebeurt vooral in de Deelwoorden (gelijke ziet) van geduurzaam makende Werkwoorden (*frequentativa*), en, dewijl het woort *zaligen* bij de Dichters meer voorkomt, zoo heeft men ook hiervan bij *HOOFD*, (die er min vleesch van valt) in *Granid.* II. Bedr. bl. 23.

Deez' ZAALIGENDE deught

Op aarde kan doen smaaken, enz.

A. HOOGVL. *ABR.* B. X. bl. 243.

De liefde, 't eenig doel der ZALIGENDE leer.

Wij vinden dit ook in driegrepige woorden, wier uitgang (*terminatio*) *ich, lik*, en diergelijken is, als *glibberich, stankvastelijke, bongerich*, enz.

CONCORD. ET LABORE bl. 64.

Ja is 't een steile en GLIBBERIGE baan. enz.

vf. 35. *DIEN met ALLE ONS gensgenbeden.*] Wij wenschten gaarne dit gansche koppelvers een weinich beter, maar vooral dezen laatsten regel, die niet alleen der taal, maar ook der Dichtkunst, geweld aandoet. De Dichtkunde, of liever *rijm*, (waardoor wij hier verstaan de vloeiendheit van een vers, *Rhytmus*, Fr. *Cadance*, van welk wij in gebruik hebben het *rijmuerslof*, dat zooveel beteekent, als ene gewoone vrijheit, om naar mate het de vloeiendheit ener rede vereischt, de woorden te verlangen, te verkorten, of *iet anders;*) dit *rijm*, zegge ik, lijdt hier last in de woorden

den *dien met*, gevoecht bij het slot van den voorg. regel, *minnen wij*. *Dien* is hier veel te hart, en *met* klinkt zachter, dan behoorde, om het volgende *alle ons*. Ook is deze laatste regel veel te zacht, om een koppellers te befluiten, en maakt het gansche zeggen laach. Daarenboven vereischt alhier de taal, vlak het tegendeel van het ter nedergestelde, ten minsten, wil men geene ongeoorloofde uitlating (*Ellipsis*) gebruiken, het invoegen van het woorden *niet*. Want daar in den vorigen regel gezeyt was, is **NIET** *het hart nabij*, *waar onze schat is?* en dit dus ene vraachswijze voorgestelde bevestiging insluit; schijnt het volgende *minnen wij dien met alle ons* — ook dus vraachswijze opgevat wordende, meer ene twijfeling dan verzekeering te behelzen, ten ware men hier *niet* herhaalde. Wat betreft, dat ik *ons* voor *onze* bij een Meervoud. Zelfstandich Naamwoort geplaatst hebbe! Bericht ons, L. TEN KATE, D. I. bl. 485. dat dit Bezittent Voornaamwoort *onze*, zich in het Mann. en Vrouw. Geslacht, volledich, zonder aflatung der E late schrijven, en men dus nimmer zegge *ons vorst*, *ons dienstmeit*: wij voegen er bij, dat dit met gelijk recht op het meerv. getal, waarvan hij zwijcht, mach worden toegepast; alzoo daardoor meeftijts ene stramheit verwekt wordt. De Heer HUYDEC. in zijne *Proev.* bl. 513. heeft ons van deze hardigheid uit VONDEL en anderen enige voorbeelden opgegeven. De Ouden hebben dit menigvuldich, bij wien het, op de noch gebruikelijke manier der Franschen, evenveel was hoe de verzen rolden, zooze slechts hunne voetmaat hadden, wanneerze zich al aan het getal der voeten wilden binden.

DE WITTE LAVEND. van *Amsterd.* voor *Haarb.* in de *Presentatie*, 1607.

Wiens bloet ons sonden wast.

Porphyre en Cyprine, treurspel, bij gelegenheit der *PROENE* van *Meckelen*, 1621. Prolog. bl. 20.

Aensiet ons jonst, wilt samen vrolijk sijn.

HEINS. *Lofz. van J. C.* bl. 72. 8°. 1650.

De werrelt blijft zijn buys: ons' berten zijne kerck.
VOND. *Virg. Ecl.* I. bl. 2.

even

Als Mantua, waerbeen wy dick ons lammers dreeven.

Ecl. V. bl. 18.

o Goddelijk Poeët uw dicht verzacht ons smarten.

Zie ook bl. 41. *ONS kerckbeloften*, 65. *ONS tacken*, 157. voort 340. 483. 484. 552.

Verder komt ook bij deze woorden in aanmerking; dat wij

wij hier ALLE, tegen het thans indringent gebruik aan, zonder afkapping of ook verlenging, niet ALL of ALLEN maar ALLE geschreeven hebben. Het zelfde zie ik dat ook gedaan is, reg. 158. 192. Zie mede reg. 111. 309. 355. 368. enz.

Die mij dit echter ten kwade opname, zou mijns bedunkens in deze kleinigheid mij onverhoort oordeelen. Wij behoeven ons niet optehouden met te zeggen dat ALLE, voor een enkelvoudich Naamwoort, door alle de Geslachten heen, geplaatst, en dus *collective* gebruikt zijnde, nimmer behoeft of behoort gebogen te worden; gelijk dit in de *aanteek. op Hoogst. Geslachtsl.* bl. 36-38. genoechzaam getoont schijnt. Ik zie ook, dat het aldaar geschreevene volkomen overeensteemt met L. t. KATE, in zijne *aanmerk.* op HOOFTS *Waarnem.* §. LI. I. D. bl. 730. De zaak is alhier noch van een andere natuur, en komt nader, bij het geen in gem. Hoogstr. bl. 39, 40. ten toets gebracht wordt, en door TEN KATE op genoemde plaatze ook is aangemerkt: te weten, of men te zeggen hebbe ALLE of AL DE *burgers*; en of dus *al* voor den artikel, gelijk het de Heer Hoofst §. IX. en bij nadere uitpluizing §. LI. begreep, onbuikbaar te stellen zij dan niet. De Schrijver der *aanmerk.* op *Hoogstr.* zoekt bl. 39, 40. te toonen, dat de Ouden niet alleen *alle*, wanneer het voor een *collectivum singulare* gebruikt wordt (in welken gevalle alleen, de Hr. ten KATE, bl. 730. het voor onbuikbaar aanzach.) maar ook vervolgens dan, wanneer het, voor een Zelfst. of Bijv. Naamwoort, of voor een Bezittent Voornaamwoort, als *mijn zijn, uw*, wert geplaatst, ongebogen *alle* hebben gebruikt: dezelve schijnt ook aldaar de IX. §. van HOOFT, die medebrengt, dat *al*, komende voor het Artikel, niet *alle*, maar *al*, moest blijven, te willen plooiën en goet pleiten; waartoe hem ook T. KATE, bl. 730. kon gediënt hebben. Maar daar is reden om ook dit gestelde van HOOFT, aldaar beweert, niet alleen in twijfel te trekken, maar zelfs glat te ontkennen. Want niettegenstaande er groot verschil zij in *alle volk*, en *alle het volk*; *alle raat*, en *alle den raat*: 't verschil nochtans is niet grooter dan van *alle volk* en *alle mijn volk*, en de Regelmaat vordert dus ook in dit geval de onbuikbaarheit van *alle*, en niet van *al*, dat HOOFT aldaar wil uitgezondert hebben.

Dit konnen zelfs enige, en onder die ook uit HOOFT aldaar opgegeven voorbeelden leeren. Dit schijnt ook HOOFT, mogelijk zijner voriger aanmerkingen ongedachtich, mede te bedoelen §. cxii. waarmede leeft, *alle den dagb*, enz. Vergeleken met zijne Brieven, xl. bl. 39. Amst. 1671.

Mits-

Mitsgaaders ALLE 'T velt ende laage weegen onder water Zetten. BY. L. bl. 48. *Die ALLE 'T dierbaarst der baaflijke goederen op 't slot gedreeven zoude hebben.* Brieven. LVI. bl. 54. ook dien;

Over ALLE DIEN oordt bevestigt.

En daarhenen wenden het ook grootendeels de Ouden. MS. B. *Want* (d. i. omdat) *ic geswegen heb, so sijn ALLE MINE GEBEENTE verouudet, als ic riep ALLE DEN dach.* fol. 71. a. ende *ALLE DEN dach ghinc ic bedroeft.* SINTE FRANCISCUS *wijngaert,* in den Souter, fol. 162. b. *Want ghy sijt een licht van ALLE DAT wair is, een dyepe zee van ALLE DAT goet is, een rechte regel van ALLE DAT recht is,* enz. welk alle even het zelve met alles is. Maar klarer noch dan in die plaats, wier vervolch zich zelve ongelijk is, bl. 163. c. *Ende alle dat* (d. i. het) *geslachte van bouerdien.* zie ook 163. d. Goutfche Chr. bl. 3. 1663.

Die ALLE de Werelt wan metten swaerde.

Chron. van den Klerk uit de laage Landen, 1740. door F. V. MIERIS uitgegeven, bl. 3. *gelyck als die sonne ende mane verlichten ALLE dat firmament.*

DIRK VOLK. KOORNHERT, *Medec. der zielen,* fol. 563. d. III. D. Amst. 1630.

Na der stadt Infernum, daer sich ALLE HET spoor, Onnaspoortlijk eynde, verdwijnde, ende verloor, Gemerkt ALLE 'T spoor in, maer geen uytwaert en gaet. die echter kort daaraan al den incomers heeft.

VELDEN. Chron. Leyd. 1650. bl. 7.

Dat Foreest mit ALLE SIJN toebeboren.

SCRIVER. Goutfche Chron. bl. 14.

Ende verwoesten ALLE dit lant.

HOOFD in de zangen, bl. 176.

ALLE mijn ingewandt doet ghy my blaaken.

VOND. VIRG. En X. bl. 463

De tijt wil komen, als prins Turnus, bloot van raet

Om ALLE zijnen schat zal wenschen en begeeren.

Dat by, enz.

Dat nu, gelijk wij zeiden, en de aantek. hier en op HOOGST. voorn. genoech doet zien, dit alle ook onbuichlijk blijve voor Bezitvoornaamwoorden, daartoe dienē ter verdere bevestiging deze voorbeelden. s. FRANCISC. *in den Souter,* fol. 163. d. *in ALLE HAER werken.* fol. 165. a. *Ende gaet boven ALLE ZIJN wercken, boven ALLE ZIJN crachten.* Ook in de Prologh. van den WIJNGAART zelf. fol. 1. d. *Stellende alleen op hem ALLE SIJN verlaten.* fol. 2. d. *ALLE HAER voetsel.* DE WITTE LAVENBER van *Amsterd.* VOOT de kamer *Haarlem,* Voorred. In

In ALLE HAER gewaet.

IV. hand. I. uitk.

Want veel te kleyne doch is ALLE MIJN ghebucht.

IV. 4. vangt. aan met:

Dits al mijns hertfen lust, dits ALLE MIJN bebagen,

Dits ALLE MIJN gbenucht, dits ALLE MYNEN wenscb.

V. 4.

Want ALLE MYNEN fin tot goet te doene strect.

En 'tgeen ten naasten met *alle ons genegenbeden* overeenstemt, en waarmede wij deze aanmerking besluiten, s. FRANC. in den Souter, fol. 362. c. nae *waven oprechtten wille*; wans in baer staet ALLE ONS goetbeyt. In welk voorbeeldmen noch opmerke, dat de Schrijver baer gebruikt en elders zecht, *Si* (d. i. *de wil*) *is een regule*, sprekende *van den wille* in 't mann. gelijk het niet slechts op die bladz. tienmaal; maar ook wel duizentmaal in dat werk M. voorkomt. (van hoedanigen aart men meermalen voorbeelden bij HOOFD en anderen zal aantreffen. Zie er van in HOOGSTR. GESLACHTLIJST, vijfde druk: op DIENST bl. 84, 85. Van welke soort ook dit is in HOOFD XXX. Br. 31. bl. *Ik heb* — voor *UE. broeder gebeden*, *die ik meene dat men maar wat op DEN duim zal kloppen*, *om ze zo plat te maaken*, *dat ze* —. Zie ook op BIJL. DIJK. 't welk beter niet nagevolgt is.) Dat dus *alle* onveranderlijk gebezigt wordt, sluit niet uit, dat het woort niet afgekapt zoude mogen worden, wanneer in rijm de vloeibaarheit, of de maat het vereische.

vf. 40, 41. Om DAARHEEN te streven: WAAR]

Men ziet licht, dat dit Koppelvers met het volgende, door middel van *daarbeen*, *waar*, te zamen hangt, gelijk ook het volgende door *om* en *om*. Hoezeer ook de aart van Koppelversen het vereische, met ene volledige zinfluiting te eindigen, konden wij dit onmogelijk alhier in het werk stellen. Het komt mij echter niet voor, dat zulks te dezer plaatze stuiten zal; meer stuit het in het voorgegane Koppelvers. Doch hoewel wij niet van die genen zijn, die een' Dichter aan zulke naauwe wetten willen binden, dat hij niet zoude vermogen een Koppelvers, zonder volzin (*periodus*) te hebben, op te stellen: is het echter nootzakelijk, dat jonge Dichters gewaarschuwt worden te mijden alle noodlooze ineensmelting van twee diergelijke verzen; voor mij, ik strekke de vrijheit in dezen gevalle uit tot het rontstaan eens volzins (*periodus*) wier eerste en tweede lit, (gelijk in dit en 't volg. is waargenomen) twee bijzondere verzen mogen uitmaken; zoo nochtans, dat een der leden

eens

teens volzins met het Koppelv. eindige, en niet anders. Vooral wachte men zich twee, bijzondere Koppelverzen, met vezuim en zonder eenige zinsnijding in elkander te doen loopen. Die hier nooit op gelet heeft, valle aan 't lezen van goede Dichters, zonder welker behulp *men thans vergeefs van de deur der Musen klopt.*

vf. 43. DER *vrome ziel*] Een mingeoefende in de kennis en sterlijkheit onzer tale, vooral onzer Dichttale, stote zich hier aan deze buiging *der* niet. *Der* is hier geen tweede, maar derde naamval, in plaatze van *aan* of *voor de*; en is bij de Dichters thans in vrouw. Naamwoorden van den derden naamval even zoo gebruikelijk als in den tweeden. Hier voor zedemen eertijts ook in 't meerv. *den.*

vf. 44. *Den lieven dach* VERBEIDT] *verbeiden* is *vertoeven*, maar ook *ergens op wachten*, *iets verwachten*. *Beiden*, *ontbeiden*, *verbeiden* erkent KILIAAN niet dan *actieve*, 't en ware men *manere*, *morari* bij hem voor *neutra* opname; hoewel mij dan zijn woortschikking verwacht schijnt. *Beiden* beteekent dus *toeven*, en ook *iemant wachten*.

Het eerste is uit FOOT bekend,

Hier heeft my Rozemont bescheiden;

Hier aen dees'boom die welig wast.

Waar magh de Schoone zoo lang BRIDEN,

Dat zy niet op haer uurtje past.

Bijna woortlijk het zelfde met BAPT. HOUWAERT, in de *Maachden* I. B. bl. 18.

Waer mach de Liefste zoo langhe BEYDEN;

Hoewel ik het uit den zelve niet ontleent geloof.

VONDEL, Virg. Lantg. I. bl. 54.

Wat weerwijze ackerliën vermaent niet lang te BEIDEN.

RIJNSBURCH voor de kamer, de *blauwe Acoleye* van ROTTERD. 1561. *Refereyn* in 't zorte,

En middeler tijt zal d'ander hier wat BEYEN.

Witte Lavend. v. AMST. voor *Haarlem* 1607. II. 3.

Soo ghy doch hier noch langher wilt staen BEYDEN,

Wy gaen nae buys.

In een *werkenden* zin treffen wij het aan bij DIRCK VOLK. KOORNHERT, *Medec. der zielen*, bl. 570. c. III. D. zijner wercken,

Waert niet raserie noch na trecken te BEYDEN.

Verbeiden belangende, dit is bij de Ouden in genoemde be teekenissen mede bekend. MS. B. fol. 86. a. *Want bidt genadicheyte ende om dine ewe* (d. i. *wet*: zie op HOOGST. *Geslachtl.* bl. 101. en MATTH. in ANAL. T. x. ad *Chron. Equit. ordin. Teuton.* p. 26.) *VERBEIDE ic di bere.* Hou-

HOUWAART, Maagd. I. bl. 54.

D'een en wou d'ander doen niet VERBEYEN;

Men zach elck om 's raste van daer loopen.

HDOFT, in GER. v. VELZEN, Treursp. III. Bedr. bl. 61. *Amst.* 1671.

Om weten wat geluk wy hebben te VERBEIDEN.

en in *Granid.* V. Bedr. bl. 37.

Beslooten wy, dat zy mijn' weerkoomst zouw VERBEIDEN.

Zie ook bl. 323. a. en in de Brieven, LXXVIII. bl. 72.

s. FRANCISC. Souter, in den *Wijngaart*, fol. 162. a. *Ende met groter verduldichbeyt VERBEYT ghi bair penitencye.*

DE WITTE LAVENDER van *Amsteld.* 1607. in 't Liedeken:

En soo met smert den troost VERBEYEN.

in een onzijdigen zin zijn er mii voorgekomen, De kamef van *Gouwe voor Rotterd.* 1561.

Ia gby een weynich VERBEYT.

RIJNSBURCH voor *Rotterd.*

Wy en dienen hier niet langber te VERBEYEN.

De *Goutfche Chron.* bl. 53.

Ende by VERBEYDE tot by vernam.

VOND. En. I. bl. 159.

Of wiltge hier VERBEIDEN,

U neerfleen op ons erf.

IX. bl. 420.

Terwijl bet otrigh deel der keurebende in 't velt

Lagb uitgeruft, en voor de fierckte hier VERBEIDÉ,

Gingb d'andre ruitery:

Voech hier bij het zaamgezette *Ontbeyden*, 't welk meest gebruikt wert, zoo als wij thans ons wacht wat, *zacht eens* bezigen. Zoo zecht WANGELOOF in de kamer van *Schiedam* voor de blauwe Acol. van *Rotterd.* 1561.

ONTBEYT, wat vinden wy hier.

En de kamer van *Amst.* in *lieft bloeyende* ook aldaar:

ONTBEYT *Neef*, wat zal wys dese klubten broen?

En dit wel driemaat.

c. v. GHISTEL. Ter. Andr. III. 2.

ONTBEYDT, ick sie *Chremes.*

De *active* beteekenis hiervan is reets te vinden in *Velkboms* Spieg. *Histor.* II. B. 18. Kap. bl. 103.

Daer vint bi den Coninc onveruurd

Van Irlant, met smen lieden op 't land,

'ONTBEIDENE 'tgeens die ne ontbart.

r. 50.

Zielbegeerten] Wij hebben alhier ons zoeken te wachten voor ene zeergemeene schrijfwijze, op welkemen *begeertent*,

tens, geboortens, vereifchtens, voorredens, gewoñ is te fchrijven, even of het enkelvoud met de N eindichde, in welk geval de s of en achter aankomt: doch deze woorden eindigen alle in z, *begeerte, geboorte, en behoeven dus in 't meerv. die s niet, die echter, tot mijne grootte verwondering L. ten KATE I. bl. 385. aan deze woorden toewijft: doch mijns bedunkens kwalijk, bedrogen door de valfche munt van 't gebruik; welks regels hij wel meer volcht.*

I. 51.

Zij is gelijk een bruit geraakt, enz.

Deze gelijkenis konnen zeggen, is wat laach voor den Schrijver: maar wie kent het *Hoopbriet* van den Heiligen Dichter niet? DAN. HEINSIUS, in zijnen *Loffanck van Jesus Christus* bedient er zich van op gelijke wijze, en haalt dit noch breeder uit, om af te fchetzen de verregaande liefde, die Emanuël zijn volk van Israël heeft toegedragen. Dus zingt hij bl. 57, 8. *Amst. 1650.*

*Gelijk een jongelick met foete min onfeken,
Volgt over al zijn lief: het berte moet hem breken,*

Indien by niet en fiet, indien by niet en vint,

De gene die by foekt, en grondelijck bemint:

Gaet over al haer na: telt alkemaal haer gangen,

Bewaert haer, fiet haer aen met innerlijck verlangen: enz.

En teekent er zelf dit bij aan „Dese gelijkenis wordt „ghebruyckt van de H. Schifture, om te kennen te geven, „de onuytſprekelijcke liefde die de Heere de fijne altijd „heeft toegedragen. Maer inſonderheydt in het *Hoogb-lijet* „*Salomons*. Ende dat is de oorſaek, dat de oude Vaders, „ſprekende van de liefde des Heeren tot fijne Ghemeynte, „over al dese gelijkenis gebruyckten.” Wie oit de Frank- „duiſche uitbreiding van den Abt *Willeramus*, die in de XI. „eeu gebloeit heeft, inzach, zal aldaar meer van dezen „aart vinden. Doch dit in 't voorbijgaan.

I. 60.

HEERT *nikamer* U BEZWIJEN]

Wat *bezwijken* zij, weet ieder een; maar min bekend is *iemant bezwijken*. Men duide het mij daarom niet ten kwade. Ik wil geene valſche munt ſlaan, en zal dies moeten aanwijzen, van waar herkomstich. Onder een groot getal van onzijdige Werkwoorden (*verba neutra* zoo genoemd) die onze taal in gebruik heeft, en dikwerf in dadelijke (*actieve*) of tot een perſoon en zaak overgaande beteekeniſſe verwiſſelt, behoort ook dit Werkwoord *bezwijken*. Voorbeelden daarvan zijn genoeg voorhanden. D. V.

D. V. KOORNHERT, Abrahams uytganck, V. D. 4. uitkoomst, fol. 530. c.

*d'Ontrouwe mensch sietmen diek van Gode wijcken,
Maer de lieve God mach (d. i. kan) GHEEN MENSCH
BESWIJCKEN.*

Amsstredam voor de blauwe Acoteye van Rotterdam. 1561.

Ick en wil, noch ick en zal MYN LIEF niet BESWIJCKEN.

En Rijnsburch;

Eylacen daer gaet by van ons weer strijcken

• *En ONS BESWIJCKEN.*

De jonge kam. van Haarlem:

*Hy (d. i. Job) en gbinck GODT neyt BESWIJCKEN, als ik
wel doe,*

Maer was slecht ende recht, vroom van gemoe.

Rijnsburch, ook aldaar, Refereyn III. in 't zotte:

Nu is 't tijdt dat ick van u moet wijcken,

Vergevet my al moet ick u BESWIJCKEN.

VOND. ENEAS, IX. B. bl. 417.

Toen antwoorde Euryael: het zij de kans wil basten,

Of tegenloopen, 'k zal in zulcke dapperheiden

HEM niet BEZWIJCKEN.

en bl. 431.

De moedt BEZWIJKT ONS niet in d'oude en traage jaeren.

CONCORDIA ET LABORE, bl. 40.

BEZWIJKT *uw vleesch en bart, Hy zal u nooit bezwijken.*
Doch terwijl ik dit schrijve, komt mij voor 't verstant, dat deze aanmerking reets door den Heer HUYDEC. bl. 482. van zijne Proeve gemaakt, en met voorbeelden gesterkt zij; waarhenen wij den Lezer verzenden. 't Komt allern in aanmerking ofmen in den Volmaakten verleden tijt. behoorde te zeggen ik BEN of HEB hem bezwiken. 't Is bekend, dat de *Actiua* of Dadelijke werkwoorden den verleden tijt vormen met het hulpwoort *hebben*, en men dus zegge ik *heb gelezen*, ik *heb bemint*; het gebruik echter van het zelfstandige *zijn*, de plaats, die het in heeft, en de reden daarvan, is zoo bekend niet als wel behoorde. Men kon hetzelfde met korte woorden leeren uit onzen Taalkundigen L. ten KATE XIV. Redew. §. 6. bl. 513. die daar simpel, maar niet min volledig, nederstelt, dat het Werkwoort of hulpwoort HEBBEN gevoecht wordt bij een *verbum actiuum*, als, HIJ HEEFT GESLAGEN, maar dat bij onze (*Verba Neutra*) onzijdige, en (*Substantiua*) zelfstandige Werkwoorden zijn komt in de plaats van HEBBEN, HIJ IS GELEVEN, HIJ IS BEZWEKEN, HIJ IS GEWEEST. De waarheit of valscheit van dezen regel behoeft zoozeer door

voorbeelden niet bevesticht te worden, maar kan blijken, wanneer men uit de voorbeelden, waarin hij verzuimt is, genoeg leert zien, wat misselijke taalmen spreekt, zoo dramen hem ter zijde treedt. Wat doch is er misselijker dan 't geen men bij de kam. Noortw. voor *Rotterd.* 1561. leest.
Neve, hoe HEBBEN de Apostelen ghevaren. voor zijn gevaren.

Schiedam, voor dezelfde kamer, MET MINNEN VERSAEMT. Wie vande doot weder GHEKOMEN HEEFT.

De O. Kam. van *Haarlem*, ook aldaar, Refereyn in 't zotte:
Die daer in zeffien jaren niet en HEBBEN gheweest
 s. FRANCISC. *Wijngaert*, 1518. Prol. fol. 2. a.

Welcke boecken van menigbe tijden in groter weerden des waerbeyts altijt beswaert HEBBEN geweest. En in 't werk fol. III. 2.
 C. V. Ghist. in *ENEAS* Virg. IX. B. fol. 183. b.

Al offer eenen donder in de lucht HADDE gebleken.

Waar ook *badde gebleken* als een Persoonlijk Werkwoort gebruikt wordt, of schoon het gebruik zulks onpersoonlijk maakt, en men niet zegge, *ik, gij, blijkt*, maar *bet blijkt, bet bleek, bet is, bet was gebleken*, waarin hem voorgegaan zijn, opdat wij dit in 't voorbijgaan zeggen, die van *Rijnsb.* voor *Rott.* 1561. in 't *AMOUR. Meer 's minnaers maeften troost wort bier deur GHEBLEKEN*, 't welk niet veel verscheelt van *dit BLIJKT 's minnaers troost*, voor *dit vertoont: Velden Chron. v. Holl. bl. 120.*

Veel moster broot bidden, dat grote rijke lude geweest badden, voor waren.

De *KLERK* van de lage landen, bl. 3.

Die in der tyt geweest HEBBEN.

Is dit nu zoo, dat de *NEUTRA* het hulpwoort, *ZIJN*, de *Daatlijke (Altiua)* hebben ontvangen; en moet men op die voet dan ook zeggen, *ik ben gezonken, ik ben verschrompen, ik ben verdwenen, ik ben bezwaken*: zoo is het niet dan natuurlijk, dat in geval men in den tegenw. tijt wilde zeggen *ik zink hem, ik verschromp, verdwijn, bezwijk hem*; men ook dien zelfden wech moet inslaan, om den verleden tijt uit te drukken door het bedrijvent hulpw. *hebben*: als, *ik heb hem gezonken, ik heb hem verschrompen, verdwenen*, (d. i. ik heb hem doen zinken, doen verschrikken, doen verdwijnen) en dus naar schijn dan ook *ik heb hem bezwaken*, niet, *ik ben hem bezwaken*. Van deze aanmerking heb ik nimmer noch bij enigen Taalmeeft voetstap opgespeurd, dan alleen in een eenich voorbeeld bij *Huyd.* en dat juist in ons woort *BEZWIJKEN*. Men vindt het in de *Leliken vanden Dale, van Sout-Leeuwen 1561.*

DEN danckbarighen en **HEB** ick noyt besweken.

Op dezen voet lees ik ook, in de Kamer *Delft*, voor *Rotterd.* 1561.

In liefden en **HEEFT** sy **HEM** niet besweken.

Ook bij C. van Mander, in zijn Schilderconsten-grondt, cap. I. bl. 2. d.

Doch zelf en **HEB** ickse noyt veel besweken.

C. V. Ghistel. Virg. in rijm, IX. fol. 183. b.

Maer den toren (turris) **HEEFT** baer int leste **BEZWEKEN**.

En van gelijken ook in anderen; zoo leestmen van *verzinken* (*aquis obrui*) bij Bonavent. in Francisc. Souter bl. 163. c. Sy (de rechtveerdigheid van Godt) **HEEFT** *Dathan ende Abyrom* leuende **VERSONCKEN** int diepe der aerde; welk **VERZINKEN** wij ook *active* hebben bij **VOND**. EN. I. bl. 134.

Doch ene andere vraag is hier bij mij, of dit woort *bezwijken*, op die zelfde wijze kan verklaart worden door **DOEN** *bezwijken*, welke omschrijving, zooveel ik heb konnen opmaken, bij den genen, die van deze verwandeling iets geschreven hebben; voor het kenmerk dier daadlijke beteekenis gehouden wordt? en zoo niet, wat daarvan de reden mach zijn? Dat het niet wezen kan, blijkt daaruit, omdat tusschen *iemant* **doen** *bezwijken*, voor, *veroorzaken* of *te weech brengen* dat *iemant* *bezwijke*, en tusschen *iemant* *bezwijken*, voor *iemant* *verlaten*, *laten varen*, een merklijk verschil van beteekenis is, hetwelk heel anders is met *iemand* *zinken*, *iemant* *rijzen*, (waarvan c. v. MANDER, *Wt-beeld*. der figuren, fol. 117. d. achter zijn Herscheppingswerk, *Amst.* 1616. van den **PAAU** sprekende, zecht: *Den Pouw wijst aen den hoogbmoet: want als bem veel staen en besien*, **RIJST** *by den steert*) *verdwijnen*, *schrikken*, die allen kunnen verklaart worden door **doen** *zinken*, *doen* *rijzen*, enz.

Maar wat er de reden van zijn moge, is zoo klaar niet, ten minsten mij niet. Ook vinde ik hieromtrent niets bij enigen onzer Taalkundigen aangemerkt; trouwens ik weet niet, dat dit stuk der zinverwandeling van sommige *Verba*, bij *iemant* ooit is aangeroert, dan alleen bij den Heere HUYDEC. en nu korteling bij deze Schriftstellers. Wat er van zij, valt duister te ramen, maar moochlijk dat onze Taaloeseners dit in 't vervolg in overwëging zullen nemen; want dit hebben wij niet slechts in het enige woort *bezwijken*, maar in een menichte, die zulks met dit gemeen hebben. Dus, b. v. wanneer men het woort *vluchten* met een vierden naamval gevoecht (gelijk wij vinden in D. V. Koornherts *Bedrogh des Werelts*, of, *Luy en lecker leven*, fol. 511. d.

in 't onzeker, om dat ik reden hebbe te gelooven, dat dit *bezwijken* voor *verlaten*, (*deserere*, *linguere*) uit hoofde van zijne tweede beteekenis, die *verlaten* is, den accusativus vereische, en teffens uit die reden, volgens de te voren opgegeven voorbeelden, als een *Actiuum* aantemerkten zijnde, ook het hulpwoord *hebben* voor zich neme.

Men kon ook dit laatste noch door een voorbeeld ophelderen, van welker soort het werk. *Drijven* is. Men zecht, *ik drijf*, *ik ben gedreven*, *de schuit drijft op 't water*; men zecht ook *ik drijf hem*, *ik drijf de kudde*, 't welk niet verklaard kan worden door *doen drijven*, maar zijne oplossing vindt in het veranderen van beteekenis: *ik drijf*, *iswebor*, *agor*, *ik drijf de kudde is gregem ago*; zoo ook *ik bezwijk*, *fatisco*, *animo vacillor*, *ik bezwijk hem*, *desero eum*. En evenzo dan ook *ik BEN gedreven*, *de schuit is daar heen gedreven*, en *ik heb de kudde gedreven*.

Waarbij ik het voor tegenwoordich kon laten berusten, zoo mij bij deze gelegenheit niet te passe kwame te vermannen, dat daar onze Nederduitschen zoo geweldig in de weer zijn met ene benaming van *Neutra* te geven aan alle werkwoorden, die bij hun geen *Passiva* achter op lijden, zij in dit geval den bal gansch mis slaan; en onze taal hierin noch ene groote hervorming van nooden heeft, alzoop dit stuk noch van geene onzer Taalkenners schijnt behandeltd te zijn. De oorsprong dezer dwaling is der Latijnsche tale dank te weten, die *Neutra* heeft, maar *Neutra*, die, volgens de gewoone beschrijving, van 't gemeene gros der Taalkundigen daar aangegeven, van eigenlijke *Neutra*, zoo die er zijn konden, hemelbreedde verschillen. Wij weten wat de Latijnen verstaan door *Neutra*, wat door *deponentia*, wat door *communis*, doch onder wat van deze drie zalmen *bezwijken* brengen? onder de *Neutra*, zal men zeggen! maar gansch kwalijk. Wij zullen de zaak thans kortelijc voordragen. Elk weet, wat in het Latijn *Deponentia*, zoo genoemd, zijn. Deze, vooreerst, mist onze taal. Zij heeft geene Werkwoorden met *worden* of *zijn*, en dus met een Lijdende vorming versiert, die iets *Actiue* beteekenen kunnen, gelijk de Latijnen in vervolch van tijd gekregen hebben. *Communis*, die en *Actiue* en *Passiue* te gelijk beteekenen, zijn er nimmer van Letterkundigen onzer taal toegeschreven, en echter zouden wij als *Communis*, *Gemeene*, of *weérzijs* beteekene, thans kunnen aanzien, de zulke waarvan boven gewaacht is, als *zinken*, *zakken*, *verdwijnen*, die *Actiue* kunnen omschreven worden door, *ik doe zinken*, *doe zakken*. Hoewel deze gevoechlijker den naam

van *Neutroactiva* zouden verdienen, dewijl zij dat eens *Neutraliter*, dan weer *actius* gebezicht worden. of ook de zodanigen, die *actius* en *passius* beide gebruikt worden, als *veranderen*, *scheiden*, *drijven*, enz. doch het is bekend, op wat wijze ik *verander*, ik *scheide*, voor ik *worde verandert*, ik *worde gescheiden*, zich bezigen laten. De *Neutra* dus genoemd, weetmen, dat gemeenlijk door de lager soort van spraakkundigen onder de Latijnen omschreven worden, als hebbende de vorming van een *daatlijk* Werkwoord, zonder nochtans die van het Lijdende aan te nemen. Van deze seltmen twee soorten, welker eene ene volstrekte *werking* zoude beteekenen, de andere een *lijding*. Doch dit strijdt gladd tegen den anderen: *Neutrum*, d. i. geen van beiden te zijn, en teffens alle beiden te zijn. Daarenboven de vorming van een *daatlijk* werkwoord, en (nochtans de beteekenis van een *lijdens* te hebben (dat glad het tegengefelde is van der Latijnen *Deponensia*) kan mijns bedunkens niet vallen in *Onzijdige*, of dus genoemde *Verba Neutra*. Noch verder! de Werkwoorden *staan*, ik *HEB* *gestaan*, ik *wandel*, ik *HEB* *gewandelt*, ik *spring*, ik *HEB* *gesprongen*; ik *zink*, ik *BEN* *gezonken*, ik *verdwijjn*, ik *BEN* *verdwenen*, alle, zoogenoemde *Neutra*, begrijpt, men sichtlich dat deze omschrijving niet dulden, en toonen vervolgens ook, dat het onderscheit van dusdanige Werkwoorden niet klaar door den HR. ten KATE zij begrepen geweest, wanneer hij de *Neutra*, ter onderscheiding van het *Actius*, het hulpwoord *zijn* toekent, en teffens dat mijne bij die gelegenheit straks opgegeven Voorbeelden, hoewel zij op zich zelve goet zijn, beter hier gepast hadden. Wij zien klaar dat deze genoemde voorbeelden, tot een van beide de soorten van Werkwoorden, en dat *staan*, *wandelen* onder de *Daatlijke*; *zinken*, *verdwijjn* tot de *Lijdelijke* kunnen, ja moeten gebracht worden, naar uitwijs van hun verleden tijd, *hebben* en *zijn*, en echter is het zeker, dat zij noch *Actius*, noch *Passius* zijn. Wat dan? Hier zit het hem, en mij dunkt een oplettent lezer nu reets gewaar wordt, wat van de zaak zij. Door vele omvceringen hebben wij het kluwen gevonden, en op die zelfde wijze gelijk het bij de Latijnen gedaan wordt, aangegrepen. Wij hebben zoo min als de Latijnen iets te schaffen met het *geslacht*, (*genus*) of thans liever de *vorm* (*forma*) der Werkwoorden, maar met hunne beteekenis. Deze is bij ons, zoo wel als bij hen, drieërlei, ene *daatlijke*, ene *lijdelijke*, en ten derden, ene *volstrekte*; (*absoluta*) Deze laatste nu, altoos *onzijdich* genoemd, is niets

miq.

minder dan onzijdich. Deze *Absoluta*, of, op zichzelf staande Werkw. moeten weder onderscheiden worden in *absoluta Actiue* beteekenende, als *staan*, *wandelen*, *springen*, en *absoluta, passiue*, als *verschrikken*, *zinken*, *inkomen*, welke laatste soort zelf in 't Latijn veeltijts voor een *Passuum* wordt uitgedrukt, als *terreri*, *exanimari*: *mergi* (de aquis); *perimi*, *caedi*. En bij ons in sommigen der **zelve** tijden aanneemen het hulpwoord *zijn*, als, *ik BEN gekomen*, *ik ben gezonken*, even als de *Passiua*, *ik BEN bemint*, *ik BEN geslagen*; 't Is klaar dat deze *Passiua* het hulpwoord **ZIJN** bij zich ontvangen; in tegendeel de *Actiua* **HEBBEN**. Welk laatste zooveel te zekerer wordt, wanneer men in aanmerking neemt, dat in deze *Absoluta actiue usurpata* ten meestendeele plaats kan grijpen ene *Accusatiuus suae originis* of *cognatae significationis*, gelijk de Latijnen spreken, b. v. met te zeggen, *ik spring een sprong*; *ik wandel een wondeling*; *ik lach een lach*: en zoo ook, door ene verwantschape betekenis er bij te voegen, *ik zing een deun*; *ik drink wijn*. Hier nu zoude voorbeelden kunnen bijgebracht worden van het verzuimen van dit onderscheid, doch alzoo de zaak te klaar is, willen wij dit hierbij laten. Wie derhalve niet wil missen, in het gebruiken van **HEBBEN** en **ZIJN** in de Verleden tijden der Werkwoorden, toetse aan dezen regel, of hij een *actiuo* of *passiuo-absolutum* voorhebbe of niet.

r. 64.

Ten onderpande enz] Deze en de volgende regel bevat ene woordenschikking, die onze taal niet duldt; echter bij velen in Rijm gevonden wordt. Zie HUYDEC. bl. 81-83. Van dezen gart is, het Vers van VOND.

— — — — — men zegt, dat by het bosch schoffeerde
Van Ceres met de byl:

voor het bosch van Ceres. Ook dit van Joan DE HAES in dat Werk van wonderlijke verkiezing (gelijk het de HR. HUYDEC. noemt, bl. 397.) den *Judas*,

De gretige inborst is van *Judas* my bekent,
beiden aldaar aangehaalt, vergel. met bl. 118. van zijn werk. Bijna van hetzelfde soort is dit van VONDEL, En. II. B. inh.

Hoe by zich redde op straat, door levenden en doot,

HET HOF ontzetten woude, en D'AFGESTORMDE DAKEN,
Wie zou niet meenen, dat *d'afgestormde daken* eene nadere zinvoltooiing eischten; maar neen; zij hooren bij *het bosch*, door eene ongeoorloofde *Hyperbaton*, (*Synchysis* bij ande-

Y 3

ren

ren genoemd) van welke ook dit ten voorbeelde strekken kan, CONC. ET LABORE, bl. 28.

Fa van het tydlyk ben beroofde en 't eeuw'ig leven.

A. HOOGVL. AARTSV. I. B. inh.

*Daar Faraos vorften, door het fchoon gelaat verrukt,
Van kuische Sara, 't oor van bunnen Koning vleien.*

d. i. verrukt door, h. s. gelaat van k. Sara.

B. III. bl. 62. zecht Abr. aangaande de onvruchtbaarheid van Sara, tot Faraö,

*My beugt hoe dikwyls dit myn Vaders hart doorsneed,
En zulk een buisverdriet was ons niet minder leet.*

Wie dan de thans noch levende ftemme kan ons zeggen, hoe deze laatste zin genomen wordt. De zin fchijnt wel het verbaal op zich zelf te fteflen, maar de kleene zinsfijding eifcht dat het *Subiunctive* opgevat worde.

Voorbeelden van andere kwade woortfchikking zijn er genoeg uit ouden voorhanden; en VONDEL vooral in zijne jonger fchriften heeft die ook veel. HOOFT in dat bekende, uit GER. V. VELSEN, bl. 49.

Mijn fluyer en het kap noch wat verfbikt zijn moeten.

Zie ANON. BATAV. Id. Ling. Belg. c. XVIII. p. 67. & c. XXI. vergelijk D. V. HOOGSTRAT. in zijne *Voorr.* op de Gedichten van J. V. BROUKH.

r. 80.

Het levens Man] Kwalyk. Ik heb dit voor een zaamgezet woort ten dien tijde genomen, en moest dus gefchreven hebben, *het levensman*. Voor iemand, die in 't fchrijven enige naukeurigheid gebruikt, moet dit fluiten, zoo wel als de regel van S. Feitama.

*Dus moet uw Serafynen Veër,
voor, dus moet uw Serafynenveër.*

r. 87.

De SCHIJN verwandelt dan in WEZEN]

Wij kunnen het woort *wezen*, in tegenoverftelling van *Schijn*, genoeg verweren met de beteekenis; die het heeft van *aanwezig*, gefelt tegen niet *aanwezig*, waarvan het *opperwezen*, in *wezen* zijn voor *aanwezen* hebben, Waarvan VOND. *Herschepp.* X. B. in de Fabel der Propoetides, zecht,

*te lochenen, dat Venus een Godin
in WEZEN zij.*

bij OVID. *Aufae esse negare deam.* enz. doch dewijl ook *wezen* genomen wordt voor de gedaante, de natuur ener zaak, waarvan bij VOND. *Herschepp.* XV. B.

Wat God in WEZEN is, voor wat eigenlijk de natuur van God

Godt zij: en dus dit woort niet altoos tegen over *Schijn* gestelt wordt, gebruikte ik hier beter *zijn*, te meer, dewijl *zijn* en *schijn* in tegenstelling vrij rustiger klinkt dan *wezen* en *schijn*. Fraai dunkt mij daarom dit van J. BURCHOORN, in zijne *nieuwe Werelt vol Schijn-wijzen*, in 't slot, bl. 87.

*Laet de Narren moedigh rasen,
Laet haer loopen dat men 't siet,
Laet vry jawieren al de Dwazen;
Deugt en Wijsbeyt acht men niet:
SCHYN die heeft het ZYN verdreven,
SCHYN wil ZYN, en ZYN wil SCHYN,
Dies is 't wel een arrem leven,
Daer de Gecken Meeſter zijn.*

Echter is *wezen* en *zijn* niet zonder voorbeeld.

D. V. KOORNH. *Medec. der Zielen*, fol. 571. b.

*Tiel van ware rust, vol verdriet ende pijn
Sonder alie WESEN, een snood niet in den SCHIJN.*

En, fol. 566. a.

*Dus heeft hier u Doſtor 't beſte niet vercoren,
Hy pooght u meer ghesont te doen SCHIJNEN dan WESEN.*

vf. 92.

Den ZOETEN mont.] Hier hebbe ik in 't eerst veel tegengedacht; maar nadat ik opmerkte, dat vele der Dichteren hierin noch verder gaan, en *lippen, mont, tong, taal*, zelf *bonichzoet* noemen, veranderde ik van opzet: zie HUYDEC. bl. 281.

vf. 99.

Hij zich, BEDEKT, hier aan wil biên] Dit Deelwoort, hier onverwacht invallende, maakt den zin duister, niet voor mij, maar voor den Lezer. Men kent altoos best zijne eigen gedachten; daar dit in een Lezer, ten opzichte dierzelve zaak, niet altoos kan of mach onderstelt worden. VOND. *Virg. Lantged.* III. B. 96. bl.

*De minne laetze LOS, daer Idaes toppen staen,
Ter neder plompen in den bruizenden Askaen.*

Wanneer de lezer hier met VONDEL denken konde, zoude hij dit in het eerste lezen verstaan hebben, maar nu zal hij het voor de tweede male dienen te lezen, wil hij begrijpen, dat hier van geen *loslaten*, als in den eersten opschach schijnt, maar van een *los* (d. i. ras, schielijk, ijlings,) *lateu nederplompen in zee* gewaacht wordt. Het zelfde zij van 't mijne gezeyt, en strekke ter bake.

vf. 104.

vf. 104.

*Met eeuwige eer betullebandt.]**My dunkt ik zie de Liefde op baren troon,**Gezettel, in 't onnaakbaar schoon,**BETULLEBANT met heldre zonnestralen.*

zegt J. TARGIER, in zijn *gedichten* 8°. 1737. Van welken ik dit meen ontleent te hebben: hoe eigenaardich oordeele de lezer. Voor mij, iemand *een tulbant van zonnestralen, een tulbant van eer* op 't hoofd te zetten, is een te harde verbeelding.

vf. 105.

Uwe eer wilde aan de zijne TROUWEN]

Trouwen wordt gezegt van iemandt die aan ene vrou door den echt verbonden wordt *Trouwen* beteekent eigenlijk, *door trou verbinden* of *door een verbont zamenvoegen*. Hiertoe brengen, 't geen FR. JUNIUS heeft in zijn *Glossar. Gotb.* op *trawaida* en *triggwa* bl. 344. Dit is de eerste beteekenis. Maar gelijk *trou*, *fidus*, (zie IUN. l. l.) bij uitnemetheit onder ons heeft begonnen te beteekenen *het echtverbont*, van waar *ter trouwe gaan*, *trougenooten* enz.: 't zelfde heeft ook plaats gekregen in 't werkwoord *trouwen*, d. i. *door trou of den echt verbinden*. Hiervan wordt bij ons een daartoe gewettichde gezegt *een paar getrouwt*, dat is, *door den echt verbonden* te hebben; dit noemt KILIAAN *coniugio iungere*. Hiervan worden ook de gelieven gezegt, *dat zij getrouwt* d. i. *door den echt verbonden worden*. Hiervan eindelijk *ik ben getrouwt*. Een bewijs, dat dit Werkwoord in het laatste geval volgens onzen geleiden gront bl. 351. behoort onder de *absoluta passivae usurpata*; en daarvoor erkent het ook KILIAAN, wanneer hij het omschrijft door *coniugio iungi, coniugii fidem dare*. Wij hebben hierin de Grieken niets toe te geven; want hebben die, om hun *Verbum Medium*, gelijk men 't noemt, aan te duiden, daartoe de vorming van het Lijdent Werkwoord uitgekozen; wij hebben niet min fraai tot dat zelfde einde de vorming van het Dadelijk Werkwoord in gebruik. Dit dan is onze derde beteekenis, dlt woort eigen, die mij daarhenen leidt, om te doen zien, dat het geen ik bij mij zelve reets lange veroordeelt hadde, van zeer goeden tuk zij, en de proef zeerwel kan doorstaan: te weten, dat men zegge *trouwen aan iemand*; want hoemen 't neme, of voor *een ander trouwen* (*verbinden*) *aan een vrouw*, of voor *trouwen*, dat is, *getrouwt, verbonden worden aan een vrou*, beiden is het goet gezegt, en kan ook met voorbeelden gesterkt worden.

Hiervan

Hiervan zecht c. v. MANDER in zijne *Herscheppling van* OVID. fol. 3. a.

Hy — beeft deze Pandora aengenomen van Mercurio, diefe als Bruydeftder aen hem troude.

VOND. *Virg. Herdersk.* VIII. bl. 28.

De lompe Mopsus trout AEN Nife.

ANTON. *ijftr.* bl. 70. *Amft.* 1714.

Befnede Zoetemonst, nu vierig jaer op jaer

Ombelst, maer noit getrouwt AEN *trotfen Zoutenaer.*

Zoo gebruikt ook VOND. *buwen* (waarvoor onlings *bouwen*, en *bouden*, zijnde afgeleid uit het Bijvoecl. *boude*, *bolde*, *bulde*, waarvan noch overgebleven is *boude* en *trou*) OVID. *Heldinnebr.* bl. 7. 4°. 1715. *Zy is gebuwt aen beter man.* *Eneid. Virg.* XII. bl. 560.

————— *De Troifche geef zijn stem*

En buwe AEN *zijnem stem; en fchuil flechts onder hem.*

Ja eeuwen voor hem L. v. VELTHEM, *Spieg. Hift.* III. 43. bl. 201.

Die GEHUWET werd in Ingelant

ANE Conincs Dochter Edeward.

Zoo er een Werkwoord is, dat een groot aantal van sierlijke Overdrachten kon opleveren, het is dit. De overdrachten zijn het echter alleen niet, maar het wordt zelfs in zijne gemeene beteekeniffen dikwils keurich gebruikt. Met het woort *hant* gekoppelt, en dus *iemants banden trouwen*, wordt het niet onaardich van de dichters gebezicht voor het verbinden der rechthanden aan den ander: doch dit heeft de Heer HUYDEC. reets gezeit, en dien uit te fchrijven doe ik niet. Zie hem bl. 227, 228. Hiervan *hant-trou*, voor *trou* en *troubelofte*, zie hem bl. 337. Hiervan ook menichvuldige overdrachten, bij Voorb. van de Muzijk, tuffchen *stem* en *snaren* en ander speeltuich, waarvan men denzelve fchrijver nazie bl. 474, 475. voech er bij *Voor.* van v. MANDER, *Herscb.* 4°. 1604. bl. 2.

Daartoe v' Gedicht met de verbeugende Sangb-const gebouwt en vereenigt.

en vervolgens in 't gemeen van alle vereniging en verbinding, waarvan zeer keurich bij ANTONID. *ijftroum*, II. B. 45. sprekende van *Paerlen*, die gefnoert zijn,

Om zich te spieglen in den boezem der Mevrouwen

En met het levend sneeu van 's Joffers HANT te trouwen.

Hiervan ook al bij DIRCK VOLK. KOORNHART, in *Abrams uitgang* III. D. 523. d.

V' Heer, en niet mijn Magen ging ick TROUWEN.

Van gelijken wordt *buwen* en *buwelijken* ook overdrachtich ge-

gebezicht, bij denzelven in zijne vertaalde III. *Epode* van Horat. bl. 505. c.

*En HOUWELIJCKT den wijnstok rijk yokvassen
Aen boomen booch, wiens rancken daer om passens.*

VOND. *Virg. Lantg.* I. bl. 39.

En best den wijnstok aan den almboom HUWT op 't lant.
HOOFD *Ned. Hist.* bl. 10. *Den Engelschen*, naadien zy zich aan dit oorlogbadden laten HOUWELIJCKEN. J. BADON, *Ge-dichten*, bl. 277.

En [daar] ryp Verstant thans HUWT aan schoone zedigheit.

En hiermede denk ik dat mijne overdrachtige spreekwijze *uwe eer dan de zijne trouwen* voorheen bij mij zelf verworpen, voldongen zij. Maar noch een woort. Bij deze gelegenheit het aangeteckende van den Heere HUVD. met aandacht lezende, vinde ik, dat dezelve op bl. 475. *trouwen* verklaart; en niet anders zecht te zijn dan *zijn trouw geeven of zich verbinden*. Waarop mij vrij sta te vragen: hoe komt dan deze beteekenis, met de ander bijgebrachte plaats uit VOND. *Altaarg.* B. III. bl. 114. overeen? immers niet! maar ook antwoorde ik hier op: in zoo verre de Latijner *praecipitare se, mergere se* gebruikt hebben voor *mergi, praecipitari*, en dit met TROUWEN of ZICH VERBINDEN voor *verbonden worden*, dat echter van een' derden geschiedt, overeenkomt: gaat deze beteekenis dus ter naauwernoot aan; maar zulks ook niet verder dan in dien zin waarin *trouwen*, *absolute* voor *getrouwt worden, verbonden worden, zich verbinden door middel van een' derden* (want deze drie zijn *Synonyma*, die het zelfde zeggen) gebruikt staat: maar in tegendeel, 't gaat in 't minste niet aan, in de *Active* of dadelijke beteekenis, volgens welke een derde twee gelieven *trouwt*. Men ziet hier uit licht dat niet *zich verbinden*, maar *verbinden*, of *door een verbont verenigen*, de ware kracht is, die beide te voren door mij opgegeven beteekenissen bij een kan houden. Men ziet er ook verder uit, datmen dus niet zeggen kan *Pieter trouwt Sara*, (*trouwen* als *Actiuum* met een bygevoechde *Accus.* Sara aangemerkt) dat is, *verbindt*, noch ook in den zin, dien er de Heer HUDEC. aangeeft, *verbindt zich*, dewijl *zich* hier reets de *accusatiuus* uitmaakt: maar datmen alleen goet zeggen kan en mach *Pieter trouwt Sara* (met een *Dativus*) of *aan Sara*, d. i. *wordt getrouwt, wordt verbonden*; en voorts ook wel de *Leeraar trouwt Pieter en Sara*, of *Pieter aan Sara*, of, *trouwt hun rechterbanden*, in welk alles de beteekenis van *verbinden* ten klaarsten doorstraalt. Hieruit zalmen ook

ook verder kunnen opmaken de waarde van het vers van
VONDEL, *altaergeb.* B. III. bl. 114.

— — — — — *het volck,*
Dat by verkoos om ZYNEN NAEM TE TROUWEN.

Ook van die bekenden uit FOOT, *Geboorted.* bl. 114.

Wat ryker heil is bem hereit
DIE dan uw HANT zal trouwen.

en bl. 124.

Had uw MOEDER, d'eer der vrouwen,
Noit uw vaders HANT gaen TROUWEN,
Zoo blonk, o begaefde spruit enz.

Sierelijk zeker gezett, maar juist geheel iet anders dan de Dichter bedoelde. Daar lach zoo veel heil niet in, of *bij baar hant trouwde, verbondt*, want daar ging een ander mede strijken, aan wien hijze verbondt: maar ik zegge, de Dichter meende het anders en dacht, *wiens hant dan aan uw hant zal trouwen*, dat is, *verbonden worden*, in welken zinnen het eerst genoemde voorbeeld van FOOT; ook dat van VONDEL enigermate kon opvatten, het tweede minder. Krachtiger echter, natuurlijker, en zeerwel aan den zin, zijn meening, en de kracht van 't woort voldende, laat dezelve FOOT, zich hooren, in zijne *Bruisloftd.*

JUNO TROUT bun rechterbanden,
VENUS bun genegentheen,
't Schutterlyke kint bun barten.

en ook zelfs VOND. *Adonias act. I. Scen. I.*

De bemel zette u haest te prijck aenstaende bruis,
En trouwe uw rechtehant aen mijne o overschoone.

Dit nu is zoo klaar en eenvoudig dat mij wondert zulks van anderen niet reets te zijn aangemerkt; wat verzuim en onnakeurichheit hierin bij nieuwer dichteren gevonden wordt, ga ik lieft stilzwijgent voorbij: ik kan hunne uitdrukkingen *de man trouwt de vrou* als *Actie* aangemerkt, niet goetkeuren, zoo lang mij uit echte Schrijveren dit gebruik niet getoont zij. Wat doch! de ouden, zooveel mij bewust is, kennen 't niet; KILIAAN heeft er schaduw noch zweme van; en eindelijk de Regelmatigheit (*Analogia*) in 't afleiden strijdt er tegen en weerspreekt het. Het enichste, dat ik in dien zin gevonden hebbe, is in FRANCISC. *N. yng.* 1518. fol. cclxxv. d.

Die goede contginne Elyzabeth, die den tweeden coninc
Phillips GHETROUT hadde. Mogelijk dat er bij de ouden zich aan aandachtigen meer zullen opdoen, maar in dezelven zal dan de groote vraach wezen, *quq iure, qua analogia?*

vf. 110.

v. 110.

Kon u DER VREUCHT indachtig maken.]
 Niemand vergisse zich met *der vreucht*, en 't geen v. 70. gelezen wordt,

Make u DIER bemelfeest indachtig,
 aanteziën voor enen derden Naamval of *dativus*; 't geen hier in den tweeden N. of *genitivus* gebruikt is: maar verwere het bij zichzelf met de gewoone spreekwijzen van *zijns gedachtig*, *mijner gedenken*, en vele andere plaatsen zelfs in onze laatste bijbelvertalinge 1637. te vinden; zie Luc. xxiii. 42. Psalm. xxv. 7. *Gbedenckt niet DER sonden mijner jonckbeyt*. Bij ouden en nieuwen ook genoeg bij den wech te vinden;

MS. B. fol. 2. b. *Van onzer Vrouwen tiden*,
Wat is die mensce dattu sijns gedachtig biste.
 vergel. fol. 9. a. 45. b. 54. b.
 P. C. HOOFT, Brieven xvii. bl. 20. zoo waard — *dat ik eerder wenschte meer te lijden, dan HAARDER niet gedachtig te zijn*.

FRANC. in zijne vertaalde *rede over de Mededeelzaamheit*, bl. 23. *der smerten gedachtig*.

Zie ook de onlangs uitgekomen *Berijmde Psalmen des Konstgenootschaps* onder de zinspreuk, *LAVS DEO SALVS POPVLO* bl. 127. 130.

Nagaande en opsporende den aart van dit *gedenken* en de wijze, op welke deze *genitivus* in dit en hondert andere woorden, bij welkenmen in gemeenzamen spreektrant, *aan*, *over* of diergelijken zetten zou, heeft plaats gegrepen; heb ik mij niet genoeg kunnen verwonderen over de oude eenvoudichheit onzer tale, die, daar wij thans schier alles met behulp van Voorzetsels uitbrengen, voorhenen weinich van dezelfden wist; maar vont ook, dat onze eerste en outste Schrijvers, zonder uitzondering van eigen of aanverwanten, zich in het gebruiken van den tweeden naamval, uitsporich zelfs, aan de toenmatich alomme en bijna alleen in gebruik zijnde Latijnsche tale hebben gebonden, en dezelve nagebootst. Overal waar de gewoonte van spreken in het Latijn den *genitivus* gebruikte, wisten zij dien ook aan het Duitsch te geven: zoodat, gelijk wij zelden, door een enklen *genitivus*, en buiging van het zelfst. Naamwoort, eertijts wert uitgedrukt dat *gene*, waartoe wij thans hulpwoorden behoeven. Zoomen voorbeelden begeert, de Frankteutische *WILLERAMVS*, beroemt Schrijver en uitlegger van *Salomons Hoebliet*, geeft er ons genoeg

noech aan de hant, en verdient hier plaats, als zijnde van de aanverwanten de naaste aan onze Schrijveren.

bl. 52. ed. Merul. 8°. 1598.

Tbaz wir werth sij tbes discbe SITHLES, d. i. dat wij waart (waardich) zijn ener plaats aan den discb.

aldaar ook,

Tbie tber bimo seluo fint CONSCIAE HIRO BROTHE, d. i. die er zich zelven bewust zijn bgrer broosheit.

en eindelijk bl. 92.

In then dagen tbo ich MINES desiderii compos esse non potui, d. i. in de dagen, toen ik MIJNER begeerte niet kon machtich worden. In welk laatste voorbeeld zich niemand verwonderd Duitsch en Latijn door een gemengt te vinden. De Latijnsche taal was ten zijnen tijde bij de genen, die de pen voerden, noch in gemeenen gebruike, heerschte over alle anderen, en onderdrukte dus ook de onze ten hoogsten. Was er niettemin de een of ander, (gellik er geweest zijn) die ten opbou der Lantale ondernamen in het Nederduitsch, of zeggen wij lieft in 't gemeen, in het Teutonisch en Frankisch, (welk niet anders dan de ware bronwel van Hooch - en Nederduitsch is) iets op te stellen: zij vonden niet alleen, volgens eigen bekennis, door de woefte ruuwheit en onbeschaaftheit hunner eeu, gevoecht bij de grootste schaarsheit van taalbou en spraakkundige regels, zich in het schrijven grootelijks belemmert, maar werden ook telkens door de weinige beoefening derzelve in de nootzakelijkheid gebracht, om hunne gedachten door tusschengemengde Latijnsche woorden verstaanbaar te maken. Over het eerste beklacht zich zwaarlijk de monnik OTFRID, Schrijver in 't begin der X. eeuw, in de voorrede voor zijne berijmde Euangelien. WILLERAMVS, wiens werk van diergelijke Latijnsche stopwoorden vol is, kan het tweede betoogen. Dan wij keeren weder tot het gebruik van den tweeden naamval, in navolging der Latijnen; op hoedanige wijze wij denzelve in de schriften van OTFRIDVS, TATIAANS vertaler, WILBERAMVS, den Schrijver in *Laudem S. Annonis*, en vele anderen, zoo overvloedich gebezicht vinden, dat de genoemden voor een gedeelte uit te schrijven, het eerste middel zij, om zulks klaar te toonen. Maar niet alleen dat zulks in den *Genitiuus* te bespeuren zij, maar wij vinden dat de oude Schriften van Latijnsche uitdrukkingen en nabootzingen (*latinismi*.) zoo aan een hangen, dat zelfs onder anderen de vertaler van TATIAAN heeft smaak gevonden, om ziju Latijn met Duit-

sche woorden in de orde, den Latijnen gebruikelijk uit te drukken, hoe strijdich en wanschiklijk daardoor het Duitsch gemaakt wierde. Zoo lezen wij, *Harmon. cap. II. vl. 3.*

Et omnis multitudo erat papuli foris,

Inti al tbiu menigi uwas thes folkes uzzi, d. i. ende al de menichte was des volks buiten; en vl. 4.

Ostendit se illi Angelus Domini,

Araugta sib imo Gotes engil.

d. i. Verstaende zich hem Godis engil.

en wilt gij 't klaarder noch, zie in *Frasfat. vl. 4.*

Vs cognoscat eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

Thax thu forstantes there uorto, fan thenc thu gilerit bist, wår, d. i. dat gij verstaat diar woorden, van walken gij onderricht wordt, waarheit, in plaats van de waarheit diar woorden. Doch genoegh hiervan. De Latinismi, betreffende den *genitiuus*, zijn, naar mate de zuivering onzer tale in andere gevallen, bij ons noch zeer menichvuldich, en niet alleen niet uit te bannen, maar zelfs niet wel te missen, daar zij ene korthheit en kracht bijzetten. 't Is aanmerkelijk ook, dat, gelijk bij de Latijnen een der gemeenste naamvallen de zesde, bij de Grieken te tweeds is, wij echter in het menichvuldich gebruik des tweeden meer na de Grieken, met welke onze taal zekerlijk meer gemeenschap dan met de Latijnsche heeft, overhellen. Van het verscheiden gebruik deszelven heeft zoo veel ik weet TEN KATE niet, en geeft mij dus gelegenheit, om aan te roeren, dat voorheen, en ook noch tegenwoordich dezen tweeden naamval, (*genitiuus*) den post van de overigen dikwijls waarnaam. Hiervan bij de ouden: in het *Epinikion Regis Ludouici* op de overwinning tegen de Normannen in de negende eeuw, vl. 108. *So uuechin bio thes libes, d. i. zoo weken zij des levens, d. i. uit het leven; uit welke spreekwijze en gezeide kan verklaart worden de bij de ouden gewoone uitdrukking, temant 's lants vendsijven, d. i. 's lants, voor uit het lant, waarvan men voorbeelden zie bij D. V. HOOGSTR. aanspr. aan den Nvd. Lex. bl. LK. voor de Geslachtbl. en waarvoor ook *ballings 's lants gaen zweruen*, bij VOND. den jub. van Virg. eerste benderskout, en bij D. V. KOORNH. in *Abraams uigang III. deel zijner Werken fol. 1630. bl. 525. e.**

Om als een BALLINGK buyten 's LANTS te bederven.

Hiervan ook bij TATTIAN. *Harm. cap. III. v. 7. p. 10. ed. Palth.*

Pech. hongerige gifulte gusto, d. i. *hongerige (gewilde)* *verwilde bij der goeden of goederen, voor niet goederen*: gelijk dit zoo bloot in den *Genitiv. plur.* gestelt is, gemerkt ten dezen tijde de daarna meer in gebruik gebrachte *Articuli*, of Litwoorden, *de, den, der,* enz. noch weinig bekend waren, en de Naamvallen zich deden onderkennen door de verscheidenheit des (*terminatio*) uitgangs, die in onz. Woorden in *Genit. Plur.* O was: lees L. TEN KATE I. D. 393, 394. Dezelve C. III. vl. 14. p. II.

Unti Zacharias sin fater ward gifullet beilagte geistes, d. i. *ende Zacharias zijn Vader was vervult des heil. geests.*

Hiervan ook, om niet alles over den vloer te halen, WILLER. bl. 155.

Ande machot bin giregon thes ewigan ribduomes, d. i. *ende maakt hen (gierigh) begerich des eeuwigen rijkdoms.*

Dit zoo zijnde, verwondert zich dan wel iemand over de spreekwijzen bij ons in gebruik; wanneer bij voorb. gezet wordt (waarvan L. T. KATE I. 470.) *zich der moeite ontslaan, des misnoegens zet zijn, zich der ellende ontfemen, zich ener zaak schamen* (waarvan HUYDEC. Pr. bl. 260.) *Zich ener zaak onderwinden*, en dat dus ook P. VOLK. KOORNH. in *Abrams* uitg. fol. 524. c. schreef,

My dunkt dees wijsse man is zijns verstants beraoft? Moetmen zich niet eer verwonderen, dat de Heer NYLOF Hooftd. XI. §. 1. bl. 80. voor wantaal heeft opgevat, het zeggen, *zich des niet verstaan,* enz. daar het zeer goede muet is, waarvan hem de lezing van oude Schrijvers ook hadde kunnen onderrichten. Maar dit laatste went verzuimt. Immers zoo sprak reets voor vijfdeehonderd jaar onze Broeder THOMAS, MS. *Natuurkunde over 't Heelal*, fol. I. b. 4^e.

Ende bouen desen srim sijn sagte as,
Dat daer cirket gbeloest mi des
XII. c. avarf. alsoe graet si.

M. STOK. *Opdr. aan Flor.* V. bl. 1. 1699.

Ende si des hebben vergbeten,
Wanen si selve sijn gheborren.

d. i. VAN WAER zij zelven gesproken wjs, kwalijk door *Alkomade* vertaalt door waar inne.

Zoo sprak ook de *Spiegel der Walckenheit*, MS. 2°. fol. 89. van 't MS. maar bl. 1. van den Spiegel zelf.

Ende gaf allen den genen dair af teten dies begheerden, d. i. *te den, die des begeerden.* HOEFT *Ned. Hist.* 1677. bl. 2. *Philips de tweede van Spanje heeft smelyk gewaant, des*

meester te worden. en bl. 9. *Groote menigte van adel, des Frankryk vol is.* En hondert anderen meer. En moeten en ook uit dezen zelfden gront niet afleiden de reden, datwe zoo vele (*aduerbia*) Bijwoorden hebben, die duidelijk het teeken des tweeden naamvals dragen? immers even gelijk de Latijnen vele zelfstandige, bijvoecl. en ook Voornaamwoorden in *Ablatiuo*, op de wijze van Bijwoorden bezigen, als *iure, merito, bodie, tempore, mane, iusto, bic,* enz. wij vinden hetzelfde bij ons in *Genitiuo* gedaan, met 's avonts, 's morgens, regts, links, onverboeds, des, dies, zulks, en meer anderen, door TEN KATE genoemt I. 487. Zoo zecht OOK TATIAN. *Harm. c. VIII. 3. p. 26. Her tho arstantani nam ther knebt inti sine muoter NAHTES, d. i. Hij toen opstaande nam het kint ende zijne moeder 's nachts.* Hiermede staan ook thans gelijk de woorden *telkens, allengkens, trouwens,* waarvoor bij de ouden meest *telken, allengken, trouwen,* welk laatste VOND. in *Virg. rijm*, en elders meermaalen dus gebruikt.

Doch dit is alles echt en wel, zooveel het gebruik aangaat: maar eischt dit de taal? wie zecht dit, wie heeft zulks ook immer van 't Latijn gezeit? die dat wil, heeft nooit gelezen wat VOSS. in zijne *Ars Grammatica* omtrent den aart en oorsprong van zulk enen *Genitiuus* ons leert. De *natiuo sermonis indoles*, het eigenaardige der taal verwerpt het voegen van den *Genitiuus* achter Werkwoorden, zoo wel bij ons als bij Latijnen, en eischt in dit geval, dat zulk een naamval worde aangevult met woorden, van welken hij kan afhangen. Wat is bij de Latijnen *accusari furti*, anders dan een *genit.* die zijnen oorsprong kriecht uit het verzwegene *de crimine*? wat is bij ons 's lants *verdrijven* anders, dan door ene verzwijging van het voorzef. *uit of buiten*, gevoecht met het zelfst. *palen, grenzen* of diergel., volledig voor te stellen onder de woorden *buiten de grenzen des lants*, en dus met al het overige. Maar wij stappen hierover.

VI. 115.

Met vrede in hun BLAZORNEN pronken.

De ridder P. C. HOORT, *Ned. Hist. B. II. bl. 78. 1677.* sprekende van het onthaal der Edelen bij de Lantvoochdesse 1566. in het slaan eens koperen pennings bij die gelegenheit, wiens andere zijde pronkte met *de waapenen des huis van Borgonje, onder de woorden: per flammes et per feu,* maakt ene gissing, of de Heer van Brederode in deze woorden wel gespeelt mochte hebben op het ZINSTAAL van den vaarslag. Dus noemt bij 't Borgondisch wapen, dat ten blaçoene of zinstale voerde een

een keifteen met een vuurflach. Wat een blaazen zij, weet elk, en vooral die zich in de *Heraldica* geoefent hebben. Anderen wijzen wij alleen naar KILIAAN, die hun zoowel voldoen zal, als in 't breede MENAGE; SPELMAN, MENTRIER, en vele anderen, zoo in Woorden-als in meer met dat inzicht geschrevene boeken. Wier gelederen men geschikt zie in de *Methodes pour Etud. l'Histoire* van den abt L. du FRESNOY, T. III. p. 331-334. 4°. Paris 1735. Dat het geen Nederduitsch zij, hoewel uit Nederduitschen gront gesproten, weten weder anderen. Zoozeer wenschelijk, zoo onmogelijk is bij ons de uitmonstening van alle woorden, die tot onzen taalkak niet behooren, maar meest de zulken, die, echtduitsch, door bastertuitgang ons zijn afhandich gemaakt. Gelijk *Blaazen* (*blason* Gall.) in 't klemtoonige echt duitsch is heeft niettemin de daaraan door de Franschen gegeven uitgang dit woort verbastert; en veroorzaakt, dat de klemtoon van 't zakelijke (*blaas*) op het onzakelijke deel zij overgegaan; waarvan onze taal de walge steekt. Wij hebben, wel is waar, vele woorden, wier uitgang bij ons thans OEN is, in *pa-veljoen*, *galjoen*, *feestoen*, *fatzoen*, *plansoen*, *saisoen*, *latoen*, *katoen*, maar allen aan onzen echten en rechten toetssteen aangestreeken, worden ongangbare munt gehouden. Een toetssteen, die teffens kenmerk, en uitmuntende eigenschap onzer tale is, waarin dezelve alle anderen, die niet uit een en denzelven taalkak met ons, de *Hoogduitsche*, en verderge noch levende *Noortsche talen*, zijn afgekomen, voorbij streeft. Een eigenschap, daar in bestaande, dat zij niet een enkel woort bezit, op haren eigen gront gewassen, waarin niet de klemtoon op het zakelijke deel des woorts valt. Een toetssteen dus, om 't valsch van 't echt te schiften, van welken indien onze vorige taaldelvers in 't stuk van afleiding, (ik bedoele enen GOROPIVS BECANVS, eden SCHRIEK VAN RODORNE; ik wil er TUINMAN niet eens bij genoemt hebben;) zich bedient hadden, wat haddenwe schoone vruchten van hunnen arbeit, die nu doornen geteelt heeft, kunnen plukken. Wij hebben de ontdekking van zulken dierbaren schat den onvolprezen, te weinig gedankten L. T. KATE dank te weten, eerst vertoont in zijnen Brief, rakende de *Gemeenschap tusschen de Gottische spraeke en de Nederduytsche*, Amst. 4°. 1710. die, zoo ik uit den inhoud meene te kunnen besluiten (zie vooral bl. 7. gevoecht met het opschrift, luidende aan *Myn Heer A. V.*) geschreven is aan den Heer ADRIAAN VERWER; vervolgens breeder uitgeleidt in zijnen *Grontslag van Geregelde afleiding*, II. D. I. verhand. bl. 4-8.

Wij aëfken onzen Nederlander, in wiens handen het voorgemelde boekdeeltje, waarin die brief vervat wordt, schaars te vinden is, geen ondiens te zullen doen, hieruit het een en ander overtenemen, vooral uit het *Naschrift*, waarin hij bl. 14. van 't werk, deze onze eigenschap hierin recht te bestaan „ *Dat de Klemtoon (Emphasis) altoos valt op het radicale en zaakelyke gedeelte van 't woord; nimmer op de andere deelen, 't zy wat veranderinge in declinatie ofte conjugatie dezelve mogen aënnemen.* ” Waarin hij bl. 15. dus vervolcht „ *Toen ik uytvond dat deze voornoemde deugd, van altoos op 't zaakelyke deel der woorden den klemtoon den te zetten, eygen was aen onze spraeke; is de liefde tot dezelve grootelyks in my opgewakkert; Elke taale bezit wel iets, waer in zy boven anderen uytligt; maer voortreffelyker eygenschap dan deze kan 'et niet vereyst worden.*

„ *Deze deugd nogtans is gantselyk niet te vinden by 't Frans, Spaens, ofte Italiëns, nogtē oók zelfs by 't Latyn en hoogberoemde Grieks: aldaer zegtmē*

FR. *hous avons.*

SP. *nos habemus.*

IT. *nos habemus.*

LA. *nos habemus.*

GR. *τις οτι (verbetert)*

„ *By allen dringt daer het accent op het onzaakelyke deel; dat oók in die taalen gants algemeen is: en waerlyk is dit een der grootste gebreken, diemen by de uytpraeke eener beschaeftde taale kan vinden: want het zaakelyke in den dag te zetten, is de voornaemste grondvest van alle welspreekentheyd.* ” Voorts: „ *Deze kennis van de plaats des klemtoons kan ons oók tot verdere beschouwinge opleyden. 't Is bekend, dat sedert eenige jaeren de Geleerden een groot getal van woorden in onze Noordsche spraken ontdekt hebben, welke met de Grieksche en Latynse in 'n en gedaente zeer overeen komen: hierom willen vele dat dezulke of van 't Latyn, of wel voornamelyk van het Grieks ontleent zyn: ” hierbij geeft hij een voorbeeld van ons en in alle onze Noordsche spraken bekend woort *dochter*, vergelijkt het met der Grieken *θυγάτηρ*; vindt dat de klemtoon of *accent* in 't grieksch op de middelste syll valt, besluit daaruit tot de overigen, en acht dat uit dien hoofde ons *dochter* niet uit der Grieken *θυγάτηρ* (alzoó dat de klemtoon op de eerste grēep moest vallen) kan gesproken zijn, maar dat zij beiden enen hooger en vroeger grontstam berekenen moeten. Tegen welk laatste ik niet hebbe, uitgezondert dat dit*

dit een gevoels uit het vorige zijn zou; voorts ook, dat hier toe het woort *δυναμις* niet alleen ten onpasse gebruikt zij, maar dat ook in 't gemeen TEN KATE, niet tegenstaande hij zelf bl. 17. aan de uitspraak der *accenten* bij de Grieken toont te twifelen; hier der Grieksche taal iet aansmeert, waarvan zij vrij is. 't Is zeker dat Grieken en Latijnen ene zekere soort van *accentering* of toonhouding (en wat taal heeft die niet?) gehad heeft, waarnaar zij hunne uitspraak, vooral in 't onderscheiden van *ἐπιόρνια*, schikten, waarvan op vele plaatsen GELLIVS, FESTVS de V. S. v. *adeo*, en menichte anderen gewagen; maar dat dezelve zich van onderscheiden toonstippen, en wel op de wijze, als wij die thans in 't Grieksch gebruiken, als van later uitvinding, bedient hebben, hadt hij beter kunnen weten. Die H. CHR. HENNINIÏ, *dissertatio paradoxa de antiq. Ling. Græc. pronunc.* met het geen CL. TROTZIVS ad HVGONEM, *de prima scribendi origine*, p. 262-269. bij een gezamelt heeft, ooit inzâch, kan hiervan oordeelen. De verhandeling in Engelant uitgekomen, en ons door *de Geleerde Fama* van den Heer Prof. VAN HÖVEN, 1759. n^o. vi. bl. 275. aangekondicht onder den titel van *A dissertation against pronouncing the Greek Language according to accents*, bea ik noch niet machtich.

Bij dit alles nu voegemen zijnen *Grontslach van afleiding*, daar strak genoemd, en brenge het aangemerkte over tot ons onderwerp, om daaruit te leeren, dat, offchoon *blazoen* geen bastertwoort zij, als komende uit ons Duitsch, het echter onder de bastertstaartige thuis hoore (van welken er zeer vele bij ons hun burgerrecht gekregen hebben) het welk den schrijver der *Aenmerkingen, de Nederduitsche tael aengaende*, die zich teekent onder de letteren F. B. L. C. *Utr.* 1757. 8°. schijnt bedrogen te hebben, die *blazoen* (zie bl. 103.) met meer andesen, als *balkon, banier, banket, baron, bazuin*, (zie bl. 101. enz.) voor Nederduitsche woorden aanzach. (zie bl. 96.). Hoe verre het Burgerrecht dit woort *blazoen* thans toekome, weet ik niet: dit weet ik, dat het woort *zinstaal* door HOOFT gesmeedt, vrij wat natuurlijker en krachtiger van beduiding is dan het bastertstaartige *blazoen*: Van den uitgang DEN zelf, lezen in de aantëekeningen op *NOOSTR. Geslacht.* in SAIZOEN, bl. 365. maar vooral bij L. T. KATE, D. H. 2. verband. bl. 94.

r. 130.

EVELDADEN]

Een Dialektverschil, van weinich belang, maar echter noodich om gekent te worden, maakt dat men *evel* en *ewel* bei-

Z 4

bei-

beiden zecht. *Evel* is het oude woort. Maar gelijk bij ons de verwisseling van *snevelen*, *sneuevelen*; *stenen*, *steunen*; *lenen*, *leunen*; *spelen*, *speulen*, (welk laatste men niet schrijft, maar spreekt, met meer anderen, die daarom evenwel niet buiten den regel van goet gebruik gesloten kunnen worden, maar volgens die Dialekt even regelmatig gelden) alleen in tongval verschillende gebruikt wordt; het zelfde zij ook van *evel* gezet. Zoo weinich echter als men thans *snevelen*, *lenen*, enz. ontmoet, zoo schaars komt ook thans *evel* voor, waarvoor bijna altijd *euvel*. Dit alleen zij genoeg, om van ons de kladder van nieuwigheit af te schutten. *Evel* is een woort, dat zijn gebruik vrij wijdt over Europe heeft uitgestrekt en nog uitstrekt. Lees er van bij RVN. in *Gloss. Goth. V. ubils* bl. 357. Zijne beteekenis was al van vroege tijden *boosheit*, *alle kwaat*, *ongeval*, *smert*. Waarvan in de vorige eeuwen dit woort bijna altoos in het gebet des Heeren voorkomt, waar gebeden wordt *verlos ons fon ubile*. d. i. van het kwade, *δὸν τὸ πονηρὸν*. Zie de *Catech. Theotisc.* door den geleerden ECCARD uitgegeven. In *euveldaat*, *euvel iets opnemen*, in *euvelen moede* en diergelijken hebben wij het noch in zwang. Bij KILIAAN is er meer van. Dezelve noemt *vallende evel*, dat bij ons *vallende ziekte* klinkt, *euvelen voor*, *befchadigen* en meer anderen. Maar wat kan het gebruik niet doch? wanneer wij van *evel*, (voor *kwaat*) lezen, ontmoetmen bijna anders niet, dan *euvel*; maar wanneer onze herderszangers van *evel* aan vee repen, (wat zij er door verstaan eigenlijk, weet ik niet, en mogelijk velen zelfs niet.) onderscheidt het gebruik de beteekenis door *evel*. Zoo wonder springt in vele gevallen het Gebruik met ons om. Zie dit in VOND. *Virg. Lantged.* B. III. inh. bl. 85.

Hy voekt ook bonden op, en, om zijn vee beladen.

Zoekt raet voor slange, en smette, eer 't EVEL zich verspreide.

B. I. bl. 51.

—— [die] *bet blatend vee de plagen*

En 't EVEL affpoelt, in een' verschen waterstrom.

B. IV. bl. 120.

—— *naerdien zijn byen overal*

Van bonger, kommer, en van zieckte, en EVEL stroom.
MOOGVL. in den *Aartsvad. en Aartsberder Abram*, III. bl. 83.

Geen EVEL treft het sebaap of schendt de blanke wol.

J. BADON, *Herd.* bl. 217.

Ja, 't zy bet raggigheit, of pest, of EVEL kwelde.

bl. 247.

bl. 247. in dien fraaien ZEGEMONT.

Mislukt het, schroom dan niet de vlijm daar in te steken.

Bedenk voor EVEL, pest en schurft het heilzaamste uit.
 echter vinden wij ook in den anderen zin *evel*; plaatsen
 te noemen, waar dwaasheit: meest altijd P. C. HOOFT, die
 het ook voor *kwaataardigheid* opneemt in *Menelaus Brief*,
 in de *Gedicht*. bl. 198.

— — *Acht niet wat by daer af revel'.*

Hy vergbt het ieder, niet uit oordeel, maar uit EVEL.

vl. 131, 132.

Die nu op orglent koormuzijk

En heilgeloofstriumfgezangen.]

Proh! sesquipedalia verba!

Woorden van een' balleve el te zwetsen, zecht A. PELS, in
Horat. Dichtk. bl. 9. 4°. 1681. voecht niet, en te recht.
 Hoe zich jonge dichters dikwils hierin vergapen, kanmen uit
 dit voorbeeld leeren.

Nochtans wil ik dit niet al te zeer verworpen hebben:
 de zaamvoeging van hetzelfde is ten minsten goet. Maar
 wat dunkt den lezer van dit gerecht? AHAZ. V. D. BERG,
Lijkgedicht eens kints;

In een Paleis van diamanten;

Waar 't Godlyk Hemelheilzonlicht,

Met heldren gloet, van alle kanten,

Hem schittert in het aangezicht,

Waar de Engelen zyn lokjes sieren,

Met een' voortreffelyken krans

Van groene Paradyslaurieren,

En HEMELSTARROBYNENGLANS.

De Dichter houde mij dit ten goeden: nu het eerste jeuch-
 dige vuur bij hem gematicht is, geeft hij overvloedige blij-
 ken, dat hij ware kunstfieraden van windich woordenzwet-
 zen te onderscheiden weet. Vrij wat verder gaat de anders
 zin- en geestrijke Dichter J. TARGIER, die in zeker *Brui-
 loftvoers*, bij gelegenheit der echtvereeniging van *Hendrik
 Braats* en *Marg. Eelbo*, zich dus laat hooren.

Nu dreunen onze tempelkooren

Van MINTRIOMFFLESTORGELSPELGELUIT,

doch wij vinden dit en het gansche vers in zijne uitgege-
 ven gedichten, vrij wat verzacht, geleenicht, en het vers
 zelf van al het overtollige besnoeit. zie J. TARG, *ged.* bl.
 116-120. ANTONIDES, (met wien de Heer D. V. HOOG-

STRATEN, zoo ik meens, in 't leven van dien Dichter te kennen geeft veel op gehadt te hebben, eer hij noch tot die jaren gekomen was om het windige van de natuurlijke en eenvoudige hoochdravetheit te schiften en te siften), kan in allen deele niet vrij gesproken worden van hier fomwijken te vergegaan te zijn. 't Is waer, hij was gelukkig in zijne zamenvoegingen en koppelwoorden, waarin onze taal boven anderen uitmunt; maar hij heeft er zinnen schrijffijl niet mede verzacht; daarin echter uitmuntende, dat hij in zijnen dravenden dichttraant zichzelf altoos gelijk zij, en nooit bezwijkte: hoewel wij den zelve aan Nieuelingen in de Dichtkunde niet ten eersten kunnen aanprijzen.

Wat betreft het woort *orgelen*. Gelijk er vele zelfst. Naamwoorden tot Werkwoorden gemaakt worden, aanduidende die werkzaamheit, welke uit het zelfst. Naamwoort voortvloeit: zoo ook is het met dit woort gelegen. Dus leze ik bij D. V. ROORNH. fol. 500. c. D. III. ydelen d. i. ijael, ledich maken. VONDEL, warande der dieren, akketen voor den akker bebouwen. G. V. MAND. Wibeeld. der fig. fol. 113: d. wakkeren; utrefende de Jaffer te wakkeren, d. i. wakker te maken. HOUW. Maagden. I. bl. 58: reien, d. i. den rei, den dans voeren: van gelijken dus ook *orgelen*, voor *het orgel doen gaen*, op 't *orgel spelen*: Zoo bezicht zulks het konstgenootsch. CONCORD. ET LABORE, bl. 47.

Hoe ORGELT het vruchtsgelute

Van bom en trom en luit en fluit.

Zoo gebruikt het D. VOLK. ROORNH. in zijhe *Epod. Horat.* bl. 505. c. in 't gemeen van *spelen*, *singen*. Want gelijk VOND. den vogelen een *orgel* in de keel toeigent, wanneer hij zingt,

Den schellen nachtegaal, die, voor uw lustpreeel

Zich uit den adem zingt op 't ORGEL van zijn keel,

Opdr. van Virgil. of Pithasloof,

zoo zingt ook ROORNHART,

Het phymgediert zijn vruugd met clanc doet blijaken,

Dat ORGEL soet natuerlike Musijcken.

Even zoo zingt ook J. BARDON, bl. 153.

Gistren, onder 't spelen waren,

Zag ik dat de Aloude Maat

Bleef als opgetogen hangen,

Aan het ORGEL van uw keel.

Waarvan Anton. WATERORGELKEELEN maakt. Zie den iijstr. B. IH. bl. 97. *Het foorstruocer verdoeft de waterorgelkeelen,* waar-

waardoor ik aldaar versta, de orgelende, d. i. zettingen der keelen der Watergodheden, of Nijmphes. Hiermede verschoon ik het mijne.

vl. 163.

Wil gij de WERRELT, boe zij sreef.]

Dus schreven wij voorheen *werralt* (zie ook r. 219. 220.) in navolging van een onzer voornaamste Letterkundigen, buiten wien wij dit ook aantreffen bij ANTONIDES, *tjstroom*, bl. 35.

In 't aengezicht der doot, door al de WERRELT trakken.
DIRCK VOLK. ROGRNH. fol. 500. b. III. D. fol.

Al wat de WERRELT straft, de wetten quaest verklaren.
HEINS, *Lofv. van J. C.* bl. 67. 8°.

De WERRELT ligt verveft. zie ook bl. 72, enz.
RABUS, *Gedichten* 4°. 1741.

De wyde WERRELD, door die maer als opgetogen.
Hetwelk alherklaarst is, dat dus zijne afleiding te zoeken heeft uit het werkwoord *werryn*, *warren*, *vetwarren*. Natuurlijk zeker en kraechtich! te weten, om daarmede ons wereltgebou, toen het noch in zijnen woesten baieret lach, en gelijk OVIDIUS zecht,

RVDIS INDIESTAQVE MOLES

was, te omschrijven en uit te drukken: maar zeker niet te fraai, om daarmede te beteekenen, datzelfde, wat bij den Griek *κόρυς*, bij de Latijnen *mundus*, heet, d. i. ene *versiering*, *optooing*, of *versiert*, *opgetooit*, *welgeordent samenstel*. Zoover leidt gebrek van taalkennis, en vergelijking van onzer aanverwanten taal den mensch van 't spoor; zoo wordt men door den stroom ook medegesleept. Dit woort, dat thans met den gemengt geluit, het blaeten eens schaaps niet ongelijk, bij de meesten onzer Taalvormen uitgesproken wordt, zalmen bij KILIAAN, zooveel ik weet, op geene andere wijze gespelt vinden dan *worold*, thans op verscheiden wijze, *worrelt*, *werrret*, dan weer *warrelt*, *waarrelt*, *werrret*. enz. Rakende de herkomst, dezelfde mach in den eersten opslag moeielijk te ramen schijnen. Maar wannormen bedenkt, dat er outtijts in onzen Duitschen Taaltak heeft plaats gehadt een zelfst. Werkwoord *weren*, waarvoor thans *wesen*, *gewees*, en het *praeter. imperf. ik ware*, *zij waren* (waarvanmen TEN KATE naleze H. D. 514. a. b. vooral bl. 515. b.) zalmen licht bevroeden, dat hiervan kan en moet worden afgeleidt het Naamwoort *werrt*; te meer, wannormen aanmerkt, dat outtijts dit woort dus is gespelt geworden, en dat ook de eerste be-

tee-

teekenisse deszelven geweest is een zijn, een langdurich zijn van een tot een, of lieft het zelfde, dat bij de Latijnen verstaan wordt door *aeuum*, *seculum*. De echte schrijfwijze is de gezeide: op velerlei wijzen nochtans wert oulings dit woort gefchreven. Bij de *Gotben* (die voor het zelfde, in den zin van *Mundus*, gebruikten *midjun gard*; als 't ware 't middeldeel der aarde dat de mensch bewoonde; zie *IVN. Gloss. Gotb.* in voc. p. 254. en p. 246. vergel. *WACHTER. Glossar. v. WELT*; komt dit niet voor. Bij de *Angelsaxen*, die, zooveel mij bekend is, het nooit bezichden dan in den eersten zin van *leeftijt*, *eeuwe*, terwijl zij voor *Mundus* (werelt) zeiden *midan eard* (zie *Joh. I. 9, 10.* in *IVN. Euang.*) vindtmen *weorold*, *werold*, *weruld*, *woruld*, *world*, *wyrld*, enz. zie *WACHTER. in Gloss. L. TEN KATE D. II. bl. 519. b.* Bij de Frankduitschen of Frankische Schrijvers vindtmen ook wel eens *worolt*. zie *OTFRID. en de aantekeningen van GOLDASTVS, et SCHERZIVS in Tyrolis Schotorum Regis Paraenesin ad filium Fridebrandum*, pag. 13. a. in *SCHILTER, Thesaur. Antiq. Teuton. T. II.* maar anders meest altijt *werolt*, of *weralt*. Hiervan bij *TATIAN. interpr. III. 8. p. 10. ed. Patben.*

So her sprak zi unsen fateven

Abrahame inti sinemo samen zi uuerolti,

d. i. *Zoo bij sprak tot onze vaderen,*

Abraham ende sinen zaden in der eeuwigeit.

De beteekenis van *een*, *leeftijt* is vervolgens in dit woort verwisselt met die, waar in wij het thans in gemeen gebruik hebben. Zoo schijnt het ook de *Anonymus van 't Rhytbn. de S. Annone* §. 2. p. 367. *ed. Opit.* reets te nemen, *In der werilde: aneginne*, d. i. in den aanvang der werelt; maar klarer *WILLERAM. bl. 92. ed. Merul. thaz ber sich mir in tbirro WERELDE erougade*: welke woorden kwalijk vertolkt zijn door *dat bi mi inde wereld verhoogde*. De Overzetter daarvan (opdat ik er dit bijvoege) wordt door *FR. IVNIVS*, in *nat. ad Will. et praef. I. VAN HOUTEN* genoemt; maar denzelven beweert *SCHERZ. in zyne Voorred. op WILLER. in SCHILT. Thes. teuton, t. I.* geweest te zijn *PANCRATIVS CASTRICOMIVS*, welcer *Pensionaris (Syndicus) van Groningen*. Wij vinden dat de Overzetter ook zich zelven enigermate ontdekt in zijne latijnsche aantekening bl. 134. in de woorden, *ut etiam alias annotavimus in notis ad Epitomen historiae Friforum*, welke mij echter onbekent zijn. De oorsprong dezer dwaling in den naam schijnt ontstaan uit den brief aan *Merula*, met de onderteekening van *Tuus quem nosti*, waarbij de schrijver te kennen geeft, dat de *WILLERAM.* dien hij zij-

zijnen vriend (MERYLA) aanbodt, afkomstich was van PÉTRVS
 VEKEMANNVS MEERHOUTANUS: het andere stuksken der
 Frankische taal van *Fonus Houtenus*, Geheimschrijver van
Leide, enz. Welke woorden door IVNIVS niet wel begrepen
 hem in den waan gebracht hebben, dat *J. v. Houten* de
 schrijver der Vertaling en aanteekeningen ware, die hier
 echter van den briefschrijver die *Pancras Castricom* is, wel
 duidelijk moet onderscheiden worden. De achting, genegen-
 heit en oefening van dezen *Pancr. Castricomius* in onze Oude
 schrijvers blijkt uit genoemden brief groot te zijn geweest:
 de kennis echter der tale niet te voortreflijk, waarom hij
 ook menigvuldiglijk door FR. IVNIVS, echter onder den ver-
 keerden naam van *J. Houtenus*, is doorgehaalt. Het hant-
 schrift ook, door hem gebruikt, is allergebrekkichst geweest:
 hierover beklacht zich SCHERZIVS ter genoemder plaatze:
 hierover FRICKIVS in *praefat. ad Scbilter. Tbes.* fol. XIII. Hier-
 van gewaacht reets voor hun MORH. in *Polybist. litterar.* L. IIII.
 c. 4. §. 3. p. m. 746. ed. 1714. die dit uitgevegen noemt *e*
codice mendosissimo, misereque interpolato, en eindelijk EC-
 CARD. in zijne *Historia stud. Etymol. apud Germ.* enz. p. 125,
 126, waar hij ons een groot aantal van verscheiden lezingen
 opgeeft, en zoo ik mij niet bedriege, ook aanroert een hant-
 schrift bezeten van G. I. VOSS. van 't welke VOSSIVS zelve ge-
 waacht, *lib. de Vitiis Sermon.* II. c. VI. f. et XXVI. Dat de-
 zelve zeer gebrekkich ja bijna in een' anderen spraakvorm,
 dan behoorde, gegoten, zij uitgegeven, is bekend. Wij
 konden 't ook uit verscheiden staaltjes toonen, maar een
 voor allen, bl. 6. lezen wij. *Ther Cunig leydede mer in*
sine genatbema. De zin moet zijn, *de koning leidde mij in*
zijne kamer: de woorden zijn 't niet; wat doch is bij
 die schrijvers *genatbema*? het zelfde wordt bl. 42. ge-
 noemt *gegatbema*. Beide kwalijk. Lees hier *geminada* vel
kaminada, zoo als ik dit woort, afkomstich van het La-
 tijntich *Caminus*, geschreven vinde in de *Glossae Cassellanae*
Romano-theodiscae, in ECCARD. *Hist. Franc. Orient.* T. I.
 p. 859. a. vergeleken met het geen MATTHAEVS heeft
 „ *Caminata, coenaculum, conclave, in quo Caminus; Cbro-*
 „ *nic. Fontanell. c. 15. Caminatam fratrum a fundamentis*
 „ *aedificavit, Ignem in filua caminare i. e. accendere, in*
 „ *L. L. Longob. L. I. tit. 16. (19) §. ult. Sic legit Reiner.*
 „ *Epist. ad Daum. 98. VOSSIVM reprehendens legentem com-*
 „ *minare* ” zie MATTH. *not. ad Emonis Chron. in Anal.*
 T. III. p. 34. 8°. Van de Vertaling op vele plaatzen niet
 wel getroffen, is IVN. in *not. vol.*; vergelijk met mij de ver-
 taling der woorden *Sone machtu oucb min drus sin* bl. 14.

Wanda

Warda ich miner wines mirro fachen bl. 24. en mid tussen goolan bilsthan, ib. en eindelijk ook de zoo straks aangehaalde woorden, thaz her zich mir in thirro werelde strougde. Beter, den deze woorden te vertolken, door, dat hi wi in de werelde verhoogde, hadt hem konnen leeren TATIAAN, die c. II. A. *Ostendit se illi Angelus domini*, verklaart door *Araugta sib imo Gotes engil*, en R. S. *Annonis* §. XLIII. p. 416. op welke plaats ook de vertaler door OPITIVS geteskent staat. Dewijl wij hier in den WILLERAMVS verwaait zijn geraakt, moet ik noch aanmerken, dat de uitgave van *Mervula* ontbloot is van de voorrede van den abt, die mij bericht is. gevonden te worden in *Collect. Ampl. EDMUND. MARTEN. T. I. p. 507.* welk ik echter niet heb konnen nagaan. Dezelve vindt men ook voor de uitgegeven aantekenen van IYN. op WILLER. 1655. en voor het *Rhythm. S. Anon. in Opitz.* werken. Voorts is achter den WILLERAM. gevoccht ene *Expositio Alamanica Fest. Francorum Vocabulorum*, welke volgens RECARD. *Hist. Stud. Esyn. c. VIII. p. 89.* een *Glossarium Otfridinum GASSARI* is, quod „*suppressa auctoris nomine WILLER. edit. sua ab „ iuxta p. MERVULA.*” VAN WILLERAMVS en zijne Latijnsche Omschrijving (*paraphrasa*) lezamen LESSER. *Hist. Poët. Med. aeu. p. 354.* uit wien dezelve konnen verbeterd worden. Wij wenschten van herten om ene handige en gezuiverde uitgave van dezen kostlijken Schrijver, wiens uitlegging van het hoogliet vele fraaie zaken oplevert, en ons vooral doet verlieven op het gehe wij bl. 104. bij hem in dezer voege lezen. *Thar tuo sagon ick iuh, thaz ich ze siner vriendsehepe niet ne quam vllis praecedentibus meritis, sander abret gratuita gratia illius*, d. i. „ Daarbij zegge ik u, dat ik „ zijne (te weten, des zaligmakers) vrientschap niet be „ kwame door enige voorgaande verdiensten, maar alleen „ door zijne loutere genade”. Dit zijn woorden eens Schrijvers, wiens doot volgens de gemeene Tijtrekening geweest is het jaar 1070.

Maar waarhenen brengt ons de werelde niet! de zachte uitgang dezes woort is oorzaak, dat het zelve thans aengreepich bij de Engelschen in *world*, somwijlen ook *averlt* bij ons gescheven wordt; zie SPIEGEL in zijnen *hertspeig. II. 53.* De *KLERK van de lage landen*, *Chron. bl. 2. enz.* De R. in dit woort mede het zakelijke deel uitmakende is oorzaak dat ik met TEN KATE D. II. bl. 519. b. twijfel, of der Hoochduitschen *Welt* niet tot een' anderen stam, dan die van *Woren* bij hem opgegeven, behoore. Wij laten t

ondersoek aan anderen over. Wat er schilteve in zijn *Glossarium* van zegge, weten wij bij gebrek van gelegenheit om het zelve in te zien, niet. Maar weten dit, dat wij alle willekeurigheid, uit ene bedorven uitspraak gesproten, verachten.

I. 201.

Van de aarde, WAAR alle ongenucht.]

De aarde, waar, voor waarop. vergel. HUYDEC. bl. 469. Ten minsten het behoorde zoo te wezen, wanneer men *waarop*, voor *opwolven* neemt; maar bij nadere overweging vinde ik hier geen kwaat. Hebben de Latijnen de vrijheit, om in plaats van het *Pronomen relatiuum*, 't welk, *deuelke*, een *adverbium* of *coniunctio* te bezigen, en te zeggen, *terra, ubi*. en hondert diergellijken, ik achte, dat ons die zelve vrijheit niet ontzett zal worden.

VI. 211.

Heeft focus daar alle aartsche ELSENT.]

Hier schrijven we *elent*, waarvoor thans alzeit *ellent*. Dat de tweede L. hierin vereischt wordt, zal blijken en uit den oorsprong des woorts, en uit de algemeene Voorbeelden. Het klinkt vreemt, dit woort afgeleiden uit *el* en *lant*, maar zoo vreemt niet, zoomen op dit volgende let. De beteekenis, die dit woort thans heeft, verdient in de afleiding geen plaats. De eerste beteekenis, en gewoone schrijfwijze was *welaar*, *ellant*, of *elent*. *Eli, ele* (waarvan bij ons *el*, *oller*, *ellers*, *elders*, ook bij M. STOKK *els*, *Broed. THOM. MS. elre* en *el*) betekende *alto*, in alle onze *Dialecten*. *Elitent* in zijne eerste aanduiding is *terra externa*, *uitbeemsch lant*. Hiervan het Bijvoecl. *elilendich*, *elilenter* (*uitbeemsch*, *uitlandich*, *uitlander*). Van 't laatste vindtmen ook de *Genit. Plural.* bij den *Vertaler van TATIAAN*, C. CXCIII. 5. sprekende van *Akeldama*, *Couftun*, zecht hij, *fon then accar leimorvurbton, in grabasteti ELLETERO*, d. i. *zij kochten van die* (penningen) *een' akker eens leemwerkers, tot een grafplaats van vreemdelingen*. Nauwer is dit woort vervolgens bepaalt tot zulk een uitlandich zijn, dat *ballingschap* genoemd wordt. Hiervan ook bij *KILIAAN ellende*, *exilium*; *et miseria*, *calamitas*, hiervan ook *ballingschap* bij de H-D. noch *ellent* genoemd: en bij *KIL. ellendigb*, *exul*; *ellendigon*, *bannon*, in *exilium relegare*. enz. Deze beteekenis, gelijk zij bij de H-D. noch stant grijpt, is bij hen en bij ons overgegaan om een droevige gesteltheit, armoede, jammer, enz. uitdrukken, genomen van den naren staat van een' balling

King, die in alle kommer en ellent, berooit van have en goet, moet omzwerfen. Wat is er klarer dan dit, en echter noch klarer te maken uit de aantek. van *Paltben.* op TAT. p. 391. en het *Glossar.* van WACHTERVS; welke laatste bij deze gelegenheit aanhaalt, dat bij de *Kambrobritanni*, (nu die van Wallis, bij welken, samt de inwooners van Bas Bretagne, eertijts Aremorica, de oude Brittonfche taal hare voetstappen gelaten heeft) *ellmyn, peregrinus* beteekent, en hieruit de oude naam van *Alemannen* gesproken zij. Dat *lant* in *ellent*, A in E verwandelt zij, is van geen belang, voor die weten dat dit voor de n, en andere letters, hondertmaal gebeurt. Zie van deze letterwisseling HUYDEK. *Pr.* bl. 622, en 643. in de Bijv. *bant*, *bebendich*, *want*, *wenden*, *drank*, *drenken*, *kam*, *kemmen*, *lant*, *belenden*. enz. Dat nu dit woort zoo bij de ouden geschreven is, kunnen, buiten de voorbeelden, die elders in de vermeerderd. van D. v. HOCHSTR. *Geslachtl.* ELENDE, bl. 103. gevonden worden, deze leeren.

Oorsprong van 't convent van S. Nicolaes, te Utrecht (in welks plaatze de S. Nikolaas kerk gekomen is) MS. 8°. fol. ix.

Dat sy buten waren ELLEndelike tot dier tijt, dat, enz.
C. V. MAND. *Herscb.* v. OVID. 1616. 4°. fol. 3. a.

Quellende d'ELLEndighe sterfijcke met oneyndlijcke plagen.
Dezelve in de *Iliade* 8°. bl. 360.

Och wat verdriet en ongeval ELLEndig.
VELDEN. *Chron.* v. *Holl.* bl. 59. D. v. KOORNE. HEINS. *Lofz.*
v. *J. Ch.* bl. 71. HOOFT, op alle plaatzen. J. DE DEKKER,
I. D. 323. 4°. LE CLERCQ *Mintafr.* bl. 54. enz.

Het misbruik, dat mij voorheen hadt van den wech gebracht, eischte dus klare betooging. In een taal moet van elke letter rekenfchap kunnen gegeven worden. Wij gaan over tot ene oneigene manier van spreken

vf. 230.

Wou zich de poort niet openzetten.]

Zet de poort zich open, of wordtze door een' derden opengezet? Wij hadden een ruim velt van schrijven en verweren, en gelegenheit om te toonen, dat en in onze en in andere talen, zulk ene wijze van uitdrukking meermalen gebruikt zij. Wij zouden daarbij vinden, dat in vele gevallen dezelve een minstootenden, in vele ook een zeerstootenden zijn opleveren. Een paar, dat door een' derden man getrouwt wordt, kanmen zeggen, dat *trouwt*, d. i. *verbonden wordt*, min eigenlijk *zich verbindt*, zie dit op vf. 105. *De poort gaat open*

open is goet gezeit; maarmen zecht ook van iemand, *bij HEEFT voorbeem zonder kruk gegaan*. Om hieruit te besluiten; men moet dan ook zeggen, *de poort HEEFT opengegaan*, zou van den wech gedwaalt zijn. In 't laatste geval wordt *gaan* als een *absolutum* (*Neurium* hadde ik schier gezeit, maar dit woort hebben wij voor ons zelve afgekeurt) *active usurpatum* opgenomen. In 't eerste, dewijl het openen der poort eens derden behulp vereischt, als een *absolutum passivae*. On-eigen derhalve zou het zijn te zeggen, *de poort HEEFT open gegaan*. On-eigen dus ook *de poort zet zich open*. Wij zouden ook tegenwoordich diergelijke uitdrukkingen zoo min mogelijk gebruiken, echter niet ten eenemaal willen uitge-sloten hebben. Onze taal hoeft aan geen' bant te gaan. Onder 't lezen zijn mij laatst deze voorbeelden voorgekomen. VOND. *Lansged.* B. IV. bl. 122.

Mes een' gebietze dat de stroom ZICH OPENZETT',

Op dat de jongeling vrij intrede in dit weid.

Nader bij 't onze D. V. KOORNH. *Medec. der zielen*, fol. 553. d. III. D.

Want elck POORTE is sulcks, dat zy ongesloten staet

Voor al den incomers, dien OPENT ZY HAER wijdt,

Maer den wytwillenden SLUYT ZY HAER sel altijd.

Echter zijn er van dien aart vele spreekwijzen, door het gebruik gewetticht: of deze volgende wel zoo gewetticht zij, daaraan twijfel ik;

dezelve KOORNH. *Medec.* bl. 565. c.

Gheen vrou soo snoods, die HEM (d. i. zich) by een man sou legghen.

FR. DE HAAS achter 't *Verned. Portug.* in 't begin,

Wat reets bejaerde en droeve vrouw zien wy

ZICH barvoets bier op de knien LEGGEN.

Welke, om het slotwoord te vinden, voor *liggen* zijn. En des niettegenstaande zouden dezen noch eer kunnen aangaan dan *de poort zet zich open*.

Ene andere soort van *Reciproca* of liever in zich wederkeerende Werkwoorden, waardoormen zecht *zich verscbriken*, *zich rusten*, *zich wederkeeren*, gaan wij met stilzwijgen voorbij.

r. 247. 250.

— — — *ontsloten*, — — — *uitgestooten*.

Vergelijk dit met r. 237, 240. daar wordtge dezelfde slotklanken — *kruisgenoten* — *ontsloten*, gewaar. 't Is een misstal in een vers van goeden smaak, dat de Slotklanken zoo op een komen dat zij moeten stuiten, gelijk

A a

hier.

hier. Wij wenschten 't verbeterd. Men leze hierover
A. PELS, *Horat. Dichtk.* 4°. 1681. bl. 6.

Tot drymaal, en somtijds tot viermaal toe de slagen,
Eens rijms te booren, enz. Vergeleken met JOACH. OUDAANS
aanmerkingen, over dat stukken, 8°. 1713. door D. V. HOOG-
STRATEN in 't licht gegeven, bl. 19. en bl. 24-26. Bree-
der en naaukeuriger den Heer HUYDEC. Pr. bl. 551. Wij mo-
gen 'er van zeggen, 't geen de Heer HUYD. bl. 212. noch
in een ander geval zecht, dat het een klaar bewijs is van
's Dichters armoede of onachtzaamheit. Van onachtzaamheit
is het zeker, dat VONDEL, in zijnen Virgil. (om de voorbeel-
den in de Proeve bl. 551. aangehaalt voorbij te slaan) Herd.
III. bl. II. zich in zes aaneengefchakelde regels dus laat hooren.

Dat is 't al wat ick heb te stuuren aen MIJN MIN.

Meer appels stuur ik hem op morgen naer MIJN ZIN.

Da. *Hoe dik sprack Galatè, mijn liefste, MIJN BEMINDE,*
My zoet en minzaam toe, als die my wel BEZINDE!
O winden, luistert hier de Goden iet van IN.

Me. *Amynt, wat baet dat gyne uit bartelijcke MIN enz.*

I. 249. 250.

Maer waer wij van den bemeeber,

OM ONZER ZONDEN WILLE, *weer*

OM EIGEN SCHULT *zijn uitgefbooten.*]

Die dit leeft, kan zich niet anders verbeelden, of hij vindt
ene groote overtolligheit van zeggen. En daarvoor er-
ken ik deze woorden ook. Het is mij onder 't naaukeu-
rich nalezen voorgekomen, en ik kan er niet voor pleiten.
Maar wilt gij er van die soort bij anderen ook hebben,
zoo lees hunne Schriften, maar vergeet dan onzen grooten
VONDEL niet, uit wiens berijmden *Virgilius* alleen, wij
er voorheen enigen door ons opgeteekent vinden.

Lantged. B. III. bl. 107.

— — — — — *En niemand van de luiden*

Kan 't ingewant met BRON en STROOM en WATER hier

AFWASSCHEN, ZUIVEREN, noch LOUTEREN door 't vier.

En. VIII. bl. 379.

— — — — — *naerdienze geen VERTRECK noch UITSTEL kijden.*

— — — — — *Altaeren*

Van zulck een' grooten Godt en Godtheit, — — — — —

En. IX. bl. 405.

— — — — — *Touumas SPRUIT en DOCHTER komt hem nader.*

XII. bl. 563.

En even als wy 's nachts, beelSLAEPRIGH, en VERVAECKT,
ALS VAECK onse oogenluikt, DIE MOEDE zijn van waecken.

Op

Op deze wijze voecht hij bl. 552. *bloende en bloedigh*. bl. 550. *luidruchtigh met gerucht*. bl. 419. *bloetdorftigh en bloetgierigh*, te zamen; en bl. 420. spreekt hij *van paerden aan den teugel en den toom gebonden*.

Welke misftallen de Dichter zeker, in werken van meer naaukeurigheid en beschaving dan zijn *Virgilius*, meer gemijdt heeft, maar echter niet zo volkomen, of de Heer HUYDEC. is er ook opgevalen, in den keur en toets op de Herschepping; zie bl. 234. Men zou er ook toe brengen konnen de aldaar op bl. 234. aangehaalde plaatze.

OMHELSDREZE naer zijn gewoont', gelijk voorbeenen,

En VATTEZE om den HALS,

want wat is ombelzen anders dan ombalzen, d. i. om den bals vatten, bij KILIAAN wel bekend?

Men zie ook ten befluite, of het volgende verhaal van VONDEL niet vrij korter, en zonder onnut herhaal kon zijn: gij leeft het B. VII. bl. 339.

zoo schijnt zich zorgblijck voorts
(t Luidt schrickelijck) de vlam in 't hangend baer te mengen.

Al 't hoofcieraet in 't vler te blaecken, en te zengen,

Te branden, dat het kraeck, de koningblijcke vlecht

Te bürnen; en de kroon, gesteente in gout gebecht,

Te schitteren, en; in gloet gestelt, met roock te smetten.

vf. 274.

Om hem, die zijne ziel VRIJBUIT.]

Zoo dit Werkwoort zich in zamenstelling schikte met een *praepositio separabilis*, d. i. een scheibaar Voorzetfel (waarvan L. TEN KATE D. I. bl. 406-410. maar meest D. I. Redew. 14. bl. 533-538.) even als *vrijmaaken*, *vrijhouden*, *volmaken*, (*impleo*) enz.: zoö moßt de klemtoon op *vrij* vallen, niet op *buiten*; en men moßt ook kunnen zeggen *vrijgehuit*, gelyk *vrijgemaakt*, enz. Maar noch het eerste noch het tweede grijpt hier stede. Men zecht *gevrijbuit*, den klank op *buit* vallende; zoodat al aanstonts blijken zoude, volgens ene niet kwalijkgegronde aanmerking van den Heer HUYDEC. *Proev*. bl. 188. dat het van geen' eechtduitschen tuk zij. Ook zechtmen niet, *bij buit vrij*, gelijk *bij maakt vrij*: Wat dan? Het maeh een Werkwoort met een onfscheitbaar Voorzetfel zijn? maar neen! dit is het mede niet: want zoö behoordemen te kunnen zeggen, *bij heeft vrijbuit*, gelijk, *bij heeft bekend*, *volmaakt* (*persecit*) *ontbaelt*, *verstaan*, waarvoor kwalijk passen zoude *bij heeft begekent*, *volgemaakt* of *gebekent*, *gevolmaakt*, hoewelmen zegt *gekent*, *gemaakt*, zoowel als *gebuit*. Zie hier hoe dit woort

bij latere Schrijvers (want bij Ouden hebbe ik het nook ontdekt) gebezicht is.

HOOFD, in zijne *Gedichten*, achter *Henr. de Gr.* fol. 1671. *Granid.* bl. 12.

*Dat donder, blixem, winds, en bagels groot geweldt,
Mugt komen met der ijl VRYBUITEN over 't veldt.*

ANTONID. beminde zeer dit woort, *ijstr.* B. II. bl. 36.

De Britten afgericht op rooven en VRYBUITEN.

III. B. 82. bl.

Den schalken Krokodil, die ——— ———

Den onvoorzichtigen op 't lyf valt en VRYBUIT.

Zie ook *Bellone aan bant* bl. 20.

Hiervan in zyn *Treursp. Trazil.* bl. 36.

En vindt, wanneerge keert, uw ryken GEVRYBUIT.

En noch bij denzelven *Ijstr.* B. IV. bl. 118.

*Het staet hem levend voor, hoe een VRYBUITENAER,
Gewoon langs zijne kust te plonderen en roven.*

J. BADON, achter de *Gedichten* zijner echtgen. *Klara Ghyben* 4°. 1756. bl. 154.

Konstmuzyk, die 't hart VRYBUIT,

Van twee brave Zangheldinnen.

J. TARGIER, *Bruil. van Hendr. Braats*, in de eerste uitg.

— Al wat bet oor kan streelen,

Wat oog bekoort, wat hart en ziel VRIJBUIT,

Munt op bet allerfierlykste uit.

't Komt mij voor, dat er reden genoeg zij, om de afkomst van dit woort voor onecht te verklaaren. Wij achten het zelfde gesproken uit een goet en gebruikelijk werkwoord *buiten*. Dit kent KILIAAN: ook VONDEL, *Virg. En.* B. bl. 516.

*De rosverfde adelaer, om denen draeck te BUITEN,
Stlaet klaeu en krauwel ———.*

Ook HOOFD, in *Menelaus brief*, bl. 197.

*Dat Paris reedde toe op schuimen, rooven, ruiten,
En breek' zijn ydel hoofdt om Troje rijk te BUITEN.*

Van dit is bij KILIAAN bekend *buiten*, (*prado*) en eindelijk staat ook bij denzelven reets *vrijbouter*, meer niet. Dit *vrijbouter* heeft ANTONID. (doch met een' staart) *vrybuitenaar*; en voor hem de geestige AERDERODE, in 't *Moortje*,

Na wat verloops van tijd so quam hier doen een ruyter,

Een ballif malen bloet een Roover een VRYBUYTER,

Die had de muts op mijn.

Tot zoover kon het ook gaan, maar wilmen tot het werkwoord *vrijbuiten* afklimmen, dan zalmen verlegen ziten, gelijk wij zagen. Noch meer, wanneer men hierme-

de

de weder in gebruik sleept het zelfstandich woort *vrijbuit*.
Waaromtrent men niet alleen verlegen is met den *accent* of
klemtoon, als blijkt uit deze twee voorbeelden.

VONDEL, in *Maria Stuart*, Treursp. Keul. 1646. II. bedr.
bl. 12.

Zoo vlucht de nachtegael het vogelvangers garen,

En valt in 's arents klacuw, op VRYBUIT lang ervaren.

MOONEN, *Veru. van Poëzy*, bl. 36.

— — — zyn lichaem tot VRYBUIT

De doot ontweldigt, en verloft van smart en pynen.

Maar ook kanmen 't eerste niet kiezen, om den klemtoon, die in 't Verbum op *buiten* valt; het tweede verzwakt het voorzetzal *vrij* te veel, hoewel dit noch eer kon aangaan; zoomen slechts bedenke, dat *buit* hier het zakelijke deel zij, en dus niet vermengt moet worden met woorden, die bij ons bastertstaartich in-uit besluiten, als daar is *afuit*, *conduit*, *tribuit*, *lafuit*, welk laatste teffens met *lavuiten*, *lavuiter*, van *beuzelingen*, *wissewasjes* gezait, bij KILIAAN gevonden wordt, en ook te lezen is bij J. B. HOUW. *Maechd.* B. I. bl. 72. Wat mij betreft, ik zoude voor *vrijbuiten* thans het eenvoudich *buiten* verkiezen, en dit nu en dan willen verwisselen met onze gemeenzame en den Ouden zeer gebruikelijke spreekwijze van *ruiten* en *rooven*. Voech bij dit alles, dat uit de opgegeven voorbeelden klaar zij, dat *vrijbuiten* niet dan ten kwade gebruikt, en dus hier ten onpasse van Christus gezait worde, dat hij *de ziel der geloovigen* VRYBUIT, en wechrooft. Veel zou er dus *over* de verkeerde overdrachtige beziging van *vrijbuiten* te zeggen vallen, doch wij laren het hierbij, alleen noch aanmerkende, dat hetzelfde nooit in enen goeden zin gebruikt kan worden, en dat het anders gebezicht, niet verre afftaat van dat bekende *strand* op de *maechdenlippen* van JAN VOÛ.

vf. 303.

Verlaten van uw opzicht SCHU!]

Vreemde spelling voor tegenwoordich! en echter, indien men weigerachtich zou willen zijn, om het gebruik, voocht en heer van alle levende talen, iet in te willigen, alleen de echte en rechte spelling. Uit den aart en natuur der *w* zelf, willen wij niets betoogen. Wij zouden anders moeten doen zien, dat de *w*, een dubbele *u* ziinde, gelijk z j bij velen noch genoemt, en bij de oude Schrijvers geschreven wordt, zeeroneigen gevoecht staat achter noch ene andere *u* in eengreepige woorden. Want gelijk de *j* niet dan laat is bekend geworden, om onderscheit te hebben

A a 3

ben

ben tusschen klinker en medeklinker, die beide van oude dagen af zoowel in Duitsch als Latijn met *i* geschreven is: even laat hebben onze Nederd. Schriften en Schrijvers begonnen gebruik te maken van de *v*, om door dit teeken den medeklinker van den klinker te kunnen onderscheiden, die ook beiden altoos *u* geichreven zijn; gelijk de zulken weten, die ooft zoo Neêrduitfche als andere hantschriften met aandacht doorbladert hebben. Hiervan *ulek*, *uafsch*, *uaren*, *leuen*. Naderhant heeftmen de *v* gestelt, aan 't begin des woort alleen, zelfs, al hadt er de vokaal hare plaats. Dus dan *veruen*, *verdreuen*, *uder* (voor *uder*, *uider*, *uier*) in 't Latijn *ut*, *unio*. Eindelijk is zij meer ingedrongen, en heeft zich gezet, om (gelijk wij zeiden) den medeklinker te verbeelden, het gebruik der *u* voor den klinker overlatende. De *w* nu, die de Latijnen niet hadden, en waarvan zij zich echter bedienden, gemerkt hunne *u* in *uinum*, *uannus*, *uallis*, *uerus*, *uandali*, onze *w* in *wijn*, *wan*, *wal*, *waar*, *wandalen*, in uitspraak nabootfte, was oulings en is noch niet anders dan een dubbele *uu*, waarmede zij in allen opzichte in klank overeenstemt. Hiervan is, dat in het out Alemannisch, en de talen van die tijden, onze *w* door *uu* werdt uitgedrukt. Dit weten zij ook, die oude schriften lazen, en oplettentheit aanwendden in het lezen van anderen, door naaukeurige handen uitgegeven. Hiervan ook bij TATIAAN alleen op bl. 76, 77. *betbuungen uueg*, *uuollet*, *uuirdet*, *giuuelib*, *uuanta*, *euaa*, *uuio*, *quizzut*, *giuuaatin*, *inuuerdes*, *uuolua*, dat bij ons door *bedwongen weg*, *willen*, *swerden* enz. wordt uitgedrukt. Hiervan, dat wij vooraan de woorden *zwaar*, *zvam*, *zvinger* de zachte *z* plaatzen, dewijl anders de *w*, geen *u*, maar medeklinker zijnde, de harde *f* nootzaaklijk de plaats van *z* zoude moeten vervangen. Hiervan ook eintlijk, dat MR. ANTHONIS TRESTIÏ, *Advocaet inden bogen raet tot Mechelen* (die volgens PONTUS DE HEUTER, zie bl. 29, 30. van zijne *Nederd. Orthogr.* 1581. 8°. in den jare 1573. in 't Latijn over de spelling, zoo als zij in Brabant doorging, geschreven heeft,) wilde de „consonant *wa*. [dat is, *w*.] gheel uit Nederd. „lant bannen, stellende *va*. in haer plaetse, daer tou hem „porrende dat die Latinen *wa*. niet kennen, maer uit- „drucken genouh haer nature door *va*." enz. zie PONTUS bl. 56. Waaruitmen zoude mogen besluiten, dat in dien tijt de *v* in *vragen*, *vangen*, *ver* noch op der ouden trant in klank meer naar de *w* of *uu* getrokken hebbe. 't Zou gthans ook onnoodige moeite wezen, te leeren, waarwe de *v*, waarwe de *u*, en waarwe de *w* dienden te plaatzen, daar

daar echter dezelfde de HEUTER meende die moeiten nootzakelijk te zijn, omdat men hiervan ten zijnen tijde niet en wist, alleen de *u* gewent zijnde te gebruiken; zie bl. 54-56. vergel, met zijn *Voorbeprec*, bl. 16. waar hij van den gemeenen man van zijnen tijt reppende, zecht; zij „niet „geleert of ten minsten gernerct hebbende op d'onderscheit van de conson. en vocalen, ende meest wanneer „*j*. [lees *i*] ende *u*. van vocalen consonanten warden, is „geen wonder dat zij geen onderscheit zagen tusschen *uit*, „en *vit*, ic laet staen, dat ———.” en voorts bl. 17. „Wat — mouiten heeft ingebracht d'onwetenheit van „te scheiden korte en lainge vocalen, ende onder dees „aldermeest die korte vocale, *u*, vande conson., *va*, [dus noemt hij de *v*] „voorts die lainge vocale, *uu*, vande „consonant *wa*, [dus de *w*]?” enz. Doch wij stappen hierover, behoevende zoover niet te komen, om de zaak haar besläch te geven. Wij hebben alleen maar te toonen, dat de natuur van onze spelling in ons geval geene *w* tot scheitsvrouw behoeve. Slaan wij met de ouden raat, wij vinden daar *vrou*, *trou*, *ecu*, *leeu*; daarin nu vervangt de *u* de *w*; dit blijkt ten klaarsten, wanneer we noch lager afklimmen, en de spelwijze van *vrouue*, *trouue*, *euuue*, *leuuue* gadeslaan: deze aangemerkt, met de afgekaptte *e*, leveren ons *vrouu*, *trouu*, *euu*, *leuu*; deze weder zijn, (ten minsten konden 't zijn) *vrow*, *trou*, *eeuw*, *leeuw*; maar het liefste onzen voorvaderen deze lange *u* (volgens welke de hieruit gemaakte tweeklank *ouu*, *euu* ene korte *o* en ene lange *u* inhield) in ene korte *u* te verwisselen. en dus te schrijven niet *vrow* of *vrouu*, *eeuw* of *eeuu*, maar eenvoudig *vrou*, *ecu*. Hoe nu wordt het meerv. getal gevormt? is het niet door bijvoeging der eintsylbe *en*? Voechze er dan voor, zoo hebtge daatlijk *vrouen*, *leuen*, of *leuuen*, *vrouuen*; verre is het echter noch van daan, dat er dus, hoeveelman ook toegeve mocht, *vrouwen*, *eeuwen* uit te maken is, dat zooveel dan zijn zoude als *vrouuuen*, *leuuuuen* (ik voech in *leeu*, *eeu* een tweede *e*, om die uitspraak nu niet te vermengen met de tegenwoordige *eu* in *deun*, *keuken*.) Nu, bidde ik! is dit gezonde spelling? ik voor mij zou neen denken: maar al verder. Gezont of niet, wij vindenze echter zoo gebezicht, nadat de *w*. bij ons van zijnen eigen aart is begonnen af te wijken, en voor *consonant* is sloop gekomen. Wij vindenze, zecht ik, doch slechts in 't meervout. In 't enkelvoudich achttemen zelfs onnoodich om *vrou* (d. i. *vrouu*) met een verdbeling te schrijven, men deet het met de enkele *u*: ik laat

staan, dat men die enkele noch ene dubbelde zoude bijzetten. Hieruit beoordeelen alle die willekeurige en van den anderen hemelbreedde verschillende vonnissen van vroege en late Spraakkunstschrijvers. Die daarbij ter markte gaan, zoolang zij de taal voor zich hebben, acht ik voor mij de paarden achter den wagen te spannen, dat is, de taal uit de regels, en niet de regels uit de taal te halen, en dus verkeerdelijk te arbeiden, gelijk dit MOONEN met anderen voor en na hem gedaan hebben. En wat is er ook noch tegenwoordich gemeener dan dit? Hieruit vervolgens sproot, datmen zich te vreden hielt te schrijven *vrou, trou, eeu, leeu, naau, nieu*. Ja maar, wanneer nu deze woorden tweesylbich gemaakt werden, ging dit zoo toe, dat de uitspraak, om van die *w* op *en* te vallen, een *vehiculum*, ene brugge, eischte; deze brugge was de *w*. *h. v. vrou, trou, vrou-en, trou-en*, was in zich zelve wel goet, (want om hier te zeggen: wij zouden dit thans anders uitbrengen; is niets gezait. Ene tegenwoordige uitspraak geldt in 't stuk van taal geen duidt) maar de le-nigheit eischte, dat vervolgens een *w* tot brugge zou verstreken. Van gelijken aart, doch iets verscheiden, is, datmen *bun, stem*, in buiging of meervout schrijvende, deze woorden nootzakelijk ene tweede *n* of *m* moet bijzetten, om over zulk enen overtoom van *bun stem* te kunnen rollen op *bunnen, stemmen*, zoodat deze woorden afgekort worden, vooral de tweede *n* ontbeeren kunnen en moeten, en kwalijk geschreven worden *bunn', stemm'*. De aart dezer *w* doet ons zien, hoe weinich staat op een bedorven uitspraak zij te maken. Alle woorden, die tegenwoordich de *w* achterophebben, waren quitijs *trou, vrou, naau, blaau, schu, lu, nu*, enz. Ja 't geen thans als een hellich onderscheit tusschen *u*, (*te*) en *uw* (*tuus*) wordt aangemerkt, was voorhenen onbekent. Toen wistmen in 't Eengrepige van geen *uw*, zoomin in (*tuus*) als thans in *u* (*te*). Wij verachten niet, in tegendeel wij keuren voor goet, 't geen 't gebruik algemeen heeft ingevoert. Maar bij gebruik moet het blijven; taalregelmaat (*Analogia*) kan 't niet leeren. Hiervan leest gij bij

M. STOKK, Rijmkr. bl. 42. b.

Seyden: beere wy fullen varen

Met v, daer v WILLE ff.

bl. 60. a.

Ende seiden daer bouen: fidi dronken?

v spise is noch niet besonken.

L. V.

L. V. VELTHEM, *Spieg. bistor.* inleid. bl. 1.
Ende bebbet hi v wel v gedochse.

Want v troest nemt mi den vaer.

Die *Chroniken vanden Stichte van Utrecht*; MS. fol. (zijnde ene vertaling van J. DE BEKA, *Hist. Episc. Trai.* verscheiden echter van 't MS. door den Hr. MATTH., zoo wij op de uitgave konnen vastgaan, in zijne *Analect. med. aeu T. III.* ingevoecht:) fol. 1. b.

Ende behoet v urienschap ende wederstaet vwe uianden.
 waar wij ook aanstonts die brugge w. gebezicht zien, zoodra zij benoodigt was.

WIJNGAERT VAN S. FRANCISCVS, in den *Souter.* fol. 163. b.

Ik hebbe dicwil waerdich gbeweest v giften te verliezen,
Mer v duecht heeft mijnder ontfermt.
Prologhe van Porphyre, treursp. achter de *Peone van Mechelen*, (reets van later tijd) bl. xix.

Staeckt v verwijt, en blijft ghy euen grof,
Ia v voorstel is hier van cleynder weerden.

En wie schreef anders. Begeertmen van meer woorden voorbeelden? wat zeggen deze?

De kamer van Schiedam voor de blauwe acoley van Rott, na 't begin.

Syn leeringhe fris, maet, laet vry versweghen NU,
Dan warender Nazarci.

rw. *En daer na de Opbiten opgbestegben RU.*
 Ook verder op,

De weert is ons quant, ick moet nomen U,
Aldus wilt aenkloppen zonder schromen NU,
't Zal ons vromen nu, tot baet komen LU,
Ten zijn gbeen dromen RU, die ick vertreckende ben.

Noch in 't zotte,

Van Hectorum meughdy wonder lesen NU,
Die om Andromida bad veel vresen GRU,
Ende Agamemnon om Clitemnestra die schoonen:
Leest van Paridem, en Helenam midts desen LU,
Sy hebben volstandig gbebleven in 't wesen RU.

Zoumen ook denken dat dezen kwalijk schreven, en hunne toen ter tijd gangbare uitspraak verloochent of niet gekent hebben? zou ook de Schrijver der *Aenleiding tot de Ned. Dichtk.* door deze BIJDAGEN N°. II. bl. 161. volgg. in het licht gegeven, diergelijke voorbeelden wel oit voor oogen gehadt hebben? Dit geloof ik niet; ten minsten zijne woorden bl. 162. „Niet wel smaect ons het rym van NU op „SCHUW, of *bui*; schoon zulks by voorname Dichters ge-

„vonden word. Eer zouden wy kunnen toestemmen *bot*, op *zot*, en *viſſchen* op *miſſchen* [lees *miſſen*]. ” geven geen gunſtich getuigenis. Zachtzinnige en zedige berisping of verbetering is de baer moeder van taalbou. Die een ander berispt, dient zelve eerst te beproeven, of op zich niet *paſſe*, *tuſpe eſt doctori*, enz. De ſchrijver (die mij ganſch onbekent is) dunkt mij een weinich ſchielijk in het bekeuren van den Heer HUYDEC. met de woorden bl. 163. *Die Heer beeft waerlijk luttel meer kennis van de ſplitskunde, dan van de ſpelkunſte gebad*, in beiden zeer ongegront. Ook verraadt bij in 't voorgem. zijne eigen ſpelkunde gevoelich, zich in vele opzichten te zeer vergapende, maar 't mij toefſchijnt, aan ene bedendaachſche uitſpraak, die thans, dat waarlijk te bejammeren is, bij onze meeste Nederduitſchetaalopbouwers hunne grootſte taalkunde uitmaakt; daar die in tegendeel het laaſte in aanmerking behoorde te komen, en dan alleen, wanneer een algemeen gebruik vereiſcht, dat wij iets aan haar inwilligen, gelijk alhier; dewijl niemant lichtelijk thans zoude overgaan, om *ſchuw*, *luw*, *ruw*, hoe barbaariſch door de bijvoeging de uitſpraak ook worde, zonder w te ſchrijven: zoodra voor 't overige in *trou*, *vrou*, *leeu*, het gebruik in het bijvoegen der w algemeen is, zal ik mij bedenken om het te volgen, maar cer niet. Hierin is het gebruik onzeker, maar is aan den anderen kant gewetticht in *nu* (*nunc*) en *u* (*te*), daar het zelfde recht van *nun* en *uw* te ſchrijven plaats heeft.

F. 314.

Thans ZINGT en KLINGTge bij 't gedruis,]

De lezer vindt licht, dat hier ene woordenspeling, van hoedanigen der Dichteren werken thans vol zijn, in acht genomen zij. Hoe fraai dezelve ſtaats, weten zij, die de inwendige heilichdommen ener zuivere dichtkonſt, zaken en geen woordenklanken eiſchende, gegroet hebben. Hoe zeer de ſchriften onzer Dichteren hiermede pronken, en weeldich zijn, kunnen anderen leeren. Wij hebben op bl. 337. reets iets aangeroert.

HUYDEC. *Pr.* merkt bl. 417. aan, dat onze taal zich zeer vermaakt in twee woorden van den zelfden klank bij een te voegen. Dit ſchijnt ook zoo. Hiervan bij den zelve *bolle golven*, bl. 41. met voorbeelden bekrachticht, en vrij hol uitgedrukt door het *Konſtgenootſchap* CONCORD. ET LABORE.

Al moeſt ik nu het ſpoorloos waterſpoor

Bij 't dol gerol der bolle golven door.

Hiervan het *ſtanen van ſteenen*, zie de *Pr.* bl. 418. Het donde-

deren, en ander geluit met gelijkklinkende woorden uitgedrukt; zie bl. 228, 254, 504. Vergelijk er mede FRANS de HAES, in 't *Verned. Portugal*, bl. 42.

*Men hoort gekraek, gedreun als van een grooven donder,
Die brommend' stommelende en wreeflijk rommelende onder
Den grend, zoo ver bet oor kan reiken, benen rolt.*

ANTONID. *Ijstr.* I. bl. 6.

————— *Gelijk by zomerdageen*

*Een biezwarm op de bei wort heen en weer gedraegen,
En mort en dommelt met een mommelend gedruis.*

Voorheen beviel mij meer dan thans, het geen ik in ene vertaaling van Sannazarius inbracht,

*Het zeevat tiert als dol, daar 't toemeloos aan 't bollen,
Zijn bolle golven doet als bergen opwaart rollen,
En woedt en wroet en zoest en broest en schokt en wrokt,
En gansche steden, in zijne open kolken slukt. Wint!*

Het is nochtans niet om 't even, alles met dezelve maat te meten. Wij zeiden reets, dat onze taal in het zamenvoegen van twee gebuurwoorden zich zeer vermaakte. Hiervan hondertmalen *geur en kleur* bij de Dichters zamengevoecht; zie BADON bl. 218. *gans en kunst*, elders. Zoo zecht ook VOND. *Maria Stuart*, bl. 3. 1646. *Keul*.

Men RUCKT EN PLUCKT, en bijt,
in *En.* XII. bl. 563.

Met al hun MAGHT en KRACHT aenbeffen zonder kans.
ZEEUS, *Wolf in 't Schaaepvel*, bl. II.

De ruime tempel KRIELT en WIELT van wicbelpaapen.
J. BADON, *Herders- en Veltzangen*, bl. 245. zijner *Ged.*

Maar, schoon ik SLECHT EN REGT mijn Prieſter zing ten prijze.
bl. 290.

Die uw' LUST EN RUST beſtreên.

HOOGL. *Aartsvad.* I. bl. III.

*Gelyk een vuur, dat in een' boogen tempel ſlaat,
Staag GROEIT, en GEORIT alwaar het raakt. — —*

II. B. bl. 44.

Elk ZINGT en SPRINGT en roept: gezegent is de dagb.

Dit uit een groot aantal een enkel. Maar in zulk geval moet niet alleen alle schijn van gemaaktheit uitgezondert, maar daar moet ook zorch gedragen worden, dat de menichvuldigheid geen walge wekt. Want ook, dat dit ene enkele reize, in gevalle van klanknabootzing, geschiede, kan gaan, maar dit in vele andere gelegenheden te doen, ja met opzet te zoeken, is bij mij geen werk van smaak meer. Ik veroordeel ook hier mijn eigen zelfs. Wat doet hier *klingt en zingt*. Wat kracht? wat fraaiheit? ellendige

dige rijkklanken, die ons ons zelve zooverre doet verloop-
pen, datwe klatergout van goud niet meer te schiften we-
ten! *klingen*, gelijk regelmatig goet is voor *klinken*, dacht mij
voorhenen aardich, ik hadde er ook bij anderen voorbeelden
van gevonden; zie een voor allen, VOND. *Gijsbr. v. Aemst.* 1. 2.

Ons klooster zingt en klingt, en is niet meer verbeugt.
Zie HOOGSTR. *Gest.* bl. 192. Dat niettemin *klingen* voor *klinken*
zeer goedemunt zij, bewijzen, buiten KILIAAN, ook deze vol-
gende plaatzen. J. BURCHOORN, *Nieuwe Werelt volgecken*, bl. 44.

Als de tong voor d'oiren KLINGT,

Hoort men hoe de Vogel fingt.

BARTAS *Vertal.* door S. Heins, III. D. II. Week, bl. 348.

Snao werck-getuig des doods: 't is niet, het soet GERLANGH
Van myne boersche fluyt, noch houd den bovenfangb.

D. V. KOORNH. *Medec.* fol. 564. a.

Geroepen bebbende metten CLANGH van Trompet.

vl. 324, 325.

Met andere doemvaarden VRIJ-
GEMAAKT, en met uw gunst bevoordeelt.]

Wij moeten hier met een woort aanmerken, dat deze
woortspitzing ten einde eens regels van dien aart zij, dat
eens geens is, maar niet te veelvuldich weerom moet ko-
men. Ik kan mij met genoegzame voorbeelden verdedi-
gen. Lees er van HUYDEC. *Pr.* bl. 415. volgg. Vergelijkt
A. PELS, *Gebruik en Misbr. des tooneels* bl. 7.

Dewyl geen Schouwspel ooit vertoond wierd, of 't was in-
Gesteld ter eere van een' darsete Gódin.

Dézelve in Q. Horat. *Dichtk.* bl. 11.

In 't Heldendicht wordt ook begékt, dié als een Wind-
Verkoper, Markgik of Kwakzalver, dus begint.

VOND. *Virg. En. B.* VII. bl. 362.

Saturnus dochter, straf

Van aert, en Koningin der Goden, komt voort af-
Gestegen uit de lucht.

dezelve *Batav. gebr.* 1. 4. bl. 19.

Onze afkomst vangt en spant, en zonder iemand aen-
tezien, te water sleept naer vreemde wingewesten.

ANTONID. *Ystr.* 1. bl. 1.

Een drift van zeilende bosschaedjen af en aen-
Gedreven, als een enz.

En bl. 14.

— — — *Eer zy de vryery kan hooren,*
Is die op vleugels van den westewint voor uit-
Gedragen.

MOONENS *Vervolg der Pœz.* 4°. 1720. bl. 19.

*Neem de vlugge dichtfchenkaeufe,
Die ik zelf u gaerne toe-
Nouride in uw luftboffchaedje,
Mynen vrient ter eere, in 't god.*

vl. 340.

De zegetrompen hebt GESTEKEN.]

De taal heeft *breek, brak, gebroken; spreek, sprak, gesproken*. Dus schijnt ook de regelmaat te vorderen, *steek, stak, gestoken*. De Heer TEN KATE D. I. bl. 565. stelt dit van de IV. I. class. en schrijft: „*Steken, pungere, stak, gestoken*, ook *gesteken* bij HOOFD EN KIL.” zie ook D. II. bl. 430. a. De Hoogduitschen *stechen, stach, gestochen*. MOONEN *Spraekk.* 1740. bl. 213. *Ik stecke, ik stak, gestookten*. Doch dewijl de laatste meer op willekeur dan op de taal zijnen arbeid bouwde, willen wij hem niet sterk ten bewijze aandringen.

Wij willen zien, wat er de Ouden van zeggen.

Broeder THOMAS *Physica*, ofte Natuerkunde over 't Heelal. MS. fol. XIII.

*Voert v duncket dat sterren scieten
Ende sterren scotte vallen lieten
En sijn en gboen recht sterren niet
Diemen alsoe scieten fiet
Tis die lucht ende ONTSTEKEN es
Ic sal v vroet maken des.*

MELIS STOKE, bl. 15. b.

Ende hebben ONTSTEKEN die poert.

L. V. VELTH. *Spieg. Hist.* B. IV. cap. 3. bl. 217.

*Niet lange en hebbense dus GESTEKEN [gegraven]
Sine [d. i. of zij.] quamen op een groot gat.*

en bl. 129. B. II. cap. 38.

*Geuentynt was die cnyf,
Daer die Coninc met was GESTEKEN.*

S. *Franciscus Legende* fol. CLVI. d. in den Souter, *Hi was dikwyl so seer ONTSTEKEN met uerygher vlammen van caritaten.*

KILIAEN *vertaling van Guicc.* fol. 53. *met messen GESTEKEN.*

Rijnsburcb in 't amour. v. Rott. de blauwe acoleye.

Een amoureux berte, ONTSTEKEN van binnen.

Amsteldam. aldaar,

Das deur Cupidos strael vyerig is ONTSTEKEN.

C. V. MANDER, *Schilderconstengrondt* fol. 9. a.

Op eenen Esjel, die daer quam gbestreken

Op den watercant, en badde GESTEKEN

De myyl in de Rivier.

B. HOUW.

- B. HOUW. *Maecbden*, I. B. 21. bl.
Al hebby veel volcx verblent de zinnen,
En met uwen straël der liefden DOORSTEEKEN,
 C. V. GHISTELE, *Virg. En.* bl. 70. b.
En sprack tot haer selven vlammicb ONTSTEEKEN.
 D. HEINS, *Lofz. van J. C.* bl. 57; en 65.
 — — — *Met beylig vyer* ONTSTEEKEN.
 ANTONID. *Xjr.* B. II. bl. 39.
 — — — *Daer Danaë gekerkert zich ontboud,*

Zijn alle wachters stom en d'oogen UITGESTEEKEN.

B. I. bl. 18.

Gonjcb Amsterdam is in eilanden AFGESTEEKEN.

EN VOOR hem HOOFT, *Ned. Hist.* 1677. bl. 5. *Vrankryk,*
om die beknopte mooghentheit, GESTEEKEN van den ouden baat.
 en bl. 6. *den gemeenen baat tegben den Bisschop* ONTSTEEKEN.
 zie ook zijne *Brieven* I. bl. 3. 1671.

VOND. alleen in *Virg. En.* vijfentwintich malen.

En I. bl. 131.

Nu eens vervaerelijck de krijgstronpet GESTEECKEN.

zie ook bl. 167. 346. 428. 529. maar zeer weinich *gestoken.*
 HOOGVL. *Aartsvat.* IV. bl. 84.

En Abels offer werd met bemelvuur ONTSTEEKEN.

Ik moet bekennen, dat mij deze voorbeelden overtuigende leeren, dat zowel *gesteken* als *gestoken* van gangbare munt door alle tijden heen geweest zij. Uit aanmerking der Onregelmatigheit, die ik in dit *gesteken* meende te bespeuren, en van welks tegendeel ik bij mij zelfs noch geen volledich vonnis gestreken hebbe, is dit Deelwoort door mij tot heden een onverzoenlijke haat gedragen. Hij is nu vrij wat gestilt, en noch zoo veel te meer, nadat ik, 'tgeen u wonder! een weinich meer in 't lezen op dit Werkwoort gelet hebbende, most opmaken, dat bij de outste Schrijvers, zoo niet meer, ten minsten wel zoo veel *gesteken* als *gestoken* gevonden worde. Ik heb het altoos zorchvuldich gemijdt, in anderen afgekeurt, en ook hier verwezen. Ware 't de slotkank niet geweest, men hadt er ook *gestoken* gevonden, gelijk op r. 48. 174. maar nu behoude ik *gesteken* onbeschroomt. Of het echter niet aan een zeervroech en overout verloop moet toegeschreven worden, zal ik onbeoordeelt laten.

vf. 353.

Dat, uit EEN Christens mont geboort.]

't Verchilt vrij veel van goede taal te zeggen een *Christens mont*. Hiervan kon mij TEN KATE beter onderricht hebben.

Lees

Lees hem D. I. redewiff. II. bl. 349, 350. waar hij zeer-eenvoudich en klaar aantoot het onderscheiden gebruik van een *Bischops kleet*, en eens *bischops kleet*. Het zelfde heeft ook hier plaats.

vf. 416.

Let ik op Jezus zuivre MIN.

Meermaal heb ik bij mijzelven gedacht, of er geen onderscheit ware tusschen *min* en *liefde*. *Liefde* begreep ik werdt voor ene geoorloofde hartstocht, *minne* ook wel voor ene ongeoorloofde in een' kwaden zin genomen; en zoo bevondt ik het bij KILIAAN, die van *minnen* zecht, van de Hoochduitschen meestijs 'in een' kwaden en vuilen zin te zijn gebruikt; en verder op *min* en zijne zaamgezetten vele verklaringen geeft, die dit ook bij ons aanduiden, als *minnespel*, *minnedrank*, enz. meest ten kwade, 't-welk wij van *liefde* niet weten. Wiltge meer, lees d. v. KOORNHERT I. B. 6. H. fol. 274. b. f°. of fol. 14. b. 12°. 1630. van de Zedekunst, welke plaats wij niet kunnen voorbijgaan uit te schrijven. Dus zecht hij: „De Minne wert by velen oock uyt gesproken mette naem van Liefde, maar dat oneygentlijk. Want de ouden oock verstaan hebben by de Liefde, een reyne, maar by de Minne een onkuysche tochte des herten. Dit vindtmen in de oude Neerlantsche boeckē doorgaans ende wel uydruckelijc in 't oude liedeken vant Klercxken ter scholen, te weten,

„ *Dat HEETE MIN wel magh verkouswen,*
 „ *Maar REYNE LIEFDE magh nyet vergaan.*
 „ Hier mede stemt oock over een d'Overlantsche sprake: „ want daar het woort *minnen*, 't welk van *minne*, geen mindere schande en iste noemen, dan hier oneerlijk luyden d'alderdorperlijkste woorden, diemen op 't alderonschamelste magh verhalen inden openbaren bordeelen”. Hij teekent dit Hooftstuk met den naam *Vande minne of byslapenslust*. Zijne tijden, die hij beleeft heeft, zijn onze tijden niet.

I. 501-503.

*Gij, die, na uwe bemelvaart,
 Als overwinnaar beerscht daar boven,
 Wat doe ik buiten u op de aart.*

Wij twijfelen, of deze woortschikking wel bij iemand zal aangenomen, en niet eer aangezien worden voor een *Ανακόλουθος*, zoo als men in de Scholen spreekt, in welke, voor dat de mening en zin van den Schrijver uitgedrukt is, men een nieuwe aanvangt, die van de eerste niet afhangt; of anders, waarin iet ontbreekt, dat ter nootzakelijke zinvulling vereischt wordt. Echter is de aart hier enich-

enichzins verſcheiden, gemerkt de aanspraak in den vijfden naamval ingericht, teffens andere naamvallen met zich voeren kan. D. V. HOOGSTR. in zijne aanspraak voor de *Geflachtlijst* bl. LXIX. berispt over zulk een *Anacoluthon*, als ongeoorlooft, ANTONIDES. Bijzonder in het stuk van Vergelijkingen doet HUYDEC. het zelfde omtrent VONDEL, in zijne keurproeve, bl. 58, 168, 237. Voech er uit den zelven noch bij, *En. B. X.* bl. 447.

*Bloos' hoofts, en zonder bedm, en blonck, zoo bel en ſchoon,
Gelijck geſteente in gout, dat aen den bals gebangen,
Of 'tbaer, tot ciersel dient, of als yvoor, omvangen
In boſchboombout, OF ALS YVOOR, in terehyntb
Van 't rijke Oricie gezet, den kunſtprijs wint
Door zijnen ſchoonen glans, VOOR, ALS YVOOR, DAT in tere-
hyntb, enz.*

Een voorbeeld dat enigzins nabij het onze komt. geeft de HR. HUYDEC. uit BRANTS *vredegedicht*, op bl. 338. gy, o *Hollant zal ik noemen*, voor U. Een ander *Anacoluthon* leze ik ook bij MEINS, in den *Lofz. van J. C.* bl. 59.

Dat God

*Hem ſelven ook een wet om onſe wil ſou ſetten,
TE worden, dat wy zijn, voor, zou worden.*

Van gelijken VOND. in *Virg. B. IX.* bl. 426.

*De Troiſchen, lang gewoon de muuren voor te ſtaen,
AEN 't worpen met getuigh en ſchichten ſtadigh aen,
EN STOOTEN ſtijf van zich met kloeten, en mes ſtocken.*

Zy rollen ſteenen, voor, zij ſtooten, of alleen ſtooten zonder en, ten ware de Dichter hier gemeent hadde en aan 't ſtooten, dat zeerduiſter zijn zoude.

Noch anders is het gelegen met het geen wij vinden bij VOND. *Een god, als gy, zijt waardich*, voor is, en wat er meer van die foorte bij te brengen ware.

Maar wij ſtappen hieraf, vermoeit van aanwijzen van miſſlagen, op eene wijze, die ik vertrouwe dat mij niet evel zal worden opgenomen, gemerkt ik met mijne miſſlagen te gispen en te berispen, enige dingen heb trachten aan te wijzen, waarvoor de oefenaar van Taal- en Dichtkunde zich onder anderen te wachten hebbe. Wij hadden meer te zeggen, maar vonden hiermede aan ons oochmerk genoeg gedaan.

A. K.

Op bl. 332. reg. H. leeft men
„ dat ene kleiner laachte dan waar in ”
in plaetze van
„ dat ene kleiner laachte waar in ”

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN NEERLANDS TAELEN-DICHT-KUNDE.

N°. 21. voor den 1. van Hooimaend 1760.

MYN HEEREN,

De liefde, die ik tot de fraeie Dichtkunde heb, heeft my getrokken, by myne ledige uren, tot het doorbladeren der Poëten; by welke gelegenheit ik vaekmael aenmerkingen over deze en gene Vaerzen, die ik aentrof heb gemaakt, en fraeie spreekwyzen aengeteekend, zoo tot vermaek, als om 'er my zelve, zoo ik immer besloot zelf eenige uren aen de Dichtkunde te besteden, nuttig door te wezen. Dus heb ik gene kleene verzameling by een gebragt, die mogelyk in Uwer Edelheden *Bydragen* van eenig nut zou kunnen zyn, tot welk een einde ik die, hoe zy ook moge weze, toezend aen Uwe Edelheden.

Ik heb vaek in het maken myner aenmerkingen myne jeugd over stouthheit beschuldigd, dat zy dorst onderstaen zülke doorlugtige mannen te beknibbelen; maer als ik de vermaning van den voortreffelyken Heer HUIDECOPER zag, die elk aenspoort, niet uit haet, maer tot voortzetting van de kunst, elkanders werken te toetsen, en het gebrek met bescheidenheit aentetonen, zoo men iets meent te zien, dat tegen de reden sryd, besloot ik voort te gaen, en die les naertekomen.

Ik heb een' eerbied voor alle de dichters, die ik aenhael, en deze aenmerkingen niet gemaakt om iemants werken te benadeelen, maer slegts tot nuttige waerschouwing voor my zelve en voor anderen, zoo 'er eenige nuttheit

Bb

uic

uit kan ghaeld worden; naerdemael ik niet zoo verwaten * ben, dat ik alles voor een fout zou willen doen doorgaen, wat ik niet goedkeur; geenszins; elk denkt byzonder, en ik heb geen reden om te geloven, dat ik beter denk dan een ander, daerom ben ik steeds gereed om swaks myn gevoelens te veranderen, zoo my iemant, met reden en bescheidenheit beter onderrigt, het geen ik ook wensch, dat men zal doen, naerdien ik ondervonden heb, dat men nergens meer door vordert, dan wanneer men zyne feilen door kunstenaers word aengetoond, wanneer men die, naer het voorbeeld van Apelles, naderhand kan verbeteren, en 'er zich voor wagten.

Zoo ik merk, dat deze myne Aenmerkingen aen Uwe Edelheden, wier kundigheit in deze soort van zaken ik met vermaek gedurig beschouw, behagen, zal ik meer en meer myn vermogen aenwenden om iets tot den nuttigen arbeid, dien Uwe Edelheden hebben ondernomen, medetewerken. Ik neem onderwyl de eer Uwe Edelheden van myne hoogachtinge te verzekeren.

M Y N E H E E R E N

UW.E.D.W. Dienaer.

Nec timide nec temere.

D I C H T K U N D I G E A E N M E R K I N G E N.

Iste Aenmerking.

De Heeren Schryvers der *Maendelysche* BYDRAGEN merken in de aenteekeningen op het fraeie dichtwerk van den Heer DE HAES, in hun 14. No. zeer wel aen, dat men den *Nacht* nooit uit de *Westerskimmen* moet laten komen, gelyk vele Dichters dit gedaen hebben, maer altoos uit het *Oosten*. De Heer HUIDECOPER heeft dit zoo klaer aengetoond, en de fraeie

* Zou, met dorlof, zou verwaten ook verwaend konnen bsteekenen? KILIAEN EN HUYDEC. leeren het ons voor verlaten; en in den ban gestoten, verlaten.

fraeie Natuurkunde leert het zoo zeker, dat 'er niet aen te twyfelen is. De verstandige HOOGVLIET heeft het op de aengehaelde plaets, in de *Bydragen*, zeer wel waergenomen. Wy trekken hier een gevolg uit, dat een Dichter, wil hy een kunststuk aen den dag brengen, in de Natuurkunde, zoo wel als in de Aerdrykskunde en andere fraeie wetenschappen moet geoefend wezen. Die dit verwarelozen, het zy onbedagt, of door onkunde, zeggen niet zeldzaam dingen, die valsch, zoo niet belachlyk zyn, ten minsten tegen alle reden aenlopen. De zoetvloeiende HOOGVLIET, die zoo natuurlyk, zoo wel den nacht uit het Oosten deed aenkomen, vergreep zich echter op eene andere plaets tegen deze aenmerking in *Abr. den Aertsv. 6 B.* waer de gelovige Sara dus spreekt:

Hoe! zoude ik twyfelen aan Gods beloftenissen?

6 Neen! de Zon zal eer baar jaarlyks loopspoor missen,

De MAAN des morgens in het OOSTEN ondergaan; enz. De Maen loopt altoos van het Westen naer het Oosten, en gaet dus altoos in het Oosten onder, naer onze wys te spreken. Men kan dit zien in het doorwrogte werk van den doorlugtigen Hoogleeraer LULOFs. *Als men*, zegt die Heer, *des avonds acht geeft op de plaatsing der Maan ten opzigt van een vaste sterre, en men des anderen daags des avonds op het zelfde uur wederom de plaats der Maan gadeslaat; bevindt men dat zy van die Sterre omtrent 13 graden ten Oosten is afgeweken, zoodat zy omtrent 47 minuten later onder onzen Middagcirkel komt, dan de Sterre, daar zy 's avonds te gelyk met dezelve onder den Middagcirkel gevonden wierdt, waar uit men op kan maken, dat de Maan van het Westen naar het Oosten, en dus volgens den rang der Hemelteekenen bewogen wordt.* Inl. tot de Besch. des Aardkl. bladz. 125. lid 90.

Gods beloftenissen zouden des zeker missen, omdat de Maen in het Oosten altoos ondergaet, het geed vlak stryd tegen Sara's kragtige betuiging, en de meening van den Dichter.

Wy merken hier, ten opzichte van de Aerdrykskunde, die ook voor een' Dichter zeer noodzakelyk is, aen, dat wy nauwlyks dezen regel van den Heer

DE HAES verstaen Portugal I. B. bl. 5.

*'t Spaensche zout schuurt zynen westerkant ;
Terwyl 't, in 't Oosten, grenst aen 't Kastiljaensche
strand ;*

Portugal grenst eigenlyk in het Oosten aen de Spaensche Provincien *Andaluzie, Estremadura* en *Leon: Kastilie*, het voornaemste Landschap van *Spanje*, word voor het geheele ryk genomen. Dit 's zeer wel ; maer hoe komt het woord *strand* hier ? Portugal grenst aen deze zyde aen geen strand van Kastilie, maer aen het vaste land van Kastilie. Zoo men *strand* in de betekenis van allen *boord, scheiding* enz. van een gewest kan gebruiken, is het goed ; dan tot nog toe heb ik dit niet gevonden, en zie nog de reden niet, waarom die keurige en zoetvloeiende Dichter, dit hier gebruikt heeft.

II.

Niets is fraeier in een Vaers, dan dat, het geen de Redenrykers opklimming noemen. Men zie daer proeven van in het 14 stukje der *Bydragen*. * Dan een Dichter moet zorgvuldig opletten, dat hy hier geene mindere zaken op meerdere laet volgen, en het min gewigtigste voor het meergewigtigste plaetst. Hier misgrypen zig velen. Voor allen zullen wy het uit den Heer HOOGVLIET aenwyzen, in *Abr. den Aertsv. III. Boek*.

— *De boom draagt dorre blaân,*

Men ziet geen smaaklyk ooft aan groens takken bangen.
Dit 's zeker geen wonder, als men geen blaren aen bomen ziet, zal men 'er ook geen smaaklyk ooft aen vinden, en als men het eerste gezegd heeft, spreekt het laetste van zelf.

1ste Boek.

Deze aartkloot zal veel eer veranderen van stes:

Eer zal 't gebergte zich neerzetten in de Zee: enz.
en vyf regels lager,

't Gebergte mag wyken en de steile beuvels beven ;

*Maar nimmer 't woord, dat by aan Abram heeft ge-
geven.* Als

* Ook onz voorg. Stukje No. 20. bl. 331. en volg. gedrukt, lang na we dit ontvangen hebben.

Als de Aerdkloot van zyn plaetse veranderde, zou er iet meer geschieden, dan wanneer het gebergte, deel van den Aerdkloot, in de zee werd gezet. De onderste regel zegt niets. Als Gods heilbeloften zoo vast zyn, dat de Zon en Maen eer haer glanssen zouden verliezen, en de aërde van plaetse veranderen, behoeft men geenszins te twyfelen, dat zy zouden wankelen, als de steile heuvels beven, dat vry wat minder in zich besluit, dan de voorgaende zaken.

Nog eens zegt dezelfde Dichter in dat zelfde voortreffelyk werk:

*Die met my vaderlant, en huis en maegschappy
Verliet. —*

Als men het vaderland heeft verlaten, volgt het van zelf, dat men zyn huis en Maegschap ook vaerwel heeft gezegd.

VONDEL *Altaergeb.* I. Boek.

Een appelbeet kost lyf en ziel bederven:

Een doller lust bekoomt den mensch zoo zuur.

Kon de lust naer den appel iet meer doen dan ziel en lyf bederven, dat de appelbeet zelf reeds gedaen had?

OVIDIUS zondigt vaekmael door de weeldrigheit van zyn geest hier tegen: *Metam.* 1. 292.

Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto.

De zee en 't lant was een, men zag het al gedolven.

In eene bare zee, een vlakke zonder stromt. VONDEL.

en vaers 315. zegt hy:

Separat Aëniös Aëtaëis Phocis ab arvis,

Terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illa

Pars maris & latus subitarum campus aquarum.

— 't vruchtbaer lant, zoo lang 't in zyn bestek

Noch lant gebleven was, biel Attika gescheiden

Van 't vette Aoniën, en Focis vruchtbre weiden,

En was nu bare zee en sletbts een watertuin. VOND.

En zeker geen wonder, daer alles niets dan een bare zee was, 't geen OVIDIUS reeds vergeten had, dat te voren door hem was gezegd.

Zoo ook in het derde Boek der *Herfcb.*, na dat hy

En schono vaerzen gezongen had; hoe de Nyl en alle andere Stromen door den heeten zonnegloed waren uitgedroogd en zelfs:

*Mare contrahitur: siccaque est campus arenae.
Quod modo pendus erat, quosque altum texerat aequor,
Existunt montes.* ———

De zee word enger en een zandvoelt, wat met golven
Noch flus bedeki lag, wyrt gebergte, eerst diep gedolven.

En zoo straks laet hy 'er op volgen:

*Ima petunt pisces: nec se super aequora curvi
Tollere conjuetas audent delphines in auras.*

De visschen duiken, en geen Dolfyn durft bestaen,
Naer zyn gewoonte, 't hoofft te water uit te steken.

De groote kenner der Dichtkunde ADDISON merkt hier zelfs aan, dat dit uitdrogen van de zee hier te dicht volgt op het uitdrogen der rivieren, en dat NAZO die vaerzen wel had mogen sparen. Zie ADDISONS *Werke*, *Ovids Metam.* boek II. 296.

I I I.

De voorgaende aanmerking heeft ons gelegenheit tot dit volgende gegeven: te weten, dat een Dichter, als hy van iets gezongen heeft, dat voorname Personaedjen of Zaken niet konden uitvoeren, zich zorgvuldig behoort te wagten, van nimmer te zeggen, dat het mindere niet konden doen. Schoon dit geen bewys nodig heeft, en klaer is, heeft VONDEL dit echter verwaerloosd. In het vaers, dat het opschrift van den getemden Mars voert, leeft men deze regels:

*Neptuin verloor den drietant, die de stranden
En rotzen schudt. De Krygsgodt wrong Vulkaen
Den maker uit zyn vuisfen, onder 't slaen,
En klonck den staf van stael uit Plutoos banden.*

En Tritons schulp was by trompet en trom
Te heesch te schor om vyanden te ontzeggen.
Triton word by de oude Dichters als een heraut van Neptuin, die hem last geeft om de zee te bedaren,
of

of een het woeden te helpen, afgebeeld. Nadat VONDEL verhaald heeft, hoe de Kryggod Mars de voornaemste Goden hun geweer ontrukkt, en den Zee-god Neptuin zelve weerloos gemaakt had, voegt hy er by, dat Tritons schulp by trompet en trom te heesch was, en de woede van Mars niet kost beletten. Dit is waerlyk luttel wonders. Neptuin was wapenloos, en vermogt niets, hoe veel te minder zyn knecht, die boven dit geen gezag op oorloggen immer is toegeschreven. De Dichter heeft hier tegen alle reden, en waerschyndlykheit gezondigd.

I V.

OPDRIESCHEN vind men in de beteekenisse, uit den grond doen opkomen, opvloeken: ANTONIDES *Ystr.* 1.

— *Waeruit d' Ykoning wert geloofd*

*Zyn watergodendom om bunns wrack te wetten,
Te hebben opgedriescht met klinkende trompetten,
En Zeekinkborens.* —

Ik teeken dit hier zood zeer niet aan om over dit woord *opdrieschen* iets te zeggen, schoon het my op ver na zoo Poëtisch en kragtig niet toefchynt, als *opvloeken*, gelyk ANTONIDES dit kon gebruikt hebben, ten ware men in verouderde woorden meer smaak vond dan in bekender, of om geen tweemalen het zelfde woord te gebruiken, zich hier van bediende, gelyk dezelve Dichter doet in het IIde B.

— *Toen de opgedrieschte vloeken*

Bestonden, heet op wrack, Itaelje te bezoeken.

Maer ik maak hier deze aanmerking. ANTONIDES voert den *Ystroom* in blakenden van gramschap op den *Amstel*, wien hy wil bestryden, omdat dees hem over zynen brakken vloed beschimpt had. Elk trekt met zyne bondgenooten ten stryde; doch de Yvorst, die zood veel beweging maekte, komt zeer slegt van de zins: *Neptuin* werpt hem den mond vol slym en slyk, dat hy, volgens *Proteus* raed, uitbraekt op het *Pampus*, waer hy deerlyk kwynde. Deze verciering was hier niet onaertig, indien de Ykoning de voornaemste Personaedje niet was, die reeds in het begin wordten toen gesfeld, en gestraft, als een onbezonnen Vorst, en dit bedryf boezemt den lezer reeds eene

minachting in voor iets, dat de Dichter ten hoogsten top van eere wil voeren. In een Lofgedicht op iemand, of iets, of in een Heldendicht moet niets den lof en den naam der hoofdpersonaedje kwetzen, maer alles moet samenspannen om den lezer liefde en achting voor den Held in te boezemen. Geene Helden dichters hebben dit zoo treffelyk waergenomen, als VIRGILIUS EN HOOGVLIET. Schoon de *Ilias* van HOMERUS verwonderlyk kunstig is, brengt echter de dulle drift van *Achilles* een afkeer voor die hoofdpersonaedje in den lezer aen. Een edelmoedig hart kan geene achting krygen voor een' onbarmhartigen, die den overwonnen agter zyn wagen sleept. De reden zelve van den Oorlog, dien HOMERUS beschryft, moet van eene hoere afgeleid worden, dat ook minachting baert. MARO zelf, hoe naeuwkeurig hy zynen *Eneas* voor alle smet tragt te bewaren, heeft werk genoeg gehad om den lezer in hoogachting voor dien held te houden. Het bedrieglyk verlaten van *Dido*, door *Eneas* onteerd en trouw beloofd, brengt den lezer in kwade gedagten van dien vromen held, waervan de yver om den last der Goden te volgen hem naeuwlyks kan verschonen. HOOGVLIETS *Abram* is hier altoos groot, en een waer Held. Ik geloof, dat men in den heelen Bybel geen beter Personaedje zou vinden, de Zaligmaker der wereld, en mogelyk Elias uitgezonderd, voor een heldendicht; naerdemael alle Personaedjen, hoe heerlyke daden zy hebben uitgevoerd, geen onderwerp voor een gelukkig heldendicht kunnen zyn. GIDEONS ongeloof geeft straks een smet in het karakter van dien Held. MOZES ongehoorzaamheit aen de fontein, en zyn dood in de woestyne zoude eene onvolmaekte uitkomst van een Heldendicht geven; of men moest die feilen verzwigen, en eene andere uitkomst maken. Ik oordeel, dat ANTONIDES beter zou gedaen hebben, zoo hy dezen stryd van den Ystroom niet, of op eene andre wys had opgehaeld.

V.

BRON. water, dat uit den grond ontspringt, en te samen stromende een' Rivier maekt, houd men voor het

het begin van dien stroom, en de wel, daer dit water uitkoomt, hiet men de Bron van eene Riviere. Zoo hebben de Ryn, Maes, Schelde, eene bron, geenszins het Y, een tak der Zuiderzee, die tegen de Hollandsche duinen doodloopt, en evenwel wenscht ANTONIDES, Ystr. I. Boek:

*Gy groote Stroomgod, laet uw bron myn Hippokreen,
De hoge Muiderberg een' Helikon verstreken.*

Dat iets, hetwelk in de natuur der dingen niet te vinden is, de daed van een' ander zou uitvoeren, is naeuwlyks te begrypen. Zoo ik van het Y kan zeggen, *laet uw bron myn Hippokreen verstreken*, zou ik ook, met het zelfde recht, als ik iets van het Zeeuwsche eiland *Schouwen*, in 't welk men naeuwlyks eenen boom vind, zong, kunnen zeggen: *laet uw bosch my een Tempe verstreken*. Maer dan eischte ik iets dat onmogelyk is, en my nooit kan geworden, en derhalven iets dat buitensporig is. Een Dichter leere hier uit, hoe noodzakelyk het is op alles acht te geven. De minste kleenigheden zetten niet zeldzaam een Dichtstuk fraeiheden by, daer de minste kleenigheden het ook veel van zyn' luister ontroven, zoo zy kwalyk te pas komen. Ik heb lang getwyfeld, of 'er in de Historie van *Narcissus*, die QUIDIUS met zoo veel zwier beschryft, niet iets schuilde, dat door zyne onwaerschyndlykheit in het oog liep, schoon ik lang in beraed stond, of ik 'er iets van zou aenteekenen, omdat ik my zelve hier mistrouwde. *Narcissus*, Zoon van de Nymf *Liriopé* en den stroom *Cefizus*, was voorspeld, dat hy gelukkig zou wezen, zoo hy geen kennis van zyne schoonheit zou krygen. *Narcis* door het bosch dwalende, koomt aen eene beek,

— Zoo klaer als Zilversteen

Zoo klaer gelyk Kristal —

Hier viel de Jagbtknaep neer, vermoeit van bitte en jagbt,

*Om zich van koelte en bron te dienen, ondertusschen
Genegen zynen dorst met versche bron te blusschen,
Verneemt by drinkende al een' andren dorst en trek,
En door zyn eigen scbyn in 's water, zonder vlek*

Be-

Bekóort, bemint terstont een ongelicbaemt wezen,
 En ziet den schyn aen voor een lichaem —

Is het wel waerschyntlyk, dat *Narcissus*, Zoon van een stroom-god, gedurig in het veld en aen beken verkerende, in den ouden dom van zestien jaren, zich zelve nimmer in het water zou gezien hebben, nimmer ontdekt, dat de beeldtenis van een lichaem in het water zich vertopnde? Dit hielt my een lange poos onzeker, en ik merkte *Narcissus* in een staet van zwaarmoedigheid aen, die vaekmael, gelyk de Geneesheeren ons leeren, den mensch doet vrezen voor iets, dat waerlyk alleenig in de inbeelding bestaet. Dan sints ik de keurelyke werken van den Heer *ADDISON*, een Engelsch Dichter, in handen heb gekregen, heeft de aanmerking van dien Heer op dit zelfde geval, my versterkt en overtuigd, dat hier iets tegen de waerschyntlykheit aenliep. Dit geval van *Narcissus*, teekent die Heer op deze plaets aen, gaf waerschyntlyk *Milton* gelegenheit om die gedagten aen *Eva* toetepassen; doch, myns oordeels, was haer verwondering, toen zy haer eigen beeld en gedaente in het water zag, veel redelyker, en naturelyker, dan die van *Narcissus*. Zy was een ongeoesend, pasgeschapen Wezen, en des ligter te bedriegen; maer *Narcissus* had reeds zestien jaren in de waereld geweest, was broeder en zoon van de *Waternymfen*, en men moet daerom onderstellen, dat by lang te voren voor zyn ongeluk, by bronnen en water verkeerde. *ADDISON'S Works* pag. 287.

V I.

BEGRAVEN. kragtig en deftig zyn deze vaerzen van *ANTON DES*, *Ystr. I. B.*

Daer Heemskerk, onder 't ys in eindelooze nachten

BEGRAVEN, even fier de golven durf verachten.

Maer ruim zoo schoon deze regels van den doorlugtigen *Draffzaert*, in *Welzen*:

Die vele maenden van de waereld afgescheiden,

BEGRAVEN onder sneeuw hun leven zulten leiden

By 't bongrig builen van 't ruig ongedierte fel

In 't koningryk der nacht.

Ik wenschte wel, dat my ismant eens schoner regels
 aen-

aentoonde dan deze zyn, om de stoutheit der menschen aentetonen, en wat een fiere ziel durft ondernemen. Die geheele voorspelling van den Stroomgod van de Vecht is overfraei, en toont een blyk van het edel vernuft des Amsterdamschen Tacitus.

Wy merken hier aen op ons woord *Fier*, dat het zelve zoo wel voor *grootmoedig*, als voor *trotsch* en *hoogmoedig* in onze taal gebruikt word, als uit dit vaers van ANTONIDES blykt. De Franschen gebruiken dit woord ook in den zelfden dubbelen zin, gelyk men zien kan: *Dictionnaire Encyclopedique* le mot *fier*.

In deze regelen heeft men ook eene van de plaetzen, waar HOOFT het woord *Nacht* vrouwelyk maekt. De Heer HOOGSTRATEN merkt met recht aen, dat het mannelyk geslacht moet gelden. Men zie hem in de *lyst der Zelfst. Naemw. in Nacht*.

V I I.

MOEDWIL. beteekent *dartelheit*, *brooddronkenheit* enz. Zeer kragtig en fraei drukt HOOFT de rampen, die de stoutheit, en den moedwil volgen, uit in deze regelen. *Velzen*.

Wat is het sterfelyk geslaecht ook zwak en broos?

6 God, hoe licht vergrypt een uur, door 't radeloos

Bestaen van MOEDWIL slinks, 't gheen eeuwigeits
verlenghen

Met alle wysbeits raeds niet weêr te recht kan brengen!

V I I I.

PEIL is een merk, dat voor zaken gesteld word, om derzelver maet, hoogte, te bepalen enz. ANTONIDES *Bell. aen hand*, van Amsterdam:

En ziet uw waterstad Europes oog en pracht,

Gebeven boven PEIL der waereldlyke magt.

Ik wenschte wel te weten, als Amsterdam boven het *peil* der waereldlyke magt was verheven, wat Amsterdam dan zyn zou? Zekerlyk van eene goddelyke magt. Zoo 'er ooit een grootspraek of *Hyperbole* gemaekt is, is het deze. ANTONIDES, wien men een gezwollen styl toeschryft, is het echter niet allecn die zulke grootspraken gebruikt, en de Dichter geeft dien lof aen zyn begunstigde Stad. Het zou iemant misschien vreemder schynen, zoo wy zeiden, dat Helden zelve, by de Dichters, van zich zelve zulke groot-

grootspraken doen. *Eneas* zegt by MARO *Aeneid.* I.
Sum pius Eneas — fama super aethera notus.

I X.

PRONKEN beteekent *pralen*, *bovaerdig getooid zyn*; of een *streng gelaet aennemem*, als *onbeweegbaer zitzen*, *wanneer men ergens over misnoegd is*. Ik vind dit woord in een *misselyken zin* gebruikt in *VONDEL'S Gysbr. van Amstel*, 4de bedryf:

*En zag, toen ik een poos verbaesd had zitten PRONKEN,
 Een dikken rook en smook, en na den rook de vonken.*

Gysbregt verhaelt hier aen zyne *Vrouwe*, wat 'er al omging in de *Stad*, hoe veel gevaers hy had doorgeftaen; hoe hy naer het *Klarissen Klooster* zich had begeven, om te zien hoe het met de heilige *Maegden* zoude aflopen; hoe hy het *Klooster* zag ingenomen, en op een boom klom om het noodlot der *Nonnen* te zien. Dit geheel verhael is deftig; maer hoe *VONDEL* een *Held*, als *Gysbregt van Aemstel* was, kan doen zeggen, *ik zat te pronken*, betuig ik niet te verstaen. Ik denk, dat *VONDEL* het slegts in den haest heeft neergezet om een *Rymwoord* te vinden, en zyn vuur niet uitteblusschen. Dit gebeurd niet zeldzaam den *Dichteren*. Wy zouden echter oordeelen, dat men beter deed, als men in het vuur van zyn vaerzen te maken is, en geen bekwaem *rymwoord* kan vinden, *VIRGILIUS* naertevolgen, die waerschynellyk om zyn vuur niet te doven, halve regels, die hy niet behoorlyk kost vullen, openliet, dan lamme vaerzen, door het inbrengen van woorden zonder zin te maken.

Vriendelyk bedanken wy den ervaren *Schryver* voor dit gezonden stuk, recht in den *smaek* voor *onze Bydragen*. Wy hoopen dat ieder *tael-en dichtlief* hier door zal werden uitgenoodigd, en dat deze kundige oordeelaer ons by vervolg meer zynere herfenvruchten voor onz blaedjen zal gelieven toeteschikken; mocht het ons gebeuren, zyn *Ed.* by name, of ten minsten by *adres* te kennen om minzaam te briefwisselen, wy zouden niet nalaten door onz gewoon lettergeschenk zyn *Ed.* onze verplichtinge te betuigen.

180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Schijf
voor s
dier
den
er
fren
twi
er

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. Le Mair* alle maanden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Tailifert* en *Gilliffen*, Zierikzee v. d. *Tboorn*, *Flifflinge Pajenaar*, Amsterdam *Houttuyn*, *Tongerlo*, *Meyer* en *de Wit*, Haarlem *Bofch*, Rotierdam *Arrenberg*, 's Hage *O.* en *P. van Tbol*, Delft *Sterk* en *vander Smout*, Utrecht *Kroon*, de *Paddelingen*, *Sruyt*, de *Meyeren* en *ten Bofch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwaarden *Chalmet* en *Comp.*, Franquer *Huytsma*.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R L A N D S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 22. voor den 1. van Oegstmaend 1760.

*Ik zal myn tekst en preek tans in drie deelen deelen,
En de onderdeelen doen vervolgen zoo 't behoort.*

Ik zal — ik zal

*Elk wagt met aandacht na 't vervolg van dat ik zal,
Maar let men op den zin, dan zegt by niemendal.*

LANGENDYK.

M Y N H E E R E N !

Ik gebruike deeze woorden van den blijgeestigen Haarlemfchen Historiefchrijver en Dichter tot een opschrift boven deezen mijn' brief, niet zoo zeer om dat dit aan wekelijksche en maandelijksche blaadjes eigen is; indien ik aan den *Spektator* of *Philantropie* schreef, zoude ik zekerlijk een Latijnsche of Griekfche Phrases of Dichtregel ter materie dienende, opzoeken, maar aan de Uitgevers der *Maandelijksche Bijdragen* schrijvende, kan ik volstaan met eenige regels uit een goed Neêrduisch Dichter, of wel met niemendal, want ook in deezen heb ik gemerkt, dat Gylieden U het slaafachtig gebruik deezer eeuwe onttrekt. Ik doe het voornamentlijk met oogmerk, om dat ik deezen mijnen brief, gevoeglijk in zoo veele deelen zal kunnen verdeelen; en zoo het niet schijnen zou, dat ik bij voorraad eene al te laage gedachten van mijne eigen hartenvruchten wilde ver-

C c

too-

toonen, om daar door Ulieder gunst voorinteneemen, een loopje te dikwerf by openbaare Redenaars en Schrijvers gebruikt, om niet ras ontdekt te worden; ik zoude tot een tweede reden opgeeven, dat het bij slot van rekening, met mijn Brief wel gaan kon, even als met den *Prediker* die LANGENDYK naar zijn gewoonte zoo geestig affchett, namentlijk dat ik *niemendal zeggen zal.* — Doch ter zaake.

Ik ben een beminnaar, en bij voorkomende gelegenheden, ook wel eens een oeffenaar der Nederduitsche Dichtkunde, dus ik nu en dan, zoo veel mijn nauwbeperkten tijd zulks wil gedooogen, dan eens met mnder, dan eens met meerder geluk, de handen aan de Lier slaa. De Nederduitsche Taalkunde is al te naauw aan de eerstgenoemde en bij mij op hoogen prijs geschatte liefhebberije verknogt, dan dat ik ten opzichte van dezelve geheel onverschillig zoude zijn; doch of het mijne geartheid mede brengt, dan of het al mede aan tijdsgebrek is toeteschrijven, ik bepaal mij alleen tot dezelve taalkennis in haar zuiverheid, zoo alsze in, en vooral na de tijden van *Hoofst* en *Vondel* tot een trap van volkomenheid geklommen is, waar van men, zoo lang 'er geen algemeenen Regel is vastgesteld (en wie is *Canonijk* genoeg om die gezag te geven) geen beteren hoeft te verlangen; Hier mede vernoeg ik mij en zoo lang mijn smaak niet verandert, zal ik mij blij die keuze houden. Dit gaat echter zoo ver niet dat ik mij zoude onttrekken om ook van zulke nieuwe hedendaagsche Schrijvers gebruik te maaken, die lust hebben om uit de zee der outheid de paerelen der woordafleidingen op te visschen, om van hun te leeren, hoe men een redelijk verstaanbaar woord, immers daar men de betekenis van weet, geheel onverstaanbaar kan maaker, voor iemand die niet gewoon is gemeenzaam met *Melis Stoke, Claas Colijn, Veltbem, Schrick van Roudorna*, en een geheele bende *Retborijkers*, te verkeeren: — Voor hun, die dezelve dagelijks gebruiken, is het van meer nut, wijl dezelve daar door bevestigd worden in het weder invoeren van woorden, die veele, schoon anders van een redelijk goed oordeel, niet kunnen verstaan, zonder behulp van een aantekening aan den voet der bladzijde; iets dat ik nog onlangs tot mijn gemak *gepraatseert* heb gezien in een Gedicht, 't geen zonder deeze voorzorge voor mij al zoo onverstaanbaar als een Turkschen Almanak zoude geweest zijn; Of, om in den kring van ons Nederduitschland te blijven, ik zoude zonder dusdanige *noten*, zoo veel slichting uit dat Gedicht en uit alzulk zoortgelijken gehaalt heb-

hebben; als een mijner Vrienden niet lang geleden haalde uit de sierlijke Redenvoering van een Dorppafltoor, welke een aanvang maakende met de verklaring van de eerste Vraag van den H. C. bij die gelegenheid het woord *Trooft*, met al zijn wortels en takken afleide uit de rijke bron der Oosterfche en Wefterfche taalen, minder om den aandacht der boeren, die doch al (dat onder zoo een reden niet te verwonderen is) meerendeels knikkebouden, gaande te houden; als wel om zijne geleertheid te toonen aan een hoop, die uit de naaft bij gelegene Stad, als zoo veele bedevaartgangers waren toegevloeid en onder welke mijn Vriend om zijne nieuwsgierigheid te voldoen, zich mede bevond; befluitende eindelijk deeze Aterling van Cicero, met de verftaanbaare uitlegging: dat het woord *Trooft* in onze moederfpraake eigentlijk beteekende, iemand te *troosten* of *getrooft* te worden. — Zie daar een klaare uitlegging van een niet duifter woord; doch ik keere na deezen uitftap, die U-Lieden mogelijk klugtig zal voorkomen en mij zelfs ook zoo toefchijnt weder tot mijn oogmerk.

Uit het hier vooren ter nedergestelde, zullen UEds. gemakkelijc konnen begrijpen, dat ik meede een der Leezers van uw maandelijcfeh Gefchrift ben. — Al aantonds bij de eerfte uitgaave, behaagde mij, fchoon ik moeite had om het tweede woord, BYDRAGEN namentlijc, voor echt nederduifc te houden, het oogmerk als ftrekkende *Ter* (want *Ten* boven n° 17. denk ik niet, dat om eenige wichtige reden verandert is) *opbouw van Neerlands Taalen Dicht-kunde*; Twee zaaken, die helaas! al te weinig naar verdienften behandelt worden; doch ik fchroomde niet, ongeveinfte te werk gaande, te betuigen, dat de uitvoering mij niet altoos even zeer behaagt heeft. — houdt mij op het eerfte leezen van dit gefchrevene niet aantonds voor verwaant of onkundig: zoo min als ik dit fchrijve om U-Lieden aftefchrikken, of een meefterlijc oordeel over eens anders werk te vellen, iets dat anders in onze dagen niet nieuw is, zoo min wil ik het aan een volftrekte onwetendheid aan mijn kant toegefchreven hebben; doch de fmaak is 'er alleen oorzaak van en daar is niet over te oordeelen †,

't geen

† Aan deeze mijne, mogelijk bedurven fmaak, is welligt ook alleen toefchrijven mijne verkiezing, om in het openbaar Kerk-Pfalmgelang de berijming van *Gargon* of *Halma*, en zoo dra ze, met Zangnooten verrijkt te voorfchijn komen, die van 's *Kunffgenootfchap* onder

't geen den eenen walgt, zal den ander om dat het niet zeer gemeen is, voor een *delicateſſe* houden. F. GUICCIARDIN zeide al in zijn tijd, volgens de vertaalinge van den Ridder P. C. HOOFD * „De natuuren der menſchen zijn veel, „ derleij, zoo dat men niet licht verwerpen moet voor „ onwaar, 't geen dat men van iemandt verſtaat gezeidt „ oft gedaan te wezen, al dunkt het eenen onnatuurlijk. ”

Dus moet het ook gaan met de uitgeevers en Leezers van alle bijzonder van *Critique* ſchriften; en het is geenszints mijn oogmerk om de bij ULieden geliefde oude Schrijvers in de haat te brengen. — Is het mijn gewoonte, wanneer ik luſt hebbe mij eens opteſchikken, liever bij een Lakenkoper, die niet verdagt is, dat zijn ſtof door de mot verteert, bedorven, uit de moden, of van een verkeerde ſmaek is, als bij een oude kleêrkoper ter markt te gaan, zulks geeft geen zetregel voor anderen, in tegendeel ik ſtemme gaerne toe, die Lieden moeten ook haar prullen kwijt zijn: Ik volge in deezen ſlechts 't gemeene doch waarachtige ſpreekwoord: door de ondervinding bewaerheid: dat *het beſte, 't beſte koop is.* Mijn oogmerk is alleen, om in dit *tweede gedeelte* van mijnen brief UEds. te berichten, dat ik met anderen, het meeſte genoegen, en waarlijk ook het meeſte nut, uit uw werk haelen kan,
wan-

de Zinspraak LAUS DEO, SALUS POPULO te Amſterdam bij den Dichterlijken Boekhandelaar P. Meyer onlangs van de Pers gekomen; of eindelijk die van den ſtichtelijken Dichter J. E. VOET, van wiens keurige berijminge ik meede onder *ſecreſſe* reeds cenige bladen geſien hebbe, doch die, om de gezochte en zoo naa mogelijk te bereikene volmaaktheid te vinden, niet zoo ſpoedig voortgaan, als de verlangſte der Liefhebbers van een noodzakelijke verbetering, wel ſchijnt te vorderen; 't geen ik daar uit moet beſluiten vermits nog niet meer dan 36 Proeſpalmen heb ontfangen. Ik zegge, dat het mijne verkleefing is, alle deeze genoemde, den voorrang te geeven boven die, naar onſe verbeterde tijden wel te recht te noemen *allendigen* DATHEEN. Kan men naar Ulieder rechte verbeelding, niet waanen, zonder belagchelijk te zijn, den evengenoemden te verſtaan. Zonder behulp der Oude Schrijvers, gelijk UEds. zoo meeſterlijk hebt betoogt, tegen de zulke die hem op een Lachverwekkende wijze zochten of ſcheenen te verdedigen? Ik verbeelde mij op mijn beurt, dat het meede geen onbelagchelijke vertooning zoude maaken in een onzer hoofdkerken op een min of meer verheven plaats te zitten beſchanſt achter een borſweering van zulke Dichters, als zoo even (bl. 2.) genoemt zijn, en die heeft men echter nodig om met hem, niet ſlechts in het wild, maar zoo als vereiſcht word, met den verſtande te zingen.

* Zie zijne Vertaalingen: bl. 139. No. 79.

wanneer het ingericht is, om bij het voorstellen van een goed, immers redelijk Dichtstukje, het zelve te verzellen met zulke aanmerkingen die een jong Dichter kunnen leeren. Wat eigenlijk *Taal*, wat *dichtkundige Sieraaden* zijn; en zulks door voorbeelden uit zulke goede Dichters, die, zooze al niet ten hoogsten top van kennis zijn geklommen, echter onder de laagste Classis niet behooren; gelijk UEds. dit keurig hebt gedaan in N. 2 en 14. Of tot aanwijzing van Leemten en gebreken, daar een goed Dichter zelfs somtijds niet vrij van is, en die derhalven, aangewezen zijnde, ook tot baaken voor een jong Oeffenaer kunnen strekken en om die reden ook nimmer ten kwade moeten genomen worden, gelijk Gijlieden dit, als schrandere Aristarchen, die alles uitmonsteren wat een werk wanstallig maakt, niet min naar den eisch hebt waargenomen, onder anderen, in N. 7. bij het wel getroffen *Digt-tafreel van het Goddelijk gerigt ten jongsten dage*. van den Hr. G. DE HAES, een Dichter die aansporing, geen laffe bedilzucht waardig is. Als meede in N. 16. bij de beschouwing der nieuwstberijmde Psalmen; en eindelijk vooral ook in UEds. (terwijl ik dit Schrijve) laatst uitgegevene N. 17. daar in Gijl. *'t Bataafsch Athene* van den Heere J. LE FRANCO. VAN BERKHEIJ, ter toetze brengt. — Zulke aanmerkingen, gestaapt met voorbeelden uit HOOFT, VONDEL, ANTONIDES, VOLLENHOVE, POOT, HUIDEKOPER, HOOGVLIET, DE MARRE, STEENWIJK, en andere, die geen vreemdelingen op Parnas geweest zijn of nog zijn, komen alle, vooral een jong Dichter te stade; en de aanwijzing der fouten op een bescheiden wijze, kunnen hem dienen, is hij anders niet te verwaant om te leeren, zich in 't vervolg daar voor te hoeden. — Men klimt allengskens en als bij trappen na den steilen Zangberg, wier top doch voor weinigen genaakbaer is. *Tempore & Studio* word 'er vereischt om wel te slaagen; en deswegens verdienen ze Lof bij mij, die de hand leenen tot dit laatste.

Bij gelegenheid dat ik de fraaije *Herderskouen* van J. LE FRANCO VAN BERKHEIJ, hier boven aanhaale, moet Gijlieden mij ten goede houden, dat ik het, door UEds. op bl. 278. in de aantek. aangehaalde verzuim tegen het geslacht van 't zelfstandig naamwoord *Zwavel*, in het werkje zelfs niet ontdekken kan: ik vinde dit woord, na mijn geringe kunde wel en te recht gebezigt, bl. 9.

———— en 't moeras 't geen 't veld bedekt,

Kweekt op zijn bodem 't veen vol zwavel, dat wij branden.

Cc 3

't Voor-

't Voorzetzal *het* in 't verkort behoort hier natuurlijk tot het onzijdig VEEN, dat *wij branden*, en niet tot de *Zwavel* die daar mede vermengt is en in gevonden word. — Indien het mij geoorloft ware eene aanmerking te maaken en noch den Dichter noch UEds. neeme ze mij kwalijk, het zoude zijn op de eerste der hier boven aangehaalde dichtregels, alwaar de driemaal zoo kort op elkander volgende verkorting van *het* in 't mijns oordeels, weinig luister aan de welluidenheid van 't vers bijzet, maar een hardigheid veroorzaakt die gemijd dient te worden.

Tot dus verre, vrees ik, dat ik bij zulke die met mij in smaak verschillen, of door haar kundigheid verre boven mij verheven, de zaaken met een ander oog beschouwen, geen andere toepassing zal krijgen als de laatste regels der bij mij aan het hoofd geplaatste verzen van P. LANGENDYK, wyl ik mogelijk naar zulker oordeel, nog *niemendal*, immers dat waardig is geleezen te worden, zal geschreven hebben; doch van ULieder bescheidenheid staat mij dit niet te vreezen. Vind mijn gezegde bij UEds. al geen volkomen goedkeuring, 't kan dienen om die snaar verder te roeren en mij door nieuwe redenen van mijn dwaaling te geneezen; dit strekt mij eenigfints tot geruststelling, dat men mij niet zal toeroepen:

————— *Word wijs, gij dwaakt alleen!*

'er zijn meer van uw Leezers die 't met mij eens zijn; 't is ook min of meer noodzakelijk dat de verkiezing onderscheiden is; de al te eensgezinde Vrienden in de Fabel van LA MOTTE, moesten op het laatst stilzwijgen, wyl 'er niet anders dan *ja, ja*, gehoord wierd. — het bescheiden tegen spreken is als het staal, 't geen door slaagen het vuur uit de steenen doet voortkomen.

Om echter UEds. gedult niet te tergen, kome ik tot het mij voorgestelde *derde deel* van mijn brief, 't geen weder bestaan zal in twee *onderdeelen*, die ik *bijdrags* om te dienen tot voltooiing van het bij ULieden onderhanden zijnde gebouw. — Ik koom hier meede te voorschijn, niet als een bouwkonstenaar, maar (om mij van een meermaal gebruikte Leenspreuk te bedienen) als een opperman of handlanger; kunnen deeze schielijk, bij tijds gelegenheid ontworpen stukjes, al niet dienen tot versiering van de gevel, plaatstze in een achtervertrekje daar ze van weinigen gezien worden: of liever, om de leenspreuk daar te laten,
laat

laat deze Dichtstukjes dienen om ULieder geeft werkzaam te doen zijn in het bijvoegen van zulke aanmerkingen die mij tot leering en is 'er iets goeds in, tot aanspooring kunnen strekken om zoo door tijd en vlijt te geraaken tot die kundigheid die 'er in een goed Dichter vereischt word, en geen gevaar te loopen die zuivere maagd, (ach waar ze nog ongeschonden!) in haaren luister te bezwalken.

Ik behoeve geen versooning te vraagen over mijne verkiezing in de stoffe deezer mijne eerste *bijdragten*; kon een *wiegzang* ULieden met reden behaagen bij de geboorte van Uw Papiere kint? ik waag het UEds. thans op te diffchen een

Geboorte-Zang voor mijn Dochtertje.

Zijt welkôm! jongebooren spruit,
 Zijt driemaal welkôm! telg, die uit
Onze Echtverbintnis, als een nieuwe vrucht gesprooten,
 Een loon verstrekt voor waare min:
 'k Wensch dat Uw oorsprong en begin
Met 's hemels zegen als een stroom worde overgooten.
 Doch teder voorwerp van mijn dicht,
 Koomt gij al schreijend in het Licht?
Is dan Uw zwakke Ziel alreê beknelt door vreezen,
 Dat op dit Werelds Schouwtooneel,
 Uw rol en toegelegde deel,
Wel ligt niets anders dan ellend en ramp zal wezen?
 Of is uw hart met druk vervult,
 Dat gij, schoon buiten uwe schuld
In d'algemeene vloek van 't menschedom zijt beslooten?
 Dien vloek die onzer aller hoofd
 Door 't eeten van 't verboden ooft
Verkreeg als hem Gods wraak uit Edens hof deed stooten:

Daar hij met zijn verkregen gaê ,
 Zoo mild bedeeft van Gods genaê ,
 Zich in het vol bezit van 't aardrijk kon vermaaken ,
 Zoo niet de Vrouw , door Satans list
 Verleid , die gaaven had verkwiift ,
 En door 't begeerlijk oog haar hart in lust deed blaaken.
 ô Al te doodelijke beet !
 Wat brengt ge niet al ramp en leet
 Op 't Menschdom ? eerst zoo rijk van 's hemels heil gezegent ,
 Doch nu door 't Godlijk raadsbesluit ,
 Waar in 't Aanbidlijk recht blinkt uit ,
 Verftooten van al 't goed en door den vloek bejgent ,
 Zijt gij met dit uw lot begaan ?
 Is dit de bron van uw getraan ?
 ô Eerfontlooken Zon ! die pas begint te dagen.
 Maar neen ! uw Ziel is nog te teêr
 Voor dit begrip , ik denk veel eer
 Dat gy dus bitter schreid door pijnen die U plaagen.
 Ja teder wichtje , gij deelt meê
 Naar uwe kracht in 's Moeders wee ,
 Die doch haar druk en finert op eenmaal ziet verzoeten.
 Nu ze U , daar 't eigen beeld in leeft ,
 Als haare vrucht in de armen heeft ,
 Nu zal zij kuffende haar lang verlangen boeten.
 Zij dankt met mij den Opperheer ,
 En geeft zijn godheid eenig de Eer
 Dat hij ons Huwlijksgrond deez frifche telg wou geeven.
 Ach ! (dit is onze bede t' zaam)
 Maak Heer , haar door uw' Geeft bekwaam ,
 Om als een kind van U , ook t' uwer Eer te leeven ,

Gaaf

Gaaft gij ons uit Uw volheids bron
 Dit groot gefchenk, dat dan de Zon
 Van Uw genade ook mogt in 't teder hartje fchijnen:
 Schenk haar Uw gunft en hemels goed,
 Dat 's Werelds ramp en tegenfpoed,
 Door Uw befcherming mag voor haar gezicht verdwijnen.
 Laat zij een spruit zijn door Uw hand
 Aan 's Levenswaterfroom geplant,
 Bewaar haar in Uw gunft voor hartverteerend lijden.
 ó Gij die onze zuchten kent!
 Onze oogen zijn op U gewent
 Gun ons in deeze vrucht veel ftoffe tot verblijden!
 Doch mogt het Uw' alwijzen raad,
 Die eeuwig vast en zeker staat,
 Die nimmer wankelen kan ó Oppervorst! behaagen,
 Haar aftefnijden door de Dood,
 Gun haar dan plaats in Abrams fchoot,
 Ach mogt der Englen reij, haar voor Uw voetbank dragen!
 't Is waar, zij is in zonde ontfacn,
 Zij kan niet voor 't Gericht beftaan;
 De fmet die op ons ligt, verkrijgt zij met het leven:
 Maar wil door uw barmhartigheid,
 Die altoos tegen 't oordeel pleit,
 Haar 't aangebooren kwaad, genadig God! vergeeven.
 Wafch haar in 't algenoezzaam bloed
 Van hem die eens den strotzen moed
 Van 't Pharifces gefpuis, zoo krachtig kon vermeerren,
 Als hij dus fpak: „ weg boozen, wijk!
 „ Voor kindren is Gods koningrijk,
 „ Dies laatzte vredig toe, wilt haar niet van mij weeren.”

Schenk haar dan, 't zij ze sterft of leeft,
 Dat zij altoos uw' invloed heeft,
 Het schild van uwe hulp dekk' haar voor ramp en smarten,
 Toon dat gij steeds haar Vader zijt,
 Zoo zijn wij in uw gunst verblijd,
 Zoo loven we uwen naam met altoos dankbre harten.

Het volgende Klinkdicht, zoo het anders dien naam kan dragen, strekke ten toegift; het is mij uit de Pen gevallen

Ter gelegenheid

Dat aan haar den H. Doop wierd toegedient.

Zoo word gij door den Doop uw Schepper opgedragen,
 En krijgt een teken van het eeuwig zout verbond:
 Mijn waarde huwlijks vrucht! terwijl des Leeraars mond,
 U inlijft in Gods kerk, zoo ras gij 't Licht ziet dagen.

'k Wensch dat dit offer mag aan d' Opperheer behaagen,
 Dat U het Zegel van dit teken werd vergaant?
 Geen water wafcht de Ziel van 't vuil der snoode zond,
 't Is Jezus bloed alleen, dat vrijd van straf en plaagen.

Volg dan o tedre spruk! mijn tsig CORNELIA!
 Dien grooten Heilvorf in zijn Leer en Leeven na,
 Toon dat ge een ANNA zijt, een gaav van God verkregen.

Groet op in 's hemelfch gunst, zoo worde uw vroege jeug!
 Uw Maaker toegewijd door onbesprooken Deugd;
 Zoo deekt gij, 't is mijn beë, in d'allerbefsten Zegen.

Ziet

Ziet daar, mijn Heeren! 't geen ik voor ditmaal UEds. toegeschikt had; Gijlieden zult wel zien, al voeg ik het 'er niet bij, dat de raad van *Horatius*, om het gemaakte een geruimen tijd ter beschaaving onder zig te houden in deezē verzuimt is, de gelegenheid is ook daar toe niet altijd even gunstig; vind UEds. dierhalven goed, om 'er tot het einde als gezegt heb, gebruik van te maaken, heb ik niets anders te verzoeken, dan dat UEds. de fouten, die 'er tegen de geslachten der Zelfstandige naamwoorden mogten ingesloopen zijn gelieft te verbeteren.

Ik ben, na toewenschinge van een onafgebroken welstand,

IGNOTUS.

Mariendal bij 't Stichts Atheen,
den 31ste van Lentemaand
1760.

M Y N H E R E N !

Schoon ik weinig kennis hebbe van de poëzie, zoo kan ik egter niet van my zelfs verkreigen, om UE. dit veersje van myn Kleinzoon niet toetezenden. Hy is 15 dehalf jaar oud, en nu van de Schoolen gekomen, Hy zou nu de Academien gaan frequenteren, en heeft by die geleegentheit dit veersje gemaakt. Zoo 't my voorkomt is hy van een redelyke goede goufty in de poëzie. Doch om hem wat aan te zetten, zoo dogt my was dit best, om UE. dit veersje toetezenden, in hoope, zoo 't by UE. enige goedkeuring wegdraagt, van 't in uwe Bydragen te zien, welke ik zeer hoor pryzen, schoon men klaagt, datze niet te net gecorrigeert worden. Neemt dit niet kwalyk. 't veersje luidt aldus. NB. Spelling en alles is net behouden.

Ik zal my eind'lyk dan op 't glibbrig ys begeeven

Van 't Akademieleven.

Nu komt 't eerst op aan,

O Hemel! stier myn gang en leer my pal te staan!

Tot

Tot hier toe kon ik dicht aan wal myn scheepje stierem.

Nu moet ik beene zwieren,

En kiezen volle zee.

O Hemel, geef my kalmte en dan een goede reê!

Het vleefch is kittelig, en hoort niet ligt naar reden,

Maar mint de dertelheeden,

De ziel is meest vermaakt,

Wanneer zy tot haar flegt en onvroom wit geraakt.

Hier tegen voel ik in myn hart een kloppende ader,

Een' droeven zielsverrader,

Die my het quaad ontvouwt:

Die my ook menigmaal van 't booze noch weerhoudt.

Maar gy, o God der goón! o Koning aller koningen!

Zie uit uw hooge wooningen

Op my barmhertig neêr,

En geef my, my tot nut te leeven, U tot eer!

Zo zal een staadig vier op 't outerplat ontfoken,

Ter uwer eere roken.

Zo zal ik met gezang

Verheffen boven 't zwerk uw daên myn leven lang.

Symb.

B. a. d. b. b. g.

Dus verre. UE. zult my een finguller plaifler doen van 't 'er in te zetten, en veel verpligten hem die de eer heeft zig te noemen

MYN HEREN

UED. Onderd. Dienaar

22. Febr. 1760.

P. V. A.

MYNE

MYNE HEEREN!

De verstandige en welgeoeffende schryver van de *Digt-kundige Aanmerkingen* heeft pag. 395. niet wel den Heer HOOGVLIET berispt, dat hy Sara doet zeggen.

o Neen! de Zon zal eer haar jaarlyks loopspoor missen,

De MAAN des morgens in het oosten ondergaan; enz.

Ik zoude niet onderneemen om den Heer HOOGVLIET in dit opzigt te verdedigen, indien niet een plaats was bygebragt, om een verkeerd denkbeeld goed te maaken, uit de Beschryvinge des Aardkloots van den hoogl. *Lulofs*, op wien ik zekere betrekking hebbe.

De Maan gaat nooit in het oosten onder, zo weinig als de Zon; schoon zy van het westen naa het oosten loopt; dit heeft zy met de zon gemeen, en echter zal niemand zeggen, dat de zon in het oosten onder gaat. Alleen gaat de maan schielyker voort in haaren maandelykschen weg dan de zon in haaren jaarlykschen: beide duiken zy niet *in het oosten*, maar *in het westen* onder de kimmen, of eigentlyk wordt de Aardkloot zodaanig om zynen as gewenteld van het westen naa het oosten, dat en Zon en Maan en alle hemelsche lighaamen van het oosten naa het westen schynen voort te gaan, ryzende uit de kimmen op in het oosten, en zig onder dezelve verbergende, dat is, ondergaande in het westen.

De Maan gaat ieder dag *laater* in het westen onder dan daags te vooren, wegens den voortgang in haaren weg van het westen naa het oosten, maar zy gaat evenwel onder in het westen.

Misschien zoude het dienstig zyn dat dit den schryver of den Leezer onder het oog gebragt wierde; het geschiede maar zonder mynen naam te noemen —.

enz. enz.

Leiden 2. July
1760.

TAEL-KUNDIGE HEEREN!

Met groot vermaak lazen wy UEds. laetste Maend-Stuk-
jen N. 21. de Schryver schynt ons een Man van smaek en
oordeel. Zyn gezegde echter over HOMEER EN VIRGYL mee-
nen wy, is niet te richtig; Bl.

Bl. 406. vinde ik. In een Lotgedicht op iemand, of iets, of in een Heldendicht moet niets den lof en den naam der hoofdpersonaedje kwetzen, maer alles moet saamspannen om den lezer liefde en achting voor den Held in te boezemen. Geene Heldendichters hebben dit zoo treffelyk waargenomen, als VIRGILIUS en HOOGLIET. Schoon de ILIAS van HOMERUS verwonderlyk kunstig is, brengt echter de dulle drift van ACHILLES een afkeer voor die hoofdpersonaedje in den lezer aen. Een edelmoedig hart kan geene achting krygen voor een' onbarmhartigen, die den overwonnen agter zyn wagen sleept. De reden zelve van den Oorlog, dien HOMEER beschryft, moet van eene boere afgeleid worden, dat ook minachting baert. MARO zelf, boe nauwkeurig by zynen ENEAS voor alle smet tragt te bewaren, heeft werk genoeg gebad om den lezer in hoogachting voor dien held te houden. Het bedrieglyk verlaten van Dido door Eneas onteerd en trouw beloofd, brengt den lezer in kwade gedagten van dien vromen held, waervan de yver om den last der Goden te volgen hem nauwlyks kan verschonen. Wat HOMEER betreft; De Schryver onderstelt dat zyne Ilias gedicht zy tot lof ener Hoofd-personaedje ACHILLES, iets dat lang niet zeekeer, en niets minder dan waerschyntlyk is; In tegendeel meenen wy, op goede gronden, dat het oogmerk van den onschatbaer grooten Dichter in dit overheerlyk keur-stuk geweest zy, 1, de verscheiden daden, van verscheiden helden, Achilles, Ajax, Hector enz. te beschryven, dus, 2, den gantschen Trojaenschen Oorlog t'zaem te vlechten, en, dat meer is, 3, de onheilen die op het ongelukkig volk vloedden, uit de vuile bron van der Vorsten ondaden in een spiegel te vertoonen. Het stont hem immers vry, (zoowel in de Ilias de ongelukkige vruchten van onbetaemlyk wangedrag, als in de Odysee de gelukkige uitkomst van dwalende wysheid, tot het einde zynere dichtkundige verbeeldingen te nemen, gelyk naderhand zeer wel is aangemerkt door ARIST. P. C. 6. HORATIUS pleit hier in ook voor ons, daer hy zingt, van de Ilias

I. B. Brev. 2. vl. 6.

Fabula, quae Paridis propter narratur Amorem

Gracia Barbariae lento collisa duello,

Stultorum regum & populorum continet astus.

Volgens HUYDECOPERS vertaeling —.

De fabel, waarin ons verbaald wordt, dat de Grieken in eenen langduurigen oorlog, ontstaan uit de liefde van Paris, hunne krachten tegen de Barbaaren verspilden; is niets anders dan een aaneenscbakeling van Spooreloosbeden, zo van de KONINGEN als van de Onderdaanen, dit bevestigt onze eerste en 2de stelling

vl. 14.

vL 14.

Quidquid delirant reges, plebuntur Achivi,
volgens den zelfden keurigen vertaaler.

De buitenspoorigbeden der KONINGEN worden door de onderdaanen geboet, dit staeyt onze 3de opgegevene reden.

Ja! de zelfde HORATIUS geeft den Dichteren deze les.

Arte Poet. vl. 120.

— *Honoratum si forte reponis Achillem:*

Impiger, IRACUNDUS inexorabilis acer,) sc. esto)

Fura reget sibi nota; nihil non arroget armis.

— dus vertolkt A. PELS deze regels.

Wanneer ge op uw tooneel den Vorst Achilles stelt,

Verbeeld hem dapper, onvoorbidlyk, straf, verbolgen.

Hy weig're wetten, récht, én redenen te volgen

En laate, al 't geen hem raakt, afstuiten op zyn' kling.

Wy hebben de aangehaelde plaetzen genomen uit de Voorreden van den grooten BERGLER voor de ODYSSEA, door hem uitgegeven Amst. 1707. by wien en den Uitgeleerden FABRIC. in zyn *Grieksche Boek - Zael.* voornaemenlyk I. D. bl. 253. volgg. meer over deze stof te vinden is, dan ons hier lust of past uit te schyden. Alleen merken wy aen dat de daed van *Achilles* zoo wreed niet zy, als een onkundige uit des Schryvers woorden zou opmaeken. *Achilles* sleepte den overwonnen agter zyn wagen, te weten, na dat hy reeds gesneuveld was, Hy doorboorde gevoellooze peezen, en sleepte het doode lyk van der Grieken grootsten vyand, die *Achilles* eigen halsvriend *Patroclus*, booven een aanzienlyke meenigte andere Helden, ter dood gezonden had, om Trojen heen, zie HOMER. II. 2 tot x. Hier door nam hy zelv wraek, beurde den zinkenden moed der Grieken op, en brak het trotsche hart der moedige Trojanen, even dezelvde redenen waerom *David* het ontzachlyk hoofd van den vreezelyken *Goliath* afkapte en in *triumph* omvoerde. Wreeder was de daed van *Alexander*, die met dezen zelvden hoon den leevenden *Batis* pynigde, roemende, dat hy daerin zynen Stam-Vader *Achilles* mogt naervolgen, zie CURT. 4: 6.

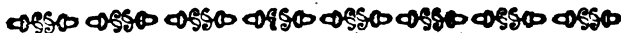
Wat aenbelangt, de reden van den Oorlog, een *Hoer*, dit maakt het stuk van HOMERUS lang geen *min-achting* waerdig, Hy wilde naer HORAT. tael de spooreloosheden der DWAEZE koningen en onderdaanen beschryven; wat was 'er dwaezer, dan, om een vuile overspeelfter, zoo groot een oorlog te ondernemen? Maar wy koinen tot VIRGILIUS —.

Geen Helden vindt ge licht, die onder hunne Helden-daden den roem niet hebben, van het een of ander lichtgeloovig meisjen misleidt te hebben; ik hoef geen voorbeel-

beelden van *Jafon*, *Thefeus* en anderen aen te voeren ——. *Aeneas* deedt het *Dido* ook, voorwaer een groote roem naer de zeden van *Aeneas* tyd, zich, hoe dapper anders, niet tegen den Min in het harnas te gefpen, maer gewillig onder zyn gebied te bukken, en een fchrandere weuw, niet onkundig in 't liefde-fchool, tot zyn wil te krygen, zonder vast gebonden te blyven. Doch! waer toe al dit dartelen? Wy gelooven dat *VIRGILIUS* dit met ryp beraed en overleg ter neer gefelt hebbe. — Om namenlyk ook hier door *AUGUSTUS* geflacht nog meer luifter by te zetten; als wiens ftam-hoofd *Aeneas*, uit de hand van de zich onderwerpente *Dido*, reeds het gebied hadt kunnen ontfangen over die machtige Carthagers, die het Romeinfche gebied naderhand zoo veel werks gaven, en eindelyk overwonnen, den overwinnenden *Scipio* eenen roemenden bynaam van *Africaner* verfchaft hadden, Wy kunnen geen andere voldoende redenen vinden, waarom de Dichter dit anders in zyn *Aeneis* ingevoegt hebbe, zonder zich zelfs te ontzien van Carthago 300. jaren vroeger gebouwt te ftellen dan de fynfte tydrekenaers *cyferen* kunnen. Zie *SERV.* op 't 4de Boek der *Aeneis* vf. 459 —.

Ik heb myne verplichting aen de twee befte Dichters der Oudheid, myne grootfte leer-meesters, en leerzame tyd-korters, ten deele voldaan, beter of langer kan ik niet, om dat my een op handen zynde reiz gebied iets anders aan te vatten, en *UEds.* van myn achting verzeekerende, te eindigen, onder de zinspreuk.

T E N T A N D O.

Zenders en Lezers hebben wy wel willen vergenoegen door de uitgave dezer brieven. Plaetz verbiedt ons over ieder in het bezonder onze aanmerkingen te geven; alleen betuigen wy de ervaren Schryvers onze verplichting voor hun blyk van genegen aendenken, en noodigen ieder kenner tot beantwoording aen onz opfchrift, *den opbouw van zael- en dicht-kunde.*

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R L A N D S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 23. voor den 1. van Herfstmaend 1760.

T A E L K U N D I G E H E E R E N !

In leedige Snipper-uertjens, die my van gewigtiger bezigheden schaers overschieten, lust het mij nu en dan mijn vermaek te nemen in den verbæzend schoonen en net geregelden lust-hov onzer Moedertale, waarvan ik zelden een einde make, dan met verwonderde vergenoeving en opgewekte tael-lievde; Dan, meest gaet mijn wandeling door den zelve zoo toe, dat wij niet altyds onze oneindig kundiger Voor-gangers volgen, maer dikwijls eens de vrijheid nemen, van het een of ander zijpaedjen, dat ons meer aenlacht, in te slaen, daer zy den regten weg kiezen, of zelv regt toe door te stappen, daer zij, naer onze gedachten, te ver ter zijde afweiden; Deez is de oorsprong van de volgende aenmerkingen, waer in wij, van de Heeren TEN KATE en HUYDECOPER, die twee lichtende vuer-baken voor hun, die zonder ge-

Dd

vaer

vaer van bank of klip, de ruime zee onzer taelloeffeningen veilig bevaeren willen, waerin wij zeg ik van die Heeren hier en daer zeedig verschillen, door geen verkeerden wind van bedil- of roem-zucht, maer door de scherpe prikkels van heeten ijver gedreven, om der tael eenig licht of haere beoeffenaers eenig nut toe te brengen. Doch, ter zake!

Op het getuigen van den grooten TEN KATE en op de ondervinding van andere, die in 't beijveren der oorsprong-kunde scherp gezigt hebben, staet het vast, dat alle onze wortelwoorden *verba* zijn, en die nog wel *ongelijkvloeiend*, zoo dat men altijd de *substantiva* als afstammelingen van *verba* houden moet, en de *gelijkvloeiende verba* als wettige looten, van die *substantiva* B. V. *Drinken Dronk Gedronken*. is 't *ongelijkv. wortel-werk-woord*. *Drenk* 't afstammend *substantivum*. en *Drenken* 't daer van herkomstig *gelijkvloeiend verbum*; 't Geen, wij hieromtrent al tijds aenmerkten en bevonden, was, dat 't *gelijkvloeiend verbum* nooit 't zelvde met het *ongelijkvloeiende* beteekende, maer altijd ene naeuwere en aen zijn Moeder 't *substantivum* meer gehegte beduiding hadt, B. V. (om van *drenken* niet te spreken) *Binden Bond Gebonden*. is de wortel van *Band*, wiens vrugt *Banden Bande gebandt* heel iet anders dan *Binden* is. (zie TEN KATE I Pr. in BIND) *Zuigen zoog gezogen teelt zog*, welkers afstammeling *zoogen zoogde gezoogt* lang niet 't zelvde is met *zuigen*. en dus in alle andere.

Hier uit leerden wij I° alle die *gelijkvloeiende verba*. die met haer in wezen zijnde *ongelijkvloeiende stam-woorden* 't zelvde beteekenden, geruust verwerpen. als *werken, werkte, gewerkt*, wiens stam

is 't oude *werken*, *wrocht*, *gewrocht*, of ook wel *wracht*, *gewracht*, dat HOOFT naer zijn overal uitblinkende taelkunde te regt beide behouden heeft; II^{den} Bleek ons hier uit klaer, dat van die *substantiva*, die alleen bestonden in den afgeknotten *infinitivus* van 't *ongelijkvloeiend verbum*, geen *gelijkvloeiend* gebooren kon werden, B. V. Wie zal van *Loop*, spruit van *Lopen*, *liep*, *gelopen*, ons opdringen *Loopen*, *Loopte*, *geloopt*? waer vindt men ooit van *Koop*, afgeknotten *infinitivus* van *kopen*, *kogt*, *gekogt*, *koopen*, *koopte*, *gekoopt*? Die deze twee tael-regels, tot mijne groote verwondering van de grootste Mannen over 't hoovt gezien of ten minsten niet geboekt, met mij begrijpt en vast stelt, trede dan ook voort, en zie het nut dat 'er uit spruite ter toetzing van *Beweegde Jaegde* en *lachte* door den zoo schranderen als arbeidzamen HUYDECOPER, met een *Werdeld* van voorbeelden gestaevt, en daerop voor verbuigingen van beter tuk en echter stempel gehouden, dan *Bewoog*, *Loeg* en *Joeg*.

Wat *Beweegen* betreft, daer aen schrijft TEN KATE II D. bl. 503. beide de verbuiging wijzen toe, schoon hij I D. bl. 553. alleen *Bewoog* *Bewoogen* en II D. bl. 39. alleen *Beweegde* *Beweegd* erkent. MOGGEN schijnt mij ook voor 't laetste geweest te zijn, omdat hij, op zijn 205de bl. onder de voorbeelden van onregelmatige werkwoorden geen *Bewoog* *Bewogen* stelt, te meer daer de Hr. HUYD. op zijn 264. bl. om dezelve rede meent dat hij *vraegen*, *vraegde* boven *vroeg* verkooz. Om de gelijkvloeiendheid van dit *Beweegen* staende te houden, gaet TEN KATE bl. 39. II. D. en na hem HUYD. bl. 123. zijner onschatbaere *Proeve*, dus voort, *Wegen*, *woog*,

gewogen. beteekende eertijds *movere*. ('t zelve dat wij nu *bewegen* noemen) (1) van daer kwam *weg* *subst.* en dit baerde *bewegen*, *beweegd*; Werpt nu het voorzetzal *Be* eens weg! en wat zal dan *wegen*, *wegde*, *geweegd*, anders dan *woog*, *gewoogen* beduiden? 't is immers een en 't zelve; maer dat toonden wij zoo, dat tegen den aert onzer aflei-kunde strijdig was —. Daer boven onz voorzetzal *Be* vindtge nooit aen 't *subst.* gehegt, en dus in een *gelijkvloeiend verbum* verandert, maer altijd voor 't *ongelijkvloeiend*, even eens verbogen blijvende, gestelt, dus zegt men nooit *bekijven*, *bekijvde*, *bekijot*, om dat *be* voor *kijven*, *keev*, *gekeven*, en niet voor 't *subst.* *kijv*, gevoegt werd; 't zelve vindt ge in *Belijden*, *Beleed*, *Beleden*, *Belopen*, *Beliep*, *Belopen*, *Bekopen*, *Bekogt*, en meer andere; waerom dan ook niet *wegen*, *woog*, *gewogen*; *Bewegen*, *Bewoog*, *Bewogen*?

Lachte en *Faegde* (2) vervallen uit het betoogde

(1) Van hier vind ik in een oud *getyden-boekken te Delft* 1484. geprint bl. 22. *Benediet den heer gi watwiffchen en al dat WAGHET in den wateren*: Uit deze beteekenis van zich *bewegen* d. i. *gaen* laet zich zeer gemakkelijk *weg* afleiden, even als van 't Grieksche *ωω* *ik gae* met voorzetting van het *digamma* *Æolicum* *F* *Fua* via waerop *gegaen* werd; voor 't overige is dit *wegen*, om het dikwijls heen en weder slaen en *bewegen* van juk en *evenaer*, naderhand alleen der *wegschale* eigen geworden.

(2) De Hr. HUYD. bl. 166. keurt *lachte* en *loeg* beide goed, maer bl. 625. keurt bij 't eerste zachter, en 't laatste ouder en echter, bl. 257. enz. noemt hij *Faegde* oud en wettig, *joeg* verbastert, en blijft bl. 630. nog van 't zelve gevoelen —. Wij noemen hem alleen, om dat bij hem alle verschillende gevoelens onzer andere spraek- en spelkunst-schrijvers, opgegeven zijn.

de van zelfs, zoo dra men toonen kan dat *Loeg* en *Joeg*, goed zij, en niet te verwerpen; daer toe hebben wij de volgende redenen. I. Dat onze naeste taelverwanten *het ongelijkvloeiend* opgeven, want volgens TEN KATE is *hlahjan* bij de M—G. van de eerste soort des derden rangs. Tot welken rang 't F—T. H. en *Allam*. *Lahjan* te brengen zij bekent hij zelv niet te weten; *hlahan* der A—S. is van de tweede soort des derden rangs; het *Tslandsch hlotia* is ook van de tweede soort des derden rangs; alleen der Hoogduitschen *Lahchen* is van den eersten rang d. i. *gelijkvloeiend*. Met *Faegen* is het even eens gelegen, alleen dat dit ook bij de H—D. *ongelijkvloeiend* is —. Van waer nu dat deze *verba* bij ons juist *gelijkvloeiend* zijn zouden? Doch, II stel eens dat ze van ouds van dien rang geweest waren, hoe kwam men dan aen 't ongelijkvloeiend *Loeg*, *Joeg*? — Wij meenen hierom datze al van den eersten beginne onzer tale ongelijk vloeden, maer door misbruik gelijkvloeiend verbogen zijn, en dus niet dragen kunnen den toets van zuivre echtheid, om dat het gelijkvloeiend juist het zelvde met het ongelijkvloeiend, tegen onzen opgegeven zet-regel, beteekenen zou. III. Wij ontkennen niet dat de Hr. HUYD. een meenigte voorbeelden van (3) *Beweegde*

(3) Wij vonden dit bij de de rechte Ouden schaers —. Tot nog toe hebben wij in den BIJBEL van 1477. geen een bewijs voor *Beweegde*, *Beweegd*; ook geen een voor *jaegde*, *gejaegd* ontmoet. 't Opgegeven *getijden-boekjen* heevt bl. 22. *beweghet* —. *Bewegen* is ons echter voor *bewogen* wel voorgekomen, *alle die Epistolen en Euangelien enz.*, *de Delff* bij Eckert van Homberch, fol. XIV. ^B *dat ghi niet baestelic BEWEGHEN en wert.* en op meer plaetzen.

weegde van *Lachte* en *Jaegde* heevt, die vanden oudsten tijd zijn, en hier 't jongste gezach hebben zouden, zoo de volgende kracht mijner verbeelding, dezelve niet een weinig van onkunde verdacht maekte.

Ik verbeele mij een' berooiden Kloosterling, bezig met het schrijven zijner getijden-boekjens enz. meer om de sinkende beurs met geld, dan om de Wereld met geleertheid, of de Kerk met Gods-vrucht te vervullen. Deez in 't midden van zijn ijver om 't papier vol, en de schijven in de zak te krijgen, laet alles uit de haestende pen vallen, wat hem slegts in 't onkundig brein schiet, waer door hij, bet in brabbel-latijn dan goed Neer-duitsch bedreven, telken reize deerlijk mis-slaet, en de tael jammerlijk vilt en kervt —. Deez verbeelding bevestigen zoo groote reeks van werkwoorden, die, bij ons, volgens hunnen echten aert nog gelukkig ongelijkvloeiend gebleven, by deez deftige oudheid echter op den gemakkelijken leeft van gelijkvloeiendheid geschoeit zijn —. Van dit soort zyn (4) wijzen, gewijst. *Bewijzen*, *Bewijst*. (5) *Buigen*, *gebuijt*. (6) *Ber-*

(4) Van *weiz sapiens* kwam oud-tijds *weizen*, *weide*, *geweist*, *sapientem facio*, even als van *blaeuw*, *blaeuwen*, *blaeuwde*, *geblaeuw* enz. dit gav gelegenheid om ook *wijzen*, *ostendere*, en *bewijzen*, *probare argumentis* op dezelve wijze gelijkvloeiend te maken; BIJBEL: 1477. *Gen. 3. Die Here seide, wie heeft di GHEWYST dattu naecte waers. Deut. 9. ende dat ghi haestelic hadt gelaten sinen wech die by u GHEWYST had. dus ook Deut. 1. enz. Alle die Epistolen en Evangelien enz. fol. II. B In dit Euangelio van buden waren Cbristo vier diensten en eren BEWEZEN, die eerste ere en dienste was hem BEWYST enz. fol. III. B dat wort hem BEWYST by de tacken van oliven. fol. IV. A dat wort ons BEWYST. dus ook fol. IX. A en S. Francisc. Wijngaert fol. 1. col. 4. BEWYST hadde. enz. enz.*

(5) BIJBEL 1477. *Gen. 27. en woer die moeten worden GHEBUYCHT. Zie ook Deut. 25. Epist. en Evangelien enz. fol. XXI. B GHEBUGEDE knyen. fol. XXII. A gbebuget.*

(6) De meergenoemde BIJBEL-VERTAELING *Gen. 3. ende ic ontsach mi om dat ic naect was ende BERCHDE mi. Exod. 2. so sloech*

Bergen, gebergt. (zie HUYD. bl. 334.) (7) *Senden, gesent.* (8) *Verderven, verderft.* (9) *Verflinden, verslint* —. En, gelijk uit onze onderstaende bewijzen blijkt, is daer mede niet alleen het een of ander *ge-tijden-boekje-passionael* enz., maer zelfs de BIJBEL van 't jaer 1477. 't richtigste stuk dies tijds bezwalkt: wie zal ooit zulk wangebruik aen-nemen? en is het echter voor ons, niet op dezelve wyze, als *jaegde* en *lachte* en *beweegde* voor den Heer HUYDECOPER, goed te pleiten?

Vraegen, vraagde, daer HUYD. bl. 264. zoo sterk voor in de bresse springt, durven wij op dezen regel nog niet verwerpen, om dat het bij alle onze tael-verwanten gelijkvloeit —.

Schendde, geschend, is ook al door den meergenoemden Heere HUYD. bl. 71, 71, en 622. met grooten ijver verheven boven *schond*, *geschonden*, maer wij meenen dat 't beide zy goed te keuren, mits men 'c
on-

soech bi den man van Egipten doot ende BERCH hem in den zande. VOND. Gebr. bl. II.

En haelt dit slechte volk, dat nodigh dient GEBERGT,
Meer plagen op den bals enz.

(7) De Delfsche BIJBEL Gen. 2. daer om SEINDE die Here God vaec in Adam. cap. 4. God beeft mi GHESENT een ander Saet over Abel (d. i. voor Abel zie id. Ling. Belg. cap. 10.) cap. 19. die ons GHESEINT beeft. cap. 20. daer om SEINDE *A-himelech*. dus ook cap. 32. Numer. 21. B en Iſrabel SENDE boden enz. Paral. I. c. 12. want die princen der Philisteen gingen te rade en SEYNDE hem weder. 't Moeit mij meer voorbeelden aen te haelen; Heel dit werk is 'er vol van, gelijk ook de meer genoemde *Epistolen en Euangelien*.

(8) Gen. 37. So dattet lant niet en worde VERDERFT van ghebreke. Numer. 26. ende het (d. i. daer, zie HUYD. bl. 15, 16, 345, 471-473.) *geschiede groot wonder: dat chore VERDERFT wort en dat* enz. Deut. 7. tot dat bij se al op gbedaren sal hebben en VERDERFT. Numer. 14. vergave Gcd dat wij VERDERFDEN.

(9) Gen. 37. een beeft beeft *Joseph* VERSLINT.

Ik geve van ieder slegts een staeltjen, en teekene alleen een 't geen mij voor de hand valt.

ongelijkvloeiend voor een lichamelijk breken, *davenen*, houdt, en 't gelijkvloeiend voor een ander beledigen in eer, *goeden naamenz.* althands zoo schijnt het ons toe dat *steken*, *stak*, *gestoken*, is *pungere acu*, *acie cultri* enz. *Steeken*, *gesteeken*, *pungere verbis aculeatis*; zoo men 't echter een van beiden af wil keuren, zoude ik liefst onderschrijven 't gevoelen van den kundigen Schrijver der aenmerkingen op zijn eigen Dicht-stuk, (bl. 390. in U Eds. blaedjens) die niet beoordeelen wil, of dit *gesteken aen geen zeer vroech en overbuit verloop moet toegeschreven worden.* Waer uit ge zien kunt, dat deez kundige Heer, uit spelling en onderteekening licht te kennen, der oudheid in dat stuk ook het grootste geloov niet geeft, en mogelijk van onze opgegevene regels iets gezien heevt, daer *steeken*, *gesteeken*, zo 't een en 't zelve met *steken*, *gestoken*, genoemd moet werden, vlak teegen aenloopt —.

Zie daer, Taelkundige Heeren! zoo deze bouwstoffe in U Eds. naeuwziende ogen niet te gering zy om aen 't keurig paleiz onzer Moedersprake gebruikt te worden, mogen wij wel lijden dat ze door U Eds. in uwe Maendelijksche blaedjens werde bijgedragen; wy zouden U Eds met onzen eigen naem van onze hoog-achting verzeekeren, zoo wij thands niet liever scholen onder de Zinspreuk

TENTANDO.

Van groot verlang zyn de waarnemingen van dezen snedigen Zender, wien we wel zeer bedankt willen hebben voor zijn blijk van genegenheid, bevelende ons by vervolg zyner gunst en gedachtenis. Te wenschen ware het, dat ieder redelijk mensch op zulk een wijze zijn oordeel te koste leide, en de *snapperarij* bestedde ten algemeenen oorbaer. —. Ondertusschen kunnen deze kundige Aenmerkingen een goed verstand verdere aenleiding tot denken, en misschien ook middel geven, om in dat deel onzer taelkunde, dat het minst bebouwd is, groote dingen te doen, en op voorbeeld van den dapperen HUYDECOPER zijn werk te maken om de tijdvoegingen der werkwoorden, van verwardheid en misbruik te herstellen, en op vaste regelen te brengen.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 24. voor den 1. van *Wijn*-maend 1760.

MYNE HEEREN!

Zoo veele hoofden, zoo veele zinnen is een oud spreekwoord; dat, gelijk in alle zaken, niet min omtrent uwe *Bydragen* zyne waerheid vindt. De *Mariendaelsche* brief in UEd. 22ste stukjen kan van zulks ten getuige strekken. Ook zullen deze myne letteren 't zelvde bevestigen. 'k Zal echter de vrijheid nemen rond en open-borstig mijn gevoelen op te geven. — OPBOUW VAN NREERLANDS T A E L EN D I C H T - K U N D E is UWEdi. opschriwt en oogmerk. — Heerlyk en ten vollen kan daer aen (volgens UEd. wel ingericht en onverbeterlyk plan) voldaan worden, en is ook ten voren namen deele (met opzicht op 't taelkundige) tot nog zeer wel naer genoegen geschied. — In 't aenkondigen en beoordeelen van werken, die de *tael* bouwen, weten uwe Ed. schrijver en koper beiden aen te moedigen, en te gelijk het boek niet door laffe ophemeling maer door bescheiden verbeteringen dienst te doen. Ik doele op Uw Ed. 8ste stukjen, en bejammer by my zelve dat Uw Ed. tot diergelyke zoo zeldzaam gelegenheid bekomt. dat Uw Ed. het boekjert van den Hr. F. B. zoo kort en als in 't voor bygaen behandelden, schreef ik toe, aen behoedzaamheid om al zoo aenstonds in 't eerste stukjen de waerheid niet te sterk door te spreken, en twijffel ik niet of zal by 't uitkomen van Z.Ed. tweede stukjen door Uw Ed. dubbel vergoed worden. By

E e

ver:

vervolg hebben UWEd. moeds genoeg getoond, om schryvers, die van taelschennis veel opgeven, doch weinig en *alleen* 't oppervlakkige kennen, naer waarde te behandelen. alleen wenschte ik dat UWEdl. zich aen 't tegenblaffen van dien kans minder bekreund, en ons daer door niet van byna tweemaet 16 bladz., die meer rechtstreeks ten taelbouw hadden kunnen dienen, beroofd haddet. — van UWEdl. beloovde *eigen verbandelingen*, kan ik nog niets zeggen, dan dat het eenigste stukjen, dat UEd. ons nog hebt gelieven te schenken, (N° 13.) schoon geene zeer behaeglyke stofte (de drooge en twiflige spelling) ten onderwerp hebbende, den meesten keneren zeer voldaan en 't verlangen naer meer diergelyke opgewekt heeft; en meen ik vernomen te hebben dat UEd. tegen 't zelve mischien eerlang enige tegenbedenkingen van ene kundige hand te wachten hebt. — Betreffende UWEdl. *correspondentie* (gelijk men 't noemt) onder de taelbouwers, voornaemlyk in N° 20, 21 en 23. te vinden, is dezelve niet vroeg begonnen op te nemen, zy komt des te lusterrijker; hangende ik ten vollen mijn zegel aen UEd. *na-schriften* op bl. 404 en 428. Doch . . . van deze stukjes, die eigenlyk aanleiding tot dit mijn schryven gegeven hebben, spreek ik straks in enige aenmerkingen nader. —

'K moet nog eerst laten voor af gaan, wat ik van de *Bydragen ten opbouw onzer doebekunde* gevoele. — de *recensies* der uitgekomen dichtstukken, schoon meer voor jonge en eerst beginnende dan wel voor oude en ervaren dichters, zijn echter bescheiden, en leerzaam genoeg. Ik melde voornaemlyk N° 2, 14, en 17; Op 't laetste alleen zy 't my geosloovt 't byna algemeene gevoelen mede te beaemen, dat de jonge en lov verdienende dichter van 't *Bataafsche Athene* meer gekerd en verbeterd, dan wel beinoedigd wordt, welke twee inzichten in dat stukjen wel wat meer te zamen mochten vereenigd gaen. — Rechtstreekse *verbandelingen* over de *dichtkunst* hebben UWEd. ons tot nog niet gegeven. Ook is 't eigener waarnemingen van dien aert by wijze van korte aenteekeningen op enig werk, op 't papier te brengen. de *aanleiding tot de Nederd. dichtkunst* echter, die UWEd. in N° 9 en 11. hebben begonnen nittegeven, vonda men in 't algemeen fraei genoeg, om te wenschen, dat UWEdl. ook het laetste gedeelte te lezen gaevt. Wie ook zich met die uitgave mag verongelijkt vinden, 't is zeker dat dezelve in uwe bydragen veel beter passe, dan in enig ander schryver, daer de uitgever 'er zoo weinig eer mede

de kon inleggen, als met een vijfde rad aen den wagen.

Uwe *Poëtische correspondenten*, eindelyk; voldoen tot nog het allerminste aen UWEdl. bestek. Nog geen één dichtstuk hebben de Bydragen ons opgeleverd, (ik heb gezegd zonder achterhoudinge vry uit te zullen schryven) dat men *fraet*, 'k laet staen *uittnemend*, kan heten; en echter behoorden ook de Bydragen te dienen om deze of gene losse stukjes, die anders misfchlen nimmer 't daglicht zouden zien, der vergetelheid te bewaren. 't is wel waer, de jonge dichter heeft kunst - stukken genoeg voor zich, om op den zelvden leeft na te schoeien, en kan uit kreupelse rijmen, door 't zien der fouten van een' ander, 't meest voor zich zelve leren en verbeteren; maer dan moest een jongeling, die met oogmerk van verbeterd te worden iets aen de Bydragen wilde zenden, daer toe korte stukjes op zijn langst van 3 à 4 bladz. uitkippen, op dat 'er ten minsten driemaal zoo veel plaats voor Ul. naeuwkeurige *critiques* konde overschieten. — is 'er wel één vers in Uwe bijdragen, over 't welk UWEd. in den smaek van bladz. 120. niet ten minsten een half N°. kondet volschryven? en zou, indien UEd. tot zulks by ieder stuk gelegenheid gelaten wierde, 't nut der Bydragen, voor een eersten aankomeling in 't dichten, niet oneindig aengroeien? — Ik zoudé vast stellen, dat het waerschijnlijk deze zelve bedenking was, die den Heer A. K. hebbe aengezet tot het schryven van aenmerkingen op zijn eigen dichtstuk, (Bydr. 20 en 21) zoo niet de meeste dier aenmerkingen eer ter ophelderinge van tael dan ter onderwijzing van den jongen dichter strekten, en dus, schoon in 't eerstgenoemde fraeie dingen behelzende, in dit laetste bezijden doel schoten. — Zie daer, myne Heeren, zoo kort als vrijmoedig opgegeven, wat ik van Uwe bijdragen gewoon ben te oordeelen. Ondertusschen acht ik, dat UWEdl. met de uitvoeringe, zoo als die tot nog is, allen lov verdiend hébt. werkjes van dezen aert kunnen onmogelyk van den eersten af eenparig zijn. doch nu hoop ik en twijfele niet, of 't verloop van twee jaren zal Ul. uit alle de verschillende gevoelens gelegenheid genoeg gegeven hebben, om een zoo eenparigen voet te beramen, dat het tweede deel algemeene toejuichinge zal wegdragen.

Of 't UEdl. behaegde dezen te plaetzen, zal ik nu besluiten met het gene my eerst gelegenheid heeft gegeven, om aen UWEdl. te schryven, namelyk enige onder 's lezen gemaekte

TEGENBEDENKINGEN op 't laetst voorgaende stuk-
jen, onder de Zinspreuk TENTANDO, bygedragen.

De schrandere Schryver, die zich onder de zinspreuk *tentando* verbergt, en ons zoo wel een man van *smaek* en *oordeel* schijnt, als die zich door hem omtrent HOMEER en VIRGIJL heeft zien verbeteren, heeft het echter in zijne laetst bygedragen' aenmerkingen, naer onz begrip, niet alleszins volkomen wel. Het belge Hem niet, dat wy de vryheid zullen nemen om dit aen de Schrijvers der Bijdragen en derzelver Lezers te betogen.

Zoo zeker en onwrikbaer als de taelgrond is, dien de schrijver tot een eerste beginfel zijner redeninge ter neer stelt, betreffende de *verba* I cl. of regelmatige, afkomstig van de *substantiva*, die weder de onregelmatige of ongelijkvloeiende *verba* als hunnen en der gantscher tale eersten stam erkennen, dat namel. dezelve ene meer bepaelde beteekenis erlangen, dan het eerste of onregelmatige werkwoord, gelijk men dit by een' VERWER, TEN KATE en HUIJDECOPER breed kan betoogd zien, — zoo onzeker of min waerdig keuren wy de twee gevolgen, door onzen schryver daer uitgetrokken. 't strekt ons geenszins, als Z. Ed., tot groote verwondering, dat dezelve by de grootste mannen zijn over 't hoofd gezien of ten minsten niet geboekt. Dat de laetste dier twee gezegde regels van zeer luttel belang is, zal denken wy Z. Ed. zelf toestemmen; 't is immers bekend genoeg, dat van LOOP, KOOP en diergelijke zoogenaemde *substantiva*, eigenlijk maer afgekorte *infinitivi*, geene nieuwe *verba* kunnen *geformeerd* worden.

Wy bepalen ons dan maer tot des schrijvers eersten taelregel, by welke Z. Ed. ons leert „ alle die gelijkvloeiende „ *verba*, die met haer in wezen zijnde ongelijkvloeiende „ stam-woorden 't zelvde beteekenen, geruist te verwerpen. ” — de regel kon doorgaen zoo zy voorbeelden hadt. Maer van waer zal men ons één *verbum* I Cl. brengen, dat met zijn onregelmatig stam-*verbum*, naeuw-beschouwd, het zelvde zal beteekenen? en al vindt men ze, die uiterlijk alleszins dien schijn hadden, wie geeft ons recht op het tegenwoordig gebruik in onze stad, of der wennis onzer ooren, zoo stoutmoedig te beslissen, dat de Ouden of de eerste bruikers van 't woord 'er geen onderscheid in gekend hebben? WERKEN, WERKTE, GEWERKT is wel degelijk goed, en van zijn onregelmatig stam-woord onderscheiden. WERKEN, WRACHT, GEWRACHT, is eigenlijk

lijk iets door zijn arbeid maken, gedaente geven, en daerstellen; hier van WERK beteekenende niet alleen opus, 't gewrochte stuk, maer ook labor den arbeid en moeite, met welke men 't stuk gewrocht heeft, en van hier WERKEN WERKTE, GEWERKT I Cl. met veel moeite en arbeid zich op iets toeleggen —; zou men in de spreekwijzen Hy heeft in de verkiezing van dien of dien ambtenaer sterk voor zijn vriend GEWERKT — Hy heeft op dat of dat boek, deze of gene wetenschap, nieuwe uitvinding, langdurig en sterk GEWERKT, — Het gevangen dier WERKTE sterk om zyne netten te ontworstelen, — en honderd diergelijken, WRACHT en GEWRACHT in de plaetz kunnen stellen en verstaenbaer blyven? — de schryver zal zelf bekennen moeten hier op niet gedacht te hebben, en geen een koppel verba, 't eene ongelijk-, 't ander gelijk-vloeiend, of men zal 't er by naeuwe uitpluizing dus mede gelegen vinden.

Dus den grondslag hebbende weggenomen, zouden wy 't gebouw als neêrgeveld kunnen aenmerken; doch 't lust ons ook in 't bezonder ieder voorbeeld, op 't welk de schryver zijnen regel wil toegepast hebben, te beschouwen. „ WE- „ GEN, WOOG, GEWOGEN beteekenende eertijds *movere*, maekte „ het *subst.* WEGE, hier van BEWEGEN, BEWEEGDE, BEWEEGD, „ maer dit beteekent mede niet meer dan *movere*, derhal- „ ven door den regul te verwerpen”. dus verre de schryver — maer heeft Z. Ed. niet zelf gezien, dat Hy hier stil zwijgende tweederlele zeer onderscheiden verba met één kwast overstrijkt? blijkt dit niet, wijl Hy schijnt te willen inboezemen, als of 't voorzetsel BE, alleen voor de ongelijkvloeiende en nimmer voor een *verbum* van een *subst.* gevormd, of regelmatig I cl. gehegt wierde, ene stelling waer van de valscheit blijkt, zoo dra men maer een woordenboek opslaet? BEKOOREN, BEKOORDE, BEKOORD, BEMANNEN, BEMANDE, BEMAND, BETROUWEN, BETROUWDE BETROUWD, enz. enz. — WEGEN, WOOG, GEWOGEN, *movere*, is 't eerste en oudste ongelijkvloeiend stamwoord. BEWEGEN, BEWOOG, BEWOGEN, voor 't welk onze schryver zoo pleit, en dat ook zeer goed en thans ver boven 't *simplex* in gebruik is, is zuiver 't zelvde *verbum*, alleen vermeerdert met eene der oudstijds zoo gemeenzame *praepositiones*, en die zoo weinig der beteekenis by of afdeden, dat men 't naeuwlijks een *compositum* noemen mag. WEGE, WEG 't *subst.* maekt vervolgens een tweede *verbum*, met verdubbeling der vocael, (dit, om 't welk de schryver al mede niet gedacht heeft, zie Hy voor al in HUIJDECOEPERS regul na, onder aen op bladz. 62.) dat regelmatig moet vloeien BEWEGEN, BEWEEGDE, BEWEEGD en daer

in van 't ongelijkvloeiend **BEWEEGEN**, **WOOG**, **WOGEN**, van beteekenis verscheelt, dat dit enkel *neutraliter mouere*, van plaets veranderen, maer **BEWEEGEN** een *actuum*, en zoo veel is als *iemand doen bewegen*.

LACHTE en **JAEGDE** (waer toe onze schrijver vervolgens overgaet) vervallen zegt Hy „ uit het betoogde [versta „ den door ons ontleden taelregul] van zelfs, zoo dra men „ toonen kan, dat **LOEG** en **JOEG** goed zij en niet te ver- „ werpen ”.

Wy zullen van ieder afzonderlijk handelen. dat men toonen kan dat **LOEG** goed en echt zy erkennen wy. de Schryver gebruikt daer toe **TEN KATE** 's en **HUIJDECOPER** 's arbeid zeer wel ter snede. maer kan daerom **LACHTE** niet mede goed zijn? neen — of 't moet van **LOECH** in beteekenis verschelen . . . en dit is 't juist ook, dat wy tegen den Schryver staende houden. — In de worteldeelen **LACH** en **LOECH** en 't ongelijkvloeiend stam-*verbum* **LACHGEN**, **LOECH**, **GELACHGEN** ligt, gelijk **TEN KATE** 't zeer wel uitdrukt, ene *klanknaboorzende beteekenis*, enkel die uiterlyke vertoning en uitgalming van vreugde, die men gewoon is by verheugende aendoeninge te maken, aenduidende, hier van **LACH** *subst.* in dezelve eenvoudige beteekenis, *risus*, maer ook zedert men den mensch bedorven genoeg van smaek zag, om in een ander's spijt en vernedering zich met een *smadelyken lach* te verblijden, ten kwaeden, en hiervan **LACHGEN**, **LACHTE**, **GELACHT**, **BELACHGEN**, **BELACHTE**, **BELACHT**, **UITLACHGEN**, **UITLACHTE**, **UITGELACHT** enz. (loopt by dit laatste *praeterit.* 't tegenwoordige gebruik van den gemeenen man hier tegen, de *Analogie* der tale doet my stoutmoedig zeggen, dat het gebruik hier, gelijk wel meer in de *formaties* der *verba*, dwaelt en warrelt) vervolgens ook 't *fragmentat.* **LACHTEREN** iemand door herhaelde smadelijke be- guichingen benadeelen, en deszelfs *subst.* **LACHTER** *vituperium*, en, met verandering van **CH** in **K**, **LAK**, waarvan eindelijk **LAEKEN**, **LAEKTE**, **GELAEKT**. (men zie op dit laatste **HUIJDEC.** bl. 66.) — dat de bedorven zeden 't al zedert lang zoo moeilijk gemaekt hebben een *onbarrispelijk* van een *kwaedaertig* **LACHGEN** te onderscheiden, is waerschijnlijk ook de oorzaak, dat men thans deze tweederleie werkwoorden zoo algemeen vermengt.

Wat **JAGEN** betreft — deszelfs *grondbeteekenis* ziet op de *snelle drift en beweging*. dat het in dezen zin **JOEG**, **GEJAGEN** maekte, kunnen wy den **Hr. TEN KATE** en onzen Schryver toestaen, alleen op de *analogie* van ons en onze taelver-

wan-

wanten, hoe zeldzaam men 't ook by de Schrijveren mag aantreffen; maer kan iemand, die op den algemeenen regel, hier voren zoo breed voorgesteld, enig inzicht heeft, onbillijk genoeg zijn om te willen ontkennen, dat de *subtossiva* BEJAG, GEJAEG, enz. weder een *verbum* I. Cl. *formieren*, dat in alle zyne verschillende beteekenissen echter ene meerdere nadruklijkheid en toepaslijkheid op verscheiden voorwerpen bezit, dan 't oorspronglyke JOEG, GEJAGEN? en betoogt het zoo aenmerkelyk aental van plaetzen, door den Hr. HUIJDEC. bygebracht, niet allerwettigst, dat het regelmatige JAEGEN, JAEGDE, GEJAEGD, niet alleen behoortlyk gevormd, maer ook in zoo ouden en algemeenen gebruik is, dat het zyn oorspronglyke ongelijkvloeiende, byna geheel verbannen heeft?

Wil men de kracht der bewijzen, uit voorbeelden getrokken, ontzenuwen door op de domheid en verregaende onkunde der kloosterlingen en geestelijken, by wie oudstijds veel al eeniglyk de pennehandeling was, aentedringen, zulks moge vat hebben op alle *getijdeboekskens*, *passionalen*, *levens der Heiligen*, ja op den *Delfschen* Bibel zelven, die zekerlyk alle, of door de Monniken om geld, of door *particulieren*, enkel ter stichting kunnen geschreven zijn; maer geenszins geldt dit op enige *historische stukken*, *oude chronijken*, en *rijmwerken*. derzelver schryvers waren meer of min naer den trant dier eeuwe geletterd; Zy schreven niets dan waer van zy de verhalen en bewijzen in vroegere schriften voor zich hadden, en is 't dus, hebben zy zelven al niet veel inzicht hunner tale gehad, allergereedst te vermoeden, dat zy de tael die zy vonden, zonder onderzoek, alleenlyk hebben gevolgd. Te schryven zoo als zy meermaals gelezen en horen spreken hadden, was hen veel gemaklyker, dan zich eerst een leest van regelmaat voor te stellen, en in den ijver hunner zaaklyke denkbeelden zich op te houden, met naer denzelven ieder *verbum* dat zy gebruiken wilden te *conjugeren*. — en zijn 't nu niet de laetste soort van schryveren, welke de Heer HUIJDECOPER byna eeniglyk, onze schryver in 't geheel niet, omtrent de in verschil zijnde *verba*, aenhaekt? (a)

Dus

(a) Dat men ondertuffchen aen gezegde lompheid van domme Manniken en broodschryvers veel taclbederv, en

Dus verkeert dan de wortel-woorden, BEWEGEN, WOOE, WOGEN, LACHGEN, LOEG, GELACHGEN, JAGEN, JOEG, GEJAGEN van hunne aftamlingen, BEWEEGEN, BEWEEDE, BEWERGD, LACHGEN, LACHTE, GELACHT, JAEGEN, JAEGDE, GE-

ook veele te onrecht I. Cl. gemaakte *præterita*, te wijten hebbe, stemmen wy onzen schryver geerne toe; doch voegen wy 'er weder by, dat men ook hier in 't vermeerderen dier lijste niet te voordarend zijn moet; b. v. BERGDE, GEBERGD, thans min dan 't *ongelykwl.* GEBORGEN in gebruik, en daerom door Z. Ed. in VONDEL voor wantael geteekend, is echter daer ter plaetze ten vollen goed: In 't eerste en *ongelykwl.* BERGEN, ligt de beteekenis van een *heimelyk verschuilen*, zijn *veiligheid* zoeken, *abscondere*, doch by vervolg is het tweede *verbum* BERGEN, BERGDE, GEBERGD in algemeener beduidinge gekomen voor alle *bewaren*, *plaetsen*, *opsluiten*, schoon 'er geene *verschuilung*, *achter-bouding* of *heimelyke onttrekking aen iemands oog* of *navorsching*, mede gemengd zy; van hier HERBERGEN, HERBERGDE, GEHERBERGD, d. i. plaetz' gegeven ter ontwijking van de ongemakken der lucht, enz. enz. Klaer leert ons dit onderscheid LINSCHOTEN in de vertaling van *Acosta's Westind.* fol. 36. daer hy even te voren nog VERBORGEN, bezigende, schrijft, **ende hebben 't lijf GHEBERGT in een boot.** Dus ook COORNHART *Senec.* III. c. 35. **die eenen schipbrokigen mensch GHEBERGT heeft** IV. 88. **daer hy schipbreukig zijnde GEBERGT was** VI. 29. **al is 't soo dat is GHEBERGT werde.** de heer HUIJDECOOPER zelf heeft verscheiden plaetzen voor onz gezegde, zoo dat het wonderen moet dat zijn Ed. Achtb. die twee beteekenissen niet meer geschift heeft.

SENDEN, GESEND zien wy onzen schryver op den zelvden voet in den DELFSCHEN BYBEL 1477. en anderen al mede veroordeelen, daer Hem ondertusschen, uit den gantschen stamboom van dit woord by TEN KATE, niets klaerblykelyker zou zijn voorgekomen, dan dat het *ongelykwl.* ZENDEN, ZAND of ZOND, GEZONDEN, in zijne grondbeteekenis, *neutraliter* alle *afscheiding* en *afzondering* aenduidde, doch de bepaelde *actieve* beteekenis van *mittere* byzonderlijk aen het *gelykwl.* ZENDEN, ZENDDE, GEZEND, al van ouds by ons en alle onze taelverwanten te ontmoeten, gehegt zy.

GEJAEGD willende beroven, bewondert het ons niet weinig dat onze Schryver thans in eens niet alleen te *schrupuleus* wordt om VRAEGEN, VRAEGDE, GEVRAEGD (b) met denzelfden kwast te overstrijken, maer zelfs omtrent een tweederlei SCHENDEN, ('t eerste ongelijkvloeiend SCHENDEN, SCHINDEN of SCHANDEN, SCHOND GESCHONDEN, voor een lichaemlyk (c) breken bavenen, waer van SCHANDE subst. dedecus en

(b) 't Is met VRAEGEN even eens als met JAEGEN zegt de heer HUIJDEC: en 't is zoo, voor zoo ver van beide 't ongelijkv. minst, 't gelijkv. meest in gebruik is. Van 't oorspronklyk. VRAGEN, VROEG, GEVRAGEN is de grondbeteekenis *petere, postulare*, en zijn daerom de voorbeelden zeldzaam, om dat het in dezen zin een zeer gemeenzaem *synonymum* heeft aen *eischen*, doch van het, door tusschenkomst van 't subst. VRAGE gemaekte, *verbum ICI*. VRAEGEN, VRAEGDE, GEVRAEGD, kan de Heer HUYDEC. en al wie de ouden maer inziat, daerom zoo groot een aantal van voorbeelden bybrengen, om dat dit in ene zachtere en algemeenere beteekenis verwandelt, *rogare, percontari, interrogare*, en vervolgens ergens na braegen of niet na braegen / *rem curare vel floeci pendere*, aenduidt.

(c) Liever echter had ik hier gezegd: SCHENDEN, SCHOND, GESCHONDEN, ongelijkv. Is breken, bavenen, hier van SCHANDE subst. en uit dat, SCHENDDE, GESCHEND gelijkv. voor allerlei misbandelen, benadeelen, verkorten, ontfieren enz. om dat het zóó ver van daen is, dat alléén van iet corporeels GESCHONDEN, doch by alle overdrachtelyke enkel GESCHEND zou mogen gezegd worden, dat integendeel verre de meeste voorbeelden van GESCHEND van iet lichaemlyks spreken: OUDE GOUTSCHE CHRONIJKSK. bl. 69. Ende aldus soo wort dat buys of ghenomen ONGESCHENT — JUNIUS *schilderk.* bl. 142. Zoo heeft het nochtans meerder verwondering betweert dat het ONGESCHENT overkwam. — HOFFER *Neder. P.* bl. 18. welke SCHILDERYEN behoorden ONGESCHEND betwaerd te worden. — bl. 143. die den *schepter* hadt: GESCHEND. — bl. 377. diens leven is GESCHEND door een verraders hand. — J. V. D. VEEN *Adams appel* p. 2. of anders waer 't gezin des adelaers GE-

E e 5

SCHEND

en uit het zelve 't tweede *verbum* I Cl. SCHENDEN, SCHENDEDE) GESCHEND, *misbandelen iemaands eer, of goeden naam* edz., in de rechte gedachten komt, ja nu weder aen dezen kant de maat over schrijdt, en van 't eene uiterste tot het ander overflaet, als hy één en 't zelve ongelijkvloeiend *verbum*, STEKEN, STAK, om een tweederlei klinker in 't *praeterit.* GE-STEKEN of GESTOKEN, onderscheid van beteekenis toe wil kennen, daer 't immers ieder bekend is, hoe zulk verschil van *vocael* eeniglijk een uitwerkfel is van oudstijds onderscheiden landschaps- of Stads-*dialect*, en 't geene verandering van beteekenis zou medebrengen, al wierden in één en 't zelve *praeterit.* alle de 5 korte *vocalen* verwisseld.

Deze zijn myne aanmerkingen op de laatste *Bijdrage*. Schoon ik klaer meene betoogd te hebben, dat de Schryver over 't geheel gedwaelt heeft, is 'er echter kunde en oordeel genoeg in zijn Schryven te ontdekken, om te kunnen verwachten, dat Hy dit van my in 't goede nemen, met zyne *pagingen* ten taelbouw lustig voordgaen, en met de tijd wezenlijken dienst met zyne *snipperuertiens* doen zal,

Blyve, MYNE HEEREN,

UWEd, Hoogfchatter en Dienr,

ANONYMUS BATAVUS.

Ik

SCHEND — VONDEL *gebr.* bl. 2. *De stem van Jesse groet in David*. ONGESCHEND. — FR. V. HOOGST, *voor.* 36. bl. 29. *Het byet te Babel in den oven aangesteken / list zelfs de kleeders van dat drietal*. ONGESCHEND. — STATEN BYREL *Gen.* XLIX. 4. b. *want gy hebt uws vaders leger beklommen: doe hebt gy het* GESCHEND. — *Richter.* XX: 5. *Ende mijn bywif hebben sy* GESCHENT, *dat sy gestorven is* — en V: 27. *Hy bleef alwaer hy sich kromde / daer lag hy heel* GESCHEND. ENZ. die den reeks van Voorbeelden by HUIJDEC. naaet zal in de meeste 't zelve bevinden.

Ik heb met vermaak gezien, hoe de liefhebbers der Dichtkunde de moeite hebben gelieven te nemen, eenige aenmerkingen tegen myne aenmerkingen te maken. Ik bekken, dat ik HOOGVLIET, in myne eerste aenmerking, wat te voorbarig berispt heb, en vind' de keurige onderrigting, die de nette Schryver van een werkje maekt, dat onder den naem van *Nederlandsche Lettercourant*, waerdoor die Heer Nederland zeer aen hem verplicht, en dien ik den zelfden geloof te zijn, die in de Bydragen HOOGVLIET verdedigt; voldoende.

De aenmerking van dien geleerden Heer, die myne gedachten over HOMERUS en VIRGILIUS tragt te wederleggen, voldoen my nog niet, en ik verzoek mijn Lezers, dat zy de goedheit gelieven te hebben om deze volgende zaken te overwegen.

Ik wil niet twisten over de *Hoofdpersonaedjen* van den ILIAS, en onderschryf gaeg alles, wat die Heer aenteekent tot deze woorden toe, door welken hy vooral tragt aentoonen *dat de daed van Achilles zoo wreed niet zy, als een onkundige uit myn woorden zou opmaken.* Waerom is ACHILLES, volgens dien Heer, zoo wreed niet? *Om dat Achilles, zegt hy, den overwonnen agter zijn' wagen sleepte, nadat hy reeds gestorven was.* Ik laet elk, die eenige begrippen van de menschelijkheid en het karakter van een' waren Held heeft, oordeelen, of dit tot eer van een' Veldheer immer kan verstreken, dat hy den Vorst, Veldheer of eenig ander doorluchtig personaedje, die by hun leven zijn vyanden zijn geweest; hun vaderland moedig verdedigt; en hun' vyand veel afbreuk gedaen hebben, na hun dood barbarisch behandelt. Schoon ACHILLES *gevoellooze pezen* doorboorde; schoon HEKTOR de *grootste* vyand der Grieken was; schoon hy PATROKLUS, ACHILLES *waerdfsten* vriend, *ter dood gezonden bad*; mogt ACHILLES echter, zoo hy een grootmoedig Held wilde wezen, nooit tot zulk eene laffe wraek komen; nooit op zulk eene eerelooze wys het doode lichaam van den doorluchtigsten zynere Vyanden behandelen. Wat bedoelt de Dichtkunde anders, dan om ons gebeurde Zaken voortestellen, in spreekende schilderyen; om ons aen die te doen herdenken, en te doen deel nemen? Stel eens, dat gy die daed van ADHILLES waerlijk zaegt, zou't ge niet een' innigen afkeer hebben van een', wien ge een dood lichaam agter zijnen wagen zaegt slepen?

Zoude

Zoude U wel eenige reden, hoe zy ook ware, kunnen doen geloven, dat dees overwinnaer een redelijk werk deed? Zoudt gy het eene edelmoedigheid noemen? Ik geloof, dat elk zulk een' overwinnaer liever een' geduchten Tiran, dan een' edelmoedigen Held zou noemen. SÜETONIUS teekent onder de grootste wreedheden van den wreeden KALIGULA aen: dat by niet eer verzadigd was voordat by de van een gereten leden van een vermoorden raedsbeer door de wijken zag stepen, en voor zijne voeten vergaderen, (in CALIGULA Cap. 28.) en hoe heldaftig het is op zyn' overwonnen en dooden Vyand aen te vallen, zal NAZO ons genoeg leeren;

*Quo quis enim major est, magis est placabilis irae,
Et facilis motus mens generosa Capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni;
Pugna suum finem, Cum jacet hostis, habet.
Ast lupus & turpes instant morientibus ursae,
Et quaecunque minor nobilitate fera est.
Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
Dardanii lacrymas non tulit ille Senis.
Quae ducis Æmabii fuerit clementia, Poros,
Praeclarique docent funeris exequiae.*

*Want hoe een grooter is, hoe eer zijn Grimmigheden
Bedaren, en ligt word eene edle Ziel geraekt,
Het is den Leeuw genoeg, als 's Vyands lyf verwonnen,
Geveld ligt in het Zand; maer wolf en logge beer,
En rekels, die zich zelv' op leeuwenmoed niet kunnen
Beroemen, scheurt en steurt het lijk berg op berg neer.
Wat overtrof Achil voor de Ilionsche wallen?
Hy eebter leent het oor aen Priamus geweest,
Prins Poros, en het lijk des Perziaens gevallen
Door 't Macedonisch staet, toont de edelmoedigheid
Van Alexander aen.*

Trist. lib. 3. ELEG. 5.

DAVID, die de gehoonde slagordens van den waren God wreekte, wil ik hier niet by een' vercierten ACHILLES gelijken. Wy hebben een groote achting voor HOMERUS werken, dan geloven niet, dat een Poet, die een Heldendicht wilde maken, HOMERUS hier zou willen naervolgen; maer liever zijnen Held een vriendelyk mededogen jegens zijn overwonnen doen betoonen, ten minsten hem nimmer een' dooden Vyand doen beschimpen. Men vergelyke den ENDAS

VAN

VAN VIRGILIUS met den ACHILLES van HOMERUS. TURNUS, de HEKTOR der Italianen; die ENEAS en zijnen Trojanen geen mindere rampen had aengebragt dan HEKTOR ACHILLES en den Grieken: TURNUS, die met ENEAS naer eene kuifcher en waerdiger schoonheit dong, dan de geile Spartane was; TURNUS, die PALLAS, ENEAS zorg, had ontzield, word echter, overwonnen, door ENEAS niet beschimpt. VIRGILIUS besluit, met deze groote overwinninge van zijnen Held, zijn gedicht. Ik kan nooit de laetste vaerzen van den ENEAS lezen dan met eene diepe verwonderinge en aendeninge. Zy toonen het grootmoedig karakter van een' waren Held:

*Tunc hinc spoliis indute meorum
Eripiare mihi? Pallas te, hoc volnere, Pallas
Immolat. Et poenam scelerato ex sanguine sumit.
Hoc dicens, ferrum adverso sub pectore Condit
Fervidus; ast illi solvantur frigore membra;
Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras*

*Meent gy ons nog door smeeken
Te ontglippen met den roof der mijnen aen uw lyf?
Prins Pallas, Pallas wijdt U, om dit snood bedrijf;
En offert U hier op met deze wonde, eischt wraecke
Van uw al te eerloos bloedt, een' ander tot een baecke.
Zoo spreekt by, boet van toorne, en stoot en durwt, demorft
Van bloedt, het lemmer recht van vore in zijne borst.
Dies Turnus leden, slap van koude; voers bezweken;
De geest voer zuchtende en gestoort naer Plutoos streken.*

VOND.

Hoe veel zou dees groote Overwinnaer van zijne glorie verliezen, en het hart des lezers van hem aftrekken, zoo de Dichter hem TURNUS, na deszelfs dood had doen beschimpen.

Wy hebben niets tegen de les, welke HORATIUS den dichteren geeft, die een' ACHILLES willen afbeelden, dat zy hem dapper, onverbiddelijk, straf, verholgen, weigerend recht, wetten en redenen te volgen, op het Toneel moeten brengen. HORATIUS schildert ACHILLES dus af naer de beeldtenis, die HOMERUS van hem heeft nagelaten; Dan ik vraeg alleert, wien zal zulk een Held behagen? zulk een zou, op het Toneel vertoond, alleen Oorlogzuchtige, en woelzieke geesten bevallen. ALEXANDER DE GROOT, ATTILAES, TAMERLANEN, KAREL DE 12 VAN ZWEDEN, en diergelijke plagen, en Verstoorders der ruste van het menschelijk geslacht, zouden

den in dien ACHELLES behagen vinden, deel en hem nietem
maer alle andere menschen van een bedaerder en vreedza-
mer ziel zouden hem altijd haten, en nooit achting voor
hem krygen.

Schoon HOMERUS, en deze is mijn tweede zimmering,
de sporeloosheden der dwaze koningen, en onderdanen wilde be-
schrijven, heeft hy echter den oorlog der Grieken en Tro-
janen gezongen. Waerom is nu dees oorlog gevoerd? Om
geen andere reden, dan om MENELAUS eer, door zijn over-
spellig wyf beledigd, te wreken. Eene hoer was het derhal-
ven die al de bron van dezen oorlog was. Hoor hoe MA-
ROOS ENEAS haar af beelt:

*Illa sibi infestos everfa ob Pergama Teuctos,
Et poenas Danäum, & deserti Conjugis iram
Permetuens, Trojae & patriae Communis Erinny's,
Abdiderat sese —*

*Dit Wijf (ten ondergang
Van Troje, en 't Vaderlant geschapen, bijster bang
Voor Troje, en ieder een, zoo fel op haer gebeten,
Om Pergamms bederf, en voor den Griek, bezeten
Van wraeke, en voor den baet van baren heer beducht)
Verstak zich —*

VOND. 2de Boek van den Eneas.

Indien dit nog niet voldoet, dan hoore men, welk een
oordeel een der grootste Meesteren in de kunst over HO-
MERUS werken gestreken heeft. Wy hebben de volgende
vaerzen van NAZO onder 't oog:

*Ilias ipsa quid est, nisi turpis adultera, de qua
Inter amatores pugna virumque fuit?
Quid prius est illi flamma Chryseias? atque
Fecerit iratos rapta puella Duces?
Aut quid Odifsea est nisi foemina, propter amorem,
Dum Vir abest multis una petita provis etc.*

*Wat is zelfs de Ilias, dan hoe een Hoer de zinnen
Kan man en minnaer dreef tot snooden kryg en wraek?
Wat anders dan de vlam van Chryzes, en hoe 't schaken
Van eene Schoone 't hart der Vorsten zette aen brand?
Of wat zijn de Odifsean, dan hoe veel Vryers blaken
Om eene, daer heur man dwaalde via zijn vaderland? —*

He

*Homer zingt, hoe Vulkaen de netten heeft geolagten,
 En Mavors en Dioon verstrikt op 't zagte bed,
 En hoe een dwalend held, op zijn beroemde togten,
 In twee Godeffen zelv het hart aen vlam gezet*
Trist. lib. 2.

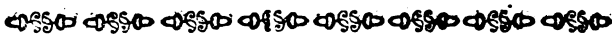
Ik zie niet, dat 'er iets beslissender voor my kan zijn, dan deze regels, die nog vry slegter denkbeelden van HOMERUS ons inboezemen, dan wy hebben voortgebracht. Kan een werk, waer toe eene HOER senleiding gaf, den schryvet wel geheel voor minachting bewaren?

Welke reden VIRGILIUS gehad hebbe om zijn Held by Dido te brengen, is hier het geschil niet; maer de vraag is, of het bezwangeren, en daerop verlaten van DIDO geen vlek in het karakter van ENEAS is? Tegentewerpen, dat het kwaed zoo groot niet is, omdat de grootste roem van die tijden was een meisje te bedriegen, en omdat DIDO eene schrandere Weduw was, en in de minnekunst niet onbedreven, is niet anders dan *dartelen*, waer men ernstig moet wezen. VIRGILIUS toont alom, dat hy niets vlytiger zoekt, dan om ENEAS altyd verheven en godvruchtig aftebeelden, en dit moet een Heldendichter, wat men ook tegenwerpe, altijd doen. Zal iemant, die dit leest, niet straks iets vinden, dat hem aenstootelyk voorkomt, dat hem een kwaed denkbeeld van dien Held inboezemt. Ik geloof zelfs, dat MARO dit zeer wel gemerkt heeft, en daerom genoodzaekt is geweest een' God in het spel te brengen, die ENEAS kragtig aenspoort DIDO te verlaten. Ik denk, dat VIRGILIUS geen ander middel wist om het karakter van zijn' Held te bewaren, dan dit, om te weten hem getrouwer aen den wil der Goden te maken, het noodlot te doen volgen, dan aen zijn eigen plicht en trouw zich te verbinden.

Nec timido, nec temere.

Wel

Wel mochten wy in onze vorige zeggen, dat ons de toenmalige aenmerkingen toefchenen, een goed verftand *verdere* aenleiding tot denken, en miffchien ook middel te kunnen geven om in een der minftbebouwde deelen onzer taalkunde, iet wezenlyks uit te richten; de heer ANONYMUS BATAVUS voldeedt al ras onze verwachtinge. Wy zien hem aen als den rechten man om dezen hof te bebouwen. — Ondertuffchen heevt overschietend papier ook het wederandwoord *nec timide nec temere* doen plaetz krygen; deszelys fchryver kan veelzins gelijk hebben; zoo dra hy echter toegeeft, dat ACHILLES de *hoofdperfoenaedje* van HOMER niet zy, vervalt zyne redening bl. 400. *boven'aen* geheel en al. — Hoe 't zy, dat diergelyke lettertwiften niet rechtftreeks tot onz beftek behoren, gelieven beide de fchryvers in overweginge te nemen; terwijl wy den laetftgemelden verzoeken, by zyne aenmerkingen N°. 10-16, nog enige van meer uitgebreidheid en meer gewicht te voegen, om ons in ftatet te ftellen, dezelve in eene onzer volgende den oordeelkundigen dichtminnaer voorteftellen.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. Le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Tailfert* en *Gilliffen*, Zierikzee *V. d. Thoorn*; Vliffingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houtuyn*, *Tongeris*, *Meyer* en *de Wit*, Haerlem *Bofch*, Rotterdam *Arrenberg*; Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*; Delft *Sterk*, *Gratwenbaen* en *van der Smout*; Utrecht *Kroon*, de *Paddenburgen*; *Spruyt*; de *Meyeren* en *ten Bofch*, Groningen *Span-dauw* en *de Wed. Groenewoud*, Leeuwaarden *Chalmet & Comp.* Franquer *Huytsma*, enz.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 25. voor den 1. van Slachtmaend 1760.
(vervolg van onz 9de en 11de stukjen.)

A E N L E I D I N G

T O T D E

N E D E R D U I T S C H E D I C H T K U N S T .

O F W A E R N E M I N G E N

Omtrent het maken van

N E D E R D U I T S C H E V A E R Z E N .

XXVII^{ste}. H O O F D D E E L .

Nu moeten wy nog spreken van eenige byzondere soorten van vaerzen, als *Klinkdichten*, *Herders- en Visscherszangen*, *Lierdichten*, en zoo genaemde *Sappische vaerzen*, *Puntdichten*, *Tyddichten* en eindelyk van het *Heldendicht*.

Den *Klinkdichten* betreffende, wy vinden daer van by **VONDEL**, en elders meer dan eene soort, en zullen daerom van yder hier een staeltjen mededeelen. — Zie hier dan de eerste, en gemeenste uit

F f

VON-

VONDEL, op *Erasmus* in zyne Poëzy I D. bl. 296.

*Wat wijsheit Latium en Grieken biel befloten
Begreep gansch Kristenrijck, zoo ras Erasmus quam,
En schonck met zijnen naem aen 't nedrig Rotterdam
Een' naem, naerdien by was uit baren schoot gesproeten.*

*De Stadt, verbeugt om d'eer van zulck een' zoon genoten,
Zyn rottende gebeent noch stuivende affche nam;
Maer rechre een steenenbeelt. De Nijt spoogb vier, en vlam,
Om baren zuigeling van 't boogb aliaer te stooten:*

*Dan och, die Grootte keert zich niet aan nijt noch spijt.
Geen graf bestulpt zijn faem. Hy beldert met den tijdt.
Zijn krans groent onverwelckt, en bloeit, voor afgunst veilig.
Die onlangs was van steen, nu glinstert van metael:
En zoo de nijt zich steurt aen 's Helts verdiende prael:
Wy gieten licht van gout dien Rotterdamschen Heiligh.*

Gelyk deze eerste foort van *klinkdichten* met eenen stependen regel begint, zoo vinden wy ten bewyze, dat men daer altoos niet aengebonden zy, eene andere foort by dien Dichter welke met een' staenden regel begint. Als

Op het overlijden van K. P. HOOFT. I D. bl. 299.

*Treck om 't Raetbeerlick lijk geen droeve torenklock:
Het burgerlijck beklagh zal deze baer geleen.
De balling, weeu, en wees beluien hier met schreien
Hun' waert, kaer' man, baer' voogt, daer 't leven uit verrock.*

*Hang aen den wand van 't Koor dien Burgemeesters rok,
Dien tabbert, wijd van baet-en staetzucht afgeschreien.
Dien Deeglijckheit bem ging zoo onbesproken breien:-
Hier aen heeft Eigebaet niet d'alderminste vlock.*

*Dat nu Amstelredam in 't roukleet valle aen 't builen:
Haer zegenrijcke beurs ontbeert een barer zuilen,
Kaer raetbuis een pilaer. Hoe drukt ons dit verlies!
Doch troost u rijcke Stadt, men zal u zaligh noemen;
Als Room Fabricius, en Katoos deught wil roemen,
Zegb: Hooft dat was de man waer door mijn glori wies.*

Uit beide deze foorten van *Klinkdichten* blykt, dat derzelve eigenfchap voornamenlyk hier in beslaet; voor eerst, dat

dat zy niet meer dan 14 regels moeten hebben, of uitleveren.

II. Dat in de 8 eerste regels niet meer, dan tweëerlei rymwoorden zyn moeten, d. i. dat de klank van het sleepende, zoo wel als van het staende rym 4 mael gehoort moet worden. Dus hooren wy in 't eerstgenoemde *Klinkdicht* de rymklanken *-oten*, en *-am*, en in het 2de die van *-ok* en *-eien* in de eerste 8 regelen 4 mael herhaeld, en dat wel ieder reize op eene byzondere manier, als blykt uit de uitgangen, *stoten*, *sproten*; *noten*, *stoten*, *kwam*, *dam*, *nam*, *lam*, en *klok*, *trok*, *rok*, *vlok*; *leien*, *schreien*, *scheien*, *breien*. —

III. Dat, vermits de 8 eerste regels als in *coupletten* kunrende verdeeld worden, het zelve, 't geen wy van de *Coupletten* sprekende, boven gezegd hebben, hier ook in acht moet genomen worden, d. i. dat met het einde van yder *Couplet* de zin zoo niet ten heelen ten minsten ten halven uit zy:

IV. Dat de laeste, dat is de 14de regel van klink zy, en in wicht, en waerde eerder de vorigen overtreffe, dan daer by te kort schiete.

Om aen welke 4. Eigenschappen behoorlyk te voldoen, onzes oordeels al vry wat moeite vereischt wordt, en wel zoo veel, dat wy het maken van *klinkdichten* niemand sterk kunnen aenpryzen, achtende wy de Dichtkunst in haer zelve moeilyk genoeg, al maekt men dezelve niet moeilyker door eene noodelooze verdubbeling van rymklanken; oim welke te vinden men niet zelden zyn toevlucht moet nemen, tot de ongevoeglykheden en uitdrukkingen, die de vaerzen verlammen en verstrammen.

Des niet teegenstaende zyn er liefhebbers, die, als waren de twee voornoemde soorten nog niet moeilyk genoeg, eene derde soort zoeken in te voeren, wier eigenschap hier in bestaet, dat niet alleenlyk in de 8. eerste, maer zelys ook in de 6. laeste regelen niet meer dan tweëerlei rymklanken gehoord mogen worden, als blykt uit het volgende staeltjen

Op het GEZICHT (1).

*Gezicht, o wonder gaef, door de Almacht ons gegeven,
Wachtboudster die een gids voor ziel en lichaem strekt,
Die al de wonders van Gods hand aen 't barte ontdekt,
Wie u ontbeeren moet, ontbeert het halve leven.*

Door

(1) Te vinden in de Bybelsche keurstoffen van Natura & Arte.

*Door u word 's menschen geest ter kennisse gedreven
Van al, wat wetenschap, verstand en deugd verwekt;
Wie uit uw nut gebruik het rechte voordeel trekt,
Word uit dit woelend stof in 't bos der rust verbeven.*

*Maer och wie zyn gezicht te dartel weiden laet,
En al te welig op verboden vruchten slaet,
Stort zich in eenen poel van eeuwich naberouwen.
Dat elk dan zyn gezicht afwende van het kwaed,
Om namaels eeuwig in de Hemelhofgebouwen
Met een verlicht gezicht de bron des lichts te aenschouwen. (2)
Van*

(2) In zoo verre heeft onze schryver wel gelijk, dat het de eigenschap zy der klinkdichten vijfderlye rijmklanken te mogen hebben, en het derhalven 's dichters moeilykheid te boven gaet, ene andere soort in te voeren, waar in voor 't geheel niet meer dan tweërle rijmklanken gehoord werdt, dunkt het ons echter fraei en prijslyk, wil een meester in de konst zich eens verledigen dus een kunststukjen voordien dag te brengen, ten blyke dat hy voor de rymende slotklanken niet behoeve te staen. Maer, wy zeggen een meester, om dat het 't werk enes meesters moet zijn, dat de slotwoorden niet gezocht zijn of schijnen, en even min stooten als ware er ene meerderheid van rijmklanken.

Een keurig proevjen hier van, achten wy der moeite wel waardig hier in te vlijen, van den zinlyken Dichter J. DE KRUYFF, daer in veertien vloeiende regels niet meer dan 2 rijmklanken gevonden worden,

A A N D E N
G E L E E R D E N H E E R E
P Y B O S T E E N S T R A,
By de uitgave zynor Intreërede.

Ó STEENSTRA! hebt gy lof, door uwe tong, behaald;
Nu zien wy, dat geen klank onze aandacht heeft bedroogen:
Uw werk houdt dubbele proef; 't voldoet aan oor en oogen;
Ja, ryst eer in waardy, dan 't, door de drukpers, daalt.

De Wiskonst, door het licht der Meetkunde eerst bestraald,
Kan noch onzekerheid, noch twyfeling gedoogen;
Maar roept, dus stoutlyk, uit: 't is waar, ik zal 't betoogen!
Men wyz' my valsheid aan, of zwyg!' 'k heb nooit gedwaald!

Wat wonder, dat die Schoone, afkomstig uit den hoogen,
Al vroeg werd aangebeén, van Minnaars, wier vermogen
Gy, tevens met hunn' roem, zo grótsch hebt afgemaald:

Zulk een bestendige eer, in eeuwen niet vervloogen,
Voorspelle ik U, ten loon van al uw edel poogen:
Heeft, in vergelding zelfs, wel ooit uw Konst gefaald?

Van een gantsch ander gevoelen sehynth **VONDEL** geweest te zyn, die de eerste soort zelfs te moeilyk oordeelende, naer een gemaklyker soort heeft omgezien, als blykt uit het volgende

Aen de Edelmogende Zeeraeden te Enckbuizen.

I. D. bl. 307.

*Wat heeft de stoffery der ouden ons vervaert
Met Perseus en Pegaes, die, over zee gevlogen,
De weerelt sloegh voor 't hooft met een gedich: e logen,
Een logen, in 't gestarnt gesteigert bemelwaert!*

*Het brave Enckbuizen draeft, vol moedts, op 't roode Paert,
Met zijnen kopren mont, dat gloënde blixems braekte,
En donderklaoten, daer Noortzee, en lucht af kraekte,
Een Paert, op 't Princenbof in eeuwigheit bewaert,*

*Het quam, toen Volkaert dien Duinkercker bad gedrongen
Uit 's meesters Zeekasteel, in 't Hollants slot gesprongen.*

*De Zeebelt greep het by den zeetoom zonder last.
Het opent met zijn hoef een Bronaër voor den zanger.
Wy drincken op Parnas noch Helikon niet langer.*

Dit is ons paerdebron. Hier is geen droom aen vast. (3)

Wy zien hoe in de eerste 8 regelen van dit *Klinkdicht* drierlei rymklanken gevonden worden, daer die van de eerste en tweede soort maer twederlei bevatten; een klaer bewys dat deze laetste soort de gemaklykste van allen is. (4)
Lich-

(3) Dezergelyke vindt men meer by **VONDEL** onder zyne klinkdichten in de *Poëzy* 4to 1682 bl. 293, 295, 296 enz.

(4) Redent men dus voort, is die soort de allergemaklykste, waer in men zich aen geen rymklanken bindt.

Wyders staet ons hier noch by te voegen, enige andere soorten van klinkdichten; Als

I. waer in de 9 en 10 en de 12 en 13de versen loopende zijn, daer ze in het eerst aengehaelde voorbeeld staende zijn. b. v.

Op bet twalefjarigb Bestant der Nederlanden.

De hemel, krijgens zat, erbarmt zich onzer qualen.

Kastilje wort beweeght den Vrede ons aen te biën.

De Staet geeft hem gehoor, dies wy vol hope zien

De Middelaers van pais genaken onze palen.

F f 3

No

Lichtelyk zal iemand vragen, waerom deze soort van dichten, *Klinkdichten* genaemd worde: wy weten daer op niet anders te antwoorden, dan dat de Francoisen die oudtyds *Sonnets* noemden, welk woord, in onze tael overgezét eigenlyk beteekent, *klinkers*, *klinkdichten*, *klinkvaersjen*, sommigen, [en wel de meesten,] verdeelen deze *Klinkdichten* in

Na onderlingh gespreck en reênstrijt, en lang dralen,
Besluit men het Bestant voor een paer jaer en tien,
Op hoop of met der tijt de Vredezon mischien
Den Nederlanden moght gedurigh overstralen.

Nassau ontwapent zich om ruste te verwerven,
Steeckt op zijn dreigend zwaert, geschaert van al het kerven,
En 't vrye lant geniet de vruchten van zijn zweet.

Van blijfchap golven viers ten hemel opwaert varen.
Men offert eer en prijs den Heere der heerscharen,
Die in volkome vreught voleindight al ons leed.

Deze kan men vinden by VONDEL in zyne Gedichten I. D. bl. 292, 303, 304, 306.

II. Een ander soort ontmoet men bl. 292. waer in zich de ses laatste versen op ene ongebondene wyze verwisselen.

*Op den Burgerkrijg der Romeren,
Door den Heer Fiskael STORM uit Lukaen vertaelt,*

Wat vordert Brutus deught, dat zy de dwingelanden
Uit hunnen zetel ruckt, en breeckt de troonen af,

En slicht een' vryen Staet; na datze nu den staf
Tarquijn geweldigh heeft gewrongen uit zijn handen;

Als 't Roomsche volck zoo dol zijn eigene ingewanden
Gaet rijten met zijn zwaert, dat eertijts wonden gaf
Uitheemsche vyanden; en draeght naer 't duister graf
Verkregen vrydom, met gemengde en bloende handen.

De staetzucht eens Soldaets was veler helden doot,
En Rome een hart gelagh; als 't aenzagh en most liden,

Dat Cezar, met laurier omvlochten, op zijn koets

Keerde uit de slagting van zoo brave burgeryen

Als oit Italle gequeeckt hadde in zijn schoot,

Hy won 't gebied, maer met verlies van zoo veel bloets.

Waer uit men kan afnemen hoe weinig Vader VONDEL zich hebbe laten binden aen de wetten van verkiczingtjes. Ondertuffchen merken wy noch aen, dat het thands gemeen zy de rijmklank van het laatste vers te hechten aen het voorgaende, en die van het voorgaende aen het laatste, gelijk byna alle de klinkdichten zijn van P. LA RUE uit het fransch van DRELINCOURT, vertaelt; onder welk meenigte wy ook een groot vierde deel aantreffen, waer in de staende en loopende regels zich by beurten verwisselen in de eerste complete

in 4 afdeelingen; of *Coupletten*, namelyk de eerste 8 regels in 2 *Coupl.*, ieder van 4 reg., en de 6 laetste regels in 2 *Coupl.*, ieder van 3 regelen.

Ons belangende, wy verdeelenze, gelyk hier boven te zien is in 3 afdeelingen vermits wy oordeelen, dat de 8 eerste regels wel in 2 *Coupl.* kunnen verdeeld worden, dewyl yder dezer *Coupletten*, schoon op zich zelve slaende, een volkomen rym, dat is 2 sleepende en 2 staende regels uitlevert, 't geen van de 6 laetste regelen, indien zy in 2 *Coupl.*

Op de Godheid.

Verhef u, o myn ziel, en streef als d'adelaar
Ten hoogsten hemel in. Zie daar d'Onzienelyken,
Den Eeuwigen Monarch, den Opperwezenaar,
De beste schoonheid, meer dan al de hemelryken,

Hy is 't, die altoos is, verouderd door geen jaar.
Hy is 't die alles schiep, die alle magt laat blyken,
Die zonder plaats verzet, is overal, en klaar
Zyn beeld in 't schefsel doet, voor 't oog der menfchen, pryken.

Driewerf goed, driewerf groot, en driewerf heilig Heer,
Voor wien de Hemel knielt en d'Aarde zich werpt neer,
Laat ik, naar maect' dat ik u lieflyk ken, hoog agten.

Laat ik, na dat 'k u hier beschouwd heb door 't Geloof,
Eens, als myn lichaam word ontbloot van ziel en krachten,
In u geheel zyn; wen ik koom by u te hoof.

Welk flach men ook vindt in de *Godichten* van JACOB ZEEUS 1737. hf. 253. alwaer men noch twee onderscheiden foorten zal aantreffen, welke wy verzoeken dat de lezer zelve bl. 248, 250 en 256. wille na slaen, naerdien ons meerder plaetz gebreekt.

Voor 't overige merke men, dat de naem van *Klinkdicht* van ene meerderheid van rymende slotklanken ontleent schijnt: en dat in zoo groote verscheidenheid als wy te berde gebracht hebben, de gemeentsten zijn zulke, wier iste 4, 5, en 8 regel met elkanderen gelyk staen, zoo dat de negende regel staende zy, in geval de achtste sleept, en in een omgekeerde reden sleepende, ingeval de achtste staet: *De Proeve van Zedepoëzij* door CONCORD. ET LABORE heevt dit in de twintig klinkdichten, bevattende Jezus Lofnamen, naauwkeurig waergenomen. Zie bl. 25--44.

Wy hebben van zoo veele foorten meldinge willen maken, eensdeels om ieder dichtoeffenaer gelegenheid te geven, zich zulk een voorbeeld uit te kiezen, waer in hy 't meeste behagen schiept; de verscheidenheid toch is aangenaem; en anderdeels om de verzuimde beloven van den opsteller aen 't begin van dit hoofddeel gegeven, om namelyk van yder foort een staeltjen aen te voeren, genoeg te doen.

Coupl. verdeeld worden , niet kan gezegd worden , dewyl in zoodanig een gevalle de laetste regel van het eene *Coupl.* alleen , en op zich zelve staet , en geen volkomen rym kan uitmaken , zoo lang hy door den laetsten regul van het ander *Coupl.* niet beantwoord word. — en 'schoon zulks geschied , oordeelen wy dat eene ongeschiktheid , dewyl ieder *Couplet* op zich zelve , een volkomen rym moet uitleveren. By den Hr. DE LA RUE , onder deszelvs vertaelde *klinkdichten* , vinden wy 'er wier regels slegts 7 , 8 en 9 grepen uitleveren , en dus om de kortheit niet onaertig rollen , doch onzes oordeels , de statige deftigheid ontbeeren , die aen een *Klinkdicht* eigen , en in regelen van 12 en 13 grepen best te bewerken is , weshalven wy den jongen dichtminnaeren aenraden , het spoor van VONDEL liever te volgen.

XXVIII^{te} HOOFDDEEL.

Den *Herders- en Visscherszangen* betreffende , wy hebben den jongen kunstlievenden deswegens luttel anders aen te beveelen , dan het geen wy hen , in den aenvang onzer *verhandeling* , over het vaerzen maken in 't algemeen , nopens het waarnemen der *Caracteren* , reets aenbevolen hebben ; *Herders en Visschers* zyn doorgaends , [immers in onze tyden ,] eenvoudige , en gemeene luiden , derhalven moet alles , wat gy hen doet zeggen , of zingen geenszins verheven zyn , maer eenvoudig en natuerlyk.

De Schoenmaker moet zich hier steeds by zyne leeft , dat is , de *Herder* zich by zyn *vee* , *zuivel* , *land* en *ploeg* ; de *Visscher* zich by zyn *visch* , *strand* , *zee* , *pink* en *netten* houden. Beide kunnen , en mogenze , mits op eene eenvoudige wys , en natuerlyke trantj van de lucht en het weêr praten ; maer de *Herder* mag alleen van *bomen* , *bloemen* en *beyen* : de *Visscher* alleen van *boornen* , *schulpen* , en *korallen* spreken. [Wat meer vryheit , dunkt my , zoude in een *Jagerszang* te dulden zyn ; vermits een *jager* , schoon ondersteeld zoodanig een die met de *jagt* de *kost* moet winnen , echter veel meer gelegenheit heeft , dan een *Herder* of *Visscher* , om verscheide zaken te zien en te hooren , vermits hy langs veld en strand , door *Boschen* en *Wildernissen* , over *Duinen* en *Bergen* het *Wild* dient naer te zetten , en niet zelden verkeering heeft met aanzienlyke luiden , welken hy ten dienste staet ; en die hem somtyds zelfs , op de *jagt*

VER-

vergezellen. (5) Dat een Jager dus, behalven van zyn Jagtgereedschap, van zyne Brakken, Haes en Patrijshonden, en allerlei Wild, ook van het gene hy hier en daer verneemt, gewag maekt keuren wy geenszins af, mits het gefchlede op eene wyze, die ons doet merken, dat hy fomtyds meer spreekt van hooren zeggen, dan van eigen ondervinding.] Belangende nu den Rymtranten, tot zoodanige gezangen uit te kiezen; we vinden niet noodig hier omtrent eenige bepaling te maken, indien men slechts in acht neme, 't geen wy omtrent de korte en lange regels aangemerkt hebben, namelyk dat de eersten best voor het vrolyke, ende de laetsten bekwaemst zyn voor het destige, stichtelyke, en klaegachtige. Hierom keuren wy zeer goed, dat de Hr. MOONEN ter behandeling van heilige stoffen in herderszangen regels van 12, en 13. grepen verkooren heeft.

Eene opmerking moeten wy hier nog byvoegen, namelyk, dat, gelyk een schilder door 't hoogen der voornaemste beelden de minderen die daer omtrent, of achter staen, meer schaduwet, en als wyken doet, zoo ook een Dichter, wanneer hy voor een *Herders* of *Visschers* of *Jagerszang* een korte voorrede wil stellen, om den lezer te kennen te geven, waer, op wie, en by welke gelegenheit de *Herders*, of *Visscherszangen* gemaekt zyn, zoodanig eene voorrede door eenen grootichen toon, en zwierygen styl zoodanig moet toestellen, dat die zich boven het volgende verheffe, als de tael der Poëten boven die der *eenvouwige* harderen, en visscheren. Wie zich in deze zangen zoekt te oefenen, moet MOONEN, SCHERMER, WILLEKENS en VLAMING onder de Nederduitschen; *Virgilius* onder de Latynen, en *Moschus* en *Theocritus* onder de Grieken voornaemlyk lezen. (6)

XXIXste

(5) Dit schijnt zoo, doch de zaek nader ingezien, blyvt het dan geen zuivere Jagerszang meer. De vraag is niet wat een Jager weten kan, maer wat hy natuerlyk weet, even zoo, kan een Visscher, die dagelijks naer steê gaet en daer verkeerd, ook iet meer weten, maer zy moeten beide spreken zoo als zy zyn, een jager als een jager, een visscher als een visscher, en zoo dra d'een iets buiten zyn jagt, de andere buiten zyn vischtuig praet, zoo word het een gemengelde Zang.

(6) Vry wat meer, en iet, dat van andere soorten vangedichten verschilt, vinden wy over de *Herders - Visschers - en Boovedeunnen* te zeggen, dan hier werd gedaen.

Het geen in dit soort van dichten aan *Latynen* en *Grieken* voegde, schikt en voegt zich ook wonder wel by ons. — Dit stuk naeuwkeurig te behandelen, zou dit blaedjen te breed doen uitloopen, en zal daerom ene opzetelyke stoffe voor het vervolg verschaffen.

XXIX^{te} HOOFDDEEL.

Nu stappen wy over ter beschouwing van het *Lierdicht*, welken naem wy van de Grieken; als de eerste uitvinderen daer van, ontleend hebben; wordende een *Lierdichter* by hen genaamd *Αοιός*, by de Latynen *Lyricus*, welke laetste de *Lierdichten* ook wel den naem geven van *odae*, in het Fransch *odes*; beteekenende eigenlyk gezangen; en niet zonder reden; vermits de Lierdichten by de ouden niet slegts fraei opgezegd, maer voornamelyk gezongen wierden.

Sommigen hebben zich verbeeld, dat de *Lierdichten* by de ouden gediend hebben om den Lof der Goden, en Helden te zingen. Doch wy meenen, dat dit gevoelen alleenlyk hier uit gesproken is, dat PINDARUS, een der voornaemste Grieksche lierdichteren, den Lof der Goden, en Helden tot het voornaemste onderwerp zyner Lierzangen verkoren heeft. (7) Maer wat stof kon PINDARUS in zynen tyd, wan-

(7) Onze schrijver schijnt hier ter plátze geen genoegzame onderscheid te maken tusschen de *oedae*, die by de ouden *Lyrica* en die *Hymni* genoemd wierden. De *Hymni*, van welken HOMERUS, CALLIMACHUS, PSEUDORPHEUS en andere verscheiden hebben nagelaten, waren eigenlyk de *Lofzangen*, die de Goden ter eere wierden opgezongen; deze verschilden, in de wyze van dichten, dikwerf van *Lierzangen*. Die van HOMERUS, CALLIMACHUS, PSEUDORPHEUS ENZ., zijn op ene maet gesteld, die genoegzaam met de onze kan vergeleken werden. De maet van't *Liergedicht*, wilde zy voldoen aetnaem en oogmerk, behoorde zoo gesteld te wezen, dat zij beide gelezen en gezongen kon werden: doch hier in verschillen wy enigszints van *Grieken* en *Latynen*. De zoetvloeiendheid heeft by ons ten nutte der Zangkunde verscheidene soorten van wyzen en zangmaten bedacht, die zich zoo wel niet lezen laten. Van dezen handelen wy thans niet.

De verschillende gestachten der *Lierzangen* kunnen we, zoo ten opzicht der stof, als dichtmaet, niet wel bepalen. Beide komen ze in aanmerking en trouwen zich onderling. Bezondere stoffe neemt allerlei dichtmaet aen, en bezondere dichtmaet schikt zich in dezen weér naer allerlei stof. Oudtijds bediende men zich veelal van *Lierdichten* tot het opstellen van *Minnedichten*, in welke zeker de Dichteresse SAPHO uitmuntend was. Deze gebruiken wy insgelijks tot dat oogmerk.

Het tweede onderwerp, waer over zy liepen, was het ophalen van den Lof der helden, hier in spande PINDARUS de kroon.

Belangende de woorden van onzen schryver, dat hy den lof der *Goden* en *Helden* tot het voornaemste onderwerp zyner *Lierzangen* verkoren heeft, zulks bepale men alleen tot den lof der helden, en wel voornamelyk

wanneer de olympifche fpeken in hunnen bloei, en ieder's oog op die daer in den prys wegdroegen, gevestigd waren, toch beter verkiezen.

Voor eerst was het onderwerp zelf voor de Poëzy zeer uitfteekend, en ten tweeden kon PINDARUS zyn eigen naem, en faem niet beter verbreiden, dan door zich bekend, en geeerd te maken by die van groot en klein geroemd wierden.

ANAKRËON, die zich aan de laek, of lof van anderen weinig ftoorde, en flechts voor zich zelven leefde, floeg een heel anderen weg in, en deed zyne zanggodinnen met zich alleenlyk azen op de welluftigheden dezès levens.

Ook heeft HORATIUS, die grootfte der Latynfche Lierdichteren, noch na hem de Francoifen, noch eenige voornaeme dichters in onze of andere talen tot die, of deze byzondere ftof hunne *Lierzangen* bepaeld, wy kunnen ook niet zien, dat hier eenige bepalinge nodig is, mits men fleets in acht neeme, 'tgeen wy voren hebben aengemerkt, namelyk, dat vaerzen van 10, 11, 12 en 13. grepen veel bekwamer zyn om iets deftigs en droevigs uitte drukken, dan regels van 6, 7 en 8. grepen: men ga in dezen opzichte te rade met VONDEL, die ons keur van tranen in zyne *Lierzangen* voorspeelt, en kieze daer uit wat hem het gevoeglykfte toefchynt. De Francoifen en naderhand onze befte dichters hebben zich voornamelyk toegelegd om hunne *Lierzangen* in *Coupletten* te verdeelen, ten einde na by het flot van het eene *Coupl.* wat geruft hebbende, het ander als met eenen nieuwen luft aen te vangen, en

lyk der zondanige, die met de zege praelden in de Hoofdspelen der Grieken, en verheven wierden met groote eer en *statis*, zoo zelfs, dat by hunne inhaling in de fad hunner woning, de fadspoorte voor hún te gering geacht, en zy door den omgeworpen muer wierden ingeleid. Deze foorte van *Lierdichten* noemde men ook *Epinicia*, zoo veel als *Zegezangen*.

Wyders, de verheffing en lof van voornaeme plaetzen, de uitvoering van manhafte daden, en dezer gelyke meer, gav ftoffe voor een derde foort van *Liergedichten*, gelyk voor een vierde foort verftreken de *Drinkdansen*, by gelegenheid van galftryen enz. enz.

By deze voege men eindelyk de *Hymni*, of *Loozangen* ter eere der Godden ingekeld, voor zoo verre men het *Lierdicht* daer toe bezigde. — Belangende de verfeheidene Dichtmaten, men leze flechts de *Lierdichten* van *Vondel*, en men zal zich in deze genoegzaam voldaan vinden.

Van de *Hymni* der ouden in 't gemeen zie men SPANHEIM T. II. *praef.* in *Callimach*.

en daer door de aendacht des hoorders en lezers op te wekken.

Wy keuren deze manier zeer goed, mits dat men wel in acht neme, 't geen door de beste dichters altoos op- en door ons hier voren, nopens de vaerzen in *Coupletten* verdeeld aangemerkt is; namelyk, dat, met het eindigen van ieder *Couplet*, de zin uit zy, en de laeste regel, als een slotvaers, lustig klinke.

Naer het oordeel der beste Fransche Poëten word tot een lierdicht voornamelyk vereischt.

I. Eene stoutheit en rustigheid van tael, die het *Lierdicht* met het *Heldendicht* gemeen heeft, Een Poeët moet daerin spreken als Poeët d. i. verheven, en cierlyk; echter zonder enige gemaektheid.

II. Niet minder moet in een' *Lierzang* de verrukking, rechtchappen dichteren zoo eigen, mits door het oordeel behoorlyk geleid, doorstralen.

III. Wil een *Lierdicht* rykelyk gestoffeert zyn door een sloop van fraeie gedachten, die schoon op verscheiden onderwerpen spelende, echter door eene gemeene betrekking tot dezelve stof aen, en onder elkaër verbonden zyn, en dus in een punt uitloopen. Dit noemen de Francoisen *un beau desordre*, eene fraeie ongebondenheit, of losheit, in tegenstellinge van eene spraekkundige geregeldheit, of beschroomde styfheit, die huns oordeels een *Lierzang* ontzenuwt en al het bevallige daerin uitdooft.

IV. Oordelen zy de verhevenheit in een *Lierzang* zeer noodzakelyk. De verhevenheit bestaet, zeggen zy, in het ware en nieuwe verenigd; in een grootsch denkbeeld op eene cierlyke en naeuwkeurige wyze uit te drukken. Wy twyfelen zeer, of zy door deze verhevenheit, schoon op een andere wys verklaerd, wel iet anders verstaen hebben, dan het geen door ons in het slot onzer verhandeling van het *vaersen maken in 't algemeen* genoemd is *eenvoudigheit*, of *natuerlykheit*, en *ongemeenheit*, twee der voornaemste eigenschappen, die, onzes oordeels, die zielroerendheit uitmaken.

V. Eindelyk willen de fransche Meesters, dat het begin van een' *Lierzang* groots zy, gelyk het voorhof van een aenzienlyk gebouw of paleis.

Zoo dit immer goed kan komen zal het zeker best slagen in versen van geen langen adem, hoedanig wy de *Lierzangen* mogen noemen: doch vermits, gelyk de Francoizen ons moeten toestaen, het vry wat in heeft een groots begin wel te ondersteunen, en het in zodanig eenen geval-

le

te eenen Dichter niet wel doenlyk is klimmende te blyven, 't geen ten uitersten noodzakelyk is, zoo hy de aandacht van zynen lezer niet slegts levend houden, maer als by trappen, hem op den top der verrukking wil voeren, besluiten wy, dat het veiligst is, den toon in den aenvang zoodanig te stellen, dat die niet genoodzaekt zy zich zelve te bezwyken.

XXX^{te} H O O F D D E E L.

De *Sapphische verzen*, hunnen naem ontleend hebbende van de Lesbische Poëtesse *Saffo*, die, zoo men wil, deeze foort van verzen eerst uitgevonden heeft, en doorgaends ook onder de *Lierzangen* getelt worden, (8) bestaen gemeenlyk uit 3, ['t zy 10 of 12 grepige (9)] staende regelen, en eenen korten sleependen; dus immers zong *VONDEL* *HORATIUS* 2de Gezang van het 4de boek naer

*Wie toelegt, o Julus, met zijn toon,
Zelfs Pindarus te steken naer de kroon,
Betrouwt zich als een reukelooze zoon
op wasfche vlogels;*

*Daer 't bemelsch vuur het wasch versmelte, en praemt,
Om 't kristallyn der wat'ren met zyn naem
Te helpen aen de spiegelnutte faem
van stoute vogels.*

Ene

(8) dit is niet te naeuwkeurig, want boven en behalven dat de Latynen de rymende slotklanken (rijmklanken hadden we haest gezegd, maer errinnerden ons, dat zulks in onze *Bydragen* op bl. 339. schijnt afgekeurd) misten, ja die schuwden als de pest, zoo waren hunne voetmaten ook van een' verschillenden aert. Dezelve natevolgen zoude by ons iet vreemds wezen, en misschien zoo gemakke-lyk niet vloten als thands by de Hoogduitschers. Onderentusschen heeft *CONR. GODDAEUS* voor omtrent een eeuw proefjes opgedischt van all' de voetmaten der Latynen. Dan, hierover noch wel eens nader.

Nochtans dunkt het ons niet onwaerschijnlijk dat wy deze opgegeven foorten van verzen gekregen hebben in navolging van de *Sapphica* der ouden.

(9) Eigen is het de Sapphische verzen van 5 voeten te zijn, willen zy niet te zeer ontzenuwt zijn.

Ene andere soort vind men ook by denzelven Dichter waer van de lange regels 12 grepen uitleveren. Nog vind men eene derde soort by den zelve Poët in zyne *Lykzangen*, waer hy *Zwelings* uitvaert vierende, dus aenheft (10)

*Gy Zanggodinnen, valt aen 't schreien,
Aen 't jammeren met beele reien;
De Zoon van Orfeus is verscheien.*

welke laetste soort ons veel beter behagen zou, dan de eerste, voornaemlyk voor een *Lykdicht*, vermits er, onzes oordeels, iet klaegachtigs in deze regelen schuilt, het geen wy in de eerste soort zoo zeer niet bespeuten, waer in, onzes oordeels, die korte slepende regels zich opdoen als lamme staerten; die de lange staende regels na sleepen zonder eenige bevalligheid. doch dewyl deze vaerzen om het drievouwige rym waerlyk zeer moeilyk zyn (de eenige oorzaak waerschyntlyk, waerom VONDEL zelfs zich van de eerste soorte niet boven 4 of 5 malen, en van de laetste soort zich eene enkele reis bediend heeft) kunnen wy denzelven den Jongen dichtminnaren luttel aenpryzen, vermits gelyk wy reeds gezegd hebben, de Dichtkunst uit zich zelve moeilyk genoeg is, al maekt men ze niet moeilyker door eene onnutte verdubbeling van rymwoorden, voor welken dubbelen arbeid geen dichter ooit ten halven betaeld word.

Hebt gy een fraei *Lierdicht* op gewonen trant toegefeld, de Liefhebbers zullen het pryzen, maer nimmer u vragen, waerom hebt ge niet een *Saffo*, of *klinkdicht* daervan gevormd.

XXXIste - H O O F D D E E L.

Belangende nu den *Puntdichten* en *Byschriften*, [dus door DE DEKKER en onze meeste hedendaegsche liefhebberen, door HUIGENS *Sneldichten*, en weder door anderen *Nyp- en Steekdichten* genaemd; welke verscheiden Benamingen waerschyntlyk voortgekomen zyn uit eene soort van verlegenheit onzer Poëten van vorige tyden, die eene soort van korte en zakelyke vaerzen, waer van de Gricken en Romeinen

(10) In zyne *Poëzy* II D. bl. 39.

meinen zich dikwils bedienden, in het Nederduitsch wil-
 lende naerzingen, niet zelden bevonden, dat de Naem van
Epigramma, dat is, *Op- of Byschrift*, door de ouden aen
 die korte en zakelyke vaerzen gegeven, aen den Inhoud
 van hunne Nederduitsche weinig of niet voldeed. DEKKER
 vond den naem van *Opschriften* voor de zynen te laf, en
 noemde ze daarom *Punt-dichten*, als zynde, gelyk alles dat
 gepunt is, aen het einde scherpst. De Heer van ZUYLI-
 CHEM weder oordeelde, dat de benaming van *Sneldicht*
 verscheide algemeene Eigenschappen, waer in, zyns be-
 dunkens, het wezen van een *Epigramma* bestond, best uit-
 drukte, zonder echter te zeggen, welke die *verscheide algemeene*
Eigenschappen eigenlyk waren. Dit 's te beklagelyker, ver-
 mits noch Griek, noch Romein ons immer gezegd heeft,
 welke hoedanigheden een *Epigramma* behoorde te hebben.
 Uit het eene en andere blykt klaer genoeg, dat onze oude
 Nederduitsche Dichters, in het benoemen hunner korte
 vaerzen, op geenen zekeren grondslag gebouwd hebben;
 waerschyntlyk veroorzaekt door eene verbeelding, dat de
 Grieken en Romeinen maer ééne soort van *Epigrammata*
 gehad, en daarom alle hunne korte en zakelyke vaerzen
Epigrammata genoemd hebben. 't Is om te verwonderen,
 dat DEKKER zelf dit gevoelen is toegedaen, daer hy, in
 de voorreden zyner *Punt-dichten*, ons verhaelt, dat de Grie-
 ken en Latynen hunne korte vaerzen *Epigrammata* noem-
 den, om dies wille, dat hunne Beelden, *Graffteden*, Gebou-
 wen, enz. zoo iet wat in 't korte, 't zy in *Vaerzen of Proose*,
plagten in 't voorhoofd te dragen, meerendeels NB. tot lof strek-
kende van bunne Goden, Helden en doorluchtige Mannen.
 Waer uit klaer is af te nemen, of dat de ouden meer dan
 ééne soort van *Epigrammata* gehad hebben, of dat hunne
Epigrammata zaken van vry wat meer belang behelsden, dan
 onze meeste hedendaegsche *Punt- of Sneldichten*. Waerom
 wy best zouden oordeelen, dat men, wel verre van de
Punt-dichten met de *Op- of Byschriften* te vermengen en te
 verwarren, dezelve behoórlyk onderscheidde. Zy ver-
 schillen, onzes bedunkens, inderdaed ook veel van elkan-
 der. Een *Punt-dicht* is by ons eigenlyk een kort, boertend,
 Schimp- of Schertschrift in rym, en kan daarom op honder-
 derlei voorwerpen gebezigd worden, die voor een *Byschrift*
 oneigen zouden zyn. DEKKER zelf, schoon alle zyne korte
 vaerzen *Punt-dichten* noemende, bepaelt zich, in het be-
 schryven der Eigenschap van een *Punt-dicht*, tot de be-
 naming van *Schimpdicht in 't kort*, op deze wyze:

Een

*Een Schimp-dicht word te recht met Punt-dicht vergeleken;
Dit word in dat verbreyd, dat kort in dit vervat.
Dat dient gepunt als dit, zoo 't snel en wel wil steken,
Dit dient, zoo 't byten wil, getand te zyn als dat.*

Een *Punt*dicht kan met Snakeryen, ja somtyds met zaken, die aen de wetten eener strenge zedigheid niet gansch voldoen, of van luttel belang zyn, gestoffeerd wezen, en echter om den Kwinkslag, die zich op 't einde laet hooren, behagen. Een *By*schrift wil geene Beuzelingen, veel min zaken die met de zedigheid eenigzins stryden, dulden. Een *Punt*dicht kent geene andere wetten, dan die van kort te zyn, den angel in den staert te dragen en daer mede te steken. In een *By*schrift moeten, behalven de *Kort*heit en den *Slag* op 't lef, een *Hoofd*zaak of voornaem *Punt*, nevens de *Eenvouwig*heit en *verscheiden*heit betracht en gevonden worden.

Dat een goed *By*schrift of *Epigramma* deze vyf Hoedaignheden in zich besluiten moet, is, onzes bedunkens, klaer genoeg af te nemen uit het voornaemste oogmerk, 't geen de Ouden in het toestellen hunner *Epigrammata*, hadden. Waer in bestond dat hun oogmerk toch anders, dan in eene begeerte om den lof hunner Goden, Helden en doorluchtige Mannen aen de onsterfelykheit te wyden, door de *Nakomelingschap*, by het beschouwen van derzelve Beeldtenissen, te verhalen hoe uitstekend derzelve Karakter weleer bevonden was, en welke voorname daden zy bedreven hadden; ten einde deze duurzame Eerteekens den *Nakomelingen* mogten aensporen om zoo treflyke voetstappen naer te volgen.

I. Hier uit blykt dan, voor eerst, dat het onderwerp van een *By*schrift iet ongemeens, iet meldenswaerdigs, behelzen moet, het welke by ons eerte *Hoofd*zaak of voornaem *Punt* genoemt word: en betrekkelyk is tot den Perzoon, wiens gedachtenis ('t zy goede of kwade) men, door een *By*schrift, poogt te vereeuwigen, door den *Nazaet* van deszels daden en bedryf een verhael te doen.

II. Om dit verhael behoorlyk toe te richten, kan men ligtelyk begrypen, dat men daer in niet dan loutere waerheden plaetsen, en, zonder opsmuk van woorden, de zaken ontvouwen moet in dier voege, als ze zyn, ten einde wy door onze Tydgenooten niet met reden berispt, en door de *Nakomelingen* voor geene misleiders gehouden worden. En dit is het, waerom wy de *Eenvouwig*heit zoo nood-

hoofdzakelyk een vereischte van een *Byfchrift* oordeelen.

III. Vermits een *Byfchrift* inderdaed een Kunststuk is, wanneer het in vaerfen gesteld word, spreekt de zaak van zelve, dat, schoon het gene men daer in vermeld naer waarheid en eenvoudigyk verhaeld moet worden, zulks echter op geenen lagen trant, maer op eene kunstige wyze behoort te geschieden, waer toe de *verscheidenheit* van woorden en zelfs zaken, mits tot de *Hoofdzaak* of het *Punt* be-trekkelyk, volstrektelyk vereischt worden.

IV. Schoon de beknoptheit in uitdrukkingen altyd fraei is, nimmer echter is zy noodzakelyker, dan in een *Byfchrift*, uit aenmerkinge der engte van de plaetse, het zy den voet eener Beeldtenisse, Grafnaelde of Erezuil, waer men iet diergelyks gewoon is te stellen. Niet zonder reden meenen wy derhalven, dat de *kortheit* in een *Byfchrift*, zoo veel mooglyk, ook betragt moet worden.

V. Belangende nu den *Slag*, dien wy op het einde van een *Byfchrift* noodig achten, en waer van de meesten der Ouden zich in hunne *Byfchriften* ook bediend hebben, daer door verstaen wy zoodanige Uitdrukkingen, die, al het voorgaende niet slechts bevestigende, maer zelfs in kracht te boven gaende, den knoop op den band leggen, en, als een klap op den vuurpyl, den Lezer verrassen, en teffens doen begrypen, dat hy niets meer te wachten, dat hy het eind' der zake heeft.

Word 'er tot het toestellen van een goed *Byfchrift*, zal men zeggen, zoo veel vereischt, dan is 'er een huis vol werks aen vast. Wy stemmen dit volkomenlyk toe, ja meenen, dat een goed *Byfchrift* te maken iets van het aller-moeylykste in de Kunst is. Doch gemaekt zynde, mag en moet het ook een Kunststuk genoemd worden. Wie zich in deze soort van korte vaerfen poogt te oeffenen, moet de Poëzy van G. BRAND EN R. ANSLO, maer boven al die van VONDEL, niet ondoorzogt laten, als eene meenigte van fraaie *Byfchriften* uitleverende, schoon juist allen aen de door ons bovengemelde vyf *Vereischten* niet geheel vol-doënde. Van die, onzes oordeels, 'er echter naest by zou-den komen, zullen wy onzen Lezer, kortheits halven, een-nige weinige staeltjes, uit den laestgemelden Dichter, too-nen.

Op een Marmeren Beelt van
K O N I N G D A V I D .

Zoo klonk de Kunstnaer den dappersten beschermer,
En Koning der Hebreen, gelukkig uit in marmer.
Hy hef zijn oog en bart om boog, en luistert scharp
Naer 't geen de Geest zijn' mont leert zingen op de Harp,
• En danssen voor den Zoon, wiens beelt by heeft gedragen.
Nu triomfeert zijn Harp voor Christus zegenvagen.

In dit *Byschrift* is, onzes oordeels, eenig mangel van genoegzame *Eenvouwigheit*, vermits 'er de naam van DAVID ontbreekt, en de laetste regel op één na ons eenigzins duijker toefchynt.

Op de Afbeelding van
M A S A N J E L L O .

Zie MAS ANJELLO hier in print voor elk ten toon,
Die van de vischbank klom op 's Konings hoogen troon;
Het kitteloorig Paert van Napels hoip aan 't bollen,
En, op zyn Fadtons, geraekt aen 't zuizebollen,
In eenen oogenblik, ging plotseling te gront,
Geboorzaemt als een Vorst, doorschoten als een bent.

Was de derde Regel van dit *Byschrift* zoo eenvoudig, als hy fraei is, 't ganche vaers was onverbeterlyk.

Op
G E E R A A R T V O S S I U S ,
Professor in de Historien, enz.

Laet sestig Winters vry dat Vossenbooft besneeuwen,
Nog gryzer is het brein, dan 't gryze hair op 't booft.
Dat brein heeft beughenis van meer dan vijftig eeuwen,
En al haer wetenschap in boeken afgeslooft.
Sandrart beschans hem niet met boeken en met blâren;
Al wat in boeken steekt, is in dat booft geuaren.

Sommigen zouden, en, onzes bedunkens, niet zonder reden, die uitdrukking van *Vossenbooft*, als zinspelende op een Dier, en dus te laeg voor een Mensch, niet fraei vinden, en daarom den eersten regel liever dus lezen

Laet sestig Winters 't booft van VOSSIUS besneeuwen.

Dit uitgezonderd, is het *Byschrift*, onzes oordeels, zeer uitstekende. Niet

Niet minder schoon achten wy het volgende *Byschrift*, 't geen wy zoo volledig vinden, dat het geen Tytel noodig heeft, en wy alleenlyk behoeven te zeggen, dat het gedicht en gesteld is ter eeren van den Heere

J O A N H U I D E K O O P E R .

Zoo vat de beitel van Quellijn in louter marmor
 Naer 't leven wat ons oog in HUIDEKOOPER ziet,
 Den Burgervader en trouwhartigen beschermmer
 Der Koopstadt, daer de Nijd haer pylen op verschiet.
 Christine heeft dien Held het Ridderzwaert gegeven.
 De Keurvorst welkomt hem, als Stadts Gezant in 't hof.
 Zyn raet stut Indiën, zoo wijt ons' zeilen zweven,
 En Maerseveen draeft hoogh en groeit op 's Ridders lof.
 Het lust den burger hem in marmersfeen te aenschouwen:
 Maer schooner staet de Man in 't hart des volx gebouwen.

Wy zouden nog verscheide diergelyke Kunsttaeltjes te herde kunnen brengen, dan ons bestek laet zulks niet toe.] alleen nog zeggen wy dat deze dichten aan geene lange of korte regelen gebonden zyn.

De fraeiste zyn de kortste en vindingrykste (11) en voorts zoo toegesteld, dat de slag of ontknoping van den zin zich in den laetsten regel laet hooren.

(11) Ja wel mag men zeggen, de voorname eigenschap der puntdichten is de korthed, maer de scherpzinnigheit maekt hier de ziel van de zaek uit. Op stoffe en maet valt geene bepaling, wanneer dezelve gaen over den lof van overledenen, noemt men die gevoegelyk *Graefsbrieten*. toespelingen op eigen namen zyn somwylen niet onaertig, maer die tot lof van iemand te doen dienen, is wel onaerdig. Op het einde der regelen zich somtijds van enen tegen- of wedergalm (*scho*) te bedienen, werdt by de Latynen met veel geest verricht; wy hebben er ook de slag van. belangende de korthed, wy zeggen hier met DE DEKKER

*Een ander sbeppo vry in lang gedicht bevallen,
 Kort is 'et dat met lust mijn tyd-verdriet verkort:
 Want, Lezer, niet alleen in puntdicht, maer in allen,
 All wat of schoon, of soet, of goed is dat is kort.*
 In zyn I. B. der puntd. bl. 42.

XXXII^{te} HOOFDDEEL.

Om een *Tyddicht*, [welks talletters uit moeten maken het getal des jaers, waer in het gemaakt is,] toe te stellen, moet men weten, welke letters in onze tael voor tel of getalletters gehouden worden, en hoe veel ieder getalletter op zich zelve beteekent. Zie hier dan, welke wy meenen, als talletters in onze tale te moeten aangemerkt worden:

C D I J L M U V W X en Y; beteekende de C, 100: de D 500. de I en J ieder 1: de L 50: de M. 1000 de U en V 5, de W en X yder 10; en de Y 2. hoe kragtiger en beknopter een *tyddicht* zy, hoe fraeier; boven 4 of 6 regels uiterlyk moet het niet wezen.

(12) XXXIII^{te} HOOFDDEEL.

Nu moeten wy nog eenige aanmerkingen omtrent het [voornaemste, het aanzienlykste, en allermoeilykste in de Poezye, te weten het] *Heldendicht* mededeelen.

Tot het vormen van een *Heldendicht* word vereischt *het verkiezen van eenen held, en verhalen van deszelfs bedryf in vaersen*; waer omtrent [volgens het oordeel der beste, zoo oude als hedendaegsche meesteren,] een dichter voornamelyk waer te nemen heeft.

I. Dat de *Held*, die het voornaemste onderwerp van een gedicht uitmaekt, *wezenlyk, voornaem, bekend*, en deszelfs *Charakter* goed zy; ten einde de Lezer in het geen hem, dien held betreffende, verhaeld word, belang neme, en zich dezelve als eigen aantrekke.

II. Het bedryf des Helds moet eene *eenbeit van daed* behelzen, om dat het verstand des lezers een gevoeliger vermaek geniet, wanneer het zich vestigt op een enkel voorwerp, geregeld naer deszelfs bespiegelingen, en de zaak te ligter begrypt, dan wanneer het zich in eene verwarring van voorwerpen verliest.

III. De

(12) Dewyl onze schryver hier een einde maekt zyner gedachten, moet de jonge liefhebber niet meenen dat hier mede alles zy afgedaen. de stof en maet, hier onder en door één verhandeld, verdienen beide eens naeuwkeuriger te werden uitgeploozet.

Ook valt er noch vry wat te zeggen over veele andere soorten van Poëzij b. v. *Bly- en Treurspelen, Satyren of Hakeldichten, Parodien* enz. maer all' dit verdient beter dan ter loops verhandeld, waerom staands handen van 't palst.

III. De daed of het bedryf des Helds, moet groot, uitstee-
kende, volkomen, en een voornaem' Held betanende zyn.

IV. Dit alles moet door den Dichter op eene Manier, o-
vereenkomstig met het onderwerp, behandeld worden. Om
dit een jong Dichtminnaer te doen begrypen, zullen we de
voornoemde vier Hoofdpunten zoo kort en klaer ons doen-
lyk is in den dag stellen.

I. Het eerste hoofdpunt vervat vier vereischte noodzakelyk-
heden, namelyk dat de Held, die het onderwerp of de
hoofdpersonagie van het *Heldendicht* zal uitmaken, *wezen-
lyk, voornaem, bekend*; en deszelfs *Charakter* goed zy.

I. Wezenlykheid is by ons het tegengefelde van het ver-
cierde, en in het *beldendicht* veel hoger te achten, dan
een fabel; dus gaen, onzes oordeels, de wezenlyke *belden*
van LUCANUS, CÆSAR, en POMPEJUS; HOOGVLIETS *Abrabam*,
en STEENWYKS *Gideon* de *Helden* van HOMERUS, en VIRGI-
LIUS ver te boven. 't is waer, dat sommigen der ouden,
als ARISTOTELES, en HORATIUS, ja zelfs eenigen onder de
voornaemste Fransche dichtkundigen van een gansch ander
gevoelen waren, en dreven, dat de Perfoonen, en daden
in een *Heldendicht* vercierd, verbloemd, en algemeen; en
niet Historisch, of byzonder zyn moesten; doch wy mee-
nen, dat dit hun gevoelen veel meer gegrond is geweest
op de verkiezing, en 't gezag van HOMERUS, en VIRGILIUS,
die twee grootste hunner dichthelden, dan op een redelyk on-
derzoek en gezond oordeel. Wat hier ook van zy, wy
stellen de wezenlykheid oneindig boven de Fabelen, en
zullen daer in volharden, zoo lang iemand ons klaer kan
aentoonen, dat een verdichte logen hoger te achten is,
dan eene zuivere waarheid. (13)

2. Door een *voornaem* held verstaen wy juist geen Ko-
ning, Prins, of Graef, of iemand uit edelen bloeden ge-
boren, maer een held, die door zyne deugd, en dapper-
heit

(13) Onze schryver werdt hier door al te sterken yver voor het
wezenlyke al te verre weg gedreven; zoo dat hy thands *verdichte logen*
noemt, het geen hy in andere gevallen enkel *verfaring*, die toch de
ziel en 't wezen is der Dichtkonst, zou noemen. Zoo dra echter deze
eerste vereischte onzen schryver ontwongen wierde, konden de andere
schoonen met de eerste te verdwynen, doch niet alzoo, het komt 'er by
ons weinig op aen, of zoodanig een Held *wezenlyk* zy of wel als we-
zenlyk verbeeld of versierd werde. Het laetste zal zelfs eer voldoen
aen de dichtkunde, die heur grond in 't versieren heeft.

Wat het stuk van *bekend te zyn* aengae, dat is van geene waarde.
Deuchd, eer en *dapperheid* moeten en kunnen in het Dichtstuk zelv' den
Held t'over bekend maken.

heit, welke den besten adeldom voortbrengen, eenë vóórname, groote, en roemenswaerdige daed bedreven, en zich zelven daer door berucht gemaakt heeft, gelyk van *Abraham* en *Gideon* kan gezegd worden.

c. *Bekend* dient de Held te zyn, om dat, hoe bekender hy is, hoe meer achting, en eerbied de lezer hem zal toedragen.

d. Mits deszelfs *Charakter* ook goed zy, dat is, dat zyne daden niet slegts met kloek beleid, kloekmoedigheid, en wysheit, maer teffens met voorzigtigheid en vroomheit gepaerd moeten gaen, ten einde de Lezer in deszelfs bedryf, en lof te meer deel neme, 't geen anderszins onmogelyk zoude zyn. wilt ge dit door voorbeelden bevestigd zien, zoo vergelyk het *Charakter* der helden van *VIRGILIUS*, en *HOOGVLIET* eens met die van *HOMERUS* en *STEENWYK*.

In *Aeneas* gaet de godvruchtigheid gepaerd met eene gematigde dapperheit; in den *Aertsvader Abraham* de eerbiedigste gehoorzaamheit voor God, en het standvastigste geloof met eene bezadigde kloekmoedigheid.

HOMERUS Achilles betoont zich wel dapper, maer handelt veel te geweldig om ons een teder belang voor hem in te boezemen. (14) de Hoogmoed van *Agamemnon* belet ons een groot denkbeeld van deszelfs gedrag te hebben; men vind zelfs iets smakeloos in den wyzen *Ulijses*. *Helena's* schoonheid verliest veel luisters, om dat zy ons beschreven word als een bron van óntelbare rampen. In *STEENWYKS Gideon* blinkt beleid en standvastige dapperheit uit, maer hoe ligt wegen zyne gehoorzaamheit, en geloof aen 't Goddelyk bevel by die van *Abraham*. *Gideon* eer hy den vyand durft tegentrekken, bid om een wonderwerk, 't geen God verricht, maer hier mede is *Gideon* nog niet te vrede, en bid derhalven om een tweede wonderwerk; 't geen, onzes oordeels, als geen geringe vlek in 't geloof en in de

(14) Het geen hier en in 't vervolg onze schryver, aengaende het Heldenstuk van *Homerus* en deszelfs Held oppert, wete den lezer dat geschreven zy in de vooronderstelling (echte of valsche laten wy oordeelkundigen over) dat het Heldendicht van *Homerus* ten voornaemsten onderwerpe hebbe de gramschap van *Achilles*, wegens *Brizeis*, hem door *Agamemnon* ontnomen, *HORAT.* zegt elders in *art. poët.*

*Res gestas regumque ducumque & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.*

Dat is, dat *Homerus* ons gewezen heeft op wat trant men de daden van koningen en oversten en droevige oorlogen te zingen hebbe; als begreep hy, dat zoo wel het uitvoeren van een' zwaren oorlog stoffe tot een *Heldendicht* in het gemeen verschaffen kon, als het bedrijven van een eenig held; doch dit laten wy aen zijn plaetz.

de gehoorzaamheit van *Gideon* kan gerekent worden, en den lezer daerom zeer mishagen.

II. Ons tweede hoofdpunt wil, dat het bedryf des Helds eene eenheit van daed behelze.

Door eenheit van daed verstaen wy, dat het voornaemste oogmerk des Helds bestaen moet in eene voornaame daed te bedryven, welk oogmerk in alles, wat hy uitvoert, moet doorstralen, en eindelyk wat hinderpalen hy ook ontmoeten moge, gelukkig door hem uitgevoerd worden, dus mag men, by voorb. eenheit van daed (15) in *HOMERUS Iliade* noemen de wraek oefening van *Achilles*; in deszels *Odyssea* de wederkeering van *Ulysses*: in *Virgilius Aeneides* het nederzetten van *Aeneas* in Italic: in *HOOGVLIETS Abraham* het gehoorzamen aen de goddelyke bevelen hoe ver die ook gaen mogten; in *STEENWYKS Gideon* Israels verlossing van zynen vyand.

Deeze eenheit moet men echter zoo bepaeldelyk niet opvatten, dat dezelve de minste verdeeling niet lyden zoude; wel ver van daer; hoe meer deze eenheit zich in verscheide deelen verdeeld, hoe fraeier, mits dat elk gedeelte zoo noodzakelyk is om de eenheit volkomen te helpen maken, als een *band*, of *voet*, of andere onderscheiden leden om een volmaekt lichaem te helpen uitleveren.

III. De Daed of het bedryf des Helds moet groot, uitsteekende, volkomen en een voornaem Held betamende zyn.

a. *Groot* en *uitsteekend* moed de daed wezen, ten einde in den lezer daer door te grooter eerbied omtrent dezelve te verwekken, en hem daer in te meer belang te doen nemen; vermits de menschelyke natuer vermaek schept in bewegen, en beroert te worden, waer toe gemeene zaken, en geringe daden geenszins in staet zyn.

b. *Volkomenheit* moet in de daed ook plaets grypen, ten einde er aen de voldoeninge van den Geest des lezers niets ontbreke. Door *volkomenheit* verstaen wy dat de zaak [of daed] een behoorlyk begin, midden en einde hebbe; dat is een begin waer niets voorgaet; een midden dat natuerlyk uit een begin voortspruit, en een einde, na het welk met reden niets verwacht kan worden. (16) Laten wy dat door

(15) Dit rust weêr op de vaststelling dat *Achilles* de Hoofdpersonagie, of laten we liever zeggen, zyne gramschap het ganfche Heldenstuk van *Homerus* uitmake.

(16) Dit is waerlyk recht het regengestelde van een Hieldendicht, waeromtrent deze twee regels gelden. 1. Dat men niet (*ab ovo gemino*, gelyk *Horat.* zegt) de zaak van de allereerste oorzaak en be-

door een voorbeeld ophelderen. Het oogmerk van HOMERUS in zyne *Ilias* is een verhael te doen van *Achilles* gramschappe, en wraek; het begin dezer daed is *Achilles*, die, om reden daer teffens vermeld in gramschappe ontsteekt, het midden behelst de uitwerking dier Gramschap; het einde befaet in de wederkeering van *Achilles* tot bedaertheit, zoo dra zyn wraekdorft gelefcht is. Zie daer het begin, midden en einde van een daed, het geen naer de kunst geschikt, en waerlyk regelmatig is. Doch willen wy teffens dit bevestigd zien, dat HOMERUS niet altyd even waekzaam is, laet ons zyne *Odissea* beschouwen.

Hier is desselfs doelwit om de wederkeering van *Uliyses* na de verwoesting van Troje op deszelvs aankomst in Ithaka te beschryven, echter word het verhael der daed hier aengevangen met de klacht van Minerve over Neptunus, die de wederkeering van dien Held dwarsboomde en tegens Kalipso, die *Uliyses* op een eiland, ver van Ithaka ophield. dit verscheelt veel van een goed en oordeelkundig begin: waerom? om dat de Lezer begerig is om te weten wat reden Neptunus had om zich tegen *Uliyses* aen te kanten

ginfelen moete aenvangen en ophalen. Een goed dichter zegt deszelfde HORATIUS

*Semper ad eventum festinet, & in medias res
Non secus ac natas, auditorem rapit.*

Waer mede hy schijnt aen te duiden dat een goed Dichter in zijn verhael aenstonds invalt in het midden der zaken, even als ware het vorige bekend genoeg; zoo vinden we het by *Homerus*, die in zynen Trojaenschen oorlog, zonder let van de gevangene *Brizis* gerept te hebben, den Priester *Chryses* op het tooneel voert, smekende om zyne Dochter, even zoo vinden we dat *Virgilius* niet aenvangt met den brand van Trojen, maer met het onweer dat *Aeneas* bestiep na dat hy van Sicilie was afgetrokken naer Italien. Beide, wegens de gevolgen, voornaeme zaken! ten rechte heevt dit TAUBM. opgemerkt in *prolegom. ad Aen. virg.* p. 393. en voor hem J. C. SCALIG. *de arte Poet.* III. c. 96. p. 365.

De 2de regel hier omtrent uit SCALIGER ontleend, is, dat de Dichter zijn verhael niet van vooren tot achteren, als ene aeneen geschakelde geschiedenis, moet opgeven, maer den lezer door tusschen uitweiding, door verhalen van toekomende of verleden dingen, uit zyn ware plaetz genomen, of anderszins, als in verlangten moet ophouden, waer op het zeggen van HORATIUS *Art. Poet.* vs. 41-45 te passen is.

*ORDINIS haec virtus erit, & venus, aut ego fallor,
Ut iam nunc dicas, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & praefus in tempus omittat.*

Dit zal men ook by aendachtige beschouwinge in de genoemde dinge nu vinden.

ten, en wat die Held by Kalipso mogt te verrichten hebben. dit wil de Lezer voor al het andere weten. het begin dier daed behoorde derhalven bestaen te hebben in 't geen *Uliſſes* wedervoer, toen hy uit Troje trok, en zyne reis naer Ithaka aennam, waer op zeer natuurlyk het midden, behelzende alle rampen die hy geleden, ende beroerte, die zyn staet ondergaen heeft, gevolgd zouden hebben, voorts tot het einde, of slot zou geweest zyn de nederzetting, of bevestiging van dien Held in de gerufte bezitting van zyn ryk, waer hy, door alle zyne magen, vrynden, en anderen, erkend word. [Zoo vind men ook eene *volkomenheit* van daed of geschiedenisse in den *Abram*. Het begin mag men noemen deszelfs roeping of vertrek uit Chaldea; het midden deszelfs overig leven en gehoorzaamheit aen de goddelyke bevelen, en het einde de Goddelyke bekrooning van deszelfs standvastig geloof, door die heerlyke, aen den Aertsvader gedane beloften, en deszelfs daer op gevolgen allerzaligsten overgang uit deze waereld in het eeuwig bloeiende Paradys.

Min voldoende vinden wy de *volkomenheit* van geschiedenisse in den *Friſo* des Hren VAN HAREN; eene lettervrucht, die met vele liefelykheden van verscheide heldendichtcie-raden, merkwaardige gevallen, fraeie karakters enz. beziel, waerschyndlyk nog veel aengener geuren van zich geven zoude, indien zy zoo wel in den allesrypmakenden zomer, als in de tedere lente der kunstoeffeninge des Dichters gevormt en geplukt waren.

Het stuk begint met een verhael der vlugt van *Friſo* voor *Agrammes* woede. Maer wie was *Agrammes*? en waerom woedde hy dus tegen *Friſo*? dit word in het tweede boek wel verhaeld; doch de lezer wenscht dit voor al het andere te weten. 't einde is, onzes bedunkens mede niet volledig; want in plaetse dat men *Friſo* op zyns vaders troon zoude zien hersteld worden, gelyk de lezer verwacht, word hy koning van een by hem onbekend volk; 't geen ook slydig is met de Eenheid der daed of des oogmerks van *Friſo*. — Doch laet ons voortgaen.]

c. Is de daed dan groot en uitsteekend, en heeft zy tefens hare *volkomenheit*, zoo moet zy tefens goed, pryswaardig, en kortom gezegd, zoodanig zyn, dat zy een held van een goed *Charakter* is betamende. dus kan en mag men zeggen, dat al, wat de Aertsvader *Abram* bedreven heeft, een' voornamen held van een goed *Charakter* is passende; 't geen nochtans van den wyd en zyd beruchten *Koulikan*, hoe groot een Vorst hy ook geweest zy, geenszins kan gezegd worden; om dat het moorden, en rooven, waer door die

Avanturier zich op den Persiaenschen troon gevoerd heeft, geen' mensch, ik laet staen een' Held van een goed *Charaäter* is betamende; doch laet ons voortgaen tot de verklaring van ons

IV. Vierde Hoofdpunt, zeggende, dat al het voorgaende door den Dichter behandeld moet worden op eene *manner*, *overeenkomstig met het onderwerp*, om dit klaerder te verstaen, moet men vooral wel begrypen, wat het eigenlyke oogmerk van een *Heldendicht* is.

Het bestaet hierin, namelyk, om, door het verhalen van eene groote, en uitsteekende daed eens voornamen Helds van een goed *Charaäter*, op eene kunstige wyze, in vaersen, den lezer te vermaken, te leeren, en te sichten.

Deze vereischten leveren dan twee hoofdzaken uit, te weten —

1. Voor eerst eene groote, en uitsteekende daed eens voornamen Helds van een goed *Charaäter* te verhalen op eene kunstige wyze in vaersen.

2. Ten einde daer door den lezer te vermaken, te leeren, en te sichten.

Het eerste belangende, hebben wy reeds verklaerd, wat wy door eene groote, en uitsteekende daed eens voornamen Helds van een goed *Charaäter* verstaen, en dus nu alleen te ontvouwen, wat men door het verhalen van zoodanig eene daed op eene kunstige wys in vaersen begrypen moet.

a. Hier moet by uitsteekendheit, en als in het groote, in acht genomen worden, al wat in onze verhandeling over 't vaersen maken in 't algemeen, door ons, als in het kleine aangewezen is, tot het vormen van een fraei vaers, een kunststuk, te behooren.

b. Hier moet men naeuwkeurig in acht nemen, niet alleen het *Charaäter* van den Held; maer teffens van alle persoonnen, die wy of spreekende invoeren, of van wien wy iets verhalen.

Is iemand beluist in onze tale een heerlyk voorbeeld te erlangen; hy leze, en herleze het voortreffelyke *beldendicht*, den *Aertsvader Abram*: hier zal hy niet slegts het *Charaäter* van dien vromen Godsheld, maer teffens dat van deszelfs kuiffche *Sara*, den gehoorzamen *Isak*, den Godvruchtigen *Lot*; maer zelfs van het opperste wezen met al deszelfs volmaekte eigenschappen op het fraeiste zien affchilderen, een enkele misflag, [in de eerste drukken alleenlyk te vinden, en in den laetsten, door den Dichter zelf veranderd] uitgezonderd, en hier in bestaende, dat de Dichter de Godheid, by wien duizend Jaren niet meer, dan een dag zyn, en het voorleden zoo wel, als toekomstende altyd tegenswoordig is; ja die volgens het zeggen van den Dichter zelven de

eu-

eeuwen in zyn vuist tot oogenblikken kneed , tot zyne eigenschappen doet zeggen ;

Het beugt u allen, hoe het Menschdom lang voor dezen,
En wat verder

———— *het beugt u ook* ————

en noch wat verder

Ja 't beugt u, ————

[dit mishagde ons in de voorige drukken, als] meenende dat menschen, tegen malkanderen over het voorleden sprekende, en zich daer van iets willende erinneren, zich niet wel anders zouden kunnen uitdrukken. hier hebben wy ene kleine verandering gemaakt, om dat ons handschrift voor de laetste uitgave van den *Abraham* geschreven schynt.

[Doch het is, gelyk we gezegd hebben, in de laetste uitgave, den zesden druk, gansch verbeterd, wordende daer voor nu gelezen :

Gy allen weet wat liefde in ons is opgerezen
Ten nutte van den mensch; gy kent het vreeverbond
Gestaeft eer 't aardse ryk op vaste pylers stond,

—————
't Is u bekend hoe by myn wetten heeft geschonden
—————

Gy weet ook wat er toen al omging in den raad.

Van harte wenschten wy ook dat 'er, by herdruk van het fraeie Dichtstuk des Heeren *STEENWYKS Gideon* ook eenige verandering en verbetering gemaakt wierde,] in den tweeden zang, waer de Dichter verhaelt, dat de waerheit, door het heilgeloof vergezeld, op Gods bevel, ter helle dalen om *Lucifer* tegen *Gideon* op te hitzen. Eene gedachte niet alleen met de waerheit, en het heilgeloof, die met den Vader der logenen, en vorst der rampzalige duisternisse niets gemeens, noch eenige verkering kunnen hebben, maar teffens met de zuivere, en lieflyke eigenschappen van den algoeden God ten uitersten stryden. Ik weet wel dat de Dichter in zyne voorreden, zegt, dat men *Lucifer* moet aenmerken als *verzoekingen*, waer mede de Gelovige op aerde te stryden hebben; maer dit pleit de zaak nog niet goed; vermits er nog overblyft, dat de *verzoekingen*, volgens het gevoelen van den Dichter, de gelovigen bestryden op Gods bevel, 't geen, rechtdraeds aenloopt tegen het *Charakter* van God, zoo als 't ons, word afgemaekt in 't *Euangelie*, wanneer wy *Jacobus* in het 13^e vaers van zynen brief uitdrukkelyk hooren zeggen: *Niemant als by verzogt word, zegge, ik worde van Gode verzogt; want God kan niet*

niet verzogt worden met het kwade, en by zelus verzoekt niemand. — Dit lyd echter de minste tegenspraek niet, of zal men hier byvoegen de Historie van *Job*? zy kan, met die van *Gideon* niet in vergelyking komen.

In de Historie van *Job* leezen wy, dat de Satan, of verzoeker, hoe men hem ook noemen wil, niet door bevel van God, maer uit zich zelve zich aen God vertoon; en vervolgens met God, die niets dan alles goeds van *Job* gevoelde, en met hem voor had, in gesprek te treden, uit eige beweginge zegt: *nu strek uw band uit, en tas aen alles wat by heeft.* Zie daer spoort de verzoeker God aen om *Job* te verzoeken, maer God geenzins den verzoeker. Doch neem het eens zoo ruim als ge wilt en onderstelt zelf het onmogelyke, namelyk dat God den verzoeker aengespoord heeft om *Job* te beproeven; wat gelykenis heeft *Job* toch met *Gideon*? van *Job* word gezegt, *dat zyns gelyken van vroomheid, en oprechtigheit niet op aerde is*; hoe veel verscheelt dit van *Gideon*, in wien wy niet meer, dan een wankelend betrouwen op Gods belofte bespeuren, vermits hy, (schoon God zyn belofte door een wonderteken gestaefd had, daer mede niet te vreden was, en des nog om een tweede wonderwerk bad.

Is het derhalven met een gezond begrip wel te vatten, dat de alweetende, en algoede God, die de krachten van alle zyne Schepfelen volmaaktelyk kent, den zwakken zoo veel als den sterken zou vergen; d i. de wankelende deugd van *Gideon* zoo wel door den verzoeker zoude hebben doen bestryden, als de Geduldige vroomheit van den onvergeelykelyken *Job*? wy kunnen, wy zullen het nimmer geloven. Maer buiten en behalven dit alles begrypen wy niet wat *STEENWYK* tot zoodanig eene gedachte aengezet, veel min wat hem genoodzaekt heeft, om de *waerbeid* en het *beilgeloof* tot spionnen van *Lucifer* te doen dienen:

Doorwandelt *Lucifer*, de Satan, de verzoeker, of zoo gy hem noemen wilt, uit zich zelve d'aerde niet genoeg om te weten wat daer omgaet, en heeft hy in der daed bespieters noodig, die hem zoo wel van het bedryf der goeden als der kwaden verslag doen; waerom de nyd, den haet, de heerszucht, den hoogmoet, het bygeloof, en diergelyke, als regte valken, gewoon zynde, van zyne hand te vlieden, daer toe niet uitgekipt? wy begrypen het niet en het smert ons, zoo veel te meer deze mislagen in dit heldendicht te ontdekken, als het buiten die, met de grootste fraaiheeden verrykt, met te kourger oordeel behandeld en met te heerlyker luister van uitgezochte kunstcieraaden bekleed is.

6. Wy

• 5. Wy hebben dus gezien, hoe naeuwkeurig een Dichter, ten einde zyn *verhael*, op een kunstige wys te doen, op de *Characters* van zyn personagien te letten heeft, geen minder acht moet hy geven op de plaets, tyd, en omstandigheden, waerop het geen hy verhaeld, geschied, en waer van de zaken vergezeld gaen.

Voorts moet hy toeleggen op de ongemeenheit, de verscheidenheit, de natuurlykheit, of eenvoudigheid, en de zuiverheit. Kortom het verhael in een *Heldendicht* moet beschreven worden met de schoonheit, majesteit, kracht van vaersfen, ernsthaftigheid van styl, levendigheid van gedachten, natuurlykheit van gelykenissen, en alle zodanige cieraden, als het onderwerp in het algemeen, en ieder persoon of zaek in 't byzonder betamen.

Daerenboven moet een Dichter zorg dragen, dat alles, wat hy verhaelt, eenige betrekking tot zynen held heeft, of ten minsten tot die gene wier belangen met die vanden Held gepaert gaen, ten einde de Dichter zynen Held nooit uit het-ooge verlieze, 't geen zeer fraei, en door VIRGILIUS, HOOGVLIET en STEENWYK naeuwkeuriglyk waergenomen is; want hier door word de Lezer genoodzaekt in alles wat den Held betreft belang te nemen.

II. Laten wy nu overgaen ter beschouwing van 't tweede gedeelte des oogmerks van een *beldendicht*, namelyk om den Lezer te vermaken, te leeren en te sichten. Door den Lezer, waer van wy hier spreken, verstaen wy een' verstandigen en deugdsamen Lezer; want een dwaes, en slecht mensch zal luttel vermack scheppen om door het zelve geleerd en gesticht te worden.

a. Wie dan eenen verstandigen en deugdsamen Lezer *vermaken* wil, moet niets voortbrengen, 't geen met het verstand en de deugd niet overeen stemt; maer in tegendeel toeleggen om zoo wel aen het een als aen het andere in allen deele behaeglyk te zyn. Om dit doelwit te beschieten, zal een dichter voornamelyk zorg moeten dragen, dat een goede houding, geregelde schikking en beoorlyke verscheidenheit van zaken in zyn verhael uitblinken, want waer de goede houding en schikking ontbreken, is alles ongeregeld, en waer de verscheidenheit van voorwerpen te groot is, word de aendacht verdeeld, en daer door verkleend; ja gebeurt het dus niet zelden, dat, terwyl de verbeelding des leezers met veelvuldige denkbeelden opgevuld is; deszels hartstochten gansch werkeloos zyn, als niet wetende naer wat zyde over te slaen. is de verscheidenheit van voorwerpen weer te kleen, zoo zal de aendacht des leezers daer door

door ook weer kleiner, en dus deszelfs genoegten, en ver-
traek gewiffelyk niet groot kunnen zyn.

Wat wy door eene goede houding en fchikking in een
vaers te verftaan hebben, is door ons in onze verhande-
ling over het vaerzen maken in 't algemeen reeds aenge-
toond. Doch het geen dien aengaende in 't byzonder aen
te merken is, beftaet hierin, dat het laetfte zig gevoeglykft
doorgaens in drie deelen verdeeld, namelyk

Het eerste bevat eene voorftelling.

Het tweede een aenroeping.

Het derde een verbael.

De voorftelling moet kortelyk behelzen de ftrof van het werk
en Characters van de voornaemfte perfonagien. (17) De
aenroeping moet bevatten een kort gebed, en aenroeping
tot God om byftand in het voorgenomen werk. Sommige
laten voor deze aenroeping ook wel eene aenspraek gaen
tot

(17) Dit dunkt ons wat heel zeer algemeen; gelijk het onderwerp
van een *Heldendicht* een eenige daed is, zoo behoort de voorftelling
flechts die eene daed te behelzen, tot welke vervolgens alle de an-
dere moeten kunnen gebracht worden. Hier in verfchilt de *Helden-
dichter van den gefchiedfchryver*, die in de befchryving van het le-
ven van een eenig man veeltyds de handelingen en daden van twin-
tig, dertig, ja meer jaren bevat, en daden opgeeft, die in zulk een
tuffchentijd veel van elkanderen verfchilden.

Ganfch anders is dit in den *Enos* van VIRGILIUS wiens ganfche leven
daer in niet verhaeld werdt, maer alleen hoe hy na de omkeering van
Trojen, na lang fukkelens zich hebbe neêrgezet in Italiën. Het zelv-
de zy gezegd van HOMERUS Held wiens ganfche levensloop niet werdt
opgegeven in de voorftelling, maer alleen zyne gramfchap, en het
geen daer uit gefprooten is ftuende de belegering van Trojen; zoo men
anders dit voor de Hoofdrolle van Homeer te achten hebbe.

In de voorftelling vinden wy dat de ouden meer den perfoon van
wien ze handelen zouden, omfchreven, dan wel noemden. voors
ook dat zy eenvoudige woorden zonder vertooning ofte hoogdravend-
heid lieten voor af gaen, en iet dat bepaeldelyk den perfoon des
Dichters raekte, het geen VIRGILIUS deed, en in zyne navolging ook
HOOGVLIET, immers dus hefte de eerftgenoemde aen

*Ille ego, qui quondam graeci modalatus avoca
Carmen, & egressus floris, vicina coegi,
Ut quamvis avido parent arva colono,
Gratum opus agricolis: At nunc horrentia Martis
Arma, virumque cano, Troja qui primus ab oris
Italiam, fato profugus Lavinaque venit
Litora. Multum ille & terris jactatus & alto
Vl superum, saepe memorem Junonis ob iram. enz.*

tot sommige schryvers, van wien zy voortnemens zyn, in het toestellen van hun dichtwerk zich te bedienen, doch wy achten zulks onnodig, want

1. Zal de achting eens Dichters, die, wil de Lezer achting voor deszelfs werk opvatten, voor al in den aenvang bewaerd behoord te worden, eer verkleend dan vergroot worden, door het doen eener belydenisse van die, of deze schriften van een' ander gebruikt te hebben: en

2de is die belydenis, en voor al het verzoek van verschooning aan de schryveren, wier schriften gebruikt zyn, gansch onnoodig, om dat voor eerst, 't zy die belydenis gedaen word, of niet; zulks echter by een' opmerkenden Lezer zal geroken worden, en aan dien het niet rickt, geen hinder zal baren; en ten anderen, om dat men, met zich van eens anders schriften behooryk te bedienen, niet anders verricht, dan voldoen aan het oogmerk, waer toe zy geschreven zyn. hoe beknopter en eenvoudiger nu de *voorstelling*, zoo wel als de *aenroeping* zy hoe fraeier. men plege hier over raed met HOOGVLIETS *Abraham*, en STEENWYKS *Gideon*.

De *voorstelling* en *aenroeping* geschied zynde moet de Dichter, als zyn gebed verhoord, en meer dan door eenen gemeenen yvergloed ontsteken zynde, onmiddelyk tot zyn verhael overgaen, en dat op zoodanig eene kunstige manier toerichten, als wy hier voren gezegd hebben, en bekwaem

is

En HOOGVLIET begint aldus zynen *Abraham*

*Het laatste my wel eer, in Nederduitsehe dichten,
Van 't Roomsche godendom, en feest- en jaargeschiedten,
Te zingen, op het spoor van Sulmoes Lestorbelt;
Maar nu, nu maal ik (daar myn eigen zangadr zwelt
Van eedler driffien, door een bemelich nuur gedreven;)
Den grooten Vader van de volken naar het leven:
Ja 's lust my Abram op den tocht naar Kanaan,
En naar Egipte, en waar die goddelijke Man
Heen zwerft op 't heeg Beval, te volgen op myn suaren;
Zyn' wonderen omgang met de Godheit 't openbaren;
En, in bespijgeling van zyn geloove, hoop
En zuivre godvrucht, door zyn' gauschen levensloop
Te zwerven, tot by, door Gods eeuwige genade,
Den grooten Vraderwilt beschouwende in zyn' zede,
Ten duiff'rem grave daalt, in boegen onderdom.*

Wat betrefte de *aenroeping*, deze belet den Dichter niet in een groot werk somtijds om nieuwen bystand aenthouden. Zie dijs in MERRUS, VIRGILIUS, HOOGVLIET, ERZ.

is om den Lezer te *vermaken*, te *leeren* en te *stichten*. (18)

Wil een Dichter om zynen Lezer te vermaken in het verhaal der daed, of historie van zynen Held eenige byverdichtfels weeven, hy zie wel toe, dat ze aengenaem, en vooral waerschyndlyk zyn, want zonder deze twee hoedanigheden zullen zy hun vervelen en stoeten.

Doch het geen voor al in een *Heldendicht* niet luttel toebrengt aen het vermaek, en het genoegen van eenen lezer, is, dat de knoop der Geschiedenisse, die de Dichter verhaeld, op zoo natuurlyk eene wys, en met zoo veel oordeels gelegd als ontbonden worde, om dit beter te doen begrypen zullen wy door eenige voorbeelden toonen, wat in het *Heldendicht* eigenlyk een knoop is, en op wat wys die gelegd en ontbonden word.

Het eerste gedeelte der *Odissea* behelst de wederkeering van *Ulysses* naar *Ithaka*, tegen deze wederkeering kant zich Neptunus door storm, en onweer, en maekt dus den knoop.

Deze knoop nu word ontbonden door de aenkomst van *Ulysses* in *Ithaka*, waer Neptunus hem niet langer kon dwarsboomen.

Het tweede gedeelte der *Odissea* vervat de nederzetting van

(18) Wy vinden hier vooren ~~met~~ betrekking tot het *Heldendicht* te weinig gezegd, voor een zaek van zoo groot een verlang. Indien wy hier over zouden handelen, dienden wy *het verhaal* zglv te beschouwen, zoo ten aanzien van het *Hoofdbedryf*, als ten aanzien der *Bybedryven* of *uitweidingen*, bekend onder den naem van *Episodien*: In het hoofdbedryf komen voor verscheiden handelingen, die echter zoo naeuw niet behooren verbonden te zijn aen elkanderen, dat zy eene enkele daed uirmaken: deze enkele daed moet in 't oog gehouden werden, van eerst af, zoo dat men niet zoo zeer in aenmerking neme het bedryf van een persoon, als wel een bezonder en eenig bedryf eens persoons, dat wederom zyne saemverknoghté deelen heevt, die natuerlyk en noodzakelyk uit elkanderen schynen te vloeijen. Men ziet hier uit tevens dat de *Bybedryven* zijn zoodanige hebben, het zy ter uitbreidinge, het zy tot meerder sieraet.

De Hoofdrol van *Ennos* is de aenkomst van Trojen in Italië: een der *Bybedryven* konde en moeste hier zijn de verovering van Trojen. deze voert *MARO* in met 2de en 3de Boek enz. uit welk bybedryf, gevoegd by meer anderen men lichtelyk op kan maken, hoe dezelve niets benadeelen, maer in tegendeel luister byzetten, wanneer ze niet kort, maer ook veel en verscheiden zijn.

Zoo vindt men in de *Ilias* het bedryf van een jaer ten *hoofdbedryf*, maer door behulp der *bybedryven* of *uitweidingen*, werdt heel de tienjarige oorlog voor Trojen daer in verhandeld . . . doch wy treden hier in niet verder.

van dien Held in zyn ryk , tegen welke de Vorsten , zyne mededingers zich aenkanten. Zie daer den 2^{den} knoop, deze nu begint ontbonden te worden door den dood, welke die vorsten wegrukt; en word gansch en al los gemaekt door de bevrediging der ingezetenen van Ithaka.

Uit deze voorbeelden , onzes oordeels genoeg blykende, wat men voor eenen knoop en ontknooping te houden hebbe, zullen wy kortelyk aentoonen , op wat wys de een , en ander gemaekt word.

[Beide moeten zy , op eene natuurlyke wyze, spruiten uit den grond van het onderwerp of de geschiedenis, die in het heldendicht verhaeld word.]

Kan men nu wel een natuurlyker hinderpael voor een reiziger op zee uitdenken, dan de zee zelve, dan de windert en onweerbuien? immers neen, hierom maekt HOMERUS in het eerste gedeelte zyner *Odijssea*, gelyk wy zoo aenstonds zagen, den knoop hier van, en bedient zich in het tweede gedeelte van dat gedicht om den tweeden te leggen van een byna onfeilbaer uitwerksel eener lange afwezendheit van een' Heer, aen wiens wederkeering men begint te wanhoopen, te weten van den moetwil van deszelfs dieharen, en gebuuren; van het gevaer van deszelfs Zoon, en echtgenote, en van de verkwilting van deszelfs goederen.

De ontknooping van het eerste gedeelte is zoo natuurlyk, als het tweede. Na langen tyd op zee gezworven te hebben, en duizend gevaren uitgestaen, word hy eindelijk door een storm aen zeker eiland gesmeten, waer hy zich tot den Koning voegende, den Vorst zyn wedervaren verhaelt, en verzoekt om in staet gesteld te mogen worden om naer zyn land, niet ver van daer, te kunnen keeren.

Wat reden nu konde zulk een Koning hebben om *Ulisses*, uit wiens verhael hy het treffelykste *Character* van een held moest opmaken, zoo gering een verzoek te weigeren? Immers geene. hy stelt hem dan in staet om wederom in zyn land te keeren.

In Ithaka aengekomen, en vervolgens van de zyne erkend zynde, zoo moeste, de oorzaak van de schadelykste uitwerkselen van zelfs ophouden. Zie daer de 2de ont-knooping op de natuurlykste wyze volbragt.

Wy besluiten uit de voorschreven voorbeelden dan, dat alle hinderpalen, die een held beletten zyn oogmerk uit te voeren, als zoo veele knoopen aengemerkt; en het weg-nemen dier hinderpalen in 't tegendeel voor de ontbinding

der knoopen gehouden moet worden. en hier uit vloeit als van zelfs, dat, gelyk het oogmerk eens helds van een goed *Cbaracter* een voortreffelyk, pryswaerdig, en hem betamend einde moet bedoelen, hoe voortreffelyker het einde door de ontknooping van de voornaemste knoop door den Lezer bevonden word te zyn, hoe grooter vermaek zulks aen hem verschaffen zal.

b. Nu staet ons nog te overwegen het laetste van het 2de gedeelte des oogmerks van een heldendicht, namelyk om den leezer te *leeren* en te *stichten*. Wil een Dichter dit doelwit beschieten, hy moet zyn dichtwerk op eene gevoeglykste wyze stoffeeren met keur van leerzame *gevallen*, 't zy wezenlykheden, of verdichtfelen, en met uitwerkfelen van verscheide, dat is van goede en kwade zeden, spruitende uit de verscheiden geneigdheden der personagien, die door hem ingevoerd of wier bedryven door hem verhaeld worden.

Hier moet dan weer naeuwkeurig acht gegeven worden op ieders *Cbaracter* in 't byzonder, want de zeden spruiten uit iemands geneigdheden, en de geneigdheden van iemand is niet anders dan deszelfs *Cbaracter*. [voor zoo ver die geneigdheden zich in deszelfs daden openbaert] Verscheidenheit van zeden is hier noodzakelyk, niet alleen om dat het moecilyk, zoo niet ondoenlyk is, verscheiden menschen van eene en dezelve geneigdheden te vinden, maer teffens om door de schaduw, en akelige verf, waer mede het Dichtpenfeel de kwade zeden moet bekleeden, en afmaalen; den glans, en luister van de goede, zoo veel te sterker voor het oog des beschouwers te doen uitblinken. hier op verstaet hem de Dichter van *Abrabams* Heldendaden meesterlyk.

Hoe heerlyk schildert hy daer, al in den beginne van het eerste boek, behelzende de schaking van Sara, de ingetogen en zedige kuisheid dier schoone Vrouwe, by den darteelen en wulpschen wellust van Farão, en deszelfs darteel hovelingen! hoe statig en verheven praelt in het zelve dichtwerk, het heil by het, bygeloof. hoe verwonderlyk en overschoon steekt de Godvrucht van *Abram*, en *Lot* uit, by de booze zeden van verscheide volken, met wie zy nu en dan genoodzaekt zyn te moeten omgaen; terwyl telkens by de uitkomst de deugd gekroond, en de ondeugd gestraft word.

Zie daer wat eigenlyk voor een' lezer leerzaam, en teffens stichtelyk kan genoemt worden.

Belangende nu den *titel* van een *heldendicht*, die gemeenlyk-

lyk, en ook gevoeglykft gefchikt word naer den naem van den voornaemften held, wiens daden daer in befchreven worden: Dus heeft VIRGILIUS zyn *heldendicht* genaemd naer *Eneas*, HOOGVLIET het zyne naer den Aertsvader ABRAHAM; en STEENWYK het zyne naer *Gideon*, [en de Heer VAN HAREN het zyne naer Frifo.

Ligtelyk zal het iemand vreemd toefchynen dat wy in onze aenmerkingen over het Heldendicht, geen gewag gemaakt hebben van het uitmuntende Dichtftuk des Engelschen Dichters, den Heere MILTON. de reden onzer ftilzwygendheit beftaet hier in, dar dit Dichtftuk, te weten het *Paradys verloren*, hoe dubbelwaerdig, om de ryke vindingen, fraeie fpreekmanieren en verheven gedachten des Dichters, van ieder Dichtminnaer gelezen te worden, ons toefchynt veel eer den naem van een langwylig treurfpel, of gefchiedeniffe, door ontelbare Byverdichtfelen, waer van fommigen gansch niet waerfchynlyk zyn, bekleed en byfter uitgerekte, dan dien van een ordentlyk en regelmatig *Heldendicht* te moeten dragen.

Immers is al het wezenlyke daarvan, in VONDELS *Lucifer* en *Adam in ballingschap* zeer beknoptelyk te vinden.

Hier mede zullen wy onze aenmerkingen over de Nederduitsche Dichtkunft bepalen. De engte van ons beftek heeft ons genoodzaekt kort te wezen. Anderszins hadden wy noch iets noopens de *Treur-Bly-en Kluchtfpelen*; gelyk ook noch eenige zinlykheden, onzer tale betreffende, hier by gevoegd; welk een en ander wy nu tot eene nadere gelegenheit fparen.

Wie ondertuffchen over ons ftofryk onderwerp zynen leesluft ten vollen wil boeten, leze de volgende *Griekfche*, *Latynfche*, *Fransche* en *Nederduitsche* fchryvers, waer van wy, voor en onder 't opstellen dezer aenmerkingen, ons bediend hebben, als ARISTOTELES, HORATIUS, J. J. SCALIGER *de Arte Poëtica*; Pere LE BOSSU, *traité sur le Poëme Epique*; Monfr. DE LA MOTTE, *Discours sur Homere & sur l'Ode*, BOILEAU *art Poët.*; *Regles de la profodie Françoise*, par Monfr. DE CHALONS; (19) *Reflexions sur la Poësie*, par M. R. D. J. M.; VONDELS *aenleid. tot de Nederd. dicbtk.*

J. V. VOL-

(19) By deze kunnen wy noch een aental voegen b. v. *traité de la profodie françoise par Mr. L'abbé d'OLIVET*, gedrukt 1737. *achter de fynonymes françois par Mr. L'abbé GIRARD*. — *examen Philofophique de la poësie en General par Mr. Remond de S. Maard*. — *de la Rhetorique felon les preceptes d'Aristote, de Ciceron & de Quintilien avec des exemples &c.* 1703. — *de la véritable éloquence par profess. GIBERT*. — *la Rhetorique ou l'art de parler par le B. P. Bernard Lamy*, by weike men te lezen

J. V. VOLLENHOVES *Poëzy*; B. HUYDECOPERS *proeve van taal en dichtkunde*, over OVIDIUS *berfchepping* door VONDEL, vertolkt; en meer anderen, ons thans niet te binnen komende. (20)]

hebbe de verhandeling in de *memoires pour l'histoire des sciences & des beaux arts* 1701. *Novembre*, & *Dec. & Mars* 1702.

Noch vindt men *reflexions sur l'elegance* 12mo. — *sublime des Auteurs* 12mo — *beauté de L'éloquence*. — *reflexions sur les regles du stile & sur la versification* par J. DE COLOM DU CLOS wiens laetste regel wy hier vertaald zullen inlijen om dat ze noch enige boeken over deze stoffe leert kennen.

De laetste der regelen (dus laet zich DU CLOS uit) die men hebbe voor te stellen is goede Poëten te lezen, en goede verhandelingen over de Poëzy.

De beste Fransche Dichters zijn VOITURE SEGRAIS, *mad. des HOU-LIERES*, RACINE, CORNEILLE, *pare & fils*, MOLIÈRE, BOILEAU-DESPREAU, ROUSSEAU, LA MOTHE, VOLTAIRE enz. de beroemste werken over 't stuk der Poëzy zyn, van de Ouden, *Ars poet.* van ARISTOTELES, HORATIUS, DE VIDA enz. van de nieuwe, *de dichtk.* van SCALIGER, VOSSIUS, BOILLEAU enz. men vindt van enige dezer werken gesproken op het eind van P. BUFFIER *traité philosophique & pratique de poésie* welke ook enige regelen heeft gegeven op het maken der verzen, achter zyne fransche Gramatica na een nieuw bewerp.

Men vindt ook fraei geredend over de dichtkunst in *L'art de parler* par un Anonyme bl. 284. en volgende.

De Geschiedenis der Fransche Poëzy is beschreven door MERVESIN, waer by hy gevoegt heeft de regelen der Fransche dichtkunst.

Richelot heeft ook een *Art poet.* geschreven, en boven dat regelen gegeven over het verzen maken een het hoofd van zijn rijm dictionnaire.

Dit ook hebben LA TOUCHÉ gedaen, op het einde van 't eerste deel, van zyn gramatica bl. 342 en volg. en RESTAULT op het einde van zyne *principes de la grammatra françoise* bl. 521. MAUVILLON heeft by het tweede deel van zyn *Germanismes* gevocgd ene verhandeling over de Fransche Poëzy.

Achter de gramatica van ROUX vindt men ook ene zeer nuttige verhandeling in het hoogd. over het versenmaken der Francoisen volgens de beginselen van BUFFIER, MERVESIN, &c.

(20) Onze schryver vergeet de heele *Idea Poëtica* van VERWER die, schoon kort, echter goed is, en meldt niet dat voor de gene die het Latijn niet machtig zyn de *dichtkunst* van HORAT. in nederd. verzen zy overgebracht door den Achb. Heere B. HUYDEC. en te vooren door ANDR. PELS, op welke JOACHIM OUDAEN enige aanmerkingen gemaakt heeft.

Over de Poëzy handelt ook het derde deel van G. O. REITZ *belge gratis*: VAN BELLE willen we hier niet noemen, ook kunnen wy ons niet ophouden, met all wat men in voorredens als elders verspreid vindt, alleen is het der moeite wel waardig na te lezen die van FEY-TAMIA voor zynen *Telemachus*, van welk puikestuk wy ene verbeterde druk te gemoete zien.

Wyders heeft de keurige JOAN DE HAES ons ene sierlyke vertalinge vereerd van de *verdading der Poëzye* van den Engelschen ridder SID-NEL in 1790, en by zyne Ged. in 1790, onder deze natie vindt men meer gratis

fraeïs, inzonderheid moegen we ADDISON een *Aristocraat* noemen: want de fraeie vertoogen voor den dichtminnaer ontmoet men in zynen SPECTATOR. Noch moeten we niet vergeten *maniere d'enseigner & d'estudier les belles Lettres* door Proff. ROLLIN. — vervolgends zijn den jongen dichter niet onnut de *oordeelkundige aanmerkingen oover de Poëzy en Schilderkunst*, uit het Fransch van DU BOS vertaald door PHILIP ZWEEERTS 3 del. 8vo. 1753.

Maer, die zich met vrucht wil oeffenen in den *styl* der Poëten, moet voor al LONGINUS kennen, Grieksch schryver, over de verhevenheid en deftigheid des stijls, zoo omtrent verzen als mateeloze reden, in het fransch vertaald door BOLLEAU, en in het duitfch door P. LE CLERCQ 1719. — Hy moet ook wel gebruik maken van het *kort begrip der rederykkunst, ten dienft der taal- en dichtlievenden opgesteld* door DAVID VAN HOOGSTRATEN. — W. SEWEL heeft ook iet over de figuren der rederykkonst gevoegd achter zyne *nederduytsche spraakkonst* 1756. bl. 374. en volg.

En hy, die voorbeelden zoekt van het echte fraeï en de sieraden der dichteren, zal zich beklagen, niet eer gelezen te hebben het zevende *Articul* van het 12de 18de en 20ste stukken der *Godgeleerde, Historische, Poëtische* en andere vermakelykheden, en van de drie maendelyksche het 4de van het jaer 1740. behelzende *dichtkundige siervaden* uit VONDEL, SMITS, enz.

En hy, die valt in den smaek onzer tegenwoordige dichteren, en zich toe wil leggen op *taferelen*, schilderyen, en Zinnebeelden, kan niet ontbeeren de *HIEROGLYPHICA*, geschreven van POOT. —

Vader VONDEL had in zyn' tijd veel op met de *Iconologie* van RIPA, — de Beeldenaer, zegt hy in zyne *aanleiding tot nederduytsche dichtkunste*, „ de Beeldenaer van den Geestrijken Ridder, Cesar Ripa, nu in neder- „ lantsch verduischt, bestellen geestelijke vonden, om het werk le- „ vendigh uit te drukken en rykelijk te bekleeden ” Maer veel meer, (voegen wy er by) het GROOT NATUUR-EN ZEDEKUNDIG WERELT TOONEEL waer in alles uit voeriger en Leerzamer behandeld wordt, 3 deelen infolto, waer voor de Dichter HOOGVLIET ten rechten zingen mogt.

De schoone POEZY, nu blyder van gelaat,

Blyft van volmaakteits spoor niet langer afgezontert,

Nu beurt de NAERSTIGHEIT de vuige TRAAGHEIT op;

MERKUR, de vinder van d'uitbeeldingen der Zinnen,

Brengt hiervan tyding aan APOL, op Pindus top,

Die zich vervroolykt in den rei der ZANGGODINNEN.

Een ZEEUWS, SCHIM, DE BOSCH en andere leveren genoeg voorbeelden van zoo genaemde *taferelen* en Zinnebeelden. hoe groot een nut wyders de *emblomata* der ouden hebben, en welke de beste zijn, zullen wy nu niet behandelen. dewijl wy wel nader gelegenheden zullen vinden, om van alles te spreken.

Voor eenigen tyd lazen wy in de *Pbilantropie* N. 151. die een stuk bevat van de *aanmerkingen omtrent het maken van vaersfen*, dit volgende „ gelyk woorden van eenen let- „ tergreep niet slechts de traagheit, maar teffens de stram- „ heit en hardheit in de vaersfen bevorderen, en dus zeer „ eigen zyn om iet schriklyks of hards uit te drukken, zoo „ zyn ze niet min bekwaam om de barschheit aftebeelden ” Dat *monosyllaba* in een vaers *strambeid* en *bardheid*, by ge- volg ook *verbaastheid*, *scbrik*, *barsheid* enz. bevorderen, geloven wy zeker, maar *bardheid* en *strambeid* (zoo als de- ze zelfde Leermeester even te voren zegt) gaan by ons wat verder dan enkele *traagheid*, *verbaastheid* en *scbrik* zyn niet uit te beelden door *traage*, maar in tegendeel door *verbaa- ste* vaerszen, welke *baast* veroorzaakt word door woorden van weinig lettergrepen, gelyk alle de daar aangevoerde voorbeelden toonen, en zeker (mogen wy hier eene klei- ne uitweidinge maken, ten voorbeelde en baken voor den jongen Dichter), had de konstige SMITS in zyn gedicht den *tyd* betyteld, zich meer gewacht van lange, en wel van gekoppel- de woorden, hy zou deze vaersjes die door hunne kortheid vry spoedig voortrollen, bykans zoo vlug als de tyd konnen ge- maakt hebben. — Aan den anderen kant doen woorden van vier, vyf, ses en meer grepen de vaerszen traager voortgaan, welke *traagheid*, onzer tale byzonder eigen, deftigheid baart.

Hierom mogen wy niet begrypen, hoe zich die geen, die den *Pbilantropie* deze stoffe beschikt heeft, zich hebbe dur- ven verstouten, eene zoo belagchelyke tusschenvoegfel te maken, het geen wy niet kunnen stellen op rekening van den opsteller, deels om dat hy, daar door verward zou worden, en zich zelfs misselyk tegenspreken, anderdeels om datwe zulks niet vinden in hetzelfde stuk, het geen men even te voren heeft uitgegeven in de *Bydragen* N. 9. bl. 145. by geval hebben wy dit ontdekt, en hebben ons den tyd niet gegeven het geheele stuk te *Confronteeren*; waer- om wy niet kunnen verzekeren, dat dit de eenigste mistal zou wezen: — wy hebben u ondertusschen hier van wel willen meldinge geven; dunkt het u goed dit het gemeen medetedeelen, wy mogen 't lyden, om te verhoeden dat niet een jong Dichter, zich dezer lessen gedragende, in het maken van vaerszen, waar in *traagheid* en *deftigheid* vereischt word, zich toelegge om *monosyllaba* uit te kippen, en met spoedig loopende vaerszen voor den dag springe. — Of anders, meenende dat traage vaersfen *scbrik*, *verbaastheid* enz. uitbeelden, niet met deftige regelen, zich den rechtvaer- digen spot van yder kenner op den hals hale. Ik noeme my
Amst: den 6 octobr: 1759. B.

MYNE HEEREN

't Sedert de uitgave van uwe blaedjes leze ik alles, meer dan te voren, met oordeel en aendacht, die levendiger is, naer maete uwe stukjes fraeier zyn, derhalven ik tans onder het lezen altyds veel heb aen te teekenen, daer ik te vooren niet wift van *Adversarian* te maken, ten minsten niet overtuigd was van derzelver nuttigheid en waerde, dus ik ulieden hooge achtung toedraeg, als oorzaak van myne vorderingen in dit stuk; — door u vinde ik het zeggen waerachtung *dat lezen zonder schryven lezen zonder leren is*, Jm erinnere my nu menigmael de woorden van P. MANUTIUS, „dat er „niets vermakelyker is, Ja ook niets is er nuttiger dan onder het lezen fraeie spreekwyfen en aenmerkelykheden by een te zamelezen en op te teekenen; die zich hier toe verleedigen”, vervolgt hy „Gebreekt het nooit aen stof tot schryven, nimmer aen vermogen „om te vermeerderen en te verheffen, het geen geschrevenis, en voegt hy er by „die dezon arbeid niet waerneemt, schynt de wel- „sprekendheid, en al deszelfs deelen te verwaerloozen.” wel is waer, het lezen gaet langzamer voort op die wyze, maer zegt VOSIUS *'t geen de pen op papier schryft, schryft zo met een in 't gebougen*. en toch, wat baet al het lezen, gaet het van geen wezenlyk nut verzeld? zaet op zaet in den akker gestrooit, zal het een-het ander verflikken, en den landman van zyn oogft ontzetten.

Om derhalven van u en uwe Lezers te hooren, wat prys men stelle op myn herffenwerk, en welk het oordeel zy over myn arbeid, heb ik voorgenomen enige aenmerkingen toeteschikken, maer ik heb raedfaem gevonden een koppel aenmerkingen, by het lezen van uw No 9. ons uit de pen gerolt, voor aetdoen gaen, eensdeels om door de uitgave van deze te worden aangemoedigd tot het volgende, andersdeels, om dat het geen ik tans voor u onder de handen hebbe, zulk een haest niet heeft als mogelyk deze, die plaets zouden konnen vinden in uw laetste stukje, over de *waarnemingen der vaerzen*, die wy met verlangen te gemoet zien.

— maer ter zake —

In het Xde Hooftdeel dezer verhandeling, by gelegenheid dat de Opsteller volgens *Vollenhoven* geleerd had, datmen met *olis* van genade niemand *kroonen* moet, of eenen engel laten vliegen op *Diamanten* vleugelen, zegt by verder. „Dus keuren wy ook niet goede „uitdrukking by poot, die anderszins met zoo veel *oordeels* omtrent „de bywoorden (NB) te werk gaet, 't gebruik namelyk van *fluwoelen* „*minnewoorden*, om daer door de lieflyke, en vloeiende tael, of re- „de van een' verliefden uit te drukken. de hoedanigheid der „woorden kan alleen door de oogen gekent worden, die nochtans „de minste kennis van het *fluwoel* niet hebben; doch de handen „kunnen oordeelen of iet hard, of zagt en dus *fluwoel* is, of naer „*fluwoel* zweemt; dus behoorde onzes bedunkens, *fluwoel* noot tot „een bywoord van iets gebruikt te worden, dan het geen voel- en „taft-baer is: *fluwoels armen*; *fluwoels bals* (gesproken van een „vrouwspersoon die zeer poeselig is) kennen wy zeer goed”. enz.

In aenmerking nemende, met den schryver, dat poot altyd veel oordeel gebruikt, ook omtrent de Bywoorden, en men echter, by hem vindt *fluwoels minnewoorden*, deedt ons twyffelen of dit *oordeel* van *fluwoel* wel wettigen de redening richtig zy. voorbeelden van *fluwoelen woorden* hebben wy by de hand, doch dienen hier niets ter zake.

Alleen willen wy zien of die spreekwyze zy afrekenen. — de hoedanigheid der woorden (zegt hy) wordt gekent door de oogen, die

geen

geen kennis van het *fluwel hebben*, gaet deze grondtelling aen, zoo mag ik niet gelyk recht veroordeelen *harde woorden*, *zachte woorden*, (of gelyk Hooft) *smydige*, immers het oog kan niet oordeelen of iets *zacht* of *hard* is, (zegt de schryver) en waerom werdt hier *fluwel* anders gebruikt dan om de zonderlinge Zachtheid uit te drukken? En, wil men alle onze naemwoorden daer aen overdracht in steekt afkeuren, zoo ontnemt men ons licht all' het fraei onzer tael en dichtkunde, en ruim de helfte onzer *Epitheta*, want het is zoo niet alleen omtrent *woorden* maer een oneindig getal andere, die men zich by het opstellen van een woordboek zal te binnen brengen. derhalven dunkt ons *fluwelen minnewoorden* Poets, dat is goed en fraei. Wyders vervolgt de schryver, „veelen gebruiken het bywoord *malfch* „ook ten onregt, meenende, dat alles, wat zagt is, ook *malfch* „mag heeten; doch vraeg uwe tonge, en tanden eens, wat er van „de zake zy, zy zullen u antwoorden, dat het *fluwel*; ja zelfs *roz-* „*zanbladen*, schoon die op het gevoel de zegtheit zelve mogen we- „zen, gansch niet *malfch* onder het kaeuwen zyn:”

De groote vraeg valt hier welke eigenlyk de beteekenis van *malfch* zy. Leven we raed met KILIAEN die, zoo we meenen, in dit stuk wel geloof verdient, zoo gaet deze waerneming van onzen Schryver mee niet aen. (*Mullis* zegt hy.) of *malfch*, *Mollis*, *tenor*, *tenellus*, *fragilis*, *liquidus*, *fluidus* gr. *μαλακός*, *μαλαρός* waer uit blykt dat omtrent dit woord de tong alleen geen rechter zy.

Doch genoege voor het tegenwoordige. bevele my hier mede in uwe vriendschap en teekene my met achting voor u, uw werk en oogwit.

M Y N E H E E R E N

den 19 Maert 1760.

UWEDWDr. en Hoogfchatter

FABRICANDO FABRI FIMUS.

Findelijk hebben wy op de verscheiden aanzoeken der kunstkenneren, zoo in het openbaer als bezonder, thands beslooten het verlangen der dichtminnaren genoege te doen, en het overig deel der *waernemingen over de Dichtkunst* in dit blaedjen te plaetzen, om dus ook deze verhandeling volkomen te hebben, waer toe wy te liever beslooten, daer wy vernamen dat de onlusten met de *Philantropie* waren bemiddeld, en onze drukker met den dezen in der minne was overeengekomen, over een stuk van zoo gering een belang.

Wyders, om deze verhandeling, die niet weenig goeds behelst, des te vollediger, en van te meerder nut te maken, hebben wy goed gevonden, het geen de *Philantropie* meer had dan onze copy hier tuffen [] in te voegen, en wyders zal de lezer onder de bladzyde vinden enige aenmerkingen, geteekend N. 1-20. die ter ophelderinge dienen, of tot verbeteringe van deze waernemingen; hier toe zyn ook betrekelyk zekere brieven ons in *Wyn-maend* des voorg. Jaers, en *Lente-maend* 1760. toegekomen, welke by deze gelegenheid plaats krygen, bedankende de schryvers wel zeer, en verzoekende by aenhoudenheid hun gunst. Wenschen de wyders den Dichter en Lezer van dit alles een goed gebruik te maken.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 26. voor den 1. van *Wintermaend* 1760.

DE LANDLIEFDE (*) MINNEDICHT.

Het zalig land staet Venus aen;

Zy heeft met eigen' hand

Op 't lacchend veld geplant

Heur minnelyke zegevaen:

Daer woont zy, wel te vreë,

Veel liever dan ter steë.

Daer sloeg zy, van heur Zoon wel eer

Getroffen met een schicht,

Heur lodderig gezicht

Op bloozenden Adonis neer;

En Capis zoon genoot

Ook daer heur' lieven schoot.

Waer-

(*) Zie *HESSELIUS Otia Hagasta* p. 13.

Waerom? de Steden krielen van
 Bedrog en list en nyd,
 Die Cytherea mydt;

Maer buiten woont niet anders, dan
 Vermaek, dat zorg niet acht,
 Waer naer zy altyd tracht.

Zoo minne ik ook op 't land geruft
 Myn poezele Galathee,
 Die op een ligte bée

My somwyl strookt, en streelt, en kust,
 Ja 't allerzoetste zoet
 Der minne smaeken doet.

Hoe lief is 't als wy t'famen zyn
 In 't lommerryk prieel;

Als zy haer heldere keel
 Ootfluit, terwyl wy in den Rhyne
 De sloopjens heinde en veer
 Zien zeilen ginds en weer!

Of als wy in een kleine schuit
 Elk met een taeije spaen
 Het golvend zilver slaen!

Dan zit Dione's dertele guit
 Altyd aen 't roer, en brengt
 Ons; daer 't zyn wil gehengt.

Hy

Hy stuerde ons laetst, daer 't spigtig riet

Met steilgetakt geboomt

Een duister Eiland zoomt,

Terwyl 't zig spiegelt in den vliet:

Zyn Moeder woonde daer.

Dit tydstip nam ik waer.

Myn Engel, zei ik, toon my hier

Of gy my waerlyk mint:

Het weerelddwingend kind

Stookt in myn hart een liefdevier,

Dat reeds myn dood belooft,

Zoo gy het niet verdooft.

Wie zou niet minnen, daer de Mei

Het al tot minnen raedt?

Ai kyk! geen dier versmaedt

Zyn gâe: het rundvee in de wei

Schept, ziet gy, ook vermaek

In 't geen daer ik naer haek:

Op gindschen Olmboom trekkebekt

Een minnend duivenpaer;

Het strookt en streelt malkaêr.

't Is wonder, dat uw 't hart niet trekt,

Tot liefdekozery?

Gelyk het doet aen my:

Het bruingeschubde visjen schiet
 Door 't zilvren vogt zyn gâe
 Op schérpe vinnen na :
 Noopt U het hart, als gy dit ziet,
 Niet aen tot koozery,
 Gelyk het doet aen my?
 Laet ons dan minnen! deze plaets
 Is voor de min geschikt;
 Geen mensch die ons verklikt,
 Of eenig leeds brouwt, of iet kwaeds;
 Pluk minnekoozery,
 En lentedvreugd met my!
 Zy bloosde, en zag my vriendelyk aen,
 Ik nam haer elpenhand,
 En help haer naeuw op 't land,
 Of 't windjen, met myn min begaen,
 (Ik lach nog, als ik 't zeg)
 Bloes heuren halsdoek weg.
 Daer zag ik bei heur borsjens bloot!
 Die hobbelende op en neer,
 Als golfjens in het meer,
 Van sneeuwit wierden rozenrood;
 Zoo hadt een zoete schaemt
 Heur teder hart gepraemd!

Met

Met sprong ons lacchende uit het bosch
 Een naekte Nymphenstoet
 Ten dienst: op staende voet
 Reeg de een myn Liefjens borstrok los;
 En de andere trok myn bruid
 Heur zyden rokjens uit;
 Een derde lei haer op den rug
 In 't aengename groen;
 Zy liet zig alles doen:
 Terwyl twee wichjens rad en vlug,
 Van Venus naer beneên
 Genomen my ontkleên.
 Daer hadt gy toen met lust gezien
 Hoë zoet het minnen smaekt,
 Als Liefjens moedernaekt
 Op 't land malkander kusjens bien,
 En volgen, eens van zin,
 De wetten van de Min.
 Nog eens, het land staet Venus aen;
 Zy heeft met eigen' hand
 Op 't lacchend veld geplant
 Heur minnelyke zegevaen:
 Daer woont zy, wel te vreeë,
 Veel liever dan ter stee.

Schoon de meestzedige onzer Lezeren, dit stukjen wat sal te naekt inoge voorkomen, hebben wy echter niet van ons konnen verkrygen het zelve, alleen daerom, plaetz te weigeren, als zijnde een zeer fraei versjen, levendig en vloeiend; — niet weinig goeds belooven wy ons van deze kunstkundige hand, dezelve, zoo wy meenen, die ons in den *morgenstond* van onze blaedjens een bloemjen zyner Lentejaren vereerde; doch het zy ons geoorloofd te zeggen, dat sints dezen tijd, onze jonge dichter geene kleine vorderingen gemaakt heeft, zoo in tael als Dichtkunde: hierom werden wy aangemoedigd op dit kunststukjen enige aenteekeningen te maken, die, zoo ze al niet voor het grootste gedeelte dezen dichter zelv' van nut zijn, ten minsten andere jonge dichtoeffenaers konnen aensporen en van voordeel wezen.

*Het zalig land staet Venus aen;
Zy heeft met eigen' hand
Op 't laccbend veld geplant*

HEUR minnelyke zegevaen:

*Daer woont zy, wel te vred,
Veel liever dan ter stet.*

Daer sloeg zy, van HEUR zoon wel eer

~~— Georoffen met een schicht,~~

HEUR lodderlyk gezicht

Op bloozenden Adonis neer;

En Capis zoon genoot

Ook daer HEUR' lieven schoot.

Hier, en elders bedient zich de Dichter van het bezitnaemwoord HEUR (*suus*), waer voor men anders *baer* zegt.

Bekend is het, dat *suus* oulings was *hare* en *bore*, en dat van dit oude *bore*, door dialektverschil, is gemaakt *beure*, even als van *koken* komt *keuken*; — van *lore*, (uit het *praeterit.* van *verliezen*, *verloer*,) *leur*; — *voor*, *veur*; — *dore*, *deure*; — *sproke*, *spreuke*; — *sporen*, *speuren*; — *verboeren*, *verbeuren*; — *bekronen*, *bakreunen*; — *loteren*, *leuteren* en diergelyke; zie de Hr. *Adr.* KLUIT op HOOGSTR. *gest.* bl. 106. 189. en dat diesvolgens dit *beure* regelmatig goed zy; doch men diene hier by aen te merken, dat de tael in alles zijn gebruik hebbe: — het gebruik nu acht het geen *schryftael*: Laet het dichtkonst toe, 't is alleen dan, wanneer de menigvuldigheid van woorden, in welke zich de *a* doet hooeren, wel enige verandering van klank zoude eiffchen.

*Maer buiten woont niet anders, dan
Vermaek, dat zorg niet acht,
Waer naer zy altyd tracht.*

deze woordschikking maekt de zin duiffter, men zou mis-
schien dus beter lezen.

Maer buiten woont niet anders, dan
Vermaek, waer naer zy tracht;
En dat de zorg niet acht. of
En dat geen zorgen acht.

— Terwyl wy in den Rbyn
De scheepjes HEINDE EN VEER
Zien zeilen ginds en weer!

HEINDE is naby zegt L. MEYER 3deel. KILIAEN *Heinde (fris:)*
prope: & vicinus. a, um. HOOFTS brieven. Nq. 23. mits
— *verbygaan zich met een HEINDE hoope troost. en I. waar*
door niet alleen VERRE en HEYND gelegen volken trachten zouden
naar onze vriendschap en verbond. — s. COSTERS klucht van
Teeuwis de boer. Act. III. Scen. 2. begint aldus

*Kjal iens wytkijcken, offer oock yemant omtrent is,
Want hoe dat onse saeck minder luy bekend is,
Hoe beter, 'k en sie niemant OMHEYNT noch om veer,*

dit beind was ook VONDEL niet vreemd zie zynen *Palame-*
des reij van 1ste bedryf.

*'t Was Nauplius wiens wijzen raet
Veel koningen verzochten,
De vorsten stutte, en bunnen staet;
Op veel manhafte togbten;
Toen zy wel eer, van HEIND EN veer,
Geschencken tot hem brogbten.*

en in Ovidius gedaentewissel: B. XIII. vs. 1095. Daer hy
van den strandreus Polifeam aldus spreekt.

*Als by den pijnboom, die bem stut langs Nereus weide,
En groot is als een mast, aen zijne voeten leide,
De ruischpijp, hondertwerf met riet aan een gekieft,
Aen zijne lippen zette, en enen galleem geeft
Verneemen bergh, en rots, en baren, HEIND EN VERDER,
Het schuiften en gepijp van dezen groven berder.*

trouwen deze was de plaets, die zijn keurmeester HUYDE-
COPER gelegenheid gav aentemerken, dat dit beinde ge-
meenlijk tegen over verre gesteld werdt, ook wel by omtrent,
dus doet VONDEL Agrippa in arren moede zeggen

Peter en Pauwels Act. III. Scen. 3.

*Ick zweer gansch Rome wil van zulck een straffe beven;
Wanneer ick 't al wat hier om HEIND was of OMTRENT,
Ten nntten spiegel stel: ——— ———*

waer van het gemeene zeggen, by was er ben noch ontrent, wijders is heinde en veer by de nieuwe dichters ook niet ongebruikelijk.

De kunstige H. SNAKENBURG *Leven van Joseph B. IV.* bl. 559. zynen Gedichten.

*De last van 't Ryksbestuur met wysheid te onderschragen,
Was Zaphananeas reeds wettig opgedragen.
Des reedde by zich toe, vol yvers, naer den raed,
Dien by den Koning schonk, tot redding van den staet,
Om 't dreigende gevaer, voorzien in Faroos droomen,
Door voorraed HEINDE EN VEER te gaedren, voor te komen.*

FRANS DE HAAS *verbeert. Portugal B. II. bl. 33.*

*Wiens hart word niet ontroerd, daer al wat scbrik verwekt
En medelyken vergt, zich HEINDE EN VEER ontdekt?*
en bl. 36.

————— *En zoo veel gruweldaen*

~~Hier~~ HEINDE EN VEER *gepleegd* —————

en JOHANNES BADON sluit met deze woorden zijn herdersklacht op Jakob Targier.

*Dus kweelde Dorilas toen Damon was verscheiden,
En op zijn klagten, die zich HEINDE EN VEER, verspreidden.
Weergalmden bosch en velt, dat, eer nog alles stiep
Tot driemaal achtereen, och Damon! Damon! riep.*

Bybelsche Keurstoffen, van NATURA EN ARTE bl. 33.

Al wat ik kon beschouwen HEINDE EN VEER.

*Hy stuerde ons laetst, daer 't spigtig riet
Met steil getakt geboomt
Een duister eiland zoomt,
Terwyl 't zig SPIEGELT in den vliet:*

SPIEGELEN staet hier fraei en werdt op deze wyze van de beste dichters gebezigd,

J. v. HOOGSTRATEN *Leven van Paulus* bl. 57.
De groende boorden van de dreven op den kant,
Met zilv're populier, en weelge yp beplant,
Staan zich te SPIEGLEN in het oppervlak van 't water,
Dat langs de zoomen spoelt met aengenaem geklater.

ARN. HOOGVLIET zegt van Egiptenland in zyn *Aardscader*
 B. I. bl. 4.

Het SPIEGELT zich in 't oost in 't klippigh roode meir.
 ANTONIDES *Ytroom* B. I. bl. 4.

Nu volgt de vischmarkt die zich SPIEGELT in het Y,

het is deze zelve dichter, die *Spiegelen* gebruikt op ene
 andere doch niet min fraeie wyze.

Ytroom B. II. bl. 45.

Nu wert een ryke schat van paerlen aengevoert,
Waer van de schoonste zyn gereegen en gesuoert,
Om zich te SPIEGLEN in den baezem der Mevrouwen,

Van *Zoomen* en *bezoomen* spraken wy reeds in onz tweden
 stukjen, schoon in ene andere zin ———

———— *Het WEERELDDWINGENDKIND*
Stookt in myn bart een liefde vier.

dus werdt *Cupido* meermalen genoemd: byzonder fraei
 staet het een dichter dat hy dezelve zaak altyds met een
 anderen naem benoemt, zoo zegt deze dichter even te vo-
 ren vs. 34. *Diones dartele guit*, en om hier in te kunnen
 slagen, is het hoognoodzakelyk voor een jongen dichter,
 dat hy allerhande bynamen opzamele, uit de beste en acht-
 baerste schrivten, om, als hy des noodig heeft, uit zyn-
 nen voorraad keure te kunnen maken, welke naem op die
 plaetz, en in dien zien, beste pas geve. van *Cupido* viu-
 den wy deze door ons in vroeger tijd aengeteekend uit
 VONDEL en HOOFT. *albestierder*. — *blinde dwingeland*.
 — *venuszoon*. — *snelgewiekte minnegod*. — *'t schut-*
terlyke kind dartel, blinkend, ongenadig, geveugeld, albestie-
rend wicht VOND. *blinde schutter* — *minnegoodtjen*. —
woudtziek geestje HOOFTS ged. 260. en bl. 246. *Lyveloosgeest-*
je — *luchsig gevederdkind* enz. enz. meer fraeie zijn er te
 halen onder andere uit FOOT.

't Is wonder, dat u 't hart niet trekt.

Tot LIEFDEKOOZERY?

Gelyk het doet aen my.

En wat verder

Noopt u het hart, als-gy dit ziet,

Niet aen tot KOOZERY,

Gelyk het doet aen my?

In aenmerking nemende, dat *koofen* niet anders is dan *kouten*, *minnekoofen*, *Lief* of *Liefde koofen*, van *minne*, van *Liefde kouten*, volgens het geen wy in onz N. 17. gezegd hebben, derhalven staet hier dat *koofen* wat te flaeuw, vooral mogen wy niet goedkeuren vs. 71.

PLUK MINNEKOOZERY,

En Lentevreugd met my!

Dus veel heeft ons de waerde van dit stukjen doen aenmerken. over de natuerlijkheid der schikking en denkbeelden hadden wy ook iet, dan geene gelegenheid hebbende de *otia Hagana* te zien, en dus niet wetende hoe verre of *keinde* onze dichter de navolging genomen hebbe, willen we liefst hem in 't bezonder onze gedachten mededeelen, ons vlyende intusfchen met een gunstig welnemen die ons blyken zal door ons by vervolg een en ander zyner kunstoeffeningen toe te schikken.

De jonge Dichter van het stukjen op *Petronella* neme ons niet kwalijk, dat wy het zelve geen plaetz kunnen geven, en dus van stuk tot stuk be-oordeelen. Wy bedanken hem voor zijn gunstig oordeel over ons, en willen ter vergeldinge hem onze gedachte wel mededeelen; om de kracht en waerde van dit versjen zelv te leren zien, en te beoordeelen, verzoeken wy hem het zelve in enen onbedwongen en vryen stijl (*prosa*) te verwisselen, en daer uit de deugd van het zelve op te maken. De Dichtkonst bestaet niet in ge-bijkluidende slotklanken, en vloeiende woorden, maer in vinding, fraeie zegwyzen, *touren*, enz. enz. Zoo dat het dichtkonst is en blijft, offchoon het *prosa* zy. Voedt de Schryver liefde voor de konst, zal deze onze aenmerking hem niet van zijn oogmerk afzetten, maer des te sterker tot het lezen van goede Dichteren aensporen, waer door hy alle zyne vragen allengs zal vinden opgelost.

De verdediging van TENTANDO over onze werkwoorden, zal plaetz vinden in het begin van onz volgend Deel.

B L A D W Y Z E R

V. A. N

WOORDEN EN ZAKEN.

A.

A en E wisselletters.	bl. 376
— op E gerymt.	163
AA kwalyk voor ae.	209, 210
<i>Absoluta verba.</i>	352
<i>Accent</i> zie <i>klemtoon.</i>	
<i>Achilles</i> de hoofdpersonagie niet van de Ilias.	418
<i>Activa verba.</i>	351-353
<i>Adjectiva</i> , (<i>stoflyke</i>) blyven onverbogen.	281
— — — werden <i>adverbiaal.</i> gebruikt.	304
<i>Adverbia</i> zie <i>Bywerkwoorden.</i>	
AEN voor <i>werkwoorden</i> geplaeft.	II, 12
— rijmt niet op <i>Diaen.</i>	162
<i>Aengenaemheid</i> en <i>eenvoudigheid</i> , twee hoofddeelen van een herderszang.	277
<i>Aensteken</i> geen goed rijmwoord.	162
<i>Aerdrijkskunde</i> , den Dichter noodig.	395
<i>Afgeknotte infinitiv.</i> der ongelykvl. werkw. teelen geen gelykvl.	423
<i>Afleiding</i> leert recht spellen.	279
VAN ALEMANNEN.	376
baerm/barm/baermen/pruifchen.	124, 125
BARMHARTIG.	ald.
beet / beer / BIER, <i>cerevisia.</i>	124
beornia / <i>fermentum.</i>	125
BRALLEN.	4
DUIVEL.	249
EGA.	283
ELLEDE.	104, 375
<i>Fia</i> (grieks)	424
GADE, GADING enz.	283, 284
KOUTEN.	282
KWEESTEN.	ald.
LACHTEREN.	484
LAK EN LAEKEN.	ald.
VERGADEREN.	284
<i>Via</i> (Lat.) <i>weg.</i>	424
WEG.	ald.
WERELD.	371
	4F-

AFMALEN , <i>pingere</i> , van <i>mal</i> , <i>figura</i> .	126
<i>Afult</i> bastertstaertig.	381
AFWEIDEN overdrachtelijk.	239, 240
AKKEREN , dat is, <i>den akker bouwen</i> .	370
<i>Albestierder</i> , bynaem van <i>cupido</i> .	493
ALEMANNEN afgeleid.	376
ALLE <i>collectiv.</i> onbuiglijk.	341
— voor <i>pronomina</i> onbuigl.	342
— mag echter wel werden afgekap.	343
ALLEYNE i alleen.	71. 300
ALLEN afgekeurd.	341 en volg.
ALLENGSKENS <i>oul.</i> <i>allengken</i> .	364
ALTAER kwalijk voor <i>outer</i> .	263
ALTIJDS onderscheiden van <i>altoos</i> .	282, 283
<i>Anacoluthon</i> .	391, 392
arauuta ostendit.	374
<i>Arbeid</i> , bezweten.)	150
<i>Armen</i> op beschermen gerijmt.	163
<i>Articuli</i> , zie lidwoorden.	
ATHENEN , liever <i>Atbéenen</i> .	279
<i>Avond</i> , komt niet op in 't westen.	236
's AVONDS <i>adverb.</i>	364

B.

B kan een <i>silb</i> sluiten.	218-220. 231
BAER achter <i>substant.</i>	84
— — — <i>verba.</i>	85
Baerm afgeleid.	124
— i. <i>golv</i> , enz.	125
— <i>booy</i> s.	ald.
Bacrmn / <i>pruischen</i> .	125
BALK , hier van <i>balcon</i> .	4
<i>Balkon</i> geen nederduitsch.	367
BALLING voor <i>banneling</i> .	4
— 's <i>lands</i> .	362
BAND komt van <i>binden</i> , <i>bond</i> .	422
BANDEN , <i>geband</i> komt van <i>band</i> .	ald.
<i>Banier</i> geen nederduitsch.	367
<i>Banket</i> geen nederduitsch.	ald.
— rijmt niet op <i>trompet</i> .	162
BANKETTEEREN onregelm. van <i>uitg.</i>	281
<i>Baron</i> geen nederduitsch.	367
BARM , <i>baerm</i> , <i>fax</i> .	125
BARMEN , <i>baermen</i> , <i>pruischen</i> .	ald.
	Barm-

WARMHERTIG , <i>baerinhartig</i> , afgeleid.	125
Wacint (<i>het bier</i> ,) d. i. <i>gift</i> .	ald.
Wacmte / <i>barm</i> , <i>baerm</i> .	124
Wacbeid in een <i>vers</i> hoë aftebeelden.	145
Waczin geen nederduitsch.	367
WE VOORZETZEL.	424
WEAR , <i>cerevifia</i> , afgeleid.	125
WEDERVE , <i>neceffitas</i> .	194, 305
WEDERVEN , <i>behoeven</i> .	195, 196
WEEN op de <i>been</i> , d. i. op de <i>beenen</i> .	139
WEAR WEAR BIER , <i>cerevifia</i> , afgeleid.	125
WEEST , de <i>beeft</i> <i>fpelen</i> .	139
WEGANGEN <i>contr. begaen</i> .	77
WEGEERIG met een genitiv.	363
WEGEERTENS kwalijk voor <i>begeerten</i> .	345, 346
WEGRAVEN fraei gebruikt.	402
WEHENDIG , van <i>band</i> .	376
WEIDEN , <i>toeven</i> <i>active</i> & <i>neutre</i> .	344
WEEKLEID , i. <i>bekleed</i> .	71
Wekreunen komt van <i>bekroonen</i> .	490
WELENDEN van <i>land</i> .	376
ik WEN <i>bezweken</i> , <i>gezonken</i> , <i>verfchrokken</i> , <i>verdwenen</i> .	348
Weyma / <i>fermentum</i> , afgeleid.	125
WBERGEN , <i>bergde</i> , <i>gebergd</i> .	427, 436
———— <i>borg</i> , <i>geborgen</i> .	456
WBEROOFD met een <i>Genitiv</i> .	363
WBEROUWEN , <i>reciproce</i> .	92
WBeschermen op <i>armen</i> gerijmt.	163
WBeschryving , <i>dichtterlyke</i> .) van <i>Egyptenlands</i> <i>gelegenh.</i>	237
	<i>Portugals</i> <i>gelegeheid.</i> 236
	<i>overvloed</i> en <i>vruchtlaerb.</i> 247
WBeftaen rijmt niet op <i>weerftaen</i> .	283
WBESTEDEN met ene enkele e.	279
WBestek der <i>BYDRAGEN</i> .	1, 2, 9, 10
WBethuungen <i>bedwongen</i> .	382
WBETULBANDEN .	356
WBewegen — <i>woog</i> — <i>wogen</i> ,	} 423-426, 433, 434
WBeweegen — <i>weegde</i> — <i>weegd</i> }	
WBewegen voor <i>bewogen</i> .	425
WBEVAEN uit <i>bevangen</i> .	77
WBEEWEGLIJK , onderfch. van <i>beweegbaer</i> .	138
WBewerp ener nieuwe uitgave van <i>KILIAEN</i> .	133-36
WBEWIJS , <i>bewyfeninge</i> .	98
WBEWYZEN , <i>bewijft</i> .	126
WBEWUST met een <i>genitiv</i> .	367
	35-

BEZWYKEN , <i>deficere</i> .	95, 346, 359
BIER , <i>cerevisia</i> , afgeleid.	125
BYDRAGEN woord van goeden regelmaet.	24. 75, 76
———— bestek der).	I, 2. 9, 10
Bynamen der zee.	20
———— zon.	19. 75
———— van cupido.	493
Byfchriften verhandeling over de).	458. 463
Bywerkwoorden gingen oul: op en uit.	81
————— gemaekt van <i>adjektivo</i> .	304
————— van de <i>genitivi</i> der <i>nomina</i> .	364
Bywoorden zeer fraei voor een dichter.	149, 248
———— hoe te gebruiken.	149
———— waer te vinden.	150
BINDEN , <i>bond</i> , <i>gebonden</i> .	422
BILLIG , <i>billyk</i> .	84
BLAEU beter dan <i>blaeuw</i> .	381. 386
BLAEUWEN , <i>geblaeuw</i> , komt van <i>blaeu</i> .	426
BLAZOEN .	364, 365
———— geen nederduitsch.	367
BLYKEN <i>actio</i> . voor <i>enpersoonl</i> .	348
BLIKKEREN verschilt van <i>flikkeren</i> .	20, 21
BLIKSEMEN overdrachtel.	245
Blinde davingeland . } <i>schutter</i> . } bynamen van <i>Cupido</i> .	493
BOOSDADERS regelmatig.	74, 75
Bosfchen rijmt niet op <i>karoffen</i> .	279
Bot op zot gerijmt.	162
BRABE'S (Gr.) braef.	59
BRAEF veroordeeld.	15
———— van 't gr. <i>brabés</i> .	59
———— van 't Spaensc <i>bravo</i> .	ald.
———— van 't Latyn, <i>probus</i> .	ald.
BRAEF <i>eerlijk</i> , <i>oprecht</i> .	ald.
———— goedgekeurd.	57
BRAGELEN , <i>brallen</i> .	4
BRAGHEREN (fland.) <i>ostentare</i> .	ald.
BRALLEN goedgepleit.	3. 129-132
afgeleid.	4
BRANDMAL , <i>figma</i> .	126
BRAVEEREN geen Nederduitsch.	15. 262
BREYT ; <i>breed</i> .	71
Briller (fr.) <i>brallen</i> .	4
ouder dan <i>brallen</i> .	132
Bron van een rivier.	400, 401
	Bui

Bui op schuw en nu gerijmt.	162
BUIGEN, gebuigt.	426.
BUITEN, prædare.	380, 381
BUITER, prædo.	380
BULDERENDE kwalijk in de Profodie.	337

C.

C zie over deze Letter.	221-223. 231
Catopbonia.	293
Cadence (fr.) rijm.	339
Causer (fr.) koofen.	282
CH, ondeelbaer Letterteeken.	216, 217
Choreus.	171
Chosfont / (T. th.) Loquentur.	282
Climax zie opklimming.	
Clinquant (fr.) klatergoud.	282
Cliquette (fr.) handklappers.	ald.
Cliquet du Moulin (fr.)	ald.
Communia verba.	351
Conduit, bastertstaertig.	381
Copula (Lat.) koppel.	329, 330
Couple (fr.) een paar.	ald.
Couplet (fr.) van 't Lat. Copula.	329
<i>distichon.</i>	330
een gezang.	ald.
Laetste regel van een couplet. moet van klink zijn.	188
met het Couplet moet de zin uit zijn.	188, 329. 447
Cupido, (bynamen van)	493

D.

D kan een <i>silb</i> sluiten.	218. 220. 231
Dactylus	171
DAEN i. daer.	281
Daer van daen afgekeurd.	ald.
DAGER past op de Zonne.	75
DALEN active.	95
DALLINCK voor dagelink.	4
<i>beden.</i>	132
Dartel blinkend wicht, is Cupido.	493
DARVEN i. beboeven.	195
DE deze.	98
<i>zommige.</i>	97
De, den, der, oudtijds min gebruikelijk.	302
	DIAL-

DEELWOORDEN der <i>Frequent.</i>	339
<i>Deftigheid</i> in een vers maken woorden van 5 of 6 grepen.	146
DER <i>dativ. fem. gener.</i>	343
DERVEN.	93
—— <i>beboeven.</i>	194-196. 305
DES <i>adverb.</i>	364
— <i>genitiv. achter werkwoorden.</i>	362, 363
— <i>LANDS i. uit het land.</i>	362
DES LEVENS <i>i. uit het leven.</i>	ald.
<i>Deur</i> , is gemaekt van <i>dore, door.</i>	490
<i>Dezijn</i> rijmt niet op <i>zijn.</i>	162
<i>Diaen</i> rijmt niet op <i>aen.</i>	ald.
<i>Dichter</i> hoe zijn werk te beschaven.	278
—— heeft een rijmmagazijn.	148
—— welke boeken hy te lezen hebbe.	150. 169
—— is een Schilder gelyk.	141
—— moet een klaer begrip van zyn onderwerp hebben.	140
de luimen van zyn geest opvolgen.	141
het gewyde niet mengen door het ongewyde.	144
op kleinigheden acht geven.	401
bynamen opzamelen uit de beste schriften.	493
taelkunde hebben.	169
de kracht der woorden verstaen.	139
geen moeite ontzien om een vers te maken.	165
uit alles het beste puen.	165
zijn werk ter toetze geven.	169, 170. 278
ervaren wezen in de natuerkunde en aerdrijks-	
kunde en andere wetenschappen.	355
<i>Dichtkunde</i> (aenleiding tot de)	137-152. 161-188. 445-481
—— vloeiende en onberispel. dichtk. werdt vereifcht	
in ene nieuwe Psalmer.	260
DIES <i>adverb.</i>	364
<i>Diones dertele guit</i> , bynaem van Cupido.	493
<i>Dochter</i> komt niet van Grieksch.	366
—— en <i>Spruit</i> overtolligh.	378
<i>Donder</i> is hoog.	15
—— met gelijkklinkende woorden uitgedrukt.	387
<i>Donderen</i> overdrachtel.	245
<i>Donderende</i> kwade <i>Profodie.</i>	339
<i>Donderskind</i> kwal. voor zoon des donders.	138
<i>Dood</i> , rijmt niet op <i>gedood.</i>	162
<i>Doodslagers</i> kwade <i>Profodie.</i>	120
DOOP van doopeninge.	98
DORST beter dan <i>durvde.</i>	279
DRANK, komt van <i>drinken, 'drunk.</i>	422
	<i>Drie-</i>

Drieklanken.	214-216
DRIFT vrouwel.	278
DRINKEN , <i>drank</i> , <i>gedronken</i> .	422
DRYVEN <i>activ.</i> & <i>neutr.</i>	351
——— <i>passiv.</i>	352
DRUK . door druk gebukt.	337
DUIST i. duizend.	92, 93
Duitsche woorden in dezelve orde als de Latijnsche.	362
DUIVEL , afgeleid.	249
DURFDE kwalijk voor <i>dorst</i> .	279
Dunne slaep.	150
Durft (eng.) <i>dorst</i> .	279
DURVEN , <i>beboeven</i> .	196

K.

E en <i>a</i> wisselletters.	376
E op <i>a</i> gerijmt.	163
E <i>sceva</i> moet smelten.	281
onderscheiden van <i>éé</i> .	71
rijmt niet op elkander.	279
verlengt de klinkers.	209, 230, 231
Echo op 't eind der versen.	463
Echt en <i>recht</i> .	120
EenChristen mond ondersch. van <i>eensChristens mond</i> .	190, 191
Eenvoudigheid eigenschap in een vers.	166-169
en <i>aengenaemb.</i> 2 hoofdd. van een herdersz.	277
Erbaer .	85
Eeren basterd-terminatie.	17, 18
EGA afgeleid.	283
Egiptenlands gelegenheid.	237
EI voor <i>éé</i> .	71
Eigenschappen 4) in een vers.	166
EINDE , <i>finis</i> .	71
EL , <i>ele</i> , <i>eli</i> , <i>els</i> , <i>alio</i> .	80, 300, 375
ELDERS .	375
ELELENT .	ald.
ELEND kwalijk voet <i>ellend</i> .	375, 376
ELILEND , <i>elilendig</i> .	375
ELLEDE afgeleid.	104, 375
Ellipsis zie <i>Uitlating</i> .	
Elluijn (Kambo-Br.) <i>peregrinus</i> .	375
Emblemata .	481
	Em

Kk.

Dapbafst zie <i>Klemtoon.</i>	
EN buiten beteekenis.	69
voor sterke ontkenning.	70. 147. 197. 300
ENDE koppelwoord.	71. 300
Epigramma.	479
Epimiccia (lat.) <i>Zegezangen.</i>	455
Epifadden.	476
Epitbeta zie <i>Bywoorden.</i>	
Erougade (fr. th.) <i>ostendit.</i>	374
EV , door Dialektverschil, gevormt uit O.	490
EVVEL is <i>evel.</i>	368
EVEL , van hoe veele beteekenis.	247-249. 367-369
EVER en <i>Zwijn 't zelvde.</i>	287

F.

F atzoen.	365
Feeftoen <i>batterdftaertig.</i>	ald.
Fia (gr.) <i>via</i> afgeleid.	424
FIER , <i>grootmoedig, trots.</i>	403
geen zuiver nederduitsch.	262
FIJN <i>perfecte, exacte.</i>	191, 194. 304
FLIKKEREN en <i>blikkeren</i> verschillend.	20, 21
FLUWEELEN <i>woorden</i> afgekeurd.	151, 152
goedgepleit.	483, 484
Francorum veter. vocabul. expofitio alemann.	374
Frankifch , <i>bronwel</i> van hoog en nederduitsch,	361

G.

G kan een <i>filb</i> fluiten.	218-220
Gadaurfta (Moefogoth) <i>dorft.</i>	279
GADE , <i>gadeloos</i> enz. afgeleid.	283, 284
GADELIJK is <i>bebaeglijk.</i>	284
GADING afgeleid.	283, 284
GARDEN , <i>gaeien</i> , <i>conjungere.</i>	283
GAEIKEN der vogelen.	284
GAEN <i>absol. aktiv.</i>	377
<i>absol. passiv.</i>	ald.
Galkoen.	365
GALIJK , <i>gadelijk.</i>	284
GAREEL , <i>gorreel, helicum.</i>	285
GEROORTEZANG voor een <i>Dochtertje.</i>	411-414
Gehpoortens kwalijk voor <i>geboorten.</i>	346
	<i>Gebukt</i>

Gelukt door druk.	337
Berijft , samensprekingen:	282
Gedachte mogen niet ondersteld werden den lezer bekend te zijn.	355
GEDENKEN met een <i>genitiv.</i>	360
Gedood rijmt niet op <i>dood.</i>	162
Gegathema (Fr. th.) kwalijk voor Geminada.	373
Gelijkvloeiende werkw. komen alle van <i>subst.</i>	422
beteekenen nooit 't zelve met 't on-	
gelijkvloeiend stamwoord.	ald.
komen nooit uit den afgeknotten <i>in-</i>	
<i>snitiv.</i> van 't ongelijkvloeiend.	423
GELOOVEN met een <i>genitiv.</i>	363
GEMALE , <i>conjux.</i>	127
Gemeente en <i>gemeinte.</i>	74
Geminada (Fr. th.) <i>kamer.</i>	373
Genade met olie van) kroonen, afgekeurd.	154
rijmt niet op paden.	162
Genathema (Fr. th.) kwalijk voor geminada.	373
Genitivus by ons zeer in <i>zwang.</i>	362
voor werkwoorden.	364
GERADEN , <i>incitatus.</i>	86. 198
GERICHT ten jongsten dage, dichtstuk.	105-119
Gesteeken of <i>gestooken.</i>	389, 390. 428. 438
Gehturst (hoogduitsch) <i>dorst.</i>	279
Geur en <i>kleur.</i>	397. 387
Gevaer ontvoaren.	335
Geveugeld wicht, bynaem van <i>Cupido.</i>	493
GEVRYSUIT.	379
Gewyde door 't ongewyde niet te mengen.	142
Gidostia (Fr. th.) <i>dorst.</i>	279
GLIBBERIGE , kwade <i>Profodie.</i>	339
Gloeit en <i>groeit.</i>	337
Godin op <i>slavin</i> gerijmt.	162
GOELIJK , <i>goelijkheid.</i>	283, 284
GORREEL , <i>helcium.</i>	284
GOUDEN blijft onverboogen.	281
Gradus ad parnassum , zeer noodig.	150
Gravfchriften.	463
Grieksche taal, Zuster van de onze.	365
klank op 't onzakelijk deel.	368
hadde oulings geen accenten.	367
Groeit en <i>gloeit.</i>	337
	Groot.

<i>Grootspraak.</i>	403
<i>GRU</i> beter dan <i>gruo.</i>	381-386
<i>Gunst</i> en <i>kunst.</i>	387

H.

H , zie over deze letter	222, 223
volgende op <i>e sceva</i> , smelt niet.	279
<i>Hadde</i> voor <i>was.</i>	348
<i>Haer</i> , verwisselt in <i>beur</i> , wanneer goed in verzen.	490
<i>Haest</i> in een vers hoe afgebeeld.	145. 482
<i>Hand</i> , <i>bebendig.</i>	376
<i>Hardheid</i> in een vers hoe veroorzaakt.	145. 482
wanneer <i>fraci.</i>	145
<i>Hart</i> op <i>smert</i> gerijmd.	163
HEBBEN hulpwoord van een <i>verb. aët.</i>	347
voor <i>zijn.</i>	348, 349
HEILGELOOFBESPIEGELINGEN.	333, 334
HEILGELOOFTRIOMFGEZANGEN.	369
HEINDE EN VEER.	491. 492
<i>Heldendicht</i> , aenmerkingen over het)	464-481
<i>Hen</i> noch omtrent.	493
HEMELHEILZONLICHT.	369
HEMELSTARROBYNENGLANS.	ald.
HEMELVAERT 's <i>Hettlands</i>) -dichtstuk.	307-327
<i>Henen</i> beter dan <i>beenen.</i>	279
HERBERGEN, <i>berbergde.</i>	436
HERDERSZANG, <i>dichtlief.</i>)	255-258
aert van een)	276, 277
verhandeling over de)	452, 453
<i>Herderswerk.</i>	23
<i>Herbaling</i> in verzen.	164, 165
<i>Herten</i> <i>verbert.</i>	336
<i>Hesperien</i> is <i>Spanjen.</i>	236
HET is <i>daer.</i>	427
<i>Heur</i> voor <i>baer</i> , wanneer goed in verzen.	490
<i>Hier</i> van <i>daen</i> afgekeurd.	281
<i>Hymni.</i>	454, 455
<i>Hyperbaton.</i>	353
<i>Hyperbole</i> zie <i>grootspraak.</i>	
<i>Blahjan</i> (A-fax.)	} <i>lagcben.</i>
<i>Blahjan</i> (M-goth.)	
<i>Blœta</i> (Ysl.)	
	425

HOLDE,

BOLDE , <i>boude, bulde</i> , adj.	357
<i>Holle golven.</i>	386
<i>Hoog- en Nederduitsch</i> komt uit het Frank: en Teutonisch.	361
HOOGMOEDS dwaasheid , dichtstuk.	153-160
<i>Hoogtijd</i> manlijk, vrouwlijk en onzijdig.	125, 126
HOPENING contr. <i>hope.</i>	98
HOUDE , <i>bolde, bulde</i> , adj.	357
<i>Houding</i> , de ziel der geregeldheid.	142
HOUWELYKEN <i>iet aan iet.</i>	245, 246
HUILEN , der kogels.	358
HUWEN overdrachtelijk.	19
aen iemand.	357
iet aen iet.	358
<i>Hulde, bolde, boude</i> , adj.	857
<i>Hullen en krullen.</i>	337
HUN , <i>bunne.</i>	384

I.

I 't zelve met j en y.	208. 226-229
JAGEN , <i>joeg, gejagen.</i>	} 423-426. 433. 436. 441
JAEGEN , <i>jaegde, gejaegd.</i>	
JAËRSZANGEN , verhandeling over de)	452, 453
<i>Jambus.</i>	171
IJ een dubbele i.	229 232
Y , het.) heeft geen bron.	401
YDELEN is <i>ydelmaken.</i>	370
<i>Infinitivus</i> , afgeknotte) der ongelijkvloeiende teelt geen gelijkvloeiende werkwoorden.	423

K.

K ALLEN VOOR <i>kakelen.</i>	4
<i>Kam, kemmen.</i>	376
Kaminada (Fr. th.) <i>kamer.</i>	373
<i>Karoffen</i> rijmt niet op <i>bossen.</i>	279
<i>Katoen.</i>	365
KEMMEN van <i>kam.</i>	376
KEUKEN door Dialektverschil gevormd uit <i>koken.</i>	490
KEUSELEN Freq. van <i>koofen.</i>	282
<i>Kichose / sermocinatio.</i>	ald.
KIND onderscheiden van <i>Zoon.</i>	138
<i>Klage</i> is <i>klacht.</i>	76, 127

Kk 3

KLA;

KLAGEN <i>ene klagelicke klage.</i>	337
KLANG <i>en klank.</i>	388
Klank <i>altijds op 't zaeklijk deel.</i>	22, 336
Klankberbalingen , <i>niet altijds goed.</i>	126. 335-337
Klankspelingen.	336, 337
Kleem <i>het zelvde met klein.</i>	71
Klemtoon <i>valt altijds op 't zaeklijk deel.</i>	22, 366
	verkeerd.
	339
Kleur <i>en geur.</i>	337-387
KLING , <i>clivus.</i>	282
KLINGEN <i>is klinken.</i>	388
Klingt <i>en zingt.</i>	386-388
KLINKDICHT <i>op den doop eens kind's.</i>	414
	handeling over het).
	445-452
Klinkers <i>in onze tael VII.</i>	208
KOEN , <i>onvertsagt.</i>	88. 300
KOKEN , <i>door Dialektverschil, komt keuken.</i>	490
KOPENINGE <i>is koop.</i>	98
KOOPEN , <i>gekoopt, nooit gehoord.</i>	423
Koorzaek <i>manlijk.</i>	278
Kousai <i>(gr.) fermocinari.</i>	282
KOOSSEN , <i>fermocinari, en KOOSELEN, keusejen.</i>	ald.
KOOZERIJ <i>voor minnospel, afgekeurd.</i>	494
KOPEREN <i>blijft onverb.</i>	281
KÖPPEL , <i>een paer.</i>	330
Koppelen , <i>koppellaerster.</i>	ald.
Koppalverzen <i>zoo goed als 't fr. couplet.</i>	329-331
	op 't eind allernadrukkelijkt,
	333, 334-456
	sluiten met een vollen zin.
	334
Koppelwoorden.	369
	diamanten onzer tael.
	hoe te gebruiken.
	ald.
Kofon <i>(T. th.) fermocinari.</i>	282
KOUTEN <i>afgeleid.</i>	ald.
Kracht <i>en macht.</i>	387
Krak , <i>krak, gevoegd by kraken.</i>	246
Kreits <i>zie krijt.</i>	
Krevelt <i>en wiel.</i>	337. 387
Krijg <i>verschrikkelijk afgemaeld.</i>	144
KRANT , <i>ommetrak.</i>	265
Krullen <i>en bullen.</i>	337
Kunst <i>en gunst.</i>	387
KWEESTEN <i>afgeleid.</i>	282
KWYTTMAKEN , <i>Verlossen.</i>	99
KWYTTEN , <i>bevrjden.</i>	ald.
	L,

L.

L ACHTEREN afgeleid.	434
LAEKEN , <i>gelaekt</i> afgeleid:	434
L AGEN oul. <i>jacere</i> .	76
Lafuit .	381
L AGCHEN een lag.	358
———— lachte.	423-426. 434, 435
———— loeg.	ald.
klanknabootzend woord.	434
Lalshan (F-th: & Allam:) <i>lagchen</i> .	425
L AK afgeleid.	434
L and, <i>belenden</i> .	376
L atinismi oul. gemeenzaem.	361
L atijn onder het duitfch vermengd.	ald.
in 't valt de klemtoon op 'tonzaekhijk deel.	366
L atoen.	365
L AVUITEN, <i>beuzelingen</i> .	381
L eden rijmt niet op <i>vrede</i> .	162
L eetkaeuwende <i>wraek</i> .	150
L EGGEN, <i>collacare</i> .	281
zich)	377
L ENDEN, <i>lendenen</i> .	128
L ENEN, <i>leunen</i> .	368
L etteren in onze tael XXIII.	208
welke een vers hard maken.	144
L ettergreepen zommige) geven hardh. in een vers.	146
L etterfpeelingen.	17
ongezogt, fomtijds fraei.	335-337
L etterfpeeling, onderzoek over de)	205-233
L EUNEN, <i>lenen</i> .	368
L EUR door Dialektverfchil uit <i>loor</i> .	490
L euten door Dialektverfchil uit <i>loteren</i> .	ald.
L EVEND en <i>levendig</i> onderfch.	138
L EVENS MAN bet dan <i>levens man</i> .	354
L EVREI.	3
L edwoorden oul. in onbruik.	363
L iefde onderfch. van <i>min</i> .	391
L IEFKOOSSEN, <i>blandiri</i> .	282
L ierdichten verhandeling over de)	454-457
L IGGEN, <i>facere</i> .	281
zich)	377
L yveloos <i>geestje</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
L ippen, <i>boningzoete</i>).	355
K k 4	LOEG,

LOEG , imperf. van <i>Lagben</i> .	423-426. 434, 435
LOMMER , manlijk.	278
LOOD , builend.	245, 246
LOOPEN <i>geloopt</i> afgekeurd.	423
<i>Loor</i> , uit het <i>prat. Verloor</i> , vormt <i>leur</i> door Dialektverschil.	490
<i>Loos</i> achter <i>subst.</i>	139
LU beter dan <i>luw</i> .	381-385
<i>Luchtig gevederd kind</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
<i>Lurikos</i> (gr.) <i>Lierdichter</i> .	554
<i>Lust en rust</i> .	335, 387

M.

M acht en <i>kracht</i> .	387
M ACHTIG met een <i>genitiv</i> .	361
M AEIEN overdrachtelijk.	239
M AEL.	126
<i>Maeltijd</i> vr.	125, 126
M AEN, <i>Zon</i> , en <i>Starren</i> dus <i>geschikt</i> .	332
<i>Zilveren</i>)	20
<i>Loopt</i> van het <i>Westen</i> naer 't <i>Oosten</i> ,	395
<i>Gaet</i> niet onder in 't <i>Oosten</i> .	417
<i>Maend</i> rijmt niet op <i>vermaend</i> .	162
<i>Maes</i> , de) heeft een bron.	401
M AL, <i>figuur</i> .	126
<i>Malen</i> , <i>maelde</i> , <i>gemaeld</i> .	127
M ALSCH hoe te gebruiken.	152. 483
<i>Manieren</i> rijmt niet op <i>nieren</i> .	162
M ælen / <i>nubere</i> .	127
<i>Medeklinkers</i> by ons XVI.	208
<i>Medium verbum</i> .	356
M ELLEN, <i>melden</i> .	126
<i>Mergi</i> (de <i>aquis</i>)	353
M iddaneard (A. sax) <i>mundus</i> .	372
M idjungard (Goth) <i>myndus</i> .	ald.
<i>Min</i> onderscheiden van <i>liefde</i> .	391
<i>Minnedichten</i> .	454
<i>Minnegoodtjen</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
<i>Minnekozery plukken</i> , afgekeurd.	494
<i>Minnen</i> in een' <i>kwaden zin</i> .	391
M INTRIOMFFEBSTORGELSPELGELUIT.	369
<i>Missen</i> op <i>vijschen</i> gerijmt.	162
M QEDWIL.	403
<i>Moeten</i> rijmt niet op <i>ontmoeten</i> .	162
	<i>Mond</i> ,

<i>Mond, benigzoete</i>	355
MORGENSTOND (dichtstukje)	258
's MORGENS adverb.	364

N.

N _A , <i>post, prope.</i>	281
<i>Nacht</i> vrouw.	403
komt niet op in 't westen.	394
's <i>Nachts</i> adverb.	364
NAER, <i>ad, secundum.</i>	281
NAEU beter dan <i>naeuw.</i>	381-386
<i>Nahtes</i> <i>snachts.</i>	364
NAKOMMERS, <i>poster.</i>	94
<i>Narcissus</i> fabel getoest.	401. 402
<i>Natuerkunde</i> , den dichter noodzakelijk.	355
<i>Nazaet</i> onzydig en manlijk.	293
<i>Ne</i> door Letterkeer en negat.	70
NEB, <i>rostrum.</i>	262
<i>Neerduitsch</i> en Hoogd. komt uit 't Frankisch en teutonisch.	361
<i>Nieren</i> rijmt niet op <i>manieren.</i>	162
NIET, NIET. <i>ontkenn.</i>	86
<i>Nijd</i> en <i>spijt.</i>	336
<i>Nypdichten.</i>	358-363
NOODBEDERF, <i>nooddurft.</i>	194. 306
NU en <i>nuw, nunc.</i>	386
gerijmt op <i>schuw.</i>	162

O.

O , onderscheiden van óó.	211-213
de <i>doffe</i>) rijmt niet op een harde <i>o.</i>	279
O , door Dialektverschil Verwisseld in <i>eu.</i>	490
<i>Odae</i> (Lat.)	454
OE oul. <i>ou.</i>	214
<i>Oen</i> , de uitgang) <i>basterd-saertig.</i>	367
OMHELSEN, <i>omhalzen.</i>	379
OMKOMEN <i>absol. passiv.</i>	352, 353
<i>Omschrijving</i> onvoeglijk in een nieuwe <i>Psalmbet.</i>	261
<i>Omziende vrees.</i>	150
ONDERWINDEN, met een genitiv.	363
<i>Ongemeenheid</i> , eigenschap in een vers.	165-166

Ongelijkv. werkw. zijn wortelwoorden.	422, 432
teelen subst. en die weër gelykvloeiende.	422
beteek: nooit 't zelvde met 't ongelijkv. stamw.	422
Ongenaedig wicht , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
ONGESONDE is Ziekte.	82
ONS , kwalijk voor <i>onze</i> .	340
ONTBEIDEN , <i>vertoeven</i> en <i>verwachten</i> .	344, 345
ONTFAEN , uit <i>ontfangen</i> .	77
ONTFERMEN , met een genitiv.	363
ONTGLYDEN , <i>Active</i> .	95
Ontkenningen , twee en meer.	86
Ontmoeten , rijmt niet op <i>moeten</i> .	162
Ontroering , hoe uit te drukken in een vers.	244
ONTSLAEN , met een genitiv.	363
ONTSTAEN .	262
ONTVLUCHTEN , <i>iemand</i> .	350
ONTWYKEN , <i>iemand</i> .	ald.
Onvoerboeds , adverb.	364
ONVRO .	76. 83
Oosten , de nacht komt uit het)	236. 395
de maen gaet onder in 't)	395
tegensproken.	417
OOTMOED , <i>lof der</i>) dichtstuk.	251-258
OPDRIESSCHEN .	399
OPENEN , de poort opent zich.	377
OPENGAEN .	ald.
OPEN ZETTEN , de poort zet zich open.	ald.
OPGESTANDEN . CONTR. <i>opgestaen</i> .	77
Opklimmen , geen goed rijmwoord.	162
Opklimming .	242
heur aert.	331. 396
Optrekken , geen goed rijmwoord.	162
OPVLOKKEN , krachtiger dan <i>opdriesschen</i> .	399
ORBOREN , <i>gebruiken</i> .	87
ORGEL van de keel.	370
ORGELN , op 't orgel spelen of zingen.	ald.
OU oulings <i>ou</i> .	215
OVER is voor.	427
Overdrachtelyke werkwoorden. 13. 19. 239-240. 245. 492. 493	92
OVERLASTEN , <i>obprimere</i> .	140
OVERLEZEN en <i>verlezen</i> .	262
OVERMOED .	140
OVERSCHRYVEN en <i>verschryven</i> .	241
Overvloed en <i>vruchtbaerheid</i> .	378. 379
Overstelligheid van zeggen.	P.

P.

P aden, rijmt niet op <i>genade</i> .	162
<i>Paerlen en paerlemoer</i> .	24
<i>Paraphras</i> , zie <i>omfchrijving</i>	
<i>Perodien</i> .	464
<i>Paveljoen</i> .	365
<i>Peil</i> .	403
<i>Perim</i> (Lat.)	352
<i>Pyrricbius</i> .	171
PILAER VOOR <i>pyler</i> .	263
<i>Planfoen</i> .	365
<i>Plukt en rukt</i> .	337-387
<i>Pöëzy</i> zie <i>Dichtkunst</i> .	
rijmt niet op <i>zij</i> .	162
<i>Portugals</i> gelegenheid afgesch.	236
Grenzingen.	396
PRALEN, <i>Brallen</i> .	129. 132
<i>Priteel</i> op <i>tooneel</i> gerijmt.	162
PRYSENINGE is <i>prijs</i> .	98
<i>Princes</i> , rijmt niet op <i>priesteres</i> .	162
PRONKEN.	404
<i>Profodie</i> , zie <i>uitspraek</i> .	
<i>Psalmberijming</i> , welke de vereischten zijn in een).	260
<i>Psalmen</i> , het boek der) opgegeven.	259-273
<i>Puntdichten</i> verhandeling over de).	458-463
PURPEREN <i>onverbuiglijk</i> .	281

Q.

Q , Zie over deze letter.	bl. 223, 224. 231
<i>Quantitates syllabarum</i> .	171
<i>Quaesten</i> zie <i>kweesten</i> .	
<i>Quethan</i> (Fr. th.) <i>koofen</i> .	482
<i>Quoth</i> (Eng.)	ald.

R

R , dienstig om een vers hard en stram te maken.	144
RADEN, <i>incitare</i> .	86. 193
RATELENDE, kwalijk in de <i>Profodie</i> .	339
<i>Recht en slecht</i> .	337. 387
<i>Rechts</i> adverb.	364
<i>Reciproca verba</i> .	377
	Rc.

<i>Reden</i> beter dan <i>reeden</i> .	279
<i>Rederijkkonst</i> , zet der dichtkunst sieraed by.	151
REIEN is ten reie gaen.	370
<i>Rijke rijken</i> .	336
<i>Rijm</i> ongeoorloofd van <i>bestaen</i> op <i>weerstaen</i> .	263
<i>bosscben</i> op <i>karossen</i> .	279
<i>bemen</i> op <i>Atbeenen</i> .	ald.
handeling over het)	161-165. 404.
RIJM , <i>riethmus</i> .	339
<i>Rymeloos</i> dicht opgegeven.	292
<i>Rijn</i> , manlijk.	278
heeft een bron.	401
RYZEN , <i>active</i> .	349
<i>Roozenbladen</i> niet <i>malsch</i> te noemen.	152
tegensproken.	483
ROT . <i>cobors</i> . vrouwelijk.	86. 127
RU , beter dan <i>rusu</i> .	385
RUITEN en <i>rooven</i> .	381
<i>Rukt</i> en <i>plukt</i> .	337-387
<i>Rust</i> in de verzen.	171. 174. 183, 184. 280
<i>Rust</i> en <i>lust</i> .	335. 387
RUSTEN , <i>reciproce</i> .	377

S.

SAEN , <i>spoedig</i> .	78, 79
<i>Saffische verfen</i> .	457, 458
<i>Saisoen</i> .	365. 367
<i>Satyren</i> , <i>bekeldichten</i> .	464
SCHAELOOS verschild van <i>zonder schade</i> .	139
SCHAMEN niet een <i>genitiv</i> .	363
SCHAVEN overdrachtelijk.	238
SCHEEREN , overdrachtelijk.	ald.
<i>Schelde</i> , de) heeft een bron.	401
SCHULDEN <i>activ</i> . en <i>passiv</i> .	352
SCHENDEN , <i>schendde</i> .	427, 428. 437, 438
<i>Schond</i> .	ald.
SCHYN en ZIJN .	355
<i>Schouwen</i> , het eiland) heeft geen bosch.	401
<i>Schrik</i> door welke verfen aftebeelden.	145
SCHRIKKEN , <i>active</i> .	80, 349
SCHROOENEN , <i>reciproce</i> .	93
SCHU beter dan <i>schuw</i> .	381-386
op <i>nu</i> en <i>bui</i> gerijmt.	162
	<i>Schuld</i>

<i>Schuld en zonde</i> , zie op overtoelligheid.	378
SCHUREN, overdrachtelijk.	237, 238
<i>Schutterlyke kind</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
SCERAFYNENVEER beter dan <i>serafynen veer</i> .	354
SIERAED, kwalijk in de <i>Profodie</i> .	22. 262
<i>Synalæpha</i> . zie smelting.	
<i>Synchybis</i> .	353
<i>Slaen met slagen</i> .	337
SLAEP, <i>dunne</i>)	150
SLAKEN.	262
SLAVEN, <i>slaevschen arbeid doen</i> .	270
<i>Slavin</i> , op <i>Godin</i> gerijmt.	162
<i>Slecht en recht</i> .	337-387
<i>Slinks</i> , adverb.	364
<i>Slotklanken</i> , herhaling der)	329. 377, 378
SLUIMEN, anders <i>sluimeren</i> , goedgepleit.	96. 300
<i>Smelting</i> verzuimt, doet een vers stooten.	280
<i>Smert op hart</i> gerijmt.	163
<i>Snede</i> in de verzen behandeld. 171-173. 175-177. 179.	(183. 184. 186
verzuimt, geeft zomtijds fraeiheid.	244
dient om iet strams of klagends uittedrukken.	144
<i>Snellichtten</i> , verhandeling over de)	358-363
<i>Snelgewiekte Minnegod</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
SNEVELEN, en <i>sneuvelen</i> .	368
SNOEIEN, overdrachtelijk.	239
<i>Spanjen</i> is <i>Hesperien</i> .	236
SPELEN EN SPEULEN.	368
<i>Speler</i> , wat dit woord beteekene.	138
<i>Spellen</i> leert men recht door de afleiding.	279
<i>Spelling</i> verhandeling over de)	205-233
hangt af van de oorsprong.	267
SPIEGELEN, overdrachtelijk.	492. 493
<i>Splitzing der woorden</i> .	163. 388
<i>Spijt en nijd</i> .	336
<i>Spondeus</i> .	171
SPONDEN.	262
<i>Sporen</i> , door Dialektverschil <i>Speuren</i> .	490
SPRINCKHAEL.	129
SPRING.	128
zoute) voor de zee.	20
SPRINGEL.	129
SPRINGEN, absol. activ.	352, 353
een sprong.	358
	<i>Spreu-</i>

<i>Spreuke</i> , door Dialektverschil van <i>Sproke</i> .	490
<i>Spruit en dochter</i> , zie op overtuiligheid.	378
STAEN, <i>absol. aktive.</i>	352, 353
STAEREN voor <i>starren.</i>	16. 262
STAEROOGEN, <i>staroogen.</i>	16
<i>Staet maken van den staet</i> , zie op <i>woordspeeling.</i>	336
STARREN, <i>in de starren zien.</i>	17
<i>Starren, Zon en Maen</i> , dus geschikt.	331
Steekdichten.	358
STEEKEN, <i>gesteeken.</i>	389, 390. 428.
<i>gestooken.</i>	ald.
STEIGERENDE, kwalijk in de <i>Profodie.</i>	339
<i>Stem meerv. stemmen.</i>	384
STENEN van <i>steenen</i> , zie <i>woordspeling.</i>	386
en <i>steunen.</i>	ald.
STERREN is <i>verstijven.</i>	17
STERVEN, waerneming over 't woord)	138
STERVTE, wel in acht te nemen.	138
STEUNEN en <i>stenen.</i>	386
STICKEN en <i>stukken.</i>	72. 300
STIJL, van een dichter opgegeven.	147
krachtige en bondige) werdt vereischt in ene nieuwe Psalamberijming.	260
<i>Stobwoorden</i> te vermyden.	147
welke ze zyn.	ald.
Stramheid in een vers, waer door veroorzaekt.	144, 145
STRAND.	396
<i>Stranden op de maegdelippen.</i>	381
<i>Stroom, en bron en water</i> zie op overtuilig.	378
<i>Substantiva</i> altyds afkomstig van werkw.	421 en volg.
Wanneer ze een ander werkw. voortbrengen	421, 422
en wanneer niet	423
<i>Sw.</i> kwalijk voor <i>zw.</i>	382

T.

T, wanneer deze letter hard is in Verzen.	146
<i>Tael</i> , zuivere en verstaenbare) werdt vereischt in ene nieu- we Psalamberijming.	260
honichzoete)	355
<i>Taelkunde</i> , zeer noodig den Dichter.	137-440. 281
<i>Tapeet en tapeit.</i>	71
<i>Tee-</i>	

<i>Teekening</i> rijmt niet op <i>verandering</i>	162
<i>Teite gaudium.</i>	126, 127
TELKENS oul. <i>telken.</i>	364
<i>Terreri</i> (Lat.)	353
<i>Teugel en toom</i> , zie op <i>overtolligh.</i>	379
<i>Teutonisch</i> , de bronwel van Hoog- en Nederduitsch.	361
TIJD VI.)	125. 126
<i>Tijddicht</i> , handeling over het)	464
<i>Tytel</i> hoe toetstellen.	478. 479
TOEKOMEN i <i>overkomen.</i>	84
<i>Toneel op preeel</i> gerijmt.	162
TONG, <i>bonichzoete</i>)	355
<i>Toom en teugel</i> , zie op <i>overtolligh.</i>	379
<i>Toon</i> , hoe te stellen in de verzen.	143. 144
<i>Traagheid</i> in de verzen, hoe te veroorzaken.	145. 482
<i>Trawaida</i> (Goth.) <i>trouwen.</i>	356
<i>Treil en zeil.</i>	246
<i>Tzigwa</i> (Goth.) <i>trouwen.</i>	356
<i>Triton</i> , heraut van Neptuin.	398
<i>Trochæus.</i>	171
<i>Trompet</i> gerijmt op <i>banket.</i>	162
<i>Troonen van den troon</i> , zie <i>woordspeling.</i>	336
<i>Troost.</i>	407
TROTS, <i>hoogmoed.</i>	262
<i>Trotseeren</i> basterdstaertig.	ald.
TROU beter dan <i>trouw.</i>	381-386
TROUWEN is <i>buwen.</i>	19
't gebruik van dit woord.	356-359
iemands hand.	357-359
TROUWENS adv. oul. <i>trouwen.</i>	365
<i>Tu gæter</i> (Gr.) met onz <i>dochter</i> van eenen oorsprong.	366
TUK afgeleid.	243
<i>Tulbant van eer.</i>	356
van <i>zonnestralen.</i>	ald.
<i>Tweeklanken.</i>	214-216

U.

U, zie over deze Letter:	382. 383
U, te, en UW, <i>tuus.</i>	384
UALS <i>vals</i>	382
WAREN is <i>varen.</i>	ald.
<i>Ublig</i> (Goth.) <i>eugel.</i>	368
	UERR,

UDER, <i>uier</i> .	382
UUEG, <i>weg</i> .	ald.
UIRDET, <i>worden</i> .	ald.
UOLLET, <i>willen</i> .	ald.
Uitdrukking, <i>fracie</i>) waerom niet al te vaek gebruikt moet werden.	146
Uitgang in <i>oeren halferd</i> .	17
<i>baer</i> .	85
<i>oen</i> .	365-367
Uitlating (Ellipsis)	340
Uitspraak in de verzen.	280
Uitspraakkunde, regel op zommige woorden niet geleden in onze)	162
Uitstel noch vertrek, zie op overtolligh.	378
UITVOERING, kwalijk in de <i>Proodie</i> .	120

V.

V, zie over deze Letter.	382.	383
kan een <i>silb</i> sluiten.	218-220.	291
VAER is <i>schrik</i> .	73.	74. 128. 300
Vallis (Lat.) <i>wal</i> .		382
Vandali (Lat.) <i>wandalen</i> .		ald.
Vannus (Lat.) <i>wan</i> .		ald.
Vatten <i>u wieroekvat</i> , zie op woordspeling.		336
Vder uder, <i>uier</i> .		382
Venus zoon, bynaem van Cupido.		493
VERANDEREN <i>actiu. en passiu</i> .		352
Verandering op teekening gerijmt.		162
Verbaestheid beter afgebeeld door stramme dan trage verzen.		145
VERBEIDEN, <i>actiu</i> .	344.	345
Verbeuren, door Dialektverschil van <i>Verboren</i> .		490
VERDERVEN, <i>verderft</i> .		427
VERDRAG is <i>uitstel</i> .		94
VERDWYNEN, <i>actiu</i> .	94.	349
Vereischten zijn vijf in ene nieuwe Psalmber.	260.	261
Vereischten kwal. voor <i>vereischten</i> .		346
VERGADEREN afgeleid.		284
overdrachtel. voor trouwen, byslapen.		ald.
VERGAEN, <i>abire</i> .		91
overdrachtel. <i>perire</i> .		ald.
VERGANGEN CONTI. <i>vergaen</i> .		77
VERGEN, <i>offerre</i> .		85
		Ver.

<i>Vergenoeging</i> afgeschilderd door vloeiende verzen.	144
VERGETEN met een <i>genitiv.</i>	363
VERGUIZEN.	262
VERLEZEN en <i>overlezen.</i>	149
<i>Vermaend</i> , rijmt niet op <i>maend.</i>	162
VERMAST, <i>overladen, verdruckt, vermoeit.</i>	285, 286
<i>nooit, verlaefd aen.</i>	287
VERNAEMT, <i>beroemd.</i>	78. 300
<i>Verpoozing</i> , zie <i>rust.</i>	
<i>Verscheidenheid</i> is ene eigenschap der verzen.	165. 166
<i>Verscbrikkelijkheid</i> des krijgs afgemaeld.	144
VERSCHRIKKEN <i>absol. passiv.</i>	252, 253
<i>reciproce.</i>	92. 377
VERZEN, wat tot een goed vers vereischt werd.	141
moeten zacht en vloeiend zijn.	143
ten zy de gelegenheid het anders toelaat.	145
eigenschappen in dezelve zijn vier.	166-169
stooten als 'er de rust in gebreekt.	280
ook, als men niet op de <i>finelting</i> let.	281
waren by de ouden zonder goede <i>profodie.</i>	340
handeling over de verscheiden foorten der Neder- duitsche Verzen.	171-186
waarnemingen omtrent het maken van Verzen.	137-152. 161-181
VERSLAEN, <i>transitive.</i>	85
VERSLINDEN, <i>verblind.</i>	427
VERSTAEN <i>zich des.</i>	363
VERSTAEREN.	16
VERSTEKEN is <i>verachten.</i>	88
VERSTRANGEN.	79. 193
VERTREK, <i>noch uitstel.</i> zie op <i>overtolligheid.</i>	378
<i>Verus</i> (Lat.) <i>waer.</i>	382
VERVULLEN met een <i>genitiv.</i>	363
VERWATEN.	262. 394
VERZINKEN, <i>act. aquis obrui.</i>	349
VERZWINDEN.	262
<i>Via</i> (Lat.) <i>weg</i> , afgeleid.	424
VIERVOETIGE, kwalijk in de <i>Profodie.</i>	339
VYANDEN geen goed rijmwoord.	162. 263
<i>Vinum</i> (Lat.) <i>wijn.</i>	382
<i>Visschen</i> op <i>miffen</i> gerijmd.	162
<i>Visscherszangen</i> , verhandeling over de)	452, 453
<i>Vloeiendheid</i> der Verzen, door welke woorden bevorderd.	144
VLUCHTEN, <i>active.</i>	95. 350

VOL met een <i>genitiv.</i>	364
<i>Vonnisse</i> voor <i>vondenisse.</i>	4
<i>Vonnis</i> klinken, afgekeurd.	120
VOORDEREN, <i>promooere.</i>	82
<i>Voorredens</i> kwalijk voor <i>voorreden.</i>	346
VOORSTAEN, <i>antestare.</i>	97
<i>Voorzetsel</i> oulings min dan nu in gebruik.	360
scheidbaer) eischt de klemtoon.	120. 379
voor woorden van 2 grepen, vleit niet in onze uitspraak.	162
be voor werkwoorden.	424
VRAEGEN, <i>vroeg, gevragen.</i> }	423. 427. 436
<i>vraegde, gevraagd.</i> }	
<i>Vrede</i> rijmt niet op <i>leden.</i>	162
VREES, <i>omziende.</i>)	150
VRYBEUTER.	380
VRYBUITEN, <i>wegrooven.</i>	379, 380
VRYBUITENAER.	380
<i>Vrygebuit</i> , afgekeurd.	ald.
<i>Vrymaken</i> , <i>vrygemackt.</i>	379
VRO EN VROHEDEN.	77
VROEG beter dan <i>vraegde.</i>	423-427
tegenesproken.	436
VROU beter dan <i>vrouw.</i>	381-386
<i>Kruchbaerheid</i> en <i>overvloed</i> beschreven.	241
VRUCHTEN, <i>timere.</i>	72, 73. 128. 300

W.

W , zie over deze letter	381-383
is een dubbelde u u.	381, 382
't zelvde met Lat. v.	382
WAARELT, kwalijk voor <i>Wereld.</i>	371
WAELEN, <i>act.</i> en <i>neutr.</i>	13
WAER (ubi) voor <i>waer op</i> (in quo)	375
<i>Waer van daen</i> , afgekeurd.	281
WAERD en <i>waerdig</i> verschillende.	148
WAERDIG met een <i>genitiv.</i>	361
<i>Waere</i> gaet het <i>verfierde</i> te boven.	143
WAERELT kwalijk voor <i>Wereld.</i>	371
WAEREN.	262
WAGEN, zich <i>bewegen.</i>	424
WAKKEREN is <i>wakker maken.</i>	370
WANDELEN, <i>absol. act.</i>	352, 353
<i>een wandeling.</i>	353
WA-	

WANEN is van waer.	363
WANT , wenden.	376
<i>Waffen</i> , zuiveren, louteren. } zie op overtolligheid.	378
<i>Water</i> , stroom en bron	
WATERORGELKEELEN.	370, 371
WEDERGEBOORTE noodzakelijkheid der) (Dichtstuk)	25. 56
<i>Wederkeeren</i> , reciproce.	377
WEERGADELOOS , komt van gaeden.	284
<i>Weerstaen</i> rijmt niet op <i>bestaen</i> .	263
WEG , afgeleid.	424
WEGEN , woog, <i>gewoogen</i> , moveere.	423
WEIDEN overdrachtelijk.	239, 240
WEIZEN , <i>geweist</i> , sapientem facere.	426
Welt (Hoogduitsch) <i>Werelt</i> .	374
komt niet van <i>weren</i> , esse.	ald.
WENDEN van <i>want</i> .	376
WENKBRAEUW beter dan <i>wynbraeuw</i> .	284
<i>Wenkbraeuwen</i> , geen goed rijmwoord.	162
Wercold (A-Sax) leeftijt.	372
Weraft (F. th.)	ald.
<i>Werelt</i> , <i>Wereld</i> , afgeleid van WEREN , esse.	371
<i>Wereldwingend kind</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
WERK , opus en labor.	432
WERKEN , <i>werkte</i> , <i>gewerkt</i> , afgekeurd.	422
<i>wrocht</i> , <i>gewrogt</i> , gekoozen.	423
<i>werkte</i> , onderscheiden van <i>wrocht</i> .	432
<i>Werkwoorden</i> , dadelyke) hebben het hulpw. <i>hebben</i> .	357
onzydige) dat van <i>zijn</i> .	ald.
hebben drieerlei beteekenis.	372
ongelijkvloeiende) zijn wortelwoorden.	422
overdrachtelyke. 13.19.239,240.245.493.493	92. 85. 256
de geslachten der)	
WERLT is <i>wereld</i> .	374
Werold (A-Sax, en F. th.)	372
WERRELT van <i>werren</i> .	371
kwaliik voor <i>wereld</i> .	ald.
Weruld (A-Sax) leeftijt.	372
<i>Westen</i> , De avond, en nacht komen nooit op, in 't)	326.394
Zon en Maen, gaen beide onder in 't)	417
<i>Wezen</i> , de gedaente, aenwezen.	354
gesteld tegen over <i>zijn</i> .	354, 355
<i>Wiegzang</i> .	5
<i>Wiel</i> en <i>krielt</i> .	337
	WX:

WYKEN, <i>active.</i>	95.	350
WYNBRAEUW, liever <i>wenkbraeuw.</i>		284
Wurlu (A-Sax) <i>leeftijd.</i>		378
WYZEN, <i>gewijst.</i>		426
Woorden, zommige) in onze uitspraak niet geleden.		162
Woorderbaling somtijds fraei.		337
Woordspelingen.	336,	337
WORDT <i>gebleken.</i>		348
World (A-Sax) <i>leeftijd.</i>		372
World (Eng.) <i>Wereld.</i>		374
Worolt (F. th.)		372
Wortelwoorden zijn alle onze ongelijkvloeiende werkw.		422
Worult (A-Sax) <i>leeftijd.</i>		372
Woudziek <i>geestje</i> , bynaem van <i>Cupido.</i>		493
WRAEK, <i>leetkaeuwende)</i>		150

X.

X, zie over deze letter.		225-231
--------------------------	--	---------

Y.

Y, niet anders dan i en j.		208. 226-229
----------------------------	--	--------------

Z.

Z kan een <i>silb</i> sluiten.		218-220
Zagtheid in Verzen, hoe bevorderd.		144
ZAKKEN, <i>active.</i>		95
ZALIGENDE, kwade <i>Profodie.</i>	338,	339
ZAT met een <i>genitiv.</i>		360
Ze, slaende op een manlijk naemwoord.		343
Zee, bynamen der)		20
Zeil en <i>treil.</i>		246
Zenden, <i>gezend.</i>	427.	436
<i>gezonden.</i>		436
Zielroerendheid de hoogste trap der Poëzy.		165
ZIGT, liever <i>zicht.</i>		293
Zy, rijmt niet op <i>Poëzy.</i>		162
Zijn, rijmt niet op <i>dezijn.</i>		ald.
is 't hulpwoord van een onzijd. werkwoord.		347
Zijn en <i>schijn.</i>		355
ZILVEREN blijft onverboogen.		281
Zingt en klingt en <i>springt.</i>	386-	388
		ZIN.

ZINKEN, <i>activo.</i>	95. 349
<i>absol. passivo.</i>	352, 353
overdrachtelijk.	20
ZINSTAEL, <i>blasoen.</i>	364
beter dan <i>blazoen.</i>	367
ZOG, komt van <i>zuigen</i> , <i>zoog.</i>	422
<i>Zommige met de voorop.</i>	97
Zon, <i>Maen</i> , en <i>Starren</i> , zoo goed niet als <i>Starren</i> , <i>Zon en Maen.</i>	331
bynamen der Zon.	19
<i>dager te noemen.</i>	75
<i>Zonden en schuld</i> , zie op <i>overtolligh.</i>	378
ZOO <i>adverb. voor adject.</i>	120
ZOOGEN komt van <i>zog.</i>	422
onderscheiden van <i>zuigen.</i>	139
ZOOMEN overdrachtelijk.	19. 493
<i>Zoon</i> onderscheiden van <i>kind.</i>	138
<i>Zot</i> op <i>bot</i> gerijmt,	162
<i>Zout</i> voor de <i>Zee.</i>	20
<i>Zoute sprink.</i>	ald.
ZUIGEN, <i>zoog</i> , <i>gezoogen.</i>	422
<i>Zuiveren</i> , <i>louteren</i> , <i>wassjen.</i> zie op <i>overtolligh.</i>	378
ZULKS <i>adverb.</i>	364
ZW beter dan <i>sw.</i>	382
ZWADDER.	262
ZWETEN, overdrachtelijk.	13
ZWICHTEN <i>activo.</i>	95
<i>Zwijn</i> en <i>ever 't zelvde.</i>	287

T W E E D E

B L A D W Y Z E R

der aengehaelde en genoemde Schryveren.

A.

A ddison aengehaeld.	398. 402. 481
ALKEMADE , <i>Kornelis van</i>) berispt.	363
AMPSING , <i>Samuel</i>) aengehaeld.	210. 212. 223
genoemd.	219. 225
<i>Anakreon</i> , genoemd.	455
ANDRIESSEN , <i>Andreas</i>) aenm. op <i>Datb. Pf.</i> getoest.	65-103
besch. antw. weerlegd.	190-201
nader antw. weerlegd.	303-306
genoemd.	295. 300
ANSLO , <i>Reinier</i>) genoemd.	150. 461
ANTONIDES , <i>Job.</i>) <i>van der Goes.</i> aengehaeld.	238. 240. 243.
245. 286. 357. 370. 371. 380. 387, 388. 390.	399. 493
berispt.	332. 333. 399-401
beoordeeld.	370
genoemd.	392. 409
geroemd.	402
<i>Aristarchus</i> aengehaeld.	418
<i>Aristoteles</i> aengehaeld.	479
genoemd.	465. 480

B.

B ADON, <i>Johannes</i>) aengehaeld.	338. 358. 368. 370. 380.
berispt.	387. 491
BAKE , <i>Laurens</i>) aengehaeld.	333
BALEN , <i>Matthijs</i>) aengehaeld.	238. 240
BEAUMONT , <i>Simon van</i>) aengehaeld.	200
BECANUS , <i>Joann. Goropius</i>) genoemd.	201
BEKA , <i>J. de</i>) genoemd.	61. 304. 365
BELLE , <i>Fan van</i>)	385
BENINGA , <i>Eggerik</i>) aengehaeld.	480
<i>Bentlei</i> genoemd.	94
	67
	BERG,

BERG, Abaz. van den) aengehaeld.	369
<i>Bergler</i> genoemd.	419
<i>Beza</i> , genoemd.	67
BYBEL (1477.) aengehaeld.	70. 426. 427
genoemd.	425. 427. 436
(1596.) aengehaeld.	95
<i>staten</i> 1637. aengehaeld.	76. 95
genoemd.	71. 198
BYNS, Anna) aengehaeld.	195
<i>Boetius, vertaling van)</i>	81
<i>Boilleau, despreaux</i> aengehaeld.	479
genoemd.	480, 481
<i>Bos, du)</i> aengehaeld.	481
BOSCH, Bernardus de) dichtl. verlust. beoord.	10-23
genoemd.	481
<i>Bossu, père le)</i> aengehaeld.	479
<i>Bouchier</i> genoemd.	67
BOXHORN, Marc. Zweeris van) aengehaeld.	282
BRAND, Gerard) aengehaeld.	246
genoemd.	301. 392. 461
BREDERODE, Gerbrand Adriaensz.) aengeh.	92. 201. 380
BROEKHUIZEN, Joan van) aengehaeld.	187
genoemd.	74. 169. 354
<i>Buffier</i> genoemd.	480
BURCHHOORN Izak) aengehaeld.	355. 388
<i>Burman</i> genoemd.	67

C.

By K staen de Duitschen.

Callimachus genoemd.	454
<i>Caseneuve</i> aengehaeld.	59
CASTRICOMIUS Pancratius) genoemd.	372
aenteekenaer op <i>willeraem</i> .	373
grooter liefhebber onzer oude schriften, dan	
kenner.	373
Chalons, de) aengehaeld.	479
<i>Clerc</i> genoemd.	67
Clos F. de Colom du) aengehaeld.	480
<i>Corneille</i> genoemd.	ald.
<i>Curtius</i> aengehaeld.	419

D.

Dacter, Madame) genoemd.	67
DATHEN, Pieter) Psalmen. 65-103. 189-201. 261-301. 408	
L 1 4	DAT.

DAFFORNE R.) aengehaeld.	222
<i>Datbeeniana</i> getoetft.	65-103
<i>Datbeeniana'sche</i> bedenkingen weerlegd.	294-323
DEGNERUS genoemd.	304
DEKKER, <i>Jeremias de</i>) aengehaeld.	201. 376. 459, 460. 463
genoemd.	159. 458, 459
DORP, <i>Frederik van</i>) aengehaeld.	21
<i>Drakenborg</i> , genoemd.	67
DUIRCANT, <i>Andries</i>) aengehaeld.	12
DUMBAR, <i>Gerard</i>) aengehaeld.	200

E.

E CKKARD, <i>Jo. Georg.</i>) aengehaeld.	200. 373
genoemd.	368. 373. 374

F.

F abricius genoemd.	419
FEITAMA, <i>Sybrand</i>) aengehaeld.	480
berisft.	354
<i>Festus</i> genoemd.	367
<i>Fevre, le</i>) genoemd.	67
FONTEIN, <i>Barend</i>) aengehaeld.	130
<i>Francius, Petrus</i>) aengehaeld.	199. 360
genoemd.	183. 201. 301
FRANCO <i>J. le</i>) van <i>Berckkey, Bataf. Ath.</i> beoord.	275-290
aengehaeld.	409, 410
FRESNOY <i>Lenglet du</i>) genoemd.	365
<i>Frickius</i> genoemd.	373

G.

G ARGON, <i>Mattheus</i>) genoemd.	407
<i>Gaffarus.</i>	374
GATAKER <i>Thomas</i>)	223
GAVEREN, <i>J. van</i>) genoemd.	70
<i>Gellius</i> genoemd.	367
<i>Gerardi Job.</i>) genoemd.	334
GERARDS, <i>Marcus</i>) aengehaeld.	74. 77. 79, 80. 87. 95
GHYBEN, <i>Klara</i>) genoemd.	333
GHISTELEN, <i>Cornelis van</i>) aengehaeld.	79. 82. 201. 345. 348,
	349. 390
<i>Gibert</i> aengehaeld.	479
<i>Girard</i> genoemd.	ald.
	200.

GODDAEUS, <i>Conradus</i>) genoemd.	457
Goldastus, genoemd.	372
Graevius genoemd.	67.
Gronovius genoemd.	ald.
GROOT, <i>Hugo de</i>) genoemd.	67. 198. 219. 225
Guicciardin, aengehaeld.	408

H.

H AES, <i>Frans de</i>) verheerl. Portugal beoordeeld.	235-249
aengehaeld.	377. 387. 396. 492
genoemd.	394
<i>Joan de</i>) aengehaeld.	78. 353. 480
genoemd.	301
HALMA, <i>Francois</i>) genoemd.	407
HAREN <i>Wm van</i>) aengehaeld.	243
genoemd.	479
zijn <i>Heldendicht</i> FRISO.	469
HAVIUS aengehaeld,	284
HEINS, <i>Daniel</i>) aengeh.	336. 340. 346. 370. 376. 390. 392
<i>Zacharias</i>) aengehaeld.	336. 388
HENNINIUS <i>H. Cbr.</i>) genoemd.	367
MERPENER, <i>Pieter de</i>) aengehaeld.	305
<i>Hervey J.</i>) genoemd.	276
HEULEN, <i>Christiaen van</i>) aengehaeld.	194. 212. 215. 219.
	225
HILVERENBEEK, <i>Jan Gorop van</i>) is <i>Becanus</i> .	61
HOFFER, <i>Adriaen</i>) aengehaeld.	79. 97. 437
HOMERUS, genoemd.	400. 417-419. 439-443. 454. 465-468
	474. 475. 477.
oogmerk in zijn <i>Ilias</i> .	418
HOOFT, <i>Pieter Cornsz.</i>) aengehaeld.	4. 69. 70. 72. 77. 78.
	81. 95. 124. 128. 130. 198. 199. 210. 211. 237. 240.
	247. 283. 340. 342. 345. 354. 358. 360. 363. 364.
	369. 380. 389. 390. 403. 408. 491. 493.
berispt.	332
genoemd.	150. 301. 367. 406. 409. 484
geroemd,	402. 403. 423
HOOGSTRATEN, <i>David van</i>) aengehaeld.	86. 121. 123. 125.
	343. 344. 354. 362. 376. 388. 392. 403. 481
genoemd.	341. 342. 367. 369. 378
Vers van)	254
<i>Frans van</i>) aengehaeld.	438
<i>Jan van</i>) aengehaeld.	493
L I 5	HOOG-

HOOGVLIET, Arnold) aengehaeld.	19, 20. 236, 237. 243.
	338. 369. 387. 390. 395. 475. 481. 493
berisft.	333. 336, 337. 354. 396
genoemd.	395. 409. 439. 465-467. 474. 475. 479
geroemd.	400
verdedigd.	417
Horatius, aengehaeld.	329. 418. 419. 466. 468. 479
genoemd.	419. 455. 465-467. 480
Houlieres, Mad. des) genoemd.	480
HOUTEN, Jan van) genoemd.	372, 373
is niet de Aenteekenaer op Willeraem.	373
HOUWAERT, Johan Baptista) aengehaeld.	79, 80. 87, 88.
	92. 195. 305. 338. 344, 345. 370. 381. 390
genoemd.	298
HOVEN, van) genoemd.	367
HUBERT, Antonis de) aengehaeld.	12. 87, 88. 128. 214. 219
HUYDECOFER, Baltbaz.) aengehaeld.	3. 11. 13. 15. 17-19. 21,
	22. 57. 80. 85. 95-97. 99. 122. 124. 128, 129.
	139. 145. 162. 172. 192. 207. 220. 226. 228.
	236. 265. 270. 279. 281. 284. 287. 335. 340.
	347. 353. 355. 357. 358. 363. 378. 386. 388.
	392. 419. 423. 424. 427. 434. 480. 491
genoemd.	296. 331. 348, 349. 379. 394. 409.
	418. 421. 423. 427. 432. 434-436. 480
berisft.	163
verdedigd.	163, 164
HUYGENS, Constantinus) aengehaeld.	19
genoemd.	458, 459
HUYTER, Pontus de) aengehaeld.	215. 218. 221. 225. 382, 383

I.

JONKTYS, Daniel) aengehaeld.	201
JUNIUS, Francisc.) aengehaeld.	282. 356. 372, 437
genoemd.	368. 372. 374

K.

KAMPHUYZEN, Dirk Rafaels) aengehaeld.	16. 196
KATE, Lambert ten) aengehaeld.	17. 22. 72. 75. 76. 85.
	87. 125. 194. 206. 213. 216-218. 220. 223-225. 228.
	231. 279. 281, 282. 340, 341. 346, 347. 363, 364. 371.
	374. 379. 423
genoemd.	304. 352. 362. 365. 367. 389. 421, 422. 432.
	434. 436
	KATS,

KATS, <i>Jacob</i>) aengehaeld.	95. 196
KILIAEN, <i>Cornelis</i>) aengehaeld.	4. 15. 17. 58, 59. 72. 74. 75.
	79. 82. 84-87. 91. 95. 97. 99. 104. 125. 129. 194.
	199. 247. 265. 282. 284. 356. 368. 371. 375.
	379-381. 389. 391. 425. 434. 484. 491
genoemd.	359. 365. 388, 389. 394
de drukken)	303, 304
KLERCQ, <i>Pieter le</i>) aengehaeld.	376
genoemd.	481
KLUIT, <i>Adriaen</i>) geslachtlijst beoord eeld.	121-132
aengehaeld.	209. 227, 228. 341. 490
KOLYN VAN RYSSELE aengehaeld.	94
KOLYN, <i>Claes</i>) aengehaeld.	70. 73. 94. 99. 200
genoemd.	406
KONING, <i>Abraham</i>) aengehaeld.	130
KOORNHERT, <i>Dirk Volkerts</i>) aengehaeld.	305. 306. 336. 342.
	444. 347. 349. 355. 357. 362, 363. 370, 371.
	376, 377. 388. 391. 436
KOSTER, <i>Samuel</i>) aengehaeld.	13. 72. 77. 80. 284. 491
KRUYFF, <i>Fan de</i>) aengehaeld.	448
KONSTGENOOTSCHAP <i>Concordia & labore</i> , aengehaeld.	347.
	370. 386. 451
berispt.	354
LAUS DEO SALUS POPULO, <i>Pfalmb.</i> beoord.	259-273
aengehaeld.	360
genoemd.	408
NATURA ET ARTE, aengehaeld.	239. 447. 492
NIL VOLENTIBUS ARDUUM, aengehaeld.	12

L.

Lamy, <i>Bernard</i>) aengehaeld.	479
LANGENDYK, <i>Pieter</i>) aengehaeld.	405
genoemd.	410
LEEUWEN, <i>Simon van</i>) aengehaeld.	98
Leyzer aengehaeld.	374
LEUPENIUS <i>P.</i>) aengehaeld.	II. 222. 224
LINSCHOTEN aengehaeld.	436
Lipfius, genoemd.	67
Longinus, aengeprezen.	481
Lucanus, genoemd.	464
LULOFS, <i>Foan</i>) aengehaeld.	395
genoemd.	417
	Onder

Onder de Letters

F. B. L. C. aenmerk. de Nederd. tael aeng. beoord. 3-5	
brief over <i>braef</i> .	57-64
aengehaeld.	210. 246. 367
genoemd.	129
M. B. D. J. M. aengehaeld.	479

M.

M ANDER, <i>Carel van</i>) aengehaeld.	333. 336. 349. 357. 370.
	376. 389
MANUTIUS <i>P.</i>) aengehaeld.	483
MARD, <i>Remond de St.</i>) aengehaeld.	479
MARESCHALLUS, <i>Thomas</i>)	199
MARNIX, <i>Philips van</i>) aengehaeld.	306
MARRE <i>J. de</i>) aengehaeld.	20
genoemd.	409
MARTINIUS, <i>Edmund</i>) genoemd.	374
MATTHÆUS, <i>Antonius</i>) aengehaeld.	344. 373
genoemd.	385
<i>Mauvillon</i> , genoemd.	480
MEERHOUT, <i>Petrus Vehemannus</i>) genoemd.	373
MEYER, <i>Lodewyk</i>) aengehaeld.	15. 58. 59. 79. 87. 124. 491
<i>P.</i>) aengehaeld.	121
MENAGE, <i>Gillis</i>) aengehaeld.	59. 119. 330
genoemd.	61. 365
<i>Menetrier</i> , genoemd.	365
<i>Merula</i> , genoemd.	372-374
<i>Mervefin</i> , genoemd.	480
MEULEN, <i>Andr. vander</i>) aengehaeld.	72. 80. 95
MIERIS, <i>Frans van</i>) genoemd.	342
MIJLE <i>Abrah. van der</i>) aengehaeld.	76
genoemd.	225
MILTON, <i>John</i>) geoordeeld.	479
genoemd.	402
<i>Moerman</i> , aengehaeld.	73. 79. 91. 94
<i>Molliere</i> , genoemd.	480
MOONEN, <i>Arnold</i>) aengehaeld.	122. 210. 213. 216. 218. 223.
	225. 228. 231. 239. 242. 381. 389. 423
genoemd.	384. 453
<i>Morhof</i> , genoemd.	373
MOTTHE, <i>la</i>) aengehaeld.	479
genoemd.	410. 408
	M. S.

M. S.

MS. B. aengehaeld.	342. 344. 360
<i>Chroniken van den Stichte van Utrecht</i> f°. aengehaeld.	385
<i>Natuerkunde over 't beelal van broeder Thomas</i> aengehaeld.	363. 375. 389
<i>Oorsprong van 't Convent van St. Nicolaes te Utr.</i> aengeh.	376
<i>Spiegel der volcomenheid</i> , aengehaeld.	363

N.

N IEUWVELT's <i>Psalmen</i> , genoemd.	261
<i>Nicot</i> , aengehaeld.	59
NYLOE, (J.) aengehaeld.	210. 218. 223
genoemd.	9
berispt.	362
NOTKERUS, (<i>Balbulus</i>) aengehaeld.	200. 282

O.

O livet, aengehaeld.	479
OPITIUS, vertaling van <i>Rbytm. S. Annonis.</i>	374
OTFRIDUS, aengehaeld.	199. 372
genoemd.	361
OUDAAN, (<i>Joachim</i>) aengehaeld.	73. 245. 378. 480
(<i>de Fongei</i>) berispt.	333
OUTHOF, (<i>Gerard</i>)	121-123
<i>Ovidius</i> , aengehaeld.	288. 371. 440. 442
genoemd.	141. 150. 169. 401
berispt.	397. 398

P.

P altbenius, aengehaeld.	376
<i>Passeratus</i> , genoemd.	67
PELS, (<i>Andreas</i>) aengehaeld.	209. 369. 378. 388. 419. 480
genoemd.	211
<i>Pezronius</i> , aengehaeld.	282
PICARD, (J.) aengehaeld.	196
<i>Pindarus</i> , genoemd.	454, 455
PLUIMER, (<i>Joan</i>) aengehaeld.	245
POERAET, (<i>Pieter</i>) genoemd.	9
<i>Petitsche vermakelykbeden.</i> Zie op <i>Schagen.</i>	

FOOT,

FOOT, Hubert, Korneliszoon) aengehaeld.	15. 244. 286.
genoemd.	344. 359. 481
Pseudorpbæus, genoemd.	409. 493
	454

R.

R ABUS, Pieter) aengehaeld.	371
<i>Racine</i> , genoemd.	480
REITZ, Willem Otbo) aengehaeld.	70. 86. 199. 210. 218.
	227. 249. 480
<i>Restaut</i> , genoemd.	480
REVTUS, Jacob) aengehaeld.	194
<i>Richelet</i> , genoemd.	330. 480
RIPA, Cesar) genoemd.	480
RODENBURGH, Theodoor) aengehaeld.	74. 93. 130
<i>Rollin</i> , aengehaeld.	481
<i>Roufard</i> , genoemd.	181
ROYEN, A. van) genoemd.	276. 288
<i>Rouffeau</i> , genoemd.	480
RUE, Pieter de la)	450-452

REDERYKERS

van Amsterdam, IN LIEFDE BLOEIENDE, aengehaeld.	87. 195.
	345. 347. 389
DE WITTE LAVENDER, [1607.] aengehaeld.	
	92. 93. 340. 342. 344. 345
Antwerpen, WT JONSTEN VERSAEMT, [1539.] aengehaeld.	
	70. 92
Delft, voor de blaauwe Acoleije [1561.] aengeh.	349
Ghend, vergadering van XIX. Kamers, [1539.] aengehaeld.	73. 99
Gouwe, voor de blaauwe Acoleije van Rotterdam, aengehaeld.	200. 345
Haerlem, constboonende Furweel, aengehaeld.	265
<i>oude Kamer van</i>) [1561.] aengehaeld.	348
<i>jonge Kamer van</i>) aengehaeld.	347
Meebelen, de PIOENE.	340. 385
Noordwijk, voor de Rotterd. Kamer, aengeh.	200. 348
Rbijnsburg, voor de blaauwe Acoleije [1561.] aengehaeld.	344. 345. 347. 348. 389
Schiedam, voor de bl. Acoleije, aengeh.	333. 345. 385
Soutleewen, LELIKENS VAN DEN DALE [1561.] genoemd.	348
Vlaerdings Rederijkberg, aengehaeld.	69. 70. 74. 80. 93
	S.

S.

Saffo , genoemd	454. 457
Salmafius , genoemd.	67
Scaliger , aengehaeld.	468. 479
SCHAGEN , <i>Marten</i>) genoemd.	9, 10. 217. 224
aengeprezen.	481
SCHELLING , <i>P. van der</i>) aengehaeld.	238
SCHERMER , <i>Lukas</i>) aengehaeld.	239
Scherzius , genoemd.	372
SCHILDEN , <i>Tbjsken van der</i>) aengehaeld.	284
SCHILTERUS , aengehaeld.	372
genoemd.	375
SCHIM , <i>Hendrik</i>) aengehaeld.	241
genoemd.	481
SCHRIECK , <i>A.) van Rodorne</i> , aengehaeld. 69. 72. 73. 80. 93	365. 406
genoemd.	342
SCHRIVERIUS , <i>Petrus</i>) aengehaeld.	330
SCHUEREN , <i>Gberardus de</i>) aengehaeld.	219
<i>Jacob van der</i>) aengehaeld.	81, 82
SEELLEN , <i>Job. Henr. a</i>) aengehaeld.	480
Segrais , genoemd.	420
Servius , aengehaeld.	213, 214. 217, 218. 220. 225.
SEWEL , <i>William</i>) aengehaeld.	227. 232. 481
SILVIUS , <i>Samuel</i>) berispt.	337
SIX van Cbandelier . <i>Fan</i>) aengehaeld.	129. 131
SNAKENBURG , <i>Hendrik</i>) aengehaeld.	492
SMITS , <i>Dirk</i>) aengehaeld.	335
berispt.	336
genoemd.	481
SMYTERS , <i>Anthony</i>) genoemd.	150
Spanbeim , aengehaeld.	455
Spelman , genoemd.	365
SPIEGEL , <i>Hendrik Lourensz.</i>) aengehaeld.	374
STEENWIJK , <i>Frans van</i>) genoemd.	409. 465-467. 479
geoordeeld.	471
STOKE , <i>Melis</i>) aengehaeld. 70. 73. 77. 80. 99. 129. 198. 200.	363. 375. 384. 389
Suetonius , aengehaeld.	440
SCHRIVERS	
van de <i>Amsterdamsche Helikon</i> [1624.] aengehaeld.	130
<i>Bibliothèque des Sciences</i> , genoemd.	299. 302
<i>Cbronijk van den Klerk uit de lage landen</i> , aengehaeld.	342. 348. 374
	VAN

van de <i>Dictionnaire encyclopedique</i> , aengehaeld.	403
<i>Epinkion Regis Ludovici</i> , aengehaeld.	362
<i>Epistelen, ende Evangelien</i> , aengehaeld.	99. 128.
	425, 426
	genoemd.
	427
<i>Fama</i> , zie VAN HOVEN.	
<i>St. Franciscus Wijngaerd</i> , aengehaeld.	342. 343. 345.
	348. 359. 426
<i>Souter</i> , aengehaeld.	349. 385. 389
<i>Getidenboekskes</i> 1484. aengehaeld.	424, 425
<i>Glossæ Cassellanae Romano-Theodiscæ</i> , aengeh.	373
<i>Gottingische Anzeigben</i> , aengehaeld.	302, 303
<i>Goudsche Chronijk</i> , aengehaeld.	200. 342. 345. 437
<i>Idea Linguae Belgicae</i> , zie Verwer.	
<i>In Laudem St. Annonis</i> , aengehaeld.	372. 374
	genoemd.
	361. 374
<i>Legende, gulden)</i> aengehaeld.	200
<i>Lettercourant, Nederlandsche)</i> genoemd.	64. 264. 439
<i>Letterkonst der Amsterdamsche Rederijkkamer</i> , aen-	
gehaeld.	199. 210. 217. 221
<i>Memoires pour l'histoire des sciences & des beaux arts.</i>	480
<i>Nederduitsche Spelling</i> , Haerl. 1612. aengehaeld	213.
	215. 218. 222. 229
<i>Passionael</i> , [Zomerstuk] aengehaeld.	128
<i>Philantropie</i> .	161. 202. 405. 482
<i>Poëtische vermakelykboden</i> . Zie op Schagen.	
<i>Spektator, Hollandsche)</i> genoemd.	302. 405
<i>Teutbonista</i> [1477.] Zie Schuieren.	
<i>Wyze Krijgsmán en dappere Raedsbeer</i> [1658.] aen-	
gehaeld.	130

T.

T <i>acitus, Cornelius)</i>	127
<i>TARGIER, Jakob)</i> aengehaeld.	356. 369. 380
<i>Täubmannus</i> aengehaeld.	468
<i>Touche, la)</i> genoemd.	480
<i>Trompius, Abraham)</i>	194
<i>Trotzius</i> genoemd.	367
<i>TUINMAN, Carel)</i> aengehaeld.	249
	veracht.
	365
<i>TZESTIH, Antonis)</i> genoemd.	381

U.

U <i>ITENBOGERT</i> aengehaeld.	284
<i>UITENHOVEN</i> genoemd.	261
	V.

V.

V AERNEWYCK, <i>Marcus van</i>) aengehaeld.	79. 93
VALCOOCHS, <i>D. A.</i>) aengehaeld.	305
VEEN, <i>Jan van der</i>) aengehaeld.	437
VELDENAER, <i>Johannes</i>) aengehaeld.	342. 348. 376
VELTHEM, <i>Lodewyck van</i>) aengehaeld. 81.	194. 200. 345.
	357. 385. 389
genoemd.	191. 298. 406
VERSTEEG, <i>Nicolaes</i>) berisft.	333
VERWER, <i>Adriaen</i>) aengehaeld. 70. 71. 76. 86. 98. 122.	
197. 206. 209, 210. 213. 218. 279. 354. 427	
genoemd.	301. 365. 432. 480
<i>Vida, de</i>) genoemd.	480
<i>Virgilius</i> aengehaeld.	404. 441, 442. 474
genoemd met opzicht op de herderszangen.	277
genoemd. 150. 169. 404. 417. 439. 441. 443.	
465. 466. 468. 474. 476. 479	
gepreezen.	400
VISSCHER, <i>Roemer</i>) aengehaeld.	130
VOET <i>Joannes, Eusebius</i>) genoemd.	408
<i>Voiture</i> genoemd.	480
VOLLENHOVE, <i>Johannes</i>) aengehaeld.	151. 242. 491
genoemd.	301. 409. 480
<i>Voltaire</i> genoemd.	480
VONDEL, <i>Joost van</i>) aengehaeld bl. 10-14. 16. 19-21. 73.	
80. 85, 86. 98. 124. 128. 130, 131. 201. 207.	
143. 145. 164, 165. 176. 178. 181. 188. 236-	
239. 141. 243. 245-249. 265. 270. 285-287.	
330. 337. 340. 342. 344, 345. 347. 349. 353-	
355. 357-359. 362. 364. 368. 370. 377-381.	
387, 388. 390. 392. 404. 427. 438. 441, 442.	
446. 449, 450. 480. 491. 493	
berisft.	331. 336. 378. 397, 398
genoemd. 169, 170. 179. 183. 191. 291. 301.	
406. 409. 452. 455. 461. 479. 481	
<i>vos, Jan</i>) genoemd.	191. 381
<i>Vossius, Gerardus, Johannes</i>) aengehaeld.	364. 373. 483
genoemd.	67. 480

W.

W ACHTERUS, <i>Job. Georg.</i>) aengehaeld. 126. 127. 207.	
	372. 375
WATERLOOS, <i>H. F.</i>) aengehaeld.	bl. 17
	<i>Wille</i>

<i>Willeramus</i> (de abt.) aengehaeld.	200. 360. 361. 363. 372
genoemd.	346. 361
met opzigt der uitgaev.	373, 374
WILP, <i>Sara Maria van der</i>) Herderszang opgegeven.	23
WINSCHOOTEN, <i>Wigardus van</i>) aengehaeld.	139. 223
WITL, <i>Katbarina, Jobanna</i>) aengehaeld.	238, 239

Z.

ZEEUS, <i>Jacob</i>) aengehaeld.	387. 451
berispt.	336
genoemd.	481
ZWEERTS, <i>Pbilip</i>) <i>Gedichten</i> , opgegeven.	291-294

ZINHINDERENDE ZETFEILEN.

bl. 19. reg. 5. van onderen <i>kuif en fraalen</i> , VOOR <i>kuif van fraalen</i> ;	
20. — 24. bl. voor Boek.	
60. — 26. <i>chevaleraux: homme, homme d'armes</i> , lees <i>chevaleraux</i> <i>homme d'armes.</i>	
63. — 7. van onderen <i>de drap, d'or</i> , VOOR <i>de drap d'or.</i>	
84. — 9 Psalm LXVIII. vs. 2. VOOR Psalm LXVIII. vs. 3.	
85. — 6. van onderen bl. 437. VOOR bl. 337.	
118. — 2. van onder. <i>op dat er een eens sind</i> VOOR <i>op dat er een</i> <i>een sind</i>	
198. — 24. <i>genieten</i> ; VOOR <i>gebruiken</i> ;	
in de noot: <i>dit zyn schryven</i> , VOOR: <i>dit zyn schryven.</i>	
208. — 7. E' of EE, I (a) I', O, VOOR E' of EE, I (a), O,	
234. — 6. <i>verkore</i> , VOOR <i>werkere</i> .	
— 11. <i>V. D. Schilder</i> , VOOR <i>van der Sibilden</i> .	
239. — 10. <i>vanus tristes butantibus</i> VOOR <i>raucis tristes bubonibus</i>	
— 19. <i>es ea</i> VOOR <i>esca</i> .	
295. — 24. <i>dit was</i> — <i>Hy wete doe</i> , VOOR <i>dit was</i> — <i>Hy wete dan</i> ,	
296. — 38. <i>verkoren</i> , VOOR <i>verzakeren</i>	
304. — 34. <i>dus</i> TEN KATE bl. 137. VOOR 437. lees <i>eens</i> TEN KATE bl. 137. VOOR 337.	
306. — 21. COORNH. voeg er achter <i>Vertaling van Bostius</i> .	
419. — 21. <i>wit te schryden</i> . VOOR <i>wit te schryven</i> .	
439. — 4. HOOGVUIET, VOOR HOOGVLIET,	
— 3. van onder. ADHILLES, VOOR ACHILLES.	
440. — ult. ENDAS VOOR ENEAS.	
441. — 1. ACHILDS VOOR ACHILLES	
476. — 39. <i>zoo naeuw niet behooren</i> VOOR <i>zoo naeuw behooren</i> .	
485. — 5. van onder. <i>schicht</i> , VOOR <i>schicht</i> ,	

